TERTIA
SECVNDÆ
PARTIS SVMMÆ
PHILOSOPHICÆ

E D. THOMÆ AQVINATIS DOCTORIS
Angelici Doctrina.

Auctore R. P. COSMO ALAMANNIO Medionalensi
Societatis IESV Theologo.

Ad Sereniss. Principem MAVRITIVM S. R. E. Cardinalem à
Sabaudia.

PARISIIS.
Apud PETRVM BILLAINE, viâ Iacobæâ,
sub signo Bonæ-Fidei.

M. DC XXXIX.
Cum Priuilegio, & Approbatione.

SERENISSIMO PRINCIPI

MAVRITIO
S. R. E. CARDINALI
A SABAVDIA,

Cosmus Alam. Soc. IESV.

VAM belle, quam apte, quam decore opus hoc animasticum è D.Tho.doctrina tuo sapientissimo nomini consecratum emittatur in lucem, nemo est, Serenissime Princeps, qui non videat; nemo est qui non intelligat; nemo nisi sit inops iudicij, & ratibnis expers, qui non vltro, & non quæsitus fateatur, & prædicet. Etenim, siue quæ de animi consilij, rationisque participis origine longe à veritatis semita vel acuti naturæ inuestigatores tradidere spectemus; siue quæ fidei lumine illustrati sapientissimi, sanctissimique Doctores discussis errorum tenebris, & veritatis luce patefacta docuerunt, non nisi tui augustissimi nominis splendore foras prodire potuit, & elucere quamplurimis. Illorum dixere non pauci tetra errorum caligine circumfusi conditos à Deo ex æternitate rationis compotes animos; His liberum esse cum humano corpore, quod qualecque placuerit, colligari, illudque formare; sapientiores vero ex innumera corporum multitudine perfectius, nobiliusque sibi eligere quod forment, & figurent, quod colorent, & animent. Contra vero qui diuino munere in tantis errorum tenebris, & inscitiæ clarissimum veritatis lumen attulerunt, constantissime pugnant animos consilij, rationisque participes non ex æternitate, sed initio temporis fabricatos; non generatione conditos, sed creatione; non extra corpora loco in aliquo eorum naturæ congruo constitutos, sed à præpotente totius Vniuersitatis parente, sapientissimo rerum omnium architecto, dum illos procrearet, in humana corpora infusos, & dum infunderet, procreatos. Arctissimis præterea vinculis animos ita corporibus obstrictos esse contendunt, vt quemadmodum in humano tantum includi corpore compos rationis animus appetit, & non nisi ab animo participe rationis animari, & perfici corpus humanũ; ita quo amoris, ac necessitudinis vinculo indiuiduus animus, & indiuiduũ corpus arctissime deuincta se mutuo cõplectuntur, non nisi cum acerbissimo, summoque doloris sensu laxetur. Verissima esse hæc omnia, quippe quæ doctrinæ diuinitus traditæ maxime consentanea videntur, non nego; Reijcienda vero penitus illa alia tamquã cõmentitias, futilesque sentẽtias, verius dicam tamquam falsas opiniones, erroresque turbulentos non inficior. Ex vtroque tamen genere rerum tam dissimilium, & inter se pugnantium tamquam è tenebris lucem aliquam veritatis erui posse contendo. Amabo te sapientissime Cardinalis amat indiuiduus animus cum indiuiduo corpore colligari; peramat hoc ab illo figurari, & perfici, & omnino refugit alienum. Quid ergo mirum si à te vno tamquam optimo genitore meus hic qualis-

cunque fœtus imperfectus, & rudis animari, & perfici, si è tenebris ad lucem vocari; si hominum ignoratione occultus, & latens ad commendationem, & laudem expetit excitari. Materia sine vlla specie omni carens qualitate formæ speciem cupidissime appetit, eaque gaudet vt summo bono, eiusque absentiam vt summū malum aspernatur, & horret: Quia tamen ad id naturæ solius ductu non mentis, qua caret instinctu, impellitur, non vt fœmina virum, vt Philosophorum principis vtar exemplo, vitæ, laborumque sociç, ac consortis speciem, formamque desiderat. At meum hoc è D. Thomæ doctrina tamquam è visceribus, & sanguine compactum corpus, triplicisque animæ cognitione vt vitalis auræ afflatu fictus, formatusque fœtus non nisi tui amplissimi, augustissimique nominis splendore quasi quodam cœlesti spiritu colorari splendidius, illustrius figurari, animari, ac perfici magnificentius, & gloriosius non alieno impulsu, sed sua sponte, non naturæ tantum ductu, & imperio, sed impetu mentis, & voluntate ardentissima appetit, deposcit, expetit. Quo. n. alio se verteret, quæso te, Sapientissime Cardinalis, vt melior efficeretur, & grandior? Ad quem aliū ad sui absolutionem, perfectionemque, opem petiturus fidentius, amantiusque confugeret? quem illustriorem Patronum, laudatoremque magis laudatum appellaret, & obtestaretur? quem denique aptiorem imploraret & exposceret cum ad laudis, & gloriæ splendorem obtinendum, tum vituperationem, obtrectationemque inuidorum, quæ solet lacerare plerosque, omnino vitandam? Benigne igitur, & amanter accipe Card. augustissime perexiguum hoc munus, ac tenue, ingenti tamen, ac beuolentissimo profectum ex animo: Rudem hunc, & imperfectum mentis fœtum antiquissimæ stirpis, regijque generis claritate, & amplitudine figurandam; eximiæ doctrinæ, singularisque prudentiæ splendore colorandū; angelicæ puritatis charitatis ingenitæ, liberalitatis, benignitatis, cæterarūque virtutū omnium ornamētis animandum, poliendum; clarissimi nominis, & amplissimæ dignitatis, qua toti terrarum orbi vt cæleste quoddam Sydus præfulges, authoritate perficiendum, & ornandum humaniter excipe; meque tua ob innumera, eaque maxima beneficia Societati nostræ vniuersæ, Iosepho fratri charissimo, & amantissimo, tuæ conscientiæ moderatori, & arbitro, mihi tui percupido, obseruantissimoque collata, vtere non vt Imperatore, quod vulgo dici solet, sed vt milite, verius dicam vt seruo addicto, dedito, obstricto. Vale.

AD BENEVOLVM LECTOREM.

HAbes in hoc quarto Volumine, benigne Lector, quæ Doctor Angelicus cum de Anima in Vniuersum, tum de singulis particulatim, & præcipue de illa, quæ est particeps rationis, accurate, & exquisite disputauit. Habes ingentem, immensumque campum, in quo se de diuino, sempiternoque animorum omniū conditore tuæ cogitatio mentis salutariter exerceat. Habes ad illius amorem concipiendum, confirmandū, augendumque apertum cursum. Tanti vero opificis, & architecti laudandi, colendi, & quantum licet humanitus assequi, imitandi occasionē posttremo tibi opere, vt spero propediem daturus, vnum illud te rogatum, & oratum velim, vt si qua tibi opinio de rebus ad animi naturam, functiones, & vires spectantibus ob diuersas Doctorum sententias minus arriserit, si eam ratio non conuincit, ne repugnes, eáque libenti animo tam eximij, tam sancti, sapientisque Doctoris auctoritate fultā non refellendam, nō reiiciendā, sed iure meritoque, vt grauem, tutamque sententiam confirmandam, recipiendam, sequendamque fateare. Vale.

Attestatio Reuer. P. Fr. Francisci Ghetij de Como Sacræ Theologiæ Lectoris primi in Conuentu S. Thomæ de Papia Ordinis Prædicatorum.

PRæclarissimi Viri Patris Cosmi Alamanij è Societate Iesu Quæstiones de Anima deceptas ex officina D. Thomæ Aquinatis iussu admodum Reuerendi Patris Inquisitoris legi, & examinaui, nihilque in eis quod Regolis noui Indicis Librorum repugnet animaduerti, quin potius eius mira subtilitate donatas, admirabili arte ordinatas, Angelica doctrina plenas, omni laude dignas, omnibus numeris ita absolutas iudicaui, vt omnes Lectores, verèque philosophantes in admirationem sui Auctoris trahant. Dat. Papiæ, die 16. Iulij 1622.

Ita est, Ego Fr. FRANCISCVS GHETIVS de Como Sacræ Theologiæ Lector Ordinis Prædicatorum qui supra &c.

Fr. DEODATVS SEGHIZZIVS, de Landa Inquisitor Papiæ.

Vidit Saccus pro Excellentissimo Senatu.

INDEX QVÆSTIONVM, ET ARTICVLORVM, QVÆ IN HAC Tertia Secundæ Partis Summæ Philosophicæ E D. Thomæ Doctrina continentur.

IN LIB. DE ANIMA.

QVÆSTIO XLVIII.

De essentia anima in octo articulos diuisa.

ARTICVLVS 1. Vtrum Anima sit corpus.

Art.2. V. Anima sit composita ex materia, & forma.

Art. 3. V. Anima sit ipsum corpus animatum, puta planta, equus, homo, an vero corpus animatum, puta planta, equus, homo sit compositum ex anima, & corpore.

Art.4 quot sint genera animatum.

Art. 5. V. prior definitio animæ a Philosopho allata sit conueniens.

Articulus. 6. V posterior definitio eiusdem sit conueniens.

Art. 7. V. anima sit in toto corpore, & in qualibet parte corporis.

Art 8. V. anima sit in toto corpore indiuisibiliter, ita vt sit tota in toto, & tota in qualibet parte eius, an vero diuisibiliter, ita vt tota sit in toto, & pars in parte.

QVÆSTIO XLIX.

De proprietatibus animæ in duos articulos diuisa.

Art.1 V Anima sit mobilis per se.

Art.2. V. Omnis anima sit inseparabilis à corpore.

QVÆSTIO L.

De corpore quod est materia animæ in tres articulos diuisa

Art.1. V. Præter animam in corpore sit alia forma substantialis.

Art. 2. V. Partes corporis viuentis specie differant, puta os, caro.

Articulus. 3. V. Quænam sint veræ partes corporis viuentis.

QVÆSTIO LI.

De potentijs animæ in communi in nouem articulos diuisa.

Art.1. V Essentia animæ sit eius potentia.

Art.2. V. Sit tantum vna potentia animæ, an plures.

Art.3. V. Potentiæ distinguantur per actus, & obiecta.

Art.4. V. In potentiis animæ sit ordo.

Art 5. V. Anima sit subiectum potentiarum.

Art.6. V. Potentiæ fluant ab essentia animæ.

Art 7 V. Vna potentia oriatur ex alia.

Art.8 V. Potentiæ omnes remaneant in anima separata.

Art 9. V Quinque genera potentiarum animæ sint distinguenda.

QVÆSTIO LII.

De Anima vegetatiua.

Articulus Vtrum anima vegetatiua sit forma corporis viuentis.

QVÆSTIO LIII.

De potentijs animæ vegetatiuæ in communi.

Art. 1. V. conuenienter assignentur tres potentiæ animæ vegetatiuæ, generatiua, nutritiua, & augmentatiua.

QVÆSTIO LIV.

De potentia generatiua in quinque articulos diuisa.

Art.1. V Generatio sit opus naturalissimum, & perfectissimum inter opera animæ vegetatiuæ.

Art 2. Quid sit potentia generatiua.

Art 3. V. Potentia generatiua actiua sit in matre.

Art 4. V. Omnia, quæ ex semine generantur, possint sine semine per putrefactionem generari.

Art. 5 V. animalia genita per putrefactionem sint eiusdem speciei cum genitis ex semine.

QVÆSTIO LV.

De potentia augmentatiua in duos articulos diuisa.

Art. 1. V. Augmentum proprie sit tantum in viuentibus.

Art 2. V. Potentia augmentatiua sit realiter distincta à nutritiua.

QVÆSTIO LVI.

De potentia nutritiua in duos articulos diuisa.

Art. 1. V. Nutritio proprie tantum conueniat viuentibus.

Art. 2. V. Potentia nutritiua distinguatur realiter à generatiua.

QVÆSTIO LVII.

De anima sensitiua in quatuor articulos diuisa.

Art 1. V. Animæ Brutorum sint subsistentes.

Art 2. V. anima sensitiua traducatur cum semine.

Art. 3 V. Anima sensitiua sit in semine, quando deciditur.

Art 4 V. Anima sensitiua sit forma substantialis animalis.

QVÆSTIO LVIII.

De proprietatibus animæ sensitiuæ in duos articulos diuisa.

Art. 1. V Anima sensitiua sit corruptibilis.

Art. 2. V. Anima sensitiua in homine sit nobilior, & perfectior, quam in bruto.

QVÆSTIO LIX.

De obiecto sensus in septem articulos diuisa.

Art. 1. V. Obiectum sensus sit extra sensum.

Art. 2. V. Obiectum sensus sit tantum res existens, & præsens.

Art. 3. V. Obiectum sensus sit substantia.

Art. 4. V. Possint plura sensibilia per sensum ab eodem percipi.

Art. 5. V. Rectè diuidatur sensibile in per accidens, & per se; & per se in proprium, & commune.

Art. 6. V. Sensus possit decipi circa proprium sensibile.

Art. 7. V. Sensibilia communia sint tantum quinque.

QVÆSTIO LX.

De speciebus sensibilibus in tres articulos diuisa.

Articulus 1. V. Dentur species, quæ sint necessariæ ad actum sentiendi.

Articulus Secundus V. Hæ species sint diuersæ

speciei à qualitatibus sensibilibus.
Art.3.V.Species sensibiles percipiantur sensu, vt visibiles visu.

QVÆSTIO LXI.
De sensatione.

Art.V.Sensatio tantum consistat in receptione speciei sensibilis.

QVÆSTIO LXII.
De organo sensus in duos articulos diuisa.

Art. 1. V. Sensibile positum supra sensorium faciat sensationem.
Art.2. V.Excellens sensibile corrumpat sensorium.

QVÆSTIO LXIII.
De potentia sensitiua.

Art. V.Recte definiatur a Philosopho sensus.

QVÆSTIO LXIV.
De sensibus exterioribus in tres articulos diuisa.

Art 1.V.In quolibet sensu externo sit reperire sensum agentem,& patientem.
Art 2.V.Sint tantum quinque sensus exteriores.
Art.3.V .Sensus exteriores egeant medio.

QVÆSTIO LXV.
De obiecto potentia visiua in quinque articulos diuisa.

Art.1.V Obiectum visus sit color.
Art.2 V Color recte diffiniatur à Philosopho.
Art.3 V.Lumen sit corpus.
Art 4.V.Lumen sit qualitas.
Art 5.V Lumen sit realiter in medio, an vero tantum intentionaliter.

QVÆSTIO LXVI.
De visione.

Art. V. Visio fiat per extramissionem radiorum ab oculis,an vero per intus receptionem.

QVÆSTIO LXVII.
De organo visus.

Art.V.Visio fiat in humore Christallino, an vero in neruis opticis.

QVÆSTIO LXVIII.
De potentia visiua in tres articulos diuisa.

Art.1.V.Potentia visiua sit perfectior aliis potentiis sensitiuis externis.
Art 2. V.Sit clarior aliis.
Art 3.V.Inter alias potentias sensitiuas externas faciat magis scire.

QVÆSTIO LXIX.
De potentia auditiua obiecto in duos articulos diuisa.

Art.1.V.Sonus sit qualitas,an vero motus.
Art.2.V.Sonus sit in corpore sonante, an vero in medio.

QVÆSTIO LXX.
De auditione.

Art.V.Ad auditionem requiratur quod sonus realiter perueniat ad auditum per motum aëris.

QVÆSTIO LXXI.
De organo auditus.

Art.V.Organum auditus sit aër internus intra meningam contentus.

QVÆSTIO LXXII.
De obiecto potentia odoratiua in tres articulos diuisa.

Art 1 Quid sit odor.
Art.2 V.Odor sit ex prædominio calidi,& sicci.
Art.3.V.Odor nutriat.

QVÆSTIO LXXIII.
De actu odorandi.

Art.V. Ad actum odorandi requiratur vt odor realiter perueniat ad odoratum.

QVÆSTIO LXXIV.
De organo odoratus.

Art.V.Carunculæ mamillares sint organũ odoratus.

QVÆSTIO LXXV.
De potentia odoratiua.

Art.V.Odoratus hominis sit peior odoratu aliorum animalium.

QVÆSTIO LXXVI.
De obiecto potentia gustatiua in tres articulos diuisa.

Art.1.V.Recte definiatur à Philosopho sapor.
Art 2.Quot sint species saporum.
Art.3.V.Extremi sapores sint dulcis, & amarus.

QVÆSTIO LXXVII.
De gustatione.

Art.V.Ad gustationem requiratur mediũ extraneũ.

QVÆSTIO LXXVIII.
De organo potentia gustatiua.

Art.Quod sit organum potentiæ gustatiuæ.

QVÆSTIO LXXIX.
De potentia gustatiua.

Art.Vtrum potẽtia gustatiua necessario insit omnibus animalibus.

QVÆSTIO LXXX.
De sensatione tactus.

Art V. Ad sensationem tactus requiratur medium externum.

QVÆSTIO LXXXI.
De Organo tactus.

Art.Vtrũ caro sit organũ tactus,an aliquid iuxta cor.

QVÆSTIO LXXXII.
De potentia tactiua.

Art.V.tactus sit vna potentia specie.

QVÆSTIO LXXXIII.
De sensibus internis in quatuor articulos diuisa.

Art.1.V.Præter sensus externos detur aliquis sensus internus.
Art.2.Quot sint sensus interni.
Art 3 V.Omnes sensus interni insint omnibus animantibus.
Art.4. V.Detur sensus agens.

QVÆSTIO LXXXIV.
De organis sensuum interiorum.

Art.V.Cerebrum sit organum sensuum interiorum.

QVÆSTIO LXXXV.
De appetitu sensitiuo in quinque articulos diuisa.

Art.1.V.Appetitus sit aliqua specialis potẽtia animæ.
Art.2.V.Appetitus diuidatur in sensitiuum,& intellectiuum tanquam in duas potentias.
Art.3.V.Appetitus sensitiuus diuidatur in irascibilẽ, & concupiscibilem tanquam in diuersas ptentias.
Art.4.Vtrum etiam appetitus intellectiuus diuidatur in irascibilem, & concupiscibilem tanquam in diuersas potentias
Art.5 Vtrum appetitus concupiscibilis, & irascibilis obediant rationi.

QVÆSTIO LXXXVI.
De organo appetitus sensitiui.

Art.V.Organum appetitus sensitiui sit cor.

QVÆSTIO LXXXVII.
De virtute motiua naturali in tres articulos diuisa.

Art.1.V.Motus cordis,& arteriarum sit ab anima.
Art.2.V.Motus respirationis sit ab anima.
Art. 3.Quod sit organum virtutis pulsatiuæ, & respiratiuæ.

QVÆSTIO LXXXVIII.
De virtute motiua animalis in duos articulos diuisa.

Art.1.V.Virtus motiua animalis sit potentia distincta ab aliis potentiis sensitiuis.
Art 2. V. Organum potentiæ motiuæ sint nerui,& musculi.

QVÆSTIO LXXXIX.
De anima rationalis productione in quinq; art. diuisa.

Art.1.V.Anima rationalis sit de substantia Dei, vel aliquod factum.
Art. 2. V. Traducatur ex parentibus,seu causetur ex semine,

Art. 3. V. Producatur à Deo per creationem,
Art. 4 V. Producatur à Deo mediantibus Angelis.
Art. 5. V. sit producta ante corpus.

QVÆSTIO XC.

De essentia animæ rationalis in quatuor articulos diuisa.

Art. 1. V. Anima rationalis sit aliquid subsistens.
Art. 2. V. Anima rationalis sit composita ex materia, & forma.
Art. 3. V. Animæ rationalis sit eiusdem speciei cum Angelo.
Art. 4. V. Animæ rationales sint æquales in perfectione, & nobilitate.

QVÆSTIO XCI.

De vnione animæ rationalis ad corpus in nouē art. diui.

Art. 1. V. Anima rationalis vniatur corpori vt forma.
Art. 2. V. Anima rationalis numero multiplicetur ad multiplicationem corporum, vel sit vna in omnibus hominibus.
Art. 3. V. In corpore cuius est forma anima rationalis, sit aliqua alia animæ.
Art. 4. V. Sit in eo aliqua alia forma substantialis.
Art. 5. V. Vtrum anima rationalis tali corpori debeat vniri, quale est corpus humanum.
Art. 6. V. Anima rationalis vniatur corpori mediantibus dispositionibus accidentalibus.
Art. 7. V. Anima rationalis vniatur corpori mediante aliquo corpore.
Art. 8 V. Anima rationalis sit tota in qualibet parte animalis.
Art. 9 V. Animæ rationalis, quæ vnitur vni corpori, possit vniri alij.

QVÆSTIO XCII.

De proprietatibus animæ rationalis.

Art. V. Anima rationalis sit immortalis, & incorruptibilis.

QVÆSTIO XCIII.

De potētiis animæ intellectiuæ in cōmuni in octo art. diu.

Art. 1 V. Intellectus, & ratio sint diuersæ potentiæ.
Art 2. V. Intelligentia sit aliā potentia ab intellectu.
Art. 3. V. In anima rationali sit memoria.
Art. 4. V. Memoria realiter distinguatur ab Intellectu, sicut potentia à potentia.
Art 5. V. Intellectus, & voluntas sint vne, & eadem potentia realiter.
Art. 6. V. In homine sit liberum arbitrium.
Art. 7. V. Liberum arbitrium sit etiam in brutis.
Art. 8. V. Liberum arbitrium in homine sit potentia realiter distincta ab intellectu, & volontate.

QVÆSTIO XCIV.

De potentia intellectiua in octo articulos distincta.

Art. 1. V. Intellectus sit potētia animę, vel eius essētia.
Art. 2. V. Intellectus sit potentia passiua.
Art. 3. V. Necesse sit ponere intellectum agentem.
Art. 4. V. Intellectus agens sit vnus omnium.
Art. 5. Vtrum intellectus agens sit vnus omnium.
Art. 6 V. Ratio superior, & inferior sint diuersę potentiæ.
Art. 7. V. Intellectus practicos, & speculatiuus sint diuersę potentię.
Art. 8. V. Intellectus possibilis sit vnus in omnibus hominibus.

QVÆSTIO XCV.

De speciebus intelligibilibus in quinque art. distincta.

Art. 1. V. Sit necesse ponere species intelligibiles ad hoc, vt intellectus intelliget.
Art. 2. V. Anima rationalis intelligat per species intelligibiles innatas.
Art. 3. V. Species intelligibiles, per quas anima intelligit, effluāt in animā ab aliquibus formis separatis.
Art. 4. V. Anima recipiat species intelligibiles à phantasmatibus, & à rebus sensibilibus.
Art. 5. V. Intellectus possit intelligere per species intelligibiles, quas habet non conuertendo se ad phantasmata.

QVÆSTIO XCVI.

De actu intellectus in quinque articulos diuisa.

Art. 1. V. Omnis intellectio sit productiua verbi, seu sit dictio.
Art. 2. V. Intellectio sit prior natura dictione, an vero posterior.
Art. 3. V. Intellectio realiter distinguatur à verbo.
Art. 4 V. Intellectio producatur ab intellectu & à specie intelligibili tanquam à duobus agentibus partialibus, an vero à solo intellectu.
Art. 5. V. Intellectus sit semper in actu secundo.

QVÆSTIO XCVII.

De termino intrinseco intellectionis, seu de verbo mentis in duos articulos diuisa.

Art. 1. V. Sit necessarium ponere verbum mentis.
Art. 2. V. Verbum mentis sit medium quo, an vero in quo, atque adeo tanquam imago, in qua intellectus res ad extra intelligit.

QVÆSTIO XCVIII.

De obiecto intellectus.

Art. Quodnam sit obiectum intellectus.

QVÆSTIO XCIX.

De modo quo anima corpori vnita intelligit corporalia, quæ sunt infra animam in quinque art diuisa.

Art. 1. V. Anima cognoscat corpora per intellectum.
Art. 2. V. Intelligat ea per essentiam suam, vel per aliquas species.
Art 3 V. Intelligibilem cognitionē acquirat à sensu.
Art. 4 V. Anima indigeat phantasmatibus ad intelligendum corpora.
Art 5 V. Iudicium intellectus impediatur per impedimentum virium sensitiuarum.

QVÆSTIO C.

De modo, & ordine intelligendi res corporeas, in octo articulos diuisa.

Art 1. V. Intellectus noster intelligat abstrahendo species à phantasmatibus.
Art. 2. V. Species intelligibiles abstractę à phātasmatibus se habeant ad intellectum nostrum, vt quod intellectum vel sicut id, quo intelligitur.
Art. 3. V. Intellectus noster naturaliter intelligat prius magis vniuersale.
Art 4. V. Intellectus noster possit molta simul intelligere.
Art. 5. V. Intellectus noster intelligat componendo, & diuidendo.
Art 6. V. Intellectos possit errare.
Art. 7. V. Vnus possit eandem rem melius intelligere, quam alius.
Art. 8. V. Intellectos noster per prius cognoscat indiuisibile, quam diuisibile.

QVÆSTIO CI.

Quid intellectus noster in rebus materialibus cognoscat, in quatuor articulos diuisa.

Art. 1. V. Cognoscat singularia.
Art. 2. V. Cognoscat infinita.
Art. 3. V. Cognoscat contingentia
Art. 4. V. Cognoscat futura.

QVÆSTIO CII.

Quomodo anima intellectiua seipsam & ea, quæ sunt in ipsa cognoscat, in quatuor articulos diuisa.

Art. 1 V. Cognoscat seipsam per suam essentiam.
Art. 2. Quomodo cognoscat habitus in se existentes.
Art. 3. Quomodo intellectus cognoscat proprium actū.
Art. 4. Quomodo cognoscat actum voluntatis.

QVÆSTIO CIII.

Quomodo anima cognoscat ea quæ supra illam sunt in tres articulos diuisa.

Art. 1. Vtrum anima humana secundū statū præsentis vitæ possit intelligere substantias immateriales,

quas Angelos dicimus, per species.
Art. 2. V. Possit ad earum notitiam peruenire per cognitionem rerum materialium.
Art. 3. V. Deus sit id, quod primo à nobis cognoscitur.

QVÆSTIO CIIII.
De potentia voluntatis in duos articulos diuisa.
Art 1. V. Voluntas sit alia potentia præter appetitum sensitiuum.
Art. 2. V Voluntas distinguatur in irascibilem, & concupiscibilem.

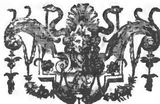
QVÆSTIO CV.
De actu voluntatis in tres articulos diuisa.
Artic. 1 V. Actus voluntatis producatur effectiuè à voluntate, & cognitione obiecti tanquam à duobus agentibus partialibus, an vero totaliter producatur à sola voluntate.
Art. 2. V. Per actum voluntatis producatur aliquis terminus intrinsecus.
Art. 3. V. Iste terminus realiter distinguatur ab actu voluntatis.

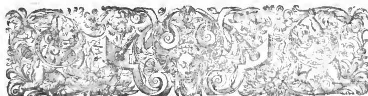
QVÆSTIO CVI.
De termino intrinseco actus voluntatis.
Art. V. Terminus intrinsecus actus voluntatis sit immediatum obiectum illius.

QVÆSTIO CVII.
De obiecto voluntatis in duos articulos diuisa.
Art. 1. Vtrum obiectum formale voluntatis sit tantum bonum, an bonum, & malum.
Art. 2. Vtrum obiectum materiale voluntatis sit tantum finis, an etiam ea quæ sunt ad finem.

QVÆSTIO CVIII.
De modo quo volūtas tēdit in obiectū in tres art. diuisa.
Art. 1. Vtrum Volūtas appetat aliquid ex necessitate.
Art. 2. V. Volūtas ex necessitate velit quęcūque vult.
Art 3. Vtrum Voluntas eodem actu feratur in finem & ea, quæ sunt ad finem.

QVÆSTIO CIX.
De voluntate per ordinem ad intellectum, & cæteras vires in duos articulos diuisa.
Art. 1. V. Voluntas sit nobilior intellectu.
Art. 2. V. Volūtas moueat intellectū, & cęteras vires.

IN LIBROS DE ANIMA

QVÆSTIO XLVIII.

De essentia Animæ.

OST considerationem elementorum sequeretur consideratio mixtorum tum imperfectorum, tum perfectorum. Verum quia hæc omnia persequi, secundum quod materia requirit, esset opus immensum, ideo hac prætermissa, tractationem aggredicmur corporis animati. Quoniam vero corpus animatum duabus partibus constat, corpore scilicet, & anima, de vtraque agemus, præcipue tamen de anima; tum quia cognitio corporis animati fere tota pendet ex cognitione animæ, cum omnia corpora animata in illa conueniant, & per talem animam inter se singula distinguantur: tum quia cum anima sit forma, & illius cognitio perfectior est, atque nobilior Consideratio autem animæ in communi erit bipartita, nam primum considerabimus eius essentiam, deinde proprietates.

CIRCA PRIMVM QVÆRVNTVR Octo.

1 *Vtrum anima sit corpus.*

2 *Vtrum anima sit composita ex materia, & forma*

3 *Vtrum anima sit ipsum corpus animatum, puta planta equus, homo: an vero corpus animatum, puta planta, equus, homo, sit compositum ex anima & corpore*

4 *Quot sint genera animarum.*

5 *Vtrum prior definitio animæ à Philosopho allata sit conueniens.*

6 *Vtrum posterior definitio eiusdem sit conueniens.*

7 *Vtrum anima sit in toto corpore, & in qualibet parte corporis.*

8 *Vtrum anima sit in toto corpore indiuisibiliter, ita vt sit tota in toto & tota in qualibet parte eius: an vero diuisibiliter, ita vt tota sit in toto, & pars in parte.*

ARTICVLVS. I.

Vtrum anima sit corpus.

Videtur quod anima sit corpus. Anima enim est motor corporis: non autem est mouens nō motum, tum quia videtur, quod nihil possit mouere nisi moueatur: quia nihil dat alteri, quod non habet: sicut quod non est calidum non calefacit: tum quia si aliquid est mouens non motum causat motum sempiternum, & eodem modo se habentem vt probatur 8. phys. t 45. quod non apparet in motu animalis, qui est ab anima ergo anima est moueos motum: sed omoe mouens motum est corpus, ergo anima est corpus. p. p. q. 75. a p. arg p.

2 Præterea omnis cognitio fit per aliquam similitudioem: non potest autem esse similitudo corporis ad rem incorpoream, ergo si anima non esset corpus, non posset cognoscere res corporeas. arg 2.

3 Præterea mouentis ad motum oportet esse aliquem contactum: sed contactus non est nisi corporum, ergo cum anima moueat corpus, videtur quod sit corpus. arg. 3.

4 Præterea filius assimilatur patri etiam in acci- 2 c g. c. 65.

A

dentibus animæ: sed filius generatur à patre per decisionem corporalem, ergo anima erit corpus.

ibid. 5 Præterea anima compatitur corpori, & separatur à corpore, vt patet in anima rationali; sed pati, & separari est corporum se tangentium, ergo anima est corpus.

ibid. 2. de anim. 14. Sed contra naturaliter impossibile est duo corpora simul esse, vt dicit Philosophus 2. de ani. t. 69. sed anima & corpus sunt simul, ergo anima non est corpus.

2. c. g. c. 65. 2 Præterea viuentia cum sint res quædam naturales, sunt composita ex materia & forma: componuntur autem ex corpore, & anima, quæ facit viuentia actu: igitur oportet alterum istorum esse materiam, & alterum formam: sed corpus non potest esse forma, quia corpus non est in altero, sicut in materia, & in subiecto, ergo anima erit forma, ergo non est corpus. cum nullum corpus sit forma.

p. p. q. 75. a. pc Respondeo dicendum quod ad inquirendum de natura animæ, oportet præsupponere, quod anima dicitur esse primum principium vitæ in his, quæ apud nos viuunt: animata enim viuentia dicimus, res vero inanimatas vita carentes. Vita autem maxime manifestatur duplici operatione, scilicet cognitionis, & motus. Horum autem principium antiqui Philosophi imaginationem transcendere non valentes, aliquod corpus ponebant, sola corpora res esse dicētes, & quod non est corpus, nihil esse, & secundum hoc animam aliquod corpus esse dicebant. Huius autem opinionis falsitas licet multipliciter ostendi possit, tamen vno vtemur argumento, quo etiam certius patet animam corpus non esse. manifestum est enim, quod non quodcunque vitalis operationis principiū est anima; sic enim oculus esset anima, cum sit quoddam principium visionis; & idem esset dicendum de aliis animæ instrumentis; sed primum principium vitæ dicimus esse animam. Quamuis autem aliquod corpus possit esse quoddam principiū vitæ, sicut cor est principium vitæ in animali, tamen non potest esse primum p incipium vitæ aliquod corpus. Manifestū enim est, quod esse principium vitæ, vel viuens, non conuenit corpori ex hoc, quod est corpus, alioqui omne corpus esset viuens, aut principium vitæ. Conuenit igitur alicui corpori, quod sit viuens, & principium vitæ per hoc, quod est tale corpus. Quod autem est actu tale habet hoc ab aliquo principio quod dicitur actus eius. Anima igitur, quæ est primum principium vitæ, non est corpus, sed actus corporis; sicut calor qui est principium calefactionis, non est corpus, sed quidam corporis actus.

p. p. ad p. Ad primum ergo dicendū, quod cum omne, quod mouetur, ab alio moueatur, quod non potest in infinitum procedere, necesse est dicere, quod non omne mouens mouetur. Cum enim mouere sit exire de potentia in actum, mouens dat id, quod habet, mobili inquantum facit ipsum esse in actu. Sed sicut ostenditur in 8. phys. est quoddam mouēs penitus immobile. quod nec per se, nec per accidēs mouetur, & tale mouens potest mouere motum semper vniformem, est autem aliud mouens, quod non mouetur per se, sed per accidens; & propter hoc non mouet motum semper vniformem: & tale mouens est anima est autem aliud mouens, quod per se mouetur scilicet corpus Et quia antiqui naturales nihil esse credebant nisi corpora, posuerunt, quod omne mouens mouetur, & quod anima per se mouetur, & est corpus.

ad 2. Ad secundum dicendum, quod non est necessarium, quod similitudo rei cognitæ sit actu in natura cognoscentis: sed si aliquid sit, quod prius est cognoscens in potentia, & postea in actu, oportet quod similitudo cogniti non sit actu in natura cognoscentis, sed in potentia tantum: sicut color non est actu in pupilla, sed in potentia tantū. Vnde non oportet, quod in natura animæ sit similitudo rerum corporearum in actu, sed quod sit in potentia ad huiusmodi similitudines. Sed quia antiqui naturales nesciebant distinguere inter actum, & potentiam, ponebant animam esse corpus ad hoc, quod cognosceret omnia corpora: & quod esset composita ex principiis omnium corporum.

Ad tertium dicendum, quod est duplex contactus, quantitatis, & virtutis, primo modo corpus non tangitur nisi à corpore, secundo modo corpus potest tangi à re incorporea, quæ mouet corpus. ad 3.

Ad quartum dicendum, quod complexio corporis est aliqualiter causa animæ per modum dispónentis. 1. c. g. c. 65.

Ad quintum dicendū, quod anima non compatitur corpori nisi per accidens quia cū sit forma corporis, mouetur per accidens moto corpore. separatur etiam anima a corpore, non sicut tangens a tacto, sed sicut forma à materia: quamuis & aliquis tactus sit incorporeae ad corpus, vt dictum est. ibid.

ARTICVLVS II.

Vtrum anima sit composita ex materia, & forma.

Videtur quod anima sit composita ex materia, & forma. Potentia enim contra actum diuiditur, Sed omnia quæcunque sunt in actu, participant primum actum, qui Deus est per cuius participationem omnia sunt & bona, & entia, & viuentia, vt patet per doctrinam Dion in lib diuin. nom. c. 5. ergo quæcunque sunt in potentia, participant primam potentiam. Sed prima potentia est materia prima: cum ergo anima humana sit quodammodo in potentia, quod apparet ex hoc, quod homo quandoque est intelligens in potentia, videtur quod anima humana participet materiam primam, tamquam partem sui. p. p. q. 75. a. 5 arg. 1.

2 Præterea in quocunque inueniuntur proprietates materiæ, ibi inuenitur materia, Sed in anima inueniuntur proprietates materiæ, quæ sunt subiici, & transmutari: Subiicitur enim scientiæ, & virtuti, & mutatur de ignorantia ad scientiam, & de vitio ad virtutem, ergo in anima est materia. arg. 2.

3 Præterea illa, quę non habent materiam, non habent causam sui esse, vt dicitur 8. metaph t. 16 sed anima habet causam sui esse, quia creatur à Deo, ergo anima habet materiam. arg. 3.

4 Præterea quod non habet materiam, sed est forma tantum, est actus purus, & infinitus, hoc autem solius Dei est, ergo anima habet materiam. arg. 4.

5 Præterea nihil viuit se ipso nisi Deus: sed anima non solum viuificat corpus, sed etiam viuit, ergo se ipsa non viuit, sed aliquo sui: sed omne illud, in quo est principium vitæ, & recipiens vitam, est compositum ex materia, & forma, ergo & anima erit composita. 1. d. 17. q. p. 5. 3. arg. 5.

6 Præterea in omni creato differt quod operatur, & quo operatur, quia solum primo agenti conuenit per essentiam agere. aliis autem per participationem alicuius, quod ad essentiam additur, sed anima habet operationes proprias, & sic illis operationibus ipsa est operans, ergo non est quo operatur, & sic non videtur esse forma simplex, sed materiam habens, quia forma est principium, quod operatio producitur. ibid. arg. 6.

Sed contra omne compositum ex materia, & forma habet formam, si ergo anima est composita ex materia, & forma, anima habet formā, sed anima est q. de ani. 1. arg. sed contra.

forma, ergo forma habet formam, quod est impossibile, quia sic esset ire in infinitum.

Ibidem in c. 2 Praeterea forma materiæ adueniens constituit speciem: si ergo anima fit ex materia, & forma composita, ex ipsa vnione formæ ad materiam anima constituetur quædam species in rerum natura, quod autem per se habet speciem non vnitur alteri ad speciei constitutionem, nisi alterum ipsorum corrumpatur aliquo modo, sicut elementa vniuntur ad constitutionem mixti, quare anima non vnietur corpori ad constituendam speciem v. g. humanam, vel equinam, vel plantæ, sed tota species humana, vel equina, vel plantæ consisteret in anima, quod patet esse falsum, quia si corpus non pertineret ad speciem equi, vel hominis, accidentaliter animæ adueniret, ergo dicendum est quod anima non est composita ex materia, & forma.

PP 75. a. 5. Respondeo dicendum, quod anima non habet materiam, quod potest esse manifestum ex duobus, & primo quidem ex ratione animæ in communi. est enim de ratione animæ, quod sit forma alicuius corporis. Aut igitur est forma secundum se totam, aut secundum aliquam partem sui. Si secundum se totam, impossibile est, quod pars eius sit materia: si dicatur materia aliquod ens in potentia tantum, quia forma inquantum forma, est actus. Id autem, quod est in potentia tantum, non potest esse pars actus, cum potentia repugnet actui vt pote contra actum diuisa. Si autem sit forma secundum aliquam partem sui, illam partem dicemus esse animam: & illam materiam, cuius primo est actus dicemus esse primum animatum. Secundo specialiter ex ratione animæ humanæ, inquantum est intellectiua. Manifestum est enim, quod omne, quod recipitur in aliquo, recipitur in eo per modum recipientis. Sic autem cognoscitur vnumquodque, sicut forma eius est in cognoscente. Anima autem intellectiua cognoscit rem aliquam in sua natura absolute, puta lapidem inquantum est lapis absolute. est igitur forma lapidis absolute secundum propriam rationem formalem in anima intellectiua. Anima igitur intellectiua est forma absoluta, non autem aliquid compositum ex materia, & forma. Si enim anima intellectiua esset composita ex materia, & forma, formæ rerum reciperentur in ea, vt indiuiduales. Et sic non cognosceret nisi singulare sicut accidit in potentiis sensitiuis, quæ recipiunt formas rerum in organo corporali. Materia enim est principium indiuiduationis formarum. Relinquitur ergo quod anima intellectiua, & omnis intellectualis substantia cognoscens formas absolute caret compositione formæ, & materiæ.

PP ad P. Ad primum ergo dicendum, quod primus actus est vniuersale principium omnium actuum, quia est infinitum virtualiter in se omnia præhabens, vt dicit Dion. Vnde participatur a rebus, non sicut pars, sed secundum diffusionem processionis ipsius, potentia autem cum sit receptiua actus, oportet quod actui proportionetur. Actus vero recepti, qui procedunt a primo actu infinito, & sunt quædam participationes eius, sunt diuersi. Vnde non potest esse potentia vna, quæ recipiat omnes actus, sicut est vnus actus influens omnes actus participatos: alioqui potentia receptiua adæquaret potentiam actiuam primi actus. est autem alia potentia receptiua in anima intellectiua à potentia receptiua materiæ primæ, vt patet ex diuersitate receptorum. Nam materia prima recipit formas indiuiduales, intellectus autem recipit formas absolutas. Vnde talis potentia in anima intellectiua existens non ostendit quod anima sit composita ex materia, & forma.

ad 2. Ad secundum dicendum, quod subiici, & transmutari conuenit materiæ secundum quod est in potentia. Sicut ergo est alia potentia intellectus, & alia potentia materiæ primæ; ita est alia ratio subiiciendi, & transmutandi. Secundum hoc enim intellectus subiicitur scientiæ, & transmutatur de ignorantia ad scientiam, secundum quod est in potentia ad species intelligibiles.

Ad tertium dicendum, quod forma est causa essendi materiæ, & agens: vnde agens inquantum reducit materiam in actum formæ transmutando, est ei causa essendi. Si quid autem est forma subsistens, non habet esse per aliquod formale principium, nec habet causam transmutantem de potentia in actum. Vnde post verba præmissa Philosophus 8. met. t. 16. concludit, quod in his, quæ sunt composita ex materia, & forma, nulla est alia causa, nisi mouens ex potestate ad actum. Quæcunque vero non habent materiam, omnia simpliciter sunt, quasi vere entia.

Ad quartum dicendum, quod omne participatum comparatur ad participans, vt actus eius. Quæcunque autem forma creata per se subsistens ponatur, oportet quod participet esse, quia etiam ipsa vita, vel quidquid sic diceretur, participat ipsum esse, vt dicit Dion c. 5 diu. nom. esse autem participatum finitur ad capacitatem participantis: vnde solus Deus, qui est suum esse, est actus purus, & infinitus. In substantiis vero intellectualibus est compositio ex actu, & potentia, non quidem ex materia, & forma, sed ex forma, & esse participato. Vnde à quibusdam dicitur componi ex quo est, & quod est, ipsum enim esse est quo aliquid est. ad 4.

Ad quintum dicendum quod secundum Philosophum in 2. de ani. viuere nihil aliud est quam esse viuentium. Vnde sicut anima est, nec est illud, quo est; ita etiam viuit, nec est illud, quo viuit; sed sicut illud, quod est formaliter, non est aliqua forma, quæ sit pars essentiæ eius, sed ipsum suum esse, ita id, quo viuit formaliter, non est aliqua forma, quæ sit pars essentiæ eius, sed ipsum suum viuere: sed id, quo est, & quo viuit effectiue, est ipse Deus, qui omnibus suum esse, & vitam influit, in rebus quidem compositis accedente forma, quæ est pars essentiæ earum: in substantiis autem simplicibus per totam essentiam earum. Deus autem non est, nec viuit ab aliquo efficiente principio, sed ipse etiam est suum viuere, & suum esse: & in vtroque eorum deficit anima à perfectione diuinæ vitæ. 2 d. 17. q. P. a. 1. ad 5.

Ad sextum dicendum, quod illud, quo operatur anima dupliciter acceptum differt ab ipsa. operatur n. anima aliquo influente sibi esse, viuere, & operari, scilicet Deo, qui operatur omnia in omnibus, quæ constat ab anima differre: operatur etiam naturali sua potentia, quæ est principium suæ operationis, scilicet sensu, vel intellectu, quæ non est essentia eius, sed virtus ab essentia fluens. Neutro autem modo Deus operatur alio a se, quia a se ipso operari habet, & ipse est sua virtus: non autem dicitur anima aliquo operari, quod non sit ipsa, sed pars essentiæ suæ, sicut corpora naturalia operantur forma, quæ est pars essentiæ eorum, licet mediante aliqua virtute, quasi instrumento, sicut ignis mediante calore. ibid. ad 6.

ARTICVLVS III.

Vtrum anima sit corpus animatum, puta planta, equus, homo.

Videtur quod anima sit corpus animatum puta planta, equus, homo. Dicit enim Philosophus 2. de ani. quod anima est substantia quædam: sed non est substantia vniuersalis. ergo est particularis, & consequenter hypostasis, vel persona. PP 75. a. 4. arg 2.

[7 met. l. 9.] 2 Præterea 7 met t. 34 dicitur quod materia quodammodo non est pars speciei, sed solum illa ex qua est ratio speciei scilicet forma; sed anima est forma, ergo anima dicit totam speciem, & consequenter illa est planta, equus, homo, & similia.

[Ibid.] Sed contra est, quod Philosophus 6. met. t. 2. dicit quod res naturales habent in sui definitione materiam sensibilem, & in hoc differunt à mathematicis: non autem potest dici quod substantiæ naturales definiantur per id, quod non sit de essentia earum; substantiæ enim non habent definitionem ex additione, sed sola accidentia: vnde relinquitur quod materia sensibilis sit pars essentiæ substantiarum naturalium non solum quantum ad indiuidua, sed etiam quantum ad species ipsas, definitiones enim non dantur de indiuiduis, sed de speciebus, ergo anima non est, equus, vel homo.

[1 p. q. 75 a. 4 c.] Respondeo dicendum, quod animam esse plantã, equum, vel hominem dupliciter potest intelligi. Vno modo, quod homo sit anima, sed hic homo non sit anima, sed compositum ex anima, & corpore, puta, Socrates. Quod ideo dico, quia quidam posuerunt solam formam esse de ratione speciei, materiam vero esse partem indiuidui, & non speciei: quod quidem non potest esse verum, nam ad naturam speciei pertinet id, quod significat definitio: Definitio autem in rebus naturalibus non significat formam tantum, sed formam, & materiam. Vnde materia est pars speciei in rebus naturalibus: non quidem materia signata, quæ est principium indiuiduationis, sed materia communis. Sicut enim de ratione huius hominis est quod sit ex hac anima, & his carnibus, & his ossibus: ita de ratione hominis est quod sit ex anima, & carnibus, & ossibus, oportet enim de substantia speciei esse quidquid est communiter de substantia omnium indiuiduorum sub specie contentorum. Alio vero modo potest intelligi sic, quod etiam hæc anima sit hic homo, & hoc quidem sustineri posset, si poneretur, quod animæ sensitiuæ operatio esset eius propria sine corpore, quia omnes operationes, quæ attribuuntur homini, conuenirent tali animæ: Illud autem est vnaquæque res, quod operatur operationes illius rei. Vnde illud est homo, quod operatur operationes hominis. Ostendemus autem, quod sentire non est operatio animæ tantum. Cum igitur sentire sit quędam operatio hominis, licet non propria, manifestum est, quod planta, vel equus, vel homo non est anima tantum, sed aliquid compositum ex anima, & corpore.

[q. 57. a. p.]

[1 p. q. 75 a. 4 ad 2.] Ad primum ergo dicendum, quod non quælibet substantia particularis est hypostasis, vel persona, sed quæ habet completam naturam speciei. vnde manus, vel pes non potest dici hypostasis, vel persona: & similiter nec anima, cum sit pars speciei humanæ.

[7. met. l. 9.] Ad secundum dicendum, quod materia dicitur quodammodo non pars speciei, quia non est pars formæ, a qua sumitur ratio speciei; licet sit pars compositi ex anima, & corpore, quod ipse inuoluit species.

ARTICVLVS IV.

Vtrum sint tantum tria genera animatum.

[2. de ani. l. 2. 1 p. q. 78 a. 1 p. q. 2 a. 2. de ani. l. 4.] VIdetur quod non sint tantum tria genera animatum. Dicit enim Philosophus 2. de anim. t. 10. quod anima est principium, quo viuimus: sed quatuor modis dicitur aliquid viuere, vt dicitur 2. de ani. t. 14. ergo animatum genera sunt plura tribus.

2 Præterea tot sunt animæ, quot potentiæ; nam cum potentia sit proprietas animæ, non potest ab anima oriri nisi vna proprietas, quia ab vno non nisi vnum oriri potest, & vna potentia non potest ex alia oriri, quia omnes potẽtiæ animæ sũt simul, & accidens oritur a subiecto, vnũ autem accidens non potest esse subiectum alterius; sed genera potentiarũ sunt quinque, vt dicitur 2. de ani. t. 27 ergo & genera animatum sunt quinque, & consequentur plura tribus. [q. de an. a. 11 arg. 7 & 8 & a. 11. arg. 17] [2. de ani. l. 5.]

Sed contra est auctoritas Philosophi 2. de ani. t. 31. ponentis tantum tres animas, vegetatiuam, sensitiuam, & rationalem. [p. p. q. 78 a. 1 arg. p. c.]

Respondeo dicendum, quod animatum genera sunt tantum tria, cuius ratio duplex afferri potest, vna sumpta ex operationibus animæ, diuersæ enim animæ distinguuntur, secundũ quod diuersimode operatio animæ supergreditur operationem naturæ corporalis; tota enim natura corporalis subiacet animæ, & comparatur ad ipsam sicut materia & instrumentum. Est ergo quædam operatio animæ, quæ intantũ excedit naturam corpoream, quod neque etiã exercetur per organũ corporale, & talis est operatio animæ rationalis. Est autẽ alia operatio animæ infra istã, quæ quidẽ fit per organũ corporale, non tamen per aliquam corporalem qualitatem: & talis est operatio animę sensibilis, quia etsi calidum, & frigidum, humidum, & siccum, & aliæ huiusmodi qualitates corporeæ requirantur ad operationem sensus, non tamen ita, quod mediante virtute talium qualitatum operatio animæ sensibilis procedat, sed requiruntur solum ad debitam dispositionem organi. Infima autẽ operationum animæ est, quæ fit per organum corporeum, & virtute corporeæ qualitatis: Supergreditur tamen operationem naturæ corporeæ, quia motiones corporum sunt ab exteriori principio: Huiusmodi autem operationes sunt à principio intrinseco. Hoc enim commune est omnibus operationibus animæ: Omne enim animatum aliquo modo mouet se ipsum, & talis est operatio animæ vegetabilis. Digestio enim, & ea, quæ consequuntur, fiunt instrumentaliter per actionem caloris, vt dicitur in 2. de ani. t. 50. Altera ratio est ex multiplici esse, quod habent viuentia, quorum actus est anima: habent enim hæc duplex esse: vnum quidem materiale, in quo conueniũt cum alijs rebus materialibus, aliud vero immateriale, in quo communicant cũ alijs substantiis superioribus aliqualiter. Est autem differentia inter vtrumque esse: quia secundum esse materiale, quod est per materiam contractum, vnaquæque res est hoc solũ, quod est; sicut hic lapis non est aliud, quam hic lapis: secundum vero esse materiale, quod est amplum, & quodammodo infinitum, inquantum non est per materiam terminatum, res non solum est id quod est, sed etiam est quodammodo alia. Vnde in substantiis superioribus immaterialibus sunt quodammodo omnia, sicut in causis vniuersalibus. Huiusmodi autem immateriale esse habet duos gradus in istis inferioribus, nam quoddam est penitus immateriale, scilicet esse intelligibile: In intellectu enim res habent esse & sine materia, & sine conditionibus materialibus indiuiduantibus & etiam absque organo corporali esse autem sensibile est medium inter vtrumque: nam in sensu res habet esse sine materia, non tamen absque conditionibus materialibus indiuiduantibus, neque absque organo corporali, est enim sensus particularium, intellectus vero vniuersalium; & quantum ad hoc duplex esse dicit Philosophus in 3. de ani. quod anima est quodammodo omnia: operationes igitur, quæ competunt viuenti secũdum esse materiale, sunt operationes, quæ tribuũtur animæ vegetabili, quæ tamen licet ad id ordinentur, [2. de ani l. 8.]

ad quod etiam ordinantur actiones in rebus inanimatis, scilicet ad consequendum esse, & conseruandum: tamen io viuentibus hoc fit per altiorem, & nobiliorem modum, corpora enim inanimata generantur, & conseruantor in esse a principio motiuo extrinseco. Animata vero geoeraotur à principio intrinseco, quod est in semine, conseruantor vero à principio nutritiuo intrinseco, hoc enim videtur esse viuentium proprium, quod operantur tamquam ex seipsis mota; operationes vero, quæ tribuuntur rebus viuentibus, secundũ esse penitus immateriale pertinent ad partem animæ intellectiuam: Quæ vero attribuuntur eis secundum esse medium, pertinent ad partem animæ sensitiuam, & secundum hoc triplex esse distinguitur communiter triplex anima, scilicet vegetabilis sensibilis & rationalis Vnde manifestum est, quod tria tantum sunt genera animarum

p.p.78.a.p.c Ad primum ergo diceodum, quod alio modo distinguuntur modi viuentium, atque genera animarũ, nam horum diuersitas sumitur, & ex triplici esse, quod habent animata, & ex diuerso modo, qoo operationes animatorum supergrediuntur operationes rerum natoralium, vt dictum est, modi autem viuentium distinguuntor secundum gradus viuendi, qui sunt tantum quatuor. Quædam enim viuentia sunt, inquibus est tantum vegetatiuum, vt in plantis; quædam vero, inquibus cum vegetatiuo est etiam sensitiuum, non tamen motiuum secundum locum, sicut sunt immobilia animalia, vt conchilia. Quædam vero sunt, quæ super hoc habent motiuum secundum locum, vt perfecta animalia. quæ multis indigent ad suam vitam, & ideo indigent motu, vt vitæ necessaria procul posita quærere possint. Quædam vero viuentia sunt, inquibus cum prædictis est intellectiuum scilicet in hominibus. Appetitiuum autem non constituit aliquoe in gradum viuentium, quia in quibuscunque est sensus, est etiam appetitus, vt dicitur in 2 de ani. t. 27.

p de ani. a. 1, ad 5 Ad secundum dicendum, quod ab eadem anima plures potentiæ deriuantur vna tamen immediate, & alia mediate: licet enim accidens non possit esse subiectum per se accidentis, tamen sobiectom subijcitur vni accidenti mediante alio, sicut corpus colori mediante superficie; & sic vnum accidens oritur ex subiecto mediante alio, & vna potentia ab essentia animæ mediante alia.

ARTICVLVS. V.

Vtrum prior definitio animæ à Philosopho allata sit conueniens.

q de ani. ar. p arg. 13. VIdetur quod prior definitio à Philosopho allata non sit conueniens, quod nimirum sit actus primus corporis physici organici: si enim anima est forma corporis, oportet quod cuiuslibet animæ, & corporis sit vnum esse; nam ex materia, & forma fit vnũ secundum esse, sed animæ humanæ, & corporis non potest esse vnum esse, cum sint diuersorum generum, anima enim est in genere substantiæ incorporeæ, corpus vero corporeæ, ergo anima non potest esse actus, & forma corporis.

de sp creat. 2. arg 15 p. p. 9-6 a. p. arg p. 2 Præterea dicit Philosophus; de ani t. 6. & 7. quod sobstantia, spiritualis, quæ est intellectus, nullius corporis est actus; sed quædam aoima est substantia spiritualis vt anima rationalis, ergo male definitur anima in communi quod sit actus, & forma corporis.

p. p 76 art. 4 arg p. q. de anim. art. 2. arg 15. 3 Præterea si aoima est actus corporis organici hoc, quod comparatur ad animam, vt materia ad formam, & actum, est corpus physicum organicum, quod non potest esse nisi per aliquam formam sobstantialem, per quam est corpus, & ita quodlibet corpus animatom habebit esse à forma, distinctum ab esse tributo ei ab anima; & ita erunt in vno, & eodem duæ formæ substantiales, qood est impossibile.

4 Præterea compositum non ponitor in definitione animæ, sed materia, sed corpus est quoddam compositum, per formam enim substantialem sicut indiuiduum est hoc aliquid, & substantia, its per eandem est corpus, ergo male definitur anima quod sit actus corporis.

5 Præterea per corpox, coius est actus anima intelligitur corpus habens vitam potentia, vt patet ex 2. de ani. t. 6, vel ergo per tale corpus habens vitam potentia intelligitur corpus habeos actum primum vitæ sed existens in potentia ad actum secundum, nimirum ad operationes vitæ: vel intelligitur corpus neutrum actum habens, sed existens in potentia ad actum primum, & secundum; si dicatur primum; tunc ponitur in definitione animæ compositũ ex anima, & corpore, quod est inconueniens, cum potentia proportionata actui sit materia. Si dicarur secundũ, est contra Philosophum, qoi t. 10. dicit quod corpux, cuius actus est anima, est ita in potentia, vt viuat, vt non sit abiiciens animam, ergo male definitur anima quod sit actus corporis physici, organici. 2. de ani. l p.

Sed contra est, quod Philosophos 2. de ani. t. 7. definit animam quod sit actus corporis physici organici. 2. de ani. l p & 2.

Respondeo dicendum, quod recte fuit à Philosopho tradita prior definitio animæ. Ad cuius manifestationem sciendum, quod quia definitio significat quodquid res est, & substantia completa etiam composita est qoid completum in sua specie, secus vero omne accideos, & omnis forma, ideo substantia ita definitur, vt in eius definitione non ponatur aliquid, quod sit extra essentiam eius. In omni autem definitione formæ ponitur aliquid, qood est extra essentiam formæ, scilicet proprium subiectum illius, siue materia. Vnde cum anima sit forma, vt mox ostendetur, oportet quod in eius definitione pooatur materia, siue subiectũ eius, & per consequens quod ponatur aliquid ex parte animę. & aliquid ex parte subiecti. Dicitor ergo primo ex parte animę quod est actux, quia illud est actus, quo materia, quę est ens in potẽtia fit actu, & ex quo, & materia constituitur compositum, quod est ens actu; anima autem est huiusmodi: cũ enim anima sit substantia, vt per se manifestum est, quia substantia oon componitur ex nõ substantiis, vt dicitur 7. met. t. 47 compooitur autẽ substantia animata ex aoima & corpore, & substantia sit triplex, materia, forma, & compositum ex vtraque, oportet quod anima sit vna ex his tribus substantiis: Constat autem quod non potest esse materia, qoin eum per animam intelligamus id, quo habens vitam viuit, sequitur quod anima intelligatur sicut aliqoid in subiecto existens: corpus autem, vel materia, quæ recipit vitam, magis est sicut subiectum, quam sicut aliqoid io subiecto existens, manifestum etiam est, qood noo potest esse ipsum compositum ex materia, & forma, quia hoc est totum quoddam, anima autem est pars huius totius, necesse igitur est quod anima sit forma substantialis, forma autem substantialis est endelechia, id est, actus materiæ faciens illã io actu esse. Dicitur secundo actus primus, primo quia anima est actus sicut scientia, ex eo enim quod anima est in animali, inest ei vigilia, & somnos, sicut ex eo quod scientia est in sciente, inest ei cõsideratio & quies, vigilia enim assimilatur cõsiderationi,

quia sicut consideratio, est vsus scientiæ, ita vigilia est vsus sensuum, somnus vero assimilatur scientiæ, quando sciens actu non considerat: in somno enim quiescunt virtutes animalis, scientia autem est actus primus mentis: comparatur enim habitus scientiæ ad considerationem, sicut potentia ad actum potentia autem licet absolute sit posterior actu in vno tamen & eodem est prior actu, vt dicitur 9. met. t. 13. nam aliquid est primo in potentia, & postea fit actu, quare & anima erit actus primus ad distinctionem actus secundi, qui est operatio. Secundo dicitur anima actus primus, vt distinguatur à formis elementorum, quæ semper habent suam actionem, nisi impediantur. Dicitur tertio corporis, quia anima non est actus materiæ puræ, quia esse animatum præsupponit esse corporeum; sed est actus compositi ex materia, & esse corporeo: quod tamen non ita intelligendum, quasi corpus, quod est materia animæ, sit constitutũ per vnam formam, quæ faciat ipsum esse corpus, & superueniat ei anima faciens ipsum esse corpus viuum; sed quia ab anima est & quod sit, & quod corpus sit & quod sit corpus viuum. Cum enim in eodẽ non possint esse plures formæ substantiales, per eandem formam substantialem indiuiduum habet quod sit substantia, & quod sit corpus, & tale corpus. Verum hoc, quod est esse corpus, quia est quid imperfectius, est quid materiale respectu vitæ, & habet rationem potentiæ respectu illius. Dicitur quarto physici, quia cum corpus animatum sit corpus naturale, necesse est quod eius partes sint natura, & consequenter ad Physicum spectent. Dicitur quinto organici, quia anima est actus corporis in potentia vitam habentis: tale autem est corpus organicũ, diuersitatem scilicet organorum habens. Diuersitas enim organorum est necessaria in corpore suscipiente vitam propter diuersas operationes animæ. Anima enim, cum sit perfectissima inter formas rerum corporalium, est principium diuersarum operationum; & ideo requirit diuersitatem organorum in suo perfectibili: formæ vero rerum inanimatarum propter sui imperfectionem sunt principia paucarum operationum: vnde non exiguot diuersitatem organorum in suis operationibus. Inter animas autem, quia animæ plantarum sunt imperfectiores, ideo in illis minor est diuersitas organorum, quam in animalibus. Et ex his manifestum est rectè fuisse traditam a Philosopho priorem animæ definitionem.

q. 1. de ani. p. a. 13. Ad primum ergo dicendum, quod necesse est, si anima est forma corporis sit vnum commune esse, quod est esse compositi; neque hoc impeditur per hoc, quod anima, & corpus sint diuersorum generum: nam neque anima, neque corpus sunt in specie, vel genere, nisi per reductionem, sicut partes reducuntur ad speciem, vel genus totius.

p. p. 76. a. p. ad p. de spir. cr. a. 2. ad 13. Ad secundum dicendum, quod sicut Philosophus dicit 2. Phys. t. 26. vltima formarum naturalium, ad quam terminatur consideratio Philosophi naturalis, quæ est anima humana, est quidem separata, sed tamen in materia, quod ea hoc probat, quia sol. & homo ex materia generant hominem; separata quidem secundum virtutem intellectiuam, quia virtus intellectiua non est virtus alicuius organi corporalis, sicut virtus visiua est actus oculi: intelligere enim est actus, qui non potest exerceri per organum corporale, sicut exercetur visio; sed est in materia, inquantũ ipsa anima, cuius est hæc virtus, est corporis forma, & terminus generationis humanæ sic ergo Philosophus dicit in 3. de ani. quod intellectus est separabilis, quia non est virtus alicuius organi corporalis.

p. p. 76. a. 1. a. 1. p. Ad tertium dicendum, quod Aristot. non dicit animam esse actum corporis tantum, sed esse actum corporis physici organici potentia vitam habentis; & quod talis potentia non abiicit animam. Vnde manifestum est quod in eo, cuius anima dicitur actus; etiam anima includitur eomodo loquendi, quo calor est actus calidi, & lumen est actus lucidi: non quod seorsum sit lucidum sine luce, sed quia est lucidum per lucem: Et similiter dicitur, quod anima est actus corporis, quia per animã & est corpus, & est organicum, & potentia vitam habens, sed actus primus dicitur respectu actus secundi, qui est operatio: talis enim potentia non est abiiciens, idest excludens animam: propterea vero Philosophus in definitione animæ ponit corpus inuoluens animam, quia aliquando in definitione formæ subiectum ponitur informe, sicut cum dicitur motus est actus existentis in potentia: aliquando vero ponitur subiectum formatum, sicut cum dicitur, motus est actus mobilis: lumen est actus lucidi: & hoc modo dicitur anima actus corporis organici quia anima facit ipsum corpus esse organicum, sicut lumen facit aliquid esse lucidum. q. de ani. 1. ad 15.

Ad quartum dicendum, quod non ponitur in definitione animæ compositum animatum vt sic, sed compositum ea anima, inquantum est forma corporea, nam anima cum sit forma substantialis dans esse substantiale corporeum, animatum; si consideretur inquantum est forma substantialis absolute, & simpliciter, seu inquantum dat esse substantiale, tantum respicit materiam, & soli materiæ aduenit, & per illam definitur. Si vero consideretur inquantum dat esse posterius, puta animatum, supponit se ipsam in materia, secundũ quod dat esse superius, puta corporeum, & per consequens definitur per corpus, & illud tamquam proportionatum subiectum respicit. Neque tamen dicendum est, quod anima adueniat viuenti actu, quia non aduenit materiæ, vel corpori facto in actu per aliam formam, sed per seipsam secundum aliam sui considerationem, vt dictum est. 2. de ani. l. p. & 1. op. 32.

Ad quintum dicendum quod per corpus positum in definitione animæ intelligitur corpus habens actum primum vitæ, sed existens in potentia ad actũ secundum, vt dictum est, neque inconueniens est, quod in definitione animæ ponatur compositum ea anima, & corpore, quatenus anima dat esse corporeum, vt dictum est. 2. de ani. l. p. & 1. p. q. 76. a. 4. ad p.

ARTICVLVS VI.

Vtrum posterior animæ definitio à Philosopho tradita sit conueniens.

VIdetur quod posterior definitio animæ à Philosopho tradita non sit conueniens. Vnius enim rei vna est definitio; sed Philosophus 2. de ani. t. 6. & 7. attulit aliam definitionem, ergo vel illa superflua est, vel hæc, & consequenter erit inconuenienter tradita, si dicas, quod vna est definitio rei per modum conclusionis, sed possunt dari duæ aliæ, quarum vna est principium demonstrationis, altera est demonstratio positione differens, vt etiam dicitur p. post. 2. de ani. l. p. & 2.

2 Contra quodquid non est demonstrabile: sed solum passio de subiecto, vt dicitur 7. met. t. 4. sed definiti significat quodquid est rei, ergo nulla definitio potest esse conclusio demonstrationis. 3. met. l. 5. 7. met. l. 5.

3 Præterea omnis definitio conuertitur cum definito: sed hæc non conuertitur cum definito; nam anima vegetatiua non est primum principium, quo viuimus, sentimus, & intelligimus, ergo non est bona definitio. 1. p. q. 6. a. 1. ar. 2. arg. sed contra.

Sed contra est auctoritas Philosophi 2. de ani.

p post. l. 4. & 16 & 2. d. 9. 9 p a. p. ad p.

Respondeo dicendum, quod quia eiusdem rei possunt esse plures causæ, materialis, formalis, efficiens, finalis: ideo eiusdem rei possunt esse plures definitiones sumptæ ex diuersis causis: & vna potest esse demonstrationis principium, atque adeo medium, alia vero potest esse sicut conclusio demonstrationis, & hoc quidem verum est in omnibus artificiatis, quæ sunt propter finem. Cum enim causæ ad inuicem ordinem habeant, ex vna sumitur ratio alterius: & quia ex forma sumitur ratio materiæ, talem enim oportet esse materiam, qualem forma requirit: efficiens autem est ratio formæ, quia enim agens agit simile sibi, oportet quod secundum modum agentis sit etiam modus formæ, quæ ex actione consequitur. ex fine autem sumitur ratio efficientis, nam omne agens agit propter finem: ideo oportet quod definitio, quæ sumitur à fine, sit ratio, & causa probatiua aliarum definitionum, quæ sumuntur ex aliis causis. Vt si definienda sit domus, definitio illius sumpta ex causa finali erit ratio definitionis per causam materialem, & medium probans eam: propter hoc enim oportet, vt domus fiat ex lapidibus, & lignis, quia est operimentum protegens nos a frigore, & æstu Definitio enim hæc, domus est cooperimentum constitutum ex lapidibus, cæmento, & lignis est ex causa materiali: hæc autem domus est operimentum prohibens nos a pluuia, frigore calore, est ex causa finali, & si vtraque coniungatur, erit demonstratio positione differens, sic. Omne operimentum prohibens nos à pluuia, frigore & calore, oportet quod sit constitutum ex lapidibus, cæmento, & lignis, domus est huiusmodi, ergo. In naturalibus autem, quæ non sunt facta per se primo propter finem, vt artificialia, illa definitio est principium demonstrandi, quę secundum nos notificat, & probat definitionem, quę est sicut conclusio demonstrationis. Cum enim omnis demonstratio adducatur causa notificandi aliud, necesse est, quod omnis demonstratio procedat ex notioribus quoad nos, quibus per demonstrationem fit aliquid notum. In quibusdam autem eadem sunt notiora quoad nos, & secundum naturam, sicut in mathematicis, quæ sunt a materia abstracta: & in his demonstratio procedit ex notioribus simpliciter, & notioribus secundum naturam, scilicet ex causis in effectu: vnde dicitur demonstratio propter quid. In quibusdam vero non sunt eadem magis nota simpliciter, & quoad nos, vt in naturalibus, in quibus plerumque effectus sensibiles sunt magis noti suis causis: & ideo in naturalibus vt plurimum proceditur ab his, quæ sunt minus nota secundum naturam, & magis nota quoad nos, vt dicitur in p. phys. Quoniam igitur magis notum est nobis, quod anima sit principium viuendi, sentiendi, & intelligendi, quam quod sit actus corporis, atque adeo illius causa formalis: ideo ab effectu animæ definiri potest anima, & per illum tamquam per quid notius, potest demonstrari definitio formalis animæ sic, quod est primum principium viuendi est actus, & forma corporis viuentis. manifestum autem est quod hæc demonstratio est à posteriori, ex eo enim, quod anima est forma corporis viuentis, est principium operum vitæ, non è contra. Quod vero anima sit primum principium viuendi, patet, quia animatum distinguitur ab inanimato in viuendo: animata enim viuunt, non inanimata. Quatuor autem sunt modi viuendi, quorum vnus est per intellectum, secundus per sensum, tertius per motum, & statum localem, quartus per motum augmenti, & decrementi. In quibusdam enim viuentibus inueniuntur tantum alimentum, augmentum, & decrementum, sicut in plantis. In quibusdam autem cum his inuenitur sensus sine motu locali, sicut in animalibus imperfectis, vt sunt ostreæ. In quibusdam autem vlterius inuenitur motus secundum locum, sicut in animalibus perfectis, quæ mouentur motu progressiuo, vt sunt equus, bos. In quibusdam autem cum his vlterius inuenitur intellectus, vt in hominibus, ergo in his omnibus principium viuendi debet esse anima, non autem materia, quod in singulis viuentibus manifestum esse potest. Quod enim in plantis principium viuendi sit anima, patet, quia natura non mouet ad contraria loca: motus autem augmenti, & decrementi est secundum contraria loca: augentur enim vegetabilia omnia non solum sursum, sed etiam deorsum. quod vero similiter in animalibus anima sit principium viuendi manifestum est, nam animal est tale propter sensum; ea enim dicimus esse animalia, & non solum viuentia, quæ licet non mutent locum, habent tamen sensum, & inter alios sensus primo inest tactus: sicut enim vegetatiuum potest separari à tactu, & ab omni sensu, ita tactus potest separari ab aliis sensibus. Multa enim animalia sunt, quæ solum sensum tactus habent, sicut animalia imperfecta, omnia autem animalia habent sensum tactus; anima autem est principium sensuum & præsertim tactus, sicut principium vegetatiuum est illa anima, quam plantæ participant, ergo dicendum est, quod anima est principium primum viuendi secundum quatuor genera vitæ. Quod autem primum principium viuendi sit actus, & forma corporum viuentium, patet, quia duorum quorum vtroque dicimur esse aliquid, aut operari, vnum scilicet quod primum est, est quasi forma, & aliud quasi materia: sicut similiter duobus sanamur, quorum vnum est sanitas, alterum totum corpus, vel aliqua pars corporis; quorum duorum vnum est quasi forma, & aliud quasi materia; sed anima est primum, quo viuimus: cum tamen viuamus anima, & corpore, ergo anima est actus corporis physici; (manifestum enim est, quod corpus non est actus animæ, sed magis anima est actus corporis alicuius; corpus enim est in potentia respectu animæ;) atque hæc est definitio prior animæ superius explicata, quæ à Philosopho probatur per aliam à posteriori, puta per hanc. Anima est primum principium, quo viuimus. Vnde manifestum est, recte fuisse à Philosopho traditam posteriorem animæ definitionem.

2 de ani. l. 3 & 4

Ad primum ergo dicendum, quod vnius possunt esse plures definitiones ex diuersis causis sumptæ, vel etiam ab effectu, vt dictum est. ia c.

Ad secundum dicendum, quod quia causæ ad inuicem ordinem habent, ex vna sumitur ratio alterius, & ideo potest definitio sumpta ab vna probare definitionem sumptam ex alia, vt dictum est. in c.

Ad tertium dicendum, quod definitio conuertitur cum definito: nam in posteriori definitione definitur anima in communi, hæc enim est principium viuendi secundum quatuor prædictos modos: in diuersis tamen viuentibus, sicut separantur prædicti modi, ita & animæ; nam in quibusdam viuentibus anima est tantum principium vegetandi: in aliis vegetandi, & sentiendi. In aliis vero eadem anima est etiam principium intelligendi, vt in homine. 2. de ani. l. 3 & 4.

ARTICVLVS VII.

Vtrum anima sit in toto corpore secundum suam essentiam, an vero in parte tantum determinata.

c.p 76 a 8 arg p. de ani a.10 arg 4 de sp cr.2. 4 arg.8. Videtur quod anima secundum suam essentiam sit tantum in parte determinata corporis. Dicit enim Philosophus in lib. de causa motus animal. quod non opus est in vnaquaque parte corporis esse animam, sed in quodam principio corporis existente alia viuere, eo quod simul nata sunt facere proprium motum per naturam, ergo.

q de ani.a 10.arg.6. 2 Præterea Philosophus dicit in lib. de iuuent & senect. quod plantæ habent principium nutritiuum in medio superioris, & inferioris, sed sicut superius, & inferius est in plantis, ita in animalibus est superius, & inferius, dextrum & sinistrum, ante, & retro, ergo oportet quod principium vitæ, quod est anima sit in medio harum particularum, hoc autem est cor, ergo anima est tantum in corde.

ibid arg 5. 3 Præterea dicit Philosophus 8 phys. quod motor cæli oportet quod sit in centro. vel in aliquo signo circumferentiæ, quia hæc duo sunt principia in motu circulari, & ostendit quod non potest esse in centro, sed in circumferentia, quia quanto aliqua sunt propinquiora circumferentiæ, & remotiora à centro, tanto sunt velocioris motus, ergo à simili oportet quod motor animæ sit in illa parte animalis, in qua præcipue apparet motus, hoc autem est eorum cor, ergo anima est tantum in corde.

4 Præterea ex corpore, & anima constituitur ani- ibid. arg.5. de sp.cr.arg a p.p. arg.3. p.d t.q 5.a. 3 arg.2.de mal: si igitur in qualibet corporis parte esset anima, qualibet pars animalis esset animal, sicut quælibet pars ignis est ignis, quod tamen est inconueniens.

sp.c.arg.1 q. de ani arg. 13 p.p.arg 4 5 Præterea in quocunque est subiectum, est & proprietas subiecti: sed omnes potentiæ animæ sunt in essentia animæ, sicut & proprietates in subiecto, ergo si anima esset in qualibet parte corporis, sequeretur quod in qualibet parte corporis essent omnes potentiæ animæ, & sic auditus erit in oculo, & visus in aure, quod est inconueniens.

de sp.cr.arg. 4. 6 Præterea nulla forma, quæ requirit dissimilitudinem partium, inuenitur in qualibet parte, vt patet de forma domus, quæ non est in quacunque parte, sed in tota domo, formæ vero, quæ non requirunt dissimilitudinem partium sunt in singulis partibus, vt forma aeris, & ignis; anima autem est forma requirens dissimilitudinem partium, vt patet in omnibus animatis, ergo anima non est in qualibet parte corporis.

de sp.cr.arg. 7.q deani. arg.11. 7 Præterea secundum Philosophum motis nobis mouentur omnia, quæ sunt in nobis: contingit autem vnam partem corporis moueri, alia quiescente, si ergo anima est in qualibet parte corporis, sequitur, quod simul moueatur, & quiescat, quod videtur esse inconueniens.

q de sp. cr. arg.11.p.p. arg 2.q de ani arg 8. 8 Præterea anima non est nisi in corpore, cuius est actus: sed est actus corporis organici, vt dicitur in 2. de ani. cum ergo qualibet pars corporis non sit corpus organicum, non erit in qualibet parte corporis.

q de sp cr. arg 14. 9 Præterea plus differunt os, & caro vnius hominis, quam duæ carnes duorum hominum: sed anima vna non potest esse in duobus corporibus diuersorum, ergo non potest esse in omnibus partibus vnius corporis.

arg 15. 10 Præterea si anima est in qualibet parte corporis, oportet, quod ablata quacunque parte corporis, vel auferatur anima quod patet esse falsum, cum remaneat homo viuens, vel transferatur de illa parte ad alias, quod est impossibile, cum anima sit simplex, & consequenter immobilis, non ergo est in qualibet parte corporis.

11 Præterea nullum indiuisibile potest esse nisi in indiuisibili, cum locum oporteat æquari locato, sed in corpore contingit signare infinita indiuisibilia ergo si in qualibet parte corporis sit anima, sequitur quod sit in infinitis, quod esse non potest, cum sit finitæ virtutis. arg 16.

12 Præterea anima est principium vitæ in animali; si ergo anima esset in qualibet parte corporis, quælibet pars corporis immediate acciperet vitam ab anima, & ita vna pars non dependeret ab alia in viuendo quod est falsum, cum omnes dependeant in viuendo a corde q. deani arg 11 p.p arg 1 p d. t arg 1

Sed contra est quod anima non dat esse corpori, nisi secundum quod viuit ei: sed anima dat esse toti corpori, & cuilibet parti eius, ergo anima est in toto corpore, & in qualibet parte illius. q. deani arg 2. sed cōtra.

5 Præterea anima non operatur nisi vbi est: sed operationes animæ apparent in qualibet parte corporis, æqualiter enim cito sentit anima læsionem in qualibet parte corporis, ergo anima est in qualibet parte corporis. arg.3.p.d 1 arg.2 sed contra.

r Præterea anima est maioris virtutis, quam forma materialis: sed forma materialis vt ignis, vel aeris est in qualibet parte; multo igitur magis anima. de sp cr 5 4 arg 1 sed contra.

Respondeo dicendum, quod necesse est dicere, quod anima sit in toto corpore, & in qualibet parte eius. Cuius ratio est, quia anima non solum vnitur corpori vt motor, sed etiam vt forma substantialis. Non enim anima præsupponit alias formas substantiales in materia, quæ dent esse substantiale corpori, aut partibus eius; sed & totum corpus, & omnes eius partes habent esse substantiale, & specificum per animam, sed forma substantialis non solum est perfectio totius, sed etiam cuiuslibet partis. Cum enim totum consistat ex partibus; forma totius quæ non dat esse singulis partibus corporis, est forma, quæ est cōpositio, & ordo, sicut forma domus: & talis forma est accidentalis: anima vero est forma substantialis: vnde oportet quod sit forma, & actus non solum totius, sed cuiuslibet partis: & ideo recedente anima, sicut non manet homo, ita nec animal aut viuū, nisi æquiuoce, sicut depicta, aut lapidea vt dicit Philosophus p de ani t.9. cuius signum est, quod nulla pars corporis habet proprium opus anima recedente: cum tamen omne, quod retinet speciem, retineat operationem speciei: actus autem est in eo, cuius est actus: vnde oportet animam esse in toto corpore, & in qualibet eius parte: quamquam aliter se habet anima ad totum corpus, & ad partes eius: nam anima totius quidem corporis actus est primo & per se, partium vero in ordine ad totum. Ad cuius euidentiam considerandum est quod, cum materia sit propter formam, talem oportere esse materiam, vt competit formæ. In istis rebus corruptibilibus formæ imperfectiores, quæ sunt debilioris virtutis, habent paucas operationes, ad quas non requiritur partium dissimilitudo, sicut patet in omnibus corporibus inanimatis. Anima vero, cum sit altioris, & maioris virtutis, potest esse principium diuersarum operationum, ad quarum executionem requiruntur partes dissimiles corporis: & ideo omnis anima requirit diuersitatem organorum in partibus corporis, cuius est actus, & tanto maiorem diuersitatem, quanto anima fue- p p 76 a 8 c de sp c 5. 4 c 9 de ani.a.10 c.p d.8 q.5 a 5 c

rit perfectior. Sic igitur formæ infimæ vniformiter perficiunt suam materiam, sed anima difformiter vt ex dissimilibus partibus constituatur integritas corporis, cuius primo, & per se anima est actus. & sic manifestum est, quod anima est in toto corpore, & in singulis eius partibus secundum suam essentiam.

l.c. in arg. Ad primum ergo dicendum, quod Philosophus loquitur de anima quantum ad potentiam motiuam, quæ primo fundatur in corde: per illam enim partem mouet anima totum corpus, & hoc patet exemplo rectoris, quod ibi ponit.

q. de ani. ad 6. Ad secundum dicendum, quod etiam in plantis anima dicitur esse in medio eius, quod est sursum, & deorsum: inquantum est principium quarundam operationum: & similiter est de animalibus.

ibid. ad 5. Ad tertium dicendum, quod motor cæli non circumscribitur loco secundum suam substantiam, sed Philosophus intendit ostendere vbi sit quantum ad principium mouendi: & hoc modo, quantum ad principium motus, anima est in corde.

p.p. ad 3. d. 8 ad 1. Ad quartum dicendum, quod animal est quod componitur ex anima, & corpore toto, quod est primum, & per se, & proportionatum eius perfectibile: sic autem anima non est in parte: vnde non oportet, quod pars animalis sit animal. Ideo autem anima nō est primo, & per se, & tamquam in proportionato perfectibili in qualibet parte corporis, sed solum sic est in toto corpore, quia anima quamuis sit forma simplex, est tamen multiplex in virtute, secundum quod ex eius essentia oriuntur diuersæ potentiæ: & ideo oportet corpus proportionatum sibi habere partes distinctas ad recipiendum diuersas potētias: vnde etiam anima dicitur esse actus corporis organici: & quia non quælibet pars animalis habet talem distinctionem, non potest dici animal.

p.p. ad 4. q. de ani. ad 3. Ad quintum dicendum, quod secundum Philosophum in lib. de som. & vigil. cuius est potentia, eius est actio; vnde potentiæ illæ, quarum operationes non sunt solius animæ, sed coniuncti, sunt in organo, sicut in subiecto; in anima autem sicut in radice. Solum autem illæ potentiæ sunt in anima, sicut in subiecto, quarum operationes anima non per organum corporis exequitur, quæ tamen sunt animæ, secundum quod excedit corpus, seu totam eius capacitatem, quæ proinde in nulla parte corporis esse dicuntur, & sunt intellectus, & voluntas. Vnde non sequitur, quod in qualibet parte corporis sint omnes potentiæ animæ.

de sp. cr. a. 4 ad 4. Ad sextum dicendum, quod forma domus, cum sit accidentalis, non dat esse specificum singulis partibus domus, sicut dat anima singulis partibus corporis; & ideo non est simile.

ibid. ad 7. Ad septimum dicendum, quod anima moto corpore, mouetur per accidens, & non per se. Non est autem inconueniens, quod aliquid simul moueatur, & quiescat per accidens secundum diuersa; sicut non est inconueniens, quod aliquid moueatur per accidens motibus contrariis, vt puta, si quis in naui deferretur contra cursum nauis, esset autem inconueniens, si anima per se simul quiesceret, & moueretur.

p.p. ad 2. q. de ani. ad p. de sp. cr. ad 13. Ad octauum dicendum, quod anima dicitur actus corporis organici, sicut primi, & proportionati perfectibilis: corpus enim organicum est perfectibile ab anima, primo, & per se, singula autem organa, & organorum partes in ordine ad totum, sicut dictum est. Et ratio huius est, quia cum materia sit propter formam, forma autem ordinetur ad propriam operationem; oportet, quod talis sit materia vniuscuiusque formæ, vt competit operationi illius formæ; sicut materiam serræ oportet esse ferream, quod competit ad opus serræ propter suam duritiem. Cum ergo anima propter suæ virtutis perfectionem possit in diuersas operationes necessarium est, quod materia eius sit corpus constitutum ex partibus congruentibus ad diuersas operationes animæ, quæ dicuntur organa. & propter hoc totum corpus, cui respondet principaliter anima vt forma, est organum: partes autem sunt propter totum: vnde animæ non respondet pars corporis, sicut proprium, & principale perfectibile, sed secundum quod ordinem habet ad totum. Vnde non oportet, quod quælibet pars animæ sit corpus organicum, licet anima sit forma eius.

Ad nonum dicendum, quod caro mea cum carne alterius hominis magis conuenit secundum rationem speciei, quam caro mea cum osse meo: sed secundum analogiam ad totum est è conuerso: nam caro mea & os meum possunt ordinari ad vnum totum constituendum, non autem caro mea, & caro alterius. de sp. cr. ad 14.

Ad decimum dicendum, quod præcisa parte non sequitur, quod auferatur anima, vel quod ad aliam partem transmutetur: nisi poneretur, quod in illa sola parte esset anima. sed sequitur, quod illa pars desinat perfici ab anima totius. ibid. ad 15.

Ad vndecimum dicendum, quod anima non est indiuisibilis, vt punctum habens situm in continuo, contra cuius rationem esset in loco diuisibili esse, sed anima est indiuisibilis per abstractionem a toto genere continui. Vnde non est contra eius rationem si sit in aliquo toto diuisibili. ibid. ad 16.

Ad duodecimum dicendum, quod viuere in animali dicitur dupliciter. Vno modo viuere est ipsum esse viuentis sicut dicit Philosophus 2. de ani. t. 13 viuere viuentibus est esse, & hoc modo anima immediate facit viuere quamlibet partem corporis, inquantum est eius forma. Alio modo dicitur viuere pro operatione animæ, quam facit in corde, prout est motor, & talis est vita, quæ defertur per spiritus vitales: & talem vitam primo influit in cor, & postea in alias partes, & inde est, quod læso corde perit operatio animæ in omnibus partibus corporis; & per consequens esse ipsarum partium, quod conseruatur per operationem animæ. p. d. 8 ad 3.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum anima ita sit in corpore, & eius qualibet parte, vt sit tota in toto corpore, & tota in qualibet parte, atque adeo sit indiuisibiliter in corpore, an vero sit diuisibiliter, ita vt tota, & pars in parte.

VIdetur quod anima sit diuisibiliter in toto corpore, ita vt sit tota in toto, non tamen tota in qualibet parte, sed vna pars animæ sit in vna parte corporis, & alia pars animæ in alia parte corporis. Dicit enim Philosophus 2. de ani. t. 9. quod sicut anima se habet ad corpus; ita pars animæ ad partem corporis, ergo si anima est in toto corpore, non erit in qualibet parte corporis tota, sed pars eius. Sed dices, quod Philosophus loquitur de anima, & partibus eius, inquantum est motor, non inquantum est forma. q. de ani. a. 10 arg. 9 p. p. 76. a. 8 arg. 3

2 Sed contra Philosophus dicit ibidem, quod si oculus esset animal, visus esset anima eius: sed anima est forma animalis, ergo pars animæ est in corpore, vt forma, & non vt motor tantum. q. de ani. arg. 10.

3 Præterea omne, quod est in altero, est in eo per modum eius, in quo est: si igitur anima est in corpore, oportet quod sit in eo per modum corporis: sed modus corporis est, vt vbi est vna pars, non sit alia, ibid. arg. 14

ergo vbi est vna pars animæ, non est alia: & ita non est tota in qualibet parte corporis.

ibid arg. 12 p. d. 8. q. 5. a. 3. arg. 4.

4 Præterea magis intime vnitur forma materiæ, quam locatum loco, sed vnum locatum non potest esse in diuersis locis simul, etiamsi sit substantia spiritualis puta angelus, ergo nec anima poterit esse in diuersis partibus corporis.

q. de sp. cr. a. 4. arg. 17

5 Præterea cum anima sit simplex, absque quantitate dimensiua, nulla totalitas videtur ei posse attribui, nisi virtutis: sed non est in qualibet parte corporis secundum suas potentias, in quibus consideratur totalitas virtutis eius, non ergo in qualibet parte corporis est tota anima.

ibid arg. 5.

6 Præterea nulla forma, quæ extenditur ad extensionem materiæ, est tota in qualibet parte suæ materiæ, sed anima saltem vegetatiua, & sensitiua extenditur secundum extensionem suæ materiæ, cum educatur ex eius potentia, ergo idem quod prius.

q. de ani. a. 10. arg. 5.

7 Præterea extra totum nihil est sumere, si igitur anima est tota in qualibet parte corporis, extra illam partem nihil est de anima, ergo impossibile est quod anima sit tota in qualibet parte.

de sp. cr. arg. 19. q. de ani. arg. 13.

8 Præterea quædam animalia decisa viuunt, sed non est dicere, quod altera pars viuat per totam animam, ergo nec ante decisionem tota anima erat in illa parte, sed pars animæ.

4. d. 10. q. p. a. 3. quæstiun. 3. arg. primo

9 Præterea dimensiones corporis animati possunt in infinitum diuidi. si ergo in qualibet parte dimensionum esset forma substantialis, tota esset infinities sub iisdem dimensionibus, quod est impossibile.

p. d. 8. q. 5. a. 3. arg. 2. sed contra. de sp. cr. a. 4. arg. 1. sed contra. 2. c. g. c. 72.

Sed contra forma substantialis adest cuilibet parti tota, quia non conuenit illi alia totalitas, quam essentiæ: vnde sicut tota essentia albedinis est in toto corpore, & tota in qualibet parte illius, ita & tota forma erit in qualibet parte materiæ, sed anima est forma substantialis corporis animati, ergo est tota in toto corpore, & tota in qualibet parte eius.

p. d. 8. q. 5. a. 3. c.

Respondeo dicendum, quod quidam posuerunt animam dupliciter posse considerari, aut secundum suam essentiam, aut secundum quod est totum quoddam potentiale. Si primo modo, sic dicebant ipsam non esse in toto corpore, sed in aliqua parte eius, scilicet corde, & per cor viuificare totum corpus, per spiritus vitales procedentes a corde. Si secundo modo, sic anima consideratur vt quædam potentia integrata ex omnibus particularibus potentiis: & sic tota anima est in toto corpore, & non tota in qualibet parte corporis. Imo sicut dicit Philosophus in 2. de anima partes animæ se habent ad partes corporis sicut tota anima ad totum corpus: vnde si pupilla esset animal, visus esset anima eius. Huius autem positionis causa fuit duplex imaginatio falsa. Vna est, quia imaginati sunt animam esse in corpore, sicut in loco, ac si tantum esset motor, & non forma, sicut est nauta in naui. Alia est quia imaginati sunt simplicitatem animæ esse ad modum puncti, vt sit aliquid indiuisibile habens situm indiuisibilem, & vtrumque horum est stultum. & ideo dicendum est, quod anima secundum suam essentiam considerata est in toto corpore indiuisibiliter, idest tota in toto, & tota in qualibet parte, considerata vero secundum totalitatem potentiarum est quidem tota in toto corpore, sed non est tota in qualibet parte. Cuius rei ratio duplex afferri potest. Vna est, quia nulli substantiæ simplici debetur locus nisi secundum relationem, quam habet ad corpus: anima autem comparatur ad corpus, vt eius forma, à qua totum corpus, & quælibet eius pars habet esse sicut a forma substantiali; & tamen potentias eius non omnes partes corporis participant. Imo sunt aliquæ potentiæ, quibus non est possibile perfici aliquid corporeum, sicut potentiæ intellectiuæ. Aliæ autem sunt, quæ possunt esse perfectiones corporum, non tamen eas omnes influit anima in qualibet parte corporis, cum non quælibet pars corporis sit eiusdem harmoniæ, & complexionis, & nihil recipiatur in aliquo nisi secundum proportionem recipientis; & ideo non eandem perfectionem recipit ab anima auris, & oculus, cum tamen quælibet pars recipiat esse. Vnde si consideretur anima vt forma, & essentia, est in qualibet parte corporis tota: si autem prout est motor secundum suas potentias, sic est tota in toto, & in diuersis partibus secundum diuersas potentias. Altera ratio est quia animæ præsertim humanæ, & animalium perfectorum nulla alia totalitas conuenire potest, quam secundum perfectionem essentiæ, secundum quam hæ animæ totæ sunt in totis corporibus suis, & in quibuslibet partibus illorum. Ad cuius euidentiam considerandum est, quod cum totum sit, quod diuiditur in partes, secundum triplicem diuisionem est triplex totalitas, est enim quoddam totum, quod diuiditur in partes quantitatiuas, sicut tota linea, vel totum corpus, atque adeo totum quantum; est etiam quoddam totum, quod diuiditur in partes rationis & essentiæ, sicut definitum in partes definitionis, puta in genus, & differentiã, & compositum resoluitur in materiam, & formã. Tertium autem totum est potentiale, seu secundum virtutem, quod diuiditur in partes virtutis. Primus autẽ totalitatis modus, qui est secundum quantitatem nõ conuenit formis, nisi forte per accidens, quatenus scilicet per accidens diuiduntur diuisione quantitatis, sicut albedo diuisione superficiei: & illis solis formis conuenit, quæ coextenduntur quantitati, quod ex hoc conuenit aliquibus formis, quia habent materiam similem, & in toto, & in parte idest quæ non requirunt magnam dissimilitudinem in toto, & partibus, atque adeo quæ habent indifferentem habitudinem ad totum quantitatiuum, & eius partes; sicut patet in albedine, quæ quantum est de sui ratione æqualiter se habet, vt sit in tota superficie, & in qualibet superficiei parte; & ideo diuisa superficie diuiditur albedo per accidens; sed formæ, quæ requirunt diuersitatem, & magnam dissimilitudinem in partibus, sicut est anima hominis, & animalium perfectorum non æqualiter se habent ad totum corpus, & ad partes: vnde non diuiduntur per accidens diuisione quantitatis. Sic ergo totalitas quantitatiua non potest attribui animæ, nec per se, nec per accidens, sed totalitas secunda, quæ attenditur secundum perfectionem rationis, & essentiæ propriè, & per se conuenit formis: similiter autem, & totalitas virtutis, & potestatis, per quam scilicet totum comparatur ad partes virtutis, & potestatis, quæ accipiuntur secundum diuisionem operationum. Si ergo accipiatur forma, quæ diuiditur per continui diuisionem, vt est albedo, & quæratur de illa, vtrum sit tota in tota superficie, & in qualibet parte superficiei, distinguere oportet, quia si fiat mentio de totalitate quantitatiua, quam habet albedo per accidens, non est tota in qualibet parte superficiei. Et similiter dicendum est de totalitate virtutis, magis enim potest mouere visum, illumque disgregare albedo, quæ est in tota superficie, quam albedo, quæ est in aliqua eius particula, sicut plus potest calefacere calor existentes in magno igne, quam in paruo. Sed si fiat mentio de totalitate speciei, & essentiæ, tota albedo est in qualibet parte superficiei, nam tota ratio speciei albedinis inuenitur in qualibet parte superficiei, non autem est tota secundum quantitatẽ,

p. p. 76. a. 8. c. de sp. cr. a. 4. c. de ani. a. 10. c. & 2. c. g. c. 72.

quam habet per accidens, sed pars est in parte. Quoniam ergo animæ animalium perfectorum non habent totalitatem quantitatiuam, nec per se, nec per accidens, vt dictum est, secus vero animæ animalium imperfectorum, seu annulosorum, quæ decisa viuũt, in quibus est vna anima in potentia, & plures actu, vt docet Philosophus. propterea anima perfecti animalis tota est in qualibet parte corporis, secundum totalitatem perfectionis, & essentiæ, non autem secundum totalitatem virtutis: quia non secundum quamlibet suam potentiam est in qualibet parte corporis, sed secundum visum in oculo, secundum auditum in aure, & sic de aliis, & ratio est, quia partes corporis difformiter perficiuntur ab anima ad diuersas potentias Quod si loquamur in particulari de anima humana, hæc nequa secundum totalitatem virtutis dicitur tota in toto corpore, & multominus in qualibet parte. quia est aliqua eius operatio puta intelligere, quam per nullam partem corporis exequitur, nam virtus huius operationis existens in anima capacitatem corporis excedit. Tamen attendendum est in anima perfecti animalis, quod, quia, vt dictum est, requirit diuersitatem in partibus, non eodem modo comparatur ad totum, & ad partes, sed ad totum quidem primo, & per se, sicut ad proprium, & proportionatum perfectibile, ad partes autem per posterius, secundum quod partes habent ordinem ad totum.

q de ani. a. 10 ad 9. Ad primum ergo dicendum, quod partes animæ accipiuntur a Philosopho non quantum ad essentiam animæ, sed quantum ad eius potestatem. Et ideo dicimus. quod sicut anima est in toto corpore, ita pars animæ est in parte corporis: quia sicut totum corpus organicum se habet vt deseruiat operationibus animæ, quæ per corpus exercentur, ita se habet vnum organum ad vnam determinatam operationem.

ibid. ad 10. Ad secundum dicendum, quod potentia animæ radicatur in essentia & ideo vbicunque est aliqua potentia animæ, ibi est essentia animæ. Quod ergo dicit Philosophus, quod si oculus animalis esset animal, visus esset anima eius, non intelligitur de potentia animæ sine eius essentia, sicut & totius corporis dicitur anima sensibilis esse forma per essentiam suam, non per potentiam sensitiuam.

ibid. ad 14 Ad tertium dicendum, quod cum dicitur vnum quodque esse in alio secundum modum eius, in quo est, intelligitur quantum ad capacitatis ipsius modũ, non quantum ad naturam eius: non enim oportet, vt id, quod est in aliquo, habeat naturam, & proprietaté eius, in quo est: sed quod recipiatur in eo secundum capacitatem ipsius: manifestum enim est, quod aqua non habet naturam amphoræ: vnde nec oportet, quod anima habeat istam naturam corporis, vt vbi est vna pars eius, ibi sit alia.

ibid ad 18 Ad quartum dicendum, quod simplicitas animæ, & angeli non est existimanda ad modum simplicis puncti, quod habet determinatum situm in cõtinuo, & ideo quod simplex est, non potest esse simul in diuersis partibus continui; sed angelus, & anima dicuntur simplicia, per hoc, quod omnino carent quantitate, & ideo non applicantur ad continuum, nisi per contactum virtutis: vnde totum illud, quod virtute angeli contingitur, respondet angelo, qui non vnitur vt forma, vt locus vnus. & animæ, quæ vnitur vt forma, vt perfectibile vnam, & sicut angelus est in qualibet parte sui loci totus, ita & anima est in qualibet parte sui perfectibilis tota.

de sp. cr. a. 4. ad 17. Ad quintum dicendum, quod anima, ex hoc, quod est indiuisibilis, sequitur, quod non habet totalitatem quantitatis. Nec propter hoc relinquitur, quod sit in ea sola totalitas potentiarum; est enim in ea totalitas secundum essentiæ rationem, vt dictum est.

Ad sextum dicendum, quod anima animalis perfecti non extenditur secundum extensionem corporis: virtualis tamen eius quantitas non porrigitur in maiorem quantitatem, quam corporis. ibid. ad 6

Ad septimum dicendũ, qood cum anima sit in vna parte corporis eo modo, quo dictum est nihil animæ est extra animam, quæ est in hac parte corporis. non tamen sequitur, quod animæ nihil sit extra hanc partem corporis, sed quod nihil sit extra totum corpus, quod principaliter perficit. q de ani a 10. ad 3.

Ad octauum dicendum, quod animalia annulosa decisa viuunt, non solum quia anima est in qualibet parte corporis, sed quia anima eorum cum sit imperfecta, & paucarum actionum, requirit paruam diuersitatem in partibus, quæ etiam inuenitur in parte decisa viuente: vnde, cum retineat dispositionem, per quam totum corpus est perfectibile ab anima, remanet in eo anima; secus autem est in animalibus perfectis. ibid ad 15. de sp cr ad 19. p. d 5. q. 9 a. 1. ad 2.

Ad nonum dicendum, quod vnitas rei consequitur esse ipsius: partes autem alicuius homogenei continui ante diuisionem non habent esse actu, sed potentia tantum; & ideo nulla illarum habet vnitatem propriam in acto: vnde actu non est accipere ipsarum numerum, sed potentia tantum. Et propter hoc forma, quæ est tota in toto tali, & tota in partibus eius, non dicitur ante diuisionem continui esse ibi pluries actu, sed solum potentia: sed post diuisionem multiplicatur secundum actum, sicut patet in animalibus annulosis, & in plantis. Neque est inconueniens, quod talis forma, siue anima ante diuisionem corporis quanti sit ibi infinities in potentia. 4 d 10. q p a 3 quæstiuncula 3. c. & ad 9.

QVÆSTIO XLIX.

De proprietatibus animæ.

Deinde considerandum est de proprietatibus animæ.

CIRCA QVAS QVÆRVNTVR DVO.

Primo, Utrum anima sit mobilis per se.
2 Vtrum omnis anima sit inseparabilis à corpore.

ARTICVLVS. I.

Vtrum anima sit mobilis per se.

Videtur quod anima sit mobilis per se. Dicit enim Philosophus p. de ani. t. 62 quod dicimus animam tristari, gaudere, confidere, timere: sed huiusmodi videntur esse motus, vt dicit Philosophus ibidem, ergo anima est per se mobilis. p. de ani l. 10

2 Præterea anima est motor corporis: sed non est mouens non motum, tum quia videtur, quod nihil possit mouere non motum, quia nihil dat alteri, quod non habet, sicut quod non est calidum, non calefacit: tum quia, si aliquid est mouens non motum, causat motum sempiternum, & eodem modo se habentem, vt probatur in 8. phys. quod non apparet in motu animalis, qui est ab anima, ergo anima p. p q. 75. a. 1 arg. 1.

eſt mouens motum, & conſequenter eſt per ſe mobilis

3 Præterea mutatn aliquo mutatur & id, quod eſt in illo: ſed corpus, in quo eſt anima, mouetur localiter, ergo & anima localiter mouebitur.

5 Præterea illud mouetur localiter, quod acquiſit nouum locum, vbi prius non erat: ſed anima in nutritione, & augmentatione acquirit nouum locum, puta locum, vbi prios erat alimentum, quod in viuens conuertitur, ergo anima per ſe localiter mouetur.

desp.cr.a.4 arg 11.

p.de ani.l.6. Sed contra eſt auctoritas Philoſophi p. de ani. t 36. & t. 92. vbi fuſe probat contra veteres Philoſophos animam non moueri per ſe.

p.de ani.l.6. Reſpondeo dicendum, quod anima nulla ſpecie motus mouetur per ſe, per accidens autem poteſt localiter moueri ad motum totius corporis: quod poteſt facile oſtendi: quod enim non ſit per ſe mobilis vlla ſpecie motus ſiue late, ſiue preſſe ſumpto nomine motus, prout generationem, & corruptionem excludit, probatur primo quia omnes motus proprie ſumpti ſunt in loco, quare & anima erit in loco, quod eſt io conueniens: quia ſi eſt in locu, oportet quod illi aſſignetur proprius locus in corpore ſeparatus, & ſic non erit forma totius corporis. Probatur ſecundo inductione in omnibus ſpeciebus motus late ſumpti, [p.d 17.q.4.a p.arg.2.] non enim poteſt anima per ſe moueri motu augmenti, quia non augetur, nec diminuitur, cum non ſit quanta, ſed actus corporis quanti, vt dictum eſt. neque generatur, & corrumpitur, ſicut nec forma ſub- [12 met.l.3.] ſtantialis, vt dicitur 12. met. t. 12. quia in ipſa non eſt contrarietas, vt per ſe corrumpatur. quia nihil per ſe corrumpitur, niſi ratione contrarietatis. Neque alte- [q 48 a 7.] ratur, quia alteratio, vt probat Philoſophus 7. phyſ. t. 20. non eſt niſi circa ſenſibiles qualitates, quæ remotæ ſunt ab anima, quippe quæ eſt actus ſubſtantialis, vt dictum eſt. Neque demum per ſe mouetur [p.de ani.l.6] localiter, quia per motum localem mutatur locus, nam omne, quod mouetur, diſtat, vel exit ab eo, a quo, & ſecundum quod mouetur: ſicut ſi aliquid mouetur à quantitate, exit, & diſtat ab ipſa quantitate, à qua mouetur: non poſſet autem anima mutare per ſe locum, niſi mutaret corpus, quod naturaliter eſt impoſſibile, nam animæ alius locus per ſe non eſt quam corpus: non eſt autem in loco corporis, niſi per accidens, nimirum ratione ipſius corporis, quod informat. Quod vero poſſit anima per accidens mo- [p d 50.q.4. a.p.arg 1.] ueri localiter ad motum corporis manifeſtum eſt, quia quidquid eſt in aliquo definitiue, mouetur per accidens ad motum illius: ſic enim & angelus moueri dicitur per accidens ad motum corporis aſſumpti, in quo eſt definitiue: anima autem eſt definitiue in toto corpore, quare mouebitur per accidens ad motum totius corporis, non autem ad motum partis, in qua non eſt definitiue, ſicut nec angelus mouetur per [p.d.47.q 3.a p.ad 5 & q. 4.a.p. ad 4.] accidens ad motu partis corporis aſſumpti; nec Deus ad motum cuiuſlibet rei, quia cum ita ſit & operetur in quacunque re, vt & alibi ſit, & operetur, non poteſt in vlla re eſſe definitiue ex vi operationis, vt exit ab ipſo Deo. Vnde manifeſtum eſt, quod anima non mouetur per ſe, ſed tantum per accidens localiter mouetur ad motum totius corporis

[p de ani l.o a.c.g.c 57.] Ad primum ergo dicendum quod ſentire gaudere, & huiuſmodi non ſunt operationes animæ, ſed coniuncti, ſeu corporis ab anima tamen, vt dicit Philoſophus p de ani. t. 45.

[p p.75.a p. a 1 p.] Ad ſecundum dicendum, quod cum omne, quod mouetur, ab alio moueatur, quod non poteſt in infinitum procedere, neceſſe eſt dicere, quod non omne mouens mouetur. Cum enim moueri ſit exire de potentia in actum, mouens dat id, quod habet mobili, inquantum ipſum facit eſſe in actu Sed ſicut oſtenditur in 8. phyſ. eſt quoddam mouens penitus immobile, quod nec per ſe, nec per accidens mouetur, & tale mouens poteſt cauſare motum ſemper vniformem, eſt autem aliud mouens quod non mouetur per ſe, ſed mouetur per accidens, & propter hoc non cauſat motum ſemper vniformem; & tale mouens eſt anima. eſt autem aliud mouens, quod per ſe mouetur, ſcilicet corpus; & quia antiqui naturales nihil eſſe credebant niſi corpora, poſuerunt quod omne mouens mouetur, & quod anima per ſe mouetur, & eſt corpus.

Ad tertium dicendum, quod anima localiter mouetur, non tamen per ſe per accidens; & hoc tantum probat augmentum, vt dictum eſt. [inc & ic. in aig.]

Ad quartum dicendum, quod anima non mouetur localiter per ſe, ſed ſicut augmentato puero, aliqua pars corporis incipit eſſe per ſe vbi prius non erat, ita anima per accidens, & per transmutationem ſuam, inquantum per accidens mouetur moto corpore. [desp.cr 1 1 ad 11.]

ARTICVLVS II.

Vtrum omnis anima ſit inſeparabilis à corpore.

Videtur quod anima ſit inſeparabilis à corpore. Dicit enim Philoſophus 2. de ani t 11. quod manifeſtum eſt animam non eſſe ſeparabilem a corpore, eo quod anima eſt actus, actus autem non ſeparatur ab eo, cuius eſt actus. [2.de ani. 1 s]

2 Præterea dicit Philoſophus 12. met t. 16 quod cauſa efficiens præcedit effectum, non autem cauſa formalis, ſed hæc ſimul eſt cum effectu; & per conſequens eſt inſeparabilis ab effectu, ſed anima eſt forma corporis, vt dictum eſt, ergo anima eſt inſeparabilis à corpore. [12.met.l.3.]

3 Præterea dicit Philoſophus 2 phyſ t. 12. quod forma non eſt ſeparabilis ſecundum rem, ſed ſecundum rationem à materia; ſed anima eſt forma, ergo anima eſt inſeparabilis à corpore. [2.phy.l.1]

Sed contra eſt, quod Philoſophus p. de ani t. 65 dicit, quod intellectus videtur ſubſtantia quædam eſſe, & non corrumpi, non enim corrumpitur per ſe, cum etiam inferiores vires, vt ſenſitiuæ, de quibus minus videtur, debilitentur tantum ex indiſpoſitione organorum: nec etiam per accidens, cum non ſit forma ſuper aliud delata, ſed ſubſtantia quædam per ſe ſubſiſtens. [2 d.19.q.p a p arg p. sed contra.]

2 Præterea 2. de ani. t. 21. Dicit Philoſophus, quod reliquum genus animæ, puta intellectus ſeparatur ab aliis partibus animæ, ſicut perpetuum a corruptibili. [ibid.]

Reſpondeo dicendum, quod omnis anima excepta rationali, eſt inſeparabilis ſecundum rem a corpore, & ratio huius eſt, quia omnis anima excepta rationali ad corruptionem cōpoſiti deſinit eſſe: quod ideo eſt, quia omnis anima excepta rationali habet eſſe dependens ab eſſe cōpoſiti, cum exiſtat per illud, vnde non poteſt ſeparatim exiſtere, è contra vero anima rationalis habet eſſe abſolutum, & independens ab eſſe compoſiti, & compoſitum habet eſſe per eſſe illius, & ideo deſtructo compoſito remanet in ſuo eſſe à corpore ſeparata. [a.d 19 q p.a p. c. & ad]

Ad primum ergo dicendum quod licet materia nō ſuſtentet animam rationalem ſecundum eſſe ſimpliciter, illam tamen ſuſtentat ſecundum quod eſt forma huius, habens eſſe in hoc; & ideo anima ſecundum quod eſt forma huius, eſt inſeparabilis ſecundum rem. Vel dic quod anima rationalis dupliciter poteſt [5.met.l.A.]

1 29 q p. a. ad 4. potest considerari, vno modo, quatenus est forma, & vt sic est inseparabilis secundum rem de corpore: & ex hoc non habet quod post corpus remaneat. Altero modo secundum quod est substantia, & hoc aliquid, seu secundum quod habet esse absolutum vt substantia subsistens; & hoc modo est separabilis secundum rem, & post corpus remanet.

1 pra arg. Ad secundum dicendum, quod anima rationalis inquantum est forma huius, & inquantum habet esse in hoc, simul est cum corpore, & post corpus non remanet; nec est separabilis à corpore secundum rem, sed tantum secundum rationem: secus vero considerata secundum quod est substantia subsistens habens esse absolutum, vt dictum est, & sic patet ad tertium.

QVÆSTIO L.

De corpore, quod est materia animæ.

Deinde considerandum est de corpore, quod est materia animæ.

CIRCA QVOD QVÆRVNTVR TRIA.

Primo vtrum preter animam in corpore sit alia forma substantialis.

2 *Vtrum partes corporis viuentis specie differant putaos, & caro.*

3 *Quænam sint veræ partes corporis viuentis.*

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum preter animam in corpore sit alia forma substantialis.

p. p. q 76. a. 1. arg. 4. Videtur quod præter animam in corpore animato sit alia forma substantialis. Dicit enim Philosophus 2. de ani t. 4. & 5. quod anima est actus corporis physici potentia vitam habentis: comparatur igitur anima ad corpus sicut forma ad materiam: sed corpus habet aliquam formam substantialem, per quam est corpus, ergo ante animam præcedit in corpore aliqua forma substantialis.

arg 2. 2 Præterea quodlibet animal est mouens seipsum; omne autem mouens seipsum diuiditur in duas partes, quarum vna est mouens, alia mota, vt probatur in 8. phys. t. 30. pars autem mouens est anima, ergo oportet quod alia pars sit talis, quæ possit esse mota: sed materia prima non potest moueri, vt dicitur in 4. phys. t. 8. cum sit ens solum in potentia: quinimo omne quod mouetur, est corpus, ergo oportet quod in quolibet animali sit alia forma substantialis, per quā constituatur corpus.

arg. 3. 3 Præterea ordo in formis attenditur secundum habitudinem ad materiam primam; prius enim, & posterius dicuntur per comparationem ad aliquod principium: si ergo non esset in quolibet animato aliqua alia forma substantialis, præter animam, sed immediate materiæ primæ inhæreret, sequeretur, quod quælibet anima etiam perfectissima, vt rationalis esset in ordine imperfectissimarum formarum, quæ immediate inhærent materiæ.

arg. 4. 4 Præterea corpus animatum est mixtum; mixtio autem non fit secundum materiam tantum, quia tunc esset corruptio sola, oportet ergo quod remaneant formæ elementorum in corpore mixto, quæ sunt formæ substantiales, ergo in corpore animato sunt aliæ formæ substantiales.

5 Præterea necesse est, quod anima sit in corpore formato, & disposito multis dispositionibus. si ergo aduenīēs anima omnes præcedentes formas, & dispositiones amouet, sequitur, quod in instanti anima totum corpus formet, quod videtur esse solius Dei, ergo dicendum est, quod simul cum anima remanent in corpore animato aliæ formæ substantiales. quol. p. q a. p.

6 Præterea non est dare corrumpens adueniente anima cæteras formas substantiales, & accidentales, ergo cum anima remanent in viuente aliæ formæ substantiales & accidentales. quæst. p. a. 6 quol p. art. 6. arg. 4.

7 Præterea Anima est perfectio, sed perfectionis nō est corrumpere sed perficere, non ergo adueniens corpori corrumpit formas præexistentes.

Sed contra vnius rei est vnum esse substantiale, sed forma substantialis dat esse substantiale, ergo vnius rei est vna tantum forma substantialis: sed anima est forma substantialis viuentis, ergo impossibile est, quod in viuente sit aliqua alia forma substantialis præter animam. p. p. q 76. a. 4. arg. sed contra

2 Præterea dicit Philosophus 7. met t. 43. quod tota definitio constituitur ex vltima differentia, etiamsi ponantur multæ: sed si in viuente essent plures formæ substantiales: per quarum vnam esset substantia, per aliam corpus, per aliam corpus animatum, per aliam animal, & per aliam tale animal, non possent omnes differentiæ vna comprehendi, nec ex illis vnum constitueretur, ergo in viuente non possunt esse plures formæ substantiales. 7 met. l. t. 4.

3 Præterea adueniente anima humana tollitur forma substantialis, quæ prius inerat, sicut & adueniente forma mixti tolluntur formæ substantiales elementorum alioqui generatio vnius esset sine corruptione alterius, quod est impossibile, ergo in homine & consequenter in viuente est tantum vna forme substantialis. quol. p. a. 6. c.

Respondeo dicendum, quod quia anima non vnitur corpori tantum vt motor, sed etiā vt forma, vt dictum est, impossibile est, quod in viuente sit alia forma substantialis preter animam: quod potest esse manifestum ex duobus, & primo quidem ex distinctione formarū substantialium ab inuicem; nam omnes formæ substantiales sunt eiusdem generis physici; sed impossibile est duas formas eiusdem genera physici perficere idem subiectum, ergo impossibile est in viuente præter animam dari alias formas substantiales perficientes eandem materiam. Maior probatur multiplicitar, & primum ex mutua trāsmutatione, quia illæ sunt formæ eiusdem generis physici, quæ inuicem transmutantur, vt patet ex 10. metaph. vbi dicitur, diuersa genere non habere mutuam transmutationem, omnes autem formæ substantiales ad inuicem transmutantur, vt patet primum ex communi susceptiuo: sicut enim diuersa genere sunt, quæ non habent idem susceptiuum, vt dicit Philosophus 5. met. ita quæ sunt eiusdem generis habēt idem susceptiuum, formæ autem substantiales omnes habent idem susceptiuum puta materiam primam. Deinde ex habitudine formarum ad se inuicem quoad essentias, quia formæ substantiales rerum sunt sicut numeri, & figuræ, vt dicitur 8. & 9. metaph. eo quod vna forma addit perfectionem supra aliam, sicut vnus numerus addit supra alium, & sicut vna figura supra aliam, & virtute continet ipsam: Forma ergo perfectior virtute cōtinet imperfectiorem: vnde posita forma perfectiore superfluom erit ponere imperfectiorem: & per consequens, cum in natura nihil sit superfluum, sicut posita anima intellectiua in homine superflue poneretur ani- op. 45. p. p. q 76 ar. 4. c. & Tab. v. forma n. 146.

ma sensitiua, & vegetatiua, ita posita anima in quocunque viuente, tamquam forma perfectiore, superflue ponerentur cæteræ formæ substantiales imperfectæ, sed ab eadem anima viuens erit substantia corpus, mixtum, & viuens. Minor vero itidem multipliciter est manifesta, & primo ex transmutatione mutua, quia si aliquæ duæ formæ perficiunt simul idem subiectum, illæ sunt contingentes, nullam repugnantiam habentes; inter formas autem contingentes non cadit transmutatio per se, contingens enim non fit ex contingenti, nisi per accidens, nec per consequens corrumpitur in contingens nisi per accidens, sicut dicitur p. phys. secundo ex incompossibilitate dispositionum, quia diuersæ formæ eiusdem generis requirunt diuersas dispositiones, per quas receptiuum eis appropriatur; & licet in via generationis vna disponat ad inductionem alterius, tamen in via essendi dispositio propria vnius repugnat alteri. Si enim dispositio vnius staret cum dispositione alterius, iam esset communis dispositio, & nullius propria: forma autem non est in materia nisi disposita, & propria: si autem essent duæ formæ simul in eadem materia, neutra haberet propriam dispositionem. Tertio ex perfectione actus. Omnis enim actus quando suam potentiam perficit, eam totaliter perficit, occupat, & continet; De ratione enim actus est perficere, terminare, & complere suam potentiam. Susceptiuum autem occupatum, & completum nihil suscipit, quousque euacuetur; cum ergo formæ eiusdem generis habeãt idem susceptiuum, impossibile est, quod recipiãt vnam formam post aliam, nisi priore abiecta. Secundo idem probatur ex distinctione formæ substantialis, & accidentalis, quia forma accidentalis non dat esse simpliciter, sed esse tale; sicut color facit suum subiectum non simpliciter esse, sed calidum, & cum aduenit forma accidentalis, non dicitur aliquid fieri, vel generari simpliciter, sed fieri tale, aut aliquo modo se habens. Et similiter, cum recedit forma accidentalis, non dicitur aliquid corrumpi simpliciter, sed secundum quid: forma autem substantialis dat esse simpliciter, facit enim ens per se subsistens, à nullo dependens in essendo: Cum enim sit principiũ motus, & quietis, primo adueniens materiæ constituit ens, quod per se mouetur, quod est corpus physicum, & quid subsistens. Et cum si actus, & substãtia, constituit substantiam in actu, & per consequens cum suo esse; esse autem substãtiæ est subsistere, sicut accidẽtis esse est inesse: & ideo per aduẽtũ formæ substantialis dicitur aliquid simpliciter generari, & per eius recessum simpliciter corrumpi. Et propter hoc antiqui naturales, quia posuerunt materiam primam esse aliquod ens actu, puta ignem, aut aerem, aut aliquid huiusmodi, dixerunt, quod nihil generatur, aut corrumpitur simpliciter, sed omne fieri statuerunt esse alterari, vt dicitur in p. phys. Si igitur ita esset, quod præter animam in viuente præexisteret quæcunque alia forma substantialis in materia, per quam subiectum animæ esset ens actu, sequeretur, quod anima non daret esse simpliciter, & non faceret ens subsistens, & per consequens, quod anima non esset forma substantialis; & quod per aduentum animæ non esset generatio simpliciter, sed solum secundum quid, quia subsistens non aduenit subsistenti, & supposito, quælibet autem forma substantialis facit subsistens, vt sæpius dictum est.

p. p. ad 9. Ad primum ergo dicendum, quod Aristoteles non dicit animam esse actum corporis tantum, sed actum corporis physici organici, potentia vitam habentis, & quod talis potentia non abiicit animam. Vnde manifestum est, quod in eo, cuius anima dicitur actus, etiam anima includitur, eo modo loquendi, quo calor est actus calidi, & lumen est actus lucidi; non quod seorsim sit lucidum sine luce, sed quia est lucidum per lucem. Et similiter dicitur, quod anima est actus corporis, quia per animam & est corpus, & organicum, & potentia vitam habens: sed actus primus dicitur respectu actus secundi, qui est operatio: talis enim potentia est non abiiciens, & non excludens animam.

Ad secundum dicendum, quod anima non mouet corpus per esse suum, secundum quod vnitur corpori vt forma, sed per potentiã motiuam, cuius actus præsupponit iam corpus effectum in actu per animã, vt sic anima secundum vim motiuam sit pars mouens, & corpus animatum sit pars mota. ibid. ad 2.

Ad tertium dicendum, quod in materia considerantur diuersi gradus perfectionis, sicut esse, viuere, sentire, & intelligere. semper autem posterior superueniens priori perfectior est. Forma ergo, quæ dat solum primum gradum perfectionis materiæ, est imperfectissima; sed forma, quæ dat primum, & secundum, & tertium, & sic deinceps, est perfectissima, & tamen materiæ immediata. ibid. ad 3.

Ad quartum dicendum, quod Auicenna posuit formas substantiales elementorum integras remanere in mixto: mixtionem autem fieri secundum quod contrariæ qualitates elementorum reducuntur ad mediũ. Sed hoc impossibile, quia diuersæ formæ elemẽtorum non possunt esse nisi in diuersis partibus materiæ, ad quarum diuersitatem oportet intelligi dimensiones, sine quibus materia non potest esse diuisibilis: Materia autem dimensioni subiecta nõ inuenitur nisi in corpore: Diuersa autem corpora non possunt esse in eodem loco; Vnde sequitur, quod elementa sint in mixto distincta secundum situm, & ita non erit vera mixtio, quæ est secundum totum, sed mixtio ad sensum, quæ est secundum minima iuxta se posita. Auerroes autem posuit in 3. de cælo. quod formæ elementorum propter sui imperfectionem sũt mediæ inter formas substantiales, & accidentales, & ideo recipiunt magis, & minus, & ideo remittuntur in mixtione, & ad medium reducuntur, & conflatur ex eis vna forma. Sed hoc est etiam magis impossibile, nam esse substantiale & specificum cuiuslibet rei, cuius terminus est forma, consistit in indiuisibili sicut & ipsa ratio formæ, & omnis additio, & subtractio variat speciem, sicut in numeris, vt dicitur in 8. metaph. Vnde impossibile est, quod forma substantialis quæcunque recipiat magis & minus. Nec minus est impossibile aliquid esse medium inter substantiam, & accidens. & ideo dicendum est secundum Philosophum in p. de gen. quod formæ elementorum manẽt in mixto, non actu, sed virtute; manent enim qualitates propriæ elementorũ, licet remissæ, in quibus est virtus formarum elementariũ; qualitas enim elementaris agit in virtute formæ substantialis, alioqui actio, quæ est per calorem ignis, non terminaretur ad formam substantialem, & huiusmodi qualitas mixtionis, est propria dispositio ad formã substantialẽ corporis mixti puta formã lapidis, vel animati cuiuscunque. ibid. ad 4. quol. p. a. 6

Ad quintum dicendum, quod anima, cum aduenit corpori, non facit esse corpus effectiue, sed formaliter tantum, effectiue autem facit corpus esse, illud, quod dat corpori formam, vt perficiens: Vt disponẽs autem, illud, quod præoperatur ad formam: Paulatim autem, & ordine quodam inducendo materiam ad propinquiorem formam, & dispositionem. Quanto enim propinquior fuerit forma, aut dispositio, tanto minor est resistentia ad introductionem formæ, & dispositionis completæ. Facilius enim fit ignis ex aere, quam ex aqua: quamuis vtraque forma immediate adsit materiæ. quol. p. q. 4. a. p. ad 1.

quol p. a. 6. c. Ad sextum dicendum, cum impossibile sit esse generationem vnius sine corruptione alterius, necesse est aduenicute anima tolli formas alias substantiales, formæ vero accidentales, quæ prius inerant disponentes ad animam, corrumpuntur quidem non per se, sed per accidens ad corruptionem subiecti. Vnde manent eædem specie, sed non eædem numero, sicut etiam contingit circa dispositiones formarum elementarium, quæ primitus materiæ aduenire apparent.

quol p. a. 6. c. Ad septimum dicendum, quod anima cum sit forma, est quidem perfectio quædam particularis non autem vniuersalis, & ideo ea adueniente sic aliquid perficitur vt tamen aliquid corrumpatur.

ARTICVLVS II.

Vtrum partes corporis viuentis puta os, & caro, & similes, differant inter se specie.

a prae. de sp. cr. a. 4. arg 9. & 14 VIdetur quod os, & caro, & similes viuentis partes specie differant inter se: si enim, vt dictum est, omnis forma recipitur in materia propria, disposita nimirum per dispositiones proprias talis formæ, vbi sunt dispositiones specie distinctæ, erunt etiam formæ specie distinctæ: sed os, & caro habent dispositiones speciei distinctas, ergo & forma ossis, & carnis sunt specie distinctæ.

2 Præterea plus differunt caro, & os vnius hominis, ibid arg. 14 quam duæ carnes duorum hominum, sed hæ differunt numero, ergo illæ differunt specie.

q de ani. a. 9 arg 14. 3 Præterea in partibus viuentis est repetire diuersitatem, & ordinem ad inuicem: sed anima est simplex secundum suam essentiam; cum ergo forma sit proportionata materiæ perfectibili, anima non erit forma propria talium partium, sed quælibet illarum habebit propriam formam substantialem specie distinctam.

4 Præterea si sunt eiusdē speciei os, & caro, oportet, ibid. a. 12. arg. 10. sit vna forma specie in vtroque sed hoc est falsum: nam in ossibus est anima vegetatiua, quæ nutriuntur, & augentur, non autem anima sensitiua, quia sunt sine sensu; caro autē habet animam sensitiuam, ergo caro, & os sunt diuersæ speciei.

5 Præterea corpus humanum componitur ex parp. p. q. 76. a. 5. arg. 5. tibus dissimilium specierum, sed huiusmodi partes maxime sunt caro, & os, & consimiles, ergo hæ differunt specie.

Sed contra est, quod nec plures formæ substantia- Tab. v forma n. 14a & v. anima n. 8 & 9. les, nec plures animæ possunt esse in eodem corpore; sed in osse, & carne, quæ sunt partes corporis, est anima vegetatiua, cum nutriantur, & augeantur, vt dictum est, ergo non possunt os, & caro specie differre per formas substantiales, vel animas specie diuersas.

q. de sp. cr. a. 4. c. 9. de ani. a. 5. c. Respondeo dicendum, quod veritas huius quæstionis ex præcedentibus dependet, ostensum enim est prius, quod anima vnitur corpori non solum vt motor, sed vt forma, posterius vero ostēsum est quod anima non præsupponit alias formas substantiales in materia, quæ dent esse substantiale corpori, aut partibus eius, sed & totum corpus, & omnes eius partes habent esse substantiale, & specificum per animam, qua recedente sicut non manet homo, aut animal, aut viuum, ita non manet manus, aut oculus, aut caro, aut os, nisi æquiuoce, sicut depicta, aut lapidea. Vnde sequitur, quod cum omnis actus sit in eo, cuius est actus, oportet animam, quæ est actus totius corporis, & omnium partium, esse in toto corpore, & qualibet eius parte sine vlla alia forma substantiali, & per consequens carnem, & ossa non differre specie, atque adeo essentialiter, sed accidentaliter tantum ratione diuersæ temperiei, quæ in talibus partibus accommodata ad earum operationem inuenitur.

Ad primum ergo dicendum, quod quia anima est 9 de ani. a. 9. c. forma perfecta, plures habens operationes, ideo non solum exigit plura accidentia, vt contingit in formis imperfectis, sed etiam diuersas partes singulis operationibus destinatas, & ideo anima in talibus partibus exigit varias, & diuersas dispositiones, sicut & singulis dat esse substantiale, secundum illum modum, qui competit operationi ipsarum.

Ad secundum dicendum, quod duæ carnes duo- de sp. cr. a. 4 ad 14. rum hominum solo numero differunt, sed non possunt vnum compositum constituere, secus vero caro, & os vnius hominis. Vnde carnes duorum hominum magis conueniunt secundum rationem speciei, quam caro, & os vnius hominis; sed secundū analogiam ad totū est è conuerso, nā caro, & os vnius hominis possunt ordinari ad vnum totum constituendum, non autem duæ carnes duorum hominum.

Ad tertium dicendum, quod licet anima sit forma q. de ani. a. 9 ad 14. simplex secundum essentiam, est tamen multiplex virtute, secundum quod est principium diuersarum operationum. Et quia forma perficit materiam, non solum quantum ad esse, sed etiam ad operandum, ideo oportet, quod licet anima sit vna forma, quod partes corporis diuersimode perficiantur ab ipsa, & vnaquæque secundum quod competit eius operationi.

Ad quartum dicendum, quod licet in animali vna q. de ani. a. 11. ad 10. sit anima sensibilis, & vegetabilis, non tamen oportet quod in quocunque apparet operatio vnius, appareat operatio alterius, propter diuersam partium dispositionem. Ex quo etiam contingit, quod nec omnes operationes animæ sensibilis exerceantur per vnam partem, sed visus per oculum, auditus per aures, & sic de alijs.

Ad quintum dicendum, quod os, & caro, sicut & manus, & oculus proprie loquendo non sunt diuer- p. p. q. 76. a. 5. ad 5. sarum specierum, sed diuersarum dispositionum: Competit enim animæ, licet sit vna secundum essentiam, quod sit multiplex in virtute, propter sui perfectionem; & ideo ad diuersas operationes indiget diuersis dispositionibus in partibus corporis, cui vnitur.

ARTICVLVS III.

Quænam sint veræ partes corporis viuentis.

VIdetur quod capilli, & vngues non sunt partes animatæ. Dicit enim Philosophus p. de ani. t. 79. 4. d. 44. q. p. a. 31. quæst. quod pili non sentiunt, & idem dicendum de capillis, 2. arg. 3. de & crinibus; sed nihil est perfectum anima rationali, sensu. l. 2. quod non sit perfectum anima sensibili, ergo si non sentiunt, non sunt partes animatæ, quia vt dictum est, in viuente non nisi vnā animā omnes eius partes informantur.

2 Præterea eodem modo capilli, & vngues ex ibid. arg. p. superfluitatibus cibi generantur, sicut vrina, sudor, & aliæ huiusmodi fæces: sed hæc non sunt veræ partes corporis viuentis, ergo nec illa.

3 Præterea augmentum viuentis fit secundum 2. de ani. l. 3. omnes partes, & differentias, vt dicitur 2. de anim. t. 34. sed capilli, & vngues augentur tantum secundum longitudinem, ergo non sunt partes animatæ.

p. de ani. l. 12. 7. phy. l. 4. Sed contra est, quod Philosophus p. de hist. anim. c. p. & p. de an. t. 9. annumerat pilos inter partes animatas corporis viuentis: dicit enim posteriori loco esse quasdam partes corporis viuentis terreas, quæ sentire nihil videntur, vt ossa, neruos, pilos.

2 Præterea dicit Philosophus 2. de gen. animal. c. 4. & 5. de gen. cap. 3. quod capilli, & pili, & vngues nutriuntur, & augentur: sed nutritio, & augmentatio sunt operationes animæ nutritiuæ, seu vegetatiuæ, vt dicitur in 2. de an. ergo capilli, & vngues sunt veræ partes corporis viuentis.

II. Videtur quod dentes non sint partes sensitiuæ. Dicit enim Philosophus 3. de hist. animal. c. 9. & 2. de gen. an. 4. quod dentes sunt eiusdem naturæ cum ossibus: sed ossa non sentiunt, vt docet Philosophus 2. p. de ani. l. 12. de part. c. 8. vbi carnem inquit esse sensorium tactus, & ossa esse à natura facta propter alias partes, quæ sentiunt, & p. de anim. t. 79. dicit, quod ossa nihil sentire videntur, ergo nec dentes.

2 Præterea sine sanguine non est sensus in animali: p. de ani. l. 5. vnde Philosophi veteres nonnulli dixerunt animam, quæ est principium sentiendi, esse sanguinem: sed ossa, & dentes sunt exanguia, ergo carent sensu.

Sed contra Philosophus sect. 34. probl. 2. & 3. quærens propter quam causam dentes magis doleant, quam caro, & sentiant etiam magis frigus, quam calorem, supponit dentes esse partes sensitiuas.

III. Videtur quod sanguis non sit animatus. Dicit enim Philosophus 2. de partib. cap. 10. quod sanguis non habet sensum, quoniam nulla pars est corporis animati.

a. d. 44. q. p. a. 1. quæst. 3. arg. 3. 2 Præterea illud, quod est in via generationis in corpore humano nondum est ab anima rationali perfectum, & consequenter nec ab vlla anima, cum vna tantum sit in corpore viuentis, vt dictum est: sed sanguis adhuc est in via generationis, quia est in potentia caro, & os, ergo nondum est perfectus anima rationali, & sic non erit animatus.

de somno l. 3. q. 18. a. 7. 3 Præterea sanguis est materia, & vltimum alimentum, ex quo animalia sanguinea nutriuntur, vt dicit Philosophus 2. de part. c. 3. & 4. p. de gen. anim. c. 18. 19. 20. 2. de gen. animal. c. 4. & de somno c. 4. sed alimentum debet esse simile nutrito, quod est viuens, vt dictum est, ergo sanguis non est para animata.

Sed contrà est, quod Philosophus 3. de hist. anim. c. 19. dicit, quod viuus sanguis animatur, & feruet, quandiu vita seruatur.

IV. Videtur quod semen sit animatum. Dicit enim Philosophus 2. de gen. animal. 4. c. p. quod semen habet animam, & cap. 3. dicit semina viuere, ergo semen est animatum.

Vide simetrum a q. 3. de pot. a. 11. p. p. q. 118. a. p. arg. 3. 2 Præterea generans generat sibi simile: & sic oportet, quod forma generantis sit actu causa generationis: sed causa generationis viuentis est semen, ex semine enim omnia viuentia generantur, ergo semen est animatum.

p. p. q. 119. a. 2. arg. p. 3 Præterea quod est de substantia viuentis, est animatum, sicut & ipsum viuens: sed semen est de substantia viuentis, nam generatio est opus naturæ ex substantia generantis producens id, quod generatur: id autem, quod generatur, generatur ex semine, ergo semen est animatum, & viuens.

q. 1. de pot. a. 9. arg. 11. 4 Præterea virtus supra substantiam radicatur, nam ponitur media inter substantiam, & operationem, vt habetur à Dio. c. 11. cæl. hierat. Sed virtus animæ est in semine: Ita enim se habet virtus, quæ est in semine ad animalia, quæ ex semine generantur, sicut se habet virtus, quæ est in elementis mundi ad animalia, quæ ex elementis mundi producuntur, sicut quæ ex putrefactione generantur. In huiusmodi autem animalibus animæ producuntur ex virtute, quę est in elementis, ergo & animæ animalium, quæ producuntur ex semine, producuntur ex virtute animæ, quæ est in semine, ergo etiam in semine erit substantia animæ.

5 Præterea dicit Philosophus in 16. de animal. quod spiritus, qui exit cum spermate, est virtus principij animæ, & est res diuina, & dicitur intellectus: sed non posset talis spiritus dici intellectus, nisi semen, in quo est talis spiritus, esset animatum, ergo semen est animatum. q. 3. de pot. a. 9. arg. 18.

Sed contra Philosophus 2. de animal. c. dicit quod semen in potentia viuit, non autem actu: sed omne, quod habet animam, actu viuit, ergo semen non habet animam, & sic non est animatum. 1. d. 18. q. 1. a. 1. c.

Respondeo dicendum ad primam quæstionem, quod capilli, & vngues sunt animati anima, vt est vegetatiua tantum. Ad cuius euidentiam considerandum, quod anima habet se ad corpus animatum, sicut ars ad artefactum, & ad partes eius, sicut ars ad sua instrumenta; vnde & corpus animatum organicum dicitur: Ars autem vtitur instrumentis quibusdam ad operis intenti executionem: & hæc instrumenta sunt de prima intentione artis. Vtitur etiam aliis instrumentis ad conseruationem principalium instrumentorum, & hæc sunt de secunda intentione artis: sicut ars militaris vtitur gladio ad bellū, & vagina ad gladij conseruationem: ita etiam in partibus corporis animati quædam ordinantur ad operationes animæ exequendas, sicut cor, hepar, manus; quædam autem ad conseruationem aliarum, sicut sunt folia ad cooperimentum fructuum: & capilli, & vngues sunt in homine ad custodiam aliarum partium: vnde sunt de secunda perfectione corporis humani, sicut ergo folia sunt animata, vt dicit Philosophus 2. de animal. t. 6. ita & capilli, & vnguea erunt animata. 4. d. 44. q. p. a. 1. quæst. 1. c.

Ad primum ergo dicendum, quod capilli, & vngues nutriuntur, & augentur; & sic patet, quod aliquam operationem participant, quod non posset esse, nisi essent partes aliquo modo ab anima perfectæ; & quia in homine non est nisi vna anima, scilicet anima rationalis, constat, quod ab anima rationali perfecta sunt, quamuis non vsque ad hoc, quod operationem sensus participent, sicut nec ossa. ibid. ad 3. de sensu l. 5.

Ad secundum dicendum, quod illæ superfluitates expelluntur à natura quasi ad nihil vtiles, vnde non pertinent ad perfectionem corporis humani: secus autem est de aliis superfluitatibus, quas sibi natura retinet ad generationem capillorum, & vnguium, quibus indiget ad membrorum conseruationem. ibid. ad p.

Ad tertium dicendum, quod dictum Philosophi verum est de toto viuente; hoc enim augetur secundum omnes sui partes: partes vero augentur secundum exigentiam suæ naturæ. 2. de anil. 3.

Ad secundam quæstionem dicendum, quod in dentibus non est sensus; & ratio est, quia non differunt, vt dictum est in complexione ab ossibus, quæ nihil sentire videntur: quod si dentes dolent, id est ratione carnis adiunctæ, quæ est medium tactus, & neruorum, qui maxime sensitiui sunt, & sic patet ad obiecta. quæstione. p. arg. p. & 2. p. de ani. l. 5.

Ad tertiam quæstionem dicendum, quod sanguis non est animatus, & ratio est, quia sanguis, sicut & alij humores non participant perfectionem vltimā, quam natura operatur in indiuiduo, sed tantum ad illam ordinantur, & non transeunt ad formam membrorum, quæ ex illis generantur, sicut transeunt 4. d. 44. q. p. a. 1. quæst. 3. c.

aliæ humiditates, vt ros, & gluten, & ideo nullo modo potest sanguis esse animatus. Vnde patet ad primam tria obiecta.

Tab v san-guis n.a. Ad quartum dicendum, quod sanguis dicitur animari, & feruere, quia quandiu vita seruatur, sanguis, cum sit vltimum alimentum, est in potentia ad hoc, vt animetur anima viuentis, non enim sanguis est actu pars, sed tantum potentia.

p pq.119.a. a c. Ad quartam quæstionem dicendum, quod semen non est animatum. Cuius ratio est, quia si esset actu animatum, cum decidatur à viuente, vel haberet formam determinatam alicuius partis animatæ ipsius viuentis, à qua resoluitur, & deciditur, vel omnium partium, si primum, non haberet virtutem ad naturam totius, sed tantum ad naturam partis, quod est falsum. Si secundum, sic semen esset quasi quoddam paruum animal in actu: & generatio animalis non esset nisi per decisionem, sicut lutum generatur ex luto, quod est inconueniens.

Ad primum ergo dicendum, quod ea, quæ dicuntur à Philosopho in p.c.2. de gen. anim. dubitatiue dicuntur; neque determinat simpliciter semen actu habere animam, nam in 3. c. determinat, & semen habere animam, & modum, quo habet, scilicet in potentia.

p p q.118 a. p ad.3. Ad secundum dicendum, quod virtus illa actiua, quæ est in semine, ex anima generantis deriuata, est quasi quædam motio ipsius animæ generantis: nec est anima, nec pars animæ, nisi in virtute, sicut in serra, vel securi non est forma lecti, sed motio quædam ad talem formam, & ideo non oportet, quod ista vis actiua habeat aliquod organum in actu, sed fundatur in ipso spiritu incluso in semine, quod est spumosum, vt attestatur eius albedo; in quo etiam spiritu est quidam calor ex virtute cælestium corporum, quorum etiam virtute agentia inferiora agunt ad speciem. Et quia in huiusmodi spiritu cõcurrit virtus animæ cum virtute cælesti, dicitur, quod homo generat hominem & sol; calidum autem elementare se habet instrumentaliter ad virtutem animæ, sicut etiam ad virtutem nutritiuam, vt dicitur 2. de ani. t. 50.

p p q. 119.a. 2.ad p. Ad tertium dicendum, quod generatio est de substantia generantis in animalibus, & plantis, inquantum semen habet virtutem ex forma generantis, & inquantum est in potentia ad substantiam ipsius.

q 3 de pot. a.9.ad 11. Ad quartum dicendum, quod in semine à principio quamuis non sit anima, est tamen ibi virtus animę, quæ quidem virtus fundatur in spiritu, qui in spermate continetur; & dicitur virtus animæ, qui est ab anima generantis.

Ibid.ad 18. Ad quintum dicendum, quod virtus illa, quæ est in semine, à Philosopho vocatur intellectus, vt dicit Comm. in 7. met, propter quandam similitudinem, quia sicut intellectus operatur absque organo, ita & illa virtus.

QVÆSTIO LI.

De potentiis animæ in communi.

Post considerationem animæ, & corporis in communi, sequitur considerandum de potentiis animæ in communi.

CIRCA QVAS QVÆRVNTVR NOVEM.

Primo vtrum essentia animæ sit eius potentia.

2 *Vtrum sit vna tantum potentia animæ, an plures.*

3 *Vtrum potentiæ distinguantur per actus, & obiecta.*

4 *Vtrum in potentiis animæ sit ordo.*

5 *Vtrum anima sit obiectum potentiarum.*

6 *Vtrum potentiæ fluant ab essentia animæ.*

7 *Vtrum vna potentia oriatur ex alia.*

8 *Vtrum potentiæ omnes remaneant in anima separata.*

9 *Vtrum quinque genera potentiarum animæ sint distinguenda.*

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum essentia animæ sit eius potentia.

Videtur quod essentia animæ sit eius potentia. Dicit enim Philosophus 2. de anim. t.6 & 7. quod anima est actus primus, sicut scientia est immediatum principiũ actus secundi, qui est considerare, ergo anima est immediatum principium suarum operationũ; sed immediatum principium operationis dicitur potentia, ergo essentiæ animæ est eius potentia. q. de ani. a. 12. arg 14.

2 Præterea anima est nobilior quam materia: sed est hæc sua potẽtia, ergo multo magis anima. Sed dices quod materia prima est realiter sua potentia, quia hæc potentia est ad esse substantiale. arg. 12. p. p. 76. a p. arg. 2.

3 Sed contra, materia prima non solum habet potentiam ad formas substantiales, sed etiam ad accidentales: sed potentia ad formas accidentales non distinguitur realiter à materia, ergo & potentia animæ non distinguitur realiter ab anima. 7. met. l. 2.

4 Præterea forma substantialis est virtuosior, & simplicior, quam accidentalis: cuius signum est, quod forma substantialis non intenditur, nec remittitur, sed in indiuisibili consistit: forma autem accidentalis est ipsa sua virtus, ergo multo magis forma substantialis, & consequenter anima. q. de ani. arg 9 p. p. arg. 3 p d 3. q. 4. a. 2. arg 1.

5 Præterea accidens est quod adest, & abest præter subiecti corruptionem; sed potentiæ animæ non possunt abesse, ergo non sunt accidentia animæ, sed eius substantia. q. de ani. arg. 7.

6 Præterea accidens non est principium substantialis differentiæ: sed sensibile, & rationale sunt substantiales differentiæ, & sumuntur à sensu, & ratione, quæ sunt potentiæ, animæ, ergo potentiæ animæ sunt substantia animæ, & non eius accidentia. arg. 8.

7 Præterea maxime proprium substantiæ est esse susceptiuũ contrariorum: sed potentiæ animæ sunt susceptiuæ contrariorum: sicut voluntas virtutis, & vitij; & intellectus scientiæ, & erroris, ergo potentiæ animæ sunt substantia aliqua, sed non alia, quam substantia animæ, ergo sunt idem quod substantia animæ. de sp cr. a. 11 arg. 13.

8 Præterea anima immediate vnitur corpori vt forma, & non mediante aliqua potentia: sed inquantum est forma corporis dat aliquem actum corpori: non autem hunc actum, qui est viuere, quia hic actus inuenitur etiam in quibus non est anima: nec iterum hunc actum, qui est viuere, quia hic actus inuenitur in quibus nõ est anima rationalis, ergo relinquitur quod dat hunc actum, qui est intelligere: sed nunc actum dat potentia intellectiua, ergo potentia intellectiua est idem quod essentia animæ. Ibid arg. 14

9 Præterea ex hoc cõuenit alicui substãtiæ quod sit intellectiua, quia est immaterialis: sed anima est immaterialis per suã essentiã, ergo anima rationalis est per suã essentiã intellectiua, & consequenter intellectus. p. p. q. 79. a. 1 p arg. 4.

p. q. 19. a. 2. p. arg. p. sed contra.

Sed contra. Sicut se habet posse ad esse, ita potentia ad essentiam: sed in toto Deo verum est dicere quod suum esse sit suum posse, ergo in nullo alio sua essentia est sua potentia: & ita nec in anima.

de sp. cr. a. 11 arg. 1. sed contra.

2 Præterea agens principale, & instrumentale non sunt vnum; sed comparatio potentiæ ad essentiam animæ est sicut instrumenti ad principale agens, ergo anima non est sua potentia.

q. de ani. a. 12. arg. 1. sed contra.

3 Præterea nulla qualitas est substantia: sed potentia naturalis est quædam species qualitatis, vt patet in prædicamentis, ergo potentiæ naturales animæ non sunt ipsa substantia animæ.

4 Præterea nulla forma substantialis est immediate actiua, vt dictum est, sed potentiæ animæ sunt immediate actiuæ, ergo anima, quæ est forma substantialis, non est sua potentia.

p. p. q. 67. a. 5. p. c.

Respondeo dicendum, quod impossibile est dicere, quod essentia animæ sit eius potentia, licet hoc quidam posuerint. Et hoc dupliciter ostenditur quantũ ad præsens, primo quia, cum potentia, & actus diuidant ens, & quodlibet genus entis, oportet, quod ad idem genus referantur potentia & actus; & ideo si actus non est in genere substantiæ, potentia, quæ dicitur ad illum actum, non potest esse in genere substantiæ: operatio autem animæ non est in genere substantiæ, sed in solo Deo, cuius operatio est eius substantia. Vnde potentia Dei, quæ est operationis principium, est ipsa Dei essentia, quod non potest esse verum, neque in anima, neque in aliqua creatura. Secundo hoc etiam impossibile apparet in anima propter multa. Primo quidem quia anima secundum suã essentiam est actus: si ergo ipsa essentia animæ esset immediatum principium operationis, semper habens animam actu haberet opera vitæ, sicut semper habẽs animam actu est viuum. Non enim inquantum est forma est actus ordinatus ad vlteriorẽ actum, sed est vltimus terminus generationis. Vnde quod sit in potentia adhuc ad alium actum, hoc non competit ei secundum suam essentiam, inquantum est forma, sed secundum suam potentiam; & sic ipsa anima, secundum quod subest suæ potentiæ, dicitur actus primus ordinatus ad actum secundum. Inuenitur autem habens animam non semper esse in actu operum vitæ: Vnde etiam in definitione animæ dicitur, quod est actus corporis potentia vitam habentis, quæ tamẽ potentia non abiicit animã, relinquitur ergo quod essentia animæ non est eius potentia, nihil enim est in potentia secundum actum, inquantum est actus. Secũdo idem patet ex vnitate essentiæ ipsius animæ, hæc enim vna est. in potentiis autem oportet ponere multitudinem propter diuersitatẽ actuum, & obiectorũ, oportet enim potentias secundum actus diuersificari, cum potentia ad actum dicatur; eorum autem, quæ sunt realiter idem, si vnum multiplicatur, & reliquum multiplicari debet. Tertio ex differentia potẽtiarum, quarum quædam sunt quarundam partium corporis actus, vt omnes potentiæ sensitiuæ, & nutritiuæ partis: Quædã vero potẽtiæ non sunt actus alicuius partis corporis, vt intellectus & voluntas; quod non posset esse, si potentiæ animæ non essent aliud, quam eius essentia: non enim potest dici, quod vnum, & idem possit esse actus corporis, & separatus, nisi secundum diuersa. Quarto ex differentia inter agens primum, & secundum. Omne enim agens, quod agit per essentiam suam, est agens primum; nam omne agens secundum, agit inquantum participat aliquid, & ita agit per aliquid additum essentiæ; anima autem nõ est agens primum; non ergo est agens per essentiam suam, sed per suam potentiam: ergo sua potentia nõ est sua essentia. Quinto ex habitudine perfectionis ad perfectibile. Cum enim perfectiua, & perfectibilia sint proportionata, oportet quod perfectibilia diuersarum proportionum recipiant diuersas perfectiones, organa autem corporis animati diuersa sunt diuersarum proportionum in commixtione, ergo diuersimode perficiuntur ab anima: non autem quantũ ad esse, quia anima cum sit forma substantialis, dat vnum esse toti corpori, ergo oportet, quod diuersimode perficiantur quantum ad perfectiones consequẽtes esse, secundum quas habent diuersas operationes. Has autem perfectiones, quæ sunt principia operationum animæ, vocamus potentias, ergo oportet potentias animæ diuersas esse ab essentia, vt potẽ emanãtes ab ipsa. Sexto ex ordine potentiarum animæ, & habitudine earum ad inuicem. Inuenitur enim, quod vna aliam mouet, sicut ratio irascibilem, & concupiscibilem, & intellectus volũtatem: quod esse non posset, si omnes potentiæ essent ipsa animæ substantia: quia idẽ secundum idem non mouet seipsum, vt probat Philosophus, postremo idẽ patet ex termino operationũ ab ipsis potẽtiis producto. Cum enim vnumquodque sit actu illud, quod agit: Ignis enim calefacit, non inquãtum est actu lucidus, sed inquantum est actu calidus: & exinde est, quod omne agens agit in sibi simile, oportet quod ex eo, quod agit, consideretur principium, quo agit. oportet enim vtrumque esse conforme: vnde in 2. phys. dicitur, quod forma, & generans sunt idem specie. Cum ergo id, quod agitur nõ pertinet ad esse substantiale rei, impossibile est, quod principiũ quo agit, sit aliquid de essentia rei, & hoc manifeste apparet in agentibus naturalibus. Quia enim agens naturale in generatione agit transmutando materiam ad formam, quod quidem fit, secundum quod materia primo disponitur ad formam, & tandem consequitur formam, secundum quod generatio est terminus alterationis; necesse est, quod ex parte agentis id, quod immediate agit, sit forma accidentalis correspondens dispositioni materiæ: sed oportet, vt forma accidentalis agat in virtute formæ substantialis, quasi instrumentum eius, alias non induceret agendo formam substãtialem, & propter hoc in elementis non apparent aliqua principia actionum, nisi qualitates actiuæ, & passiuæ, quæ tamen agunt in virtute formarum substantialium, & propter hoc earum actio non solum terminatur ad dispositiones accidentales, sed etiam ad formas substantiales. Nam & in artificialibus actio instrumenti terminatur ad formam intentam ab artifice. Si vero est aliquod agẽs quod directe, & immediate sua actione producat substantiam, sicut nos dicimus de Deo, qui creando producit rerum substantias: & sicut Auicẽna dicit de intelligentia agente, à qua secundum ipsum fluunt formæ substantiales in istis inferioribus: huiusmodi agens agit per suam essentiam, & sic non erit in eo aliud potentia actiua, & eius essentia. De potentia vero passiua manifestum est, quod potentia passiua, quæ est ad actum substantialem, est in genere substantiæ, & quæ est ad actum accidentalem, est in genere accidentis per reductionem sicut principium, & nõ sicut species completa: quia vnumquodque genus diuiditur per potentiam, & actum: Vnde potentia homo est in genere substantiæ, & potentia album est in genere qualitatis. Manifestum est autem, quod potentiæ animæ siue sint actiuæ, siue passiuæ, non dicuntur directe per respectum ad aliquid substantiale, sed ad aliquid accidentale. & similiter intelligens, vel sentiens actu non est esse substantiale, sed accidentale, ad quod ordinantur intellectus, & sensus: & similiter esse magnum, vel paruum, ad quod ordinatur vis augmentatiua. Generatiua vero potentia, & nutritiua ordinantur quidem ad substantiam producẽdam,

Margin notes (left column): de sp. cr. a. 11. c. [beside "tentia secundum actum"]; quol. 1. a. 3. arg. 2. sed contra. de sp. cr. 1. c. [beside "quarum quædam"]; p. d. 3. q. 4. a. 2. arg. 2. sed contra. [beside "primum, & secundum"]; Ibid. arg. 3. [beside "suam, sed per suam potentiam"]

Margin notes (right column): de sp. cr. a. 11. c. [beside "habitudine earum ad inuicem"]; q. de an. a. 12. c. [beside "quodque sit actu illud"]

vel conseruandam, sed per transmutationem materiæ: Vnde talis actio, sicut & aliorum agantium naturalium fit à substantia mediante principio accidentali. Manifestum est ergo quod ipsa essentia animæ non est principium immediatum suarum operationũ, sed operatur mediantibus principiis accidentalibus: vnde potentiæ animæ non sunt ipsa essentia animæ, sed proprietates eius.

q de anima. 12. ad 24. Ad primum ergo dicendum, quod similitudo inter animam, & scientiam attenditur in hoc, quod vtraque est actus primus, non autem quantum ad omnia. Vnde non oportet, quod anima sit principium immediatum operationum, sicut scientia.

Ibid. ad 12. Ad secundum dicendum, quod materia prima est in potentia ad actum substantialem, qui est forma, & ideo potentia materiæ est eius essentia.

p d. 3. q. 4. a. 2. ad 4. Vel dic, quod si per potentiam passiuam intelligitur relatio, vel ordo materiæ ad formam: tunc materia non est sua potentia, quia essentia materiæ non est relatio, si autem intelligatur potentia, secundum quod est principium in genere substantiæ, secundum quod potentia, & actus sunt principia in quolibet genere, vt dicitur 12. met. t. 26. sic dico, quod materia est ipsa sua potentia: & hoc modo se habet materia prima, quæ est primum recipiens ad potentiam passiuam, sicut se habet Deus, qui est primum agens ad potentiam actiuam, & ideo materia est sua potentia passiua, sicut & Deus est sua potentia actiua, omnia autem media habent vtramque potentiam participatiue. Et potentia materiæ non est ad aliquam operationem, sed ad recipiendum tantum.

q. de ani. a. 12. p. phys. l. 15. Ad tertium dicendum, quod propterea materia ad formas accidentales est accidens materiæ, & in eodem genere cum forma accidentali, quam essentialiter respicit, reductiue tamen, & tamquam principium illius; cum enim in eodem genere sit potentia, & actus, sicut potentia homo est in genere substantiæ, ita potentia album est in genere qualitatis.

pp 77. a. p. ad 4. Ad quartum dicendum, quod hoc ipsum, quod forma accidentalis est actionis principium, habet à forma substantiali, & ideo, forma substantialis est primum actionis principium, sed non proximum; & tantum hoc dicit Philosophus 2. de ani. t. 24. quod id, quo intelligimus, & sentimus, est anima, Vel dic,
8 d. ad 3. quod forma accidentalis est virtus alterius, per quam producitur operatio, qui est effectus ipsi proportionatus, sicut causæ proximæ: forma autem substantialis non est hoc modo proportionata operationi.

Ad quintum dicendum, quod tria sunt genera accidentiũ, Quædã enim causantur ex principiis speciei, & dicuntur propria, sicut risibile homini. Quædam vero causantur ex principiis indiuidui: & hoc dicitur, quia vel habent causam permanentem in subiecto, & hæc sunt accidentia inseparabilia, sicut masculinum, & fæmininum, & alia huiusmodi. Quædam vero non habent causam permanentem in subiecto, & hæc sont accidentia separabilia, vt sedere, & ambulare. Est autem commune omni accidenti, quod non sit de essentia rei, & ita non cedit in definitionem rei: vnde de re intelligimus quodquid est, absque hoc, quod intelligamus aliquod accidentium eius. Sed species non potest intelligi sine accidentibus, quæ consequuntur principia speciei: potest tamen intelligi sine accidentibus indiuidui etiam inseparabilibus: sine separabilibus vero esse potest non solum species, sed etiam indiuiduum. potentiæ vero animæ sunt accidentia sicut proprietates speciei, vnde sine illis licet intelligatur quid est anima, non tamen animam sine illis esse possibile est, nec intelligibile.
(q de ani. a. 12. ad 7.)

Ad sextum dicendum, quod sensibile, & rationale secundum quod sunt differentiæ substantiales non sumuntur à sensu, & intellectu, sed ab anima sensitiua, & intellectiua. q. de ani. a. 12. ad 8.

Ad septimum dicendum, quod accidentium vnum est alio substantiæ propinquius, sicut quãtitas est propinquior substantiæ, quam qualitas: & ita substantia recipit vnum accidens mediante alio, sicut colorem mediante superficie, & scientiam mediante potentia intellectiua. Eo igitur modo potentia animæ est susceptiua contrariorum, sicut superficies albi, & nigri, inquantum scilicet substantia suscipit contraria secundum prædicta. (de sp. cr. a. 11. ad 13)

Ad octauum dicendum, quod anima inquantum est forma corporis, secundum suam essentiam dat esse corpori, inquantum est forma substantialis: & dat illi huiusmodi esse, quod est vitale, inquantum est talis forma, scilicet anima: & dat ei huiusmodi viuere, scilicet in intellectuali natura, inquantum est talis anima, scilicet intellectiua. Intelligere autem quandoque sumitur pro operatione: & sic principium eius est potentia, vel habitus: quandoque vero pro ipso esse intellectualis naturæ: & sic principium eius, quod est intelligere, est ipsa essentia animæ intellectiuæ. (ibid. ad 14.)

Ad nonum dicendum, quod ipsa immaterialitas substantiæ intelligentis creatæ non est eius intellectus: sed ex immaterialitate habet virtutem ad intelligendum: vnde non oportet, quod intellectus sit substantia animæ, sed eius virtus, & potentia. (p p q 79. a p ad 4.)

ARTICVLVS II.

Vtrum in anima sit tantum vna potentia, an plures.

VIdetur quod sit tantum vna potentia animæ non autem plures. Anima enim est substantia simplex: sed in vno, & simplici non potest esse pluralitas, & multiplicitas, ergo potentiæ animæ non sunt plures sed vna. (de sp. cr. a. 11. arg. 17 q de ani. a. 12. arg. 10.)

2 Præterea anima intellectiua maxime ad diuinam similitudinem accedit, sed in Deo est vna, & simplex potentia, ergo saltem in anima intellectiua, erit tantum vna potentia. (p. p. 77. a. 2. arg p.)

3 Præterea quanto virtus est superior, tanto est magis vnita: sed anima excedit alias formas naturales in virtute, ergo maxime debet habere vnam virtutem, & potentiam. (ibid. arg. 2)

4 Præterea operari est existentis in actu, sed per eandem essentiam animæ viuens habet esse secundum diuersos gradus perfectionum, ergo per eandem potentiam animæ operatur diuersas operationes diuersorum graduum. (arg 3.)

Sed contra est, quod Philosophus 2. de ani. t 13. & seq. & t. 27. ponit plures animæ potentias. (p. p. 77. a. 2. cap)

Respondeo dicendum, quod necesse est ponere plures potentias animæ. Ad cuius euidentiam considerandum est, quod sicut Philosophus dicit in 2. cæli ar. 63. quæ sunt in rebus infima, non possunt consequi perfectam bonitatem, sed aliquam imperfectam consequuntur paucis motibus: superiores vero his adipiscuntur perfectam bonitatem motibus multis. His autem superiora sunt, quæ adipiscuntur perfectam bonitatem motibus paucis. Summa vero perfectio inuenitur in his, quæ absque motu perfectam possident bonitatem, sicut infirmus est ad sanitatem dispositus, qui non potest perfectam consequi sanitatem, sed aliquam modicam consequitur paucis remediis. Melius autem dispositus est, qui potest perfectã consequi sanitatem, sed remediis multis, & adhuc melius, qui remediis paucis. Optime autem, qui absque

remedio perfectam ſanitatem habet. Dicendum eſt ergo qnod res omnes, quæ ſunt infra hominem, vt res naturales, plantæ, & animalia quædam particularia bona conſequuntur, & ideo quaſdam paucas, & determinatas operationes habent, & virtutes: homo autem poteſt conſequi vniuerſalem, & perfectam bonitatem, quia poteſt adipiſci beatitudinem; eſt tamen in vltimo gradu ſecundum naturam eorum quibus competit beatitudo; & ideo multis, & diuerſis operationibus, & virtutibus indiget anima humana, præterquam quod quia hæc eſt in confinio ſpiritualium, & corporalium creaturarum, debent in illa concurrere virtutes vtrarumque creaturarum, & propterea ob hanc aliam rationem debet habere plures potentias.

Ad primum ergo dicendum, quod licet anima ſit vna in eſſentia, tamen eſt in ea potentia, & actus;
q. de anl. a. 11. ad 17. & habet diuerſam habitudinem ad res: Diuerſimoda etiam comparatur ad corpus: & propter hoc ab vna eſſantia animæ poſſunt procedere diuerſæ potentiæ.

Ad ſecundum dicendum, quod in hoc ipſo magis
p. p. 77. a. 2. ad p. ad ſimilitudinem Dei accedit anima intellectiua, quã creaturæ inferiores, quod perfectam bonitatem conſequi poteſt, licet per multa, & diuerſa, in quo deficit à ſuperioribus.

Ad tertium dicendum, quod virtus vnita eſt ſuperior, ſi ad æqualia ſe extendat, ſed virtus multiplicata eſt ſuperior, ſi plura ei ſubiciantur.
p. p. ad 2.

Ad quartum dicendum, quod vnius rei eſt vnum
p. p. ad 5. eſſe ſubſtantiale, ſed poſſunt eſſe operationes plures; & ideo eſt eſſentia vna animæ, ſed potentiæ plures.

ARTICVLVS III.

Vtrum potentiæ diſtinguantur per actus, & obiecta.

p. p. 77. ar. 3. arg. p. VIdetur quod potentiæ non diſtingnantur per actus, & obiecta. Nihil enim determinatur ad ſpeciem per illud, qood eſt poſterius, vel extrinſecũ: ſad actus eſt poſterior potentia, & obiectum eſt extrinſecum, ergo per illa non diſtinguuntur ſecundum ſpeciem.

2 Præterea contraria ſunt, quæ maxime differunt;
arg. 2. ſi igitur potentiæ diſtinguerentur pænes obiecta, ſequeretur quod contrariorum non eſſet eadem potentia, quod eſſe falſum patet fere in omnibus; nam potentia viſiua eadem eſt albi, & nigri; & guſtus idem aſt dulcis, & amari.

3 Præterea remota causa remouetur effectus: ſi igitur potentiarum differentia eſſet ex differentia obiectorum, idem obiectum non pertineret ad diuerſas
arg. 3. potaurias, quod patet eſſe falſum, nam idem eſt, quod potentia cognoſcitiua cognoſcit, & appetitiua appe-
q. 15. de veri. a. 2. arg. 13. tit: & circa idem obiectum verſatur intellectus agens, & intellectus poſſibilis, quæ ſunt potentiæ diuerſæ.

4 Præterea id, quod per ſe eſt cauſa alicuius, in
arg. 4. omnibus cauſat illud; ſed quædam obiecta diuerſa, quæ pertinent ad potentias diuerſas, pertinent etiam ad aliquam vnam potentiã, ſicut ſonus & color pertinent ad viſum, & auditum, quæ ſunt diuerſæ potentiæ, & tamen pertinent ad vnam potentiam ſenſus communis, non ergo potantiæ diſtinguntur ſe-
q. d. ani. a. 13. cundum differentiam obiactorum.
arg. 10. 5 Præterea ſi diuerſitas potentiarum animæ eſt ſecũdum differentiam obiectorum, oportet etiam quod ordo potentiarum ſit ſecundum ordinem obiectorum: ſed hoc non videtur, nam intellectus, cuius obiectum eſt quodquid eſt, & ſubſtantia, eſt poſterior ſenſu, cuius obiectum eſt accidens, vt color, ſonus, & ſimilia. Tactus autem eſt prior viſu, cum tamen viſibile ſit prius, & communius audibili, ergo nec diuerſitas potentiarum eſt ſecundum differentiam obiectorum. ibid. arg. 5.

6 Preterea perfectibilia diſtinguntur pęnes parfectiones; ſed habitus ſunt perfectiones potentiarum, 15. de ver. a. 2. arg. 12. ergo hæ non diſtinguuntur pænes actus, & obiecta, ſed pænes habitus.

7 Prætera ſi potentiæ diſtinguntur per actus, & q. 5. de ver. a. 2. arg. 12. obiecta, ergo vbicunque erit diuerſitas actuum, erit diuerſitas potentiarum: ſed conſequens eſt falſum, quia ratio ſuperior, & inferior habent diuarſos actus, & tamen pertinent ad eandem potentiam, ergo.

Sed contra eſt, quod Philoſophus 2. de ani. t. 37. di- q. de ani. arg. p. ſed cõtra
cit, quod actus ſunt priores ſecundum rationem potẽ- p. p. q. 77. a.
tiis, & obiecta actibus; ſed poſteriora diſtinguuntur 3. arg. ſed
ſecundum priora, ergo potentiæ diſtinguuntur per contra.
actus, & obiecta.

Reſpondeo dicendum, quod potentia ſecundum P. P. 77. a. 3.
illud, quod eſt potentia, ordinatur ad actum: vnde c. q. de ani. a.
oportet rationem potentiæ accipi ex actu, ad quem 13. c. q. 15. de
ordinatur, & per conſequens oportet, quod ratio po- ver. a. 2. c.
tentię diuerſificentur, vt diuerſificatur ratio actus: ratio autem actus diuerſificatur ſecundum diuerſam rationem: obiectum autem comparatur ad actum potentiæ actiuæ, vel paſſiuę; ſicut principium, & cauſa mouens: color enim inquantum mouet viſum, eſt principium viſionis: ad actum autem potentię actiuę comparatur obiectum, vt terminus, & finis: ſicut virtutis augmentatiuæ obiectum eſt quantum perfectũ, quod eſt fiuis augmenti. ex his autem duobus actio ſpeciem recipit, ſcilicet ex principio, vel ex fine, ſeu ex termino. Differt enim calefactio ab infrigidatione, ſecundum quod hæc à calido, ſcilicet actiuo ad calidum, illa autem à frigido ad frigidum procedit. Vnde neceſſe eſt, quod potentiæ diuerſificentur ſecundum actus, & obiecta. Sed tamen cõſiderandum eſt, quod ea, quæ ſunt per accidens non diuerſificant ſpeciem, quia enim coloratum accidit animali, non diuerſificantur ſpecies animalis per differentiam coloris, ſed per differentiam eius, quod per ſe accidit animali, per differentiam ſcilicet animæ ſenſitiuę, quę quandoque inuenitur cũ ratione, quandoq; ſine ratione: Vnde rationale, & irrationale ſunt differentiæ diuiſiuæ animalis diuerſas eius ſpecies conſtituentes. Sic igitur non quæcunque diuerſitas obiectorum diuerſificat potentias animæ, ſed differentiæ eius, ad quod per ſe potentia reſpicit. Sicut ſenſus per ſe reſpicit paſſibilem qualitatem, quæ per ſe diuiditur in colorem, ſonum, & huiuſmodi: & ideo alia eſt potentia ſenſitiua coloris, ſcilicet viſus, alia ſoni, ſcilicet auditus: ſed paſſibili qualitati, aut colorato accidit eſſe muſicum, vel grammaticum, vel magnum, aut paruum, aut hominem, vel lapidem, & ideo pęnes huiuſmodi differentias potentię animę non diſtinguuntur.

Ad primum ergo dicendum, quod actus licet p. p. q. 77. a. 3.
ſit poſterior potentia in eſſe, eſt tamen prior inten- ad p.
tione, & ſecundum rationem, ſicut finis agente. Obiectum autem licet ſit extrinſecum, eſt tamen principium, vel finis actionis: principio autem, & fini proportionantur ea, quæ ſunt extrinſeca rei.

Ad ſecundum dicendum, quod ſi potentia ali- ibid. ad 2.
qua per ſe reſpiceret vnum contrariorum, ſicut obiectum, oporteret, quod contrarium ad aliam potentiam pertineret. Sed potentia animæ non per ſe reſpi-

cit propriam rationem contrarij, sed communem rationem vtriusque contrariorum; sicut visus non respicit rationem albi, sed rationem coloris: & hoc ideo, quia vnum contrariorum est quodammodo ratio alterius, cum se habeant, sicut perfectum, & imperfectum.

ad 3. Ad tertium dicendum, quod nihil prohibet id, quod est subiecto idem, esse diuersum secundum rationem: & ideo potest ad diuersas potentias animæ pertinere. Sic intellectus agens, & possibilis respiciunt diuersa obiecta formaliter, & si non materialiter; respiciunt enim diuersam rationem obiecti, quamuis vtraque in eadem re intelligibili possit inueniri; vnum enim, & idem potest esse prius intelligibile in potentia, & post intelligibile in actu.

q. 15. de ver. a. 2. ad 13.

p. p. ad 4. Ad quartum dicendum, quod potentia superior per se respicit vniuersaliorem rationem obiecti, quam potentia inferior, quia quanto potentia est superior, tanto ad plura se extendit; & ideo multa conueniunt in vna ratione obiecti, quam per se respicit superior potentia, quæ tamen differunt secundum rationes quas per se respiciunt inferiores potentiæ: & inde est, quod diuersa obiecta pertinent ad diuersas inferiores potentias, quæ tamen vni superiori potentiæ subduntur.

q. de ani. a. 13 ad 10. Ad quintum dicendum, quod ordo potentiarum animæ est secundum ordinem obiectorum, sed vtrobique potest attendi ordo, vel secundum perfectionẽ, & sic intellectus est prior sensu, vel secundum generationis viam, & sic sensus est prior intellectu; quia via generationis prius inducitur forma accidentalis, quam substantialis.

q. de ani. a. 13. ad 5. Ad sextum dicendum, quod habitus non sunt perfectiones potentiarum, propter quas sunt potentiæ, per illos enim potentiæ tantum aliqualiter se habent ad ea, propter quæ sunt, id est ad obiecta. Vnde potentiæ non distinguuntur pænes habitus, sed pænes obiecta. Sicut nec artificialia distiguuntur pænes obiecta, sed pænes fines.

q. 15. de ver. a. 2. ad 12. Ad septimum dicendum, quod sicut Auic. dicit 6. natural. diuersitas actus quandoque indicat diuersitatem potentiarum, quandoque non. Quinque enim modis in actibus animæ diuersitas inueniri potest. Vno modo secundum fortitudinem, & debilitatem, sicut opinari, & credere. Alio modo secundum velocitatem, & tarditatem, sicut currere, & moueri. Tertio modo secundum habitum, & priuationem, vt quiescere, & moueri. Quarto modo secundum operationem ad contraria eiusdem generis, vt sentire album, & nigrum. Quinto modo est quando actus diuersorum generum, vt apprehendere, vel moueri, vel sentire sonum, & colorem. Diuersitas igitur primi, & secundi modi diuersitatem potentiæ non indicat, quia sic oportet tot esse potentias animæ distinctas, quot gradus fortitudinis, vel debilitatis, vel velocitatis vel tarditatis inueniuntur in actibus: similiter etiam nec diuersitas tertij, & quarti modi: cum eiusdem potentiæ sit operari ad vtrumque oppositum. Sola autem diuersitas quinti modi indicat diuersitatem potentiæ, vt dicamus actus genere diuersos, qui in ratione obiecti non conueniunt. Et secundum hoc diuersitas actuum rationis superioris, & inferioris diuersitatem potentiæ non indicat.

ARTICVLVS IV.

Vtrum in potentiis animæ sit ordo.

p. p. 77. a. 4. arg. p. VIdatur quod in potentiis animæ non sit ordo. In his enim quæ cadunt sub vnam diuisionem, non est prius, & posterius, sed sunt naturaliter simul: sed potentiæ animæ contra se inuicem distinguuntur, ergo inter eas non est ordo.

2 Præterea potentiæ animæ comparantur ad obiecta, & ad ipsam animam, sed ex parte animæ inter eas non est ordo, quia anima est vna, similiter etiam nec ex parte obiectorum, cum sint diuersa, & penitus disparata, vt patet de colore, & sono, ergo in potentiis animæ non est ordo. arg. 2.

3 Præterea in potentiis ordinatis hoc inuenitur, quod operatio vnius dependet ab operatione alterius: sed actus vnius potentiæ animæ non dependet ab actu alterius, potest enim visus exire in actum absque auditu, & è conuerso, non ergo inter potentias animæ est ordo. arg. 3.

Sed contra est, quod Philosophus 2. de ani. t. 30. & 31. comparat partes, siue potentias animæ figuris: sed figuræ habent ordinem ad inuicem, ergo & potentiæ animæ. arg. sed cõt.

Respondeo dicendum, quod cum anima sit vna, potentiæ vero plures, ordine autem quodam ab vno in multitudinem procedatur: necesse est inter potentias animæ ordinem esse. Triplex autem ordo inter eas attenditur, quorum duo considerantur secundum dependentiam vnius potentiæ ab altera. Tertius autem accipitur secundum ordinem obiectorum: Dependentia autem vnius potentiæ ab altera dupliciter accipi potest. Vno modo secundum naturæ ordinem, prout perfecta sunt naturaliter imperfectis priora. Alio modo secundum ordinem generationis, & temporis, prout ex imperfecto ad perfectum venitur. Secundum igitur primum potentiarum ordinem potentiæ intellectiuæ sunt priores potentiis sensitiuis, vnde dirigunt eas, & imperant eis, & similiter potentiæ sensitiuæ hoc ordine sunt priores potentiis animæ nutritiuæ. Secundum ordinem vero secundum è conuerso se habet: nam potentiæ animæ nutritiuæ sunt priores via generationis potentiis animæ sensitiuæ: vnde ad earum actiones præparant corpus, & similiter est de potentiis sensitiuis respectu intellectiuarum. Secundum autem ordinem tertium ordinantur quædam vires sensitiuæ ad inuicem, scilicet visus, auditus, olfactus: nam visibile est prius naturaliter, quia est commune superioribus, & inferioribus corporibus: sonus autem fit audibilis in aere, qui est naturaliter prior commixtione elementorum, quam consequitur odor. in c.

ad p. Ad primum ergo dicendum, quod alicuius generis species se habent secundum prius, & posterius, sicut numeri, & figuræ quantum ad esse, licet simul esse dicantur, inquantum suscipiunt communis generis prædicationem.

ad 2. Ad secundum dicendum, quod ordo iste potentiarum animæ est ex parte animæ, quæ secundum ordinem quendam habet habitudinem ad diuersos actus, licet sit vna secundum essentiam, & ex parte obiectorum, & etiam ex parte actuum, vt dictum est.

ad 3. Ad tertium dicendum, quod ratio illa procedit de illis potentiis, in quibus attenditur ordo solum secundum tertium modum, illæ autem potentiæ, quæ ordinantur secundum alios duos modos ita se habent, quod actus vnius dependet ab altera.

ARTICVLVS V.

Vtrum anima sit subiectum omnium potentiarum.

p. p. q. 77. a. 5. arg. p. VIdetur quod omnes potentiæ animæ sint in anima sicut in subiecto. Sicut enim se habent po-

tentiæ corporis ad corpus, ita se habent potentiæ animæ ad animam, sed corpus est subiectum potentiarum corporalium, ergo anima est subiectum potentiarum animæ.

p p.77 a.5. arg 2. 2 Præterea operationes potentiarum animæ attribuuntur corpori propter animam, quia vt dicitur in 2. de anim. t. 12. anima est qua intelligimus, & sentimus primum; sed prima principia operationum animæ sunt potentiæ, ergo potentiæ per prius sunt in anima.

desp cr. a. 4 arg. 1. & q. de a. a. 19 arg. 3 Præterea proprietas naturalis non potest separari à re, cuius est proprietas, & est in illa tanquam in subiecto, sed potentiæ animę sunt naturales illius proprietates, ergo non possunt separari ab illa, & in illa sunt tanquam in subiecto.

p p arg. sed contra. Sed contra est, quod Philosophus de som. & vigil. dicit quod sentire non est proprium animæ, neque corporis, sed coniuncti, ergo potentia sensitiua est in coniuncto, sicut in subiecto, non ergo sola anima est subiectum omnium potentiarum.

c Respondeo dicendum, quod illud est subiectum operatiuæ potentiæ, quod est potens operari: omne enim accidés denominat proprium subiectum. Idem autem est, quod potest operari, & quod operatur. Vnde oportet, quod eius sit potentia sicut subiecti, cuius est operatio, vt etiam Philosophus dicit in principio lib. de som. & vig. manifestum est autem, quod quædã operationes sunt animæ, quæ exercentur sine organo corporali, vt intelligere, & velle. Vnde potentiæ, quæ sunt harum operationum principia, sunt in anima sicut in subiecto. Quædam vero operationes sunt animæ, quæ exercentur per organa corporalia, sicut visio per oculum, auditus per aurẽ, & similiter est de omnibus aliis operationibus nutritiuæ, & sensitiuæ partis. Et ideo potentiæ, quæ sunt talium operationum principia sunt in coniuncto, sicut in subiecto, & non in anima sola.

ad p. Ad primum ergo dicendum, quod omnes potentiæ dicuntur esse animæ, non sicut subiecti, sed sicut principij, qui per animam coniunctum habet quod per tales operationes operari possit.

ad. 2. Ad secundum dicendum, quod omnes huiusmodi potentiæ per prius sunt in anima, quam in coniuncto, non sicut in subiecto, sed sicut in principio.

ad 3. Ad tertium dicendum, quod secundum Philosophum, vt dictum est, cuius est potentia, eius est actio: vnde potentiæ illæ, quarum operationes non sunt solius animæ, sed coniuncti, sunt in organo sicut in subiecto, in anima autem sicut in radice: sicut sunt potentiæ sensitiuæ, quæ propterea sunt proprietates naturales compositi, vt subiecti, animæ vero vt principij. Solum autem illæ potentiæ sunt in anima sicut q de ani, a. 19 ad p. in subiecto, quarum operationes anima non per organum exequitur, quæ tamen sunt animæ secundum quod excedit corpus, cuiusmodi sunt potentiæ intellectiuæ.

ARTICVLVS VI.

Vtrum potentiæ animæ fluant ab eius essentia.

p p q. 77. a. 6. arg p. Videtur quod potentiæ animæ non fluant ab eius essentia. Ab vno enim simplici non procedunt diuersa: sed essentia animæ est vna, & simplex: cum ergo potentiæ animæ sint multæ, & diuersæ, non possunt procedere ab eius essentia.

arg. 2. 2 Præterea illud, à quo aliquid procedit, est causa eius: sed essentia animæ non potest dici causa potentiarum, vt patet discurrenti per singula genera causarum, ergo potentiæ animæ non fluunt ab eius essentia.

3 Præterea emanatio quendam motum nominat: sed nihil mouetur à seipso, vt probatur in 8. Phys. arg 3. nisi forte ratione partis; sicut animal dicitur à seipso moueri, quia vna pars eius est mouens, & alia mota: neque etiam anima mouetur, vt probatur in p. de anim. non ergo anima causat in se suas potentias.

Sed contra, potentiæ animæ sunt quædam naturales proprietates ipsius, sed subiectum est causa propriorum accidentium: vnde & ponitur in definitione accidentis, vt patet in 7. met. ergo potentię animæ procedunt ab eius essentia. arg sed contra.

Respondeo dicendum, quod forma substantialis, & accidentalis partim conueniunt, partim differunt. p. p. q. 77. a. 6. c. Conueniunt quidem in hoc, quod vtraque est actus, & secundum vtramque aliquid est quodammodo in actu. Differunt autem in duobus. primo quidem quia forma substantialis facit esse simpliciter, & eius subiectum est ens in potentia tantum: forma autem accidentalis non facit esse simpliciter, sed esse tale, aut tantum, aut aliquo modo se habens, subiectum enim eius est ens actu: vnde patet, quod actualitas prius inuenitur in forma substantiali, quam in eius subiecto. Et quia primum est causa in quolibet genere, forma substantialis causat esse in actu in suo suoiecto; sed è conuerso actualitas per prius inuenitur in subiecto formæ accidentalis, quam in forma accidentali. Vnde actualitas formæ accidentalis causatur ab actualitate subiecti; ita quod subiectum, inquantum est ens in potentia, est susceptiuum formæ accidentalis; inquantum autem est ens in actu, est eius productiuum, & hoc dico de proprio, & per se accidente: nam respectu accidentis extranei subiectum est susceptiuum tantum, productiuum vero talis accidentis est agens extrinsecum. Secundo autem differunt forma substãtialis, & accidentalis, quia cũ minus principale sit propter principalius, materia est propter formam substantialem: sed è conuerso forma accidentalis est propter complexionem subiecti. Manifestum autem est ex dictis, quod potentiarum animæ subiectum est vel ipsa anima sola, quæ potest esse subiectum accidentis, secundum quod habet aliquid potentialitatis, vel compositum: compositum autem est in actu per animam. Vnde manifestum est, quod omnes potentię animæ, siue subiectum earum sit anima sola, siue cõpositum, fluunt ab essentia animæ, sicut à principio: quia iam dictum est, quod accidens causatur à subiecto secundum quod est actu, & recipitur in eo, inquantum est in potentia.

Ad primum ergo dicendum, quod ab vno simplici possunt naturaliter multa procedere ordine quodam; & iterum propter diuersitatem recipientiũ. ad p. Sic igitur ab vna essentia animæ procedunt multæ, & diuersæ potentiæ, tum propter ordinem potentialitatis, tum propter diuersitatem organorum corporalium.

Ad secundum dicendum, quod subiectum est causa ad 2. proprij accidentis, & finalis, & quodammodo actiua, & etiam vt materialis, inquantum est susceptiuum accidentis: & ex hoc potest accipi, quod essentia animæ est causa omnium potentiarum, sicut finis, & sicut principium actiuum: quarundam autem sicut susceptiuum.

Ad tertium dicendum, quod emanatio propriorum accidentium à subiecto non est per aliquam ad transmutationem, sed per aliquam naturalem resultantiam: sicut ex vno naturaliter aliud resultat, vt ex luce color.

ARTICVLVS VII.

Vtrum vna potentia animæ oriatur ex alia.

p.p.q. 77. a. 7. arg. p. Videtur quod vna potentia animæ non oriatur ab alia. Eorum enim, quæ simul esse incipiunt, vnum non oritur ab alio: sed omnes potentiæ animæ sunt simul animæ concreatæ, ergo vna earum ab alia non oritur.

arg. 2. 2 Præterea potentia animæ oritur ab anima, sicut accidens à subiecto: sed vna potentia animæ non potest esse subiectum alterius, quia accidentis non est accidens, ergo vna potentia non oritur ab alia.

arg. 3. 3 Præterea oppositum non oritur à suo opposito: sed vnumquodque oritur ex simili secundum speciem: sed potentiæ animæ ex opposito diuiduntur, sicut diuersæ species, ergo vna earum non procedit ex alia.

arg. sed contra. Sed contra, potentiæ cognoscuntur per actus: sed actus vnius potentiæ causatur ab alio, sicut actus phantasiæ ab actu sensus, ergo vna potentia animæ causatur ab alia.

in c. Respondeo dicendum, quod in his, quæ secundum ordinem naturalem procedunt ab vno, sicut primo est causa omnium, ita quod est primo propinquius, est quodammodo causa eorum, quæ sunt magis remota. ostensum est autem supra, quod inter potentias animæ est multiplex ordo; & ideo vna potentia animæ ab essentia animæ procedit mediante alia; sed quia essentia animæ comparatur ad potentias, & sicut principium actiuum, & finale, & sicut principium susceptiuum, vel seorsum per se, vel simul cum corpore: agens autem, & finis sunt perfectiora: susceptiuum autem principium inquantum est huiusmodi est minus perfectom, consequens est, quod potentię animę, quæ sunt priores secundum ordinem perfectionis, & naturę, sint principia aliarum per modum finis, & actiui principij. Videmus enim quod sensus est propter intellectum, & non è contra; sensus etiam est quædam deficiens participatio intellectus; vnde secundom naturalem originem quodammodo est ab intellectu, sicut imperfectum à perfecto. Sed secũdũ viá susceptiui principij è cõuerso potẽtiæ imperfectiores inueniuntur principia respectu aliarum; sicut anima, secundum quod habet potentiam sensitiuam, consideratur sicut subiectum, & materiale quoddam respectu intellectus; & propter hoc imperfectiores potentię sunt priores in via generationis, prius enim animal generatur, quam homo.

ad p. Ad primum ergo dicendum, quod sicut potentia animę ab essentia fluit, non per transmutationem, sed per naturalem quandam resultantiam; & est simul cum anima; ita est etiam de vna potentia respectu alterius.

ad 2. Ad secundum dicendum, quod accidens per se non potest esse subiectum accidentis: sed vnum accidens per prius recipitur in substantia, quam aliud, sicut quantitas, quam qualitas; & hoc modo vnum accidens dicitur esse subiectum alterius, vt superficies coloris, inquantum sobstantia vno accidente mediante recipit aliud; & similiter potest dici de potentiis animæ.

ad 3. Ad tertium dicendum, quod potentiæ animę opponuntur ad inuicem, oppositione perfecti, & imperfecti, sicut etiam species numerorum, & figurarũ: hęc autem oppositio non impedit originem vnius potentiæ ab alia, quia imperfecta naturaliter à perfectis procedunt.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum omnes potentiæ animæ remaneant in anima à corpore separata.

Videtur quod omnes potentiæ animæ remaneant in anima à corpore separata. Quia potentiæ p.p.q. 77. a. 8. arg. 1.
animæ sunt eius naturales proprietates; sed proprium semper inest, & nunquam separatur ab eo, cuius est proprium, ergo potentiæ animæ sunt in ea etiam post mortem.

2 Præterea potentiæ animæ etiam sensitiuæ debilitantur debilitato corpore, quia vt dicitur in p. de ani. t. 66. si senex accipiat oculum iuuenis, videbit vtique sicut & iuuenis, sed debilitas est via ad corruptionem, ergo potentiæ animæ non corrumpuntur corrupto corpore, sed manent in anima separata. arg. 3.

3 Præterea memoria est potentia animæ sensitiuæ, vt Philosophus probat l. de mem. & rem. c. p. & 4. sed memoria manet in anima separata. dicitur enim Luc. 16. diuiti epuloni in inferno secundum animam existenti, Recordare, quia recepisti bona in vita tua, ergo memoria manet in anima separata, & per consequens aliæ potentiæ sensitiuæ partis. arg. 4.

4 Præterea gaudium, & tristitia sunt in concupiscibili, quæ est potentia sensitiuæ partis. manifestum est autem animas separatas tristari, & gaudere de præmiis, vel pœnis, quas habent, ergo vis concupiscibilis manet in anima separata. arg. 5.

5 Præterea eorum, quæ sunt idem secundum esse, vel secundum substantiam, vnum non potest esse sine altero: sed anima sensibilis, & rationalis in homine sunt idem secundum substantiam, & esse, ergo non potest esse, quin sensus remaneat in anima separata. q. de ani. a. 19. arg. 12.

6 Præterea quod cedit in nihilum, non resumitur idem numero, sed si non omnes potentiæ, vt sensitiuæ non manent in anima separata, oportet, quod cedat in nihilum, ergo in resurrectione non erunt eadem numero; & sic, cum potentiæ sensitiuę sint actus organorum, neque organa erunt eadem numero, neque totus homo erit idem numero, quod est inconueniens. arg. 13.

7 Præterea non est totum integrum, cui aliqua partium deest: sed potentię animæ dicuntur partes ipsius, si ergo anima aliquas potentias post mortem amittit, non erit anima integra post mortem, quod est inconueniens. 4. d. 44. q. 3. ar. 4. quæst. p. arg. 4. q. de ani. a. 19. arg. 4.

Sed contra est, quod Philosophus dicit in 2. de ani. t. 21. de intellectu loquens, quod hoc solum separatur, sicut perpetuum à corruptibili, reliquum autem genus animæ manifestum est ex his, quod non separabile est. 4. d. cit. arg. 3. sed contra q. de ani. a. 19. arg. p. sed contra.

2 Præterea 12. met. 12. met. t. 17. loquens Philosophus de separatione animæ sic dicit, si autem aliquid remanet, in posterum quærendum est de hoc; in quibusdam enim non est impossibile v. g. si anima est talis dispositionis, non tota, sed intellectus, tota enim forte impossibile, quærendum est de hoc: quibus verbis videtur Philosophus sentire, quod anima tota à corpore non separetur, sed solum potentiæ intellectiuæ. 4. d. cit. arg. 2. sed cont.

3 Præterea Philosophus dicit in 16. de animal. quod quarum potentiarum operationes non sunt sine corpore, neque ipsæ potentiæ sunt sine corpore: sed operationes potentiarum sensitiuarum non sunt sine corpore, excercentur enim per organa corporalia, ergo potentię sensitiuę non sunt sine corpore. q. de ani. a. 19. arg. 2. sed contra.

arg. 3 sed contra. 4 Preterea frustra est potentia, quæ non reducitur ad actum: nihil autem est frustra in operationibus Dei, ergo potentiæ sensitiuæ non manent in anima separata, in qua non possunt reduci in actum.

p. p. q. 77. a. 8. c. Respondeo dicendum, quod sicut iam dictum est, omnes potentiæ animæ comparantur ad animam solam sicut ad principium: sed quædam potentiæ comparantur ad animam solam, sicut ad subiectum, vt intellectus, & voluntas, & huiusmodi potentiæ necesse est, quod maneant in anima corpore destructo. Quædam vero potentiæ sunt in coniuncto, sicut in subiecto, sicut omnes potentiæ sensitiuæ partis, & nutritiuæ, destructo autem subiecto accidens non potest remanere: Vnde corrupto & coniuncto non manent huiusmodi potentiæ actu, sed virtute tantũ in anima, sicut in principio, vel radice. Et sic falsum est quod quidam dicunt, huiusmodi potentias in anima remanere, etiam corpore corrupto, & multo falsius quod dicunt, etiam actus harum potentiarum remanere in anima separata: quia talium potentiarum nulla est actio, nisi per organum corporeum.

p. p. ad 1. Ad primum ergo dicendum, quod hæ potentiæ, quas dicimus actu in anima separata non manere, non sunt proprietates solius animæ, sed coniuncti.

ad 3. Ad secundum dicendum, quod dicuntur non debilitari huiusmodi potentiæ debilitato corpore: quia anima manet immutabilis, quæ est virtuale principium huiusmodi potentiarum.

ad 4. Ad tertium dicendum, quod illa recordatio accipitur eo modo, quo D. Aug. ponit memoriam in mente lib. 10. de Trinit. cap. 11. non eo modo, quo ponitur pars animæ sensitiuæ.

ad. 5. Ad quartum dicendum, quod tristitia, & gaudium sunt in anima separata, non secundum appetitum sensitiuum, sed secundum appetitum intellectiuum, sicut etiam in angelis.

q. de ani. a. 19 ad 12. Ad quintum dicendum, quod substantia animæ sensibilis in homine manet post mortem, non tamen manent potentiæ sensitiuæ.

ad 13. Ad sextum dicendum, quod sicut sensus prout nominat potentiam, non est forma totius corporis, sed anima sensitiua: sensus autem est proprietas compositi: ita etiam potentia visiua non est actus oculi, sed anima, secundum quod est principium talis potentiæ, quasi ita dicatur, quod anima visiua est actus oculi, sicut anima sensitiua est actus totius corporis, potentia autem visiua est proprietas consequens. Vnde non oportet, quod sit alius oculus resurgentis, licet sit alia potentia sensitiua.

4 d. cit ad 4 q. de ani. ad 4. Ad septimum dicendum, quod potentiæ animæ non sunt partes essentiales, vel integrales, sed potentiales, Talium vero totorum ista est natura: quod tota virtus totius cõsistit in vna partiũ perfecte, in aliis autem partialiter: sicut in anima virtus animæ perfecte consistit in virtute intellectiua, in aliis autem partialiter. Vnde, cum in anima separata remaneant vires intellectiuæ partis, integra remanebit, non diminuta, quamuis sensitiuæ potentiæ actu non remaneant: sicut nec potentia Regis remanet diminuta mortuo præposito, qui eius potentiam, participabat.

ARTICVLVS IX.

Vtrum quinque genera potentiarum sint distinguenda.

Videtur quod non sint quinque genera potentiarum distinguenda, scilicet vegetatiuum, sensitiuum appetitiuum secundum locum motiuũ & intellectiuum. Potentiæ enim animæ dicuntur partes ipsius: sed tantum tres partes animæ communiter ab omnibus assignantur, scilicet anima vegetabilis, sensibilis & rationalis, ergo tria tantum sunt genera potentiarum, non autem quinque. p. p. q. 78. a. 1. arg. p.

2 Præterea potentiæ animæ sunt principia operum vitæ: sed quatuor modis dicitur aliquid viuere. dicit enim Philosophus 2. de anim. t. 13. multipliciter ipso viuere dicto, & si vnum aliquod horum insit solum, aliquid dicimus viuere, vt intellectus, & sensus, motus & status secundum locum. Adhuc autem motus secundum alimentum, & decrementum, & augmentum, ergo tantum quatuor sunt genera potentiarum. arg. 2.

3 Prætera ad illud, quod est commune omnibus potentiis, non debet deputari aliquod speciale animæ, genus sed appetere conuenit cuilibet potentiæ animæ. visus enim appetit visibile conueniens. Vnde dicitur Eccles. 40. Gratiam, & speciem desiderabit oculus, & super hoc virides rationes, & eadem ratione quælibet alia potentia desiderat obiectum sibi cõueniens, ergo non debet poni appetitiuum vnum speciale genus potentiarum animæ. arg. 3.

4 Præterea principium mouens in animalibus est sensus, aut intellectus, aut appetitus, vt dicitur in 3. de anim. a. t. 45. non ergo motiuum debet poni speciale genus animæ præter prędicta. arg. 4.

5 Præterea potentię animę ordinantur ad aliquid altius, quam natura, alias in omnibus corporibus naturalibus essent vires animæ: sed potentię animę, quę attribuũtur animæ vegetabili, nõ videntur ordinari ad aliquid altius, quã natura: ordinantur enim ad conseruationem speciei per generationem, & conseruationem indiuidui per nutrimentum, & perfectam quantitatem per augmentum, quæ omnia operatur natura etiam in rebus naturalibus. Non igitur ordinandæ sunt potentiæ animæ ad huiusmodi, & sic potentiæ animæ erunt pauciores, quam quinque. q. de ani. a. 13. arg 14.

6 Præterea potentiæ animæ aut distinguuntur secundum principia, aut secundum modos operandi, si primum, sequitur potentiarum genera tantum esse tria, nam animarum, quæ sunt principia potentiarum, tria tantum sunt genera, vegetabilis, sensibilis, & rationalis; si secundum, idem sequitur, nam tres tantum sunt modi operandi, puta per qualitates sensibiles, per organa corporalia, & sine vtrisque, ergo tres tantum erunt potentiæ, vegetabilis, quæ agit mediantibus qualitatibus actiuis, & passiuis; sensibilis, quæ licet non egeat qualitatibus sensibilibus, eget tamen organo corporali; & intellectualis, quæ neutro prædictorum indiget, sed perficitur in operatione sua absque organo corporali. p. de ani. l. 14. & 2. de ani. l. 5.

Sed contra est auctoritas Philosophi 2. de anim. t. 27. distinguentis quinque genera potentiarum.

Respondeo dicendum, quod genera potentiarum sunt tantum quinque; quod potest esse manifestum ex duobus, & primo quidem ex operationibus animæ diuersis. Cum enim omnis potentia dicatur ad actum proprium, & operatiua potentia dicatur ad actum, qui est operatio, potentiæ autem animæ sint lib 2. de a. a. 3 l. 5.

operatiuæ,

operatiuæ, talis enim est potentia formæ. necesse est secundum diuersas operationes animæ accipi diuersitatem operationum. Operatio autem animæ est operatio rei viuentis. Cum igitur vnicuique rei conpetat propria operatio, secundum quod habet esse, eo quod vnumquodque operatur inquantum est ens: oportet operationes animæ cōsiderare, secūdū quod inueniuntur in viuentibus. Huiusmodi autē viuentia inferiora quorum actus est anima, habent duplex esse. Vnum quidē materiale in quo conueniunt cum aliis rebus materialibus: aliud autem immateriale, in quo communicant cum substantiis superioribus aliqualiter. Est autem differētia inter vtrumque esse, quia secundum esse materiale, quod est per materiā contractum, vnaquæque res est hoc solū, quod est, sicut hic lapis non est aliud, quam hic lapis: secundū vero esse immateriale, quod est amplum, & quodammodo infinitum, inquātum non est per materiam terminatū, res non solum est id, quod est, sed etiam est quodammodo alia. Vnde in substantiis superioribus immaterialibus sunt quodammodo omnia, sicut in vniuersalibus causis. Huiusmodi autem immateriale esse habet duos gradus in istis inferioribus. Nam quoddam est penitus immateriale, scilicet esse intelligibile. In intellectu enim res habēt esse & sine materia, & sine conditionibus materialibus indiuiduātibus, & etiam, absque organo corporali. Esse autē sensibile est medium inter vtrūque. Nam in sensu res habet esse sine materia, non tamen absque cōditionibus materialibus indiuiduātibus neque sine organo corporali. Est enim sensus particularium, intellectus vero vniuersalium, & quantum ad hoc duplex esse dicit Philosophus in tertio huius, quod anima est quodāmodo omnia. Operationes igitur, quæ cōpetunt viuenti secundum esse materiale, sunt operationes, quæ attribuuntur animæ vegetabili, quæ tamē licet ordinetur ad id, ad quod etiam ordinantur actiones in rebus inanimatis, scilicet ad consequendū esse, & conseruandum tamen in viuentibus hoc fit per altiorem, & nobiliorem modum. Corpora enim inanimata generātur, & conseruantur in esse à principio motiuo extrinseco: animata vero generantur à principio intrinseco, quod est in seminē, conseruātur vero à principio nutritiuo intrinseco. Hoc enim videtur esse viuentium proprium, quod operētur tamquam ex seipsis mota. Operationes autem, quæ attribuuntur rebus viuentibus secundum esse penitus immateriale, pertinent ad partem animæ intellectiuā: quæ vero attribuuntur eis secundum esse medium, pertinent ad partē animę sensitiuam. Et secundum hoc triplex esse distinguitur communiter triplex anima, scilicet vegetabilis, sensibilis, & rationalis. Sed quia omne esse est secundum aliquam formam, oportet, quod esse sensibile sit secundum formam sensibilem, & esse intelligibile secundum formam intelligibilem: ex vnaquaque autē forma sequitur aliquā inclinatio, & ex inclinatione operatio: sicut ex forma naturali ignis sequitur inclinatio ad locum, qui est sursum, & secundum quam ignis dicitur leuis: & ex hac inclinatione sequitur operatio scilicet motus, qui est sursum. Ad formam igitur tam sensibilem, quam intelligibilem sequitur inclinatio quædam, quæ dicitur appetitus sensibilis, vel intellectualis, sicut inclinatio sequēns formam naturalem dicitur appetitus naturalis, ex appetitu autem sequitur operatio, quæ est motus localis. & hæc est prior ratio, propter quam oportet esse quin- p. p. q. 78. a. p

c. 9. p. a. c. a. 3 que genera potentiarum animæ. Secundo potest idē

ad 4. esse manifestum ex obiectis, penes enim hæc etiam potentiæ distinguuntur, vt dictum est, quia quanto potentia est altior, tanto respicit vniuersalius obiectum, vt dictum est: obiectum autem operationis animæ in triplici ordine potest considerari. Alicuius enim potentiæ animæ obiectum est solum corpus animæ vnitum: & hoc genus potentiarum animæ dicitur vegetatiuum. Non enim vegetatiua potentia agit nisi in corpus, cui anima vnitur. Est autem aliud genus potentiarum animæ, quod respicit adhuc vniuersalius obiectum, scilicet non solum corpus sensibile, sed vniuersaliter omne ens. Ex quo patet, quod ista duo secunda genera potentiarum animæ habent operationem non solum respectu rei coniunctæ, sed etiam respectu rei extrinsecæ. Cum autem operans oporteat aliquo modo coniungi suo obiecto, circa quod operatur, necesse est extrinsecam rem, quæ est obiectum operationis animæ secundum duplicem rationem ad animam comparari. Vno modo, secundum quod nata est animæ coniungi, & in anima esse per suam similitudinem: & quantum ad hoc sunt duo genera potentiarum, scilicet sensitiuum respectu obiecti minus communis, quod est corpus sensibile: & intellectiuum respectu obiecti communissimi quod est ens vniuersale. Alio vero modo, secundum quod ipsa anima inclinatur, & tendit in rem exteriorem; & secundum hanc etiam comparationem sunt duo genera potentiarum animæ. Vnum quidem scilicet appetitiuum secundum quod anima comparatur ad rē extrinsecam, vt ad finem, qui est primum in intentione. Aliud autem, motiuum secundum locum, prout anima comparatur ad rem exteriorem, sicut ad terminum comparationis, & motus ad consequendum enim aliquod desideratum, & intentum omne animal mouetur, & hæc est posterior ratio, quare sint distinguenda quinque genera potentiarum.

Ad primum ergo dicendum, quod licet potentiæ p. p. q. 78. a. p. 6.
dicantur partes animæ, tres tamen tantum sunt animæ, & quinque genera potentiarum; & huius diuersitatis ratio est, quia genera potentiarum animæ distinguuntur vel ex diuersis operationibus animæ, vel in q.
ex diuersis obiectis, vt dictum est, sed diuersæ animæ distinguuntur secundum, quod diuersimode operatio animæ supergreditur operationem naturæ corporalis. Tota. n. natura corporalis subiacet animæ, & comparatur ad ipsam sicut materia, & instrumētum. Est ergo quædam operatio animæ, quæ in totum excedit naturam corpoream, quod neque etiam exercetur per organum corporale; & talis est operatio animæ rationalis. Est autem alia operatio animæ infra istam, quæ quidem fit per organum corporale, nō tamen per aliquam corpoream qualitatem, & talis est operatio animæ sensibilis: quia & si calidum, & frigidum, & humidum, & siccum, & aliæ huiusmodi qualitates corporeæ requirantur ad operationem sensus, non tamen ita, quod mediante virtute talium qualitatum operatio animæ sensibilis procedat, sed requiruntur solum ad debitam dispositionem organi. Infima autem operationum animę est, quæ fit per organum corporeum, & virtute corporeæ qualitatis: supergreditur tamen operationem naturæ corporeæ quia motiones corporum sunt ab exteriori principio, huiusmodi autem operationes sunt à principio intrinseco, hoc enim commune est omnibus operationibus animæ. Omne enim animatum aliquo modo mouet seipsum, & talis est operatio animæ vegetabilis. Digestio enim, & ea quæ consequuntur, fiunt instrumentaliter per actionem caloris, vt dicitur in 2. de ani. t. 50.

Ad secundum dicendum quod potentiarum quinque sunt genera, quatuor vero modorum viuendi, & ratio diuersitatis est, quia potentiarum distinctio

ſumitnt vel ex dinerſis operationibus animæ, vel ex diuerſit obiectis : at modi viuendi diſtinguntnr ſecundum gradus viuentium. Quædam enim viuentia ſunt, in quibus eſt tentum vegetatiuum, ſicut in plantis. Quedam vero, in quibus cum vegetatiuo eſt etiã ſenſitiuum, non tamen motiuum ſecundum locum, ſicut ſunt immobilia animalia, vt conchilia. Quædam vero ſunt, quæ ſupra hoc habent motiuum ſecũdum locom vt perfecta animalia, quæ multis indigent ad ſuam vitam, & ideo indigent motu, vt vitæ neceſſariá procul poſita quærere poſſint. Quædam vero viuentia ſunt, in quibus cum his eſt intellectiuum, ſcilicet in hominibus Appetitiuum autem non conſtitoit aliquem gradum viuentium, quia in quibuſcunque eſt ſenſus, eſt etiam appetitos, vt dicitur 2. de ani. t. 2-. (margin: 3.e, de ani l.3)

(margin: p p q 78 a. p ad 3.) Ad terrium dicendum, quod appetitus naturalis eſt inclinatio cuiuſlibet rei in aliquid ex natura ſua. Vnda naturali appetitu quælibet potentia deſiderat ſibi conueniens; ſed appetitus animalis conſequitur formam apprehenſam ; & ad huiuſmodi appetitiuum requiritur ſpecialis animæ potentia, & non ſufficit ſola apprehenſio. Res enim appetitur, pro vt eſt in natura ſua : non eſt autem ſecondum ſuam naturam in virtute appetitiua, ſed ſecundum ſuam ſimilitudinẽ. Vnde patet, quod viſus appetit naturaliter viſibile ſolum ad ſuum actum, ſcilicet ad videndum. Aoimal autem appetit rem viſam per vim appetitiuam non ſolum ad videndum, ſed etiam ad alios vſus Si autem nõ indigeret anima rebus perceptis a ſenſu, niſi propter actiones ſenſuum, ſcilicet vt ea ſentiret, non opotteret appetitiuum ponere ſpeciale genus inter potentias animæ, quia ſufficeret appetitus naturalis potentiarum.

(margin: p. p ad 4.) Ad quartom dicendum, quod quamuis ſenſus, & appatitus ſint priocipia mouentia in animalibus perfectis, non tamen ſenſus, & appetitus inquantum huiuſmodi, ſufficerent ad mouendum, niſi ſuper adderetur eis aliqua virtus. Nam in immobilibus animalibus eſt ſenſus, & appetitus, non tamen habent vim motiuam. Hæc autem vis motiua non ſolum eſt in appetitu, & ſenſu, vt imperante motum, ſed etiam eſt in ipſis partibus corporis, vt ſint habilia ad obediendum appetitui animæ mouentis : cuius ſignum eſt, qood quando membra remouentur á ſua diſpoſitione naturali, non obediunt appetitui ad motum.

(margin: q. de ani. a. 11 ad 14. p. p q 78 a. 1. ad 3.) Ad quintum dicendum, quod potentiæ animæ vegetabilis licet non operentur niſi quod natura facit in corporibus ; illud tamen efficiunt altiori modo, qoam facit natura, vt dictum eſt.

(margin: p de ani. l. 14 in c. & ad 5. & 6.) Ad ſeatum dicendum, quod potentiæ diſtinguntur ſecondum operationes acceptas ſecundum genera ipſarum, non autem acceptas ſecundum varios modos operandi, vt dictum eſt.

QVÆSTIO LII.

De anima vegetatiua.

Deinde conſiderandum eſt de animabus in particulari, & primum de anima vegetatiua.

Circa quam primum conſiderandum eſt de eius ſubſtantia, deinde de illius potentiis.

CIRCA PRIMVM QVÆRITVR.

Vtrum anima vegetatiua ſit forma corporis viuentis.

ARTICVLVS VNICVS.

Vtrum anima vegetatiua ſit forma ſubſtantialis corporis viuentis.

Videtur quod anima vegetatiua non ſit forma ſubſtantialis corporis viuentis. Dicit enim Philoſophus 2. de ani. quod anima eſt actus primus, tum ad differentiam actus, qui eſt operatio tum ad diſtinctionem formarum elementarium, quæ ſemper habent ſuam operationem, niſi impediantũt, ſed etiam anima vegetatioa ſemper habet ſuam operationem coniunctam, puta nutritionem, vt dicit Philoſophus 2. de ani t. 14. & 3 de ani. t. 59. ergo anima vegetatiua non eſt forma ſubſtantialis corporis viuentis. (margin: 2. de ani. l. 9; 2. de ani. l. 3; 3. de ani. l. 17)

2 Præterea forma ſubſtantialis, cum ſit natura, non mouet ad contraria, ſed eſt determinata ad vnum: ſed anima vegetatiua mooet ad cootraria ; motus enim augmeoti, & decrementi eſt ſecundũm contraria loca: augentur enim vegetabilia omnia, non ſolum ſurſum, & deorſum, ſed etiam vtroque modo, ergo anima vegetatiua ooo eſt forma corporis viuentis. (margin: 2. de ani l. 9)

Sed contra eſt, quod Philoſophus 2. de ani. definitionem animæ, quæ eſt eſſe actum primum, ſeu formam ſubſtantialem corporis viuentis, tribuit etiam animæ vegetatiuæ. (margin: 2. de ani. l. 1. p & 2.)

Reſpondeo dicendum, quod etiam anima vegetatiua vere eſt forma ſubſtantialis corporis viuentis, & ratio ex dictis eſt, quia nihil aliud eſt eſſe formam ſubſtantialem corporis viuentis, quam eſſe primam, & ſubſtantialem perfectionem corporis habentis eſſe animatum per illam, & exiſtentis in potentia ad ſecuodam perfectiooem corporis viuentis, puta ad operationes vitales ipſius: huiuſmodi autem eſt anima vegetatiua ; per hanc anim, vt dictum eſt, habet corpus, quod ſubſtaotialiter viuat, & quod ſit in potentia ad vitales operationes, puta ad generationem, nutritionem, & augmentum, vt patet in plaotis, quæ tantum habent animam vegetatiuam, ergo anima vegetatiua vera eſt forma ſubſtaotialis corporis viuentis. (margin: ibid.; q. 48. a. 4.)

Ad primum ergo dicendum, quod formæ elementorum ſamper habent omoes ſuas actiones, niſi impediantur ; at vero anima etiam vegetatiua non habet ſemper omnes ſuas actiones : non enim ſemper ineſt augmantum, & decremantum, vt dicit Philoſophus 3. de anima textu citato. (margin: 3. de ani. l. 17)

Ad ſecundum dicendum, quod in aliquibus natura eſt determinata ad vuum numero: in aliqoibus ad vnum ſpecie : in aliis ad vnum genere : & ideo poteſt anima mooere ad coottarias partes : contraria enim ſub voo genere continentur. (margin: p 1. q. 10 a. 5 ad 3 vid. caiet. ibid.)

QVÆSTIO LIII.

De potentiis animæ vegetatiuæ in communi.

Deinde conſiderandum eſt de potentiis animæ vegetatiuæ, & primum quidem dicendum de illis eſt in communi, deinde in particulari.

CIRCA PRIMVM QVÆRITVR

Vtrum conuenienter assignentur tres potentiæ animæ vegetatiuæ, generatiua, nutritiua, & augmentatiua.

ARTICVLVS VNICVS.

Vtrum conuenienter assignentur tres potentiæ animæ vegetatiuæ, generatiua, nutritiua, & augmentatiua.

2. de ani. l. 9. VIdetur quod inconuenienter assignentur tres potentiæ vegetatiuæ, generatiua, nutritiua, & augmentatiua. Dicit enim Philosophus 2. de ani. t. 42 quod eadem est animæ potentia nutritiua, & generatiua, ergo inconuenienter ponuntur generatiua, & nutritiua tanquam potentiæ distinctæ.

Ibid. 2 Præterea Philosophus 2. de ani. t. 49. animam vegetatiuam definit per ordinem ad solum actum generationis, dicens illam esse generatiuam talis principium generandi tale, quale est habens hanc animam, ergo solum potentia generatiua est potentia animæ nutritiuæ.

p. p. q. 78. a. 2. arg. p. 3 Præterea huiusmodi tres potentiæ dicuntur vires naturales, sed potentiæ animæ sunt supra vires naturales, ergo huiusmodi potentiæ, seu vires non debent poni potentiæ animæ.

arg. 2. 4 Præterea ad id, quod est commune viuentibus, & non viuentibus non debet aliqua potentia animæ deputari, sed generatio est communis omnibus generabilibus, & corruptibilibus, tam viuentibus, quam nõ viuentibus, ergo vis generatiua non debet poni potentia animæ.

arg. 1. q. de ani. a. 13. arg. 15. 5 Præterea quanto aliqua virtus est altior, atque potentior, tanto vna existens ad plura se extendit: sed virtus animæ est supra vires naturæ, sicut & ipsa anima est pars potentior natura corporea. Cum igitur natura eadem virtute producat in esse corpus naturale, & det ei debitam quantitatem, & conseruet ipsum in esse videtur, quod hoc fortius anima vna virtute operetur.

p. p. arg. 4. 6 Præterea vnaquæque res conseruatur in esse per id, quod esse habet, sed potentia generatiua est per quam acquiritur esse viuentis, ergo per eandem res viua conseruatur; sed ad conseruationem rei viuentis ordinatur vis nutritiua, vt dicitur 2. de ani t. 38. est enim potentia potens saluare suscipiens ipsam, non debet ergo distingui nutritiua potentia a generatiua

2. c. g. c. 89 7 Præterea natura non facit per plura, quod potest facere per pauciora, sed ad generationem rei viuentis sufficiunt qualitates elementorum, vt instrumenta animæ, sicut sufficiunt in generatione animalium ex putrefactione, vt instrumenta cæli, & similiter eadem sufficiunt ad nutritionem, & augmentum, ergo frustra ponuntur prædictæ tres potentiæ animæ.

2. de ani. l. 6 7. 9. Sed contra est, quod Philosophus 2. de ani. t. 49. & 50. ponit potentiam nutritiuam distinctam a calore, nam dicit calorem esse instrumentum coniunctum huius potentiæ, & t. 33. distinguit potentiam nutritiuam ab augmentatiua ex obiecto, & t. 35 nutritiuam a generatiua, quod hæc non est in omnibus viuentibus, illa vero omnibus inest, & t. 42. & 47. ex obiecto tripliciter considerato colligit triplicem potentiam animæ vegetatiuæ.

2. de ani. l. 7 2 Præterea dicit Philosophus 2. de ani. t. 34. quod opera animæ nutritiuæ sunt generare, alimento vti, & augmentum facere, sed operationes animæ non immediate procedunt ab anima, sed tantum mediate, mediantibus scilicet potentiis, cum nulla forma substantialis sit immediate actiua, vt dictum est, ergo q. 9. phys. a. 4 dantur tres potentiæ, quæ immediate sint productiuæ prædictarum trium operationum

Respondeo dicendum, quod tres sunt potentiæ p. p. 78. a. 2. c. animæ vegetatiuæ. Vegetatiuum enim, vt dictum est, habet pro obiecto ipsum corpus viuens per animam, ad quod quidem corpus triplex animæ operatio est necessaria. Vna quidem per quam esse acquirat, & ad hoc ordinatur potentia generatiua. Alia vero, per quam corpus viuum acquirit debitam quantitatem, & ad hoc ordinatur vis augmentatiua. Alia vero, per quam corpus viuentis saluatur & in esse, & in quantitate debita, & ad hoc ordinatur vis nutritiua. Est tamen quædam differentia attendenda inter has potentias. Nam nutritiua, & augmentatiua habent suum effectum in eo, in quo sunt, quia ipsum corpus vnitum animæ augetur, & conseruatur per vim augmentatiuam, & nutritiuam in eadem anima existentem; sed vis generatiua habet effectum suum non in eodem corpore, sed in alio, quia nihil est generatiuũ sui ipsius, & ideo vis generatiua quodammodo appropinquat ad dignitatem animæ sensitiuæ, quæ habet operationem in res exteriores, licet excellentiori modo, & vniuersali. Supremum enim inferioris naturæ attingit id, quod est infimum superioris, vt patet per Dion. in 7. cap. diu. nom. & ideo inter istas potentias finalior, & principalior, & perfectior est generatiua vt dicitur in 2. de ani est enim rei iam perfectæ facere alteram, qualis ipsa est. generatiuæ autem deseruiunt, & augmentatiua, & nutritiua; augmentatiuæ vero nutritiua.

Ad primum ergo dicendum, quod nutritiua, & ge- 2. de ani. l. 9 neratiua dicuntur eadem potentia generice, non autem specifice, nutritiua enim est quædam specialis potentia distincta à generatiua.

Ad secundum dicendum, quod anima vegeta- ibid. tiua definitur a Philosopho per ordinem ad generationem, non quia huius animæ sit vna tantum operatio puta generatio, & consequenter vna tantum potentia generatiua, sed quia, cum inter tres operationes animæ vegetabilis sit quidam ordo; nam prima eius operatio est nutritio, per quam saluatur aliquid vt est: secunda autem perfectior, est augmentum, quo aliquid proficit in maiorem perfectionem, & secundum quantitatem, & secundum virtutem. Tertia autem perfectissima, & finalis est generatio per quam aliquid iam quasi in seipso perfectum existens alteri esse, & perfectionem tradit. Tunc enim vnumquodque maxime perfectum, est vt in 4. meteor. dicitur, cum potest facere alterum tale, quale ipsum est; & iustum sit, vt omnia definiantur, & denominentur à fine, conuenienti definitione voluit Philosophus a fine operum animæ vegetabilis, qui est generare alterum tale, quale ipsum est, animam vegetatiuam definire, vt sit generatiua alterius similis secundum speciem.

Ad tertium dicendum, quod huiusmodi vires, seu p. p. q. 78. a. 2. ad p. potentiæ animæ vegetatiuæ dicuntur naturales, tum q. de ani. a. 13. c. & ad 14 quia habent effectum similem naturæ, quæ etiam dat esse, & quantitatem, & conseruationem, licet hæ vires habeant hoc altiori modo; tum quia exercent suas actiones per qualitates actiuas, & passiuas; quæ sunt naturalium actionum principia.

Ad quartum dicendum, quod generatio in re- ibid. ad 5. bus inanimatis est totaliter ab extrinseco; sed generatio viuentium est quodam altiori modo per ali-

quid ipsius viuentis, quod est semen, in quo est aliquod principium corporis formatiuum & ideo oportet esse aliquam potentiam rei viuentis, per semen huiusmodi præparetur, & est vis generatiua.

ad 5. q de ani. a. 13 ad 15. Ad quintum dicendum, quod quia generatio viuentium est ex aliquo semine, oportet, quod in principio animal generetur paruæ quantitatis, & propter hoc necesse est, quod habeat potentiam animæ, per quam ad debitam quantitatem producatur, sed corpus inanimatum generatur ex materia determinata ab agente extrinseco, & ideo simul recipit speciem, & quantitatem secundum materiæ conditionem.

q 71. a 9. a 14 Ad sextum dicendum, quod sicut iam dictum est, operatio vegetatiui principij completur mediante calore, cuius est humidum consumere, & iden ad restaurationem humidi deperditi, necesse est habere potentiam nutritiuam, per quam alimentum conuertatur in substantiam corporis, quod etiam est necessarium ad actum virtutis augmentatiuæ, & generatiuæ.

Ad septimum dicendum, quod necesse est dicere ad generationem nutritionem, & augmentum præter qualitates actiuas & passiuas requiri particulares potentias distinctas à qualitatibus prædictis, quod multipliciter potest esse manifestum, & primo quia Philosophus illas distinguit, nam 2. de ani. t. 49 & 50. calorem, qui est potissima qualitas actiua, dicit esse instrumentum potentiæ nutritiuæ, non autem ipsam 2, de ani l. 9. potentiam nutritiuam. & t. 34. dicit quod generare, nutrire, & augmentum facere sunt opera animæ, non autem opera naturæ, essent autem, si qualitates elementares de se sufficientes essent ad illa efficienda. 2 de ani l. 7. Secundo quia anima comparatur ad potentias, sicut forma substantialis ad proprietates consequentes: omnem enim gradum siue genericum, siue specificum, qui maximè sumitur ex forma, consequitur propria passio; calor autem, & qualitates actiuæ non q 4. de malo a, 4, c. & ad 3 sunt proprietates consequentes animam, sed formam corporis corruptibilis, sicut quantitas consequitur formam corporis, vt corpus est, non ergo possunt habere rationem potentiarum animæ, nec de se sufficere ad opera vitæ peragenda. Tertio cum po- de sp cr. a. 3 ad 18. tentiæ animæ ordinentur ad opera, quæ sunt animatorum propria, secundum hoc aliqua operatio habet, quod ad eam specialis potentia animæ deputetur, quod ipsa est operatio propria animati: sed mouere se ad determinatas species motus, puta augmentationis, alterationis, & generationis est opera- q 22. de ver. a 1. c. q de ani, a. 13. c. tio propria viuentis, ergo ad has operationes specialis potentia debet deputari: sed talis potentia non potest esse calor, aut similis qualitas elementaris, quia huiusmodi qualitates sunt principia, quibus aliquid mouet aliud, & respectu formæ substantialis animatæ præsertim, sunt tantum dispositiones materiales, materia autem non sufficit ad agendum, ergo potentiæ animæ debent esse quid distinctum ab illis qualitatibus. Quarto potentiæ animæ est perducere viuens ad p p q 11; a 3 ad 4. debitam quantitatem, nam cum ex semine generetur viuens, semper in principio generatur paruæ quantitatis: sed calor, vt calor non perducit ad hanc quantitatem, quia indifferenter se habet ad omnem quantitatem, ergo non potest calor habere rationem potentiæ animæ. Quinto qualitates actiuæ, & passiuæ p p q 78 a 1 ad 3. & q de a. 11, a 13, ad 15. sunt principia naturalium actionum; potentiæ vero animæ sunt principia actionum vitalium; sicut ergo actiones horum principiorum sunt plane diuersæ ita & erunt principia illarum, ita vt principia actionum vnius generis non possint esse principia alterius; & sic calor nullo modo poterit esse potentia animæ.

Sexto cum potentiæ animæ sint eius proprietates naturales. vt dictum est, sicut proprietas fluit ab essentia subiecti, vt dictum est in logicis, & habet pro subiecto id ex cuius essentia manat; ita potentia animæ fluit ab essentia animæ, vt dictum est, & habet pro subiecto animam, vel corpus, vt habet animam; sed qualitates actiuæ non fluunt ab essentia animæ, nec habent pro subiecto animam, vel corpus vt habet animam, vt manifestum est ex dictis, ergo non possunt habere rationem potentiarum animæ. Septimo vnicuique motori debentur propria instrumenta, alia enim sunt instrumenta tibicinis, alia architectoris. sed anima comparatur ad corpus, vt motor ipsius, & similiter respectu generationis, augmentationis, & nutritionis, ergo debet habere propria instrumenta, quibus illas operationes efficiat: sed qualitates actiuæ elementares, non sunt instrumenta propria animæ, sed formæ elementaris, ergo tales qualitates non possunt habere rationem potentiarum, quæ sunt propria instrumenta animę. Postremo sicut est quoddā agēs de se sufficiens ad inducendam formam suam in patiens, sicut ignis de se sufficiens est ad calefaciendum, ita datur quoddam agens, quod de se non sufficit ad inducendam formam suam in patiens, nisi superueniat aliud agens, cuius ratio est, quia aliquando actio principalis agentis pertingit ad aliquid in operato ad quod non pertingit actio instrumenti, licet instrumentaliter operetur disponendo, vt patet in generatione hominis, actio enim Dei producit animam rationalem, quam virtus seminis producere non potest, sed disponit ad eam. Sed ita se habet res in proposito, nam calor ignis de se non sufficit ad complendam actionem nutritionis, nec perducit ad speciem carnis, licet instrumentaliter operetur ad eam resoluendo, & consumendo, nisi per virtutem potentiæ nutritiuæ; vnde virtus hæc est principale agens, calor vero instrumentale, vt dictum etiam est ex Philosopho ergo calor non potest fungi munere potentiæ animæ.

[right margin: p p. q. 78 a 2. ad p. — arg 2. — 2. c g, c. 71 — quol 8. a 13. 2 c. g c. 19]

QVÆSTIO LIV.

De Potentia Generatiua.

Deinde considerandum est de potentiis animæ vegetatiuæ in particulari; & primo quidem de generatiua, secundo de augmentatiua, postremo de nutritiua.

CIRCA PRIMVM QVÆRVNTVR QVINQVE.

Primo, Vtrum generatio sit opus naturalissimum, & perfectissimum inter opera animæ vegetatiuæ.

2 *Quid sit potentia generatiua.*

3 *Vtrum potentia generatiua actiua sit in matre.*

4 *Vtrum omnia, quæ ex semine generantur possint sine semine per putrefactionem generari.*

5 *Vtrum animalia genita per putrefactionem sint eiusdem speciei cum genitis ex semine.*

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum generatio sit opus naturalissimum, & perfectissimum inter opera animæ vegetatiuæ.

a de ani. l. 7 VIdetur quod generatio non sit opus naturalissimum inter opera animæ vegetatiuæ. Illud enim est magis naturale, quod est magis commune omnibus viuentibus: sed generare non est huiusmodi, sed potius nutriri quia non omnia viuentia generant, vt plantæ, & animalia imperfecta: nutriri autem est commune omnibus viuentibus, ergo generatio non est opus naturalissimum, & perfectissimum inter opera animæ vegetatiuæ.

Tab. v. esse. a. 15 & 56. a. de a. 4 l. 9. 2 Præterea illa operatio est magis naturalis, & perfecta, quæ est omnium prima: sicut & esse, quia est prius omni alia participatione, est perfectius aliis gradibus; sed inter omnes operationes animæ vegetatiuæ prima est nutritio, per quam saluatur aliquid vt est, ergo generatio non est opus naturalius, & perfectius reliquis operibus.

3 d. 29 q. p. a. 7 arg. 1 a de ani. l. 9. 3 Præterea natura magis inclinat in conseruationem sui in numero quam in specie, sicut magis quis seipsum inseamat, quam in altero. vnde amicabilia ad alterum veniunt ex amicabilibus ad se vt dicitur 9 & h. c. 4. sed per nutritionem viuens conseruat se in numero; per generationem in specie, ergo generatio non est opus magis naturale, quam nutritio.

Sed contra est, quod Philosophus 2. de ani. t. 34 dicit, quod generare est opus naturalissimum, & perfectissimum omnium.

2 de ani. l. 7 & 9. Respondeo dicendum, quod generatio est inter omnia animæ vegetatiuæ opera magis naturalis, & perfecta, naturalis quidem, tum quia in hoc conueniunt viuentia cum aliis rebus inanimatis, quæ generationem habent licet alio modo; tum quia quælibet res naturaliter contendit quantum fieri potest assimilari esse diuino, & sempiterno; hoc autem facit per generationem, per quam res quælibet saltem eadem specie perpetuo durat. Est autem magis perfecta, quia generatio est finis aliorum operum vegetatiuæ, vnde & ab illa tamquam a fine definitur à Philosopho anima vegetatiua. quod sit generatiua alterius similis secundum speciem, vt dictum est.

q. 13 a. vn. ad 2. Ad primum ergo dicendum, quod generare dicitur opus naturalissimum, quia in eo viuentia conueniunt cum aliis rebus inanimatis, quia generationem habent licet diuerso modo. Habent enim inanimata generationem ab extrinseco generante, sed viuentia a principio intrinseco, inquantum generantur ex semine, quod proficit in rem viuam. Quamquam ab ista generalitate viuentium excipiuntur tria, quibus hoc opus non conuenit. Primo illa, quæ sunt imperfecta, vt pueri, hi enim non generant, quod enim potest alterum facere tale, quale ipsum est, in vnoquoque genere perfectum est. Secundo illa, quæ patiuntur aliquem defectum

2. de ani. l. 7 alicuius principij naturalis, sicut sunt spadones, & frigidi. Tertio animalia, & plantæ, quæ generantur ex semine per putrefactionem. In his enim propter sui imperfectionem sufficit ad eorum productionem agens vniuersale, scilicet virtus corporis cælestis, & materia disposita. In animalibus autem perfectis plura requiruntur principia. Non enim agens vniuersale sufficit, sed requiritur agens proprium vniuocum.

Ad secundum dicendum, quod nutritio est prima via originis, non autem via perfectionis, cum generatio sit finis nutritionis, & augmentationis. Esse autem nobilius est reliquis gradibus, si sumatur vt ratione distinguitur a reliquis, secus vero, vt in illis imbibitur. a. de ani. l. 7

Ad tertium dicendum, quod amicabilia ad alterum veniunt ex amicabilibus ad se non sicut ex causa finali, sed sicut ex eo, quod est prius via generationis, quia quilibet est sibi prius, & magis notus in se, quam in alio. 3 d. 29. q. p. a. 7. ad 3.

ARTICVLVS II.

Quid sit potentia generatiua.

VIdetur quod virtus generatiua sit calor naturalis internus vt instrumentum animæ. Dicit enim Philosophus 2 de ani. t. 50. quod anima vtitur calido ad digestionem, & generationem carnis, sed anima vtitur sua potentia ad prædicta opera, ergo calor naturalis erit potentia generatiua.

2 Præterea ad generationem viuentium ex putri sufficit materia disposita, & virtus cæli, vt dictum est: sed hæc virtus cæli non est alia præter calorem cælestem a sole productum in his inferioribus: ergo calor est potentia generatiua. ad p. a. præc.

3 Præterea sicut calor vt instrumentum formæ substantialis ignis producere potest ignem; ita & calor naturalis vt instrumentum animæ potest generare carnem, & simile in specie viuenti, sed ignis non habet aliam potentiam generatiuam sui similis præter calorem, ergo & anima non habebit aliam potentiam generatiuam similis in specie præter calorem naturalem coniunctum. Tab. v. calor n. 3.

Sed contra est, quod Philosophus 2. de ani. t. 49. & 50. dicit quod calor non est potentia animæ, sed eius instrumentum potentiæ. 2. de ani. l. 9

Videtur quod potentia generatiua sit virtus existens in semine. Illa enim est potentia generatiua, per quam viuens generat sibi simile vt dicit Philosophus 2. de ani. t. 49 sed viuens producit simile in specie per virtutem existentem in semine, ergo virtus generatiua est virtus existens in semine. 2. de ani. l. 9 p. p. q. 118 a. p. ad 3 & 4

2 Præterea Philosophus lib. 3. de gener. animal. c. 2. & 10. dicit, quod virtus actiua viuentis generantis sibi simile in specie est in semine maris, ergo illa est potentia generatiua. ibid ad 4.

3 Præterea potentia generatiua est quæ attingit productionem animæ, sed virtus producens verbi gratia formam sensitiuam in equo generato est virtus existens in semine, ergo potentia generatiua est talis virtus. ibid.

Sed contra est, quod potentia generatiua est proprietas compositi viuentis, seu generantis, vt dictum est, sed omnis proprietas est in re, cuius est proprietas, tamquam in subiecto, ergo potentia generatiua non est virtus existens in semine, quod est loco separatum à generante, cum sit ab illo decisum, sed est virtus existens in generante. q. 31. a. 5.

Respondeo dicendum, quod potentia generatiua neque est calor naturalis, neque virtus actiua existens in semine, sed est virtus existens in generante, a quo deriuatur virtus actiua seminis, per quam deinde producitur viuens. Ad cuius manifestationem sciendum: quod, quia generans est simile generato, necesse est naturaliter, quod anima sensitiua, & vegetatiua, & aliæ huiusmodi formæ producantur in esse ab aliquibus agentibus corporalibus transmutantibus materiam de potentia in actum per aliquam virtutem corpoream, quæ est in eis; quanto autem aliquod agens p. p. q. 118 a. p. c.

est potentius, tanto potest suam actionem diffundere ad magis distans: sicut quanto aliquod corpus est magis calidum, tanto ad remotius calefactionem producit. Corpora igitur non viuentia, quæ sunt inferiora naturæ ordine, generant quidem sibi simile, sed non per aliquod medium, sed per seipsa; sicut ignis per se ipsum generat ignem; sed corpora viuentia tamquam potentiora agunt ad generandum sibi simile, & sine medio, & per medium; sine medio quidem in opere nutritionis, in quo caro generat carnem; cum medio vero in actu generationis, quia ea anima generantis deriuatur quædam virtus actiua ad ipsum semen animalis, vel plantæ: sicut & à principali agente deriuatur quædam vis motiua ad instrumentum. Verum in vtroque modo agendi semper generans agit per virtutem generatiuam actiuam in se existentem, quod manifestum est, primum quia potentiæ vegetatiuæ obiectum est solum corpus animæ vnitum; non enim vegetatiua potentia agit nisi in corpus, cui anima vnitur: vnde necesse est, quod potentia ipsa vegetatiua, quæcunque sit, resideat in ipso viuente; semen autem immissum in matrem per

p. p. q. 78. a. 2. p. c. q. de ani. a. 13 c. decisionem, non amplius est in ipso generante. Deinde quia, cum omnis actio animæ sit actio vitæ; viuũ autem est, quod per seipsum se mouet ad operandũ, oportet, quod omnis operatio animæ, atque adeo generatio procedat ab aliquo principio intrinseco agẽti, & viuenti. Cum autem semen non sit quid viuum,

p. p. q. 118. a. p ad 4. non potest generatiua potentia esse virtus illa, quæ inest semini. Demum quia potentia generatiua non desinit esse, neque corrumpitur per generationem vnicam; virtus autem, quæ inest semini, desinit esse dissoluto semine, & euanescente spiritu, qui inerat

q. 5. a. vn. ad 7. semini. Manifestum igitur est quod potentia generatiua est virtus existens in generante distincta à virtute existente in semine, & multo magis à calore, vt ostensum est.

q. 55. a. vn. Ad primum ergo dicendum, quod calor est instrumentum virtutis, seu potentiæ generatiuæ, sicut & potentiæ nutritiuæ, vt dictum est ex Philosopho.

a præc. ad p. Ad secundum dicendum, quod quia ad generationem eorum, quæ ex putri nascuntur, pauciora requiruntur, vt dictum est ex Philosopho, propterea suffi-

q. 32. phys. a. 5. ad p. a. præc. ad p. cit vel calor solis, vt instrumentum illius, vel certe lumen, vt instrumentum eiusdem, vt dictum est: secus vero in generatione viuentium, quæ producuntur ex semine, vt dictum est.

q. 53. ad 5. 6. 7. Ad tertium dicendum, quod aliquando actio instrumenti non potest pertingere ad effectum actionis principalis agentis, & sic est in proposito, calor enim naturalis tantum disponit ad carnem generandam, & ad animam introducendam: at anima inducitur per virtutem animæ generatiuam, & nutritiuam, vt dictum est.

Ad quartum patet ex dictis.

p. p. q. 118. a. p. ad 3 & in c. Ad quintum dicendum, quod virtus existens in semine est instrumentum virtutis generatiuæ, & quasi quædam motio ipsius animæ generantis. In omni autem motione aliud est virtus mouens, aliud motio.

ibid. in c. Ad sextum dicendum, quod quia viuens in generatione agit per medium, vt dictum est, semen se habet tamquam medium, per quod generans generat sibi simile. Vnde non potest virtus eius esse ipsa potentia generatiua generãtis, cum præsertim talis virtus esse desinat permanente adhuc in generante potentia ge-

in c. neratiua, vt dictum est.

p. p. q. 118. a. p. ad 4. Ad septimum dicendum, quod virtus existens in semine attingit in generatione eqùi productionem animæ sensitiuæ, sed in virtute potentiæ generatiuæ animæ generantis, cuius est instrumentum.

ARTICVLVS III.

Vtrum potentia generatiua actiua sit in matre.

Videtur quod potentia generatiua actiua sit in matre. Ponit enim eomm in 2. de anima distinctionem hanc potentiarum animæ, quod potentiæ nutritiuæ partis omnes sunt actiuæ: potentiæ sensitiuæ omnes sunt passiuæ: in intellectu autem est actiuum, vt intellectus agens, & aliquid passiuum, vt intellectus possibilis: sed potentia generatiua ad animam vegetatiuam pertinet: vnde etiam plantis inest, ergo est potentia actiua. Cum ergo mater per potentiam generatiuam filium concipiat, videtur quod etiam in matre sit potentia generatiua actiua. 3. d. 3. arg. 5. 3 p. q. 3 [illegible] arg. 2.

2 Præterea si mater in generatione solam materiam ministraret, & nihil actiue in illa operaretur, id non videretur sufficere ad rationem matris, quia alioqui lignum diceretur esse mater lecti, vel scamni, ergo dicendum, quod in matre etiam est potentia generatiua actiua. 3 p. q. 32 a. 3 arg. p. 3. d. 3. q. 2. a. p. arg. 4.

3 Præterea motus naturalis est cuius principium est intra: sed generatio filij ex matre est naturalis, ergo in ipsa materia, quam mater ministrat ad formationem conceptus, est principium aliquod actiue cooperans ad conceptionem, & sic etiam in matre est potentia generatiua actiua. 3. d. 3. arg. 6. 3. p. 32. a. 4. arg. 3.

4 Præterea Beata virgo non solum passiue, sed etiam actiue cooperata est ad conceptionem Christi Domini. Dicit enim Damasc. lib. 3. de fid. c. 2. quod Spiritus Sanctus tribuit Virgini virtutem susceptiuam, & generatiuam: per potentiam autem susceptiuam intelligitur potentia passiua, nam potentia mere passiua est receptiua tantum: per generatiuam autem potentia actiua: sed quod dicitur de Beata Virgine, idem dici debet de quacunque alia matre, ergo in matre debet esse potentia generatiua actiua. 3. d. 3. arg. 3. p. 3. [illegible] arg. p.

Sed contra est, quod Philosophus dicit ad matrem tantum pertinere ministrare materiam, & per consequens passiue cooperari ad conceptionem, & generationem. Dicit enim 15. de animal. quod vir dat animam, formam, & principium motus: fæmina vero dat corpus, & materiam: sicut accidit in lacte coagulato, quod corpus exit ex lacte, & coagulatio ex coagulo, & post pauca subdit, manifestum est quod mas est operans, & fæmina patiens, sicut exit scamnum ex carpentario, & ligno. 3. d. 3. q. 2. a. p. arg. sed contra.

Respondeo dicendum, quod circa hoc diuersimode opinatum est. Quidam enim dicunt ad officiũ matris pertinere, vt aliquod principium actiuum ad conceptionem ministret, & non materiale tantum. Hoc tamen ponitur diuersimode, quidam enim dicunt in materia, quam mater ministrat, esse virtutem actiuam principaliter, tum quia ex commixtione seminum conceptionem fieri ponunt: vnde sicut semen viri est actiuum in generatione, ita & semen mulieris, quamuis non sit in eo tanta efficacia ad agendum: tum etiam quia ponunt conceptam prolem sensificari, & vegetari per animam matris, vt sic etiam principalior inueniatur in generatione mater, quam pater: hoc autem Philosophus reprobat in 15. de animalibus. In his enim, quæ habent vitam perfectam, est in eodem vtraque virtus, actiua scilicet, & passiua, quamuis forte in vna planta dominetur virtus actiua, & in alia virtus passiua: propter quod dicitur etiam vna planta masculina, & alia fæminina. Cum igitur impossibile sit illud, quod est determinatum vt 3. d. 3. q. 5. a. p. c. & p. q. 32. a. 5. & q. 31. a. 5.

patiens, habere virtutem actiuam respectu eiusdem, oportet quod fœmina non sit agens in conceptione, sed tantum patiens, & ideo alij dicunt, quod id, quod mater ministrat, se habet in generatione sicut materia naturalis. In materia autem naturali non est potentia passiua tantum, alias generatio esset violenta, & non naturalis, sed oportet inesse materiæ ipsam formam, quæ per generationem adducenda est, in potentia, & secundum esse incompletum, & ideo nō habet perfectam virtutem ad agendum, sed tantum imperfectam; & ideo per se agere non potest, nisi quodammodo excitetur ab agente exteriori, & sic ei cooperetur. Hoc autem non potest stare, quia impossibile est idem esse alterans, & alteratum; vnde non potest esse, quod forma, quæ est in aliqua materia, agat in ipsam, siue sit perfecta, siue imperfecta; forma enim, quæ per se non existit, non agit; nec materia proprie patitur, sed compositum agit ratione formæ, & patitur ratione materiæ. & ideo non est possibile, quod illa forma imperfecta in agendo cooperetur agenti exteriori. Præterea agere sequitur ad esse perfectum, cum vnumquodque agat, secundum quod est in actu, vnde oportet, quod forma imperfecte existens in materia prius perficiatur in esse per agens exterius, quam datur sibi agere, vnde nō potest in agendo cooperari ad generationem, per quam forma in esse perfectum adducatur, & præterea, si esset de necessitate matris, vt actiue ad generationem operaretur, Beata Virgo non posset dici mater, cum enim illa conceptio tota simul sit facta, non potuit per aliquā creatiuam virtutem creatam fieri: vnde Beata Virgo non potuit actiue operari ad conceptionem, & sic nō habuisset illud, quod ad matrem pertinet; vnde nec mater esset, quod est hæreticum. Alii ergo dicunt, quod sufficit ad esse matrem, quod materiam ministret, & hęc est sententia Philosophi, secundum quā etiam potest saluari virginitas Sanctissimę Dei Genitricis Mariæ, & eius maternitas. Ad cuius sententiæ euidentiam sciendum est, quod in conceptione prolis triplex actio inuenitur. Vna, quæ est principalis, scilicet formatio, & organizatio corporis, & respectu huius actionis agens est tantum pater, mater vero solummodo ministrat materiam. Alia actio est præcedens hanc actionem, & præparatoria ad ipsam, cum enim generatio naturalis sit ex determinata materia, eo quod vnusquisque actus in propria materia fit, sicut in 2. de ani. dicit Philosophus, oportet vt formatio prolis fiat ex materia conuenienti, & nō ex quacunque: Vnde oportet esse aliquam virtutem agentem, per quam præparetur materia ad conceptum: sicut autem dicit Philosophus in 2. phys. t. 24. & 25. ars, quæ operatur formam, principatur, & imperat ei, quæ præparat materiam, sicut ars compaginans nauim ei, quæ complanat ligna, ideo virtus, quæ præparat materiam ad conceptum est imperfecta respectu eius, quæ ex materia præparata prolem format; Hæc autem virtus præparans est matris, quæ imperfecta est respectu virtutis actiuæ, quæ est in patre. Vnde dicit Philosophus in 15. de anima, quod mulier est sicut puer, qui nondum potest generare. Tertia actio est concomitans, vel sequens actionem principalem: sicut enim locus facit ad bonitatem generationis, ita & bona dispositio matricis operatur ad bonam dispositionem prolis, quasi præbens fomentum: & hoc est, quod dicit Auic. in cap. de diluuiis. Matrix non facit nisi ad meliorationem concepti. Secundum hoc igitur dicendum, quod in principali actione formationis corporis nihil est ex parte matris quod sit actiuum, sed id, quod mater ministrat, se habet materialiter tantum ad hanc actionē, & idem dico de Beata Virgine, nisi quod virtus diuina facit totum, quod fit in aliis conceptionibus per virtutem seminis, quod est à patre, & ideo Damascenus diuinam virtutem dicit quasi diuinum semen: in secunda vero, & tertia actione omnes matres actiue operantur, sed hæ non arguunt potentiam generatiuam, sicut nec arguunt in Sanctissima Virgine, quæ tamen propriissime est Mater Christi Domini, quia in principali actione materialiter concurrit, quod sufficit ad hoc, quod aliqua sit mater, & sic manifestum est, quod ad esse matrem non requiritur potentia generatiua actiua in matre.

Ad primum ergo dicendum, quod potentia generatiua actiua est, sed hæc potentia est perfecte in viro; vnde eius actio se extendit vsque ad formationem generati: in fœmina autem est imperfecta; vnde non se extendit eius actio nisi ad præparationem materiæ: sicut in artibus ars inferior disponit materiam, superior vero inducit formam, vt dicitur 2. phys. t. 25. 3. d. 4. q. 1. p. q. 32. arg. 4. ad 2.

Ad secundum dicendum, quod paternitas, siue maternitas, & filiatio non competunt in quacunque generatione, sed in sola generatione viuentium; & ideo si aliqua animata ex aliqua materia fiant, non propter hoc consequitur in eis relatio maternitatis, & filiationis, sed solum in generatione viuentium, quæ proprie natiuitas dicitur. 3. p. q. 32. ar. 3. ad 2.

Vel dic, quod præbere materiam simpliciter ad generationem alicuius non facit matrem, sed præbere talem materiam sic præparatam est id, quod matrem facit. In ligno enim non est potentia naturalis, vt ex eo fiat scamnum, cum in actum per agens naturale non compleatur, sicut similiter nec in limo terræ, vt ex eo fiat homo; vnde quod inducitur, non est simile. 3. d. 3. q. 2. a. 2. p. ad 4.

Ad tertium dicendum, quod cuiuslibet motus naturalis principium est in eo, quod mouetur, non tamen eodem modo, vt in 2. phys. dicit Comm. In quibusdam enim est principium actiuum, vt in motu grauium, & leuium; in quibusdam vero principium passiuum, vt in generatione simplicium corporum; vnde & Philosophus naturam, quam principium motus in eo, quod mouetur, definit, statim subdiuidit in materiam, & formam. Vnde non oportet, vt quamuis generatio perfecti animalis sit naturalis, quod in materia, quam fœmina ministrat, sit principium actiuum, sed passiuum tantum. 3. d. ad 6. a. p. q. 32. ad 3.

Ad quartum dicendum, quod in conceptione Christi Domini fuit duplex miraculum: vnum, quod fœmina concepit Deum: aliud, quod virgo peperit filium; quantum ergo ad primum Beata Virgo se habuit ad conceptionem secundum potentiam obedientiæ tantum, & adhuc multo remotius, quam costa viri, vt ex ea mulier formaretur. In talibus autem simul dantur actus, & potentia ad actum, secundum quam dici posset, quod hoc est possibile. Sed quantū ad secundum habuit Beata Virgo potentiam passiuā naturalem tamen, quæ per agens naturale in actum reduci potuit. Vnde quantum ad primum dicit Damascenus potentiam receptiuam verbi Dei, quantū vero ad secundum dicit simul actiuā, & generatiuam vtramque enim potentiam in actum reduxit spiritus sancti virtus. 3. d. 3. ad p. 3. p. 32. ad 2.

ARTICVLVS. IV.

Vtrum omnia, quæ ex semine generantur, possint sine semine per putrefactionem generari.

VIdetur quod omnia animalia, quæ ex semine generantur, possint sine semine generari. 7. met. l. 6. & 1. p. p. q. 71. ad 2.

Dicit enim Auic. in 2. suę metaph. t. 16. quod omnia, quæ generantur ex semine, eadem specie possunt generari sine semine per putrefactionem, vel per aliquem modum commixtionis terrenæ materiæ.

p. p. q. 91. a. 2. arg. 3. 2 Præterea nihil fit ex materia corporali, nisi per aliquam materiæ transmutationem: sed omnis transmutatio corporalis causatur ex motu cælestis corporis, qui est primus motuum, ergo quodlibet corpus, quod fit ex semine, potest etiam produci sine semine per virtutem cælestis corporis.

Tab. v. causa n. 78. 3 Præterea causa prima est vehementioris impressionis in causatum causæ secundæ, quam ipsa causa secunda; & ideo remota influentia huius, potest remanere influentia primæ; 2. phys. l. 1. 4. sed cælum est causa prima, & primum mouens effectum sublunarium; vnde Philosophus dicit 2. phys. t. 26. quod sol, & homo generant hominem, ergo quodlibet animal genitum ex semine poterit à sole generari sine semine.

p. p. q. 71. ad 1. 4 Videtur quod nullum animal ex semine genitum possit sine semine generari. Natura enim determinatis modis procedit ad suos effectus, ergo illa, quæ naturaliter generantur ex semine, sine semine generari non possunt.

7. met. l. 6. & 8. Sed contra est, quod Philosophus 7. met. t. 23. & 31. dicit, quod non omnia quæ ex semine generantur possunt sine semine generari, sed quædam sic, quædam non.

7. met. l. 6. & 8. 2. de ani. l. 7. 3. c. g. c. 69. ad 3. rationem. Respondeo dicendum, quod hac de re sunt tres sententiæ. Prima est Auerrois in 8. phys. comm. 46. dicentis, quod non potest esse idem animal in specie, quod generatur ex spermate, & quod generatur sine spermate. Auicenna vero oppositum asserit, omnia, quæ ex semine generantur, sine semine per putrefactionem posse generari. Sententia vero Aristotelis videtur esse media inter has duas opiniones, asserit enim quod aliqua possunt, & sine semine generari, & ex semine, non tamen omnia, quę sententia potest ex his probari, & primo, quia cum ars naturam imitetur, sicut in artificialibus non omnia possunt fieri per artem, & sine arte, sed quædam sunt per artem tantum, vt domus; quædam vero per artem, & sine arte, vt sanitas: & tunc fieri possunt aliqua, & ab arte, & sine arte, quando materia potest moueri a seipsa eo motu quo mouetur ab arte, vt patet in sanitate; quia enim in corpore verbi gratia humano, quod est materia sanationis, inest virtus actiua, per quam corpus potest sanare seipsum, ideo sanitas potest aquiri per artem à principio extrinseco, & sine arte per principium intrinsecum; tunc vero non nisi ab arte fieri possunt aliqua, quando non potest illorum materia moueri per principium intrinsecum eo modo, quo mouetur ab arte, vt patet in fabricatione domus, ita similiter in naturalibus illa non possunt fieri aliter, quam ex semine, vt animalia perfecta, homo, equus, & similia, quorum materia non potest moueri à se ipsa eo motu, quo a spermate mouetur; illa vero possunt generari ex semine, & sine semine, quorum materia eo motu potest a seipsa moueri, quo mouetur a spermate, vt animalia imperfecta, quę sunt vicina plantis, & plantæ, quæ generantur per putrefactionem: hæ namque producuntur sine semine per actionem solis in terra ad hoc bene disposita, & tamen plantæ sic productæ producunt semina, ex quibus plantæ similes in specie generantur. Secundo probatur, quia quanto aliquid est perfectius, tanto plura ad eius completionem requiruntur, & per consequens requiritur maior virtus producens, sed aliqua sunt animalia perfectiora aliis, ergo si ad perfectorum generationem requiritur cum virtute cęlesti virtutis seminis, vnde Philosophus loquens de generatione illorum dicit, quod sol & homo generant hominem, ad generationem animalium imperfectorum, & plantarum sufficiet sola virtus cælestis. Vnde manifestum est, quod non omnia, quæ generantur ex semine, possunt sine semine generari, sed tantum quædam, & ex his patet ad primum obiectum.

Ad secundum dicendum, quod licet motus cæli sit causa transmutationum naturalium, non tamen is sufficit ad quamcunque transmutationem, vt ad generationem animalium perfectorum, vt dictum est. p. p. q. 91. a. 2. ad 3.

Ad tertium dicendum, quod cælum non est causa prima simpliciter, sicut nec primum mouens simpliciter, sed prima causa, & primum mouens simpliciter est Deus, vt dictum est. q. 15.

Ad quartum dicendum, quod in natura vnus est modus generationis naturalis, & per se, quæ autem fiunt sine semine, fiunt à casu, & per accidens, vt dicit Philosophus 7. met. t. 23. 7. met. l. 6.

ARTICVLVS V.

Vtrum animalia genita per putrefactionem sint eiusdem speciei cum genitis ex semine.

VIdetur quod animalia genita per putrefactionem sine semine non sint eiusdem speciei cum genitis ex semine. Vna enim res vnum tantum modum habet, quo oritur ex alio, vt manifeste patet, tum quia natura procedit viis determinatis, tum quia cum causæ naturales habeant determinatos effectus, eo quod earum virtutes sunt finitæ, & limitatæ ad vnum, sequitur necessario, quod quæ a diuersis causis naturalibus producuntur in esse secundum diuersum generationis modum, sint specie diuersa, ergo non potest eadem res specie produci à natura ex semine, & sine semine. p. d. 10. q. p. a. 1. c. q. 1. de pot. a. 11. ad p. q. 3. determ. a. 2. arg. 4. p. p. q. 75. c.

2 Præterea in omni natura inuenitur tantum vnus modus communicationis illius naturæ: sed in omni generatione fit communicatio naturæ, ergo vna res secundum speciem non potest generari nisi vno modo. p. p. q. 47. a. 3. arg. 2.

3 Præterea dicit Philosophus p. de gener. animal. cap. p. & 16. quod quæ non ex coitu animalium producunt, sed ex putri materia, licet generent, non tamen sui generis prolem procreant.

4 Præterea si materiæ sunt diuersæ, & formæ sunt diuersæ, quia materia est propter formam, non è contra, vt docet Philosophus 2. physic. sed constat aliam materiam esse rem putrem, & aliam sanguinem menstruum, ergo & forma erit diuersa. p. p. q. 47. a. p. & 2. c. & 65. a. 1. c.

5 Præterea si eadem natura specifica posset produci ex semine, & sine semine, sequeretur, quod eadem species esset à natura, & a casu: hoc autem est falsum, tum quia fieri à natura opponitur ei, quod est fieri a casu, tum quia nulla species est à casu.

Sed contra est, quod Philosophus 7. met. t. 21. & 31. dicit quod eadem sanitas potest & arte, & natura aquiri & similiter idem animal & sine semine, & ex semine generari. 7. met. l. 6. & 8.

2 Præterea comm. 12. met. com. 28. dicit: quod apes vtroque modo generantur: sunt autem apes omnes eiusdem speciei, videmus enim in illis eandem figuram esse, eadem accidentia, easdem operationes, eosdem motus, eademque organa motus: item eadem conseruantia, & eadem corrumpentia, ex quibus in

cognitionem ſpeciei deuenitur. ergo poteſt idem animal ſpecie generari ex ſemine, & ſine ſemine.

7 met. l. 6 3 Præterea plantæ productæ ex ſemine ſunt eiuſdem ſpeciei cum plantis, à quibus ex ſemine productę ſunt, vt manifeſtum eſt, ſed plantæ nonnullæ producentes alias ex ſemine poſſunt eſſe productæ ſine ſemine per potrefactionem, vt dictom eſt, ergo idem qood prius.

2 præced. c. Reſpondeo dicendum, quod vt ex dictis patet, neceſſe eſt dicere, quod quæ generantur ex ſemine, ſunt eiuſdem ſpeciei cum generatis ſine ſemine, 7 met l. 6. & 1. 2. 3. 15. q. p. 2. p. ad 2. & ratio eſt, quia ſicut in artificialibos eadem ſpecie ſanitas eſt, ſiue generetur per artem, ſiue arte: ita & in natoralibus idem ſpecie erit animal genitum ex potrefactione ſine ſemine, & ex ſemine, ars enim imitatur naturam in productione ſuorum effectuum.

Ad primum ergo dicendum, quod vna res vno tantum modo oritur ex alio, & generatur, per ſe ſcilicet, & naturaliter, quando nimirum ex ſemine 7 met. t. 23. generator: poteſt autem alio modo prodoci, per accidens nimirum, & caſualiter, puta quando producitur per putrefactionem ſine ſemine, vt dicit Philoſophus 7. met. t. 23, eodemque modo reſpondetur ad ſecuodum.

Vide Petr. Berg. in Tabula in cōcord dub. 324 & fer. 3. 3. c. g. c. 69. Ad tertium dicendum, qood quæ ex potrefactione generantur, vt inſecta, ſunt in triplici differentia. Quædam enim ſunt, quæ non niſi ex putrefactioue generári poſſunt, & non generant vt culices, & vermiculi. Quædam tantum ex putrefactione naſcuntur, & generant, ſed animalia diuerſi generis, vt pulices, muſcæ, & ſcatabei, quædam & ex putrefactione & ex ſemine generari poſſunt, & hæc procreant animalia eiuſdem generis, vt locuſtæ, cicadæ, veſpæ, & formicæ, ita Philoſophus docet, p. de geo. cap. 15.

Ad quartum dicendum, quod materiarom diuerſitas arguit dioerſitatem formarum in his, quæ per ſe, & naturaliter tantum generari poſſunt, ſecus vero in his, quæ tam per ſe, qoam per accidens, & caſualiter generantur, vt dictum eſt.

7 met. l. 6 Ad quintum dicendum, qood nihil prohibet aliquam generationem eſſe per ſe, cum refertur ad vnā cauſam, quę tamen eſt per accidens, & caſualis, cum refertur in aliam cauſam: cum enim ſanitas ex confricatioue ſequitor præter intentiouem confricantis, ipſa quidem ſanatio, ſi referatur ad naturam, quæ eſt corporis regitiua, non eſt per accidens, ſed per ſe intenta: ſi vero referatur ad intellectum confricantis, erit per accidens, & caſualis. Similiter etiam generatio animalis ex putrefactione generati, ſi referator ad cauſas particulares hic inferius agentes, inuenitur eſſe per accidens, & caſualis. Non enim calor, qui cauſat putredinem, intendit naturali appetitu generationem huius, vel illins animalis, quæ ex putrefactione ſequitur, ſicut virtus, quæ eſt in ſemine, intendit productionem talis ſpeciei: ſed ſi referatur ad virtutem cæleſtem, quæ eſt vniuerſalis regitiua virtus a generationum & corruptionum in iſtis inferioribus, non eſt per accidens, ſed per ſe intenta, quia de eius intentione eſt, vt educantur in actu omnes formæ, quæ ſunt in potentia materiæ. Ex his primo ſequitur nihil prohibere ſpeciem aliquam eſſe per ſe intentam, relatam ad vnam cauſam, eſſe per accidens & caſualiter intentam, relatam ad aliam cauſam. Secundo ſequitur oppoſitos modos productionis poſſe eidem naturæ ſubſtantiali competere, ſicut & competunt eidem naturæ accidentali puta ſanitati, vt dictum eſt. Sequitur tertio nullam ſpeciem eſſe tantum a caſu, nam quæ ſine ſemine per putrefactiooem generantur relata ad virtutem cæleſtem, non ſunt à caſu, ſed per ſe intenta, vt dictum eſt.

QVÆSTIO LV.

Deinde conſiderandum eſt de potentia augmentatiua.

CIRCA QVAM QVÆRVNTVR DVO.

Primo vtrum augmentum proprie ſit tantum in viuentibus

2 *Vtrum potentia augmentatiua ſit realiter diſtincta à nutritiua.*

ARTICVLVS I.

Vtrum augmentum ſit proprie tantum in viuentibus.

Videtur quod augmentum non ſit proprie tantū in viuentibus. p. de gen l. 5 phyſ. l. 4. Dicit enim Philoſophus p. de gen. t. 24. definiens augmentum, quod eſt tranſmutatio ſecundum quantitatem, ſicut alteratio eſt tranſmutatio ſecundum qualitatem, & 5. phyſ. t. 18 dicit quod termini augmentationis ſunt imperfecta, & perfecta magnitudo: ſed etiam inanimata tranſmutantur ſecondum quantitatem, vt cum aer præexiſtens fit rarior; in rarefactione enim acquiritur maior quantitas, vt docet Philoſophus p. de gen. t. 33 ergo augmentatio proprie non eſt tantum in viuentibus.

2 Præterea illud augetur, qnod efficitur maius per additionem quantitatis, quæ eſt terminus augmenti, vt dicit Philoſophus 2. de ani. t. 46. ſed inanimata efficiuntur maiora per additionem quantitatis, vt cum lignom additur ligno, & linea lineæ, ergo aogmentum proprie ſumptum non eſt tantum in viuentibus. 2 de ani l. 9. p d. 17 q. 2. a. p. c.

3 Præterea contraria nata ſunt fieri circa idem, ſed diminutio, & augmentum ſunt contraria, ergo ſicut dimioutio conuenit qualitatibus, & habitibus, ita & augmentum, & ſic non taotum erit io viuentibus, p 2. 53 a 2. arg ſed contra & 2 2. q. 24. a. 10. arg p.

4 Præterea dicit Philoſophus p. de gener. t. 39. quod ſicut augmentum eſt in viuentibus, ita & in igne; Vnde ait quod quando ligna igniuntur adiuncta igni præexiſtenti eſt augmentatio ignis; quando vero ipſa ligna inceoduntur ſeorſim non adiuncta aliis lignis aduſtis, tunc eſt generatio, ergo idem qood prius. p. de gen l. 16

Sed contra eſt quod Philoſophus 2. de ani t. 46. dicit, quod nihil nutritur niſi viuens, ſed nihil proprie augetor, niſi quod nutritur; vnde a Philoſopho augmentum tribuitur animæ vegetatiuæ, vt inter eius operationes perfectior quam nutritio, vt patet 2. do ani. t. 49. ergo augmentum proprie tantum eſt in viuentibus. 2. de ani. l. 9

Reſpondeo dicendum, quod augeri nihil aliud eſt quam ſumere maiorem quantitatem: Vnde ſecundum quod aliqoid ſe habet ad quantitatem, ita ſe habet ad augmentum. Quantitas autem dicitur dupliciter, quædam virtualis, quædam dimenſiua. Virtualis quātitas non eſt ex genere ſuo quantitas, quia nō p d 17. q2 a. p c.

diuiditur diuisione essentiæ suæ, sed magnitudo eius attenditur ad aliquid diuisibile ad extra, vel multiplicabile, quod est obiectum, vel actus virtutis, sed ex genere suo est vel forma accidentalis in genere qualitatis, vel forma substantialis, quæ tamen non est maior, vel minor. Et ideo augmentum secundum quantitatem virtutis non pertinet ad speciem motus, quæ augmentum dicitur, sed magis ad alterationem: & hoc modo augentur qualitates, & habitus, & charitas, fides, & alii habitus siue supernaturales, siue naturales. Quantitas autem dimensiua est quorundam per accidens, sicut albedinis, quæ dicitur quanta secundum quantitatem superficiei. vt in prædicamentis dicitur: Vnde non augetur nisi per accidens; sed per se inuenitur in corporibus, quæ per se augentur. Hoc autem contingit dupliciter, quia aliquando illud, quod sumit maiorem quantitatem, mouetur de quantitate minori in maiorem, aliquando autem est sine motu ipsius, quod augeri dicitur; vnde non quælibet pars augetur, sicut quælibet pars moti per se mouetur; & hoc contingit, quando efficitur maior quantitas per additionem quantitatis: sicut quando additur lignum ligno, vel linea lineæ: vnde hoc est augmentum, sed non motus augmenti. Quod autem moueatur aliquid ad maiorem quantitatem cõtingit dupliciter; vel ita, quod quantitas sit per se terminus motus, vel quod consequatur terminum. Quando per se quantitas est terminus motus, oportet, quod sit additio ibi ad totum, & quod ad quamlibet partem, vt totum augeatur, & quælibet pars eius: sicut est in animali, & in planta, & tunc proprie est motus augmenti: Vnde motus augmenti non est nisi in habentibus nutritiuam. Consequitur autem terminum motus, quando est ad formam aliquam, quam consequitur aliqua quantitas: cuilibet enim formę debetur quantitas determinata. Et quia motus non specificatur nisi ab eo, quod est per se terminus motus, ideo talis motus non dicitur per motus augmenti, sed vel generatio, si sit forma substantialis, sicut quando ex aere fit ignis; vel alteratio, quando est forma accidentalis, sicut in rarefactione aeris patet.

ia c. Ad primum ergo dicendum, quod motus augmenti est per se primo ad quantitatem, at rarefactio est ad quantitatem consecutiue tantum, & non per se primo, vt dictum est.

Ad secundum dicendum, quod aliud est augmentum, aliud motus augmenti: additio ligni ad lignum, & lineæ ad lineam pertinet ad augmentum, non autem ad motum augmenti, de quo hic loquimur.

ia c. Ad tertium dicendum, quod augmentatio, & diminutio improprie sunt in qualitatibus: quia in illis non est quantitas dimensiua, ad quam solam proprie est motus augmenti, sed tantum quantitas virtutis, secundum quam improprie res dicitur augeri.

q. 18. a. 4. & q. 44. Ad quartum dicendum, quod ignis improprie dicitur augeri, vt dictum est.

ARTICVLVS. II.

Vtrum potentia augmentatiua realiter distinguatur à nutritiua.

a. de ani. l. 7. Videtur quod potentia augmentatiua non distinguatur realiter à nutritiua. Dicit enim Philosophus 2. de anima. t. 34. quod opera vegetatiuæ sunt generare, & alimento vti, sed potentiæ distinguuntur per actus, vt dicitur ibidem tex. 33. ergo potentia augmentatiua, & nutritiua, quæ ad idem opus ordinantur, erunt realiter vna potentia, & non duæ.

2 Præterea potentiæ distinguuntur ex obiectis, vt dictum est: sed idem realiter est obiectum potentiæ augmentatiuæ, & nutritiuæ, dicit enim Philosophus 2. de ani. t. 47. quod idem alimentum, quod in nutritione conuertitur in substantiam viuentis, & nutrit & auget, ergo potentia augmentatiua, & nutritiua sunt realiter eadem potentia. q. 51. a. 3.

a. de ani. l. 9

3 Præterea per potentiam augmentatiuam acquirit viuens maiorem quantitatem; nam augmentatio est motus ad quantitatem, sed potest viuens etiam per potentiam nutritiuam acquirere maiorem quantitatem; puta quando per nutritionem plus substantiæ quantæ acquisitum est, quam fuerit deperditum, vt dictum est ergo potentia augmentatiua non distinguitur realiter a nutritiua. q. 18. a. 1. & in hac quæst. art. præced. q. 18. a. 1. c.

Sed contra est, quod Philosophus 2. de ani. t. 33. distinguit potentias ex obiecto; sed aliud est obiectum potentiæ nutritiuæ, aliud augmentatiuæ, nam huius obiectum est quantitas, illius substantia, vt dicit Philosophus 2. de ani. t. 47. quæ duo realiter inter se distinguuntur, vt dictum est; ergo potentia augmentatiua, & nutritiua realiter inter se distinguuntur. 2. de ani. l. 9. l. 9. q. [illegible] log. ar. 4.

Respondeo dicendum, quod potentia augmentatiua, & nutritiua inter se realiter distinguuntur, quod multipliciter potest esse manifestum, & primo quidem, quia potentiæ distinguuntur per actus, vt dictũ est ex Philosopho; potentiæ autem augmentatiuæ actus est omnino diuersus ab actu nutritiuę, nam huius actus est conseruare rem in esse, vt dicit Philosophus 2. de ani. t. 47. illius vero perducere rem ad maiorem perfectionem, & secundum quantitatem, & secundum virtutem. Secundo nutritio semper durat in viuente, quandiu saluum manet, vt dicit Philosophus loco citato; augmentatio vero non, vt dicitur 1. de gen. t. 41. Demum potentia augmentatiuæ longe perfectior est nutritiua, hæc enim illi seruit, sicut vtraque seruit generatiuæ tanquam perfectiori. ergo potentia augmentatiua, & nutritiua realiter inter se distinguuntur. 2. de ani. l. 7. 2. de ani. l. 9. p. 1. de gen. l. 17. a. de an. l. 9. p. q. 78. a. 2. c. q. de ani [illegible] ad 5.

Ad primum ergo dicendum, quod sensus Philosophi est, quod potentiæ generatiuæ opus est generare, & alimento vti, quia ad generationem requiritur etiam alimentum. Dicit enim Philosophus 2. de ani. t. 47. quod alimentum efficit generationem, & ortum, non eius quod alitur, sed alterius, quod est tale secundum speciem, quale est, quod alitur. Quia substantia, quæ alitur iam est, & quod est non generatur; & nihil generat seipsum, quia quod generat iam est, quod generatur nondum est: sed aliquid potest agere ad sui conseruationem. 2. de ani. l. 9

Ad secundum dicendum cum Philosopho 2. de ani. tex. cit. quod licet idem sit subiecto quod est obiectum nutritionis, & augmenti, differt tamen ratione. Cum enim alimentum sit in potentia ad corpus animatum; corpus autem animatum, & sit quoddam quantum, & sit hoc aliquid, & substantia, secundum quod est quoddam quantum, secundum hoc alimentum adueniens ei, (quod etiam & ipsum quoddam quantum est,) facit augmentum, & dicitur augmentatiuum, in quantum autem est corpus animatum, hoc aliquid, & substantia, habet rationem alimenti, seu est nutritiuum. 2. de ani. l. 9.

Ad tertium dicendum, quod in nutritione acquiritur quantitas per accidens, & concomitanter, vt dictum est: at motus augmentationis per se primo est ad quantitatem, vt dictum est. art. præced.

QVÆSTIO LVI.

De potentia nutritiua.

Deinde conſiderandum eſt de potentia nutritiua.

CIRCA PRIMVM QVÆRVNTVR Dvo.

1 *Primo, Vtrum nutritio proprie tantum conueniat viuentibus.*

2 *Vtrum potentia nutritiua diſtinguatur realiter à generatiua.*

ARTICVLVS I.

Vtrum nutritio proprie tantum conueniat viuentibus.

2. de ani l. 8. / 2. de gen. l. 8. VIdetur quod nutritio proprie non conueniat ſolis viuentibus. Dicit enim Philoſophus 2. de ani. t. 40. & 2. de gen. t. 50. quod ſolus ignis inter ſimplicia corpora nutritur, ergo nutritio non conuenit ſolis viuentibus.

Ibid. 2 Præterea illud vere, & proprie nutritur, in cuius naturam nutrimentum conuertitur, & reſpectu cuius nutrimentum eſt ſicut materiale, & ipſum reſpectu nutrimenti eſt ſicut forma, & ſpecies coniuncta materiæ, vt dicit Philoſophus 2. de gener. t. 50. ſed hoc modo ſe habet ignis, vt dicit Philoſophus ibidem, ergo nutritio proprie non conuenit ſolis viuentibus.

2. de ani. l. 9. Sed contra eſt, quod Philoſophus 2. de ani. t. 46. dicit, quod nihil nutritur niſi participans vitam, ſed omne participans vitam eſt animatum, ergo ſolum corpus animatum proprie nutritur.

2. de ani. l. 9. / 2. meteor. l. / 2. de iuuent. l. 4. 2. de gen l. 8. Reſpondeo dicendum, quod nihil proprie nutritur niſi corpus animatum; ignis autem videtur quidem per quandam ſimilitudinem nutriri, ſed proprie non nutritur, quod ſic patet. Id proprie nutriri dicimus, quod in ſeipſu aliquid recipit ad ſui ipſius conſeruationem: hoc autem in igne videtur quidem accidere, ſed tamen non accidit; cum enim igne accenſo aliqua materia cõbuſtibilis additur in illa materia combuſtibili nouus generatur, non autem ita, quod illud combuſtibile additum cedat in cõſeruationem ignis in alia materia accenſi; puta ſi aliquod lignum de nouo ignitur, per hanc ignitionem non conſeruatur ignitio alterius ligni prius igniti; Totus enim ignis, qui eſt ex congregatione multorum ignitorum, non eſt vnus ſimpliciter, ſed videtur vnus congregatione, ſicuti aceruus lapidum eſt vnus: & propter talem vnitatem eſt ibi quædam ſimilitudo nutritionis. Sed corpora animata vere nutriuntur, quia per alimentum conſeruatur vita in illa parte eadem, quæ prius fuit; & propter hoc etiam ſola animata vere augentur, quia quælibet pars eorum nutritur, & augetur, quod non conuenit rebus inanimatis, quæ videntur per additionem creſcere, non enim creſcit id, quod prius fuit, ſed ex additione alterius cõſtituitur aliud quoddam totum maius. Ideo autem ſimilitudo augmenti, & nutrimenti præcipue apparet in igne, quia ignis habet plus de forma, quam alia elementa, & eſt potentior in virtute actiua; Vnde propter hoc, quod manifeſte alia conuertit in ſe, videtur nutriri, & augeri.

Ad primum ergo dicendum, quod ignis improprie nutritur ob rationem dictam, proprie enim, cum igne accenſo aliqua materia combuſtibilis additur, nouus ignis numero generatur, vt dicit Philoſophus 2. meteor. c. 2. de iuuent. c. 3. & lib 6 de vita, & morte c. 5. vbi ait, quod ignis ſemper manet idem ſpecie, non numero, & ſecundum materiam, ſed fluit, ſicut fluuius, ſed latet nos propter celeritatem. Cauſa autem quare non maneat idem numero, eſt quia humidum, quod eſt ſubiectum, & materia flammæ, non manet idem, ſed eſt aliud, & aliud. Et ex his patet ad ſecundum. 2. de ani. l. 9. / 2. meteor. l. / 2. de iuuen. / l. 1. de vita & mor. l. 4.

ARTICVLVS II.

Vtrum potentia nutritiua realiter diſtinguatur à generatiua.

VIdetur quod potentia nutritiua non diſtinguatur realiter a generatiua. Dicit enim Philoſophus 2. de ani. t. 42. quod eadem potentia eſt nutritiua, & generatiua, ergo non diſtinguuntur realiter inter ſe. 2. de ani l. 9.

2 Præterea dicit Philoſophus p. de gen. t. 39. quod in nutritione fit generatio carnis, & corruptio alimenti, ergo potentia nutritiua eſt etiam generatiua; ſed fruſtra ponuntur plures potentiæ generatiuæ, cum vna ſufficiat, ergo potentia nutritiua eſt eadem realiter cum generatiua. p. de gen. l. 16

3 Præterea potentiæ diſtinguuntur per obiecta, vt dicitur 2. de ani. t. 33. ſed idem eſt obiectum, puta alimentum vtriuſque potentiæ, vt patet ex Philoſopho 2. de ani. t. 51. & 47. ergo eſt vna tantum potentia nutritiua. 2. de an. 7. & 9.

4 Præterea vnaquæque res conſeruatur in eſſe per id, quod eſſe habet: ſed potentia generatiua eſt per quam acquiritur eſſe viuentis, ergo per eandem res viua conſeruabitur: ſed ad conſeruationem rei viuentis ordinatur vis nutritiua, vt dicitur 2. de ani. t. 38 eſt enim potentia ſaluare potens ſuſcipiens ipſam; non debet ergo diſtingui potentia nutritiua a generatiua. p. p. q. 78 a. 2. arg. 4.

Sed contra eſt, quod Philoſophus 2. de ani. t. 35. dicit potentiam generatiuam non eſſe in omnibus viuentibus, in quibus tamen eſt nutritiua: quandiu enim animal ſaluum manet ſemper nutritur, vt dicitur p. de gen. t. 41. & 2. de ani t. 47. ergo diſtinguuntur inter ſe potentia generatiua, & nutritiua. 2. de ani. l. 7. / p. de gen. l. ... 37. 2. de ani. l. 8.

Reſpondeo dicendum, quod potentia nutritiua, & generatiua realiter inter ſe diſtinguuntur, & ratio eſt, quia potentiæ diſtinguuntur per actus, & obiecta, vt dictum eſt ex Philoſopho, ſed tam actus, quam obiecta vtriuſque potentiæ ſunt diuerſa, nam actus potentiæ generatiuę eſt generare aliud viuens diſtinctum realiter à generante, & per medium, puta mediante ſemine: actus vero potentiæ nutritiuæ eſt conſeruare idem numero viuens, quod nutritur, & hoc facit ſine medio. Præterea obiectum potentiæ generatiuæ eſt alimentum non quodcunque, ſed ſuperfluum alimenti, puta ſemen, hoc enim eſt generationis factiuum: alimentum autem ſpectans ad nutritionem, tanquam eius factiuum, non eſt ſemen, ſed vere cibus, qui conuertitur in ſubſtantiam viuentis, vt dicit Philoſophus 2. de ani. t. 47. Vnde manifeſtum eſt potentiam generatiuam, & nutritiuam eſſe potentias realiter diſtinctas. 2. de ani. l. 7. / p. p. q. 118 ar. p & q. 8 a. 8. 2. de ani. l. 9.

Ad primum ergo dicendum, quod eadem dicitur potentia generatiua, & nutritiua generice, quia etiam nutritiua generat, vt dictum eſt, ſpecifice tamen diſtinguuntur inter ſe. 2. de ani. l. 9.

Ad ſecundum dicendum, quod aliud eſt generare totum viuens numero diſtinctum ab ipſo generante, aliud aggenerare partes, vt conſeruetur viuens gene- in c.

tant, hoc facit potentia nutritiua, illud vero generatiua: vnde realiter distinguuntur.

in c. Ad tertium dicendum, quod est diuersum obiectum nutritiuæ, & generatiuæ, vt dictum est:

p p 78. a. 2. ad 4. Ad quartum dicendum, quod operatio vegetatiui principij completur mediante calore, cuius est humidum consumere: & ideo ad restaurationem humidi deperditi necesse est habere potentiam nutritiuam, per quam alimentum conuertitur in substantiam corporis quod etiam est necessarium ad actum virtutis augmentatiuæ, & generatiuæ.

QVÆSTIO LVII.

De anima sensitiua.

Deinde considerandum est de anima sensitiua, & primum quidem considerandum est de illius substantia, deinde de proprietatibus, postea de potentijs.

CIRCA PRIMVM QVÆRVNTVR QVATVOR.

Primo vtrum animæ brutorum sint subsistentes.

2 *Vtrum anima sensitiua traducatur cum semine*

3 *Vtrum anima sensitiua sit in semine, quando deciditur.*

4 *Vtrum anima sensitiua sit forma substantialis animalis.*

ARTICVLVS I.

Vtrum animæ brutorum sint subsistentes.

p p q 75. ar. 3. arg. p. VIdetur quod animæ brutorum sint subsistentes. Homo enim in genere conuenit cum alijs animalibus: sed anima sensitiua hominis est aliquid subsistens, ergo & animæ sensitiuæ aliorum animalium sunt subsistentes.

arg. 2. 2 Præterea similiter se habet sensitiuum ad sensibilia, sicut intellectiuum ad intelligibilia: sed intellectus intelligit intelligibilia sine corpore, ergo & sensus apprehendit sensibilia sine corpore: Animæ autẽ brutorum sunt sensitiuæ, ergo sunt subsistentes pari ratione, qua & anima hominis, quæ est intellectiua

arg. 3. 3 Præterea brutorum animalium anima mouet corpus; corpus autem non mouet, sed mouetur, ergo anima bruti habet aliquam operationem sine corpore, & per consequens erit subsistens.

p p. 75 a. 6 c Sed contra est, quod impossibile est, quod forma subsistens desinat esse; sed animæ brutorum desinunt esse corrupto corpore, ergo animæ brutorum non sunt subsistentes.

p. p. 75 a. 3. c Respondeo dicendum, quod antiqui Philosophi nullam distinctionem ponebant inter sensum,
q 48 a. 3. & intellectum, & vtrumque corporeo principio attribuebant, vt dictum est. Plato autem distinxit inter intellectum, & sensum; vtrumque tamen attribuit principio incorporeo, ponens quod sicut intelligere, ita & sentire conuenit animæ secundum seipsam: & ex hoc sequebatur, quod etiam animæ brutorum animalium sint subsistentes; sed Aristoteles posuit, quod solum intelligere inter opera animæ sine corporeo organo exercetur: sentire vero, & consequenter operationes animæ sensitiuæ manifeste accidunt cũ aliqua corporis immutatione, sicut videndo immutatur pupilla per speciem coloris; & idem apparet in aliis, & sic manifestum est, quod anima sensitiua non habet aliquam operationem propriam per se ipsam: sed omnis operatio sensitiuæ animæ est coniuncti: ex quo relinquitur, quod, cum animæ brutorum animalium per se non operentur, non sint subsistentes: similiter enim vnumquodque habet esse, & operationem.

Ad primum ergo dicendum, quod homo & si conueniat genere cum aliis animalibus, specie tamen differt. Differentia autem speciei attenditur secundum differentiam formæ; nec oportet quod omnis differentia formæ faciat generis diuersitatem. p p ad 1.

Ad secundum dicendum quod sensitiuum quodammodo se habet ad sensibilia, sicut intellectiuum ad intelligibilia, inquantum scilicet vtrumque est in potentia ad suum obiectum, sed quodammodo dissimiliter se habent, inquantum sensitiuum patitur à sensibili cum corporis immutatione. Vnde excellentia sensibilium corrumpit sensum: quod in intellectu non contingit, nam intellectus intelligens maxima intelligibilium, magis potest postmodum intelligere minora Si vero in intelligendo corpus fatigatur, hoc est per accidens, inquantum intellectus indiget operatione sensitiuarum virium, per quas ei phantasmata præparantur. ad 2.

Ad tertium dicendum, quod vis motiua est duplex: vna, quæ imperat motum, scilicet appetitiua. & huius operatio in anima sensitiua non est sine corpore, nam ira, gaudium, & huiusmodi passiones sunt cum aliqua corporis immutatione. Alia vis motiua est exequens motum, per quem membra redduntur habilia ad obediendum appetitui, cuius actus non est mouere, sed moueri. Vnde patet, quod mouere non est actus animæ sensitiuæ sine corpore. ad 3.

ARTICVLVS II.

Vtrum anima sensitiua traducatur cum semine.

VIdetur quod anima sensitiua non traducatur cũ semine. Principium enim generationis in rebus p p. 118. a 1. arg. 1.
viuentibus est per potentiam generatiuam, quæ cum numeretur inter vires animæ vegetabilis, est infra animam sensitiuam: Nihil autem agit vltra suam speciem, ergo anima sensitiua non potest causari per vim generatiuam animalis.

2 Præterea generans generat sibi simile, & sic oportet, quod forma generati sit actu in causa generationis: sed anima sensitiua non est actu in semine, nec ipsa nec aliqua pars eius: quia nulla pars animæ sensitiuæ est nisi in aliqua parte corporis: In semine autẽ non est aliqua corporis particula, quia nulla particula corporis est, quæ non fiat ex semine, & per virtutem seminis, ergo anima sensitiua non causatur ex semine. arg. 3.

3 Præterea si in semine est aliquod principium actiuum animæ sensitiuæ, aut illud principium manet genito iam animali, aut non manet: sed manere non potest, quia vel esset idem cum anima sensitiua animalis generati, & hoc est impossibile, quia sic esset idem generans, & generatum, & faciens, & factum: vel esset aliquid aliud, & hoc etiam est impossibile, quia in vno animali non est nisi vnum principium formale, quod est vna anima: si autem non manet, hoc etiam videtur impossibile, quia sic aliquod agens ageret ad corruptionem sui ipsius, quod est impossibile. Non ergo anima sensitiua potest generari ex semine. arg. 4.

4 Præ-

q. 3. de pot. a. 11. arg. 9. 1. p. q. 118. a. 1. arg. 4. 4 Præterea eorum, quæ sunt idem secundum substantiam, est idem modus prodeundi in esse: sed anima sensibilis, & vegetabilis in homine est eiusdem rationis, & speciei atque in brutis, & plantis, ergo sicut in homine anima vegetabilis, & sensibilis non traducitur cum semine, nec traduceretur in brutis, & plantis.

2. d. 18. arg. 5. q. 3. de pot. a. 11. arg. 14. 5 Præterea quando aliquid est nobilius, tanto nobiliorem causam habet, vel saltem non minus nobilem: sed anima sensibilis nobilior est in animalibus perfectis, quam in imperfectis genitis ex putri, ergo cum in his non possit anima sensibilis traduci cum semine, cum non generentur ex sibi similibus, nec traducetur cum semine in animalibus perfectis, sed in vtrisque creabitur.

1. d. dit. arg. a. sed cōtra. Sed contra est, quod Philosophus dicit in 16. de animalibus, quod intellectus solus ab extrinseco est, ergo videtur, quod anima sensibilis non sit ab extrinseco, & per consequens quod non creetur, sed traducatur cum semine.

p. p. arg. sed contra 2. d. arg. p. sed contra q. 3. de pot. arg. p. sed cōtra. 2 Præterea sic habet virtus, quæ est in semine ad animalia quæ ex semine generantur, sicut se habet virtus, quæ est in elementis mundi ad animalia, quæ ex elementis mundi producuntur, sicut quæ ex putrefactione generantur: sed in huiusmodi animalibus animæ producuntur ex virtute, quæ in elementis, secundum illud Gen. p. producant aquæ reptile animæ viuentis, ergo & animalium, quæ generantur ex semine, animæ producentur ex virtute, quæ est in semine.

p. p. c. 2. d. c. 3. de pot. c. Respondeo dicendum, quod quidam posuerunt animas sensitiuas animalium à Deo creari; quæ quidem positio conueniens esset, si anima sensitiua esset res subsistens, habens per se esse, & operationem, sic enim sicut per se haberet esse, & operationem; ita per se deberetur ei fieri: & cum res simplex, & subsistens non possit fieri nisi per creationem, sequeretur quod anima sensitiua procederet in esse per creationem. Sed ista radix est falsa, scilicet, quod anima sensitiua per se habeat esse, & operationem; nam non corrumperetur corrupto corpore, & ideo cū non sit forma subsistens, habet se in essendo ad modum aliarum formarum corporalium, quibus per se non debetur esse, sed esse dicuntur, inquantum composita subsistentia per eas sunt, vnde & ipsis compositis debetur fieri. Et quia generans est simile generato, necesse est, quod naturaliter tam anima sensitiua, quam aliæ huiusmodi formæ producantur in esse ab aliquibus corporibus agentibus, transmutantibus materiam de potentia in actum per aliquam virtutem corpoream, quæ est in eis. Quanto autem aliquod agens est potentius, tanto potest suam actionem diffundere ad magis distans: sicut quanto aliquod corpus est magis calidum, tanto ad remotius calefactionē perducit. Corpora igitur non viuentia, quæ sunt inferiora, naturæ ordine, generant quidem sibi simile, non per aliquod medium, sed per se ipsa. Sicut ignis per se ipsum generat ignem: sed corpora viuentia tam quam potentiora agunt ad generandum sibi simile, & sine medio, & per medium; sine medio quidem, in opera nutritionis in quo caro generat carnem; cum medio vero in actu generationis, quia ex anima generantis deriuatur quædam virtus actiua ad ipsum semen animalis, vel plantæ, sicut & à principali agente deriuatur quædam vis motiua ad instrumentum. Et sicut non refert dicere, quod aliquid moueatur ab instrumento, vel principali agente: ita non refert dicere, quod anima generati causetur ab anima generantis, vel à virtute deriuata ab ipsa, quæ est in semine.

p. p. q. 118. a. 2. p. ad 2. Ad primum ergo dicendum, quod virtus generatiua non generat solum in virtute propria, sed in virtute totius animæ, cuius est potentia: & ideo virtus generatiua plantæ generat plantam: virtus vero generatiua animalis generat animal. Quanto enim anima fuerit perfectior, tanto virtus eius generatiua ordinatur ad perfectiorem effectum.

Ad secundum dicendum, quod virtus illa actiua, quæ est in semine ex anima generantis deriuata, est quasi quædam motio ipsius animæ generantis, nec est anima, aut pars animæ nisi in virtute, sicut in serra vel securi non est forma lecti, sed motio quædam ad talem formam. Et ideo non oportet, quod ista vis actiua habeat aliquod organum in actu, sed fundatur in ipso spiritu incluso in semine, quod est spumosum, vt attestatur eius albedo: in quo etiam spiritu est quidam calor ex virtute cælestium corporum, quorum etiam virtute agentia inferiora agunt ad speciem. Et quia in huiusmodi spiritu concurrit virtus animæ cū virtute cælesti, dicitur quod homo generat hominem, & sol. Calidum autem elementare se habet instrumentaliter ad virtutem animæ, sicut etiam ad virtutem nutritiuam, vt dicitur in 2. de ani. t. 50. ad 3.

Ad tertium dicendum, quod in animalibus perfectis, quæ generantur ex coitu, virtus actiua est in semine maris, secundum Philosophum l. 3. de gen. animal c. 2. & 10. Materia autem fœtus est illud, quod ministratur a fœmina: in qua quidem materia statim a principio est anima vegetabilis, non quidem secundum actum secundum, sed secundum actum primū, sicut anima sensitiua in dormientibus. Cum autem incipit attrahere alimentum, tunc iam actu operatur. Huiusmodi igitur materia transmutatur à virtute, quæ est in semine maris, quousque perducatur in actum sensitiuæ animæ: nō ita, quod ipsamet vis, quæ erat in semine, fiat anima sensitiua, quia sic idem esset generans, & generatum, & hoc magis esset simile nutritioni, & augmento quam generationi, vt dicit Philosophus p. de ani. t. 33. & 34. postquam autem per virtutem principii actiui, quod erat in semine, producta est anima sensitiua in generato, quantum ad aliquam partem principaliorem: tunc iam illa anima sensitiua prolis incipit operari ad complementum proprii corporis, per modum nutritionis, & augmenti. Virtus autem actiua, quæ erat in semine, esse desinit dissoluto semine, & euanescente spiritu, qui inerat. Nec hoc est inconueniens, quia vis ista non est principale agens, sed instrumentale: motio autem instrumenti cessat effectu iam producto in esse. ad 4.

Ad quartum dicendum, quod licet anima sensitiua in hominibus, & brutis sit eiusdem rationis secundū genus, non tamen est eiusdem rationis secundum speciem: sicut nec idem animal specie est homo, & brutum: Vnde & operationes animæ sensibilis sunt multo nobiliores in homine, quam in brutis, vt patet in tactu, & in apprehensiuis interioribus, vt patet in animalibus genitis ex semine, & ex putri, quæ in genere conueniunt, & specie differunt. q. 3. de pot. a. 11. ad p. 2. d. 18. a. 3. q. a. ad 4.

Ad quintum dicendum, quod in animalibus generatis ex putri virtus cæli, vt dicit Comm. 7. met. supplet locum virtutis formatiuæ in semine. Huiusmodi enim animalia propter sui imperfectionem nō tot requirunt ad sui generationem, sicut animalia perfectiora, in quibus oportet, quod cum virtute cælesti adsit in semine virtus animæ a patre deriuata. Est enim virtus cælestis in omnibus corporibus inferioribus, sicut virtus motoris in moto, vt inducat vnumquodque in speciem, secundum materiæ dispositionem. Et hæ virtutes cælestes in elementis receptæ vocātur à Philosopho in 17. de animal. seu 2. de gen. animal. c. 3. virtutes animæ, quibus omnia elementa plena dicis, eo quod huiusmodi virtutes sunt sufficientes ad 2. d. ad 5.

animarionem materiæ, si pertingent ad aliquam complexionis æqualitatem.

ARTICVLVS III.

Vtrum anima sensibilis, vel vegetabilis sit in semine à principio quando deciditur.

q. 3. de pot a 12. arg. 3. Videtur quod anima sensibilis, vel vegetabilis sit in semine à principio, quādo deciditur. Dicit enim Philosophus in 16. de animal. quod virtus. quæ est in semine est sicut filius de domo patris egrediens: sed filius est eiusdem speciei cum patre, ergo & illa virtus, quę est in semine, est eiusdem speciei cum anima sensibili, à qua deriuatur.

arg. 4. 2 Præterea dicit Philosophus loco citato, quod virtus illa est sicut ars. quæ si in materia esset. ad perfectionem artificiati operaretur: sed in arte est species artificiati, ergo & in illa virtute seminis est species animæ sensibilis, quæ per semen producitur.

arg. 5. 3 Præterea decisio seminis est naturalis, decisio vero animalis annulosi est contra naturam; sed in parte animalis annulosi decisi est anima, vt dicit Philosophus ergo multo magis est in semine deciso.

arg. 6. 4 Præterea dicit Philosophus in 15 de animal, quod mas in generatione animalis dat animam; sed nihil est egrediens à patre nisi semen, ergo anima est in semine.

arg. 7. 5 Præterea accidens non transfunditur, nisi per transfusionem subiecti; sed aliquæ ægritudines transfunduntur à parentibus in filios, sicut lepra, & podagra, & huiusmodi, ergo & eorum substantia transfunditur; hæc autem non est sine anima, ergo anima est in principio in semine.

arg. 8. 6 Præterea Hyppocrates dicit, quod per decisionem venæ, quæ est iuxta aures, generatio impeditur: hoc autem non esset nisi semen decideret, à toto corpore, quasi actu prius existens. ergo cum id, quod est actu pars animalis, habeat animam, videtur, quod semen à principio habeat animam.

arg. 9. 7 Præterea idem dicit, quod equus quidam propter nimium coitum inuentus est sine cerebro; hoc autem non esset, nisi semen decideretur ab eo, quod est actu pars, ergo idem quod prius.

arg. 10. 8 Præterea quod est superfluum, non est de substantia rei. si ergo semen sit superfluum, non erit de substantia generantis, & ita filius, qui est ex semine, non erit de substantia patris, quod est inconueniens, ergo semen est de substantia generantis, & ita in eo erit anima.

arg p. sed contra. Sed contra est, quod Philosophus dicit in lib. de animal quod semen & fructus est in tali potentia ad animam, quæ est abiiciens animam.

arg. 2. 2 Præterea si semen à principio habet animam, hoc non videtur esse possibile, nisi duobus modis, vel quod tota anima generantis in semen transeat, vel quod pars eius; vtrumque autem horum videtur esse inconueniens, quia ex primo sequitur, quod non remaneat anima in patre; ex secundo autem sequitur, quod non remaneat ibi tota, ergo anima non est in semine à principio.

q. 5. de pot. a. 16. c. Respondeo dicendum, quod opinio quorundam fuit, quod anima à principio decisionis esset in semine, volentes quod sicut corpus decidit à corpore, ita similiter anima propagetur ab anima, vt statim cum corporis particula esset etiam ibi anima. Hæc autem opinio non videtur vera, quia secundum quod Philosophus probat in 15. de animal. semen non deciditur ab eo, quod fuit actu pars, sed fuit superfluum vltimæ digestionis, quod nondum erat vltima assimilatione assimilatum. Nulla autem corporis pars est actu per animam perfecta, nisi sit vltima assimilatione assimilata. Vnde semen ante decisionem nondum erat perfectum per animam, ita quod anima esset formatiua, erat tamen ibi aliqua virtus, secundum quam iam per actionem animæ erat alteratum, & deductum ad dispositionem propinquam vltimæ assimilationi. Vnde, & postquam decisum est, non est ibi anima sed aliqua virtus animæ, & propter hoc in 16. de animal. Philosophus dicit, quod in semine est virtus principij animæ. Et præterea, si anima esset in semine à principio, aut esset ibi habens actu speciem animæ, aut non, sed vt quædam virtus, quæ conuerteretur postmodum in animam. primum esse non potest, quia cum anima sit actus corporis organici, qualemcunque organizationem corpus susceptiuum animæ habere non potest, & inde etiam sequitur, quod totum id, quod agit in seminibus, non est nisi quędam dispositio materiæ, & per consequens non esset generatio, cum generatio non sequatur, sed præcedat formam substantialem; nisi forte dicatur, quod corporis sit alia forma substantialis præter animam; ex quo sequitur, quod anima non substantialiter corpori vniretur, vt pote adueniens corpori, postquam est iam per aliam formam constitutum hoc aliquid. sequitur vlterius. quod generatio viuentis non esset generatio, sed decisio quædam, sicut pars ligni separatur à ligno, vt sit actu lignum. Secunda pars diuisionis prædictæ esse non potest, quia secundum hoc sequeretur, quod forma substantialis non subito, sed successiue in materia proueniret, & sic in substantia esset motus, sicut est in qualitate, & quantitate, quod est contra Philosophum in 5. phys. & etiam forma substantialis reciperet magis, & minus, quod est impossibile. Vnde relinquitur, quod anima non est in semine; sed virtus quædam animę, quæ agit ad animam producendam ab anima datiuata.

Ad primum ergo dicendum, quod virtus illa non assimilatur filio egredienti de domo patris quantum ad complementum speciei, sed quantum ad acquisitionem eorum, quæ desunt vtrinque ad aliquod complementum; perfectio enim prima manifestatur plerumque per similitudinem perfectionis secundæ. q. de pot. ad 3.

Ad secundum dicendum, quod assimilatio inter virtutem prædictam, & artem procedit quantum ad hoc, quod sicut artificiatum præexistit in arte, sicut in virtute actiua, ita & res viua generanda in virtute formatiua. ad 4.

Ad tertium dicendum, quod ex hoc ipso decisio animalis annulosi est violenta, & contra naturam, quod pars decisa erat actu pars, & perfecta per animam:, vnde per decisionem materiæ anima in vtraque parte remanet, quæ quidem erat in toto vna in actu & plures in potentia; quod quidem accidit per hoc. quod huiusmodi animalia fere sunt similia in toto. & partibus: nam eorum animæ, quia imperfectiores sunt aliis, modicam diuersitatem organorum requirunt; & inde est, quod vna pars decisa potest esse animæ susceptiua, vt pote habens tantum de organis. quantum sufficit ad talem animam suscipiendam, sicut accidit aliis corporibus similibus, vt pote ligno, lapidi, aquæ, & aeri. Es hoc autem Philosophus probat in 15. de animal. quod sperma non fuit actu pars ante decisionem, quia eius decisio non fuit naturalis, sed modus corruptionis cuiusdam: vnde non oportet quod par decisionem seminis in ipso semine anima remaneat. ad 5.

Ad quartum dicendum, quod mas dicitur date animam, inquantum in semine maris continetur virtus, quæ agit ad animam. ad 6.

ad 7. Ad quintum dicendum, quod ægritudines, de quibus est obiectio, non traducuntur cum semine, quasi actu in semine sint, sed quia est principium eorum in semine per aliquam seminis indispositionem.

ad 8. Ad sextum dicendum, quod cũ sperma sit quædam superfluitas, habet quasdam proprias vias, sicut & aliæ superfluitates, quibus inter cisis generatio impeditur, non propter hoc, quod aliquid ex eo, quod erat actu pars resoluatur.

ad 9. Ad septimum dicendum, quod sicut immoderatus aliarum superfluitatum fluxus soluit aliquid de eo, quod erat iam conuersum per violentiam quandam, & non naturaliter, ita etiam immoderatus fluxus seminis, ea vero, quæ fiunt contra naturam, non sunt in consequentiam naturæ trahenda.

ad 10. A loctauum dicendum, quod semen est tale superfluum, quod licet non sit actu pars substantiæ patris, est tamen potentia, & ob hoc dicitur filius de substantia partis esse.

ARTICVLVS IV.

Vtrum anima sensitiua sit forma substantialis animalis.

p. 1 q. 18 art. p. 1 q. 2 de pot. q. 3 a. 11 arg. 13 & d. 18 q. 2 a. 4 arg. p. VIdetur quod anima sensitiua non sit forma substantialis animalis, quia nulla forma substantialis potest esse mouens, quæ non est subsistens; vnde formæ elementorum secundum Philosophum in 8. phys. non sunt mouentes, sed anima sensitiua est mouens, cum omne animal moueatur ab anima sua, & non est subsistens, vt dictum est, ergo anima sensitiua non est forma substantialis animalis. Sed dices quod anima sensitiua non mouet per se corpus, sed ipsum corpus animatum mouet seipsum.

q. de pot. arg. 19. 2 Contra Philosophus probat 8. phys. quod in quolibet mouente seipsum oportet vnam partem esse, quæ sit mouens tantum, & alteram, quæ sit mota; sed corpus non potest esse mouens sensum, quia nullum corpus mouet nisi motum, ergo oportet quod anima sit mouens tantum: & ita anima sensitiua habet operationem in quo non communicat sibi corpus, vnde sequitur quod non sit forma substantialis.

arg. 13. 3 Præterea omnis operatio agentis naturalis tendens ad productionem formæ substantialis materialis reducitur in virtutem cælestem, sicut in virtutem primi alterantis: sed per virtutem cæli anima sensitiua non potest educi, cum corpus cæleste sit inanimatum, & nihil agat vltra speciem, quia effectus non potest esse potior sua causa agente, ergo anima sensitiua non est forma substantialis. Sed dices, quod cælũ potest agere ad productionem animę sensitiuæ in virtute substantiæ spiritualis, quæ ipsum mouet.

arg. 14. 4 Sed contra quod recipitur in alio, est in eo per modum recipientis, & non per modum sui; si ergo virtus intellectualis substantiæ recipitur in corpore cælesti non viuenti, non erit ibi vt virtus vitalis, quæ possit esse principium vitæ.

arg. 15. 5 Præterea substantia intellectualis non solum viuit, sed etiam intelligit, si ergo per eius virtutem corpus cæleste ab ea motum potest conferre vitam, pari ratione poterit conferre intellectum, & ita anima rationalis erit generabilis, quod est falsum.

2. de ani. l. p. & 2. Sed contra est, quod Philosophus 2. de ani. t. 7 & 8. animam, quam diuidit in vegetatiuam, sensitiuam, & rationalem, definit esse corporis animati formam.

2. de ani. l. 2. Respondeo dicendum, quod necesse est dicere, quod anima sensitiua est forma substantialis animalis: & ratio est, quia illud, quod est de quidditate, & essentia rei compositæ, dans illi speciem est forma substantialis illius: ab hac enim sumitur ratio rei, vt patet in rebus artificialibus: sed anima sensitiua est de quidditate, & essentia animalis, quippe cuius ratio, & species ab illa desumitur, ergo anima sensitiua est forma substantialis animalis.

Ad primum ergo dicendum, quod anima sensitiua non est substantia perfecta, vel forma immaterialis, quia non habet esse absolutum, & subsistens: cum nulla eius operatio sit independens a corpore. Neque hoc ipsum, quod est mouere motu progressiuo facit sine organo corporali; mouet enim anima sensitiua per duas virtutes motrices, vnam imperantem, & alteram imperatam. Imperans est appetitus, cuius actus exercetur per organum corporale, & proinde non est animæ tantum, sed compositi. Virtus autem imperata, & exequens motum est vis quædam musculis, & lacertis affixa, quorum motu totum corpus mouetur, Vnde sequitur quod anima sensitiua est forma substantialis, sed materialis. q. 1. de pot. ar. 11 ad 18. & d. 15 q. 2. a. 3. ad p.

Ad secundum dicendum, quod corpus potest mouere, quasi non motum illa specie motus, qua mouet, licet nõ possit mouere, nisi aliquo modo motum: corpus enim cæli alterat non alteratum, sed localiter motum. Et similiter organum virtutis appetitiuæ mouet localiter, non localiter motum, sed aliquo modo alteratum: operatio enim appetitus sensitiui sine corporali alteratione non contingit, sicut patet in ira, & huiusmodi passionibus. q. de pot. ad 18.

Ad tertium dicendum, quod corpus cæleste & si non viuum, agit tamen in virtute substantiæ viuentis, a qua mouetur, siue sit angelus, siue Deus. ibid. ad 19.

Ad quartum dicendum, quod virtus substantiæ spiritualis mouentis relinquitur in corpore cælesti, & motu eius, non sicut forma habens esse completum in natura, sed per modum intentionis, sicut virtus artis est in instrumento artificis. ad 14.

Ad quintum dicendum, quod anima rationalis excedit locum, & ordinem corporalium principiorum. Anima vero vegetabilis, & sensitiua non excedunt talem locum, & ordinem, quod patet ex earum operationibus, nam secundum ordinem naturarum sunt etiam ordines actionum. Inuenimus enim quasdam formas, quæ se vlterius non extendunt, quam ad id, quod per principia materialia fieri potest: sicut formæ elementares, & corporum mixtorum, quæ non agunt vltra actionem calidi, & frigidi: vnde sunt penitus materiæ immersæ anima vero vegetabilis licet non agat nisi mediantibus prædictis, attingit tamen operatio eius ad aliquid, ad quod qualitates prędictę non se extendunt, videlicet ad producendam carnem, & os, & ad præfigendum terminum augmenti, & ad huiusmodi: Vnde & adhuc detinetur infra ordinem materialium principiorum, licet non quantũ formæ prædictæ. Anima vero sensibilis non agit per virtutem calidi, & frigidi de necessitate, vt patet in actione visus, & imaginationis, & huiusmodi: Quamuis ad huiusmodi operationes requiratur determinatum temperamentum calidi, & frigidi ad constitutionem organorum, sine quibus actiones prædictæ non fiunt: vnde non totaliter transcendit ordinem materialium principiorum quamuis ad ea nõ tantum deprimatur, quantum formæ prædictæ. Anima vero rationalis etiam agit actionem, ad quam virtus calidi, & frigidi non se extendit nec eam exercet per virtutem calidi, & frigidi. Nec per organum corporale: Vnde ipsa sola transcendit ordinem naturalium principiorum, (& ideo nullum corpus potest agere etiam vt instrumentum ad eius productionem,) secus autem anima sensibilis in brutis, & vegetabilis in plantis. ad 15 & in c.

QVÆSTIO LVIII.

De proprietatibus animæ sensitiuæ.

Deinde considerandum est de proprietatibus animæ sensitiuæ.

CIRCA QVAS QVÆRVNTVR DVO.

Primo vtrum anima sensitiua sit corruptibilis.
2. Vtrum anima sensitiua in homine sit nobilior, & perfectior, quam in bruto.

ARTICVLVS I.

Vtrum anima sensitiua sit corruptibilis.

VIdetur quod anima sensitiua sit incorruptibilis. Dicit enim Philosophus 10. met. quod q. de anj. a. 14 arg. 2. corruptibile, & incorruptibile differunt genere; sed anima hominis, & brutorum non differunt genere, quia nec homo à brutis genere differt, ergo anima hominis, & brutorum non differunt secundum corruptibile, & incorruptibile: sed anima hominis est incorruptibilis, ergo & anima sensitiua bruti.

qnol. 9. a. n. arg. p. 2 Præterea substantia viuens naturæ ordine præfertur substantiæ non viuenti: sed anima sensibilis, & vegetabilis sunt substantiæ viuentes, ergo sunt nobiliores substantiis non viuentibus: Aliquæ autem substantiæ non viuentes sunt incorruptibiles, vt cæli, ergo & anima sensibilis, & vegetabilis erunt incorruptibiles.

p.p.75 a.6. arg.p 11. q. 16 1. 2. p. arg. 2. 3 Præterea quorum est simile principiũ, & similis processus, videtur etiam similis finis; sed similis est principium generationis hominum, & brutorum, quia de terra facta sunt; similis etiam est vitæ processus in vtrisque, quia similiter spirant omnia, & nihil habet homo iumento amplius, vt dicitur Eccles. 3. ergo vt ibidem concluditur, vnus est interitus hominis, & iumentorum & æqua vtrorumque conditio; sed anima hominis est incorruptibilis, ergo & animæ brutorum erunt incorruptibiles, vel si hæ sunt corruptibiles, etiam anima rationalis erit corruptibilis

q. 17 2. p. & 1 p p q. 75. a. 3 & 5. Sed contra est, quod anima sensitiua bruti est forma non subsistens, vt dictum est, sed nulla forma non subsistens potest a corpore, à quo dependet in esse, separari, atque adeo esse incorruptibilis, ergo anima sensitiua bruti est corruptibilis.

q. 1. de pot. a 11. c. Respondeo dicendum, quod anima sensitiua bruti corrumpitur corpore corrupto; & ratio est, quia esse animæ sensitiuæ bruti non potest consistere nisi q præced. a. p. 2 4. in vnione ad corpus, quod eius operationes ostendunt, quæ sine organo corporali esse non possunt, vt dictum est. Vnde nec esse illius est illi absolute sine dependentia ad corpus, propter quod nec à corpore separari potest, nec iterum in esse produci, nisi quatenus producitur corpus; & ideo corrupto corpore necesse est quod & ipsa corrumpatur.

q. de ani. a. 14 ad 2. Ad primum ergo dicendum, quod si anima humana, & brutorum per se collocarentur in genere, sequeretur quod diuersorum generum essent secundum naturalem generis considerationem: sic enim corruptibile, & incorruptibile necesse est genere differre, licet in aliqua ratione communi possint conuenire: ex quo & in vno genere logico possunt esse secundum logicam considerationem. Nunc autem anima non est in genere sicut species, sed sicut pars speciei: vtrumque autem compositum corruptibile est, tam illud, cuius pars est anima humana, quam illud, cuius pars est anima bruti: & propter hoc nihil prohibet ea esse vnius generis.

Ad secundum dicendum, quod anima vegetatiua, & sensitiua non sunt substantiæ viuentes, sicut quol 9. a. 14. ad p. nec subsistentes sed sunt principia viuendi, & essendi: & iterum non oportet, si quid minus nobile est incorruptibile, quod etiam quod est magis nobile, sit tale. Causa enim corruptibilitatis est materia, vt dictum est, nobilitas autem rei oritur ex forma, inest enim cuique rei secundum suum esse, quod est effectus formæ.

Ad tertium dicendum, quod Salomon inducit rationem illam ex persona insipientium, vt exprimi- q. 1, a. 12. p t g c. 18. Tab v. forma. tur Sap 2. quod ergo dicitur, quod homo, & alia animalia habent simile principium generationis, verum est quantum ad corpus, similiter enim de terra p. p. 75 a. 6. ad p. facta sunt omnia animalia: non autem quantum ad animam: nam anima brutorum producitur ex virtute aliqua corporea: anima autem humana a Deo: & ad hoc significandum dicitur gen. p. quantum ad alia animalia, producat terra animam viuentem: quantum vero ad hominem dicitur quod inspirauit in faciem eius spiraculum vitæ: & ideo concluditur. Eccl. vlt. reuertatur puluis in terram suam, vnde erat, & spiritus redeat ad Deum, qui dedit illum. Similiter processus vitæ est similis quantum ad corpus, ad quod pertinet quod dicitur Eccles loco citato. similiter spirant omnia. & cap 2. fumus, & flatus est in naribus nostris: sed non est similis processus quantũ ad animam, quia homo intelligit, non autem alia animalia: vnde falsum est quod dicitur, nihil habet homo iumento amplius, & ideo similis est interitus quantum ad corpus, sed non quantum ad animam,

ARTICVLVS II.

Vtrum anima sensitiua in homine sit nobilior, & perfectior quam in brutis.

VIdetur quod anima sensitiua non sit perfectior in homine, quam in brutis. Homo enim à b. d. 17. q. 1. a 1. arg. p. d 19 q. 1. a 3. arg. 4 q. de ani a. 11. brutis non differt secundum animam sensitiuam, ergo non est perfectior anima sensitiua in homine, quam in brutis.

2 Præterea operatio attestatur nobilitatem virtutis, & nobilitas huius nobilitatem formæ: sed p p q 91. 3. arg p. quædam animalia sunt perfectioris sensus, & motus, quam homo: nam canes, cum melius odorent, sunt acutioris sensus, & aues, cum velocius moueantur, sunt velocioris motus, quam homo, ergo & bruta habent nobiliorem formam sensitiuam, quam homo.

3 Præterea si anima sensitiua est perfectior in ho- q de ani a. 11. mine, maxime quia in illo est incorruptibilis, & rationalis, in brutis vero est corruptibilis, & irrationalis, sed illud est falsum, nam potentiæ animæ sensitiuæ in homine sunt corruptibiles, & irrationales: impossibile autem est propriam passionem quæ semper inest subiecto, cuiusmodi est anima, respectu potentiæ, vt dictum est, corrumpi non corrupto subiecto, ergo anima sensitiua in homine non est perfectior, quam in brutis.

Sed contra anima sensitiua in homine non solum ibid. est sensitiua, sed etiam rationalis, cum in homine non sit nisi vna anima, in brutis vero est tantum sensitiua; ergo anima sensitiua in homine est nobilior, & perfectior, quam in brutis.

7 p. 76. ar 5. q. 1. de ani. ad arg. 1 p q 1. a. 2. 3. a. 1 & 2, 3. p. Respondeo dicendum, quod anima sensitiua in homine est longe nobilior, & perfectior, quam in brutis, & ratio est, quia quæ sunt inferioris, præexistunt in superiori perfectius, vt dicit D. Dion. l. de diuin. nomin. dignius enim est alicui, quod existat in aliquo se digniori, quam quod existat per se, vis autem sensitiua se habet ad intellectiuam sicut inferius ad superius, ergo debet in anima intellectiua esse perfectiori modo, & per consequens anima sensitiua erit in homine nobilior, & perfectior quam in aliis animalibus quia in homine est coniuncta cum nobiliori, & perfectiori forma complenua, ratione cuius coniunctionis, & est virtuosior, licet in homine non constituat speciem, sicut constituit in cæteris animalibus, quia in illis consideratur, vt vltima forma, secus in homine.

1 d. 1. q. 1 a. 4. 43. p. q. 11. 1. ad 2. Ad primum ergo dicendum, quod licet homo, & equus in hoc conueniant, quod vterque est sensibilis, non tamen oportet, quod anima sensibilis sit vnius rationis in homine, & equo, quia homo, & equus non sunt vnum animal in specie. Vnde in homine anima sensibilis est multo nobilior, quam in aliis animalibus, quantum ad principales actus, vt patet in actibus interiorum sensuum, & in operatione tactus, qui est principalis sesus, In omni enim totopotestatiuo potentia inferior superiori coniuncta perfectior inuenitur, vt potestas præpositi multo excellentior est in rege & humana natura multo perfectior est in Christo, quã in nobis, propter vnionem cum verbo. anima autem sensibilis in homine per essentiam coniungitur animæ rationali.

Ad secundum dicendum, quod tactus, qui est fundamentum aliorum sensuum est perfectior in homine, quã in aliquo alio animali, & propter hoc oportetet quod homo haberet temperatissimam complexionem inter omnia animalia. Præcedit etiam homo alia animalia quantum ad vires sensitiuas interiores, vt dictum est; ex quadam autem necessitate contingit, quod quantum ad aliquos exteriores sensus homo ab aliis animalibus deficiat, sicut homo inter omnia animalia habet pessimum olfactum: necessarium enim fuit quod homo inter omnia animalia respectu sui corporis haberet maximum cerebrum, tum vt in eo perficerentur operationes interiores virium sensitiuarum quæ sunt necessariæ ad intellectus operationem; tum etiam vt frigiditas cerabri temperaret calorem cordis, quem necesse est abundare in homine, ad hoc, quod homo sit rectæ staturæ. Magnitudo autem cerebri propter eius humiditatem est impedimentum olfactus, qui requirit siccitatem, & similiter potest assignari ratio, quare quædam animalia sunt acutioris visus, & subtilioris auditus, quam homo, propter impedimentum horum sensuum, quod necesse est consequi in homine ex perfecta æqualitate complexionis; & eadem etiam ratio est assignanda de hoc, quod quædam animalia sunt homine velociora; cui excellentiæ velocitatis repugnat æqualitas humanæ complexionis.

q. de ani. a. 2. ad 13 & 14. Ad tertium dicendum, quod anima sensitiua in homine propter coniunctionem cum anima rationali secundum substantiam est rationalis, & incorruptibilis, licet potentiæ sensitiuæ sint corruptibiles: c. 1. a. 2. non enim hæ sunt proprietates animæ, sed coniuncti; vnde tantum respiciunt in homine animam sensitiuam, vt principium, & originem, non vt subiectum, vt dictum est.

QVÆSTIO LIX.

De obiecto sensus.

Deinde considerandum est de potentiis animæ sensitiuæ, & erit hæc consideratio in quinque partes distributa, nam primo considerandum est de sensu in communi, secundo de sensibus externis, tertio de internis, quarto de appetitu sensitiuo, quinto de potentia motiua.

Circa primum consideranda sunt quinque. Primo obiectum sensus. Secundo species sensibiles Tertio operatio sensus, seu sensatio. Quarto organum. Quinto ipsa potentia sensitiua.

CIRCA PRIMVM QVÆRVNTVR SEPTEM.

Primo, Vtrum obiectum sensus sit extra sensum.

2 *Vtrum obiectum sensus sit tantum res existens, & præsens*

3 *Vtrum obiectum sensus sit substantia.*

4 *Vtrum possint plura sensibilia per sensum ab eodem percipi.*

5 *Vtrum recte diuidatur sensibile in per accidens, & per se, & per se: in proprium, & commune*

6 *Vtrum sensus possit decipi circa proprium sensibile.*

7 *Vtrum sensibilia communia sint tantum quinque.*

ARTICVLVS I.

Vtrum obiectum sensus sit extra sensum.

Videtur quod obiectum sensus non sit extra sensum. Dicit enim Philosophus 2. post. t. vlt. quod sensus est ipsius vniuersalis; sed vniuersale est in anima, vt dicitur 2. de ani. t. 60. ergo obiectum sensus, non est extra sensum. 2. post. l. vlt. 2. de ani. l. 12.

2 Præterea dicit Philosophus 2. post. loco citato, quod sensus facit vniuersale: sed illud non facit nisi cognoscendo, ergo obiectum sensus non semper est singulare existens extra sensum. 2. post. l. vlt.

3 Præterea cum simile simili cognoscatur, sensus debet esse ipsa sensibilia in actu; sed sensibilia in actu sentiri possunt, ergo & ipse sensus sentiri poterit, & ita obiectum sensus non erit extra sensum. 2. de ani. l. x

4 Præterea sensorium sensus est compositum ex qualitatibus sensibilibus, sed hæ sentiuntur, cum pertineant ad obiectum sensus, ergo sensorium sentitur, quod tamen non est extra sensum.

5 Præterea dicit Philosophus 2. de ani. t. 136. quod visus videt se videre; sed visio est intra sensum, non extra, cum sit actus immanens, sicut & intellectio, ergo obiectum sensus non est extra sensum. 3. de ani. l. 2. Tab. v. sensus n. 32.

6 Præterea dicit Philosophus 2. de ani t. 138. quod visu discernimus tenebras; sed tenebræ nihil aliud est, quam priuatio quæ est ens rationis, quod tantum habet esse in intellectu, ergo idem quod prius. 2. de ani. l. 15. 3. de ani. l. 3. Tab. v. ens. n. 25.

de sensu l. 3. 7 Præterea dicit Philosophus lib. de sensu, & sensibili cap. 3. quod oculus motus videt fulgorem in se existentem, & videt seipsum, ergo obiectum visus non semper est extra.

de sensu l. 4 8 Præterea oculus in speculo videt imaginem, &, speciem sui, sed hæc non est nisi in organo visus, ergo obiectum sensus non semper est extra sensum.

2. de ani. l. 12 Sed contra est, quod Philosophus 2. de ani. t. 60. dicit, quod obiectum sensus est sensibile extra sensum existens.

2. de ani. l. 12 2. c g c. 66. Respondeo dicendum, quod hæc est differentia inter obiectum sensus externi, & intellectus, quod obiectum intellectus est intra intellectum, obiectum vero sensus est extra, & ratio huius est, quia sensus secundum actum sunt singularium, quæ sunt extra animam: scientia vero est vniuersalium, quæ sunt intra animam, ex quo patet, quod ille, qui iam habet scientiam, non oportet, quod quærat extra sua obiecta, sed habet ea in se; vnde potest illa considerare, quando volt, nisi forte per accidens impediatur; sed sentire non potest quando vult, quia sensibilia non habet in se, sed oportet, quod adsint ei extra. Ideo vero sensus est singularium, & scientia vniuersalium, quia sensus est virtus in organo corporali; intellectus vero est virtus immaterialis, quæ non est actus alicuius organi corporalis: Vnumquodque autem recipitur in aliquo per modum sui: Cognitio autem omnis fit per hoc, quod cognitũ est aliquo modo in cognoscente, scilicet secundum similitudinem; nam cognoscens in actu est ipsum cognitum in actu: oportet igitur, quod sensus corporaliter, & materialiter recipiat similitudinem rei, quæ sentitur, intellectus autem recipit similitudinem eius, quod intelligitur, incorporaliter, & immaterialiter. Indiuiduatio autem naturæ communis in rebus corporalibus, & materialibus est ex materia corporali, sub determinatis dimensionibus contenta. Vniuersale autem est per abstractionem ab huiusmodi materia, & materialibus conditionibus indiuiduantibus. Manifestum est igitur, quod similitudo rei recepta in sensu repræsentat rem secundum quod est singularis; recepta autem in intellectu repræsentat rem, secundum rationem vniuersalis naturæ: Et inde est, quod sensus cognoscit singularia, intellectus vero vniuersalia, & per consequens obiectum sensus est extra sensum, obiectum vero intellectus est intra intellectum.

2. post. l. vlt. Ad primum ergo dicendum, quod singulare sentitur proprie, & per se: sed tamen sensus est quodammodo ipsius vniuersalis; cognoscit enim Calliam, non solum inquantum est Callias, sed etiam inquantum est hic homo. Et inde est, quod tali acceptione in sensu præexistente, anima intellectiua potest considerare hominem in vtroque, & sic facere vniuersale.

ibid. Ad secundum dicendum, quod sensus dicitur facere vniuersale, quatenus anima vniuersalium cognitionem accipit per viam inductionis ex consideratione omnium singularium.

2 de ani. l. x. & 1. de sensu l. 1. 2. c. g. c. 66. Ad tertium dicendum, cum Philosopho 2. de ani. à tex. 52. & de sensu c. 3. quod sensus non est sensibilis in actu, sed tantum in potentia: tunc autem est actu, quando recipit eorum similitudines. Vnde non sequitur, quod sensus sentiat seipsum, & quod eius obiectum non sit extra. Ideo vero visus non potest cognoscere seipsum, quia visus tantum cognoscit illud,

2 d 19 q p. a. p. c. cuius species potest fieri in pupilla: quia cuiuslibet virtutis operantis per organum corporale oportet vt organum sit medium inter ipsam, & obiectum eius. Cum ergo non sit possibile vt organum cadat medium inter virtutem aliquam, & ipsam essentiam virtutis, non erit possibile, vt aliqua virtus operans mediante organo corporali cognoscat seipsam.

Ad quartum dicendum, quod sensorium sensus non sentitur, quia ad hoc vt obiectum aliquod sentiatur, debet mouere sensum mediante aliquo medio, est enim sensus potentia passiua: præterquamquod si sensibile inhærens organo sentiri posset, semper sentiretur, quod est falsum. de sensu l. 5. q 15 de ver. a. 4. 6.

Ad quintum dicendum, quod sensus exterior non sentit suam sensationem, sed sensus communis, secundum quod ratione continuationis cum sensu externo nominatur nomine sensus externi, vt probat Philosophus de sensu c 3 & 2. de ani. t. 137. vnde cum ibidem videtur oppositum docere, id tantum disputatiue asserit. Vel dic, quod actio visus potest considerari, vel secundum quod consistit in immutatione organi à sensibili exteriori, & sic non sentitur nisi color. Vnde ista actione visus non videt se videre. Alia est actio visus secundum quam post immutationem organi iudicat de ipsa perceptione organi a sensibili, etiam abeunte sensibili, & sic visus non videt solum colorem, vel sentit, sed sentit etiam visionem coloris. de sensu l. 19. 2. de ani. l. 13. 3. de ani. l. 2. p. p. 78. a 4. ad 2 2. c. g. c. 66. vbi vide Ferrar. 3 de ani. l. 2.

Ad sextum dicendum, quod visus discernit tenebras, non quidem per immutationem illarum quomodo videt colorem, & quidquid est per se obiectum eius, sed quatenus non videt per immutationem ab exteriori sensibili factam. de ani. l. 2.

Ad septimum dicendum, quod oculi fulgor apparet moto oculo, non autem quiescente, & ratio huius est, quia accidit per oculi motionem, quasi quod vnum fiat duo; vnum enim, & idem subiecto est pupilla fulgens, & videns; inquantum autem est fulgens proiicit fulgorem suum ad extra: inquantum autem est videns, cognoscit fulgorem, quasi recipiendo ipsum ab exteriori. Cum autem est quiescens, emissio fulgoris fit ab extra: & ita visus huiusmodi fulgorem non recipit, vt videre possit: sed quando oculus celeriter mouetur, illud nigrum oculi transfertur ad locum exteriorem, in quem pupilla emittebat suum splendorem, antequam ille splendor deficiat, & ideo pupilla ad alium locum velociter translata recipit splendorem suum quasi ab exteriori, vt sic videatur esse aliud videns, & visum, quamuis sit idem subiecto, & ideo huiusmodi apparitio fulgoris non fit, nisi oculus celeriter moueatur, quia si moueatur tarde, prius deficiet impressio fulgoris ab exteriori loco, ad quem fulgor perueniebat, quam pupilla illuc perueniat. de sensu l. 3.

Ad octauum dicendum, quod oculus videt in speculo non speciem, sed seipsum, per speciem tamen repercussam, & reflexam à speculo ad oculum. de sensu l. 4

ARTICVLVS II.

Vtrum obiectum sensus sit tantum res præsens, & existens.

Videtur quod obiectum sensus non sit tantum res præsens, & existens. Dicit enim Philosophus lib. de insomniis, cap 2. quod abeunte sensibili adhuc visus illud sentit, quod probat quatuor signis, primum est, quia vbi continue solem videmus, & postea auertimus oculos, nihil videmus, quia adhuc remanet visio lucidi, quod tamen tunc non est præsens, & existens. Secundum est, quia vbi per longum tempus vidimus colorem album, vel viridem, & transferimus oculos ad alium colorem ille per breue tempus videtur eiusdem coloris cum priore. Tertiũ est quia videns solem, si mox claudat oculos, primo ei apparebit color rei splendidæ, deinde mutabitur in medios colores successiue, donec veniat ad nigrum, de somniis l. 2.

& euanescat. Quartum est si quis respiciat flumen velocissime currens, deinde transferat visum ad res quiescentes, omnes illi videbuntur moueri, ergo sensus percipit res absentes, & non existentes.

de senso l. 3. 2 Præterea experientia patet, quod aliquando duo obiecta videntur, puta duo lumina, cum tamen vere sit vnum tantum, ergo tunc videtur aliquid non existens

3 Præterea tristari non solum est de præsenti, sed etiam de præterito, & futuro, sed tristitia pertinet ad vim sensitiuam, ergo sensus potest etiam sentire res non præsentes, & non existentes.

metaph. l. 4 Præterea per phantasiam in somniis videntur res, quæ non sunt: sed phantasia pertinet ad sensum, ergo idem quod prius,

q. de ver. 8. n. arg. 2. sed contra. 5 Præterea aliquando color albus apparet viridis, vt patet experientia, si videatur color albus mediante vitro viridi, ergo sensus percipit etiam rem non existentem.

de ani. l. 10 de sensu l. 3. de mem. l. p. Sed contra est, quod Philosophus 2. de ani. t. 52. & de sensu c. 3. dicit, quod sensus non nisi rem præsentē sentit, & de memoria cap. p. dicit, quod per sensum neque futurum, neque præteritum cognoscimus, sed tantum præsens.

p. p. 78. a. 4. c & ad 5. q. 81. a. 3. ad 3. p. a. 2. ad 2. q. 9. de ver. a. 11 c. Respondeo dicendum, quod sensus exterior tantū apprehendit rem præsentem, & existentem, sed interior etiam absentem, & non existentem, seu præteritam, & futuram, & ratio huius est quia sensus exterior indiget ad suos actus exterioribus sensibilibus, quibus immutatur: at vero sēsus interior habet principale obiectum interius, puta phantasmata, quæ sunt similitudines rerum. Vnde etiam est, quod sensus exterior semper apprehendit rem vt est, nisi sit impedimentum in organo, vel in medio: sed imaginatio, quæ pertinet ad sensum internum, apprehendit vt plurimum rem vt non est, quia apprehendit eam vt præsentem, cum sit absens: apprehendit enim, & intuetur phantasma, quod non est res vera, sed tantum similitudo rei. Et ideo dicit Philosophus 4. metaphys. quod in sensu non est falsitas, sed in phantasia. Præterea sensus exterior non subditur imperio rationis, sicut subditur vis interior sensitiua, quia omnino non est in potestate rationis sensibilium præsentia, sine qua sensus externus non potest exire in actum: potest autem ratio formare imaginatiuæ virtutis phantasma: & ideo potest imaginatio percipere rem absentem, & non existentem, secus vero sensus exterior, & ex his patet ad 3. & 4. obiectum.

3 met. l. 12. q. 10. de ver. a. 8 ad 2. p. p. q. 17. a. 2. & ad 2. 3. d. 13 q. p. a. 2 c.

de somniis l. 2. de sens. l. 4. Ad primum ergo dicendum, quod sensus exterior semper apprehendit rem præsentem, nisi sit impedimentum vel ex parte organi, vel medij, quando incipit sentire, ob rationem allatam, sed quia abeunte sensibili per aliquod breue tempus possunt simulachra sensibilium remanere in sensu externo, ideo sensus communis, vt continuatur cum sensu externo, quomodo appellatur nomine sensus externi, vt dictum est, dicitur rem existentem, & absentem sentire, vt probat obiectum.

de sensu l. 3. Ad secundum dicendum, quod motio organi efficit, vt vnum appareat duo; vnde quod non videatur res vt est, oritur ex impedimento ex parte organi.

ad 5. Ad tertium dicendum, quod ea parte medij impeditur sensus exterior, ne videat colorem, vt est; dictū est autem, quod sensus exterior semper videt rem præsentem, sicut est, nisi sit impedimentum, vel ex parte organi, vel ex parte medij.

ARTICVLVS III.

Vtrum obiectum sensus possit esse substantia.

Videtur quod obiectum sensus possit esse substantia. Quæ enim est differentia corporum ad spiritualia, ita eadem è conuerso, sed oculus incorporeus potest corpora videre, ergo & oculus corporeus potest substantiam spiritualem, & multo magis materialem videre, & sic obiectum sensus poterit esse substantia. 4. d. 49. q. 2. a. 2. arg. 4.

2 Præterea sensus externus potest percipere Deum ipsum: sicut enim Deus est præsens per essentiam suā in intellectu: ita etiam in cælo post resurrectionem erit præsens in sensu, vnde sicut videbitur ab intellectu ex hoc, quod sua essentia ei coniungetur, ita poterit etiam à sensu videri, sed Deus est substantia, ergo substantia potest videri a sensu externo ibid arg. 7

Sed contra est, quod Philosophus 2. de ani ponit obiecta sensuum externorum accidentia externa, visus quidem colorem, & lumen; auditus sonum; odoratus odorem, gustus saporem; tactus tangibiles qualitates. 2. de ani l. 13 1. 4. & seq.

Respondeo dicendum, quod sensus exterior non nisi accidentia externa per se potest sentire, quod manifestum est primo, quia quodquid est & per consequens forma substantialis, quæ constituit rē in specie, & a Philosopho definitur tatto quidquid erat esse rei, est solius intellectus obiectum, vt dicit Philosophus 3. de ani. t. 20. Secundo illud tantum per se sentitur à sensu, quod per se passionem sensui inferre potest, hoc autem est passibilis qualitas, quæ per se diuiditur in colorem, sonum, & huiusmodi. Demum obiectum sensus externi est id, quod est illi maxime propinquum, hoc autem est accidens; cuius signum est, quod de solo accidēte iudicare potest, non de substantia: per accidens tamen potest etiam hæc percipi à sensu externo, quatenus accidit ei, quod per se sentitur: vt quia accidit albo, quod per se sentitur, quod sit talis, vel talis substantia, puta Petrus, vel Paulus, vel hic equus, vel hic leo, ideo hæ substantię per accidens sentiuntur, vt dicit Philosophus 2. de ani. t. 65. 2. de ani l. 14

p. p. 67. a. 3. 2. phys. l. 4. d. 49. q. 2. a. 2. c. p. p. 77. a. 1. c Tab. v. sens. a. 13. & 14.

Ad primum ergo dicendum, quod omnis cognitio fit per aliquam abstractionem a materia: & ideo quanto forma corporalis magis abstrahitur à materia, magis est cognitionis principiū: & inde est, quod forma in materia existens nullo modo est cognitionis principium: in sensu autem aliquo modo, prout à materia separatur: & in intellectu nostro adhuc melius: & ideo oculus spiritualis, à quo remouetur impedimentum cognitionis, potest videre rem corporalem: non autem sequitur, quod oculus corporalis, in quo deficit vis cognoscitiua secundum quod participat de materia, possit cognoscere perfecte cognoscibilia, quæ sunt substantiæ, & quæ non sunt corporea 4. d. 49. q. 2. a. 1. ad 4.

Ad secundum dicendum, quod intellectus est spiritualium perceptiuus non autem visus: & ideo intellectus potest cognoscere diuinam essentiam sibi coniunctam, non autem visus. ad 7.

ARTICVLVS IV.

Vtrum simul possint ab eodem plura sensibilia per sensum percipi.

Videtur quod simul possint ab eodem plura sensibilia per sensum percipi. Numerus enim per- q. 8. de ver. a. 14. arg. 3.

tinet ad obiectum sensus sed numerus cõstat ex pluribus vnitatibus, atque adeo ex pluribus rebus, ergo sensus potest simul plura percipere.

arg 5. 2 Præterea sensus, & sensibile ad inuicem referuntur; sed vnum sensibile potest percipi a diuersis sensibus. ergo & vnus sensus potest simul percipere diuersa sensibilia.

arg. 9 & quol 7. 1. a. arg 5. 3 Præterea sensus est multo spiritualior, quam aer; sed in aere propter sui spiritualitatem possunt simul esse diuersæ formæ, vt albi, & nigri, sicut si à diuersis videntibus album, & nigrum videatur tali dispositione existente, quod lineæ directæ ab oculis ad res visas intersecent se in vno puncto, per quod oportebit simul, & semel speciem albi, & nigri deferri, ergo multo fortius sensus potest simul formari diuersis formis, & ita poterit simul plura sentire.

p p q 81 a 4 arg 2. quol. 7. a 1 arg 4. 4 Præterea nihil prohibet diuersas formas non oppositas simul eidem actu inesse, sicut odorem, & saporem pomo; sed species sensibiles non sunt oppositæ, ergo nihil prohibet sensum vnum simul fieri in actu secundum diuersas species sensibiles, & sic poterit plura sentire.

p p arg 4. quol arg. 5 Præterea non potest cognosci differentia vnius ad alterum, nisi simul vtrumque apprehendatur, vt dicitur 3. de anima t 146. & eadem est ratio de quacunque alia comparatione, sed sensus communis cognoscit differentiam albi, & dulcis. ergo sensus communis saltem potest plura simul percipere.

de sensu l. 17 Sed contra est, quod Philosophus de sens. c 37. dicit quod vnus sensus non potest esse duorum.

p p. 85 a 4. c. 2 Præterea impossibile est idem subiectum perfici simul pluribus formis vnius generis, & diuersarum specierum; sicut impossibile est, quod idem corpus secundum idem coloretur diuersis coloribus, vel figuretur diuersis figuris; sed omnes species sensibiles sunt vnius generis, quia sunt perfectiones vnius potentiæ sensitiuæ, licet res, quarum sunt species, sint diuersorum generum, ergo impossibile est quod idẽ sensus externus simul perficiatur diuersis speciebus sensibilibus ad sentiendum plura in actu.

de sensu l. 17 Respondeo dicendum, quod sensus vnus non potest simul multa cognoscere, nisi inquantum faciunt vnũ per mixturam: cuius ratio est, quia vnus sensus in actu non potest esse simul nisi vnius sicut nec aliqua vna operatio, aut vnus motus terminatur nisi ad aliquod vnum; nec aliqua potentia, simul recipit diuersas formas: vnde necesse est, quod si aliquis sensus puta visus, vel auditus debeat sentire plura, sentiat ea inquãtum facta sunt vnum permistione: & hoc ideo, quia potentia sensitiua sentit illa duo secundum vnũ sensum in actu, idest secundum vnam operationem sensitiuam. Ex hoc autem sensus secundum actum, id est operatio sensitiua habet vnitatem secundum numerum, quia est vnius sensibilis, specie autem est vnus sensus secundum actum, siue vna operatio sensitiua ex eo, quod est secundum potentiam vnam; sicut omnes visiones quorumcunque visibilium sunt eiusdem speciei propter vnitatem potentiæ: sed visio vnius rei differt a visione alterius rei. Necesse est ergo si est vnus sensus secũdum actum, quod vnum dicat, idest iudicet, ergo oportet, quod si multa sunt, commisceantur in vnum: & si non fuerint permixta, necesse est, quod sint duo sensus secundum actum, & duæ operationes sensitiuæ: sed necesse est, quod vnius potentiæ in eodem indiuisibili tempore sit vna operatio, quia vnius rei non potest esse simul nisi vnus actus, & vnus motus. Vnde cum operatio sensitiua nihil aliud sit, quam vsus quidam, quo anima vtitur potentia sensitiua, erit motus quidam ipsius potentiæ, inquantum sensus mouetur à sensibili. Cum ergo vnus sensus sit vna potentia, non contingit quod multa simul sentiantur vno sensu.

Ad primum ergo dicendum, quod sensus cognoscit numerum per modum totius, & per consequens cognoscit plures vnitates, vt faciunt vnum totum. q. 8 de ver. a 14. ad 5.

Ad secundum dicendum, quod nihil sensus est in sensibili, sed aliquid eius, quod sentitur, est in sensu: & sic non est eadem ratio sentiendi multa simul ab vno sensu, & sentiendi vnum simul a multis sensibus. ibid. ad 5.

Ad tertium dicendum, quod plures species sunt in aere, tamquam in medio deferente. ideoque sunt ibi per modum dispositionis, & non per modum vltimæ perfectionis, quia sunt ibi, sicut in quodam fluxu, & vt in fieri: vnde non est simile. ad 9. & in q. ad 5.

Ad quartum dicendum, quod non solum oppositæ formæ non possunt esse in eodem subiecto, sed nec quæcunque formæ eiusdem generis, licet non sint oppositæ, sicut patet in coloribus, & figuris: non enim oportet idem corpus secundum idem simul colorari diuersis coloribus, vel figurari diuersis figuris. p. p. a ad 4.

Ad quintum dicendum, quod sensus non potest plura sentire, sed ea consequenter inquantum plura accipiuntur, vt vnum, sicut plura sensibilia vniuntur in vna differentia, vel cognoscuntur plura sub ratione differentiæ, quomodo etiam cognoscuntur partes plures sub ratione totius, in quo illæ vniuntur. p. p. ad 3. in quol. ad p.

ARTICVLVS V.

Vtrum recte diuidatur sensibile in per accidens, & per se, & per se in proprium, & commune.

Videtur quod non recte diuidatur sensibile in per se, & per accidens: & per se in proprium, & commune. Sicut enim sensibilia per accidens non sentiuntur, nisi inquantum sensibilia propria apprehenduntur: sic neo sensibilia communia apprehenduntur, nisi sensibilia propria apprehendantur: numquam enim visus apprehendit magnitudinem, aut figuram, nisi inquantum apprehendit coloratum, ergo videtur, quod etiam sensibilia communia sint sensibilia per accidens. 2. de ani. l. 13

2 Præterea inter sensibilia communia ponitur figura, & magnitudo: sed figura non percipitur ab omnibus sensibus, cum tamen sensibile commune ita dicatur, quia est obiectum commune omnibus sensibus, ergo saltem figura male ponitur inter sensibilia communia. ibid.

3 Præterea sensus definitur per ordinem ad sensibile per se: sed non definitur per ordinem ad sensibile commune, ergo sensibile commune non est sensibile per se. ibid.

4 Præterea membra opposita numquam coincidunt, vt sæpius dictum est, sed sensibile per se, & per accidens coincidunt: dulce enim est visibile per accidens, inquantum accidit albo, quod apprehenditur visu, & per consequens est sensibile per accidens, & tamen est sensibile per se, cum sit obiectum propriũ gustus, ergo male diuiditur sensibile in per se, & per accidens. ibid.

Sed contra est Philosophus 2. de ani. t. 63. & de sensu c. 4. vbi diuidit sensibila in per se, & sensi. ibid. & de sensu.

per accidens, & per se in sensibile proprium, & commune.

4 d. 45 q. 1. a. 1. c. 2 Præterea esse sensibile est inferre passionem sensui. sed tantum tripliciter contingit aliquid inferre passionem sensui; vel enim illam infert sensui, quatenus coniungitur illi quod per se passionem infert sensui, & hoc est sensibile per accidens; vel per se infert passionem sensui, vel sensus est, & hoc est sensibile per se, sed commune, vt per se infert passionem sensui, vt hic sensus, & hoc est sensibile per se, sed proprium.

2 de ani. l. 13. 4 d. 49 q. 2. art. 2 & de sensu l. 11. Respondeo dicendum, quod recte diuiditur sensibile in per se, & per accidens; & per se in proprium, & commune. Ad cuius manifestationem sciendum, quod sentire consistit in quodam pati, & alterari, vt dicitur 2. de ani. t. 37. quidquid igitur facit differentiam in ipsa passione, vel alteratione sensus, habet per se habitudinem ad sensum, & dicitur sensibile per se, quod autem nullam facit differentiam circa immutationem sensus, dicitur sensibile per accidens. Sic enim Philosophus t. 65. 2. de ani. dicit, quod à sensibili per accidens nihil patitur sensus, secundum quod huiusmodi. Differentiam autem circa immutationem sensus potest aliquid facere dupliciter. Vno modo quantum ad ipsam speciem agentem, & sic faciunt differentiam circa immutationem sensus sensibilia per se propria, nimirum secundum quod hoc est color, illud autem sonus, hoc autem est album, illud vero nigrum, Quædam vero alia faciunt differentiam in transmutatione sensuum, non quantum ad speciem agentis, sed quantum ad modum actionis: qualitates enim sensibiles mouent sensum corporaliter, & situaliter: vnde aliter mouent, secundum quod sunt in maiori, vel minori corpore, & secundũ quod sunt in diuerso situ, scilicet vel propinquo, vel remoto, vel eodem, vel diuerso: & hoc modo faciunt circa immutationẽ sensuum differentiam sensibilia communia, puta magnitudo, figura, numerus motus, quies Manifestum est enim, quod secundum omnia hæc quinque diuersificatur magnitudo, vel situs, & quia non habent habitudinem ad sensum, vt species actiuorum, ideo secundum ea non diuersificantur potentiæ sensitiuæ, sed remanent communia pluribus sensibus. Quod vero attinet ad sensibile per accidens, sciendum est, quod ad hoc, quod aliquid sit sensibile per accidens primo requiritur quod accidat ei, quod per se est sensibile, sicut accidit albo esse hominem, & accidit ei esse dulce. Secundo requiritur, quod sit apprehensum a sentiente, si enim accideret sensibili, quod lateret sentientem, non diceretur per accidens sentiri. Vnde oportet, quod per se cognoscatur ab aliqua alia potentia cognoscitiua sentientis. Tertio requiritur vt ista alia potentia cognoscitiua sentientis non sit sensus externus, sed vel intellectus, vel vis cogitatiua, aut vis æstimatiua, dulce enim est visibile per accidens inquantum accidit albo, quod apprehenditur visu. & tamen ipsum dulce per se cognoscitur ab alio sensu, scilicet a gustu. Vnde proprie loquendo non est hoc vniuersaliter sensibile per accidens, nam est sensibile per se, licet sit visibile per accidens; sensibile autem per accidens nullo modo debet esse sensibile per se, nam illud, vt dictum est, nullo modo mouet sensum externum, hoc vero illum mouet. Quod ergo est sensibile per accidens debet cognosci ab alia potentia, puta vel intellectus si quod sensu proprio non cognoscitur, sit vniuersale, & si statim ad occursum rei sensatæ apprehendatur intellectu. Sicut statim cum video aliquem loquentem, vel mouere seipsum, apprehendo per intellectum vitam eius, vnde possum dicere, quod video eum viuere, Vel cogitatiuæ, si quod sensu externo non percipitur, apprehendatur in singulari, vt puta cum video coloratum, percipio hunc hominem, vel hoc animal: huiusmodi enim apprehensio in homine fit per virtutem cogitatiuam, quæ dicitur etiam particularis, eo quod est collatiua intentionum indiuidualium, sicut ratio vniuersalis est collatiua rationum vniuersalium. Nihilominus tamen hæc vis est in parte sensitiua, quia vis sensitiua in sui supremo participat aliquid de vi intellectiua in homine, in quo sensus intellectui coniungitur: vel æstimatiuæ, vt in animali irrationali, nam in eo fit apprehensio intentionis indiuidualis per æstimatiuam naturalem, secundum quod ouis per auditum, vel visum cognoscit filium, vel quid huiusmodi, & ex his patet ad quartum obiectum.

Ad primum ergo dicendum, quod sensibilia communia non sunt sensibilia per accidens, sed per se, 3 de ani. l. p. vt patet ex dictis, & probat Philosophus 2. de ani. t. 134. quia quæcunque sentiuntur per hoc, quod immutant sensum, sentiuntur per se, & non secundum accidens: nam hoc est per se sentire, pati aliquid à sensibili: sensus autem nihil patitur à sensibili per accidens: omnia autem sensibilia communia per immutationem quandam sentiuntur. Manifestum enim est, quod magnitudo immutat sensum, cum sit subiectum qualitatis sensibilis, puta caloris, aut saporis: & qualitates non agunt sine suis subiectis, ex quo apparet, quod figuram etiam cognoscimus cum quadam immutatione, quia figura est aliquid magnitudinis, quia consistit in terminatione magnitudinis: est enim figura, quæ termino, vel terminis continetur, vt dicitur in p. Euclid. manifestum est etiam, quod quies comprehenditur ex motu, sicut tenebra per lucem: est enim quies priuatio motus. Numerus etiam cognoscitur per negationem continui, quod est magnitudo: numerus enim rerum sensibilium ex diuisione continui causatur: Vnde etiam proprietates numeri per proprietates continui cognoscuntur: quia enim continuum est diuisibile in infinitum, & numerus in infinitum crescere potest, vt patet ex 3. phys.

Ad secundum dicendum, quod sensibilia communia non ita dicuntur, quia sentiantur ab omnibus 2 de ani l. 13 de sensu l. 21. sensibus, sed quia non tantum sentiuntur ab vno, sicut sensibilia propria, sed etiam à multis.

Ad tertium dicendum, quod sensibile per se est duplex, Vnum proprie, & hoc est, quod ita 2. de ani. l. 13. immutat sensum, vt illi det speciem, & in ordine ad illud sensus definitur. Aliud non ita proprie, & hoc facit in sensu immutationem quantum ad modum actionis.

ARTICVLVS VI.

Vtrum sensibilia communia sint tantum quinque.

VIdetur quod sensibilia communia sint plura, quam quinque. Dicit enim Philosophus 2. de ani. t. 133. quod vnum sentitur à multis sensibus: sed quod sentitur a multis sensibus est sensibile commune, ergo sensibilia communia sunt plura, quam quinque.

2 Præterea de sens. cap. 4. dicitur, quod asperum, & leue, acutum, & obtusum sunt sensibilia communia ergo sensibilia communia sunt plura, quam quinque.

3 Præterea sicut quies cognoscitur per motum, ita tenebra per lucem: sed quies est sensibile commune, ergo etiam tenebra erit sensibile com- 3. de ani. l. p.

mune, & sic erunt plura, quam quinque.

2. de ani. l. 13 Sed contra est, quod Philosophus 2 de ani. t. 63. numerat tantum quinque sensibilia communia, magnitudinem, numerum, figuram, motum, & quietem.

ibid. Respondeo dicendum, quod sensibilia communia sunt prædicta quinque, quia omnia illa faciunt ad immutationem sensus, quantum ad modum actionis, non quantum ad speciem agentis, quod est art. 5. proprium sensibilis communis, vt dictum est, quod autem sint tantum illa quinque, manifestum est, quia omnia alia ad illa reuocari possunt vnum quidem ad numerum, quia numerus nihil aliud est, de sensu l. 2. quam multitudo quædam vnitatum; Asperum vero, & lene pertinent ad figuram; similiter & acutum, & obtusum pertinent ad dispositiones figurarum habent habentium angulos, quamquam & ex prædictis quinque, ad magnitudinem aliquo modo reliqua reuocari possunt. Et ex his patet ad prima duo obiecta.

3. de ani. l. 2. Ad tertium dicendum, quod tenebras visus non videt directe, per immutationem factam in ipso, vel secundum speciem agentis, vel secundum modum actionis, sed indirecte, iudicando de ipsa immutatione organi à sensibilis, etiam abeunte sensibili, & ideo non est sensibile per se, siue proprium, siue commune.

ARTICVLVS VII.

Vtrum sensus possit decipi circa proprium sensibile.

3. de ani. l. 11. & 6. VIdetur quod sensus possit decipi circa proprium sensibile Dicit enim Philosophus 3. de ani t. 26 quod sensus visus potest aliquando decipi iudicando id quod non est esse. & 4. de ani t. 161 dicit quod sensus circa proprium obiectum habet licet raro falsitatem.

q. p. de ver. a. p. a. 19. sed contra de sensu. l. 3. p. p. q. 85 a. 6 c. & q. 17. a. 2. 5. 2 Præterea tunc sensus decipitur circa proprium sensibile, quando aliter apprehendit illud, quam sit; sed sensus exterior aliquando aliter apprehendit proprium sensibile, quam sit; videt enim visus aliquando obiectum alterius coloris, quam sit, & aliquando videt multiplicatum, cum tamen à parte rei sit tantum vnum: similiter & gustus febricitantis iudicat amara, quæ sunt dulcia, ergo sensus potest decipi circa proprium sensibile.

p. periher. l. 3 3 Præterea dicit Philosophus 6. met. quod veritas tantum est in mente: sed si sensus nunquam deciperetur circa proprium sensibile, etiam in sensu esset veritas, & diceretur verus, sicut intellectus apprehendens quod quid est semper est verus, & nunquã decipitur, vt dicit Philosophus 3. de ani. ergo sensus circa proprium sensibile potest decipi.

3 de ani l. 11. p. p. q. 17 a. 2 ad 2 & art. 4 c. 2 de ani. l. 13. Sed contra est, quod Philosophus 4. met. t. 24. dicit quod sensus proprij sensibilis non est falsus, quod idem dicit. 3. de ani. t. 26. & 2. de ani. t. 63. vbi ait, quod sensibile proprium est quod vno tantum sensu sentitur, & circa quod non contingit sensum errare.

p. p. q. 85. a. 5 c. 3 de ani. l. 6. 2 Præterea ad proprium obiectum vnaquæque potentia per se ordinatur secundum quod ipsa, quæ autem sunt huiusmodi semper eodem modo se habent: Vnde manente potentia nunquam deficit eius iudicium circa proprium obiectum; sed proprium obiectum sensus est sensibile proprium, hoc enim est, quod per se primo attingitur a sensu, ergo circa sensibile proprium per se non fallitur sensus.

Respondeo dicendum, quod sicut res habet esse per propriam formam ita virtus cognoscitiua habet cognoscere per similitudinem rei cognitæ; Vnde sicut res naturalis non deficit ab esse, quod sibi competit secundum suam formam, potest autem deficere ab aliquibus accidentibus, vel consequentibus, sicut homo ab hoc, quod est habere duos pedes, non autem ad hoc, quod est esse hominem; ita virtus cognoscitiua non deficit in cognoscendo respectu illius rei, cuius similitudine informatur, potest autem deficere circa aliquid consequens ad ipsam, vel accidens ei. Quia ergo sensibile proprium est illud, respectu cuius primo & per se sensus informatur similitudine: sensibile vero commune est cuius similitudo est quidem per se, sed non primo in sensu: sensibile vero per accidens, cuius similitudo neque primo, neque per se, sed tantum per accidens est in sensu, ideo sensus non potest falli, & decipi circa proprium sensibile, nisi per accidens, & in paucioribus, ex eo scilicet, quod propter indispositionem organi non conuenienter recipit sensibilem formam: sicut & alia passiua propter suam indispositionem deficienter recipiunt impressionẽ agentiũ Et inde est, quod propter corruptionẽ linguæ infirmis dulcia amara esse videntur Potest autem falli, & decipi sensus circa sensibilia communia, & per accidens, etiamsi sit recte dispositus, quia sensus non directe refertur ad illa, sed per accidens, & ex consequenti, inquantum refertur ad alia: Vnde ita se habet sensus ad ista, sicut intellectus, cum iudicat aliquid alicui inesse, vel non inesse, componendo, & diuidendo, nisi quod sensus circa sensibilia communia, & per accidens non ita decipitur, vt cognoscat falsitatem, & deceptionem, quomodo reperitur deceptio in intellectu: sed tantum quia cognitio eius falsa est, cum tamen in intellectu componente, & diuidente sit deceptio. & quia cognitio intellectus falsa est, & quia intellectus cognoscit falsitatem, sicut & veritatem. p. p. q. 17. a. 2. & 1. 2. q. 5. a. 6 c & q. de verit a. 11.

Ad primum ergo dicendum, quod sensus exterior dicitur raro falsus, quia deceptio in illo contingit per accidens, ratione impedimenti, vel intrinseci, vel extrinseci puta ratione medij, vt cum quis per medium viride videt colorem album, quem falso iudicat esse viridem ratione medij. q. p. de verit. a. 11 c.

Ad secundum dicendum, quod sensus exterior, vt ibi 1 & in c. dictum est, respectu sensibilis proprij nunquam per huius art. se decipitur, sed tantum per accidens ratione impedimenti, vel intrinseci, vel extrinseci: & hoc, quia per se primo refertur ad sensibile proprium: & quia sensus externus apprehendit rem præsentem, sicut est, ad differentiam sensus interni, puta phantasiæ, quæ, quia vt plurimum apprehendit rem, vt non est, nam illam apprehendit vt præsentem, cum sit absens, sæpe fallitur. Vnde Philosophus 4. met. dicit, quod sensus non est dominus falsitatis, sed phantasia.

Ad tertium dicendum, quod veritas dicitur tantum esse in mente, tanquam in cognoscente veritatem, quia solus intellectus cognoscit veritatem. Vnde intellectus dupliciter dicitur verus, & quia cognoscit veritatem, & quia cognitio eius vera est: sensus vero, quia non cognoscit veritatem, tantum dicitur verus, quia eius cognitio vera est, vt dictum est. p. perih. l. 1. p. p. q. 17. a. 3 c. in c.

QVÆSTIO LX.

De speciebus sensibilibus.

Deinde considerandum est de speciebus sensibilibus.

CIRCA QVAS QVÆRVNTVR TRIA.

Primo, Vtrum dentur species, quæ sint necessariæ ad actum sentiendi.

2 Vtrum hæ species sint diuersæ speciei à qualitatibus sensibilibus.

3 Vtrum species sensibiles percipiantur sensu, vt visibiles visu.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum dentur species, quæ sint necessariæ ad actum sentiendi.

3. de ani. l. 7. q. de ani. a. 3. arg 2. VIdetur quod non sint necessariæ species sensibiles ad actum sentiendi. Dicit enim Philosophus 3. de ani. t. 6. quod sola anima intellectiua est locus specierum: sed si sensus egeret speciebus ad sentiendum, & eas reciperet ab obiecto, etiam sensus dici posset, seu anima sensitiua locus specierum, quia etiam intellectus dicitur locus specierum, non quia habeat illas actu in se, sed quia potest illas recipere, vt dicit Philosophus loco citato ergo non sunt necessariæ species sensibiles in sensu ad actum sentiendi.

de mem. l. 5. 2 Præterea si dantur hæ species ab obiectis exterioribus in sensibus impressæ, sequitur, vt argumentatur Philosophus l. de memoria c. 3. sensum externum posse sentire rem absentem; nam cum sensus exterior sit conformis interiori, sicut hic potest per species permanentes abeuntibus sensibilibus apprehendere rem non præsentem: ita & ille propter prædictam conformitatem posset apprehendere rem non præsentem: sed hoc est falsum, nam sensus tantum apprehendit id, quod est præsens, non autem quod est præteritum, vel futurum, vt dictum est, ergo non dantur huiusmodi species.

q. 59. a. 2. 2. de ani l. 24. 3. de ani. l. 4. 3 Præterea si sunt necessariæ huiusmodi species in sensu externo ad actum sentiendi, vel sunt eiusdem rationis cum obiectis, vel diuersæ: non primum, quia sensus est susceptiuus formarũ sine materia, vt dicitur 2. de ani t. 121. & 138. obiectũ autem sensus externi habet esse materiale: & quia, vt dicit Cõmentator, omne recipiens debet esse denudatum à natura recepti: sic enim lingua infirmi, quia est infecta humore cholerico, & amaro, non potest percipere aliquid dulce, sed omnia videntur ei amara. Neque secundum, quia sic non repræsentabunt obiecta, repræsentare enim est continere similitudinem alicuius, ergo idem quod prius.

4 Præterea vel hæ species sunt indiuisibiles, vel diuisibiles, non primum, quia subiectantur in corpore diuisibili, nullum autem indiuisibile est in diuisibili, quia sic commensurarentur, quod dici non potest Neque secundum, quia sic non posset ex omni parte medij, in quo dicuntur prius esse, quã in sensu, videri obiectum, quod est falsum, ergo non sunt necessariæ huiusmodi species.

5 Præterea si sunt necessariæ huiusmodi species in sensu externo ad actum sentiendi, vel primo vt sint medium sentiendi, & hoc non, quia sufficiens medium videndi oculo est lumen intrinsecum: vel secũdo vt vniant obiectum cum potentia, cum agens, & patiens debeant esse simul: & hoc non, quia ad hoc, vt sensus exterior percipiat obiectum, necessario debet esse distantia localis inter speciem, & obiectum, nam sensibile supra sensum positum non facit sensationem. Vel tertio vt determinet potentiam ad sentiendum, & hoc non, quia vires sensitiuæ exteriores ex se sunt determinatæ ad suos actus, cuius signum est, quod non sunt susceptiuæ vllius habitus, cuius est determinare potentiam: Vel quarto ad producendum sensationis actum, & hoc non, quia actus vitalis sufficienter elicitur à potentia vitali. Vel demum ad repræsentandum obiectum, & hoc etiam non, tum quia quod repræsentat potentiæ cognoscitiuæ aliquid, debet ab illa cognosci, alioqui non duceret ipsam in cognitionem alterius: tum quia sensus non agit producendo similitudinem aliquam, vel simulachrum obiecti, in quo rem ad extra videat, sicut sensus internus, & intellectus, quia quod videtur verbi gratia per visum, immediate est color, & lux ad extra: & idem est de alijs sensibus externis: ad differentiam sensus interni, cuius obiectum est similitudo rei externæ, eo quod potest percipere rem absentem, & intellectus, qui, quia potest similiter intelligere rem absentem, & denudatam à conditionibus indiuiduantibus, necesse est, vt sibi fingat interius aliquam similitudinem, & imaginem, in qua rem illam sic intueatur, ergo non sunt necessariæ huiusmodi species in sensu externo ad actum sentiendi. p. 1. q. 50. a. 3. ad. 3. q. 14. de verit a 8. ad. a. 2. p. & ad 2. pp.

6 Præterea forma inferioris gradus non potest producere similitudinem sui in gradum, altiorẽ sed forma sensibilis naturalis est inferioris gradus quã species sẽsibilis producta in medio, vel in sensu, ergo forma sensibilis non potest producere speciem sensibilem, & per consequens cum non detur aliud producens, non dabitur talis species, & sic non erit necessaria ad sentiendum. p. c g c. 65.

Sed contra est, quod Philosophus 7. phys. t. 11. cum probasset in motu locali mouens, & motum debere esse simul, quia ad actionem requiritur contactus, idem probat in omni genere alterationis, & præsertim in alteratione sensus, dicit enim quod obiectum visibile alterat aerem, cui coniunctus est, & aer alteratus alterat visum, cui absque medio est coniunctus, sed aer non alteratur à colore, nec visus ab aere, nisi recipiendo aliquam formam, & non eiusdem speciei cum colore, quia visus vt videat, debet esse denudatus ab omni colore, vt dicit Philosophus, ergo aliam, quam nos vocamus speciem sensibilem. 7. phys. l. 3. & 4.

2 Præterea 2. de ani. t. 51. dicit Philosophus, quod sensus est potentia passiua, & t. 52. quod si non patitur ab obiecto, non est ratio, cur non sentiat seipsum, vnde concludit t. 54. & t. 60. & 62. quod quia omnia, quæ sunt in potentia, patiuntur, & mouentur ab actiuo, & existente in actu, sensus patitur ab obiecto, quatenus recipit ab illo speciem, ratione cuius sensus dum patitur ab illo, dicitur illi dissimilis, sed cum iam passus est, dicitur factus illi similis, & talis, quale est illud, quod idem dicit t. 118. non potest autem sensus fieri talis realiter, quale est obiectum, non enim color facit visum coloratum, quia cum dispositio materialis sensus non sit similis dispositioni materiali sensibilis, sensus non est receptiuus qualitatis sensibilis secundum esse materiale, & naturale, color autem est qualitas habens in obiecto sensibili esse materiale, & naturale, ergo debet fieri talis intentionaliter, & spiritualiter, me- 2. de ani t. 10 51. 53 & 54.

diante specie illi impressa, quale est ipsum naturaliter, & materialiter.

2. de ani. l. 14 & 15. 3 Præterea 2. de ani. t. 67. dicit Philosophus, quod color est motiuus perspicui in actu, & t. 71. quod perspicuum in actu, quod est susceptium coloris, est sine colore, sed color non mouet perspicuum, nisi imprimendo aliquid, non potest autem imprimere colorem realem, qoia color non est actiuus, & multiplicatiuus sui realiter, sicut primæ qualitates, quæ propterea solæ dicuntur a Philosopho 2. de gen. l. 2 actiuæ, & passiuæ ad inuicem 2. de gen. 18 ergo debet imprimere colorem intentionalem, seu speciem sensibilem sui.

2. de ani. l. 15 23, & 24. 4 Præterea 2. de ani. t. 74. & 75. contra Democritum probat, quod si inter visum, & obiectum esset vacuum, non posset videri tale obiectum, & non nisi quia oportet ad hoc, vt aliquid videatur, quod organum visus patiatur a visibili, recipiendo aliquid ab illo; non potest autem pati ab ipso visibili immediate, quia visibile supra visum positum non videtur, sicut nec aliud sensibile positum supra sensorium non sentitur, vt docet Philosophus ibidem t. 75. & t. 114. & 116. vbi vniuersaliter concludit, quod sensibile positum supra sensorium non facit sensationem, ergo debet ab illo pati per aliquod medium, mediante quo scilicet formam aliquam ab obiecto recipiat; & sic necesse est quod detur aliquod medium inter visibile, & visum, quod tamen tollitur, posito vacuo: vnde sequitur, quod si daretur vacuum non sentiretur obiectum, quæ ratio manifeste supponit obiectum producere aliquid in medio & medium in sensu, quod expresse docet idem Philoso-
3. de ani. l. 12 phus 3. de ani. t. 31 vbi dicit, quod aer immutatur à colore, & sic immutatus pupillam immutat, faciendo illam aliqualem, imprimendo scilicet illi speciem, & quod pupilla sic immutata immutat sensum internum, imprimendo scilicet illi speciem, ergo necessaria est species in sensu ad actum sentiendi.

2. de ani l. 24. 5 Præterea 2. de ani t. 121. dicit Philosophus quod
3. de ani. l. 25 sensus est id, quod est susceptiuum formarum sine materia, eo modo, quo cera recipit signum annuli sine ferro, & auro, & t. 138. melius hoc explicans dicit, quod, quia sensus recipit formam sine materia, visus est aliquo modo coloratus, quia recipit colorem sine materia, at forma, seu color sine materia nihil aliud est, quam species coloris à colore in visu producta, quæ, quia est similitudo coloris potest dici aliquo modo, habens esse intentionale, & spirituale, ergo dantur species in sensibus.

3. de ani. l. 2. 6 Præterea 2. de ani t. 138. dicit, quod sensibilis & sensus actus idem est, & vnus, & t. 140. sensibilis actus in sensitiuo existit & t. 141. vnus est actus sensibilis, & sensitiui, esse autem alterum, at nullus actus sensibilis potest esse in sensu præter speciem, nam hæc est perfectio sensus, & est effectus sensibilis, cum sit ab illo in sensu poducta ergo idem quod prius.

de mem. l. 3. 7 Præterea Philosophus lib. de mem. c. 3. dicit, quod sensibile imprimit picturam quandam, & figuram sensui, quomodo sigillans imprimit figuram ceræ, ergo sicut figura ceræ impressa est aliqua forma, in cera producta, ita pictura, & figura sensui ab obiecto
2. de ani l. 12 impressa erit aliqua forma ab hoc in illo producta, quam nos vocamus speciem.

de somnijs. l. 2. 8 Præterea 2 de ani. t. 57. & l. de somnijs c. 2. dicit Philosophus, quod sensibilia in singulis sensibus efficiunt sensationem, quatenus in sensitiuis faciunt passionem quandam, quam remanere probat in sensibus, sed præsertim in visu, etiam abeunte sensibili, per quatuor signa manifesta, quam passionem vocat 2. de ani t. 118. formam sine materia, ergo vere obiectum sensibile producit realem formam in sensu, quam nos dicimus speciem.

9 Præterea de sensu c. 2. dicit Philosophus quod motus aer in medio facit videre, ergo obiectum mouet aerem, sed non alio motu, quam alterationis, ergo vere obiectum producit aliquam formam in aere, seu in medio, sed non eandem specie cum forma obiecti, cum color, quod est obiectum visus, non sit actiuus, ergo diuersam spcie, quam nos vocamus speciem, & c. 7. dicit quod passio medij fit in instanti, ergo obiectum agit in instanti in medium; at omnis actio terminatur ad aliquam formam vi actionis productam, & c. 4. dicit quod oculus in speculo videt seipsum, quia species emissa ab oculo reflectitur, & repercutitur a speculo ad oculum, & mediante illa deinde oculus videt seipsum, non autem speciem, ergo datur species sensibilis. de sensu l.

10 Præterea visus determinatur ad videndum aliquid determinatum per aliquid præuium visioni, sed non determinatur per lucē, nam hæc est indifferens ad omnia visibilia, neque determinatur per obiectū extra, nam hoc terminat visionem; ergo debet determinari ab obiecto externo mediante specie sensibili ab obiecto in visu producta. q. 1. de pot. a. 5.

Respondeo dicendum, quod necesse est dicere, quod in omni sensu tam interno, quam externo necessario requiritur ad actum sentiēdi species sensibilis ab obiecto in sensu externo producta. Quod multipliciter potest esse manifestum, & primo ex natura cognitionis; hæc enim ex natura sua petit fieri per assimilationem, & similitudinē obiecti, quod patet, primū quia cum duplex sit actio, sicut dicitur 9. met. t. 16. vna, quæ manet in agente, vt videre, & intelligere & altera, quæ transit in exteriorem materiam, vt calefacere, & secare: & vtraque fiat secundum aliquam formam: sicut forma, secundum quam prouenit actio tendens in exteriorem materiam, est similitudo obiecti actionis, vt calor calefaciens est similitudo calefacti; ita forma, secundum quam prouenit actio manens in agente est similitudo obiecti; Vnde sicut similitudo rei intellectæ est forma, secundum quam intellectus intelligit, ita similitudo rei visibilis est forma, secundum quam visus videt, ergo sicut forma intellectus dicitur species intelligibilis, ita forma visus dicetur species sensibilis. Et hinc est, quod Philosophus 3. de ani. t. 28. dicit quod lapis non est in anima, sed species, & forma lapidis. Deinde quia sicut res habet esse per propriam formam, ita virtus cognoscitiua habet cognoscere per similitudinem, vt omnes Philosophi antiqui communiter in sensu dixerunt, vt docet Philosophus p. de ani. & ratio huius est, quia anima est quodammodo omnia, vt inquit Philosophus 3. de ani. t. 37. nam omnia materialia sunt in spiritualibus substantijs aliquomodo, tamquam in causis vniuersalibus: & anima secundum virtutem sensitiuam est in potentia ipsa sensibilia, sicut secundum intellectiuam intelligibilia, vt ex eodem Philosopho dictum est: vnde necesse est, quod omnia sensibilia sint in sensu secundum aliquod esse proportionatum sensui, & similiter intelligibilia in intellectu secundum esse illi proportionatum: illud autem est esse sensibile, hoc autem intelligibile. Quia vero omne esse est secundum aliquam formam, oportet quod esse sensibile rerum materialium sit secundum formam sensibilem, sicut esse intelligibile earundum secundum formam intelligibilem. Sicut autem forma intelligibilis in intellectu dicitur species intelligilis, & est immaterialis quædam similitudo rerum materialium, ita forma sensibilis in sensu dicetur species sensibilis, & erit similitudo in sensu existens repræsentatiue rei sensibilis externæ. Secundo potest idem esse manifestum

P. p. q. 27. a. 3. c. — P. p. q. 85. a. 2. c. q. 2. de uer. a. 6. c. — p. p. q. 27. a. 3. c.

[p d 35. q p. a p. ad 3. quod 8 a 4. q 2 de ver. a 2.] ita & sensus in actu est sensibile in actu; non potest autem fieri vnum ex vtroque, nisi per speciem, & similitudinem obiecti; non enim sensus in actu dicitur fieri obiectum, seu sensibile in actu, quia obiectum sensibile fiat substantia, vel pars substantiæ sensus, vel intellectus, sed quia obiectum mediante forma, & specie in sensu producta, fit forma illius, & ex coniunctione vtriusque fit hoc vnum, quod est sensus in actu, ergo necessariò dicendum est requiri ad sensationẽ speciem à sensibili in sensu productam. Tertio, idem patet ex necessario contactu [7 phys. l. 4. 3. ream l. 6 3 de an. l. 7] mouentis & moti, & necessaria simultate vtriusque. Cùm enim omne mouens, & motum necessariò debeant esse simul quod in omni etiã alteratione fusè probat Philosophus 7. phys. & obiectũ sensibile immutet, & agat in sensum, quod patet tum ex medio, quod necessariò debet intercedere inter sensum & obiectũ, vt dictum est ex Philosopho. non enim vllũ agens eget medio, nisi sit actio per ipsum, alioqui in ipso reciperetur, tum ex præsentia obiecti necessariò requisita ad sensationem, non enim intelligi potest, quomodo hæc præsentia facit ad sensationem sensus externi, si nõ agat in ipsum sensum; quia nec esset ratio, cur obiectum valde distans non sentiretur; ideò [q 2 de ver. a 2 ad p.] enim requiritur determinata distantia ad visionem obiecti, quia operatio sensitiua perficitur per actionẽ sensibilis in sensum, quæ est actio situalis ad distin-[2 cali. l. 11.]ctionem operationis intellectus, quæ non determinatur per aliquem situm: & consequenter non esset ratio, cur non ita facilè videatur obiectũ distans atque propinquum cùm tamen difficiliùs videamus illud, quam hoc. & non nisi quia corporis distantis debilior est impressio & ideò difficiliùs illud sẽtimus, neque similiter esset ratio cur obiectum propinquũ maius appareat quàm distans: Necessariò dicendum est, quòd obiectum sensibile simul sit cum sensu, quem immutat, nõ potest autem esse simul realiter seu secundùm suam substantiam, quia sensibile positũ supra sensorium non facit sensationem, vt manifestè constat in visu: ergo debet simul esse intentionaliter, seu per speciem in medio, & per hoc in sensu productam. Quartò, probatur ex sensu interno, hic enim absentibus sensibilibus percipit rem tamquam præsentem, quæ non est præsens, vnde errat persæpè, & memoria sensitiua rei præteritæ memoratur sed neuter sensus potest percipere obiectum siue falsò, siue verè, nisi adsit aliqua species, & similitudo sensibilis absentis: neque enim dici potest remanere sensationem sensus externi, nam hic rantùm potest percipere [q 79. a. p.] rem præsentem, vt dictum est: neque sensationem sensus interni, putà imaginationis, quia sic semper sensus internus esset in actu, quod est falsum & contra experientiam, vt dictum est. Quintò, probatur [q 96. a. 3. c.] experientiâ speculi, in speculo enim quis videt se, sed non potest se videre nisi per aliquam speciem productã ab ipso vidente, quæ à specolo reflectitur ad eumdem, mediante qua videns se videt, vt dictũ [p. p. sed cõ. tra p. p. q. 78. a. 3.] est ex Philosopho de sens. c. 4. Sexto, si ad sentiendũ non requireretur species, sola immutatio naturalis [4. d. 44 q. 2 a. 3 quæstiuncula 4] sufficeret ad sentiendũ, & sic omnia corpora naturalia sentirent, dum alterantur, quod est falsum. Septimò, in patria omnes sensus erunt in actu, tũ quia po-[3 c. a. p. quæst. vnica 3. & 4.]tentia coniuncta actui est perfectior, quam non cõiuncta sed natura humana erit in beatis in maxima perfectione, ergo erunt omnes sensus in actu, tum quia viciniùs se habent potentiæ sensitiuæ ad animã, quàm corpus, sed corpus præmiabitur, vel punietur secundùm delectationem, & dolorem, quæ in operatione consistunt, tum quia alioqui vita sanctorum in cælis assimilabitur magis somno, quàm vigiliæ, quod non competit illi perfectioni, eo quod in somno corpus sensibile non est in vltimo actu vitæ, propter quod somnus dicitur vitæ dimidium p. eth. c. 13. sed non erunt semper in actu secundùm naturalem immutationem, nam tollitur ab impassibilitate, ergo erunt secundùm immutationem spiritualem per receptionem specierum sine materia, ergo dicendum est necessariam esse speciem sensibilem in sensu tam interno, quàm externo ad sensationis actum producendum.

Ad primum ergo dicendum est, quòd sensus non recipit speciem absque organo, & ideò non dicitur [q de ani. a 3 ad 2.] locus specierum, sicut intellectus. [de mem l. 5]

Ad secundum dicendum, quòd sensus externus [p p. 78 a 4 ad 2. de sp. creat a. 2. ad 17.] per speciem ab obiecto sibi impressam nõ sentit rem absentem; illam tamẽ sentit sensus interior, vel quatenus similitudo obiecti remanet abeunte sensibili: [3 de ani. l. 12 q 59. a. 2.] vel quatenus species sensibilis se multiplicat producendo aliam speciem in sensu interno, vt docet Philosophus 3. de ani. t. 31. quæ deinde remanet, & est obiectum sensus interioris, vt dictum est.

Ad tertium dicendum, quòd species necessaria ad [q 2. de ver. a 3. ad 9. q. 8. a. 11 ad 3. & q 2 a. 4. ad 4.] sensationem est diuersæ rationis quoad esse naturæ, est autem eiusdem rationis in esse repræsentatiuo: non enim requiritur ob cognitionem similitudo secundùm conuenientiam in natura inter cognoscentem & cognitum, sed tantùm similitudo secundùm repræsentationem.

Ad quartum dicendum, quòd species sensibiles sunt per accidens diuisibiles, cùm diuidantur ad diuisionem subiecti, in quo recipiuntur, puta organi, & medij: & sunt indiuisibiles secundùm propriam rationem, & per se, quia in quacumque parte medij est tota species ad repræsentationem.

Ad quintum dicendum, quòd species sensibilis est necessaria ad actum sentiendi, primò, vt medium [4. d. 49. q. 2. a. p. ad 11. Vide Capr. 2. d 3 q 2 ad 2. Dur contra 4. quol. 7 a. p. c.] quo, triplex enim est medium in visione corporali, & intellectuali, primum est medium sub quo videtur, & hoc perficit visum ad videndum in generali, non determinans visum ad aliquod obiectum speciale, & hoc munus obit respectu visus corporalis, lumen corporale, & respectu visus spiritualis, siue intellectus possibilis lumen intellectus agentis. Secundum est medium, quo videtur; & hoc est forma vi-[q. de ani. a. 5 ad 6.]sibilis, qua determinatur vterque visus ad speciale obiectum: non enim potest lumen corporale determinare visum ad species determinatas colorum, nisi adsint colores determinantes visum mediantibus speciebus. Tertium est medium, in quo videtur, & hoc est illud, per cuius inspectionem ducitur visus in aliam rem, sicut inspiciendo speculum ducitur in ea, quæ in specolo repræsentantur. Secundò, species est vniens obiectum cum potentia, [in c.] cùm ex obiecto sensibili, & sensu fiat vnum in actu, vt dictum est. Tertiò, est forma, qua cognoscens cognoscit: si-[p. p. q. 17. a. 1. c.]cut enim res habet esse per formam, ita virtus co-[in c.]gnoscitiua habet cognoscere per formam, & similitudinem rei cognitæ, vt dictum est.

Ad sextum dicendum, quòd actio sensibilis formæ ad diffusionem similitudinis suæ formæ in me-[q. 1. de pot. a 8. c.]dio secundùm spiritualem intentionem conuenit sibi secundùm quod participat aliquid de proprietate superioris naturæ, scilicet substantiarum separatarum, quia inferiora semper aliquam superioris participationem habent, & ideò agens secundùm propriam formam ignobilius potest producere formam nobiliorem, vt participans naturam superiorem.

ARTICVLVS II.

Vtrum species sensibiles sint diuersæ speciei à qualitatibus sensibilibus.

i. met l. 8.

VIdetur quòd species sensibiles sint eiusdem speciei cum qualitatibus sensibilibus. Dicit enim Philosophus 7. met. t. 20. quò I omnia fiunt ab vniuoco, sicut naturalia: sed artificialium principium est species existens in anima, ergo species est eiusdem rationis cum forma artificiali extrinseca.

a præced. 5. met, l. 17.

2 Præterea species est similitudo obiecti, vt dictum est; sed similitudo propriè est inter ea, quæ conueniunt in eadem specie, vt enim ait Philosophus 5. met. t. 21. similia sunt, quorum est vna, & eadem qualitas, ergo species est eiusdem speciei cum qualitate sensibili.

4. d. 49. q. 2. a p c 1. c g. c 49 q 2. de ver a. 4. a. d. 4.

3 Præterea species sensibilis est principium cognoscendi secundùm rationem, in qua communicat cum re exteriori; sed species perducit in cognitionem rei secundùm suam rationem specificam, ergo necessariò debet communicare cum illa in ratione specifica, & consequenter debet esse eiusdem rationis & speciei cum re externa.

3 c g c. 45.

4 Præterea propterea essentia diuina non potest videri per vllam speciem creatam, quia nulla res creata potest esse eadem specie cum natura diuina, ergo omnis species debet esse eiusdem speciei cum re, quam repræsentat, & per consequens species sensibilis cum qualitate sensibili.

2. de ani. l 23

Sed contra est, quod Philosophus 2. de ani t. 115. dicit, quòd sensibile positum supra sensorium non facit sensationem, ergo species, quæ est in sensu, debet esse diuersæ rationis à forma sensibili, alioqui non faceret sensationem.

de sensu. l 5.

2 Præterea albedo & nigredo cùm sint contrariæ, non possunt esse in eodem subiecto; sed species albedinis & nigredinis possunt esse in eodem medio, & in eodem sensu, ergo species sensibiles sunt diuersæ rationis à qualitatibus sensibilibus.

2. de ani. l 24

3 Præterea sensus non est capax formæ rei sensibilis, cùm non habeat dispositionem materialem similem dispositioni materiali rei sensibilis; sed est capax speciei sensibilis, ergo species sensibilis non est eiusdem rationis cum qualitate sensibili.

4 Præterea qualitas sensibilis habet esse materiale, atque adeò in materia, sed species sensibilis non habet esse in materia, nam est forma sine materia, vt dictum est ex Philosopho, ergo species sensibilis non est eiusdem rationis cum qualitate sensibili.

art præced.

q 2. de ver a 3 ad 9. q 8. a. 11 ad 5. & a p. c.

Respondeo dicendum, quòd necesse est dicere, quòd species sensibiles sunt diuersæ speciei à qualitatibus sensibilibus. Ad cuius euidentiam sciendum, quòd similitudo aliquorum duorum ad inuicem potest dupliciter attendi. Vno modo secundùm conuenientiam in natura, & talis similitudo non requiritur inter cognoscentem, & cognitum; tum quia videmus quandoque, quòd quanto talis similitudo est minor, tanto cognitio est perspicacior, sicut minor est similitudo speciei, quæ est in intellectu ad lapidem, quàm illius quæ in sensu ad eundem, cùm sit magis a materia remota, & tamen intellectus perspicaciùs cognoscit lapidem, quam sensus; tum quia non est similis dispositio in organo sensus ad recipiendam speciem, atque in obiecto, ad recipiendam qualitatem sensibilem, vt dictum est; formæ autem eiusdem speciei exigunt etiam in subiecto eadem dispositiones, cùm quælibet forma recipiatur in materia disposita. Alio modo secundùm repræsentationem, & hæc similitudo requiritur inter cognoscentem & cognitum, & reperitur in specie sensibili respectu qualitatis sensibilis, sicut & in specie intelligibili respectu rei omnino materialis.

art. præced.

Ad primum ergo dicendum, quòd Philosophus dicit domum fieri a domo quodammodo vniuoce, quia est similitudo secundùm formam, sed non secundùm modum eundem essendi formæ. 7 met. l. 8.

Ad secundum dicendum, quòd inter speciem & obiectum, cuius ipsa est similitudo, non debet esse similitudo in natura, de qua loquitur Philosophus loco citato in argumento, sed similitudo secundùm repræsentationem, vt dictum est. q. 8. de pot. a p c.

in c.

Ad tertium dicendum, quòd species sensibilis dicitur esse eiusdem rationis, & communicare in natura cum re sensibili, quia ambæ communicant in forma, nam vtraque est forma, differunt autem in esse, quia forma in obiecto habet esse naturale, & materiale, in sensu verò habet esse intentionale, & spirituale, vt dictum est. 7. met l 8.

art. præced.

Ad quartum dicendum, quòd essentia diuina non potest videri per speciem creatam. Primò, quia impossibile est quòd aliquod ens creatum sit perfectè actus & similitudo omnium entium, quia sic infinitè possideret naturã entitatis. Secundò, quia cùm omne quod recipitur in aliquo, sit in eo per modum recipientis, talis species esset in intellectu nostro per modum nostri intellectus, modus autem nostri intellectus est deficiens à receptione perfecta diuinæ similitudinis, quod patet, quia ad hoc quod intellectus intelligat aliquam quidditatem, oportet, quòd in eo fiat similitudo eiusdẽ rationis secũdùm speciẽ quamuis non sit idem modus essendi vtrobique; non enim forma existens in intellectu, vel sensu, est principium cognitionis secundùm modum non essendi, quem habet vtrobique, sed secundùm rationem, in qua cõmunicat cum re exteriori; non potest autem dari vlla species creata quæ sit eiusdem rationis secundũ speciem cum diuina essentia, vt manifestum est; Tertiò, quia si daretur talis species non immediatè videretur Deus, cùm tamen beatitudo debeat esse immediatè visio Dei, quæ proinde dicitur visio facici, sequela probatur, quia ideò creaturæ corporales non dicuntur immediatè videri, nisi quando id, quod in eis est coniungibile visui, ei coniungitur, quia non sunt coniungibiles per essentiam ratione suæ materialitatis, & ideò tunc immediatè videntur, quando eorum similitudo intellectui coniungitur, sed Deus per essentiam cõiungibilis est intellectui, vnde non immediatè videretur, nisi essentia sua coniungeretur intellectui. Quartò, omnis species intelligibilis, per quam intelligitur quidditas, vel essentia alicuius rei cõprehendit in repræsentando rem illam, vnde & orationes significantes quod quid est, terminos & rationes & definitiones vocamus, impossibile autem est quòd aliqua similitudo creata totaliter Deũ repræsentet. Cùm enim adæquatio in repræsentãdo fundetur super adæquatione naturæ inter speciem, & rem intellectam, sicut impossibile est adæquari Deum & speciem creatam in natura, quia quælibet similitudo creata est determinati generis, cum omne creatum ad aliquod genus, vel speciem terminetur, diuina verò essentia est infinita comprehendens in se omnem perfectionem totius esse, ita impossibile est dari speciem creatam, quæ in repræsentando adæquet diuinam essentiam. Postremò, quia superflua esset huiusmodi species, quia enim visibilia non sunt lux tantum, ideò oportet ad hoc, quod visus determinetur ad ea, quod non solùm sit ibi lumẽ, sed etiam species rei visæ, sed essentia diuina est pura lux, & ideò non requirit vllã speciem, quàm ipsum lumẽ, vt videatur.

10. de ver. a. 1. c.

4 d. 49 q. 2 a p. c. q. 8. de ver. a. p. r. 4. c g. c. 49 in ratione secunda.

4 d. eit ad 6 & q 8. de ver. a 3. ad 5 & 6.

quol. 7 a p. c. non dicit oppositum, si autem ele-gatur.

1. c. g. c. 49. rat. 1 & 4. de Festis. 161.

quol. 8. p. ad 41

ARTICVLVS III.

Vtrum species sensibiles sensu externo percipiantur vt species visibiles visu.

de mem. l. 5 2. de ani. l. 24.

VIdetur quod species sensibiles sensu externo percipiantur. Dicit enim Philosophus 2. de ani. t. 121. & de memoria c. 4. quod species sensibiles sunt figuræ quædam, & picturæ sensus, sed figura, & pictura necessario debet percipi à potentia cognoscitiua ad hoc, vt illam deducat in cognitionem rei figuratæ, & pictæ, ergo species sensibilis sensu externo percipitur.

p. p. q. 87. a. 3 arg 3.

2 Præterea p. post. t. 6. dicitur, quod propter quod vnum quodque est, ipsum magis est, sed propter species sensibiles videntur obiecta sensibilia, ergo ipsæ magis debent videri

de mem l. 2. de somniis l. 2.

3 Præterea dicit Philosophus de mem. c. 2. quod phantasma potest non solum percipi secundum suum esse, sed etiam quatenus repræsentatiuum, sicut animal pictum potest videri non solum quatenus animal est, sed etiam quatenus imago sed phantasma nihil aliud est, quam species sensibilis, quæ remanere potest abeunte sensibili, vt dicit Philosophus de somnijs. c. 2. ergo species sensibilis potest videri.

de somniis l. 2.

4 Præterea Philosophus dicit de somnijs. c. 2. quod abeunte sensibili sensus visus adhuc videt visibile; sed sensus exterior atque adeo visus non potest videre nisi rem præsentem, & existentem, vt dictum est, ergo cum non sit præsens res visibilis, sed tantum species illa est, quæ videtur, & nõ res.

q 19. a. p de ensul 4. p d 17. q. 2 a 5 ad 5. 1 d. 21. q. p. a. 1. ad 1 quol. 10 q 3. a p. p. p 85. a. 2. arg. p.

5 Præterea oculus in speculo videt imaginem sui, sed illa imago nihil aliud est, quam species, cum enim potentiæ sensitiuæ non possint reflectere se supra se, non potest oculus videre seipsum, sicut nec actum suum, ergo idem quod prius.

6 Præterea sensibile in actu est in sentiente, quia sensibile in actu est ipse sensus in acto, vt dicitur 2. de ani. t. 18. sed nihil de re sẽsibili est in sensu in actu, nisi species sensibilis producta in illo ab obiecto, ergo huiusmodi species est ipsum sensibile in actu, & consequenter ipsa est, quæ videtur.

2 de ani. l. 13 a 14 p p q 87 a 3 arg p

Sed contra est, quod obiectum visus tantum est color, & lumen, vt dicit Philosophus 2. de ani sed illud tantum cognoscitur a virtute cognoscitiua, quod est eius obiectum, ergo cum species sensibilis neque sit color, neque lumen, non poterit sensu externo sentiri.

2. de ani l. 13. & 14.

2 Præterea visus non potest cognoscere nisi illud, cuius species spiritualiter in pupilla potest recipi; recipiuntur autem in oculo tantum species coloratorum, & lucidorum, ergo species sensibiles non videntur.

2. de ani. l. 13.

3 Præterea dicit Philosophus 2. de ani. t. 116. quod sensibile positum supra sensorium non facit sensationem; sed species sensibilis est in sensorio, est enim actus ipsius, ergo species sensibilis non sentitur sensu externo.

p. p. q 87. a. 3. ad 3.

Respondeo dicendum, quod sensus externus non potest percipere speciem sensibilem in se ab obiecto sensibili productam, quod multipliciter potest apparere, & primo quidem, quia sensus externus sentit secundam immutationem materialis organi ex sensibili exteriori; non est autem possibile, quod aliquid materiale immutet seipsum, sed vnum immutatur ab alio: & ideo nec species, quæ est in organo, nec actus sensationis, qui est actus organi potest percipi directe à sensu externo, sed tantum ab interno. Secundo quia sensus non potest cognoscere, nisi secundum quod sit actu per speciẽ sensibilem; sicut nihil aliud potest operari secundum quod est potentia, sed secundum quod fit actu per aliquam formam: Vnde hæc similitudo se habet in sentiendo, sicut sentiendi principiũ, vt calor est principium calefactionis; sed principium actionis non est, nec potest esse terminus illius, ergo cum id, quod videtur, sit terminus cognitionis, non potest species sensibilis esse id, quod videtur, saltem directe, & per se, sed hoc erit id, cuius est similitudo talis speciei, vt patet similiter in intellectu, & confirmatur, nam licet illud, quo cognoscimus sicut instrumento, potest cognosci tamquam obiectum, & debet esse primo notum, & sic cognoscimus conclusiones per principia naturaliter nota, ad quæ naturaliter comparatur intellectus agens sicut ad instrumenta, vt dicit Comm. 3. de anima. Illud tamen, quo cognoscimus, sicut forma cognoscentis, non oportet, quod cognoscatur per se, & directe, vt patet, quia nec oculus videt lucem, quæ est de sui compositione, ergo nec videbit speciem, per quam videt. Tertio quia inter potentias animæ solus intellectus reflectitur supra se, cognoscendo actum suum, & ea, quæ in se sunt: Vnde licet vna potentia sensitiua possit cognoscere actum alterius, nulla tamen talis potentia potest reflecti supra se, cognoscendo actum suum, quia oporteret, quod instrumentum, quo cognosceret, caderet medium inter ipsam potentiam, & instrumentum, quo prius cognoscebat, sed eadem est ratio de actu proprio, atque de specie: Vnde manifestum est, quod species sensibilis non cognoscitur à sensu externo.

q. 9. de pot. a 3 c. — quol. 10 q. 3 a. p ad 1. — 3 d. 23 q. p. a. 2. ad 3. vid. Cap. 2. p. d. 35 q. 1.

de mem. l. 3. d. 17 q. 2. a. 5. ad 3. 21 p. q 19. a. 2 & 3 p. p. q. 87. a. 3. ad 3.

Ad primũ ergo dicendũ, quod species sensibilis respectu sensus externi est mediũ quo, & forma cognoscendi, vt dictum est; respectu autem sensus interni, est obiectum quod percipitur, vt etiam dictum est.

Ad secundum dicendum, quod illa propositio (propter quod vnumquodque) vera est, si intelligatur in his, quæ sunt vnius ordinis, puta in vno genere causæ; vt si dicatur, quod sanitas est desiderabilis propter vitam, sequitur, quod vita sit magis desiderabilis. Si autem accipiãtur ea, quæ sunt diuersorum ordinum, non est vera; vt si dicatur, quod sanitas est desiderabilis propter medicinam, non ideo sequitur, quod medicina sit magis desiderabilis, quia sanitas est in ordine finium, medicina vero in ordine causarum efficientium. Sic igitur, si accipiamus duo, quorum vtrumque sit per se in ordine obiectorum cognitionis, illud, propter quod aliud cognoscitur, erit magis notum, sicut principia conclusionibus: sed species sensibilis non est in ordine obiectorum; nec enim aliqua cognoscimus propter speciem, tamquam propter obiectum cognitum, sed sicut formam, qua cognoscens cognoscit, & ideo ratio non sequitur.

p p q 85. a. 2. & alibi. ad p.

Ad tertium dicendum, quod phantasma relictum est obiectum sensus interni, non autem externi, vt dictum est.

3 de ani. l. 2. vid. ferrar. 2. c. g. c 60.

Ad quartum dicendum, quod quia sensus communis vtitur sensibus particularibus, sicut organis, & instrumentis, vt dicit Philosophus de sensu c. 3. vbicunque enim sunt diuersæ potentiæ ordinatæ, inferior ordinatur ad superiorem per modum instrumẽti, eo quod superior mouet inferiorem, actio autem attribuitur principali agenti per instrumentum: sicut artifex dicitur secare per serram, & quia sensus communis continuatur cum sensu externo, & terminat immutationem illius; ideo vocatur nomine sensus externi, puta visus, auditus, & sic de singulis: & propterea cum Philosophus dicit, quod abeunte visibili visus adhuc videt visibile, vel quod videt se videre, nomine visus intelligit sensum internum, vt habet continuationem cum externo, vel quatenus vtitur illo tamquã instrumento, alioqui sensus externus nec

percipit rem præteritam, vel futuram, sed tantum præsentem, vt dictum est, nec potest percipere seipsum, vt docet Philosophus de sensu.cap.3.

q.19 a.p. Ad quintum dicendum, quod oculus non videt in speculo imaginem, vel speciem sui, sed per illam reflexa a speculo ad seipsum videt se, quod patet manifeste, quia imago, & species rei visæ non est in speculo, vt forma absolute quiescens in subiecto, sed generatur ex reuerberatione; & ideo quandiu est vna superficies speculi, fit vna reuerberatio, & per consequens vna imago resultat; fracto autem speculo, sicut sunt multæ superficies, ita multæ reflexiones & imagines multæ resultant. Si autem esset forma absolute quiescens in subiecto, aut esset consequens quantitatē, sicut albedo, quæ fundatur in superficie, aut præcedens quantitatē, sicut forma substantialis. si primo modo, de necessitate esset tota in toto, & pars in parte ante fractionem speculi, & post, si autem esset secundo modo, esset ante, & post tota in toto, & tota in partibus, sicut tota forma substantialis ligni est in qualibet parte illius, quia totalitas formæ substantialis non recipit quantitatis totalitatem, sicut est de totalitate formarum accidentalium, quæ fundantur in quantitate, & præsupponunt ipsam. de sensu.l.4 4.d.10.q.p.a.4.

p.q.85.a.2 ad p. Ad sextum dicendum, quod sensibile est in sentiente per suam similitudinem, & per hunc modum dicitur, quod sensibile in actu est sensus in actu, inquantum similitudo rei sensibilis est forma sensus, sicut similitudo rei intelligibilis est forma intellectus in actu. Vnde non sequitur, quod species sensibilis sit id, quod actu sentitur, sed quod sit similitudo eius, sicut similiter species intelligibilis non est id, quod actu intelligitur, sed est similitudo eius.

QVÆSTIO LXI.

De sensatione.

Deinde considerandum est de sensatione.

CIRCA QVAM QVÆRITVR.

Vtrum Sensatio consistat tantum in receptione speciei sensibilis.

ARTICVLVS.

Vtrum sensatio tantum consistat in receptione speciei sensibilis.

3.de ani.l.2. Videtur quod sensatio tantum consistat in receptione speciei sensibilis. Dicit enim Philosophus 2. de ani. t. 118. 139. 140. quod vna, & eadem est operatio sensus, & sensibilis, sed ratione differunt, quia idem actus est sensibilis vt principio à quo, & sensiuui, vt in subiecto: sed operatio sensibilis est productio speciei in sensu, ergo & operatio sensus erit receptio huius speciei.

2.de ani l.11. & 3p. & l.10. 2 Præterea dicit Philosophus 2. de ani. t. 51. quod sentire nihil aliud est, quam moueri, & pati, est enim inquit sensus in actu quædam alteratio: quod autem alteratur patitur; sed sensus patitur ab obiecto: quod enim est in potentia patitur, & mouetur ab actiuo, & existente in actu, vt dicit. t. 54. sensus autem est tantum potentia passiua, vt dicitur t. 51. & actiuum sensitiuæ operationis est extra, nempe visibile, audibile, & similia, vt dicit Philosophus t. 60. ergo sensatio nihil aliud est, quam receptio speciei ab obiecto.

3 Præterea dicit Philosophus 2. de ani. t. 54. quod idem est sensum moueri, & pati, & agere: sed sensus patitur, quatenus recipit speciem ab obiecto, ergo sensus etiam dicitur agere, quatenus recipit eandem speciem & sic sensatio nihil aliud erit, quam receptio speciei 2 de ani. l. 2

4 Præterea si sensatio est actio, vel idem sensus est agens & patiens, vel alius est sensus agens, & alius patiens: sed neutrum dici potest, non primum, tum quia eiusdem potentiæ non est agere, & pati: tum quia cum sensus sit in potentia ad sensibilia, non potest poni sensus agens, sed tantum patiens; Neque secundū, quia in hoc distinguuntur inter se potentiæ animæ, quod in parte nutritiua omnes potentiæ sunt actiuæ, in parte vero intellectiua est aliquid actiuum & passiuum, in parte autem sensitiua omnes potentiæ sunt passiuæ, vnde & Philosophus sensum vocat potentiam tantum passiuam, ergo sensatio non consistit in actione, sed in receptione sola speciei. q.26 de ver. a.4 arg.4 p. p.79.a.3. arg.p.p. p. q.79.a.3 arg.p.& ad p.

Sed contra est, quod Philosophus de sens. c. 2. dicit, quod sensatio non consistit in receptione speciei, sed in actione virtutis sensitiuæ & ibidem asserit quod sensibile facit sensū agere & operari & 2. de ani t. 28. dicit, quod anima est causa efficiens sensationis: sed omne efficiens habet actionē ergo sensatio non consistit tantum in receptione speciei, sed in actione elicita ab ipsa potentia sensitiua. de sensu.l.4 & 5. 2. de ani.l.7.

2 Præterea dicit Philosophus 3. de ani t. 28. quod motus ille quo sensus alteratur a sensibili, recipiendo ab ipso speciem sensibilem, est actus imperfecti; (& ratio huius esse potest, quia omne, quod est in potentia, inquantum huiusmodi, est imperfectum, & ideo ille motus est actus imperfecti:) motus autem, quo sensus iam factus in actu per suam speciem, operatur, est actus perfecti, quia nimirum sentire non conuenit sensui, nisi in actu existenti, ergo sensatio non consistit tantum in receptione. 3.de ani.l.12

3 Præterea nobilius est agere, quam pati: sed potentia nutritiua est actiua, ergo potentia sensitiua, quæ est nobilior, erit actiua. q.16. de ver. a.9.arg.5.

Respondeo dicendum quod sensatio non consistit in receptione speciei sensibilis, sed in operatione cōsequente talem receptionem. Ad cuius euidentiam considerandum est, quod proprie loquendo de actione, secundum quod in naturalibus sumitur, aliud est actio, aliud operatio: operatio enim agentis quædam est vt transiens in effectum: & hæc proprie actio, vel passio dicitur, seu operatio actiua, & passiua: & tali actioni respondet passio; Vnde inuenitur calefactio actio, & calefactio passio. Quædam vero operatio est, quæ non significatur vt procedēs in aliquem effectum, sed magis secundum quod est aliquid in ipso, & siquidem hæc recipitur in ipso, illa receptio dicitur passio: & actio consequens coniunctum ex recepto, & recipiente, dicitur operatio, quia operatio semper est perfecti, & sic se res habet in sensu: sentire enim est quædam operatio sentientis, non procedens in effectum aliquem circa sensibile, sed magis secundum quod species sensibilis in ipso est. Vnde sentire, quantum ad ipsam receptionem speciei sensibilis, nominat passionem; similiter & intelligere, quod etiam quoddam pati est, vt dicitur 3. de ani. t. 2. sed quantum ad actum consequentem ipsum sensum perfectum per speciem, nominat operationem, quæ dicitur motus sensus, quo scilicet anima dicitur se mouere: de quo mouet dicitur 3. de ani t. 28. quod est actus perfecti: est enim huiusmodi operatio perfectio operantis, sicut operatio actiua est perfectio operati, non autem operantis: & omnes tales operationes non habent passiones respondentes, nisi per modum significandi- p.d 40 q.p. a.p c.d.15. q.5 a.3 ad. 4 3 de ver. a.6.q.10. de pot.a.5. c. de sensu.3. 4.

tantum; sicut cum aliquid dicitur sciri, non ponitur aliqua passio secundum rem in scito, sed solum quidam respectus ad scientem secundum rationem, qui modum passionis significatur à grammatico, sicut & operatio per modum actionis: unde dicitur, quod scire est actiuum, & sciri passiuum; & sic patet, quod sentire non est receptio speciei, nisi causaliter, formaliter enim consistit in operatione, quadam consequente talem receptionem, tamquam effectu suam caosam.

q.16 devte. a.3 ad 4. Ad primum ergo dicendum, quod si sensus consideretur vt potentia passiua est, in ordine scilicet ad obiectum, quod est agens respectu illius, idem est actus vtriusque; nam species & producitur ab obiecto, & recipitur in sensu. si vero consideretur vt est potentia operatiua, actione scilicet immanente, non est idem actus vtriusque, sed actus potentiæ sensitiuæ est effectus actionis obiecti in sensum, & receptionis sensus ab obiecto, vt dictum est.

Ad secundū dicendū, quod si sensus consideretur vt potētia passiua, & in ordine ad obiectū, eius operatio in passione tantum consistit, & in moueri, & pati. Si vero consideretur vt operatiua in se per actionem immanentem, eius operatio non consistit in pati, sed in operari, immanenter tamen, & tunc tantum sentit. Dicitur autem à Philosopho sensus tantum potentia passiua, tum quia non potest esse in actu omnium, ad quæ se extendit sua operatio per naturam potentiæ: Non enim potest esse aliquid, quod actu habeat omnes colores, & sic patiendo à coloribus fit in actu, & eis assimilatur, & eos cognoscit; tum quia non dicitur virtus actiua, quæ habet aliquem actum, qui est operatio: sic enim omnia potentia animæ est actiua, sed dicitur potentia aliqua actiua, quæ comparatur ad suum obiectum, sicut agens ad patiens. Sensus autem comparatur ad sensibile sicut patiens ad agens, eo quod sensibile transmutat sensum: visio enim perficitur per hoc, quod species visibilis recipitur in visu, quod est quoddam pati.

a.de ani.l.10 Ad tertium dicendum, quod sensus secundum quod est potentia passiua, seu per ordinem ad obiectum, dicitur agere, quia sicut motus est actus, ita moueri, & sentire est quoddam agere, seu esse secundum actum.

p.p.q.79.3. p.ad 4. Ad quartum dicendum, quod quia, vt dictum est, potentia tantum dicitur actiua per ordinem ad obiectum, ideo non ponitur sensus agens, quia inueniuntur sensibilia actu extra animam, quæ agunt, & transmutant sensum externum, vt dictum est. Est tamen idem sensus potentia passiua respectu obiecti sensibilis externi, quod agit in ipsum, & potentia operatiua actione immanente in se, vt dictum est.

QVÆSTIO LXII.

De organo sensus.

Deinde considerandum est de organo sensus.

CIRCA QVOD QVÆRVNTVR DVO.

Primo vtrum sensibile positum supra sensorium faciat sensationem.

2 *Vtrum excellens sensibile corrumpat sensorium.*

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum sensibile positum supra sensorium faciat sensationem.

Videtur quod sensibile positum supra sensorium faciat sensationem. Dicit enim Philosophus 2. de anim. t. 114. quod hæc videtur esse differentia inter sensus, quod gustus, & tactus sentiunt ex eo, quod immediate tangunt, alij autem sensus sentiunt à longe sua sensibilia, non tangendo ipsa. 2.de ani.l.23

2 Præterea dicit Philosophus de sens. c.3. quod oculus motus videt in se fulgorem existentem, ergo etiam in visu sensibile positum supra sensum facit sensationem. de sensu l. 3.

3 Præterea dicit Philosophus 2. de animal. t. 84. quod qui non sunt boni auditus sentiunt in auribus tinnitum, & sonum, sed tal's tinnitus, & sonus est in organo auditus, vt patet, hoc enim est aer auri intestinus, vt dicitur 2. de ani.t. 82. ergo idem quod prius respectu etiam auditus. 2.de ani.l. 17.

4 Præterea sensus odoratus perficitur non solum per immutationem intentionalem, sed etiam realem: sed realis immutatio requirit contactum odorati cum organo, ergo etiam in odoratu sensibile positum supra sensorium facit sensationem. 2.de ani.l. 20.

5 Præterea aliquando sonorum peruenit vsque ad auditum, secundum esse naturale: vt quando aer motus, in quo est sonus, peruenit vsque ad auditum, & tamen percipitur sonus, & similiter odor contingens organum olfactus percipitur ab odorato, quando scilicet fumalis euaporatio peruenit ad olfactum, ergo in sensu auditus, & odoratus sensibile positum supra sensorium facit sensationem. p.p.q.78 a. 3.a. d.a q.2. a 2 q. de ani a.13.de ani.l.10.a. ani l.15. 20. 23.

6 Præterea lingua infirmi infecta cholerico, & amaro humore sentit illam amaritudinem, & ratione illius omnia dulcia amara illi videntur; sed in hoc casu gustabile est supra sensum positum, ergo etiam in gusto sensibile positum supra sensorium facit sensationem. p.p.q.75 a. 4.& q.ult a. 4 c.

7 Præterea dicit Philosophus p. de hist. ani. c. 4. & 2. de part. anim. c. 2.5. 8. quod caro est sensorium tactus; sed caro sentit qualitatem superpositam, puta si calefiat; & idem etiam patet in neruo, qui maxime dolet, & sentit, vt patet ex 1. de ani.t.116. ergo etiam in tactu sensibile positum supra sensorium facit sensationem.

Sed contra est, quod Philosophus 2. de ani. t. 75. 99. 115. & 116 de omnibus sensibus dicit, quod sensibile positum supra sensorium non facit sensationem. a.de ani l.15 20 23.

Respondeo dicendum, quod quidam posuerunt omnem sensum perfici quodam tactu. Dicebant enim oportere, quod sensus sensibile tangat, ad hoc quod sentiatur. Alter tamen existimabant hoc accidere in visu, & in alijs sensibus. Dicebant enim, quod ex visu egrediebantur lineæ visuales progredientes vsque ad rem visam, & ex earū contactu visibile videbatur. In alijs autem sensibus dicebant, quod è conuerso sensibile perueniebat ad sensum; & quod in tactu, & gustu hoc manifeste videtur accidere; nā tangibile, & gustabile quodam contactu sentiuntur: In auditu etiā videtur esse: nam aer motus vsque ad auditum pertingit. Circa olfactum etiam idē esse dicebant: ponebant enim quod à corpore odorabili resoluatur quædam fumalis euaporatio, quæ est subiectum odoris, & perueniebat vsque ad olfactum. Causa enim huius diuersitatis hæc esse videtur, quia antiqui non ponebant, nec percipiebant aliquid de immutatione spi- a.de ani l. 10.

rituali medij, sed solum de immutatione naturali. In alijs autem sensibus apparet quædam immutatio naturalis in medio, sed non in visu. Manifestum est enim, quod soni, & odores deferuntur per ventos, vel impediuntur, colores autem nullo modo. Manifestum est etiam, quod contrariorum colorum species per eandem partem aeris deferuntur ad visum, sicut cum vnus videt album, alius nigrum simul existentes in eodem aere, & eodem aere vtentes pro medio. quod quidem in olfactu non accidit. Nam contrarij odores etiam in medio se impedire inueniuntur, & ideo non percipientes immutationem, qua medium immutatur à visibili, posuerunt quod visus defertur vsque ad rem visam, sed quia percipiebant immutationem, qua medium immutatur ab alijs sensibus, credebant quod alia sensibilia deferrentur ad sensum, sed manifestum est, quod hoc in olfactu non potest accidere. Cum enim odor cadaueris vsque ad quingenta milliaria vel amplius à vulturibus sentiatur, impossibile esset, quod aliqua corporalis euaporatio cadaueris vsque ad tantum spatium diffunderetur, præcipue cum sensibile immutet medium vndique secundum eandem distantiam, nisi impediatur. Non autem sufficeret ad occupandum tantum spatium etiamsi totum cadauer resolueretur in fumalem euaporationem, cum sit certus terminus rarefactionis, ad quẽ corpus naturale peruenire potest, quę est raritas ignis: & præcipue, cum per huiusmodi odorem cadauer non appareat sensibiliter immutatum, & ideo dicendum est vniuersaliter, quod in omnibus sensibus sensibile positum supra sensorium non facit sensationem, & quidem vniuersaliter de omnibus sensibus probatur, quia sensibile, vt dicitur 3. de anima t. 20.
3. de ani. l. 18 non agit in sensum, sicut contrarium in suum contrarium, vt aliquid ab eo abijciat transmutando, & alterando ipsum, sed solum reducit illum de potentia in actum, imprimendo illi speciem sensibilẽ, non potest autem immediate talem speciẽ in illo producere, sed debet prius eam producere in medio, quod manifestũ est, quia sensus debet discernere omnes differentias proprij sensibilis, vt dicitur 2. de ani. t. 144. sed si
3. de ani. l. 3 realiter immutaretur à sensibili, non posset illas discernere, ac sentire, sic enim pupilla, si affecta esset aliquo colore, non posset sentire reliquos colores: similiter nec organum auditus si moueretur, & reciperet sonum, posset percipere differentias aliorum sonorũ & sic de reliquis sensibus. Quod vero in particulari in omni sensu sensibile positum supra sensorium non faciat sensationem probatur, & primo in visu manifestum hoc est ipsa experientia. si enim ponatur visi-
2. de ani. l. 15 bile supra oculum nihil videbitur, videbitur autem aliquid, si medium intercedat inter oculum, & visibile: & ratio huius est quia de ratione coloris, quod est obiectum visus, est, quod sit motiuum diaphani, quod fit per lumen, quod est actus diaphani; at si poneretur corpus coloratum super organum visus, non esset ibi diaphanum actu, quod moueretur à colore. Nam etsi pupilla sit quoddã diaphanũ, non tamen est diaphanum in actu, si superponatur illi corpus coloratum; oportet autem quod color moueat diaphanum in actu, puta aerem, vel aliquid huiusmodi; & ab hoc moueatur sensorium, id est organum visus, sicut à corpore sibi continuato, corpora enim non se immutant, nisi se tangant. De sono vero idem probatur, quia sonus vt generetur, oportet fieri percussionem duorum corporum solidorum ad inuicem, & ad aerem, & cõ-
2. de ani. l. 17 sequenter oportet talem aerem esse mobilem: sed aer, qui est connaturalis auditui, eiusque organum, est similiter dispositus in auribus cum hac proprietate, quod sit immobilis, ad hoc, quod animal possit sentire per certitudinem omnes differentias motus, & soni. Præterea organum auditus circundatur pelle, seu meninga, quæ prohibet ne localiter moueatur: vnde neces- 2. de ani. l. 17
se est quod sonus ad ipsũ perueniat intentionaliter, & non realiter. Deinum sæpe contingit vt sentiamus sonum à longe positum, quod etiam docet Philosophus de sensu c. 7. & 2. de ani. t. 113. vbi ait in hoc differre gustum, & tactum à cæteris sensibus, quod illi sentiunt immediate tangendo, hi vero sentiunt à longe sua sensibilia; modus autem sentiendi auditui vnus de sensu l.
est, sicut patet in cæteris sensibus, & in omnibus potentiis cognoscitiuis, ergo sicut in hoc casu sensibile 14 & 2 de ani. l. 23.
facit sensationem, si sit procul positum, ita & in alijs casibus sensibile faciet sensationem, si sit longe positum à sensorio, non autem si sit illi superpositum. De odore vero eodem modo probatur, quo de sono, nam idem est modus, & virtus, quo odoratus 2. de ani. l. 20
ab odorabili immutatur, at odor sentitur à longe: & de sensu l. 3.
tunc ab odorabili resolui quidem potest fumalis euaporatio, sed non quæ pertingat vsque ad terminum, & 11
vbi odor percipitur: vnde tunc necesse est immutari medium intentionaliter, vltra quam dicta euaporatio pertingere possit, & per medium organum auditus, ergo eodem modo organum immutabitur, quando fumosa euaporatio potest pertingere vsque ad organũ auditus. præterea in aqua sentitur odor, vt dicit Philosophus de sensu c. 7. & 2. de ani. t. 97. at in aqua non de sensu c. 11.
potest odor multiplicari realiter, vel ratione qualita- & 2. de ani.
tis, quia odor non est realiter actiuus, vt dictum est, l. 20.
vel mediante euaporatione, vel famosa exhalatione, quia vt dicit Philosophus loco citato de sensu, vapor pertinet ad aquam, quæ non est odorabilis absque admixtione sicci: fumus autem non potest fieri in aqua, in qua tamen fit odor, cum quædam animalia odorent in aqua, ergo debet tunc multiplicari intentionaliter & per consequens & immutari organũ: organũ autem semper eodẽ modo à sensibili immutatur, ergo numquam poterit immutari realiter per sensibilis superpositionem, ita vt sic immutatum sentiat obiectum. De gustu & tactu probatur, quia ad sentiendum per hos sensus necessariæ sunt species sensibiles, vt ostensum est, sed potentiarum naturalium, quales sunt sensitiuæ, vnus, & determinatus modus est operandi, ergo cum operentur per immutationem intentionalem, vt dictum est; non poterunt operari per immutationem realem factam ab obiecto illis præsertim superposito. Deinde, quia non posset sensorium gustus, vel tactus sentire differentias contrariarum qualitatum. Demum quia sæpe accidit, vt plus caloris sentiamus in manu, quam ibi sit, vt cum illam applicamus iuxta magnum ignem, & postea manum subito remouemus, nam remota manu exiguum caloris sentimus, quod certe non esset, si magnus ille calor, quem manus sentiebat, realiter illi inexistebat; nam cum in manu esset tamquam in proprio, & naturali subiecto, poterat in illo permanere, de sensu l. 16
& esse principium actionis, atque adeo manum disponere successiue ad formam ignis, ergo signum est, quod ille magnus calor non percipiebatur à manu per immutationem realem, sed per intentionalem, & per consequens quod tactus non est aptus natus immutari realiter à tangibili, adhoc vt illud percipiat, sed tantum intentionaliter; Vnde manifestum est, quod in omni sensu externo verum est, quod sensibile positum supra sensorium non facit sensationem.

Ad primum ergo dicendum, quod prædicta dif- 2. de ani. l.
ferentia falsa est: vnde Philosophus illa exclusa ibi- 23.
dem ponit veram & dicit, quod tangibilia differunt à visibilibus, & sonantibus ex eo, quod illa sensibilia sentimus per hoc, quod mouent medium, & iterum medium mouet nos: sed tangibilia sentimus per me-

dium extraneum, non quasi moti à medio extraneo, sed simul cum medio mouemur à sensibili.

q. 19. a. 3. ad 7. Ad secundum dicendum, quod oculus videt fulgorem ad extra, vt dictum est.

2. deani. l. 17 Ad tertium dicendum, quod ille tinnitus est in aere incluso in cõcauitatibus auriũ; quod patet ex Philosopho 2. de ani. t. 83. & 84. tum quia aer ille, qui est organum auditus, est immobilis, vt sentiri possint sonorum differentiæ, vt dictum est, tum quia si haberet ille aer proprium sonum & motum, impediretur auditus: sicut similiter, si instrumentum visus haberet proprium colorem, impediretur visio, vt docet Philosophus 2. de ani. t. 84.

2. deani. l. 20 Ad quartum dicendum, quod aliquando fumalis euaporatio non potest peruenire ad odoratum, & tamen vere sentitur odor: aliquando vero peruenient ad organum. Verum tunc non ita peruenit, vt immediate tangat, sed tantum mediate, intercedente minimum parte aeris, si enim poneretur odorabile intus in naso, non sentiretur, si homo non respiraret attrahendo aerem, sed vel expiraret emittendo aerem, vel retineret spiritum, & sic patet ad quintum.

2. deani. l. 21 & 22. Ad sextum dicendum, quod lingua, & caro non sunt organum gustus, sed medium intrinsecum illius, & ideo potest sentiri humor sapidus positus supra linguam.

2. de s. & s. l. 13. 3. deani. l. 3. Ad septimum dicendum, quod caro non est sensorium vltimum, sed primum, & consequenter est tantum medium intrinsecum, non autem organum tactus.

ARTICVLVS II.

Vtrum excellens sensibile corrumpat sensorium.

p. p. 88. a. p. arg. 4. & 5. VIdetur quod excellens sensibile non corrumpat sensorium. Ita enim se habet sensus ad sensibilia, sicut intellectus ad intelligibilia: sed intellectus potest intelligere excellens intelligibile, ergo & sensus poterit sentire excellens sensibile.

3. deani. a. 2 Præterea accidens non corrumpitur nisi ad corruptionem subiecti, & præsertim si sit eius proprietas: sed sensus est proprietas animæ sensitiuæ, ergo sensus permanente anima in corpore non corrumpitur ab excellenti sensibili.

3 Præterea sensibile perficit sensum mediante specie, hæc enim in organo recepta non immutat ipsum naturaliter; sed quod perficit aliquid, non potest illud corrumpere, ergo excellens sensibile non potest sensum corrumpere.

q. 10. de ver. a. 11. arg. 3. 4 Præterea dicit Philosophus 3. de ani. quod anima nostra est quodammodo omnia, quia sensus est quodammodo omnia sensibilia, sicut intellectus est omnia intelligibilia; sed inter omnia sensibilia vnum est excellens sensibile, sicut inter omnia intelligibilia vnum est excellens intelligibile, ergo sensus potest percipere excellens sensibile.

3. c. g. c. 54. 5 Præterea facultas sensus est in totum suum obiectum: sed excellens sensibile est intra obiectum sensus, vt excellens visibile est intra facultatem visus, huius enim obiectum est color, vt color, ergo visus poterit videre excellens visibile, & per consequens quilibet alius sensus poterit accipere excellens sensibile.

2. deani. l. 14. Sed contra est, quod Philosophus 2. de anima. t. 123. & t. 143. dicit, quod excellens sensibile corrumpit sensorium, & sensum.

2 Præterea dicit Philosophus 3. de anim. t. 7. in hoc differre sensum ab intellectu, quod quia hic caret organo non potest corrumpi ab excellentia proprij obiecti, sed ita intelligit excellens intelligibile atque infimum; at sensus, qui habet organum corporeum, efficitur impotens ad sentiendum ex valde sensibili, puta ex vehementi colore, & forti odore. 3. de ani. l. 7

Respondeo dicendum, quod dupliciter considerare, & comparare possumus excellens sensibile per ordinem ad corruptionem, vel ad sensus, & organa sensuum, vel ad ipsum animal, si primo modo loquamur de excellenti sensibili, sciendum est quod accidens dupliciter corrumpitur. Vno modo à suo contrario, sicut frigidum à calido. Alio modo per corruptionem sui subiecti, non enim accidens remanere potest corrupto subiecto. quæcunque igitur accidentia, seu formæ contrarium non habent, non destruuntur, nisi ad destructionem subiecti. Manifestum est autem, quod potentiis animæ nihil est contrarium, & ideo si corrumpuntur, corrumpuntur ad corruptionem subiecti. Quia vero potentia sensitiua est immediate actus organi tanquam immediati, & proxime subiecti, turbato enim organo impeditur operatio sensus, & illo ablato totaliter, & tollitur sensus; dicitur corrumpi sensus à sensibili, quia sensibile corrumpit eius organum. Cum enim oporteat, vt inquit Philosophus 2. de ani. t. 124. in organis sentiendi, ad hoc vt sentiant, esse proportionem quandam, ratione cuius, & ipse sensus dicitur proportio quædam, & symphonia, si motus sensibilis fuerit fortior, quam organum sit natum pati, soluitur proportio, & corrumpitur sensus in proportione organi consistens: sicut patet à simili, cum quis fortiter percutit chordas, soluitur symphonia, & sonus instrumenti, qui in quadam proportione consistit. Quomodo vero sensibile dupliciter potest immutare sensum, vel realiter, vel intentionaliter: vtroque modo potest sensibile corrumpere sensum, intentionaliter quidem, per impressionem speciei improportionatæ, seu excedentis proportionem organi. Cum enim species recipiatur in organo, debet esse proportio inter vtrunque, soluitur autem proportio per superabundantiam, & excellentiam, & hoc modo excellens graue, & acutum corrumpit auditũ, & excellens saporosum corrumpit gustum, & fortiter fulgidum, vel obscurum corrumpit visum: & fortis odor corrumpit olfactum: sicut è contra, si sensibilia deducantur ad proportionatam mixtionem, efficiuntur delectabilia: sensus enim delectatur proportionatis, sicut sibi similibus, eo quod sensus est proportio quædam, vt dictum est: excellentia autem corrumpit sensum, vel saltem contristat eum. Aliquãdo vero sensibile realiter immutat sensum, vt patet, cum magnus sonus destruit auditum ratione vehementis percussionis aeris, & motus ipsius, qui fit simul cum sono, quomodo etiam destruitur & ipsum animal, cum eodem & lapides frangantur, & alia corpora duriora, vt ferrum. Similiter & in aliis, excepto tamen visu, obiectum enim tactus ipsum immutat materialiter, calefaciendo, & infrigidãdo; subiectum vero gustus afficiendo sapore aliquo organum gustus mediante saliua. obiectum vero odoratus per fumalem euaporationem: solum autem obiectum visus, cum non immutet organum, aut medium nisi spirituali immutatione, non enim pupilla, neque aer coloratur, sed solum speciem coloris recipiunt secundum esse spirituale, non nisi etiam intentionaliter illum corrumpit, vel contristat. Quod si secundo modo comparare voluerimus sensibilia sensuũ exteriorum

Marginal notes (right column): q. deani. a. 19. c. — de sensu l. p. & 4. 7. phys. l. 4. p. de ani. l. 2. a. de ani. l. 4. 3. de ani. l. 2. & 7. — 1. d. 13. 1. 3. c. 3. de ani. l. 2. & 7. — 2. cæli. l. 14 — p. met. l. p.

non solum ad ipsos sensus, & ad organa sensuum, sed etiam ad ipsum animal, hoc differunt excellentia sensibilia aliorum sensuum excepto tactu, quod illa corrumpunt quidem singulos sensus, puta nimis fulgida visum, & fortes soni auditum, quia tamen corruptis his sensibus, potest animal remanere, horum excellentiæ non corrumpunt animal, nisi per accidens, inquantum scilicet accidit animal pati simul ab aliquibus tangibilibus corrumpentibus, puta si simul cum sono fiat depulsio, & ictus, vt accidit in tonitruo, ex quo interdum animalia moriuntur, & similiter ab his, quæ videntur aliqua moriuntur, non inquantum sunt visa, sed inquantum aerem inficiunt, vt dicitur de quibusdam venenosis; & similiter intelligendum est de odoribus, secundum quod cum malis odoribus interdũ adiungitur corruptio aeris: & ita etiã de sapore est, quod potest corrumpere animal, non inquantum sapor est, sed inquantũ sapori adiungitur aliqua qualitas tangibilis; puta quod talis sapor consequitur calorem excedentem, vel frigus, sed excellentia qualitatum tangibilium corrumpit animal per se, & non per accidens, quia omnis excellentia sensibilis corrumpit sensum: vnde & tangibile si fuerit excellens corrumpit tactum: secundum autem hunc sensum determinatur vita animalis: tandiu enim durat animal, quandiu durat sensus tactus in eo: impossibile enim est esse animal sine tactu: vnde manifestum est, quod in omnibus sensibus excellens sensibile corrumpit sensum, sed in sensu tactus excellens tangibile non solum corrumpit sensum tactus: sed etiam corrumpit animal, quia necesse est hunc solum inesse animali, vt docet Philosophus 3. de ani. t. 68. [margin: 3. de ani. l. vlt.]

[margin: p. p. q. 12. a. 4. ad 3. 3. de ani. l. 7.] Ad primum ergo dicendum, quod inter sensum, & intellectum hęc similitudo reperitur, quod quia aliqua proportio requiritur obiecti ad potentiam cognoscitiuam, vt actiui ad passiuum, & perfectionis ad perfectibile, ideo sicut sensus non potest cognoscere excellens sensibile, quia est improportionatum potentiæ sensitiuæ, ita in hoc statu nequit noster intellectus cognoscere excellens intelligibile, seu substantias immateriales, quia secundum præsentem statum sunt improportionata nostro intellectui, differunt tamen, quod quia intellectus caret organo, non potest corrumpi à vehementi intelligibili, sensus autem, qui habet organum, corrumpitur à vehementi sensibili.

[margin: q. 51. a. 3. in hoc a. c.] Ad secundum dicendum, quod sensus non est proprietas animæ, sed coniuncti, atque adeo organi: vnde hoc sublato; vel corrupto, & ipsum corrumpitur, vt dictum est.

[margin: in c.] Ad tertium dicendum, quod species sensibilis perficit sensum, si sit illi proportionata, corrumpit autem, vel contristat, si sit improportionata, vt dictum est.

[margin: 3. de ani. l. 13.] Ad quartum dicendum, quod anima dicitur quodammodo omnia, quia per intellectum suscipit species intelligibiles, & per sensum species sensibiles proportionatorum tamen, quia sensus proportio quędam est, vt dictum est.

[margin: 1. c. g. c. 54.] Ad quintum dicendum, quod aliqua comparari possunt ad sensum dupliciter, vno modo, quatenus sunt extra obiectũ sensus, quomodo est extra obiectũ sensus visus, eiusque facultatem: Alio modo quatenus sunt intra obiectum, & tunc vel sunt supra facultatem sensus, vel sunt infra illam: priori modo se habent excellentia sensibilia respectu sensus: posteriori vero modo sensibilia proportionata. eodemque modo possunt comparari res ad intellectum.

QVÆSTIO LXIII.

De potentia sensitiua.

Deinde considerandum est de potentia sensitiua.

CIRCA QVAM QVÆRITVR VNVM.

Vtrum recte definiatur à Philosopho sensus.

ARTICVLVS I.

Vtrum recte definiatur à Philosopho sensus.

VIdetur quod non recte definiatur à Philosopho sensus, quod sit susceptiuus specierum sine materia. Definitio enim debet conuerti cum definito: sed hæc non conuertitur, nam esse susceptiuum speciei, vel formæ sine materia primum conuenit omni patienti, nam omne patiens recipit aliquid ab agente, secundum quod est agens, agẽs autem agit per suam formam, & non per suam materiam: Vnde omne patiens recipit formam sine materia: quod etiam patet ad sensum, non enim aer recipit ab igne agente materiam eius, sed formam. Deinde idem etiam conuenit intellectui possibili, hic enim etiam recipit species, & formas sine materia, ergo male definitur sensus per esse susceptiuum sine materia. [margin: 2. de ani. l. 10.]

2 Præterea dicit Philosophus 2. de anima. t. 124 quod excellens sensibile corrumpit sensum: sed hoc non potest fieri, nisi sensus realiter, & materialiter recipiat speciem sensibilis, ergo idem quod prius. [margin: 2. de ani. l. 24.]

Sed contra est auctoritas Philosophi 2. de ani. t. 121. dicentis, quod sensus est susceptiuus specierum sine materia. [margin: ibid.]

[margin: q. 61. a. vn. q. 63. a. 3. 2. de ani. l. 24.] Respondeo dicendum, quod sensus dupliciter considerari potest, vt dictũ est, vno modo per ordinem ad obiectum, respectu cuius habet rationem patientis, & hoc modo habet rationem potentiæ passiuæ, & vt sic definitur à Philosopho. Sicut enim est de ratione materiæ esse susceptiuam formæ naturalis, siue substantialis, siue accidentalis, ita de ratione potentiæ cognoscitiuæ passiuæ est esse susceptiuam obiecti secundum esse spirituale, & immateriale, quod est esse susceptiuum specierum sine materia ab obiecto externo, ad differentiam intellectus possibilis, qui recipit species sine materia ab intellectu agente: quãquam etiam distinguitur ab intellectu per hoc, quod est potentia passiua organica: vnde species non solum recipiuntur in potentia, sed etiam in organo, cum tamen intellectus possibilis sit inorganicus. Alio modo potest considerari sensus absolute, & in se, quatenus est potentia operatiua, vel cognoscitiua: & hoc modo potest definiri, quod sit potentia operatiua, seu cognoscitiua singularis, vt singulare est, organo affixa: in eo enim, quod dicitur operatiua, seu cognoscitiua, conuenit sensus cum intellectu possibili. In eo vero, quod additur, organo affixa, & cognoscitiua singularis, vt singulare est, distinguitur ab intellectu possibili, qui etiam cognoscit obiectum vniuersale, & est inorganicus, vt dicit Philosophus 3. de anima. t. 7. [margin: 3. de ani. l. 7; ibid.]

Ad primum ergo dicendum primo, quod licet [margin: 2. de an. l. 2.]

sit commune omni patienti, quod recipiat formam ab agente, differentia tamen est in modo recipiendi. Nam forma, quæ in patiente recipitur ab agente, quandoque quidem habet eundem modum essendi in patiente, quem habet in agente; & hoc quidem contingit, quando patiens habet eandem dispositionem ad formam, quam habet agens; quodcunque enim recipitur in altero, secundum modum recipientis recipitur. Vnde si eodem modo disponatur patiens, sicut agens eodem modo recipitur forma in patiente sicut erat in agente, & tunc non recipitur forma sine materia. Licet enim illa, & eadē materia numero, quæ est agentis, non fiat patientis, fit tamen quodammodo eadem, inquantum similem dispositionem materialem ad formam acquirit ei, quæ erat in agente, & hoc modo aer patitur ab igne, & quidquid patitur passione naturali. Quandoque vero forma recipitur in patiente, secundum alium modum essendi, quam sit in agente quia dispositio materialis patientis ad recipiendum non est similis dispositioni materiali, quæ est in agente, & ideo forma recipitur in patiente sine materia, inquantum patiens assimilatur agenti secundum formam, & non secundum materiam: & per hunc modum sensus recipit formam sine materia, quia alterius modi esse habet forma in sensu, & in re sensibili; nam in re sensibili habet esse naturale, in sensu autem habet esse immateriale, & spirituale. Dicendum secundo conuenire quidem sensum, & intellectum in hoc, quod recipiunt species sine materia, sed multipliciter inter se differunt, & primo sensus est potentia organica, intellectus vero est potentia inorganica, vnde species sensibiles recipiuntur in organo, species vero intelligibiles in ipsa potentia intellectiua. Secundo sensus est tantum potentia cognoscitiua singularis, vt singulare est, vnde est susceptiuus formarum, sine materia quidem, sed non sine cōditionibus materialibus indiuidualibus sensibilia repræsentantiū; intellectus vero est potentia cognoscitiua directe, & per se vniuersalis, vt dicit Philosophus p. phys. t. 49. & 2. de ani. t. 122. vnde species intelligibiles repræsentant obiectum sine conditionibus indiuiduantibus. Tertio sensus recipit species ab obiecto sensibili, intellectus vero possibilis ab intellectu agente.

ia c. 2 de ani l. 24. & l. 5 p phys. l. 1 a. q. 12 a. 1.

Ad secundum dicendum, quod aliquando sensus corrumpitur ab excellenti sensibili, absque eo, quod illud recipiat secundum esse materiale, vt dictum est.

QVÆSTIO LXIV.

De sensibus exterioribus.

Deinde considerandum est de sensibus in particulari, & primo de sensibus exterioribus, deinde de sensibus internis.

CIRCA PRIMVM QVÆRVNTVR TRIA.

Primo vtrum in quolibet sensu externo sit reperire sensum agentem & patientem.
2 *Vtrum sint tantum quinque sensus exteriores.*
3 *Vtrum sensus exteriores egeant medio.*

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum in quolibet sensu externo sit reperire sensum agentem, & patientem.

Videtur quod in quolibet sensu externo sit reperire sensum agentem, & patientem. Dicit enim Philosophus 3. de ani. t. 17. quod sicut in omni natura, ita & in anima est aliquid, quo est omnia fieri, & quo est omnia facere: sed id, quo est fieri omnia sensibilia, est sensus passiuus, ergo debet & dari alius sensus actiuus, quo anima possit omnia sensibilia facere sensibilia actu. q. de ani. a. 4. arg sed contra. p. p. q. 79 ar 3. arg. sed contra.

2 Præterea sicut se habet intellectus ad intelligibilia, ita & sensus ad sensibilia, vt dicitur 3. de ani. t. 2. & 3. sed quia intellectus est in potentia ad intelligibilia, datur intellectus agens, qui facit intelligibile actu, ergo & dabitur sensus agens, qui facit sensibile actu. 3 de ani. l. 7. p p arg p.

3 Præterea Philosophus in 3. de ani. t. 18. assimilat intellectum agentem lumini, ergo lumen erit sensus agens, vel certe instrumentum sensus agentis. q. de ani. ar. 4. arg 4.

4 Præterea cuilibet potentiæ passiuæ debet respondere potentia actiua, alioqui esset superflua: sed datur sensus, qui est potentia passiua, ergo & dabitur sensus, qui sit potentia actiua. Tab u. potentia n. 38

Sed contra est, quod Philosophus 2. de ani. t. 51. dicit, quod sensus est tantum potentia passiua, & t. 60. dicit, quod actiuum sensationis est obiectum extra sensum existens. de ani l. 10. 12. 13.

Respondeo dicendum, quod in naturalibus non dicitur virtus actiua, quæ habeat aliquem actum, qui est operatio, sic enim omnis potentia animæ est actiua, & præsertim cognoscitiua: sentire enim, & intelligere formaliter sunt actiones immanentes in ipsis potentijs cognoscitiuis, vt dictum est: sed dicitur potentia aliqua actiua, quæ comparatur ad suum obiectum sicut agens ad patiens, sensus autem comparatur ad sensibile tantum sicut patiens ad agens, eo quod sensibile transmutat sensum; visio enim perficitur per hoc, quod species visibilis recipitur in visu, quod est quoddam pati, & ratio huius est, quia, cum omnis cognitio fiat per hoc, quod cognitum est aliquo modo in cognoscente, scilicet secundum similitudinem, nam cognoscens in actu est ipsum cognitum in actu: illud erit actiuum respectu sensus, quod in illo producit similitudinem rei cognitæ: hoc autem est obiectum ad extra: sensus enim est singularium, quæ sunt ad extra: & recipit materialiter, & corporaliter speciem: vnde producens illam debet esse in se materiale, & corporale, habens nimirum in se principium indiuiduationis, quod est materia prima, determinatis dimensionibus contenta. Vnde manifestum est, quod non datur in sensu externo sensus agens, & patiens. q 61 a vn.

Ad primum ergo dicendum, quod propositio Philosophi valet in anima per ordinem ad intelligibilia, vt dictum est. ia c & ad 2.

Ad secundum dicendum, quod sensibilia inueniuntur actu extra animam, & ideo non oportet ponere sensum agentem. Vel dic, quod sensibile, cum sit quoddam particulare, non imprimit in sensum, vel in medium speciem alterius generis, cum species tam in sensu, quam in medio sit particularis, intellectus autem possibilis recipit species vniuersales, alterius scilicet generis, quam sint in imaginatione, in qua sunt tantum particulares, & quam in sensu externo, in quo similiter species receptæ sunt tantum singulares: & ideo in intelligibilibus indigemus intellectu agente, non autem in sensibilibus indigemus potentia actiua, sed omnes potentiæ sentiuæ sunt potentiæ passiuæ. p p. 79 a 3. ad p. q. de ani. a. 4 ad. 5.

Ad tertium dicendum, quod similitudo, qua Aristoteles assimilat intellectum agentē lumini, attenditur quantum ad hoc, quod sicut hoc est necessarium ad videndum, ita illud ad intelligendum. p. p q 79 a. 1. ad 2. q. de ani. a 4 ad 4. 3 de ani. l. 10.

p.p q. 79.a 1 ad 2 q. de ani.a 4 ad 4 3 de ani. t.18. sed non propter idem: nam lumen non est necessarium ad videndum; vt faciens colores actu visibiles, nam color est per se visibilis, sed vt medium fiat actu lucidum, vt dicit Comm. in 2. de ani. intellectus vero agens necessarius est ad hoc, vt intelligibilia in potentia fiant actu intelligibilia per hoc, quod abstrahit ea à materia, sic enim sunt intelligibilia actu

q. 9.5.p.q. 61.a.vn. in c. Ad quartum dicendum, quod potentiæ passiuæ sensitiuæ respondet potentia actiua, quæ est in obiectis extra animam, hæc enim sunt factiua sensationum, vt dictum est.

ARTICVLVS II.

Vtrum sint tantum quinque sensus exteriores.

p.p.q. 78, a. 3 arg. p. VIdetur quod sensus exteriores sint plures, quam quinque. Sensus enim est cognoscitiuus accidentium, sunt autem multa genera accidentium: cum ergo potentiæ distinguantur per obiecta, videtur, quod sensus multiplicetur secundum numerum, qui est in generibus accidentium

arg. 2. 2 Præterea magnitudo, & figura, & alia, quæ dicuntur sensibilia communia, non sunt sensibilia per accidens, sed contra ea diuiduntur in. 2. de ani. t. 63. & 64. diuersitas autem per se obiectorum diuersificat potentias: cum ergo plus differant magnitudo, & figura a colore, quam sonus, videtur quod multo magis debeat esse potentia alia sensitiua cognoscitiua magnitudinis, aut figuræ, quam coloris, & soni.

arg. 3. 3 Præterea vnus sensus est vnius contrarietatis, sicut visus albi, & nigri: sed tactus est cognoscitiuus plurium contrarietatum, scilicet calidi, frigidi humidi, & sicci, & huiusmodi, ergo sensus non est vnus, sed plures, ergo plures sensus sunt quam quinque.

de sensu. l. 14 4 Præterea cum sentire sit pati quoddam, diuersus modus sentiendi erit diuersus modus patiendi, qui indicat diuersitatem potentiæ passiuæ, sicut diuersus modus agendi significat diuersitatem virtutis actiuæ. & per consequens ex parte passiuorum, quæ alio modo patiuntur, aliam potentiam passiuam habere videntur: & similiter quæ alio modo sentiunt, videntur habere alium sensum, sed animalia non respirantia, vt formicæ, apes, pisces & alia huiusmodi sentiunt odorem, vt patet manifeste, cum & acutius sentiant de longe nutrimentum suum quando distant a proprio cibo, quam quãdo per proprium visum id possunt percipere, & non sentiunt illum eo modo, quo animalia respirantia, puta respirando, ergo illum sentiunt per alium sensum, & sic erunt plures sensus, quam quinque.

de sensu. l. 19 5 Præterea potentiæ sensitiuæ distinguuntur ex organo: sed visus habet duo organa, puta duos oculos, ergo duo sunt sensus visus, vnde sequitur idem, quod prius.

3. de ani. l. 7 6 Videtur quod sensus exteriores, sint pauciores quam quinque. Ita enim se habet sensus ad sensibile, sicut intellectus ad intelligibile, vt dicit Philosophus 3. de ani. t. 2 & 3. sed intellectus vnus est respectu omnium intelligibilium, ergo & erit vnus sensus respectu omnium sensibilium.

p.p. arg. 4 7 Præterea species non diuiditur contra genus: sed gustus est tactus quidam, ergo non debet poni sensus distinctus a tactu.

2. de ani. l. 6. 2. de ani. l. 21 8 Præterea potentiæ distinguuntur ex obiecto, vt dicit Philosophus 2. de ani. t. 33. sed gustabile, quod est obiectum gustus, est quoddam tangibile, vt dicitur 2. de ani. t. 101. ergo gustus non distinguetur a tactu, & sic sensus exteriores erunt pauciores, quam quinque.

9 Præterea dicit Philosophus de sensu. cap. vlt. quod sicut idem numero corpus est album, & dulce, ita est eadem potentia sensitiua albi, & dulcis, ergo sensus externi non sunt quinque, sed vnus tantum.

10 Præterea dicit Philosophus 2. de ani. t. 104. quod potabile est commune gustui. & tactui; sed sensus distinguuntur ex distinctis, & diuersis sensibilibus, ergo sensus tactus, & gustus non sunt distincti sensus. 2. de ani. l. 4

Sed contra est, quod Philosophus in 3. de ani. t. 128. dicit, quod non est alius sensus externus præter quinque. & t. 135. probat non dari vnum tantum sensum sed plures, quia alioqui laterent nos sensibilia communia, quæ consequuntur ad sensibilia propria de sensu l. vlt. 3. de ani. l. p.

2 Præterea potentia, cum dicatur ad obiectum, oportet quod secundum differentiam obiectorum diuersificentur potentiæ sensitiuæ; obiectum autem sensibile est proprium est immutatiuum sensus, ergo secundum diuersa genera immutationum sensus a sensibili, oportet esse diuersus sensus Immutatur autem sensus a sensibili, vno modo per contactum, & sic est sensus tactus, qui est discretiuus eorum, ex quibus constat animal; & sensus gustus, qui est perceptiuus qualitatum quæ designant conuenientiam nutrimenti, quo conseruatur corpus animalis. Alio modo immutatur sensus per medium; & hæc quidem immutatio aut est cum alteratione sensibilis, & sic odor immutat sensum cum aliqua resolutione odorabilis; aut cum aliquo motu locali, & sine immutatione sensibili, sed per solam immutationem spiritualem medij, & organi, & sic immutat color, vnde sequitur sensus exteriores esse tantum quinque. 3. de ani. l. p.

Respondeo dicendum, quod rationem distinctionis, & numeri sensuum exteriorum quidam accipere voluerunt ex parte organorum, in quibus aliquod elementum dominatur, vel aqua, vel aer, vel aliquid huiusmodi. Quidam autem ex parte medij, quod est coniunctum, vel extrinsecum, & hoc, vel aer, vel aqua, vel aliquid huiusmodi. Quidam autem ex diuersa natura sensibilium qualitatum, secundum quod est qualitas simplicis corporis, vel sequens complexionem Sed nihil istorum conueniens est; non enim potentiæ sunt propter organa, sed organa propter potentias Vnde non propter hoc sunt diuersæ potentiæ, quia sunt diuersa organa: & ideo natura instituit diuersitatem in organis, vt congruerent diuersitati potentiarum, & similiter diuersa media diuersis sensibus attribuit, secundum quod erat conueniens ad actus potentiarum: naturas autem sensibilium qualitatum cognoscere non est sensus, sed intellectus. Accipienda est ergo ratio numeri, & distinctionis exteriorum sensuum secundum illud, quod proprie, & per se ad sensum pertinet. Est autem sensus, quædam potentia passiua, quæ nata est immutari ab exteriori sensibili. Exterius ergo immutatiuũ est, quod per se à sensu percipitur, & secundum eius diuersitatem sensitiuę potentiæ distinguuntur. Est autem duplex immutatio, vna naturalis, & alia spiritualis: Naturalis quidem, secundum quod forma immutantis recipitur in immutato secundum esse naturale, sicut calor in calefacto; spiritualis autem, secundum quod forma immutantis recipitur in immutato secundum esse spirituale, vt forma coloris in pupilla, quæ non fit per hoc colorata Ad operationem autem sensus requiritur immutatio spiritualis, per quam intentio formæ sensibilis fiat in organo sensus, alioquin si sola immutatio naturalis sufficeret ad sentiendum, omnia corpora naturalia sentirent, dum alterantur, Sed in quibusdam sensibus inuenitur immutatio spiritualis tantum, sicut in quibus- p.p.78.a.3. c.

dam autem cum immutatione spirituali etiam naturalis, vel ex parte obiecti tantum, vel etiam ex parte organi. Ex parte autem obiecti inuenitur transmutatio naturalis, secundum locum quidem, in sono, qui est obiectum auditus; nam sonus ex percussione causatur, & aeris commotione: secundum alterationem vero in odore, qui est obiectum olfactus; oportet enim per calidum alterari aliquo modo corpus, ad hoc quod spiret odorem. Ex parte autem organi est immutatio naturalis in tactu, & gustu, nam & manus tangens calida calefacit, & lingua humectatur per humiditatem saporum; organum autem olfactus, aut auditus nulla naturali immutatione immutatur in sentiendo, nisi per accidens. Visus autem, qui est absque immutatione naturali organi, & obiecti, est maxime spiritualis, & perfectior inter omnes sensus, & communior, & post hunc auditus, & deinde olfactus, qui habent immutationem naturalem ex parte obiecti. Motus tamen localis est perfectior, & naturaliter prior, quam motus alterationis, vt probatur in 8 phys. Tactus autem, & gustus sunt maxime naturales, de quorum distinctione post dicetur; & inde est, quod alij tres sensus non fiunt per medium coniunctum, ne aliqua naturalis transmutatio pertingat ad organum, vt accidit in his duobus sensibus.

in sol. ad 3.

p.p.q.78.a.3. ad 2. Ad primum ergo dicendum, quod non omnia accidentia habent vim immutatiuam secundum se, sed solæ qualitates tertiæ speciei, secundum quas contingit alteratio; & ideo solæ huiusmodi qualitates sunt obiecta sensuum, quia vt dicitur in 7. phys. t. 11. secundum eadem alteratur sensus, secundum quæ alterantur corpora inanimata.

ad 2. Ad secundum dicendum, quod magnitudo, & figura, & huiusmodi, quæ dicuntur communia sensibilia, sunt media inter sensibilia per accidens, & sensibilia propria, quæ sunt obiecta sensuum; nam sensibilia propria primo, & per se immutant sensum, cum sint qualitates alterantes; sensibilia vero communia omnia reducuntur ad quantitatem. Et de magnitudine, & numero patet, quod sunt species quantitatis. Figura autem est qualitas circa quantitatem, cum consistat ratio figuræ in terminatione magnitudinis. Motus autem, & quies sentiuntur, secundum quod subiectum vno modo, vel pluribus modis se habet secundum magnitudinem subiecti, vel localis distantiæ, quantum ad motum augmenti, & motum localem, vel etiam secundum sensibiles qualitates, vt in motu alterationis. Et sic sentire motum, & quietem est quodammodo sentire vnum, & multa. Quantitas autem est proximum subiectum qualitatis alteratiuæ, vt superficies coloris, & ideo sensibilia communia non mouent sensum primo, & per se, sed ratione sensibilis qualitatis, vt superficies ratione coloris. Nec tamē sunt sensibilia per accidens; quia huiusmodi sensibilia diuersitatē aliquā faciunt in immutatione sensus. Alio enim modo immutatur sensus à magna superficie, & a parua: quia etiam ipsa albedo dicitur magna, vel parua, & ideo diuiditur secundum proprium subiectum.

ad 3. Ad tertium dicendum, quod sicut Philosophus videtur dicere in 2. de ani. t. 106. vsque ad 110. sensus tactus est vnus in genere sed diuiditur in multos sensus secundum speciem, & propter hoc est diuersarum contrarietatum, qui tamen non separantur ab inuicē secundum organum, sed per totum corpus se concomitantur, & ideo eorum distinctio non apparet: Gustus autem, qui est perceptiuus dulcis, & amari, concomitatur tactum in lingua, non autem per totum corpus, & ideo de facili à tactu distinguitur. Posset tamen dici, quod omnes illæ contrarietates, & singulæ conueniunt in vno genere proximo, & omnes in vno genere communi quod est obiectum tactus secundum rationem communem. Sed illud genus commune est innominatum, sicut etiam genus proximum calidi & frigidi est innominatum.

Ad quartum dicendum, quod quia vbi est idem sensibile, est idem sensus: potentiæ enim distinguuntur secundum obiecta, idem autem est sensibile, quod sentiunt animalia tam respirantia, quam non respirantia, impossibile est quod sit alius sensus vtrorumque, vt dicit Philosophus de sensu c. 5. diuersi tamē modo sentiunt, qui modus non diuersificat sensus inquit Philosophus ibidem, nam dupliciter modus sentiendi potest diuersificari. Vno modo per se quod est secundum diuersam habitudinem sensibilis ad sensū, & talis diuersitas in modo sentiendi diuersificat sensum; puta quod vnus sentit sensibile coniunctum sicut tactus: alius autem sensibile remotum, sicut visus. Est & alia diuersitas in modo sentiendi per accidens, quæ non diuersificat sensum, & attenditur secundum remotionem prohibentis: & talis diuersitas in modo sentiendi est in proposito: quia in animalibus odorantibus per respirationem remouetur quoddam, quod per modum cooperculi subiacet organo odoratus, & ideo quando non respirant, impediuntur ab odorando propter tale cooperculum. Sed animalia non respirantia carent tali cooperculo, & ideo non indigent respiratione ad odorandum. Sicut videmus in oculis, quod quædam animalia habent palpebras quæ si non aperiantur, non possunt huiusmodi animalia videre. Huiusmodi autem palpebras dedit natura animalibus egentibus acutiore visu, propter securitatem oculi, vt oculus conseruetur. Vnde animalia habentia duros oculos, quasi non indigentia acuto visu, non habent huiusmodi palpebras: & ideo non indigent aliquo motu aperiente palpebras ad videndum, sed statim habent oculos, & ad videndum facultatem nullo remoto, manifestum etiam est sensum olfactus esse eundem specie in omnibus animalibus, quia eiusdem sensus eadem sunt corruptiua: non enim visus patitur aliquid à sonis, neque auditus à coloribus: sensus autem animalium non respirantium videtur corrumpi à grauibus odoribus, & excellentibus, quibus sensus hominis corrumpitur scilicet ab asphalto, quod est quædam confectio ex succis herbarum, & à sulphure, & huiusmodi, ergo illa habent sensum olfactus sicut homo, licet non respirent. de sensu l. 14 2. de ani. t. 20

Ad quintum dicendum, quod ex duobus oculis fit aliquid vnum, & vna est operatio amborum oculorum, quatenus scilicet visio vtriusque oculi concurrit per quosdam neruos ad aliquod intrinsecum in suum organum, quod est circa cerebrum. de sensu l. 19

Ad sextum dicendum, quod cum potentiæ cognoscitiuæ distinguantur ex obiectis & varia immutatione illarum, vt dictum est, necesse est vnum esse intellectum, & plures sensus: intellectus enim obiectum est vniuersale, atque adeo ens, vt ens: obiectum vero sensus est singulare, quod multiplex est. Præterea intellectus vno modo tantum immutari potest puta ab vna potentia agente, at sensus externus immutatur variis modis ab obiectis sensibilibus, quæ sunt genere proximo saltem multiplicia. arg. sed cōt. & in c.

Ad septimum dicendum, quod sensus gustus secundum Philosophum 2. de ani. t. 27 & 94 est quædam species tactus, quæ est in lingua tantum. Non autem distinguitur à tactu in genere, sed a tactu, quantum ad illas species, quæ per totum corpus diffunduntur. Si vero tactus sit vnus tantum sensus propter vnam rationem communem obiecti, dicen- p.p. ad 4.

dum erit, quod secundum diuersam rationem immutationis distinguitur gustus a tactu. Nam tactus immutatur naturali immutatione, & non solum spirituali, quantum ad organum suum secundum qualitatem, quæ ei proprie obijcitur, Gustus autem organum non immutatur de necessitate naturali immutatione secundum qualitatem, quæ ei proprie obijcitur, vt scilicet lingua fiat dulcis, vel amara, sed secundum præambulam qualitatem, in qua fundatur sapor, scilicet secundum humorem, qui est obiectum tactus. Vel dic, quod gustus, & tactus dupliciter

a.de ani.l.a3 possunt considerari: Vno modo quantum ad modum sentiendi, & sic gustus est quidam tactus, nam in tangendo suum obiectum percipit. Alio modo quantū ad obiectum, & ita oportet dicere, quod sicut se habet obiectum gustus ad obiectum tactus, sic se habet sensus gustus ad sensum tactus, manifestum est autem, quod sapor, qui est obiectum gustus, non est aliqua qualitas de qualitatibus simplicium corporum, ex quibus animal constituitur, quæ sunt propria obiecta sensus tactus, sed causatur ab eis, & fundatur in aliquo eorum, sicut in materia, scilicet in humido. Vnde manifestum est, quod gustus non est idem, quod sensus tactus, sed quodammodo radicatur in

a.de ani.l.5. eo; Vnde & consueuit de gustu distingui, quod potest accipi gustus, prout est discretiuus saporum, & potest accipi vt tactus quidam prout discernit qualitates tangibibiles, scilicet alimenti cuius sensus est tactus, vt dicitur 2. de ani. t. 25. Vnde Philosophus dicit 10 3. ethic cap. 12. quod circa delectationes gustus prout accipitur primo modo, non est temperantia, sed solum prout est tactus quidam, & ex his patet ad octauum.

de sensu l. vlt. Ad nonum dicendum, quod Philosophus loquitur de sensu communi, qui vnus numero existens, sola autem ratione differens cognoscit diuersa genera sensibilium, quæ tamen referuntur ad ipsum secundum diuersas potentias sensuum propriorum.

a.de ani.l.a1 Ad decimum dicendum, quod gustus, & tactus versantur circa potabile, non tamen eodem modo consideratum, nam tactus versatur circa illud, vt est humidum, gustus vero vt est humidum saporabile.

ARTICVLVS III.

Vtrum sensus exteriores indigeant medio.

3 de ani.l.p. VIdetur quod sensus exteriores indigeant medio, probat enim Philosophus 2. de ani. t. 128. ex medijs dari quinque sensus exteriores, Vnde & in eodem libro agit de medijs, & obiectis prædictorum sensuum.

2 Præterea Philosophus 2. de ani. t. 74. probat

a.de ani.l.15 contra Democritum, quod visibile non videtur, si inter ipsum, & visum non intercedit medium, hac ratione. Ad videndum aliquid, requiritur vt organum patiatur a visibili, sed non potest pati à visibili immediate quia visibile super organum positum non videtur, ergo oportet quod organum visus patiatur à visibili per aliquod medium, necesse ergo est esse aliquod medium inter visibile, & visum; sed eadem est ratio aliorum sensuum vt dicitur 2. de ani. t. 75. ergo in omni sensu necesse est dari medium.

a.de ani.l.15 3 Præterea si non esset necessarium medium sensibile supra sensum positum faceret sensationem: sed hoc esse falsum patet experientia in omnibus sensibus, vt docet Philosophus 2. de ani. t. 75. ergo sensus exteriores egent medio.

a.de ani.l.a1 Sed contra est, quod Philosophus 2. de ani. t. 112. dicit, quod caro sentit sine medio qualitates tangibiles, & saporem; sed caro est sensorium tactus, vt dicit idem Philosophus p. de hist. animal c. 4. & 2. de part. c. 2. 5 8. ergo sensus exteriores non egent medio saltem gustus, & tactus.

2 Præterea distinguuntur sensus tactus, & gustus 3 de ani.l.p à reliquis tribus, quod illi duo immutantur à sensibilibus per contactum, tactus quidem, quia est discretiuus eorum, ex quibus constat animal gustus vero, quia est perceptiuus qualitatum quæ designant conuenientiam alimenti, quo conseruatur corpus animalis Reliqui vero tres per medium: odoratus quidem simul cum alteratione sensibilis, odor enim immutat sensum cum aliqua resolutione odorabilis: auditus vero cum aliquo motu locali, sic enim illum immutat sonus: visus vero per solam immutationem spiritualem medij & organi: sic enim visum immutat color: sed contactus est duorum, inter quæ non est medium, vt patet ex Philosopho, ergo sensus exteriores saltem non omnes egent medio.

Respondeo dicendum, quod omnes sensus ad per- a.de ani.l.15 fectam sensationem egent aliquo medio, non tamen omnes eodem modo. Ad cuius manifestationem sciendum est, quod visus, auditus, & odoratus egent necessario aliquo medio extrinseco: visus quidem, quia de ratione coloris quod est obiectum visus, est quod sit motiuus diaphani: at si superponeretur coloratum organo visus, ita vt nullum intercederet medium, non esset ibi diaphanum actu, vt dictum est nam obseraretur pupilla: Auditus vero, quia vt generetur sonus, oportet fieri percussionem duorum q.61.a.p. corporum solidorum ad inuicem, & ad aerem, sed aer, qui est organum auditus, est omnino immobilis, alioqui non possent certo percipi sonorum differentiæ: sicut ob eandem rationem visus, vt possit perci- a.de ani.l.17 pere omnes differentias colorum, debet esse denudatus ab omni colore, ergo necessario debet mediare aer inter organum auditus, & sonum eius obiectum. Hoc tamen differt visus ab auditu, quod, quia aer, qui est medium, est susceptibilis soni, secundum esse reale; non est autem susceptibilis coloris secun- dum esse reale, ideo, potest sonus peruenire vsque ad a.de ani.l.5 aerem immediatum organo auditus, non, sic color: Vnde inter obiectum visus, & visum necesse est intercedere medium, quod careat colore secundum esse reale: secus vero inter sonum, & auditum, sed sufficit, quod sonus, non realiter attingat aerem illum, qui est organum auditus: Conueniunt tamen, l.16. quod, sicut si poneretur coloratum super visum, non l.20. videretur, ita nec corpus sonans, nam hoc est corpus solidum, quod necessario requirit aerem ad hoc, vt producatur sonus, & per aerem deferatur ad orgnnū de sensu l. auditus: nam corpus sonans habet sonum actu, sed in 12. & 13. potentia: nam sonus in actu causatur ex motu. Odoratus vero requirit etiam medium aerem, vel aquam, tum quia hæc sunt susceptiua odoris: Vnde Philosophus de sensu definit odorem in ordine ad a.de ani.l.19 illa: tum quia homo odorat respirando, & attrahen- 20.21. do aerem: vnde necesse est, quod fumalis euaporatio, quæ resoluitur ab odorabili immutet aerem, vel aquam, & mediante hoc medio affecto tali odore immutatur olfactus, non quidem realiter, tum quia sic læderet ipsum: nam cum instrumentum sensus debeat esse proportionatum suo sensibili, sicut odor causatur ex calido, & sicco: ita ad bonitatem instrumenti odoratus exigitur victoria calidi, & sicci. Homo autem habet cerebrum, in cuius vicino positum est instrumentum olfactus maius omnibus alijs animalibus, secundum proportionem sui corporis, vt dicit Philosophus in lib. de animal. Vnde cum cerebrum sit frigidum, & humidū, si fumalis euaporatio,

mediante qua potest odor peruenire ab odorabili ad organum odoratus, illud contingeret, illud læderet: Vnde necesse est quod odor perueniat ad odoratum spiritualiter, nam si perueniret etiam realiter, læderetur, & corrumperetur, & sic non posset fieri perfecta sensatio; tum quia etiam aliquando medium spiritualiter tantum immutatur, vt quando sentitur odor vltra quam fumalis euaporatio potest pertingere, & sic etiam in hoc sensu verum est, quod si corpus odorans ponatur super sensorium odoratus, non sentietur odor illius, nam tunc homo non respirans posset sentire odorem, quod est falsum, & contra Philosophum de sensu. cap. 13. In gustu autem etiam requiritur medium, non tamen extrinsecum, sicut requiritur in aliis sensibus, nam vt ait Philosophus 2 de ani. t. 102 gustabile est quoddam tangibile, nam sapor, qui est gustabile, radicatur in humido, sicut in propria materia: humidum autem est quoddam tangibile, tactus autem non sentit suum obiectum per medium extrinsecum, sed per intrinsecum, & coniunctum, quod scilicet est pars animalis: nam caro est medium intrinsecum in sensu tactus. In gustu vero similiter datur medium: cum enim sapor sentiri non possit sine humiditate sicut nec color sine lumine, cuius signum est, quod lingua existens valde sicca, vel valde humida, non potest sentire: organum sensus gustus debet non esse humidum acto secundum se ipsum, debet tamen posse humectari, nam perinde se habet organum visus ad lumen, sicut organum gustus ad humidum: organum autem visus non habet in se lumen inquantum huiusmodi potest tamen suscipere lumen. Cum autem sensibile positum supra sensorium non faciat sensationem, per linguam autem sentimus sapores, lingua seu caro linguæ non erit sensorium gustus, sed medium intrinsecum illius, sicut & tactus, gustus enim, qui est perceptiuus dulcis, & amari, concomitatur tactum in lingua; non autem per totum corpus: organum autem est quid magis intrinsecum circa cor: & similiter in tactu, medium intrinsecum illius est caro, hæc enim est per totum corpus, sicut per totum corpus animal sentit; organum vero est circa cor, cuius signum est, quod si læsio accidat in locis circa cor, est maxime dolorosa, propterea vero organa gustus, & tactus debent esse circa cor, quia cum sint complexionis terreæ, debent esse in loco calidissimo, atque adeo vbi est vel proportionale cordis in carentibus sanguine, vel cor, quod est calidissimum inter omnes corporis partes, vt per caliditatem cordis frigiditas terræ ad temperiem reducatur. Vnde manifestum est, quod omnes sensus exteriores egent medio aliquo, non tamen omnes eodem modo, vt dictum est, & ex his patet ad obiecta primo loco.

Ad primum ergo secundo loco dicendum, quod caro est medium, non autem organum, vt dictum est. Aristoteles autem vocat in lib. de hist. animal. carnem sensorium, quia est medium intrinsecum, & animatum, & quasi secundum sensorium, vt patet ex Philosopho 2. de part. c. 8.

Ad secundum dicendum, quod licet sensatio gustus, & tactus fiat per contactum, quia fit per medium intrinsecum, quod simul immutatur cum sensitiuo, vt dictum est, organum tamen tantum immutatur intentionaliter a medio, vt possit discernere differentias sui obiecti, vt dictum est.

[Marginalia: 3.15. — de sensu l.13 & 14. — 2 de ani. l. 22. & 23 — de sensu l. 5. — 2. p. q. 78 a 3. ad 3 — de sensu l. 5. de anima... — in c. — in c. — q. 61.]

QVÆSTIO LXV.

De obiecto potentiæ visiuæ.

Deinde considerandum est de potentijs sensitiuis exterioribus in particulari, & primum de visu, deinde de auditu, postea de aliis. Circa primum consideranda sunt quatuor, obiectum, sensatio, organum, & potentia; nam de speciebus sensibilibus sensuum externorum nihil superest in particulari considerandum, præter ea, quæ dicta sunt de speciebus sensibilibus in communi.

CIRCA PRIMVM QVÆRVNTVR QVINQVE.

Primo. Vtrum obiectum visus sit color.
2 *Vtrum color recte definiatur à Philosopho.*
3 *Vtrum lumen sit corpus.*
4 *Vtrum lumen sit qualitas.*
5 *Vtrum lumen sit realiter in medio, an vero tantum intentionaliter.*

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum obiectum visus sit color.

Videtur quod obiectum visus non sit color. Vnius enim potentiæ debet esse vnum obiectum sed obiectum visus est etiam lumen, vt patet, ergo color non est obiectum visus. 2. de ani. l. 14

2 Præterea color non habet virtutem mouendi diaphanum ad hoc, vt videatur, nisi per lumen, cuius signum est, quod ille qui est in obscuro, videt ea, quæ sunt in lumine, non è conuerso, ergo lumen est visibile, & consequenter color non est obiectum visus. ibid.

3 Præterea multa sunt colorata, quæ non videntur, vt colorata, sed videntur vt lucida, vt fungos, cornu, piscium capita, oculi, & similia, vt dicit Philosophus 2. de ani. t. 72. ergo obiectum visus non est color. ibid. l. 15. & l. 14.

4 Præterea eadem est potentia cognoscitiua contrariorum; sed visus videt lucem, ergo & tenebras debet videre, sed neutrum est color, ergo color non est obiectum visus. l. 15.

5 Præterea dicit Philosophus 2. de ani. t. 136. quod visus videt suam visionem, sed hæc non est color, vt patet ergo. 3. de ani. l. 2. 2. de ani. l. 14 3. de ani. l. 2. de sensu l. 2.

Sed contra est, quod Philosophus 2. de ani. t. 66. dicit, quod obiectum visus est visibile, & quod visibile est color, & t. 137 quod nihil videtur nisi color tantum, aut habens colorem, & de sensu cap. 2. dicit, quod visus plures differentias rerum nobis manifestat, quam auditus, quia omnia corpora tam sublunaria quam cælestia colorem participant, ergo solus color est obiectum visus.

Respondeo dicendum, quod color per se visibilis quidem est, vt dicit Philosophus 2. de ani. t. citato, eo quod vt inquit ille, habet colorem se causam visibilitatis, inquantum est motiuus diaphani secundum actum; vnde habet, quod sit visibilis per se in secundo modo; obiectum tamen visus adæquatum est visibile, seu lucidum simpliciter. Ad cuius euidentiam 2. de ani. l. 14 & quol. 7. q. 2. a. 6.

sciendum quod omnis forma, inquantum huiusmodi est principium agendi sibi simile: vnde cum color sit forma quædam, ex se habet, quod causet sui similitudinem in medio. Sed tamen sciendum est, quod differentia est inter virtutem perfectam, & imperfectam. Nam forma, quæ est perfectæ virtutis in agendo, non solum potest inducere suam similitudinem in suo susceptibili, sed potest etiam disponere patiens, vt sit proprium eius susceptiuum, quod quidem non potest facere, cum fuerit imperfectæ virtutis. Dicendum est igitur, quod virtus coloris in agendo est imperfecta respectu virtutis luminis. Nam color nihil aliud est, quam lux quædam quodammodo obscurata ex admixtione corporis opaci. Vnde non habet virtutem, vt faciat medium in illa dispositione, qua sit susceptiuum coloris, quod tamen potest facere lux pura. Ex quo etiam patet, quod, quia lux est quodammodo substantia coloris, nec oportet, quod color per lumen extrinsecum fiat visibile & ad eandem naturam reduci potest omne visibile, puta ad naturam lucidi, ideo merito adæquatum obiectum visus assignatur à Philosopho 2. de ani. t. 66. visibile, sub quo continentur, vt inquit ille, color, qui est lux imperfecta, & quædam lucida quæ de nocte videntur, vt noctilucæ, putredines quercuum, & huiusmodi, quæ lucem magis participant, quam color, vnde patet ad primum obiectum.

2. de ani. l. 14. q. de ani. 8. 4. ad 4. Ad secundum dicendum, quod colores illuminati propterea ab eo, qui est in obscuro, videntur, quia medium etiam illuminatum est, quantum sufficit ad immutationem ipsius, lumen autem non requiritur ad videndum propter colorem, vt nimirum faciat ipsum esse actu, quasi tantum sit in potentia, cum est in tenebris, sed propter medium, vt nimirum ipsum faciat actu illuminatum, & sic possit moueri a colore, vt videatur, vt dicit Philosophus t. 66. 2. de ani.

2. de ani. l. 15. Ad tertium dicendum, quod ideo quædam videntur in tenebris, vt lucentia non vt colorata, in lumine vero videntur vt colorata, non vt lucentia, quia prædicta ex sua compositione habent aliquid lucis, inquantum lucidum ignis, & diaphanum aeris, & aquæ non est totaliter in eis comprehensum per opacum terræ: sed quia modicum habent de luce, eorum lux ad præsentiam maioris luminis occultatur; vnde in lumine non videntur vt lucentia, sed vt colorata tantum, lux autem eorum propter sui debilitatem non potest diaphanum perfecte reducere in actum secundum, quod natum est moueri à colore; vnde sub eorum luce nec eorum color, nec aliorum videtur, sed solum lux ipsorum: lux enim cum sit efficacior ad mouendum diaphanum, quam color, & magis visibilis, cum minori immutatione videri potest.

3. de ani. l. 2. Ad quartum & quintum dicendum quod sentire visu dupliciter dicitur: vno modo, secundum quod visu sentimus nos videre: Alio modo cum visu videmus colorem, & quod visu sentire dicatur multipliciter, apparet ex hoc, quod aliquando dicimur sentire visu, cum visus præsentaliter immutatur à visibili, scilicet colore. Aliquando autem discernimus visu, & tenebras, & lumen etiam cum non videmus per immutationem scilicet ab exteriori sensibili. Sed non similiter dicitur vtroque modo visu sentire. Redit solutio ad hoc, quod actio visus potest considerari, vel secundum quod consistit in immutatione organi a sensibili exteriori, & sic non sentitur nisi color. Vnde ista actione visus non videt se videre. Alia est actio visus secundum quam post immutationem organi, iudicat de ipsa perceptione organi à sensibili etiam abeunte sensibili, & sic visus non videt solum colorem, vel sentit, sed sentit etiam visionem coloris.

Ad argumentum in oppositum dicendum, & ad tex. 66 2. de ani. quod Philosophus, vbi dixit, quod obiectum visus est visibile, & quod visibile est color, subdit, & id, quod est innominatum commune scilicet his, quæ tantum de nocte videntur, quæ sub nomine lucidi, vel lucentis comprehendi possunt, vt potest colligi ex Philosopho eodem textu, & 2. de ani. t. 72. vt significet adæquatum obiectum visus comprehendere in se colorem, & lumen: quod patet manifeste ex tertio textu, nam cum ibi dicat omnia corpora tam cælestia nimirum, quam inferiora conuenire in colore, & manifestum sit cælestia non esse colorata, sumendo proprie nomen coloris, nomine coloris debet intelligere lucem, quæ simul cum diaphano est principium coloris, & est quodammodo substantia illius, vt dictum est. Vnde & a Philosopho 2. de ani. t. 69. vocatur lumen quasi color perspicui, eodemque modo dicendum ad textum secundo loco citatum. 2. de ani. l. 14 & 15. de sensu l. 2. de ani. l. 14

ARTICVLVS II.

Vtrum recte definiatur à Philosopho color.

Videtur quod non recte definiatur à Philosopho color, quod sit motiuus diaphani secundum actum. Vnius enim rei vna est definitio, vt dictum est: sed color definitur a Philosopho aliter l. de sensu. c. 3. nimirum quod sit perspicui in corpore determinato extremitas, ergo color male definitur, quod sit motiuus diaphani secundum actum. q. 3. a. 4. arg. p. de sensu l. 5.

2 Præterea definitio conuertitur cum definito: sed esse motiuum diaphani conuenit etiam lumini: lumen enim est actus diaphani, & color illius, vt dicit Philosophus 2. de ani. t. 69. ergo idem, quod prius. 1. p. q. 60 a. 1 arg. sed contra 2. de ani. l. 4.

Sed contra est, quod Philosophus 2. de ani. t. 66. definit colorem, quod sit motiuus diaphani secundum actum. 2. de ani. l. 14

Respondeo dicendum, quod dupliciter potest considerari color, Vno modo, per ordinem ad visum, seu secundum quod est immutatiuus visus, vnde habet vt per se sit visibilis, & hoc modo consideratus à Philosopho definitur, quod sit motiuus diaphani secundum actum. Hoc enim habet color de sui natura, quod possit mouere diaphanum in actu. Cum enim sit obiectum visus, vt dictum est, debet ipsum mouere: Comparatur enim potentia sensitiua exterior ad suum obiectum, tamquam patiens ad agens, vt dictum est. Cum autem non possit mouere visum immediate, nam visibile positum supra visum non facit sensationem: & si distet à viso, vel intercedat inter vtrumque vacuum, non videbitur, vt etiam dictum est ex Philosopho, necesse est, quod moueat visum per aliquod medium; medium autem potens moueri a colore nullum aliud est, quam diaphanum, mouet enim quatenus quiddam visibile: est autem visibile, quatenus mouet diaphanum secundum actum. fit autem diaphanum seu transparens, vt aer, & aqua in actu per lumen: comparatur enim lumen ad diaphanum, sicut color ad corpus terminatum, quia vtrumque est actus, & forma sui susceptiui: necesse igitur est quod color sit motiuus aeris, vel aquæ, quatenus sunt illuminata, hoc autem est esse motiuum diaphani secundum actum. Alio modo potest considerari color absolute secundum suam naturam absque vllo ordine considerato ad visum: & vt sic definitur a Philosopho loco citato de sensu, & sensili, quod sit extremitas perspicui in corpore terminato. Extremitas perspicui ponitur loco generis, reliqua verba ponuntur loco differentiæ. Ad cuius 2. de ani. l. 14. q. 63. a. 9. de sensu l. 6.

definitionis explicationem considerandum est, quod oportet semper ponere subiectum in definitione accidentis, vt dicitur 7. met. differenter tamen, nam si accidens definitur in abstracto, subiectum ponitur loco differentiæ: id autem, quod pertinet ad genus accidentis, ponitur loco generis; sicut cum dicitur simitas est curuitas nasi: cum autem accidens definitur in concreto, subiectum ponitur loco generis, sicut cum dicitur simus est nasus curuus, quia ergo colorem volebat definire in abstracto, posuit loco generis id, quod est essentialiter ipse color; hoc autem est extremitas, non quidem corporis, quia sic esset superficies, vel linea, & sic esset in genere quantitatis, sed perspicui, quod nominat corporis qualitatem, sicut calidum, & album, & ideo color non est in genere quantitatis, sicut superficies, quæ est extremum corporis, sed est in genere qualitatis, sicut & perspicuitas, quia extremum, & id cuius est extremum, vnius generis sunt. Est autem color extremitas perspicui, quia cum perspicuum non sit natura separata, sed in corporibus existens necesse est, quod sicut corporum, in quibus hæc natura inuenitur, est aliquod vltimum, si sit finita, ita & ipsius perspicui, quod significat qualitatem talium corporum, oportet esse aliquod vltimum, hoc autem vltimum est color, vt manifestum est ex his, quæ accidunt. Non enim videntur corpora colorata, nisi secundum suas extremitates; sicut enim corpora intrinsecus quidem habent superficiem in potentia, non autem actu, ita etiam intrinsecus non colorantur actu, sed in potentia, quæ reducitur ad actum facta corporis diuisione; illud autem intrinsecum non habet virtutem mouendi visum, quod per se colori conuenit. Vnde fit vt color non sit extremitas corporis, vt corpus est vt Pythagorici posuerunt ob rationem allatam, sed sit in extremitate corporis, sit tamen quædam extremitas perspicui, quod ponitur loco differentiæ, quia subiectum coloris est perspicuum; hoc enim est susceptiuum coloris, tam in his, quæ colorantur interius per proprium colorem, quam in his, quæ colorantur exterius, idest non per proprium colorem, sed ex aliquo exteriori, vt sunt aer, & aqua; hæc enim omnia sunt perspicua. Nisi quod in his, quæ ab exteriori colorantur, quia non habent determinatum colorem de se, non videtur idem color prope, & longe, sicut apparet in aqua maris, quæ de longe apparet alterius coloris, quam prope. Quia enim horum color videtur secundum aliquam reuerberationem, necesse est, quod secundum varietatem situs prospicientium varietur apparitio propter diuersam reuerberationis figuram: sed in corporibus, quæ de se habent determinatum colorem est determinata apparitio coloris, & non variatur secundum diuersum situm aspicientiū, nisi forte per accidens, puta cum corpus continens facit aliquam transmutationem apparitionis, vel quando color videtur per alium, sicut quæ continentur in vase vitri rubei videntur rubea, vel etiam per aliquam reuerberationem splendoris, sicut patet in collo columbæ. Additur in definitione coloris, quod sit extremitas perspicui in corpore determinato quia sicut corporum quædam terminata dicuntur, quia propriis terminis terminantur, sicut corpora terrestria, quædam interminata, eo quod non terminantur proprijs terminis sed alienis; ita etiam est circa perspicuum, quoddam enim est interminatum ex seipso, quia nihil habet in se determinatum, vnde ipsum videatur; quoddam autem est terminatum, quia determinate habet aliquid in se ipso, vnde videatur secundum propriam terminationem, perspicuum indeterminatum est susceptiuum luminis, cuius natura non est, vt suscipiatur solum in extremo, sed per totum medium, perspicuum vero terminatum est quod in extremo est susceptiuum coloris, & propterea additum est in definitione coloris, quod sit extremitas perspicui in corpore determinato, & sic patet intellectus definitionis coloris.

Ad primum ergo dicendum, quod vnius rei est vna definitio si sumatur secundum vnum conceptum, secus vero si variæ rationes in illa considerentur: sicut enim de eadem re plures conceptus formari possunt, ita & plures definitiones, vt dictum est. q 3.a.14 ad p.

Ad secundum dicendum, quod lumen est quasi color diaphani. Non est autem motiuum diaphani sicut color: nam lumen vere, & realiter est actus perspicui, & est in ipso perspicuo subiectiue, secus vero color: non enim aer coloratur, sed tantum recipit species coloris. de sensu l. 6. & 2. de ani. l. 14.

ARTICVLVS III.

Vtrum lumen sit corpus.

VIdetur quod lumen sit corpus. Dicit enim Philosophus 5. top. c. 3 quod lumen est species ignis; sed ignis est corpus, ergo & lumen, nam quidquid prædicatur de genere, prædicatur etiam de specie. p p 67. a. 3. arg. 1 2. d. 1. a. 3. arg. 3.

2 Præterea ferri, seu moueri, intersecare, transire per aerem, reuerberari, & reflecti est proprium corporum; sed prædicta conueniunt lumini; consueuimus enim dicere, quod radius transit per aerem, quod reuerberatur, quod radij se intersecant, ergo lumen est corpus. p p arg. 3. 2. d arg. 1. 4. 5 2. de ani. l. 14

3 Præterea corporum est, vt ex eorum confricatione, & compressione calor sequatur; sed ex intersecatione radiorum solis, & eorum multiplicatione sequitur calor, ergo lumen est corpus. 2. d. arg 6.

Sed contra est, quod Philosophus 2. de ani. t. 69. probat lumen neque esse ignem, neque corpus, neque aliquid defluens à corpore, sed esse accidens. 2 de ani l. 14

Respondeo dicendum, quod impossibile est lumen esse corpus; quod quidem apparet tripliciter. Primo ex parte loci nam, locus cuiuslibet corporis est alius a loco alterius corporis: nec est possibile secundum naturam duo corpora esse simul in eodem loco, qualiacunque corpora sint, quia contiguum requirit distinctionem situs, lumen autem simul est cum aere. Secundo idem apparet ex ratione motus, si enim lumen esset corpus, illuminatio esset motus localis corporis: nullus autem motus localis corporis potest esse in instanti, quia omne, quod mouetur localiter, necesse est quod prius perueniat ad medium magnitudinis, quam ad extremum, illuminatio autem fit in instanti. Nec potest dici, quod fiat in tempore imperceptibili, quia in paruo spatio posset tempus latere, in magno autem spatio, puta ab oriente in occidentem tempus latere non posset: statim enim, cum sol est in puncto orientis, illuminatur totum hemisphærium vsque ad punctum oppositum. Est etiam aliud considerandum ex parte motus, quia omne corpus habet motum naturale determinatum motus autem illuminationis est ad omnē partem, nec magis secundum circulū, quam secundum rectitudinem: vnde manifestum est, quod illuminatio non est motus localis alicuius corporis. Tertio apparet idem ex parte generationis, & corruptionis: si enim lumen esset corpus, quando aer obtenebrescit per absentiam luminaris, sequeretur, quod corpus luminis corrūperetur, & quod materia p.p.q. 67. a. 2 c. 2. d. 13. a. 3 e 2. de ani. l. 41.

eius acciperet aliam formam, quod non apparet; nisi aliquis dicat etiam tenebras esse corpus: nec etiã apparet, ex qua materia tantum corpus, quod replet medium hemisphærium, quotidie generetur. Ridiculum etiam est dicere, quod ad solam absentiam luminaris tantũ corpus corrũpatur. si quis etiã dicat, quod non corrumpatur, sed simul cum sole accedit, & circumfertur, quid dici poterit de hoc, quod ad interpositionem alicuius corporis circa candelam, tota domus obscuratur. Nec videtur, quod lumẽ congregetur circa candelam, quia non apparet ibi maior claritas postquam ante. Quia ergo hæc omnia non solum rationi, sed etiam sensui repugnant dicendum est, quod impossibile est lumen esse corpus.

p p ad 1. 2. d. ad 1. Ad primum ergo dicendum, quod Philosophus lumen nominat ignem in propria materia; sicut ignis in materia aerea dicitur flamma, & in materia terræ dicitur carbo. Non tamen curandum est de exemplis, quæ Aristoteles inducit in libris logicalibus, quia inducit ea, vt probabilia secundum opinionem aliorum, vt ipse testatur in principio de Gener.

p p ad 1. 2. d ad 2. 4. 5 2. de ani. t. 4. Ad secundum dicendum, quod omnia illa attribuuntur lumini metaphorice, sicut etiã possunt attribui calori. Quia enim motus localis est naturaliter primus motuum, vt probatur 8. phys. vtimur nominibus pertinentibus ad motum localem in alteratione, & in omnibus motibus: sicut etiam nomen distãtiæ deriuatum est a loco ad omnia contraria, vt dicitur in 2. metaph. Cum ergo duo lumina dicuntur coniungi, & separari, non intelligitur talis coniunctio, & separatio nisi secundum intensionem, & remissionem luminis, multiplicatis, vel subtractis luminaribus, quorum radij confusi esse dicuntur propter luminarium distinctionem. Cum vero radius dicitur moueri, vel descendere, metaphorice dicitur ex eo, quod alteratio illuminationis incipit ab eo, quod supra nos est, per quem etiam modum possumus dicere colorem ascendere, vel descendere. Radios demũ non dicitur reuerberari ad corpus solidũ, sicut repulsus secundum motum localem, sicut pila quædam, sed inquantum obsistit sua densitate illuminationi, per quem etiam modum aliæ qualitates reflectuntur.

2 d. ad 6. Ad tertium dicendum, quod ex intersecatione radiorum non sequitur calor, sicut ex confricatione corporum, sed quia ex concurrentibus multis radiis ad vnum punctum, oportet multiplicari lumen, & ex hoc multiplicatur calor, inquantum lumen, ex hoc, quod est qualitas primi alterantis, habet, quod ad alterationem iuuet, & præcipue secundum illam qualitatem, quæ est simpliciter, & maxime actiua, puta calor, ac propterea virtuti primi alterantis maxime conformis.

ARTICVLVS IV.

Vtrum lumen sit qualitas.

p p. 1 3 arg. p . d. arg. 10. Videtur quod lumen non sit qualitas. Omnis enim qualitas permanet in subiecto, etiam postquam agens discesserit, sicut calor in aqua remota ab igne: sed lumen non remanet in aere, recedente luminari, ergo lumen non est qualitas.

2, d, arg. 8. p. p. arg. 2. 2 Præterea omnis qualitas sensibilis habet contrarium, sicut calido contrariatur frigidum, & albo nigrum; sed lumini nihil est contrarium, ergo lumen non est qualitas sensibilis.

p. p. a. 3, arg 3 3 Præterea causa est potior effectu; sed lux cælestiũ corporum causat formas substantiales in istis inferioribus; dat etiam esse spirituale coloribus, quia facit eos visibiles actu, ergo lumen non est aliqua qualitas sensibilis, sed magis forma substantialis, aut forma spiritualis.

4 Præterea omnis qualitas passibilis introducitur successiue in materiam, quia secundum eam contingit motus alterationis, qui est successiuus, sed illuminatio fit subito, ergo lumen non est huiusmodi qualitas. 1. d. arg 1.

Sed contra est, quod Philosophus 2. de ani. t. 96. dicit quod lumen est qualitas. 2. de ani. l. 14

Respondeo dicendum, quod circa naturam luminis diuersi diuersimode opinati sunt: quidam enim opinati sunt lumen esse corpus, moti ex quibusdam locutionibus, quibus vtimur loquentes de lumine, quæ opinio stare non potest, vt ostensum est. Quidam vero alii dixerunt, quod lux est quædam natura spiritualis, argumentum sumentes, quod in rebus intellectualibus nomine luminis vtimur, dicimus enim in substantiis spiritualibus esse quoddam lumẽ intelligibile. Sed hoc etiam est impossibile. Impossibile enim est, quod aliqua natura spiritualis, & intelligibilis cadat in apprehensione sensus, qui cum sit virtus corporea, non potest esse cognoscitiuus nisi rerum corporalium. Si quis autem dicat, quod aliud est lumen spirituale ab eo, quod sensus percipit, non erit cum eo contendendum, dummodo hic habeat, quod lumen, quod visu percipit, non est natura spiritualis. Nihil enim prohibet vnum nomen imponi rebus quantumcunque diuersis. quod autem lumine, & his, quæ ad visum pertinent, vtamur in rebus intellectualibus, contingit ex nobilitate sensus, qui est spiritualior, & subtilior inter omnes sensus, vt ostensum est. Quidam vero dixerunt, quod lumen non est nisi euidentia coloris; sed hanc positionem Auic. de anima p. 3. c. 2. & 3. multipliciter improbat, accipiendo omnes modos, quibus intelligi potest, sensibiliter tamen apparet esse falsam in noctilucis, quorum color in nocte occultatur, quando lux apparet, & quando color videtur in die, lux non sentitur. infr q 61. 2. p. 2. de ani l. 14. a. d. 1. 9. p. a. 3. c.

Alii vero dixerunt quod lux est forma substantialis solis, & lumen in aere receptum, & in quolibet corpore diaphano est accidens, quia post esse completum aduenit, & recedit rebus manentibus. Sed hoc etiam stare non potest, primo quia illuminatio est actio in aliud, quia lucidum illuminat, vnde si lumen in hoc aere est accidens, oportet quod principiũ illuminationis in corpore lucido sit accidens, sicut etiam Comm. probat, quod calor non est forma substantialis ignis, quia in corporibus calefactis est accidens. Secundo quia nulla forma substantialis est per se sensibilis, quia quod quid est, est obiectum intellectus, vt dicitur in 3. de ani t. 26. lux autem est secundum se visibilis. Tertio quia impossibile est, vt id, quod est forma substantialis in vno, sit forma accidẽtalis in alio, quia formæ substantiali per se conuenit constituere in specie, vnde semper, & in omnibus adest ei, lux autem non est forma substantialis aeris, alioqui ea recedente corrumperetur, vnde non potest esse forma substantialis solis. Quod si dicatur, quod illud, quod videtur, non est lux, sed splendor, vel fulgor quidam; Dicendum, quod illud, quod nos appellamus lucem, est illud, quod per se videtur; & si forma substantialis dicatur lux, non erit nisi æquiuoce, quia accidens, & substantia non vniuocantur in aliquo, & sic nihil prohibet etiam lapidem vocari lucem, aut tenebras, quia etiam secundum Philosophum in 4. metaph. non est inconueniens, quod eodem nomine apud nos significetur homo, & apud alios non homo. Alii ergo dicunt, quibus consentiendum est, quod sicut calor est qualitas actiua consequẽs formam substantialem ignis, ita lux est qualitas actiua consequens formam sub- 2. de ani l. 14. 2. d. c. 1. 2. 9. c p. p. 67. a. 3. c.

stantialem solis, vel cuiuscunque alterius corporis à se lucentis, si aliquod aliud tale est, cuius signum est, quod radij diuersarum stellarum habent diuersos effectus secundum diuersas naturas corporum; & sicut calor est in tertia specie qualitatis, ita & lux; sed in hoc differt à calore, quia lux est qualitas primi corporis alterantis, quod non habet contrarium, vnde nec lux contrarium habet, calori autem est aliquid contrarium. Et quia luci nihil est contrarium, in suo susceptibili non potest habere contrariam dispositionem; & propter hoc suum passiuum, scilicet diaphanum semper est in vltima dispositione ad formam, & propter hoc statim illuminatur, non autem calefactibile statim calefit. sciendum autem est hoc differre lumen à radio, & splendore: quod ipsa participatio, vel effectus lucis in diaphano vocatur lumen, & si fit secundum rectam lineam ad corpus lucidum, vocatur radius: si autem causetur ex reuerberatione radij ad corpus lucidum, vocatur splendor, lumen autem commune est ad omnem effectum lucis in diaphano.

pp ad p. Ad primum ergo dicendum, quod cum qualitas consequatur formam substantialem, diuersimode se habet subiectum ad receptionem qualitatis sicut se habet ad receptionem formæ. Cum. n materia perfecte recipit formam, firmiter etiã stabilitur qualitas consequens formam. sicut si aqua cõuertatur in ignẽ: Cum vero forma substantialis recipitur imperfecte, secundum inchoationem quandam, qualitas consequens manet quidem aliquandiu, sed non semper, sicut patet in aqua calefacta, quæ redit ad suam naturam; sed illuminatio non fit per aliquam transmutationem materiæ ad susceptionem formæ substantialis vt fiat quasi inchoatio aliqua formæ, & ideo lumẽ non remanet, nisi ad præsentiam agentis. Vel dic, quod lumen solis recipitur in diuersis corporibus diuersimode, sicut dicit Dion. c. 4. diu. non secundum diuersam capacitatẽ eorum, & ideo aliqua sunt, quæ illuminantur in superficie tantum, vt corpora opaca, aliqua vero illuminantur etiam in profundo, sicut diaphana, quæ tamen lucem non retinent, quia imperfecte lumen recipiunt, vnde oportet quod lumen in eis cesset absente illuminante. Alia vero sunt, quæ perfectius lumen recipiunt, & lumen tenent, vt carbunculus, & huiusmodi.

s d ad 2. p. p a 1. 2. d ad 7 in c. de sensu l. 11. Ad secundum dicendum, quod accidit luci, quod non habeat contrarium, inquantũ est qualitas naturalis primi corporis alterantis, quod est a contrarietate elongatum, vt dictum est. Vel dic, quod lumen habet contrarium, quatenus participatur in coloribus.

p. p ad 3, a. d ad 7. Ad tertium dicendum, quod sicut calor agit ad formam ignis, quasi instrumentaliter in virtute formæ substantialis: ita lumen agit quasi instrumentaliter in virtute corporum cælestium, ad producendas formas substantiales, & adhoc, quod faciat colores visibiles actu, inquantum est qualitas primi corporis sensibilis.

s d ad 9. Ad quartum dicendum, quod successio, quæ est in alteratione aliarum qualitatum, contingit ex hoc, quod in patiente est qualitas contraria quæ resistit actioni alterantis, quam oportet successiue expelli. Sed cum lux non habeat contrarium, sicut nec forma substantialis, diaphanum ad præsentiam illuminantis statim lumen recipit, sicut materia statim necessitata per alterationem præcedentem recipit formam substantialem & ideo, sicut generatio est terminus alterationis, ita illuminatio motus localis, quo illuminans fit præsens illuminato, vt dicit Com. in 6. phys.

ARTICVLVS V.

Vtrum lumen habeat esse reale in medio, an vero esse tantum intentionale.

VIdetur quod lumen in medio, puta in aere habeat tantum esse intentionale. Ita enim se habet lumen ad perspicuum, sicut color ad idem, vt patet ex Philosopho 2 de ani. t. 69. vbi lumen vocat colorem perspicui; sed color habet in medio esse tantum intentionale, ergo & lumen habebit in eodem esse tantum intentionale. 2 de ani. l. 14 a. d. 13. q. p. a 3 c.

2 Præterea lumen dat colori esse spirituale, ergo multo fortius ipsum debet habere esse spirituale, quia nihil dat alteri, quod non habet. s. d. 13. a. 3 e

3 Præterea nulla qualitas habens esse naturale immediate superposita organo visus potest videri, sed lumen contingens pupillam videtur, ergo lumen habet in medio esse tantum intentionale. Ibid.

Sed contra est, quod lumen denominat aerem, fit enim aer luminosus in actu: color vero non denominat ipsum, non enim dicitur aer coloratus. p. p. 67. a. 3. c.

Respondeo dicendum, quod lumen est forma accidentalis, habens esse firmum, & ratum in natura & quod sicut calor est qualitas actiua ignis, & habet in ipso, & in omnibus calefactis esse reale, ac naturale, ita lux est qualitas actiua ipsius solis, & in aliis est, secundum quod magis cum sole communicant, qui solus luminis est fons, & in medio non habet esse intentionale tantum, sicut nonnulli volunt; cuius ratio est, quia per illud, quod habet esse intentionis tantum, non sequitur transmutatio, nisi secundum operationem animæ, vt in videndo, & audiendo: per illuminationem autem videmus sensibiliter naturales transmutationes fieri per caliditatem ex solis radiis consequentem, ergo fieri non potest, quod lumen habeat in medio esse tantum intentionale, non autem reale, ac naturale. p. p. e. 1. d. 13 e. 1. de ani. l. 14.

Ad primum ergo dicendum, quod valde differt color à luce: nam virtus coloris in agendo est imperfecta respectu virtutis luminis; nam color nihil aliud est, quam lux quædam quodammodo obscurata ex admixtione corporis opaci: Vnde non habet virtutem, vt faciat medium in illa dispositione, qua sit susceptiuum coloris, quod tamen potest facere lux pura. 2. de ani l. 14

Ad secundum dicendum, quod quia cælum est primum alterans, inde sequitur, quod omnis alteratio quæ est in inferioribus, perficitur per virtutem luminis, siue sit alteratio secundum esse naturale, siue secundum sensum: & ex hoc habet lux, quod omnibus corporibus generationem conferat, & coloribus det esse spirituale, secundum quod recipiuntur in medio & organo, & ipsum lumen virtutem spiritualem habet, licet secundum esse reale, & naturale sit tam in corpore lucido, quam in medio. 2. d. e.

Ad tertium dicendum sicut dictum est de fulgore oculi à vidente percepto. q. 59. a p.

QVÆSTIO LXVI.

De Visione.

Deinde considerandum est de visione.

CIRCA QVAM QVÆRITVR.

Vtrum visio fiat per extramissionem radiorum ab oculis, an vero per intus receptionem.

ARTICVLVS.

Vtrum visio fiat per extramissionem radiorum ab oculis, an vero per intus receptionem.

2. cæli l. 31. Videtur quod visio fiat per extramissioně radiorum ab oculis ad rem visam, Dicit enim Philosophus 2. cæli. t. 48. quod visus se extendens ad stellas fixas valde distantes tremit, sed hic tremor denotat multam extramissionem radiorum ab oculis, ergo visio fit per talem extramissionem.

2. de ani. t. 70 2 Præterea omnis sensus ad hoc, vt sentiat, debet contingere sensibile; sed visus non potest tangere visibile, nisi per radios extramissos ad ipsum, ergo idem quod prius.

2. de ani. l. 15 & 20. 3 Præterea quo res visa est magis distans ab oculo, minus videtur; sed huius ratio est, quia quo lineæ visuales magis protenduntur ab oculo ad rem visam, faciunt angulum minorem, vt dicunt perspectiui, ergo signum est, quod visio fiat per extramissionem radiorum visualium ab oculo vsque ad rem visam.

4. d. 44. q. 2. a. 2. quæst. 3 & 4. 4 Præterea visio eodem modo fit à quocunque vidente, sicut & sensatio cuiuslibet alterius sensus: sed visio corporis glorificati non potest fieri per receptionem speciei sensibilis ab obiecto in pupilla, ergo absolute visio non fit per receptionem, sed per extra missionem. Minor probatur multipliciter, & primo quia receptio speciei est quædam passio, vt dicit Philosophus 2. de ani. at corpora gloriosa erunt impassibilia. Secundo quia immutatio naturalis præcedit immutationem animalem, sicut esse naturale præcedit esse intentionale; sed corpora gloriosa ratione impassibilitatis non immutabuntur immutatione naturali, ergo nec intentionali ab obiectis. Tertio quia quando anima est in actu vnius potentiæ, remittitur actus alterius potentiæ, sed anima summe erit intenta ad actum virtutis intellectiuæ, quæ Deum contemplabitur, ergo non erit aliquo modo in actu sensitiuæ. Quarto quia id, quod est lucidum actu, non est receptiuum speciei visibilis. vnde speculum directe positum sub radio solis, non repræsentat speciem corporis oppositi; sed pupilla hominis glorificati, sicut & totum eius corpus erit claritate dotata, ergo non recipietur in ea aliqua species corporis colorati.

Sed contra est, quod Philosophus de sensu c. 4. & de mem. c. 7. negat contra Empedoclem visionem consistere in extramissione radiorum. de sensu. l. 4. de mem. l. 7.

Respondeo dicendum, quod circa modum videndi variæ fuerunt Philosophorum opiniones. Quidam enim, vt Democritus, & alij posuerunt visionem fieri per defluxum corporum à re visa ad oculum (de sensu. l. 5. & 8.) quæ positio falsa est, nam primo sequeretur, quod per huiusmodi defluxum corpora visa diminuerentur, quousque totaliter consumerentur: sequeretur etiã, quod oculus ex occursu continuo huiusmodi corporum destrueretur. Neque etiam esset possibile, vt totum corpus ab oculo videretur, sed solum secundum tantam quantitatem, quantam posset pupilla capere. Præterea non possunt hi auctores ponere quod huiusmodi corpora defluentia à corporibus visis ingrediantur intra oculum, quia sic corrumperetur substantia eius. Vnde oportet, quod ponant fieri visionem per contactum corporum resolutorum ad ipsũ oculum ex huiusmodi contactu immutatum ad videndum, si ergo talis immutatio sufficit ad causandã visionem, melius est dicere, quod visio fiat per hoc, quod medium statim à principio moueatur à sensibili, quam dicere visionem fieri per contactum, & defluxionem. Natura enim per pauciora se expedit inquantum potest. Præterea si visio fieret per contactum, tunc sensus visus non distingueretur à tactu, quod patet esse falsum; visus enim non est cognoscitiuus contrarietatum tactus. Item huiusmodi corpora defluentia à rebus visis, cum sint subtilissima, à ventis propellerentur: vnde non fieret recta visio. Demum visus non indigeret lumine ad videndum, si visio fieret per contactum visibilis. Alij ergo dicunt fieri visionem per extramissionem radiorum ab oculis, vt Empedocles, & Plato, differunt tamen hi inter se, nam Emped. vult quod id, quod egreditur ab oculo, extendatur vsque ad rem visam, vnde sequitur, quod, cum videamus etiam astra, id, quod egreditur à visu, extendatur vsque ad astra, quod continet manifestam impossibilitatem; cum enim egredi non sit nisi corporum, sequeretur, quod aliquod corpus egrediens ab oculo perueniat vsque ad astra, quod quidẽ apparet falsum multipliciter; & primo quidem, quia sequeretur plura corpora esse in eodem loco: tum quia illud, quod egreditur ab oculo, esset simul cum aere: tum quia huiusmodi egredientia ab oculis oporteret multiplicari in eodem medio secundum multitudinem videntium per idem medium. Secundo quia qualibet emissio corporis in principio quidem est maior, in fine vero attenuatur, propter quod contingit, quod flamma ex corpore accenso procedens tendit in summum: hic autem accidit contrarium. Dicunt enim mathematici, quorũ est hæc positio, quod conus corporis egredientis ab oculo est intra oculũ, basis vero illius in re visa. Tertio quia non posset quantitas oculi sufficere ad hoc, quod tantum corpus progrederetur ab eo, quod attingeret vsque ad astra quantumcunque subtiliaretur: aliquis enim est terminus subtiliatis corporum naturalium: & propterea quanto esset subtilius, tanto facilius corrumperetur. & iterum oporteret, quod vel esset aer, vel ignis illud corpus emissum ab oculo: & aerem quidẽ emitti ab oculo non est necessarium, quia abundat exterius: si vero esset ignis, videremus etiam ignem: vel non possemus videre mediante aqua: nec etiam possemus videre nisi sursum, quo tendit motus ignis. Non autem potest dici, quod illud corpus, quod egreditur ab oculo sit lumen, quia lumẽ non est corpus, vt dictũ est. Alia opinio est Platonis, qui posuit, quod lumen egrediens ab oculo non procedit vsque ad rem, sed ad aliquod determinatum spatium, vbi scilicet cohæret lumini exteriori, ratione cuius cohærentiæ fit visio. Verum & hæc positio non probatur, primo quidem quia inutiliter, & vane aliquid ponit. Melius enim esset dicere, quod lumen interius coniungitur exteriori in ipsa interiori extremitate oculi quam extra per aliquam distantiam: & hoc ideo, quia in illo spatio intermedio si non est lumen exterius, extinguitur lumen interius à tenebris secundum eius positionem. Si vero attingat lumen vsque ad oculum, melius est, quod statim coniungatur, quia quod potest fieri sine medio, melius est quam quod fiat per mediũ, cũ aliquid fieri per pauciora melius sit, quam per plura. Deinde stultum est ponere coniunctionem luminis interioris ad exterius, etiam si fiat in principio oculi. Primo quidem, quia coniungi, vel separari est proprium corporum, quorum vtrũque habet per se subsistentiam, non autem qual ita-

de sensu. l. 3. & 4.

tam, quæ non sint nisi in subiecto. Vnde cum lumen non sit corpus, sed accidens quoddam, non est, quòd lumen adiungatur lumini, nisi forte corpus luminosum adiungatur alij luminoso, potest autem contingere, quòd lumen intendatur in aere per multiplicationem luminarium, sicut & calor intenditur per augmentum calefacientis: quod tamen non est per additionem, vt patet in 4. phys. t. 84. Secundò, quia dato etiam, quòd vtrumque lumen esset corpus, non tamen esset impossibile, quòd vtrumque coniungeretur, cùm non sint eiusdem rationis: Non enim quodlibet corpus natum est coniungi cuilibet corpori, sed solùm illa, quæ sunt aliqualiter homogenea. Tertiò, quia cùm inter lumen interius, & exterius intercedat corpus medium, scilicet meninga, id est, tunica oculi, non potest vtriusque luminis esse coniunctio. Vnde cum Philosopho dicendum est visionem consistere in receptione formæ à re visibili oculo impressæ, vt dictum est, non autem in extramissione radiorum ab oculis, vel in defluxu corporum à re visa ad oculum.

2. cal. l. 1, 12. Ad primum ergo dicendum, quòd non ideò dicit Philosophus visum tremere cùm longè valdè porrectus respicit ad stellas fixas, quia visio fiat extramittendo, nam illud improbauit l. de sensu, sed quia in huiusmodi eiusdem ratio est, siue fiat visio extramittendo, siue intus suscipiendo, conatur enim visus ad videndum rem à remotis, non solùm si oporteat eum radium visualem emittere vsque ad corpus distans, sed etiam si oporteat eum suscipere speciem à corpore distante prouenientem, quia corporis distantis debilior est impressio, & ideò difficilius est eam sentire. Vtitur autem modo loquendi, ac si visio fiat extramittendo, quia Mathematici ita vtuntur in suis demonstrationibus, & plures homines ita loquuntur, nominibus autem vtendum, vt plures, sicut ipse dicit in secundo topic.

q. 60. a. p. Ad secundum dicendum, quòd sufficit, quòd sensus, & sensibile simul sint, & se tangãt mediante specie, vt dictum est.

Ad tertium dicendum, quòd causa, quare distantia impediat visum, est, quia omne corpus videtur

2. de ani. l. 1. & 20. sub quodam angulo cuiusdam trianguli, vel magis pyramidis, cuius basis est in re visa, & angulus est in oculo videntis, neque differt quantum ad hoc, vtrùm visus fiat extramittendo, ita quòd lineæ concludentes triangulum, vel pyramidem, sint lineæ visuales progredientes à visu ad rem visam, vel è contra fiat; dummodo visus fit sub prædicta figura trianguli, vel pyramidis. Quod ideò necesse est, quia cùm

4. d. 44. q. 2. a. p. quæstiuncula 4. ad 6. q. 8. de ver. a. p. ad 11. res visa sit maior quantitate, quàm pupilla, oportet quòd proportionaliter diminuendo, perueniat immutatio visibilis vsque ad visum. manifestum est autem, quòd quanto latera trianguli, vel pyramidis sunt longiora, dummodo sit eadem basis, tanto angulus est minor; & ideò quanto à remotiori res videtur, tanto minus videtur, & tanta potest esse distantia, quod omnino non videatur.

Ad quartum dicendum, quod de sensatione cor-

4. d. 44. q. 2. a. p. quæstiuncula 3. 8. porum gloriosorum varij varia sentiunt; omnes enim ponunt in corporibus beatorum aliquem sensum, aliàs vita corporalis sanctorum post resurrectionem assimilaretur magis somno, quàm vigiliæ, quod non competit illi perfectioni; eo quòd in somno corpus sensibile non est in vltimo actu vitæ, propter quod somnus dicitur vitæ dimidium in p. eth. c. 13. sed in modo sentiendi diuersi diuersa opinantur. Quidam enim dicunt, quòd quia corpora gloriosa erunt impassibilia, & propter hoc non receptibilia peregrinæ impressionis, & multo minùs, quam corpora cælestia, non erit ibi sensus in actu, per receptionem alicuius speciei à sensibilibus, sed magis extramittendo, sed hoc non potest esse. quia in resurrectione natura speciei manebit eadem in homine, & in omnibus partibus eius; huiusmodi autem est natura sensus, vt sit potentia passiua, vt in 2. de ani. t. 5 probat Philosophus: vnde si in resurrectione sancti sentirent extramittendo, & non recipiendo, non esset sensus in eis virtus passiua, sed actiua, & sic non esset eiusdem speciei cum sensu, qui nunc est, sed esset aliqua alia virtus eis data. sicut enim materia numquam fit forma, ita potentia passiua numquam fit actiua, & ideò dicunt alij, quòd sensus in actu fiet per susceptionem, non quidem ab exterioribus sensibilibus, sed per effluxum a superioribus viribus: vt sicut nunc superiores vires accipiunt ab inferioribus, ita tunc è conuerso inferiores accipient à superioribus; sed ille modus receptionis non facit verè sentire, quia omnis potentia passiua secundùm suæ speciei rationem determinatur ad aliquod speciale actiuum, quia potentia in quantum huiusmodi habet ordinem ad illud, respectu cuius dicitur: vnde cùm proprium actiuum in sensu exteriori sit res existens in imaginatione, vel ratione, si organum sentiendi non moueatur a rebus extra, sed ex imaginatione, vel alijs superioribus viribus, non erit verè sentire. Vnde non dicimus, quòd frenetici, & alij mente capti, in quibus propter victoriam imaginatiuæ virtutis fit huiusmodi fluxus specierum ad organa sentiendi, verè sentiant sed quod videtur eis, quod sentiant; & ideò dicendum est cum alijs, quòd sensus corporũ gloriosorum erit per susceptionem à rebus, quæ sunt extra animam. Sed dicendum, quòd organa sentiendi immutantur à rebus, quæ sunt extra animam dupliciter. Vno modo immutatione naturali, quando scilicet organum disponitur eadem qualitate naturali, qua disponitur res extra animam, quæ agit in ipsum, sicut cùm manus fit calida & adusta ex tactu rei calidæ, vel odorifera ex tactu rei odoriferæ. Alio modo immutatione spirituali, quando recipitur qualitas sensibilis in instrumento secundùm esse spirituale, id est, species, seu intentio qualitatis, & non ipsa qualitas. sicut pupilla recipit speciem albedinis, & tamen ipsa non efficitur alba. Prima ergo receptio non causat sensum per se loquando, quia sensus est susceptiuus specierum in materia præter materiam, id est, præter esse materiale, quod habebant extra animam, vt dicitur in 2. de ani. t. 121. & hæc receptio immutat naturam recipientis, quia recipitur hoc modo qualitas secundum esse suum materiale. Vnde ista receptio non erit in corporibus gloriosis, sed secunda, quæ per se facit sensum in actu, & non immutat naturam recipientis, & ex his patet ad obiectum.

Ad primam verò probationem dicendum, quòd per hanc passionem, & receptionem speciei non trahitur corpus extra naturalem suam qualitatem. sed spiritualiter perficitur: vnde impassibilitas gloriosorum corporum hanc passionem non excludit. 4. d. quæstiuncula 5. ad p.

Ad secundum dicendum, quod omne passiuum recipit actionem agentis secundum suum modum. ad 2.
Si ergo aliquid sit, quod natum sit immutari ab actiuo naturali, & spirituali immutatione, immutatio naturalis præcedit immutationem spiritualem, sicut esse naturale præcedit esse intentionale. Si autem natum sit immutari intentionaliter, & spiritualiter, non oportet, quòd immutetur naturaliter: sicut de aëre, qui non est receptiuus coloris secundum esse naturale, sed solum secundùm esse spirituale. & ideò hoc tantum modo immutatur. Sicut è conuerso corpora inanimata immutantur per qualitates sensibiles solum naturaliter, & non spiritualiter. In corpo-

ribus autem gloriosis non poterit esse aliqua immutatio naturalis, & ideò ibi erit spiritualis immutatio tantum.

ad 4. Ad tertiam dicendum, quòd quando vnum duorum est ratio alterius, occupatio animæ circa vnum non impedit, nec remittit occupationes eius circa aliud: sicut medicus dum videt vrinam, non minus potest considerare regulas artis de coloribus vrinarum, sed magis. Et quia Deus apprehendetur á sanctis, vt ratio omnium, quæ ab eis agentur, vel cognoscentur, ideò occupatio eorum circa sensibilia sentienda, vel quæcumque alia contemplanda, aut agenda in nullo impediet diuinam contemplationem, nec è conuerso. Vel dicendum, quòd ideò vna potentia impeditur in suo actu, quando alia vehementer operatur, quia vna potentia de se non sufficit ad tam intensam operationem, nisi ei subueniatur per id, quod erat aliis potentiis, vel membris influendum á principio vitæ. Et quia in sanctis erunt omnes potentiæ perfectissimè, vna poterit intensè operari, ita quòd ex hoc nullum impedimentum præstabitur actioni alterius potentiæ.

Ad quartam dicendum, quòd intensio luminis non
quæstiuncula 4. ad 5. impedit receptionem spiritualem speciei coloris, dummodo maneat in naturali diaphani, sicut patet, quod quantumcunque illuminetur aër, potest esse medium in visu, & quanto est magis illuminatus, tanto per ipsum clarius aliquid videtur, nisi sit defectus ex debilitate visus: quod autem speculo supposito directè radio solis non appareat species corporis oppositi, nō est propter hoc, quod impediatur receptio, sed propter hoc, quod impeditur reuerberatio; oportet enim ad hoc quod forma appareat in speculo, quod fiat quædā reuerberatio ad aliquod corpus obscurum, & ideò plumbum vitro adiungitur in speculo, hanc autem obscuritatem radius solis repellit, vnde non potest apparere species aliqua in speculo, claritas autem corporis gloriosi non aufert diaphaneitatem a pupilla, quia gloria non tollet naturam; vnde magnitudo claritatis in pupilla magis faciet ad acumen visus, quàm ad eius defectum.

QVÆSTIO LXVII.

De organo visus.

Deinde considerandum est de organo visus.

CIRCA QVOD QVÆRITVR

Vtrùm visio fiat in humore crystallino, an verò in neruis opticis.

ARTICVLVS.

Vtrùm visio fiat in humore crystallino, an verò in neruis opticis.

2. de ani. l. 8 Videtur quòd visio fiat in humore crystallino. Dicit enim Philosophus loquens de sensoriis sensuum exteriorum, 2. de ani. t. 10. quòd sicut animal est anima, & corpus, ita oculus est pupilla, & visus, sed visio fit in proprio organo, & propria mate-
de sensu l. 4. ria, visus ergo fiet in pupilla quæ est propria materia
3. de ani l. p potentiæ visiuæ; pupilla autem cùm sit complexio-
2. de an. l. 17 nis aqueæ, vt dicit Philosophus de sensu c. 4. & 2. de ani. t. 110, maximè consistit in humore crystallino, vt patet ex t. 82. vbi comparatur aër, qui est intus aurem, & est instrumentum auditus, cū humido pupillæ; tum quia humor ille crystallinus est perspicuus, & crassus, quæ sunt propria aquæ, vt dicit Philosophus cap. 4. citato de sensu, ergo visio fit in humore crystallino.

2 Præterea sensorium visus, in quo fit visio, debet esse pars aliqua similaris, vt dicit Philosophus 2. de 2. de ani l. 1
part. c. p. vnde non potest esse compositum ex humore crystallino, & tela aranea illum tegente; præterea debet esse humor aliquis, vt docet Philosoph. p. de hist animal c. 9. vbi pupillam quam 2 de ani. t. 2. vocat materiam, & sensorium visus, dicit esse humorem oculi, quo videmus, sed humor crystallinus est humor ad pupillam pertinens, vt dictum est, ergo visio fit in humore crystallino.

3 Præterea destructo oculo ad sensum apparet de sensu l. 6
aqua discurrens, vt dicit Philosophus de sensu, cap 4. sed in eo potissimùm fit visio, quòd destructo oculo continente materiam visus statim effluit, ergo idem quod prius.

4 Præterea materia visus, in qua fit visio, non de- ibid.
bet esse quicumque humor, sed talis, qui sit frigidus, & clarus, vt patet experientia in oculis embrionum de nouo formatis, qui quasi adhuc recipientes magis virtutem sui principij excedunt & in frigiditate, & claritate, sed talis humor est humor pupilla contentus, nam cùm sit complexionis aqueæ, vt dictum est, & est clarus, & frigidus, quæ duo sunt connaturalia aquæ, ergo idem quod prius.

5 Præterea id est sensorium visus, in quo fit con- ibid.
sequenter visio, quòd in animalibus carentibus sanguine continetur dura pelle oculi, vt possit tale sensorium conseruari & in habentibus sanguinem circundatur albo oculi pingui, & crasso ad eumdem finem, vt sensorium visus quod debet esse naturæ
aquæ, & animatum, vt docet Philosophus 2. de ani. 2. de ani l. 27
t. 82. ex eius caliditate permaneat absque congelatione, sed hoc in vtrisque animalibus est humor crystallinus; hic enim est humor animatus in pupilla ibid.
existens, & naturæ aqueæ, ergo in hoc fit visio.

6 Præterea neruus non sentit, vt dicit Philoso- 2. de ani l. 15
phus 2. de ani t. 79 vbi dicit, quod sunt quædam partes animalis, quæ nihil sentire videntur vt ossa, nerui, pili; sed organum sensus debet sentire, nam actio sensus non est sine organo, cùm sit actus eius, ergo neruus non potest esse sensorium visus.

Sed contra est quod organum visus est vbi est organum odoratus vt inquit Philosophus de sensu, c. 2. de sensu l. 5
sed ex eodem ibid. locus odoratus est circa cerebrū, ergo & ibi erit locus organi visus, sed talis locus est vbi coniunguntur duo nerui optici ex oculis procedentes, ergo in neruis opticis consistit principium, seu sensorium visus, & per consequens in illis fiet visio.

Respondeo dicendum, quòd organum visus, in quo fit visio, debet esse complexionis aqueæ, vt ma- de sensu l. 4.
nifestum est primo ex tribus signis, vt inquit Philosophus de sensu, c. 4. quorum primum est, quòd si oculi destruantur, ad sensum apparet inde aqua discurrens; secundum est, in oculis embrionum de nouo formatis, qui quasi adhuc recipientes magis virtutem sui principij, excedunt & in frigiditate, & in claritate, quæ duo sunt connaturalia aquæ. Tertium signum est quia in animalibus habentibus sanguinem, in quibus potest esse pinguedo, quasi ex sanguine generata circa pupillam ponitur album oculi habens pinguedinem, & crassitudinem quandam, vt ex eius caliditate permaneat aqueum pupillæ humidum absque congelatione, quæ perspicuitatem aquæ diminueret, & sic impediretur visio, & ideò ratione pinguedinis prædictæ oculus, qui pinguescit propter eius caliditatem nullus vnquam passus est frigus in toto eo, quod intra palpebras conti-

netur; In animalibus verò, quæ sunt sine sanguine, in quibus non inuenitur putredo, natura facit oculos duræ pellis ad protegendum humidum aqueum, quod est intra pupillã. Secundò, probatur ratione ab
de sensu l. 5 eodem Philosopho de sensu, c. 5. desumpta ex immutatione medij illuminati à corpore viso causantis visionem, vnde rationabiliter colligit, id quod est intra pupillam, quæ est organum visus, esse aqueum. Aqua enim est de numero perspicuorum; oportet autem, quòd sicut exterius medium est aliquod perspicuum illuminatum, sine quo nihil potest videri, ita etiam quod intra oculum sit aliquod lumen, & cùm non sit visio nisi in perspicuo, necesse est, quod etiam intra oculum sit aliquod perspicuum, non autem corpus cæleste, quia non venit in compositionem humani corporis; ideò necesse est, quòd sit aqua, quæ seruabilior est, & spissior, quàm aër. Quoniam verò humor pupillis contentus habet conditiones necessarias ad complexionem organi visus, vt dictum est, ideò in illo incipit fieri visio, non tamen in illo perficitur, sed in loco circa cerebrum, vbi se coniungunt nerui optici ab oculis procedentes; quod ex multis apparet manifestum, & primo quidem ex
de sensu l. 5. & 19. signo, quod affert Philosophus de sensu c. 5. ab his, qui in pugnis circa tempora vulnerantur, desumptũ; scissis enim poris, & neruis, qui pupillam continuant visiuo principio, vbi nimirum nerui se circa cerebrũ coniungunt, subitò tenebræ fiunt per visus amissionem, ac si lucerna extingueretur; pupilla enim est sicut lampas quædam illuminata ab exteriori lumine, & ideò quando præscinduntur pori, & nerui continuantes pupillam principio visiuo, non potest lumen huius lampadis vsque ad visiuum principium peruenire, & ideò visus obscuratur. Secundò, ex duplici ratione, vna desumpta ex necessitate luminis interius in oculo existentis, ideò enim ad videndum præter lumen exterius, inquit Philosophus de sensu,
l. 5. cap. 5. requiritur etiam lumen interius, quia virtus visiua non est in exteriori superficie oculi, ita vt sufficiat ad videndum solum lumen exterioris perspicui per quod immutatio coloris perueniat ad exteriorem superficiem pupillæ, sed est interius; vnde oportet, quòd sit in aliqua parte determinata corporis, quæ quia est interius iuxta cerebrum sita, vbi coniunguntur duo nerui ex oculis procedentes, ideò oportet quod intra oculum sit aliquod perspicuum receptiuum luminis, vt sit vniformis immutatio à re visa vsque ad principium visiuum. Altera est ex vni-
l. 17. & 19. de sensu l. 19 tate numerica sensationis; Ideò enim est vna numero visio, licet sint duo oculi, & per consequens duæ pupillæ, & duo humores aquei pupillarum, quia visio vtriusque oculi concurrit per quosdam neruos ad aliquod intrinsecum in suum organum, quod est circa cerebrum: per hoc autem, quod vterque visus concurrit ad aliquod vnum principium, illi vni attribuitur operatio sentiendi tamquam proprio sensitiuo. Vnde manifestum est, quod visio licet inchoetur in humore pupillæ, perficitur tamen circa cerebrum, vbi coniunguntur nerui optici; vnde sequi-
2. de ani. l. 4 3 de ani. l. 3. de sensu l. 5. op. 43. c. 3. tur quòd quia ex Philosopho p. de part. c. 2. aliud est sensorium, seu principium visiuum aliud organum, nam illud constat partibus similaribus, hoc verò dissimilaribus, nerui qui sunt partes similares, sint sensorium visus, seu principium visiuum, pupilla verò vel oculus continens pupillam, in qua continetur humor aqueus tela quadam contentus, sit organum visus, quod est dicere quòd organum proximum, & extrinsecum sunt oculi, primum verò, & intrinsecum sunt nerui visuales. Ex his patet ad obiecta; nam tantùm probant incipere visionem in oculo ratione humoris aquæ pupillæ tanquam in organo proximo, & extrinseco quod verum est, sed non perficitur ibi, sed vbi coniunguntur nerui optici tanquam in proprio sensorio, & organo vlt. vt colligitur ex philosopho 2. de an. t. 146. in simili de organo tactus, vt 2. de ani. l. 4
probat argum. contrarium. Cùm enim organum op. 43. c. 3.
visus ad modum organi olfactus quod similiter in eodem loco consistit circa cerebrum, vt docet Philosophus de sensu cap. 5. multa in se inuoluat, putà pupillam, quæ continet humorem quendam aqueũ & telam quandam continentem, & tegentem illum humorem, & prætereà duos neruos opticos procedentes ab oculis ad locum circa cerebrum, vbi coniunguntur, non mirum est, si visio inchoetur in humore pupillæ, & perficiatur in coniunctione neruorum opticorum, sicut & eadem visio potest pluribus modis impediri, puta vel corruptione humoris aquei pupillæ, vel scissione neruorum continuantium pu- de sensu l. 5.
pillam visiuo principio, vel impedita pelle seu tuni- 2. de an. l. 17
ca aranea. Requiruntur enim illa tria necessariò ad visum, atque adeò ad visionem, & humor quidem 3. de ani. l. 9.
aqueus pupilla contentus tum ad hoc, vt possit organum visus facilè immutari ab obiecto sensibili, per talem enim humorem, qui solus est animatus, recipit oculus speciem visibilis, tum etiam vt mediante hoc humore perspicuo fiat vniformis immutatio à re visa vsque ad principium visionis circa cerebrum existens, vt dictum est; tela verò aranea requiritur, vt contineat, & conseruet humorem aqueum pupillæ: de sensu l. 5.
nerui demum optici requiruntur tanquam sensoriũ 10 c.
visus, seu tanquam principium visiuum, vt dictum 2. de an. l. 17
est. Et ex his patet ad quinque prima obiecta.

Ad sextum dicendum, quòd neruus sentit, vt patet l. de respir.
ex illa infirmitate, quæ dicitur spasmus, quæ contin- l. 28.
git propter constrictionem, vel repletionem neruorum. Vnde quod dictum est à Philosopho dictum est per modum exempli, cuius non requiritur veritas, vt ipsemet Philosophus in lib. pt. docet.

QVÆSTIO LXVIII.

De potentia visus.

Deinde considerandum est de potentia visiua.

CIRCA QVAM QVÆRVNTVR TRIA.

Primo vtrum potentia visiua sit perfectior aliis potentiis sensitiuis externis.

2. Vtrùm sit charior aliis.

3. Vtrùm inter alias potentias sensitiuas externas faciat magis scire.

ARTICVLVS I.

Vtrùm potentia visiua sit perfectior aliis potentiis sensitiuis externis.

Videtur quòd potentia visiua non sit perfectior de sensu l. 2.
aliis potentiis sensitiuis externis. Illa enim potentia sensitiua est perfectior, quæ magis deseruit intellectui, & prudentiæ: sed huiusmodi non est visus, sed auditus, vt dicit Philosophus de sensu c. 2. vbi docet, quòd inter priuatos à natiuitate sensu visus, & auditus, sapientiores sunt cæci, qui carent visu, quàm muti & surdi, qui carent auditu, ergo.

2 Prætereà cùm potentiæ, & habitus proportio- p. de ani. l. p.
nentur ad inuicem, sicut nobilitas habitus desumitur 2. de ani. l. 9,
ex illius certitudine, vt docet Philosophus initio lib. p. de ani. ita & nobilitas potentiæ ex maiori certitu-

dire desumitur. sed sensus tactus est certissimus omnium sensuum vt dicit idem Philosophus 2. de ani. t. 94. vnde homo, quia habet optimum tactum, est prudentissimum omnium animalium, vt dicitur ibidem, ergo sensus visus non est præstantior, & nobilior cæteris sensibus.

2. de ani. l. 9 & 7. 3 Præterea potentia generatiua est nobilior reliquis potentiis animæ vegetatiuæ, vt dicit Philosoph. 2. de ani. t. 49. hoc autem est, quia est fundamentum cæterarum, & vniuersalior reliquis, vt dicit Philosophus 2. de ani. 34. & 35 sed eodem modo tactus est vniuersalissimus, & communissimus omnibus viuentibus, nam omnia habent tactum, non omnia habent visum, vt patet ex Philosopho p. metaphys. p. met l. p. initio.

2. de an. l. 26 4 Præterea in homine ille sensus est perfectior, in quo cætera animantia superat; sed homo non superat in visu, imo nec in auditu, nec in odoratu, nam quædam animalia melius vident, audiunt, & odorant quàm homo, vt dicit Philosophus 2. de ani. t. 64. superat autem in gustu, & tactu, ergo hi sunt perfectiores

2. de an. l. 19 5 Præterea aptitudo mentis respondet bonitati perfectioris, & nobilioris sensus; sed respondet bonitati tactus, non autem bonitati visus; nam ex sensu tactus accipimus, quòd aliqui sint ingeniosi, vel non ingeniosi, & non secundùm aliquem alium sensum. Qui enim habent duram carnem & consequẽter habent malum tactum, sunt inepti secundùm mentem; qui verò sunt molles carne, & per consequens boni tactus, sunt benè apti mente. Vnde etiã alia animalia habent duriores carnes, quam homo, ergo sensus tactus est nobilior visu.

p. met. l. p. de sensu p. & 2. Sed contra est, quod Philosophus p. metaph. initio, & de sensu. cap. p. anteponit visum nobilitate cæteris sensibus.

2. de an. l. 14 Respondeo dicendum, quòd simpliciter, & per se perfectior, & nobilior est sensus visus, quàm reliqui sensus. Cuius ratio est, quia ille sensus est perfectior, & nobilior cæteris, qui & spiritualior est, & subtilior, sed hic est visus, quod patet ex tribus. Primò quidem ex suo obiecto; Nam aliqua cadunt sub visum secundùm proprietates, in quibus communicant de sensu l. 2 inferiora corpora cum cælestibus; visibile enim quòd est obiectum visus, inuenitur in omnibus corporibus, fit enim aliquid visibile per hoc, quod diaphanum illuminatur actu a corpore lucido, vtrumque autem reperitur tam in inferioribus corporibus, 2. de an. l. 14 quàm in superioribus. Tactus autem est perceptiuus proprietatum, quæ sunt propriæ elementis: scilicet calidi, & frigidi, & similium, gustus autem, & olfactus proprietatum, quæ competunt corporibus mixtis secundùm diuersam rationem commixtionis calidi & frigidi, humidi & sicci. Sonus autem causatur ex motu locali, qui etiam communis est corporibus cælestibus, & inferioribus, licet species motus, quæ causat sonum, non competat corporibus cælestibus secundùm scientiam Aristotelis. Vnde ex ipsa natura apparet, quod visus est altior inter omnes sensus, & auditus propinquior ei, & alij sensus magis remo-2. de an. l. 14 p. met. p. ti. Secundò idem apparet ex modo immutationis: nam in quolibet alio sensu non est immutatio spiritualis sine naturali. Dico autem immutationem naturalem, prout qualitas recipitur in patiente secundùm esse naturæ: sicut cùm aliquid infrigidatur, vel calefit, aut mouetur secundùm locum, immutatio verò spiritualis est, secundùm quod species recipitur in organo sensus, aut in medio, per modum intentionis, & non per modum naturalis formæ. Non enim sic recipitur species in sensu secundùm illud esse, quod habet in re sensibili: patet autem, quod in tactu, & gustu, qui est tactus quidam, fit alteratio naturalis, calefit enim, & frigescit aliquid per contactum calidi, & frigidi, & non fit immutatio spiritualis tantùm similiter autem immutatio odoris fit cum quadam fumali euaporatione. Immutatio autem soni cum motu locali. Sed in immutatione visus est sola immutatio spiritualis: vnde sequitur, quòd visus, quia immaterialiùs & spiritualius immutatur certiùs & perfectiùs cognoscit, & iudicat de sensibilibus inter alios sensus. Tertiò, idem patet p. met. l. p. ex vniuersalitate potentiæ, nam plura per visum manifestantur, quàm per alios sensus, nam vt dictum est, reliqui sunt cognoscitiui illorum accidentium in quibus distinguuntur inferiora corpora a superioribus. Visus autem est cognoscitiuus illorum accidentium in quibus communicat inferiora cum superioribus. Præterea plures rerum differentias visus demonstrat, quia sensibilia corpora præcipuè per visum, & tactum cognoscere videmur, & adhuc magis per visum. Cuius ratio est, quia alij tres sensus sunt cognoscitiui eorum, quæ a corpore sensibili quodammodo effluunt, & non in ipso consistunt, sicut sonus est a corpore sensibili, vt ab eo fluens, & non in eo manens; & similiter fumalis euaporatio, cum qua, & ex qua odor diffunditur. Visus autem, & tactus percipiunt illa accidentia, quæ rebus ipsis immanent, sicut color, & calidum, & frigidum. Vnde iudicium tactus, & visus extenditur ad res ipsas, iudicium autem odoratus & auditus ad ea quæ a rebus ipsis procedũt non ad res ipsas & inde est, quod figura, & magnitudo, & huiusmodi, quibus ipsas res sensibilis disponitur, magis percipitur visu, & tactu, quàm aliis sensibus, & adhuc ampliùs magis visu, quàm tactu, tum propter hoc quod visus, quia spiritualior, habet maiorem efficaciam ad cognoscendum, vt dictum est, tum propter hoc quod quantitas, & ea, quæ ad ipsam sequuntur, quæ videntur esse sensibilia communia, proximiùs se habent ad obiectum visus, quàm ad obiectum tactus: quod ex hoc patet, quòd obiectum visus omne corpus habens aliquam quantitatem aliquo modo consequitur, non autem obiectum tactus. Vnde manifestum est, quòd visus inter omnes sensus est spiritualior & consequenter perfectior, & nobilior ceteris, & post visum auditus, & propter hoc hi duo sensus soli sunt disciplinabiles, & his, quæ ad eos pertinent, vtimur in intellectualibus, & præcipuè his, quæ pertinent ad visum.

Ad primum ergo dicendum, quòd visus secundùm de sensu l. s. se est melior ad finem cognitionis, quàm auditus: p. met. l. p. quia potentia visiua sua apprehensione annuntiat nobis plures rerum differentias, & diuersorum modorum, quia nimirum eius obiectum inuenitur in omnibus corporibus, & quia per visum magis cognoscuntur communia sensibilia, quia quanto potentia habet virtutem cognoscitiuam vniuersaliorẽ, & ad plura se extendentem, tanto est efficacior in cognoscendo: quia omnis virtus, quanto est vniuersalior, tanto est potentior. Sed auditus tantùm annuntiat nobis differentias sonorum, quæ non inueniuntur in omnibus corporibus, & differentias vocis, secundùm quod sunt indicatiuæ diuersarum passionũ. Per accidens tamen auditus est melior viso quoad cognitionem, quatenus plura possunt cognosci per doctrinam, & disciplinam, ad quam ordinatur sermo, qui est audibilis, quàm per propriam inuentionem, ad quam deseruit visus.

Ad secundum dicendum, quòd in nobis tactus est certior ratione complexionis, & temperaturæ, quàm 2. de an. l. 19 in aliis animalibus, licet in aliis sensibus deficiat a p. p. q. 91 a. 2 ad 3 quibusdam animalibus. Habet enim homo optimũ

tactum, vnde sequitur quod sit, vt dictum est omnium animalium prudentissimum, & ex tactu dignoscatur an aliquis sit ingeniosus vel non ingeniosus. Si tamen consideretur visus secundum se, longe certius, & perfectius iudicat de suo obiecto, quia immaterialius, & spiritualius immutatur, quam reliqui sensus, vt dictum est.

ibid.

2 de ani l.9. p p. q.91.a.3 ad 1.p.

Ad tertium dicendum, quod potentia generatiua non ideo perfectior est cæteris potentijs animæ nutritiuæ, quia est vniuersalior, sed quia est finis illarum; Vnde ab illa tanquam à fine Philosophus animam vegetatiuam definit 2. de ani t. 49. At vero tactus non est finis cæterarum potentiarum, sed fundamentum illarum. Vnde sequitur, quod visus ratione suæ maioris spiritualitatis, & immaterialitatis, vt patet tùm ex proprio obiecto, tum ex modo suæ immutationis, sit perfectior omnibus sensibus, vt dictum est.

in c.& ad p.

2 de ani.l.19 in c. & ad arg.

Ad quartum dicendum, quod licet in homine visus non sit perfectior visu, & reliquis sensibus existentibus in alijs animalibus, vt dicit Philosophus 2. de ani. t. 94 cum multa animalia melius videant, audiant, & odorent, quam homo: visus tamen in se perfectior est, quam quilibet sensus ob rationes dictas. Vnde Philosophus lib. 5 de gen. animal c. p. dicit, quod visus dici potest perfectior dupliciter, vel quia percipit obiectum magis remotum, & hoc modo, inquit, non est perfectissimus visus in homine, vel quia percipit plures differentias rerum, & hoc modo est perfectissimus visus in homine.

2 de ani l. 19.

Ad quintum dicendum, quod bonitas mentis non ideo respondet bonitati tactus, non autem visus, quia tactus sit perfectior visu, sed ex duplici causa, prima est, quia tactus est fundamentum aliorum sensuum; manifestum enim est, quod organum tactus est diffunditur per totum corpus, & quodlibet instrumentum cuiuscunque sensus est etiam instrumentum tactus: & illud, ex quo aliquid dicitur esse sensiuum, est sensus tactus. Vnde ex hoc, quod aliquis habet meliorem tactum, sequitur, quod simpliciter habeat meliorem sensitiuam naturam, & per consequens, quod sit melioris intellectus. Nam bonitas sensus est dispositio ad bonitatem intellectus. Ex hoc autem, quod aliquis habet meliorem auditum, vel meliorem visum, non sequitur, quod sit melius sensitiuus, vel melioris sensitiuæ simpliciter, sed solum secundum quid. Secunda causa est, quia bonitas tactus consequitur bonitatem complexionis, seu temperaturæ. Cum enim instrumentum tactus non possit esse denudatum a genere tangibilium qualitatum, eo quod est ex elementis compositum, oportet quod sit in potentia ad extrema, saltem per hoc, quod est medium inter ea. Ad bonam autem complexionem corporis sequitur nobilitas animæ; quia omnis forma est proportionata suæ materiæ. Vnde sequitur, quod qui sunt boni tactus, sunt nobilioris animæ, & perspicacioris mentis.

ARTICVLVS II.

Vtrum sensus visus sit nobis charior reliquis sensibus.

p.met.l.p.a. de ani.l.4.

VIdetur quod sensus visus non sit nobis charior reliquis sensibus. Quia ille sensus est nobis charior, qui est magis necessarius nobis, & quo minus priuati vellemus, sed huiusmodi est sensus tactus; nam sine eo non potest esse vita animalis, vt docet Philosophus p metap. b.initio, & 2. de ani. t. 27. & proinde magis eligeremus priuati visu, quam tactu, ergo visus non est nobis charior alijs sensibus.

2 Præterea dicit Philosophus de sensu cap. 1. quod auditus est sensus disciplinæ. Vnde sapientiores sunt cæci à natiuitate, quam surdi, sed ex eodem Philosopho metaph initio maxime diligimus sensus propter cognitionem, ergo idem quod prius. de sensu l. 1. p.met.l.p.

Sed contra est, quod Philosophus p. metaph. initio dicit, quod visum magis diligimus, quam reliquos sensus. p.met.l.p.

Respondeo dicendum, quod simpliciter est nobis charior visus reliquis sensibus: & ratio est, quia ille sensus est nobis charior, magisque diligitur, qui est magis cognoscitiuus, & in se nobilior est: huiusmodi autem est visus: hic enim, vt dictum est, & est immaterialior, & spiritualior reliquis, vnde & magis perfecte facit nos cognoscere & plures rerum differentias nobis demonstrat, vt dictum est. art. præced. ibid.

Ad primum ergo dicendum, quod, cum sensus nobis ad duo deseruiant, nimirum ad cognitionem rerum, & ad vtilitatem vitæ; quo ad cognitionem, nobis charior est visus, ob rationes allatas: quoad vtilitatem vero, nobis charior est tactus, quia hic est magis necessarius, & est fundamentum aliorum: Vnde hic necessario inest omnibus animalibus, non sic alij, vt dicit Philosophus 2. de ani. 27 & alibi. p met.l.p. a.præc. ad p.

Ad secundum dicendum, quod visus per se magis confert ad cognitionem: auditus vero per accidens, vt dictum est.

ARTICVLVS III.

Vtrum visus inter alios sensus faciat magis scire.

VIdetur quod sensus visus inter alios non faciat magis scire. Cum enim scientia sit certa cognitio rei, vt dictum est, ille sensus facit magis scire, qui est certior: sed hic est tactus. Dicit enim Philosophus 2. de ani. t. 94. quod sensu tactus certiorem habemus, ergo sensus visus non facit magis scire inter alios. q 30. log a. p.c. de ani.l.19.

2 Præterea dicit Philosophus 2 de ani. t. 92 quod habentes bonum tactum communiter sunt boni intellectus sed ille sensus magis confert ad scientiam, & proinde magis facit scire, ex quo sequitur bonitas intellectus, ergo idem quod prius. 2.de ani.l.19

3 Præterea Philosophus in lib. de sensu c. 1. dicit, quod cæci nati auditum habentes sunt magis sapientes, quam surdi nati visum habentes, ergo auditus facit magis scire, quam visus. de sensu l. 2.

4 Præterea dicit Philosophus 1. de ani t. 107. quod tactus est duarum contrarietatem. scilicet calidi, & frigidi, & sicci: visus vero est vnius contrarietatis, albi scilicet, & nigri, sed ille sensus magis facit scire, qui plures rerum differentias demonstrat, ergo 2 de ani l.22 & 19. p.met. l.p.

Sed contra est auctoritas Philosophi in p. metaph c.p.

Respondeo dicendum, quod sensus visus inter alios sensus magis facit scire. Cuius ratio duplex est. Vna est, quia quanto aliqua vis est spiritualior, & immaterialior, tanto perfectior est in cognoscendo: visus autem est cæteris sensibus spiritualior, quia spiritualius, & immaterialius immutatur ab obiecto, quam cæteri sensus: obiectum enim visus non immutat organum, nec medium nisi spirituali immutatione, non enim pupilla, nec aer coloratur, sed solum speciem coloris accipiunt secundum esse spirituale, obiecta vero aliorum sensuum immutant medium, & organum sensus secundum aliquam naturalem immutationem, vt patet inductione, vt dictum est. Altera est, quia plures rerum differentias p.met.l.p. a p. ei a p. e.

præ cæteris nobis ostendit, vt ostensum est. Vnde manifestum est, quod visus inter alios sensus magis facit scire.

n. p a 1. 2. Ad primum ergo dicendum, quod dictum Philosophi verum est, si comparetur tactus hominis ad tactum aliorum animalium, & non ad alios sensus hominis, vt dictum est.

2. de anì. l. 19 & 23. Ad secundum dicendum, quod non ideo ex sensu tactus bonitas ingenij colligitur, eique respondet, non autem ex sensu visus, quia ille sit hoc perfectior, vel quia magis faciat scire, sed ob duas rationes supra allatas.

2 p ad 5. Ad tertium dicendum, quod auditus magis deseruit ad prudentiam, seu ad rerum cognitionem per accidens, non autem per se, nam plus homo potest cognoscere addiscendo, ad quod est vtilis auditus; sed hoc est per accidens, quatenus sermo est signum intellectionum animi & consequenter rerum; quam de se inueniendo, ad quod est vtilis visus.

a p c. Ad quartum dicendum, quod licet tactus sit duarum contrarietatum, & visus vnius, non tamen hinc sequitur, quod tactus plures rerum differentias demonstret; quia obiectum visus, puta lux, & color in pluribus corporibus reperiuntur, quam qualitates tangibiles, vt dictum est.

QVÆSTIO LXIX.

De potentiæ auditiuæ obiecto.

Deinde considerandum est de potentia auditiua. Circa quam consideranda sunt tria, obiectum, operatio, seu auditio, & organum; nam de speciebus sensibilibus, & de potentia nihil superest, præter dicta, dubitandum in particulari.

CIRCA PRIMVM QVÆRVNTVR DVO.

Primo, Vtrum sonus sit qualitas, an vero motus.

2 Vtrum sonus sit in corpore sonante, an vero in medio.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum sonus qualitas sit, an vero motus.

2. de ani. l. 17. Videtur quod sonus sit motus, non autem qualitas, Philosophus enim 2. de ani. t. 85. dicit, quod sonus est motus, sic enim illum definit. sonus est motus eius, quod eo motu moueri potest, quo mouentur ea, quæ resiliunt a corporibus lenibus, cum quispiam percutit, ergo sonus non est qualitas, sed motus.

2. de gen. l. 2 q. 15 phys. 2 Præterea si sonus est qualitas, vel est qualitas prima, vel secunda non prima, quia qualitates primæ sunt tantum quatuor qualitates elementorum, vt dictum est, neque secunda quia hæc consequitur combinationem primarum, & componitur ex illis, vt dicit Philosophus 2. de gen. t. 10. ergo sonus non est qualitas.

2. de ani l. 18 3 Præterea Oratio vocalis quæ est species soni, ponitur à Philosopho lib de prædicam. inter species quantitatis. ergo sonus non est qualitas.

2. de ani. l. 16 de sensu l. 16. Sed contra est, quod Philosophus 2. de ani. t. 78. & de sensu cap 7. docet sonum esse effectum motus: sed effectus non est idem cum sua causa, ergo sonus non est motus.

2 Præterea dicit Philosophus 2. de ani. t. 86. quod velox non est idem, quod acutum; nec graue in sonis est idem, quod tardum, ergo nec sonus, cuius differentiæ sunt graue, & acutum, est idem quod motus, cuius differentiæ sunt velox, & tardum. 2. de ani. l. 17.

Respondeo dicendum, quod sonus non est motus, sed qualitas; quod multipliciter apparet, & primo quia motus est sensibile commune, vt dicitur 2 de ani. t. 63. at sonus est sensibile proprium, vt dicitur ibidem t. 64. secundo quia sonus per se infert passionem sensibus, cum ipsum immutet intentionaliter, cum enim animalia audiant in aqua, vt dicit Philosophus in lib. de hist. animal. nec possit aqua ingredi interiorem aerem, necesse est quod in ipsum imprimat speciem soni, & per consequens, quod ipsum moueat intentionaliter: proprium autem est qualitatum tertiæ speciei afficere sensum, vt dictum est. Tertio quia motus est ens successiuum, vt dictum est, sonus autem licet per motum gignatur, per aliquod tempus tamen, atque adeo & per instans permanere potest, vt patet ex effectu verborum sacramentalium. Cum enim producatur in vltimo instanti prolationis, in eo debet esse aliquid, quod illum instrumentaliter producat, hoc autem nō est motus prolationis verborum, nam motus non est in instanti, ergo erit sonus prolationis motu productus. 2. de ani. l. 14. l. 17. in log. q. 11 3 p. 78 a. 4

Ad primum ergo dicendum, quod sonus dicitur motus causaliter, & non formaliter, quia causatur à motu, vt dictum est ex Philosopho. in arg. sed contra. 2. de ani. l. 16.

Ad secundum dicendum, quod sonus est qualitas alterius rationis à qualitatibus tangibilibus, de quibus tantum loquitur Philosophus 2. de gen. l. c. non enim habet esse diu permanens, fixum, & quiescens in subiecto, sicut illæ, cum per motum localem successiue generetur, & in quadam immutatione consistat 2. de gen. l. 2 q. 11 a. 4 quæstiuncula 1.

Ad tertium patet ex dictis in logica.

ARTICVLVS II.

Vtrum sonus sit in corpore sonante, an vero in medio.

Videtur quod sonus sit in corpore sonante. Dicit enim Philosophus 2 de ani. t. 75. quod eodem modo non sentitur sonus, si corpus sonans ponatur super sensorium auditus, sicut si ponatur corpus odorans super odoratum: sed corpus odorans habet in se odorem, & propterea non potest positum super sensorium sentiri, ergo similiter corpus sonans habebit in se sonum, alioqui non valeret similitudo Philosophi. 2. de ani. l. 16.

2 Præterea dicit Philosophus 2. de ani. t. 79 quod in corpore sonante sonus est in potentia; sed idem est subiectum formæ in potentia, & forma in actu, ergo sonus etiam est in corpore sonante actu. ibid.

3 Præterea si sonus est in medio, non autem in corpore sonante, erit sonus in aqua, nam duo corpora collisa ad aquam faciunt sonum; sed aqua non est receptiua soni; dicit enim Philosophus 2. de ani. t. 76. quod medium soni est aer, medium vero odoris est aer, & aqua, ergo solus aer est medium receptiuum soni, & per consequens in aqua sonus recipietur in corpore sonante. l. 15. 2. de ani.

Sed contra est, quod Philosophus 2. de ani t. 97. quod sonus actu est ipsius medij, & auditus, non autem corporis sonantis. 2. de ani. l. 16.

Respondeo dicendum, quod sonus non est subiectiue in corpore sonante, sed in medio; quod multipliciter constare potest, & primo ex differentia 2. de ani. l. 16.

sensibilium sensuum exteriorum inter se. Cum enim omne sensibile dupliciter dicatur esse in actu. Vno modo, quando actu sentitur, hoc est, dum species eius est in sensu. Alio modo, secundum quod habet propriam speciem, per quam sentiri potest, prout est in suo subiecto. priori modo omnia sensibilia conueniunt, quod tunc sunt actu, secundum quod sunt in sensu, vt in proposito sonus est actu, secundum quod est in auditu. posteriori vero modo distinguuntur, nam alia sensibilia sunt in actu, prout sunt in corporibus sensibilibus, sicut color, prout est in corpore colorato, & odor, & sapor, prout sunt in corpore odorifero, & saporoso Sic autem non est de sono, nam in corpore sonante non est sonus, nisi in potentia, in medio autem, quod mouetur ea percussione corporis sonantis, fit sonus in actu. & propter hoc dicit Philosophus 2. de ani. t. 77. quod sonus in actu est medij, & auditus, non autem subiecti sonabilis. Secundo ex requisitis ad generationem soni. tria enim cum requirantur ad generationem soni, corpus percutiens, corpus percussum. & medium, in eo est sonus tamquam in subiecto, in quo dicitur esse, dicitur autem esse in medio, non autem in corpore percutiente, vel percusso, vt patet ex Philosopho 2. de ani. t. 78. vbi ait sonum esse alicuius ad aliquid, idest percutientis ad percussum, in aliquo, idest in medio, oportet enim, quod illud, quod facit sonum tangat aliquid, & cum terigerit suo ictu, generetur sonos. Ictus autem percutientis non fit sine motu locali, motus autem localis non est sine medio, hoc enim est quod percutitur a duobus corporibus solidis se collidentibus ad aerem medium, generatio enim soni in suo subiecto consequitur motum subiecti, consequitur autem sonus motum medij, puta aeris, vt patet experientia. Tertio ex ratione medij. Hoc enim in quolibet sensu qualitatibus sensibilibus secundum illum sensum caret, vt possit omnes recipere, manifestum autem est, quod neque aer, neque aqua habent proprium sonum, sed necessarium est ad soni generationem in aere, vel aqua, quod aliqua corpora firma, vel solida, & dura percutiant se inuicem, & aerem medium, & sic manifestum est quod sonus est in medio, non autem in corpore sonante.

ice. Ad primum ergo dicendum, quod alia est ratio corporis sonantis, & corporis odoriferi, & sapidi, vt dictum est. Similitudo aotem Philosophi huc tantum tendit, vt probet inter sensum, & sensibile, siue habeat in se formaliter qualitatem, quæ est obiectũ sensus, siue causaliter, vt contingit in sensu auditus, necessario debere dari aliquod medium, quod vetum est in omnibus sensibus, vt dictum est.

q. 54. ar. in arg. sed contra & in c. i. i. 9. 3. c. q. 7. de pot. a 10. c. & ad p. Ad secundum dicendum, quod sonus est in potentia in corporibus sonantibus, non quidem receptiua, sed effectiua; efficiunt enim motum, & per consequens sonum in medio, quod allidittur, & percutitur ex mutua percussione duorom solidorum, vt dictum est, causa autem efficiens non coincidit cum materia, vt dictum est in physicis, alioqui idẽ posset esse agens, & patiẽs quod est falsum, aom cuiuslibet agentis creati ad patiens sit relatiu realis, & è conoerso & consequenter inter se distinguantur realiter.

2 de ani. l. 17 & 16. Ad tertium dicendom, qood iam in aere, quam in aqua audiunt animalia, & nos, vt dicit Philosophus lib. 4. de hist. animal. c. 8. & 2. de ani t. 83. licet enim aqua non ingrediatur interiorem aerem, tamen potest eom commouere, & sic imprimere in ipsum speciem soni: dicitor tamen proprijssimum medium tam in generatione soni, quam in auditu aër, quia sonus minus auditur in aqua, quam in aere, vt dicit Philosophus 2. de ani. t. 79.

QVÆSTIO LXX.

De Auditione.

Deinde considerandum est de auditione.

CIRCA QVAM QVÆRITVR.

Vtrum ad auditionem requiratur, quod sonus realiter perueniat ad auditum per motum aeris.

ARTICVLVS.

Vtrum ad auditionem requiratur quod sonus realiter perueniat ad auditum per motum aeris.

VIdetur quod sonus realiter perueniat ad auditum per motum aeris medij Dicit enim Philosophus 2. de ani t. 82. quod sonatiuum est motiuum vnius aeris continuitate vsque ad auditum, ergo. 2. de ani. l. 17

2 Præterea dicit Philosophus de sensu. c 7. quod ratio, cur non simul afficiatur potentia auditiua, & medium à sono, sicut simul visibile afficit visum, & medium, est quia sonus fit cum motu, qui successiuus est, & fit in tempore. de sensu l. 16

3 Præterea non potest sonus peruenire ad auditum sine medio: sed medium, quod est aer, non est receptiuum soni, nec eiusdem transmissiuum ad auditum, nisi per sui motionem, & percussiooem, & per successiuam motionem partium aeris, vt dicit Philosophus de senso. c. 7. & 2. de ani t. 81. ergo necessario debet sonus peruenire ad aoditum per realem commotionem aeris. ibid & 2. de ani l. 17.

Sed contra est quod Philosophus dicit 2. de ani. t. 71. qood sensibile positum supra sensoriom non facit sensationem in auditu, sicut & in visu: sed si sonus realiter perueniret vsque ad auditum, sensibile positum supra sensorium faceret sensationem, ergo sonus non peruenit realiter vsque ad auditum. 2. de ani. l. 15

2 Præterea dicit Philosophus 2. de ani. t. 114. quod in hoc differũt gustus, & tactus à cæteris sensibus, quod illi sentiunt immediate tangendo, hi vero sentiunt à longe sua sensibilia non tangendo: sed auditus non potest sentire à longe sua sensibilia nisi per speciem, seu intentionaliter, ergo ad aoditionem non requiritur, quod sonus realiter peroeniat ad auditum per aeris commotionem. 2. de ani. l. 13

3 Præterea dicit Philosophus de sensu. c. 7. qood qois simul audit, & auditur, quia in instanti perficitur tota auditio, ergo sonus nõn prius peruenit ad medium, quam ad auditum, sed auditus sine successione percipit sonum, quod non esset, si sonus perueniret ad auditum per aeris motum, qui fit successiue, ergo. de sensu l. 16

4 Præterea ita sonus est aptus mouere medium, & sensom, sicut lumen, quia vtrumque caret contrario, & vtrumque est sensibile; sed lumen non prius immutat medium, quam sensum, sed simul immotat vtrumque, ergo & idem præstabit sonus, & sic sequitur idem, quod prius. ibid

Respondeo dicendum, quod sonus peruenit ad auditum non solum intentionaliter, sed etiam realiter per multos motus partiom aeris medij sibi inuicem succedẽtes; cuius signũ manifestum est trãsfiguratio litterarũ, quando alicuius locutio auditur ex de sensu l. 16

longinquo, ac si sonus vocis litteratæ deferatur per medium successiue. Propter hoc enim audientes sonum non videntur auditu discreuisse litteras prolatas, quia aër motus in medio trãsfiguratur, quasi admittens impressionem primi sonantis; quod quidem contingit quandoque propter aliquam aliam aëris immutationem, sicut cum multis loquentibus non potest discerni, quid aliquis eorum dicat, propter hoc, quod motus inuicem se impediunt, quandoque vero contingit propter distantiam. Sicut enim actio calefacientis in remotioribus debilitatur: ita etiam immutatio aëris, quæ est à primo sonante ex quo contingit, quod ad illos, qui sunt prope loquentem, perfecte pertingit sonus locutionis cum debita expressione litterarum, ad remotos autem cum quadam confusione. Ratio autem conclusionis est, quia aër, quod est medium, quo sonus defertur ad auditum, est quidem secundum suam substantiam continuus, possunt tamen in eo fieri motus ab inuicem diuisi, quod contingit propter facilem eius diuisionem, sicut patet in motu proiectorum, vt Philosophus ostendit in 7 phys. in quo sunt multi motus, & multa mouentia, & mota: nam vna pars aëris mouetur ab alia, & sic sunt diuersi motus sibi inuicem succedentes quia pars aëris mota adhuc remanet mouens postquam cessauit moueri: & sic non omnes motus partium aëris sunt simul, sed sibi inuicem succedunt, vt ostenditur in 8. phys. & similiter hoc apparet in sono, qui causatur ex aeris percussione: non enim ita ab illa causatur, quod totus aer, qui est medius, vno motu moueatur à percutiente, sed sunt multi motus sibi succedentes ex eo, quod vna pars primo mota mouet aliam: Et inde est, quod quodammodo idem est, quod audit primus, qui est propinquus percussioni causanti sonum, & extremus, qui est remotus, quodam autem modo non idem: si enim accipiatur id, quod proxime mouet sensum, impossibile est quod idem sentiant, quia diuersorum sensus immutantur immediate à diuersis partibus medij sibi propinquis; & ita interrupitur hoc, m& distinguitur illud, quod vnus sentit ab eo, quod sentit alius. Si vero accipiatur id, quod primo mouet medium, sic erit vnum, & idem, quod omnes sentiunt, sicut vnius percussionis sonum audiunt omnes, siue propinqui, siue remoti: sicut similiter vnum corpus odoriferum, puta eothonium, vel thus in igne ardens odorant omnes, sed id, quod iam prope peruenit ad vnumquemque, est alterum numero: sed est idem specia, quia ab eadem forma primi actiui omnes huiusmodi immutationes causantur. Vnde simul multi odorant, & audiunt idem sensibile per diuersas immutationes ad eos, peruenientes. Vnde patet, quod sonus peruenit ad auditum per multos motus partium medij sibi inuicem succedẽtes, & simile est de odore. quod in vtroque confirmatur ex eo, quod cessante percussione remanet sonus in aëre, & remoto corpore odorifero adhuc sentitur odor in aere, propter hoc, quod pars aeris immutata ad sonum, vel ad odorem potest aliam similiter immutare, vt sic fiant diuersi motus sibi inuicem succedentes: nisi quod immutatio odoris fit per alterationem medij, immutatio autem soni fit per motum localem. Et ex his patet ad obiecta prioris partis: tantum enim probant,

2. de ani. l. 16.

cum sonus realiter multiplicetur, & generatio soni in aere consequatur motum aeris, necesse esse, quod plures partes aeris moueantur successiue vsque ad auditum; eodemque modo in generatione soni aerem immutari, quo immutatur aqua, cum aliquid in illam projicitur. Sicut enim in hac fiunt quædam girationes in circuitu aquæ percussæ, quæ quidem circa locũ percussionis sunt paruæ, & motus est fortis; In remotis autem girationes sunt magnæ, & motus debilior, & tandem motus totaliter euanescit & girationes cessant; quod si antequam motus cesset, girationes illæ aliquod obstaculũ inueniunt, fit motus girationis in contrarium, & tanto vehementius, quanto propinquius fiunt primæ percussioni: Ita in percussione corporum sonantium aer in girum mouetur, sonus vndique diffunditur, & in vicino quidẽ girationes fiunt minores, sed motus est fortior, vnde sonus fortius percipitur: in remotis autem girationes sunt maiores, & motus est debilior, & sonus obscurius auditur; tandem autem deficit totum. Quod si antequam huiusmodi girationes deficiant fiat reuerberatio aeris sic moti, & sonum deferentis ad aliquod corpus, girationes reuertuntur in contrarium, & sic auditur sonus quasi ex aduerso, & hæc vocatur echo, quod præcipue fit, quando illud obstans, ad quod repercutitur aer motus, est aliquod corpus concauum, quasi quoddam vas determinans, & concludens aerem in sua vnitate, & ideo prohibens ipsum diuidi; Tunc enim ille aer sic vnitus, & commotus, quia non potest vlterius motum protendere propter corpus obstans, percutit iterum aerem, à quo percutiebatur, & fit motus in contrarium, sicut accidit, inquit Philosophus 2. de ani. t. 80 cum aliquis projicit pilam, seu corpus aliquod sphæricum, quod inueniens obstaculum retro resilit.

Ad primum ergo posterioris partis dicendum, quod licet sonus perueniat realiter per aeris commotionẽ vsque ad auditum, nunquam tamen ipsum organum naturaliter immutat, nisi per accidẽs, sed ad ipsũ peruenit intentionaliter: solum enim tangibile coniungitur nobis realiter: visibile autẽ, odorabile, & audibile per sui similitudinem tantum: quod maxime verum est in auditu, nam aer internus, qui ad organum eius pertinet, circundatur pelle, siue meninga, quæ prohibet ne aer ille localiter moueatur.

p. p. tt. 1. e 4 d. 5 q. 9 art. 1. quæstiun cula p. & 2 d 9. q p 2. p. q p e. & d. 49. q. 1. a. 1. quæstiuncula c 2. de 1 in. t. 7

Ad secundum dicendum, quod illa non est vera differentia inter gustum, & tactum, & alios sensus: vnde Philosophus ibidem illam improbat, & affert veram differentiam, quod nimirum visibile, & audibile sentimus per hoc, quod mouent medium, & iterum medium mouet nos: sed tangibilia sentimus per mediũ extraneum, non quasi moti à medio extraneo, sed simul cum medio mouemur à sensibili.

2. de an. l. 23.

Ad tertium dicendum, quod etsi quis simul audit, & audiuit statim, non tamen inde sequitur, quod sonus statim facto ictu, qui causat sonum, perueniat ad auditum, sed longe post; sicut similiter in alijs sensibus simul quis sentit, & iam sensit: nec tamen propter hoc oportet, quod sensibilia, vel motus sensibilium absque successione sensibilium proueniant ad sensus.

de sensu l. 16

Ad quartum dicendum, quod alia est ratio de sono, & odore, & de lumine: nam sonus peruenit ad auditum per multos motus partium medij sibi inuicem succedentes: & similiter odor: lumen autem non peruenit vsque ad visum per motus sibi succedentes in diuersis partibus medij, sed per hoc, quod totum medium, sicut vnum mobile, mouetur vno motu à corpore illuminante. Sed non est ibi motus, qui succedat motui, sicut contingit in odore, & sono, vt dictum est, & ratio huius differentiæ est, quia quod recipitur in aliquo, sicut proprio subiecto, & naturali, potest in eo permanere, & esse principium actionis: quod autem recipitur in aliquo solum sicut aduentitia qualitas, non potest permanere, nec esse principiũ actionis. Quia vero formæ substãtiales sunt principia qualitatũ, & omniũ accidentiũ, illa qualitas recipitur in subiecto aliquo secundũ esse propriũ,

ibid.

in e.

recipitur in subiecto aliquo secūdum esse proprium, & naturale, quæ disponit subiectum ad formam naturalem, cuius est susceptiuum; sicut aqua ratione suæ materiæ est susceptiua formæ substantialis ignis, quæ est principium caloris, & ideo calor recipitur in aqua disponens ipsam ad formam ignis, & ideo remoto igne adhuc aqua remanet calida calefacere potens; & similiter odor recipitur in aere, & aqua, & sonus in aëre secundum suum esse proprium, & naturale, & secundum quod aër, & aqua immutantur à siccitate, & aer a percussione alicuius corporis, & inde est, quod cessante percussione remanet sonus in aere, & remoto corpore odorifero adhuc sentitur odor in aëre, propter hoc, quod pars aëris immutata ad sonum, vel ad odorem potest aliam similiter immutare, vt sic fiant diuersi motus sibi inuicem succedentes, sed diaphanum non est susceptiuum formæ substantialis corporis illuminantis, puta solis, qui est prima radix luminis, neque per receptionem luminis disponitur ad aliquam formam substantialem. Vnde recipitur lumen in diaphano sicut quædam qualitas aduentitia, quæ non remanet absente corpore illuminante, nec potest esse principium actionis in aliud vnde vna pars aëris non illuminatur ab alia, sed totus aër illuminatur à primo illuminante, quantum potest se extendere virtus illuminantis, & ideo est vnum illuminatum, & vna illuminatio totius medij.

QVÆSTIO LXXI.

De organo auditus.

Deinde considerandum est de organo auditus.

CIRCA QVOD QVÆRITVR.

Vtrum organum auditus sit aer internus intra meningam contentus.

ARTICVLVS.

Vtrum organum auditus sit aer internus intra meningam contentus.

2. de ani. l. 17 Videtur quod organum auditus sit aer intra meningam contentus. Dicit enim Philosophus de sensu. c. 2. & 2. de ani. t. 82 loquens de complexione organi auditus, quod auditus est connaturalis aeri, & quod hic aer est animatus, & mouetur a sono, sicut humidum aqueum, conuenit instrumento visus, & hoc est animatum, & existit in parte determinata, puta in pupilla, ergo sicut tale humidum pertinet ad organum visus, vt dictum est, ita prædictus aer pertinebit ad organum auditus.

2. de ani. l. 17 2 Præterea 2. de ani. t. 83. dicit Philosophus, quod aer qui est instrumentum auditus, est immobilis ad hoc, vt animal possit sentire per certitudinem omnes differentias sonorum, & motuum, sicut humidum aqueum, quod est in pupilla, caret omni colore, vt possit cognoscere omnes colorum differentias, ergo.

2. de ani. l. 17 3 Præterea dicit Philosophus 2. de ani t. 83. quod sicut visus impeditur ex impedimento organi, puta ex impeditione telæ continentis in pupilla humidum aqueum, & corruptione humidi aquei; ita auditus impeditur vel ex corruptione aeris, vel si infirmetur meninga, ergo organum auditus est aer inclusus in meninga.

4 Præterea in sensibus, qui sentiunt per medium extraneum, organa sunt conformia medijs, sed medium, per quod sonus peruenit ad auditum, est aer, vt dictum est, ergo & organum aeris debet esse quid aereum, hoc autem est aer inclusus meninga, ergo hic aer est organum auditus. 3. de ani. l. 5.

Sed contra est quod circa eundem locum est principium visiuum, odoratiuum, & auditiuum, sed principium visiuum est circa cerebrum, vt dictum est & similiter principium odoratiuum, vt dicitur de sensu. c. 2. ergo & ibidem erit principium auditiuum; principium autem, seu sensorium visus est neruus opticus, vt ostensum est, & similiter sensorium odoratus sunt carunculæ mamillares, quæ existunt in anteriori parte cerebri, ergo & sensorium auditus erunt nerui auditiui, qui a cerebro protenduntur ad aures. de sensu. l. 5. q. 70. a. vn. q. 67. a. vn.

Respondeo dicendū, quod vt dictum est ex Philosopho p. de part. anima l. c. 2. aliud est organum, aliud sensorium sensus; vel ex eodem 2. de ani. t. 146. aliud est organum primum, aliud vltimum, seu proximum extrinsecum, & primum intrinsecum; si ergo loquamur de primo organo auditus, seu proximo extrinseco, illud est auris, & pars præcipua illius est aer ille interior meninga contentus, vt bene probant argumenta primæ partis, & patet à simili in organo visus: illud enim est oculus & pars præcipua illius est humor ille perspicuus tela aranea contentus, vt dictum est. Si vero loquamur de principio auditiuo, seu de sensorio & organo vltimo vel primo intrinseco auditus, illud est neruus auditiuus, qui à cerebro protenditur secundum tres ramos, vnum ad linguam, duos alios ad aures, quem neruum Auic. quarta Tertij. cap. p. vocat opticum, quia descendit ab eadem parte, à qua optici, vult enim ipse, septem paria neruorum oriri à cerebro, & quintum par esse neruorum auditiuorum, quia tendunt vsque ad aures, suntque sensorium auditus, quod idem docet Hippocrates, vel auctor lib. de carnibus, & probatur primo ex diuersitate inter organa, seu sensoria sensus tactus, & gustus, & reliquorum trium sensuum, vt Philosophus docet l. de sensu. c. 2. quod illa sunt circa cor, hæc vero circa cerebrum, nihil autem potest assignari existens circa cerebrum, quod ad aures tendat, præter illum neruum auditiuum. Secundo ex vnitate numerica auditionis, cum enim vt docet Philosophus lib. de sensu. cap. vlt. ex hoc sensus in actu seu operatio sensitiua habeat vnitatem secundum numerum, quia est vnius sensibilis numero vbi est vnum numero obiectum est vna numero operatio circa illud, & vna numero potentia, quia virtus sensitiua, & operatio se inuicem consequuntur, ita quod neque virtus est sine propria, & per se operatione, neque operatio sine propria virtute. Operatio autem sensitiua distinguitur secundum sensibilia, & ideo vbi sunt omnino eadem sensibilia, non sunt diuersæ virtutes causantes diuersas operationes, nec necesse est, quod existente vno numero audibili, puta tali sono, non existat in homine audiente nisi vna numero auditio, & vna numero potentia auditiua; vna vero numero potentia, & vna numero operatio non possunt esse in pluribus subiectis, quia accidēs numeratur ex subiecto, vt dictum est, ergo debent habere vnum subiectū, & hoc erit sensorium auditus & si ponatur pro sensorio auditus aer internus meninga contentus, sic duplex est sicut & duplex meninga, & duplex auris, neruus autē auditiuus vnus est. Vel vbi diuiditur in duos ad duas aures, vel vbi saltem originatur circa cerebrum ergo ille erit sensorium auditus, non autem prædictus aer,

q. 67. op. 43. c. 5. 2. de ani. l. 4. arg. p. a. 3. 4. de sensu. l. 5. & sensu l. 19 & 17.

quod confirmatur à simili de visu, ideo enim, vt dictum est. licet sint duæ pupillæ, & duo oculi, est tamen vna numero visio, quia; cum vterque oculus concurrat ad aliquod vnum principium, illi vni, quod est vbi se coniungunt nerui optici. attribuitur operatio sentiendi, ergo similiter licet sint duæ aures, & duplex aër internus, erit vna numero auditio, quia per duos neruos ad aures terminatos tendunt ad vnũ principium, vbi nimirum illi nerui sunt coniuncti. Tertio probatur ex vera causa cum surdus à natiuitate sit etiam mutus; non solum enim ea est, quia non audit significationem verborum, nam experientia ita patet surdum à natiuitate esse mutum; vt non solum nesciat loqui significatiue, sed etiam vt non bene possit effingere voces, alioqui, sicut primi inuentores inuenerunt nomina, nec ea dem audierant, sic etiam possent surdi, sed vera causa est læsio in principio neruorum, qui tendunt ad linguam, & auditum, quod si non sit læsio neruorum in coniunctione, poterit esse surdus. & non mutus, & econtra & ex his patet ad obiecta vtriusque partis, nam argumenta primo loco posita concludunt de organo auditus, argumentum vero in contrarium recte concludit de sensorio vtsus.

QVÆSTIO LXXII.

De obiecto potentiæ odoratiuæ.

Deinde considerandum est de potentia odoratiua.

Circa quam quatuor consideranda sunt, obiectum, Actus odorandi, organum odoratus, & potentia.

CIRCA PRIMVM QVÆRVNTVR TRIA.

Primo quid sit odor.
2 *Vtrum odor sit ex prædominio calidi, & sicci.*
3 *Vtrum odor nutriat.*

ARTICVLVS PRIMVS.

Quid sit odor.

de sensu l. 1 VIdetur quod odor non conuenienter definiatur a Philosopho l. de sensu c 6. quod sit forma ab enchimo sicco impressa humido Dicit enim Philosophus ibidem, quod per eadem corrumpuntur odor, & sapor, puta per frigus, & congelationem, ergo & per eadem generabantur; sed sapor generatur à sicco terrestri, ergo & ab eodem generabitur odor, & sic non erit forma impressa ab enchimo sicco, sed ab humido imbibito in sicco.

l. ti. 2 Præterea susceptiuum odoris, vt dicit Philosophus de sensu. cap. 6 est perspicuum sed non omne perspicuum est humidum, vt patet in igne, ergo odor non est forma impressa perspicuo.

ibid. 3 Præterea æs, & ferrum sunt odorabilia, vt dicit Philosophus loco citato, ad differentiam auri, quod inter metalla non odorat, sed æs, & ferrum sunt complexionis terreæ, & per consequens constant sicco terrestri, ergo idem quod prius.

ibid. 4 Præterea odor nihil aliud est quam euaporatio fumalis, vel exhalatio, seu quam vapor quidam, vel fumus, vt patet ex dictis; sed prædicta sunt communia aeri, & terræ ergo.

2 Præterea dicit Philosophus ibidem; quod odor est passio nutrimenti, ergo debet habere eadem principia, quæ habet sapor, qui etiam est passio nutrimenti, sed sapor fit a sicco terrestri, ergo & odor, & sic erit male definitus, quod sit ab enchimo sicco. ibid.

Sed contra est auctoritas Philosophi de sensu, & sensili cap. 6. vbi odorem definit, quod sit forma ab enchimo sicco impressa homido. ibid.

3 Præterea odor est qualitas secũda causata ex determinata cõmixtione primarum, qualitatũ dominante aliqua vel aliquibus illarum, vt patet similiter in sapore, sed nulla potest dominari præter siccitatẽ humiditati aeris coniunctam: nam sicut sapor consistit in humido aqueo aliqualiter digesto, ita odor consistit in sicco aereo aliqualiter contemperato, ergo odor erit forma ab enchimo sicco humido impressa. 2. de anim. l. 19.

Respondeo dicendum, quod bene definitur a Philosopho odor, quod sit forma ab enchimo sicco humido impressa, nam ex hac definitione optime colligitur natura odoris, quæ ex ipsius causis cognoscitur. Dicitur enim primo forma, quia odor est forma accidentalis, est enim qualitas secunda orta ex mixtione primarum qualitatum, vt dictum est in his, quæ de elementis. Præterea oritur ex determinata commixtione illarum, ratione cuius quædam species odoris magis correspondet speciebus saporis, quam simplicibus qualitatibus tangibilibus. Et per hanc primam particulam significatur genus, in quo conuenit odor cum sapore, qui similiter est qualitas secũda ex commixtione tali primarũ qualitatum resultans; nam reliquæ designant differentiam odoris à sapore, & cæteris qualitatibus secundis. Dicitur ergo secundo ab enchimo sicco, idest ab humido imbibito, & incorporato alicui sicco. Nam sicut in generatione saporis humidum aqueum patitur a sicco terrestri, & sic reducitur per actionem caloris ad hoc, quod sit saporosum; ita in generatione odoris perspicuum, vel humidum, quod est aer, vel aqua, patitur ab enchimo sicco, & sic reducitur per actionem caloris ad hoc, quod sit odorosum; & manifeste patet sola enchima odorabilia esse, acbima minime; tum quia elementa non sunt odorabilia, non nisi quia siue sint humida, siue sicca, sunt sine humore comprehenso à sicco, nam quæ sunt humida, habent humidum sine sicco, & quæ sunt sicca, habent siccum sine humido, & aqua fit odorabilis, quando illi admiscetur sicum, tum quia cum odor nec sit vapor, nec fumus, vt volunt veteres Philosophi, quia vapor pertinet ad aquam, quæ non est odorabilis sine admixtione sicci; fumus autem non est in aqua, in qua tamen est odor, cum de animalibus quædam ibi odorent, sequitur, quod humidum, quod est in aere, & aqua, patiatur ab enchima siccitate, & sic fiat odor, & sentiatur. Dicitur tertio impressa perspicuo, vel humido, quod est aer, & aqua sicut in odore actiuum est enchimum siccum, ita passiuum est quid commune aeri, & aquæ; quod vel dici potest perspicuum, vt inquit Philosophus ibidem, modo sumatur tale perspicuum non vt est perspicuum; nam vt sic est susceptiuum coloris, non autem odoris. sed vt est mundabile, vel lauabile enchimæ siccitatis. seu quatenus est receptiuum enchimæ siccitatis, nam talis receptio vocatur lauatio, vel mundatio, quia per humidum receptiuum natum est aliquid ablui, vel mũdari, vel certe dici potest humidũ, quod est aer & aqua, quia cũ odor non solũ suscipiatur in aere, sed etiã in aqua, vt patet in piscibus, & ostracodermis, seu animalib⁹ duræ testę viuẽtibus in aqua, quæ videtur odorare ex hoc, quod à lõge odore trahuntur ad alimentum, quod videre non possunt,

aër autem, & aqua sint humida, necesse est, quod odor sit forma ab enchimo sicco impressa in humido, quod est aër, & aqua: & illud sit odorabile, quod est humidum habens naturam sibi impressam ab enchimo sicco. Et ex his manifestum est recte fuisse à Philosopho assignatam definitionem odoris, & patet ad secundum & quartum obiectum.

de sensu l. 12. Ad primum ergo dicendum, quod ideo per frigus, & congelationem sapores hebetantur, & odores extenuantur, quia per prædicta aufertur calidum, quod generat, & mouet odores, & sapores, non tamen eodem modo, nam calidum efficit odores coniunctum cum sicco aëreo, sapores vero cum sicco terrestri.

Ib. 4. Ad tertium dicendum, quod æs, & ferrum sunt odorabilia, quia humidum in eis digestum est imbibitum a sicco & non est totaliter ab eo separatum, sicut in auro. Vnde & scoriæ eorum propter adustionem humidi sunt minus odorabiles. Argentum vero, & stannum sunt magis odorabilia, quam aurum, & minus, quam æs, & ferrum, quia habent humorem magis aquaticum, & minus comprehensum à sicco, quam æs, & ferrum. Quia tamen humiditas eorum aliqualiter comprehenditur a sicco, non sunt penitus absque odore, sicut aurum.

de sensu l. 13. Ad quintum dicendum, quod eiusdem rei vno modo consideratæ est vna tantum definitio, secus vero, si pluribus modis consideretur. In proposito autem dupliciter potest odor considerari, Vno modo secundum se, & absolute, & sic definitur à Philosopho, quod sit forma impressa ab enchimo sicco humido, quod est aër, & aqua. Alio modo, quatenus coordinatur, & proportionatur saporibus, & indicat qualitatem nutrimenti, seu quatenus comparatur ad alimentum, & sic definitur a Philosopho, quod sit passio nutrimenti: quamquam quia non omnes species odorum habent hanc coordinationem, & proportionem ad sapores, sed tantum quædam species: ideo hæc sola definitur a Philosopho, quod sit passio nutrimenti: hoc enim habet odor, quatenus proportionatur sapori.

ARTICVLVS II.

Vtrum odor sit ex prædominio calidi, & sicci.

de sensu l. 5. 2. de ani. l. 19. VIdetur quod odor non sit ex prædominio calidi, & sicci. Dicit enim Philosophus 2. de ani. t. 60. quod organum odoratus est aëris, vel aquæ: sed neutrum est siccum, vt patet, ergo odor non est ex prædominio sicci, nam sic non posset sentire per organum contrariæ complexionis: instrumentum enim sensus debet esse proportionatum suo sensibili.

de sensu l. 9. 2 Præterea dicit Philosophus l. de sensu c. 4. quod fere eadem est passio odoris, & saporis, ergo fere eadem etiam sunt principia, ex quibus causantur: sed sapor causatur ex humido, ergo & ex illo causabitur odor, & sic non erit ex prædominio sicci.

2. de ani. l. 19. 3 Præterea in eadem re est odor, & sapor: sed in eadem re non possunt esse complexiones contrariæ, puta ex prædominio sicci, & ex prædominio humidi, ergo odor non est ex prædominio calidi, & sicci.

q. 48 ar. 9. 4 Præterea aqua est frigida, & humida, vt dictum est, sed dantur aliquæ aquæ odoriferæ, ergo odor non est ex prædominio calidi, & sicci.

3. de ani. l. 9. 5 Præterea 2. de ani. t. 130. dicit Philosophus quod pupilla est aquæ, auditus vero aëris, olfactus autem horum alterius est. Ignis autem aut nullius est, aut communis omnibus: quatenus nihil sine calore sensitiuum est, ergo odor non est ex prædominio sicci.

q. 71 à vlti. ar. 4. 6 Præterea organum debet esse conforme medio, vt dictum est. & per consequens, & sensibile, cui debet & proportionari organum, vt dictum est: sed medium odoratus est aër & aqua, vt dicitur 2. de ani. t. 97. & 130. quæ non sunt ex complexione sicca, vt ostensum est in his, quæ de elementis, ergo odor non est ex prædominio calidi, & sicci. in hoc a. arg. 1 q. 45. a vlt. ad vlt. 2. de ani. l. 10. 2. de ani l. 9. 2. de ani l. 10. de sensu l. 5. 2. de ani 19. q. 47. a. 9.

Sed contra est, quod Philosophus 2. de ani. t. 100. dicit, quod odor fundatur in sicco, sicut sapor in humido, ergo odor est ex prædominio calidi & sicci.

2 Præterea dicit Philosophus lib. de sensu cap. 2. quod organum odoratus est ignis: sed organum debet esse proportionatum sensibili, ergo odor debet esse ex prædominio calidi, & sicci, quæ est combinatio conueniens igni, vt dictum est.

2. de ani. l. 19. & de sensu l. 9. Respondeo dicendum, quod odor consistit in sicco aëreo aliqualiter contemperato: sicut sapor consistit in humido aqueo aliqualiter digesto. Et ratio est, quia cum odor, & sapor sint secundæ qualitates, causantur ex varia commixtione primarum qualitatum, commixtio autem harum qualitatum causans odorem est siccum aëreum temperatum: cuius signum a posteriori est, quod, quia instrumentum sensus debet esse proportionatum sensibili, sicut odor causatur ex calido, & sicco, ita ad bonitatem instrumenti odoratus exigitur victoria calidi, & sicci vnde quia homo habet organum olfactus circa cerebrum, quod est frigidius, & humidius omnibus partibus corporis, & inter omnia animalia habet cerebrum maius secundum quantitatem sui corporis, vt dicitur lib. 2. de part. animal. c. 7. ideo oportet, quod deficiat in sensu odoratus, & in illo impediatur illius bonitas: & propter hoc praue odoret, & nihil odorabilium percipiat, nisi quod est secundum aliquam excellentiam inducens delectationem, aut contrarium, quod contingit propter sensum, qui non est perspicax ad certitudinaliter discernendum de suo obiecto. Vnde & rationabile est, quod hominum genus sic se habeat ad percipiendos odores, sicut se habent animalia habentia duros oculos, vt locustæ, & quidam pisces ad percipiendos colores, quos propter debilitatem visus, ex ineptitudine organi, non percipiunt nisi in quadam excellentia, prout ex eis ingeritur illis aliquis terror, vel eius contrarium. Ratio autem à priori est, quia sicut sapor ideo consistit in humido aqueo, seu causatur ex eo, quia humidum aqueum, vt dicit Philosophus de sensu cap. 5. patitur à sicco terrestri, & sic reducitur per actionem caloris ad hoc, quod sit saporosum, ita in generatione odoris actiuum est humidum comprehensum à sicco, seu incorporatum alicui sicco, & passiuum est humidum, quod est aër, vel aqua, odor enim nihil aliud est, quam forma ab enchimo sicco impressa in humido, quod est aër, & per consequens, illud est odorabile, quod est tale, idest humidum habens naturam sibi impressam ab enchymo sicco, seu ab humore imbibito, & comprehenso à sicco, quod quæ tantum sunt humida, vel tantum sicca non habent odorem, vt elementa, lapides solidi, & inter metalla aurum quia carent humore comprehenso à sicco: secus vero quæ talem humorem habent, vt mare, & ligna quædam, quæ propterea sunt odorabilia; & quia tam sapor, quam odor causantur etiam à calido, ideo per frigus, & congelationem hebetantur sapores, & odores extenuantur, nam per prædicta aufertur calidum, quod generat, & mouet odores, & sapores, & sic manifestũ est, quod odor est ex prædominio calidi, & sicci. de sensu l. 13.

2. de ani. l. 19. Ad primum ergo dicendum, quod propter improportionem organi odoratus in homine ad propriũ sensibile, propterea illud non est exactũ, & perfectum, & ideo homo habet peiorem odoratum multis animalibus, vt dicit Philosophus 2. de ani. t. 92.

de sens. 9. Ad secundam dicendum, quod Philosophus nominat odorem, & saporem passionem, quia vtrumque est in tertia specie qualitatis, quæ est passio, vel passibilis qualitas; Dicit autem saporem, & odorem fere esse eandem passionem, quia vtrumque causatur ex permixtione humidi, & sicci secundum aliqualem terminationem à calido: non tamen vtrunque eorum est omnino in eisdem, quia odor magis sequitur siccum; & ideo principalius est in fumali euaporatione, sapor autem magis sequitur humidum.

a de ani. l. 19 Ad tertium dicendum, quod in eadem parte misti non est inconueniens esse saporem, & odorem, ima & suauem saporem, & suauem odorem, & aliquando suauem saporem, sed nòn suauem, & dulcem odorem, vel è conuerso, licet consistat in humido aqueo aliqualiter digesto, & odor in sicco aereo aliqualiter contempetato; & ratio huins est; quia non est inconueniens vtramque substantiam scilicet subtilem aeream, & aqoeam grossiorem commixtas esse, & aliquando qoidem secundum debitam proportionem vtriusque & sic est suauitas saporis, & odoris, aliquando vero secundum debitam proportionem in vna, & non in altera, & tunc erit suauitas in vno, & nòn in alio.

de sensu l. 11 Ad quartum dicendum, quòd aquæ odoriferæ habent etiam humidum comprehensum à sicco, vt possint odorem emittere.

de sensu l. 5. Ad quintum dicendum, quod id, quod est odoratus, dupliciter potest accipi, Vno modo secundum potentiam, & sic organum qdoratus est aeris, vel aquæ, vt dicitur 2. de ani. t. 97. & probatur, quia organum odoratus est in potentia, odor in actu, qui est per calorem, vel ignem, & ita oportet, quod sit potentia calidum; potentia autem calidum est materia frigidi: quia eadem est materia contrariorum. Nec potest esse in potentia ad vnum eorum, nisi secundum quod est actu sub altero, vel perfecte, vel imperfecte, sicut quando est sub forma medij: & ideo oportet, quod substantia, & essentia organi odoratus sit id, quod est actu frigidum, & humidum, quod præcipue est in loco circa cerebrum, vnde organum odoratus est circa cerebrum Alio modo accipitur secundum actum, & sic est verum quod dicitur à Philosopho l. de sensu c. 2. quod est ignis, vbi signanter non dixit odoratiuum esse ignis, sicut dixerat sensitiuum sonorum esse aëris, & visiuum oculi esse aquæ, sed dicit odoratum esse ignis, odoratiuum enim dicitur secundum potentiam, sed odoratus secundum actum: quod autem odoratus secundum actum sit ignis, probat Philosophus cap. citato lib. de sensu, quia odoratiuum, seu organum habens virtutem odorandi oportet quod sit hoc in potentia, quod actualis odoratus in actu, vt manifeste cõstat ex hoc, quod sensibile facit sensũ agere, seu esse in actu, atque adeo operari, oportet enim quod sensitiuum sit in potentia sensibile, alioqui non pateretur ab ipso: vnde relinquitur quod sensitiuum sit in potentia sensus in actu. Manifestum est autem, quod fumalis euaporatio est causa cur sentiatur odor, fumalis autem euaporatio est ab igne, vel à quocunque calido, ergo odoratus in actu fit per caliditatẽ, quæ principaliter est in igne: & ideo in temporibus, & locis calidis flores sunt maioris odoris.

ad p. & 5. Ad sextum patet ex dictis.

ARTICVLVS III.

Vtrum odor nutriat.

de sensu l. 14 Videtur quod odor nutriat. Dicit enim Philosophus de sensu, & sensili cap. 6. quod odor confortat cerebrum: sed hoc facit nutriendo, ergo odor nutrit.

2 Præterea si odor non nutrit, ad nihil est vtilis: sed hoc dici non potest, ergo odor nutrit. ibid.

Sed contra est. Philosophus de sensu cap. 6. dicit quod odor non nutrit. ibid.

Respondeo dicendum, quòd odor non nutrit, ibid. quod potest esse manifestum primo, quia alioqui odoratus esset sensus nutrimenti, quod est falsum, cum sensus nutrimenti sit tantum gustus. Secundo quia omnis cibus debet esse compositus ex pluribus elementis, vt patet, tum quia elementa simplicia non nutriunt, quia animalia, quæ ex his nutriuntur, composita sunt ex quatuor elementis: ex eisdem autem nutritur aliquid, ex quibus est, vt dicitur in 2. de gen. tum quia ex cibis generatur aliqua superfluitas, vel interius, vt patet in animalibus, intra quorum corpora sunt quædam loca deputata ad congregationem superfluitatum, vel exterius, sicut in plantis, quarum superfluitas statim exterius emittitur, sicut patet de gummis arborum & de alijs huiusmodi. Si autem aliquod animal, vel planta nutriretur simplici elemento, nulla fieret superfluitas, cum non sit ibi aliqua difformitas partium: cum autem nullum elementum sit aptum nutritioni propter simplicitatem, adhuc amplius aqua habet speciale impedimentum, quare sola non possit nutrire sine admixtione alicuius terrestris: sicut agricultores adhibent fimum, vt aqua commixta nutriat plantas, quia nutrimentum constituit, & generat aliquid in substantia nutriri, & ideo oportet, quod sit aliquid corporale, & solidum, quod non competit aquæ. Vnde aqua sola non potest nutrire, & multo minus aër, & ita relinquitur, quod odor non possit nutrire: manifestum enim est, quod odor, cum sit qualitas, secundum se non potest nutriendo constituere substantiam, nisi ratione susceptiui, quod est aër, vel aqua. & si odor esset euaporatio, vel fumalis exhalatio adhuc ratio remanet, quia vtrumque pertinet ad naturam aëris. Tertio idem probatur, Quia in omnibus animalibus est aliquis locus, in quo primo recipitur cibus, scilicet stomachus, vnde deriuatur ad singulas partes corporis. Quia vero animalia plurima respirando odorant, si consideremus ipsum odorabile, manifestum est, quod sentitur organo circa cerebrum existente, vt supra dictum est, ipse autem aër respiratus, cum quo odor attrahitur, vadit ad locum respirationum, idest ad pulmonem, manifestum est autem, quod in animalibus neque cerebrum, neque pulmo est locus recipiens cibum. Vnde manifestum est, quod odor non nutrit.

Ad primum ergo dicendum, quod odor confortat propter immutationem, quæ est à calido humido, & sicco, & propter delectationem, sicut & malus odor corrumpit. de sensu l. 5

Ad secundum dicendum cum Philosopho de sensu cap. 6. quod licet odor non nutriat, confert tamen ad sanitatem, sicut manifestum est ad sensum, & per ea, quæ supra dicta sunt, quia sicut sapor ordinatur ad nutritionem, ita odor ad sanitatem.

QVÆSTIO LXXIII.

De actu odorandi.

Deinde considerandum est de actu odorandi.

CIRCA QVEM QVÆRITVR.

Vtrum ad actum odorandi requiratur, vt odor realiter perueniat ad odoratum.

ARTICVLVS.

Vtrum ad actum odorandi requiratur, vt odor realiter perueniat ad odoratum.

2 de ani. l. 15

VIdetur quod ad actum odorandi requiratur, vt odor realiter perueniat ad odoratum. Dicit enim Philosophus 2. de ani. t. 75. quod eadem est ratio de sono, & odore, in modo perueniendi ad sensum; sed sonus realiter peruenit vsque ad auditum per aeris commotionem, vt dicit Philosophus ibidem, ergo & odor.

2 de ani. l. 20
lib. de sens. l. 14.

2 Præterea odor ab homine non sentitur, nisi respirando, vt dicit Philosophus 2. de ani. t. 97. & de sens. c. 5. sed per respirationem attrahitur aer affectus vapore odorifero, ergo odor peruenit ad odoratum realiter.

de sensu l. 16

3 Præterea dicit Philosophus lib. de sens. c. 6. quod odor peruenit ad olfactum per aerem continuum vsque ad illum, tamquam per medium, & odorem prius agere in medium, & per medium in olfactum, ergo idem, quod prius.

de sensu l. 5
& 22.

Sed contra est, quod Philosophus de sensu c. 5 dicit, quod odor non est fumalis euaporatio, tum quia longius diffunditur odor, quam fumalis euaporatio: tum quia corpora odorata diminuerentur, & tandem totaliter resoluerentur; at hoc posito, res odorata procul existens sentitur, ergo cum non possit sentiri per fumosam exhalationem, quæ nulla est in medio longe distante, necesse est, quod sentiatur per spiritualem medii immutationem.

de sensu l.
14. q. 46.

4 Præterea in aqua sentitur odor, vt dicit Philosophus ibidem; sed non potest realiter multiplicari in aqua, vel ratione qualitatis, quia odor non est realiter actiuus, vt dictum est, neque mediante euaporatione, vel fumosa exhalatione, quia vt dicit Philosophus ibidem, vapor pertinet ad aquam, quæ non est odorabilis sine admixtione sicci, fumus autem non potest fieri in aqua, in qua tamen fit odor, cum quædam animalia odorent in aqua, ergo debet multiplicari intentionaliter, & sic non perueniet ad odoratum realiter.

2 de ani. l. 20

Respondeo dicendum, quod sensus olfactus immutatur per medium, scilicet aerem, & aquam. Nos enim per aerem odoramus, & animalia similiter aquatica odorem sentiunt, non solum illa, quæ habent sanguinem, sed etiam illa, quæ carent sanguine; quod apparet ex hoc, quod quædam eorum de longinquo veniunt ad alimentum, quod non posset esse, nisi inquantum prouocantur ab odore, sicut patet de vulturibus, qui ex multis diebus dicuntur ad cadauera conuenire. Quomodo autem odor ad tam remota spatia diffundatur, dubitatio est. Sciendum itaque est, quosdam posuisse omnes sensus quodam perfici tactu. Dicebant enim oportere, quod sensus sensibile contingat, ad hoc quod sentiatur. Aliter tamen existimabant hoc accidere in visu, & in aliis sensibus: dicebant enim quod ex visu egrediebantur lineæ visuales progredientes vsque ad rem visam, & ex earum contactu visibile videbatur. In aliis autem sensibus dicebant, quod è conuerso sensibile perueniebat ad sensum, & quod in tactu, & gustu hoc manifeste videtur accidere; nam tangibile, & gustabile quodam contactu sentiuntur. In auditu etiam idem videtur esse, nam aer motus vsque ad auditum pertingit. Circa olfactum etiam idem esse dicebant: ponebant enim quod à corpore odorabili resoluitur quædam fumalis euaporatio, quæ est subiectum odoris, & peruenit vsque ad olfactum. Causa vero huius diuersitatis hæc esse videtur, quia antiqui non ponebant, nec percipiebant aliquid de immutatione spirituali medii, sed solum de mutatione naturali. In aliis autem sensibus apparet quædam immutatio naturalis in medio, sed non in visu. Manifestum enim est quod soni, & odores deferuntur per ventos, vel impediuntur, colores autem nullo modo. Manifestum etiam est, quod contrariorum colorum species per eandem partem aeris deferunt ad visum; sicut cum vnus videt album, alius nigrum simul existentes in eodem aere, & eodem aere vtentur pro medio. Quod quidem in olfactu non accidit, nam contrarii odores etiam in medio se impedire inueniuntur; & ideo non percipientes immutationem, qua medium immutatur à visibili, posuerunt quod visus defertur vsque ad rem visam: sed quia percipiebant immutationem, qua medium immutatur ab aliis sensibus, credebant quod alia sensibilia deferrentur ad sensum. Sed manifestum est quod hoc in olfactu non potest accidere. Cum enim odor cadauerum vsque ad quinquaginta milliaria, vel amplius a vulturibus sentiantur, implicat quod aliqua corporalis euaporatio cadaueris vsque ad tantũ spatium diffundatur: præcipue cum sensibile immutat medium vndique secundum eandem distantiam, nisi impediatur: Non autem sufficeret ad occupandum tantum spatium, etiam si totum cadauer resolueretur in fumosam euaporationem; cum sit certus terminus rarefactionis, ad quem corpus naturale peruenire potest, qui est raritas ignis; & præcipue cum per huiusmodi odorem cadauer non apparet sensibiliter immutatum, & ideo dicendum est, quod ab odorabili resolui quidem potest fumalis euaporatio, quæ tamen non pertingit semper vsque ad terminum, vbi odor percipitur, sed immutatur medium spiritualiter, vltra quam dicta euaporatio pertingere potest. Quod autem spiritualis immutatio fit a visibili magis, quam ab aliis sensibilibus, ratio est, quia visibiles qualitates insunt corporibus corruptibilibus secundum quod communicant cum corporibus incorruptibilibus, vnde habent esse formalius, & nobilius, quam reliqua sensibilia, quæ sunt propria corporum corruptibilium.

de sens. & l. 6.
q. 69 a. p. q. 70 a. vn.
de sensu l. 16 in c.
4. d. 44. q. 2. a. p quæst. 4 c. & ad 3.

Ad primum ergo dicendum, quod non est eadem omnino ratio soni, & odoris. Cum enim eadem sit generatio soni, & immutatio auditus a sono, sicut sonus generatur per motum localem, vt dictum est, ita & immutatio organi auditus à sono fit per motum localem. Odor autem non generatur per motum localem, sed per commixtionem primarum qualitatum, vt dictum est, & immutatio organi odoratus ab odore fit per alterationem medii, quod aliquando alteratur vsque ad odoratum, aliquando non. & tunc fit immutatio organi ab odore intentionaliter, non autem realiter, vt dictum est. Addo quod in beatorũ corporibus erit in summo, & percipietur tantum spiritualiter sine vlla euaporatione, sicut & sonus percipietur à beatis tantum intentionaliter sine reali commotione aeris.

de sensu l. 14 in c. & ad 2.

Ad secundum dicendum, quod odor potest peruenire realiter vsque ad olfactum, quando res odorata parum distat ab odorante; secus vero, quando multum distat, vt patet exemplo vulturum, vt dictum est.

de sensu, l. 14

Ad tertium dicendum, quod licet sæpe per respirationem aer respiratus, qui vadit ad locum respiratiuum, id est pulmonem, odorem realiter attrahit, non tamen semper attrahitur realiter vsque ad

sensorium odoratus qui est circa cerebrum, sed aliquando attrahitur tantum intentionaliter, quando nimirum odoramus rem odoriferam longe distantem.

QVÆSTIO LXXIV.

De organo odoratus.

Deinde considerandum est de organo odoratus.

CIRCA QVOD QVÆRITVR

Vtrum caruncula mamillares sint organum odoratus.

ARTICVLVS.

Vtrum caruncula mammillares sint organum odoratus.

2. de ani. l. b. r. Videtur quod organum odoratus non sint caruncula mammillares. Dicit enim Philosophos 2. de ani. t. 98. quod nasus, seu nares sunt instrumentum odoratus. Quod idem docet p de part. c. p. 2. de part. c. 10. p. de histor. ani. c. 15. ergo carunculæ mammillares non sunt organom odoratus.

de sensu l. 12. 2 Prætereea illud est organum sensus olfactus, quo discernuntur odorum differentiæ, sed hoc sunt nares, vt dicitur cap. 5 de sensu. & sensibili, ergo nates sunt organum olfactus, non carunculæ mammillares.

3 Prætereea organom est instrumentum sentiendi, cuiusque est peculiare officium, & actio, vt dicit Philosophus 2. de part. c. p. sed instrumentum sentiendi & actio pertinet ad nares, vt dicit Philosophos 2. de part. c. 10 ergo idem, quod prius.

4 Prætereea caronculæ mammillares sunt de natura cerebri, quod est expers sensus, vt dicit Philosophus 2. de part. c. 2. sed sensorium sensus debet esse animatum, vt dictum est, ergo.

de sensu. l. 5. 53. Sed contra est, quod Philosophus de sensu. cap. 2. dicit quod organum olfactus est circa cerebrum, & cap 5 docet odores transire per nares ad cerebrum, vt ibi sentiatur.

3. de ani l 4. 2. de ani l. 4. op. 43 c 3. Respooden dicendum, quod vt dictum est, aliud est organum odoratus. seu organum primum, aliud sensorium: seu aliud est organum primum intrinsecum, aliud proximum extrinsecum, vel secundum Philosophum 2. de ani t. 146. aliud est organum primo mome externũ, aliud vltimum internum, si loquamur de organo proximo vel primo extrinseco, illud est nasus, seu nares, vt docet Philosophus locis citatis in obiectis & probant prima tria obiecta. Si vero loquamur de sensorio seu organo vltimo vel primo intrinseco illud est circa cerebrum; in anteriori enim eius parte prope foramina narium, quæ sunt iuxta concauitatem neulorum, sunt duæ carunculæ ad modum extremitatis mammillæ. quæ processus mammillares, seu carunculæ mammillares dicuntur, quæ caro spongiosa est, contrahiturque, & dilatatur, & hæc caro est sensorium olfactus, quod probatur, primo quia necesse est sensorium odoratus esse circa cerebrum, vt manifeste patet primum ex secondario fina respi-

de sensu l. 4. rationis a natura intento. Vnus enim, & primarius est ad adiutorium thoracis, seu pectoris. & ad refrigerandum calorem cordis: secundarius autem est ad percipiendum odorem. Dum enim homo respirat commouet aerem per nares attrahendo, & sic facit pertransire odores ad cerebrum, vbi est organum olfactus: propterea vero in homine præsertim respiratio habet hunc finem, quia inter cætera animantia habet secundum proportionem suæ magnitudinis maius cerebrum, & humidius alus animalibus, & 2. de an. l. 10. de sensu. l. 19. p. p. 91 a. ad p. q. de ani. a. 5. ideo in homine motus odorum ad cerebrum reducit ad debitam mensuram superexcessum humiditatis, & frigiditatis illius; Non mouerentur autem, nec attraherentur odores ad cerebrum, nisi ibi esset sensorium odoratus, mediante quo cerebrum confortatur. Deinde ex eo, quod homo, vt inquit Philosophus 2. de ani t. 92 habet peiorem olfactum multis aliis animalibus: huius enim ratio est, quia cum instromentum sensus debeat esse proportionatum suo sensibili, sicut odor causatur ex calido, & sicco, ita ad bonitatem instromenti sensus, seu organi exigitur victoria calidi, & sicci. Homo autem habet cerebrum, in cuius vicinio positum est instrumentum olfactus maius omnibus aliis animalibus, vt dictum est, tum vt liberius in eo perficerentur operationes interiores virium sensitiuarum, quæ sunt necessariæ ad operationem intellectus, tum vt frigiditas cerebri temperaret calorem cordis, quem necesse est abundare in homine ad hoc, quod homo sit rectæ staturæ; & ideo cum cerebrum sit humidum, & frigidum in se considerare tum impeditur in homine bonitas olfactus, quæ requirit siccitatem, & propter hoc homo praue odorat. & nihil odorabilium odorat, nisi quod est secundum aliquam excellentiam inducens delectationem, aut contrarium. Item ex differentia in modo odorandi k10. inter animantia respirantia, & non respirantia, quæ ex diuersa dispositione organi, & non ex diuersitate sensus procedit ideo enim animalia non respirantia odorant non respira .., quia organum odoratus in illis est sine operculo, respirantia vero habent operculum, quod oportet aperiri amplius poris per respirationem; tale autem operculum est in naso, vt patet, sed versus cerebrum. Præterea ex natura organi olfactus, cum enim odor fundetur in sicco, sicut 2. de ani. 10. sapor in humido, organum seu sensorium debet esse potentia ad odorem, & consequẽter ad siccum quod autem est potentia calidum, & siccum, est frigidum, & humidum ergo sensorium olfactus debet esse frigidum, & humidum, & consequenter debet esse in de sensu. l. 5. loco frigido, & humido, qualis est locus circa cerebrum. Postremo ex differentia inter primum organum, seu sensorium tactus, & gustus, & primum organum, seu sensorium visus, auditus, & odoratus; illud enim est cor, vt dicit Philosophus 2. de ani. t. 107. & de sensu c. 2. hoc vero cerebrum; & ratio vtriusque inquit Philosophus ibidem, ex parte olfacto, & visus, hæc est, quia cerebrom, in cuius vicino sunt prima organa sensus visus, & olfactus, est inter omnes cor- 2 de ani. de sensu l. poris partes humidius, & frigidius, & ita habet naturam aquæ, quæ est naturaliter humida, & sic congroit organo odoratus, quod debet esse calidum in potentia, & organo visus, quod debet esse aquæ; ex parte auditus, ratio est, quia sicut cor est principium operationum vitæ; & ideo iuxta illud est sensorium gustus, & tactus, qui sunt sensus maxime necessarij animalibus, ita & cerebrum est principium operationum animalium; & ideo iuxta illud ponuntur sensoria visus, auditus, & odoratus; licet enim sensitiuum principium primo sit in corde, vbi est fons caloris; nihil enim est sensitiuum sine calore, vt dicitur 2. deani. t. 130. a corde tamen deriuator virtus sensitiua ad cerebrum, & exinde procedit ad tria prima organa sensuum visus, auditus, & odoratus. Ideo vero sensorium gustus, & tactus referuntur ad corpus medium coniunctum, & posita sunt iuxta illud, inquit Philo-

de sensu l. 5. sophus ibidem, quia cor est oppositum cerebro secundum situm, & qualitatem, sicut enim cerebrum est frigidissimum omnium, quæ in corpore sunt ita cor est calidissimum inter omnes corporis partes. & proinde sibi inuicem opponuntur secundum situm, vt per frigiditatem cerebri temperetur caliditas cordis: propterea oportuit sensorium, & primum organum tactus, quod est terteum, esse principaliter in loco calidissimo corporis, atque adeo iuxta cor, vt per illius caliditatem cerebri frigiditas ad temperiem reduceretur. Quin etiam ideo cerebrum fuit in su- quo l. cit. premo corporis collocatum, ne operationes animales, quæ ibi perficiuntur per principia sensitiua iuxta illud existentia, vt dictum est, per diuersas corporis transmutationes impedirentur: cor vero positum est in medio, vt ex eo facile per totum corpus operationes vitæ, quæ ibi perficiuntur, per sensoria iuxta illud existentia diffunderentur. Vnde manifestum est, quod sensorium odoratus est iuxta cerebrum: nihil autem assignari potest, quod existat iuxta cerebrum, quod possit esse aptum sensorium odoratus, præter dictas carunculas mamillares. Nam cum sint spongiosæ, possunt facile recipere euaporationes, & exhalationes odoriferas, quibus confortatur cerebrum, de sensu, l. 9 & 13. eius nimia frigiditas contempetatur, & contra superfluam hanc frigiditatem, ex qua sæpe oriuntur rheumaticæ infirmitates, mediante perceptione odorum delectabilium, per attractionem aeris ad locum cerebro proximum delatorum, & propter taleın finem vt inquit Philosophus de sensu c. 5. a natura institutorum, sanitas inducitur, ergo dicendum est, & sensorium odoratus esse iuxta cerebrum, nam cum ad ipsum ascendant, vt ex eorum perceptione vtiles effectus in illo causentur, necesse est ascendant ad proprium sensorium, quod est principium elicitiuum odoratiouis. Præterea dicendum est sensorium olfactus iuxta cerebrum existens esse prædictas carunculas mammillares, cum hæ ibi existant, vt asserunt medicorum principes, & aptissimæ sint ad recipiendas illas præsertim odorum species, quæ propter cerebri vtilitatem sunt factæ, vt per se manifestum est, & nihil ibi existat, quod sit aptum ad munus sensorij odoratus exequendum, dicendum est illas esse tale sensorium, & ex his patet ad primum.

2. de ani. l. 24 in c. Ad secundum dicendum, quod per primum organum, quod respectu visus est oculus, respectu au- 2. de ani. l. 2. ditus aures, respectu odoratus nares, vt dictum est, de sensu, l. 25 sensus immediate, & primo suscipit species sine materia, sed elicit, & perficit sensationem, & discernit, & indicat de odorum differentiis per sensorium odoratus, quod est circa cerebrum, vt dictum est. Ad Textum vero Philosophi dicendum, quod ibi tantum refert dictum quoddam Heracliti, vt patet ex contextu, qui sic habet, quamobrem dixerat Heraclitus, quod si omnes res fumus fierent, nares de odore dignoscerent.

iac. & ad pr. Ad tertium dicendum, quod nares attrahunt aerem odoribus affectum. & primo recipiunt species sine materia, vt dictum est, & consequenter sunt primum, & immediatum organum per comparationem ad sensibile, non sunt autem sensorium, nec principium elicitiuum olfactus.

2. de ani. l. 17 Ad quartum dicendum, quod quia sensorium debet esse animatum, vt dicit Philosophus 2. de ani. t. 82. cerebrum vero caret sensu, vt dicit Philosophus 2 part. c. 10. carunculæ mammiliares, quæ sunt sensorium odoratus, sunt animatæ, ac proinde diuersæ naturæ à cerebro.

QVÆSTIO LXXV.

De potentia odoratiua.

Deinde considerandum est de potentia odoratiua.

CIRCA QVAM QVÆRITVR.

Vtrum, odoratus hominis sit peior odoratu aliorum animalium.

ARTICVLVS.

Vtrum sensus odoratus hominis sit peior odoratu aliorum animalium.

VIdetur quod odoratus hominis sit peior odoratu aliorum animalium. Dicit enim Philoso- 2. de ani. l. 19 phus 2. de ani. t. 91. & de sensu cap. 5. quod sensum de sensu l. 9. odoratus peiorem habemus, & per ordinem ad cætera animalia, & per comparationem ad cæteros sensus, qui in nobis sunt.

2 Præterea instrumentum sensus debet esse pro- ibid. portionatum suo sensibili, sed odor causatur ex calido, & sicco, ergo ad bonitatem instrumenti odoratus exigitur victoria calidi, & sicci; sed sensorium odoratus in homine cum sit proximum cerebro, quod est frigidum, & humidum, proxime ad hanc complexionem accedit; vnde etiam dictum est quod est complexionis aqueæ, ergo homo peius odorat, quam videat, & quam cætera animalia odorent ob sensum minus perspicacem ad discernendum de suo obiecto.

3 Præterea dicit Philosophus lib. 2. de part. c. 7. ibid. quod homo inter omnia animalia habet cerebrum maius secundum quantitatem sui corporis: sed animal habens cerebrum maius secundum quantitatem sui corporis necessario deficit in sensu odoratus, ergo idem, quod prius.

Sed contra est, quod Philosophus de sensu c. 6. di- de sensu l. 15 ibid. cit, quod odorabile delectans, vel contristans est proprium hominis, quia solus homo huiusmodi odores melius discernit; sed sensus eo melior est, quo melius discernit suum obiectum, ergo odoratus in homine non est peior odoratu aliorum animalium, sed melior.

Respondeo dicendum, quod dupliciter potest ibid. comparari odoratus hominis ad odores: vno modo ad odores delectabiles, vel contristabiles secundum se, atque adeo ad species odorum secundum se spectatas, & non per comparationem ad alimentum, quæ proinde non nisi secundum odorabilia distinguuntur; & hoc modo sensus odoratus in homine melior est, quam in aliis animalibus, quia huiusmodi odorabilia sunt propria hominis, nam solus homo illa discernit, & in illis delectatur, vel contristatur. Alio modo ad odores delectabiles, vel contristabiles per accidens, id est per comparationem ad escam, & quatenus coniuncti sunt cum saporibus, vel illis coordinantur in alimento, seu ad odorum species secundum species saporum, & hoc modo homo habet peiorem odoratum aliis animalibus, quia hæc in huiusmodi odoribus discernendis habent acutiorem sensum, quam homines. Et ex his patet ad argumenta vtriusque partis.

QVÆSTIO LXXVI.

De obiecto potentiæ gustatiuæ.

Deinde considerandum est de potentia gustastiua. Circa quam quatuor consideranda sunt, obiectum, sensatio, organum, & potentia.

CIRCA PRIMVM QVÆRVNTVR TRIA.

Primo, Vtrum recte definiatur à Philosopho sapor.
2 Quot sint species saporum.
3 Vtrum extremi sapores sint dulcis, & amarus.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum recte definiatur à Philosopho sapor.

de sensu l. 10 VIdetur quod non recte definiatur à Philosopho sapor, quod sit passio facta in humido aqueo à sicco terrestri gustus alteratiua secundum potentiam in actum. Dicit enim Philosophus l. de sensu c. 5. quod sapor aut est passio, aut priuatio: sed hæc duo valde differunt, vt patet, ergo male definitur sapor absolute, & simpliciter quod sit passio.

ibid. 2 Præterea dicit Philosophus de sensu cap. 5. quod sapores quicunque apparent in fructibus, hi existunt etiam in terra: sed terra non est humida, sed sicca, ergo male definitur sapor, quod sit passio facta in humido aqueo.

2. de ani. l. 21 3 Præterea sapor non solum est in potabili, quod habet actu humiditatem aqueam, vt vinum, vel aliquod huiusmodi. sed etiam in eo, quod sumitur per modum cibi: sed in hoc non est actu humiditas aquea ergo sapor non est passio facta in humido aqueo.

ibid. 4 Præterea dicit Philosophus 2. de ani t. 102 quod gustus non sentit suum obiectum per medium extraneum: sed si sapor est passio facta in humido aqueo, gustus sentiet suum obiectum per aquam, quod est medium extraneum, ergo idem, quod prius.

de sensu l. 10 5 Præterea quidquid patitur, patitur à suo contrario, sed humidum est contrarium sicco, ergo cum tam ignis, quam terra sint sicca, humidum etiam patietur à sicco igneo, & non tantum à sicco terrestri; & sic male definietur sapor, quod sit passio facta à sicco terrestri.

ibid. Sed contra est autoritas Philosophi de sensu c. 5. definientis saporem modo prædicto.

de sensu l. 7. 2. de ani. l. 12 de sensu l. 9 & 15. Respondeo dicendum quod recte definitur sapor quod sit passio facta in humido aqueo à sicco terrestri gustus alteratiua secundum potentiam in actum: hac enim definitione recte explicatur natura saporis, vt patet discurrendo per singulas eius partes: dicitur enim primo passio quia sapor est in tertia specie qualitatis, quæ est passio, & passibilis qualitas, de cuius ratione est, vt dicit Philosophus de sensu cap. 6 quod q 72 a 11. possit mouere sensum, sicut de ratione coloris est, quod mouere possit visum, & ideo cap. 4. dicit Philosophus quod sapor, & odor sunt fere eadem passio, quia ambæ sunt, vt dictum est, in tertia specie qualitatis: & in hoc conueniunt tamquam in genere sapor cum odore, & cæteris qualitatibus secundis. Quamquam & dici potest odor passio, quia sicut in genera- de sensu l. 12 tione odoris datur aliquid passiuum, & aliquid actiuum, ita in generatione saporis datur aliquid passiuum & aliquid actiuum: & eodem modo per hanc primam particulam designatur genus in quo conuenit odor cum sapore, sicuti per reliquas designatur differentia saporis ab odore, & reliquis qualitatibus secundis. Dicitur ergo secundo facta in humido aqueo, vt designetur proprium susceptiuum odoris: hoc enim est humidum aqueum: humidum quidem, quia vbi non est humor, ibi non potest esse sapor: & de sensu l. 2 ideo terra pura saporem non habet, quia non habet humorem, quæ tamen ad modicam permixtionem humidi cum aliqua alteratione calidi acquirit aliquem saporem; & ratio est, quia sicut co- 2. de ani. l. 21 lor fit actu visibilis per lumen, ita sapor fit actu gustabilis per humidum. & propter hoc dicit Philosophus 2. de ani. t. 102. oportet quod gustabile vel actu habeat humiditatem aqueam, sicut vinum, vel quid huiusmodi, aut sit potentia humectabile, sicut quod sumitur per modum cibi, & ideo oportet, vt sit saliua in ore, quæ est bene liquida, & liquefactiua linguæ, per quam ea, quæ sumuntur, humectantur, vt eorum sapor percipi possit, dicitur humidum aqueum, quia sicut odor consistit in sicco aereo aliqualiter contem- 2. de an. l. 24 q. 72 a 1 c de sensu l. 6 perato, ita sapor consistit in humido aqueo aliqualiter digesto, vt dictum est. Dicitur tertio à sicco, quia nec humidum sine sicco, neque siccum sine humido pertinet ad sapores, quod probatur, quia sapor est passio nutrimenti, nutrimentum autem nō est solum humidum, vel solum siccum sed commixtum ex his; ex eisdem enim nutrimur, ex quibus sumus. Dicitur quarto à sicco terrestri quia licet possit pati humidū de sensu l. 11 à sicco igneo, maxime tamen natum est pati à sicco terrestri quia siccitas proprie & per se competit terræ quasi propter longissimam distantiam a fonte caloris, non resoluta terra in humiditatem, sed in vltima grossitie permanente. Dicitur quinto gustus alteratiua secundum potentiam in actum vt distinguatur sapor ab odore, & quibusdam aliis passionibus, ibid & 2 de ani. l. 1 quæ causantur ab humido, & sicco per actionem calidi, quæ tamen non sunt immutatiua gustus, sed aliorum sensuū: & per illas particulas, secundū potentiā in actum ostenditur modus, quo sapor immutat gustum, quem Philosophus post traditam saporis definitionē sic explicat, quia sapor, inquit, sicut & quodlibet sensibile reducit in actum sensitiuum, quod prius erat in potentia ad sensibile, quia sentire, quod sequitur actionem sensibilis in sensum, non fit secundum addiscere, sed secūdū speculari, idest non habet similitudinē cū eo, quod est addiscere quia in eo qui addiscit, generatur habitus scientiæ de nouo, sed in eo qui sentit, sensus fit actu operans, sicut cōtingit in eo, qui speculatur actu. Vt enim docet Philosophus de de sensu l. 14 sensu cap. 2. contra Democritum, sicut visio non est sola receptio speciei, sed est operatio potentiæ visiuæ existentis in oculo, ita sensatio cuiuslibet sensus non est receptio speciei à sensibili, sed est operatio potentiæ sensitiuæ consequens receptionem speciei causatam a sensibili in organo sensus. Vnde manifestum est recte fuisse a Philosopho traditam saporis definitionem.

Ad primum ergo dicendum, quod sapor dicitur à de sensu l. 6 & 11. Philosopho passio, vel priuatio, quia sapor diuiditur in dulcem, & amarum, quorum dulcis quia habet rationem perfecti saporis, & amarus imperfecti, ille dicitur positiua passio, hic vero priuatio comparatus nimirum ad dulcem, sicut & nigrum ratione imperfectionis suæ comparatus ad album, qui est color perfectus, dicitur priuatio, semper enim alterum contrariorum est vt priuatio, vt patet. 10. metaph. t. 16.

iar.

Ad secundum patet ea dictis, & similiter ad tertium, & quintum.

: deani l.22

Ad quartum dicendum, quod licet sapor sit passio facta in humido aqueo, non tamen inde sequitur, quod gustus sentiat suum obiectum, per medium externum, licet etiam concedamus quod si essemus in aqua, sentiremus corpus dulce appositum in aqua distans a nobis, & non per aquam tamquam per medium, nam sentiremus illud ex eo, quod sapor ille permiscetur aqueo humido, vt accidit in potu, puta cum permiscetur aquæ. vel vino mel, vel aliquid huiusmodi, ipsa enim aqua immutatur naturali immutatione à corpore saporoso. Vnde gustus non percipit saporem corporis distantis, vt est talis corporis sapor, nisi secundũ quod aqua est immotata à tali corpore Cuius signum est, quod gustus non immoratur ab aqua sic intense, sicut natus est immutari à sapore corporis distantis, eo quod sapor ille debilitatur per admiationem aquæ.

ARTICVLVS II.

Quot sint species saporum.

de sensu l.11
2. deani l.
22.

VIdetur quod species saporum sint septem. Quia tot sunt species saporum, quot colorum vt dicit Philosophus de sensu. c 5. & 2. de ani. t. 105. sed species colorum sunt septem, albus, ad quem reducitur color flauus. & niger tamquam extremi colores, in quorum medio sunt hi quinque colores, liuidus, puniceus, seu rubeus, alurgon seu cittinus, viridis, & color cælestis, ergo similiter sapores erunt septem, dulcis, ad quem reducitur pinguis, & amarus tamquam extremi, medij vero sunt salsus, ponticus, siue mordicatiuus austerus, seu acetosus, stipticus, & acutus.

2. deani l.
22

2 Videtur quod sint octo Philosophus enim 2. de ani. t. 105. numerat octo species, nam salsum distinguit ab amaro, ergo.

3 Videtur quod sint plures, quam octo Dicit enim Philosophus de sensu. c. 5. quod sapores medij sunt plurimi ergo.

de sensu l.11

Sed contra est quod Philosophus de sensu. cap. 5. numerat tantum septem.

de sensu l.11.

Respondeo dicendum, quod species saporum distinguuntur secundum numerum per similitudinem ad colores sicut enim colores medij generantur ea commixtione albi, & nigri, vel ipsorum secundum se, vel ex commixtione causatum albi, & nigri, ita medij sapores generantur ex mixtione dulcis & amari, vel ipsorum secundum se, vel ea miatione causarum dulcis. & amari, & sicut medij colores diuersificantur, quatenus vnusquisque eorum magis, vel minus accedit ad albedinem, vel nigredinem, ita medij sapores diuersificantur secundum proportionem, quatenus scilicet vnusquisque eorum magis, vel minus accedit ad dulcedinem, vel amaritudinem, quod quidem contingit dupliciter, sicut & in coloribus; Vno modo, secundum numeralem proportionem obseruatam in prædicta commixtione, & transmutatione humidi à calido, & hi qui sic commiati sunt, soli delectant gustum. Alio modo secundum indeterminatam superabundantiam absque proportione naturali, sicut ergo coloris species sunt septem, albus, à quo non distinguitur flauus, & niger tamquam extremi, & nigrum immediate sequitur liuidus: inter hos autem tres, medij colores sunt punicus, seu rubeus. alurgon, seu citrinus, viridis, & cianeus, seu color cælestis, ita tamen, quod viridis, & cianeus magis appropinquant ad nigrum, punicus autem, & citrinus magis appropinquant ad album. Ita septem sunt species saporum: dulcis, à quo non distinguitur pinguis & amarus, tamquam extremi, amarum sequitur immediate salsus, inter hos autem tres, sunt quatuor medij. ponticus, austerus, stipticus, & acutus. Sunt autem aliæ species plurimæ colorum, & saporum ex commixtione prędictarum specierum ad inuicem, sed prædictæ sunt magis præcipuæ, & ex his patet ad obiecta.

ARTICVLVS III.

Vtrum extremi sapores sint dulcis, & amarus.

VIdetur quod extremi sapores non sint dulcis, & amarus. Quia distinctio saporum sumi debet per ordinem ad calidum digerens humidum, vnde oritur sapor: sed per ordinem ad calidum dulcis est color medius, extremi vero sunt ponticus, & acerbus, ergo extremi sapores non sunt dulcis, & amarus. de sensu l.11
2. de an. l.22

2 Prærerea sapor dulcis est delectabilis, sicut amarus non delectabilis; sed carrèma sunt molesta, ergo extremi sapores non sunt dulcis, & amarus. 3. d. 34. q. 1.
a. 3. c.

Sed contra est, quod Philosophus 2. de ani. t. 105. & de sensu. c. 4. dicit, quod extremi sapores sunt dulcis, & amarus. de sensu l.11
2. de ani l.22

Respondeo dicendum, quod quia sapor propinquius sequitur humorem, quam calorem, non oportet considerare medium & extrema secundum calidum sed secundum humidum aliqualiter passum à sicco, & calido, quia in hoc consistit principaliter natura saporis, alioqui si medium, & extrema acciperentur in saporibus secundum calidum, non essent dulce, & amarum extrema, sed dulce esset medium, nam calidum intensum, & consumens frigidum, aut digerens calidum, aut omnino deficiens in digerendo. propter victoriam frigidi, causat ponticum, vel acetosum saporem; calor autem moderatus sufficiens ad digerendum causat dulcedinem. de sensu l.15

Ad primum ergo dicendum, quod quamuis sapores causentur à calido, & frigido, & humido, & sicco, & contraria sint. quæ maxime distant, non tamen secundum maximam distantiam calidi. & frigidi, & humidi. & sicci attenditur contrarietas in speciebus saporum, sed secundum ordinem ad gustum, prout natus est immutari à sapore, vel cum horrore, vel cum suauitate Vnde non est necessarium, quod dulce, vel amarum sit maxime vel calidum, vel frigidum, vel humidum, vel siccum, sed maxime se habeat in tali dispositione, per quam comparatur ad sensum gustus. 2. deani l.6

Ad secundum dicendum, quod extremi sapores fugiendi sunt, si extremitas illorum sumatur per ordinem ad qualitates actiuas, & passiuas: secus vero, si sumatur pes ordinem ad gustum, vt dictum est. ad p.

QVÆSTIO LXXVII.

De gustatione.

Deinde considerandum est de gustatione.

CIRCA QVAM QVÆRITVR

Vtrum ad gustationem requiratur medium extraneum.

ARTICVLVS.

Vtrum ad gustationem requiratur medium extraneum.

2. de ani. l. 21. Videtur quod ad gustationem requiratur mediũ extraneum. Dicit enim Philosophus 2. de ani. t. 101. quod si aliquod corpus saporosum dissolubile per aquam in aqua ponatur, vt mel, & aliquid huiusmodi, & nos essemus in aqua, quãuis distantes ab illo corpore saporoso, saporem tamen eius sentiremus in aqua, & sic gustus suscipiet suum obiectum per aquam, quod est medium extraneum.

2. de ani. l. 21. & 24. 2 Præterea gustus est quidam tactus. vt dicit Philosophus 2. de ani. t. 101. sed inter duo, quæ se tangunt, semper est medius aer, vel aqua, vt dicit Philosophus 2. de ani t. 114. & 115. ergo sensatio gustus fit per medium extetnum.

l. 23. 3 Præterea dicit Philosophus 2. de ani. t. 114. quod omnia sensibilia sentimus per medium extraneum, sed in gustabilibus, & tangibilibus latet, ergo.

2. de ani. l. 21. Sed contra est, quod Philosophus 2. de ani. t. 101. dicit, quod gustus non sentit suum obiectum per medium extraneum, quod nimirum non est pars animalis, sed per coniunctum.

de sens. l. 5. 6. de ani. l. 15. 21. 22. 23. Respondeo dicendum, quod gustus non sentit saporem per medium extraneum, sed per interoum, quod est caro linguæ, & probatur à Philosopho 2. de ani. textu 101. & 11.. primo ex vera differentia, quæ est inter tangibilia, atque adeo gustabilia, & visibilia, aĉ sonatiua, quod hæc sentimus per hoc, quod mouent medium & iterum medium mouet nos, illa vero sentimus per medium extraneum, non quasi moti à medio extraneo, sed simul cum medio mouemur à sensibili, sicut percussus per clypeum non percutitur à clypeo sed simul vtrumque percutitur ab alio, quod est dicere, quod in aliis sensibus immutatio medij est causa, quod immutetur sensus non autem in tactu, & gustu nam in aliis sensibus medium est ex necessitate, in tactu autem & gustu quasi per accidens, inquantum accidit corpora se tangentia esse humectata, secundo quia gustabile est quoddam tangibile, sapor enim, qui est gustabile radicatur in humido, sicut in propria materia, humidum autem est quoddã tangibile, tangibile autẽ non sentitur per mediũ extraneũ, sed per medium coniunctũ, nam caro est mediũ in sensu tactus, & lingua in sensu gustus, vt dicit Philosophus in 2. de ani. t. 116. nam hæc ita se habent ad sensum visus, auditus, & olfactus Vnde manifestum est quod sensatio gustus non fit per medium externum, sed per coniunctum.

2. de ani. l. 21. Ad primum ergo dicendum cum Philosopho ibidem, quod quia gustabile non percipitur per mediũ extraneũ, sequitur, quod si essemus in aqua, sentiremus vtique corpus dulce appositum in aqua, distãs a nobis, non tamen esset nobis sensus per medium, sed ex eo, quod sapor ille permiscetur aqueo humido, vt accidit in potu, puta cum permiscetur aquæ, vel vino mel, vel aliquid huiusmodi. ipsa enim aqua immutatur naturali immutatione a corpore saporoso. Vnde gustus non percipit saporem corporis distantis, vt est talis corporis sapor, nisi secundum quod aqua est immutata a tali corpore, cuius signum est, quod gustus non immutatur ab aqua sic intense, sicut natus est immutari a sapore corporis distantis, eo quod sapor ille debilitatur per admixtionem aquæ.

in c. Ad secundum dicendum, quod in gustu, & tactu est medium extraneum quasi per accidens, quatenus accidit corpora se tangentia esse humectata, vt dictum est.

2. de ani. l. 21. in c. Ad tertium dicendum, cum Philosopho 2. de ani. t. 114. dictum illud, quod est antiquorum, esse falsum. Vnde ibid. veram differentiam assignat inter sensum tactus, & gustus, & alios sensus, vt dictum est.

QVÆSTIO LXXVIII.

De organo potentiæ gustatiuæ.

Deinde considerandum est de organo potentiæ gustatiuæ, circa quod quæritur quod sit organum illius.

ARTICVLVS.

Quod sit organum potentiæ gustatiuæ.

p. met. l. p. 2. de ani. l. 21. Videtur quod organum gustatiuæ potentiæ sit lingua. Dicit enim Philosophus p. de hist. animal. c. 11. 2. de part c. 12. 2. de ani t. 104. & p. met. c. p quod lingua est instrumentum, & organum gustus, ergo.

ibid. 2 Præterea illud est organum gustus quod neque est humidum actu, neque saporosum secundum se, est tamen tale, quod iam passum à gustabili est humectatum, quodque sentit saporem, vt dicit Philosophus textu citato, sed hæc conueniunt linguæ, vt dicit Philosophus ibidem, ergo lingua est organum gustus.

ibid. 3 Præterea organum gustus est, quod immutatur á sapore materiali immutatione mediante saliua: sed hoc modo immutatur lingua, vt dicit Philosophus 2. de ani t. 102. & 104 cuius signum, inquit Philosophus est, quod neque existentia sicca, neque multum humida possunt sentire.

de sensu l. 6. de iuuent. l. 3. Sed contra est, quod Philosophus de sensu c. 2. & Iuuent c. 2. dicit quod sensoria gustus, & tactus sunt circa cor.

1. de mil. op. 42 11. Respondeo dicendum, quod instrumentum, & medium gustus atque adeo primum organum est lingua ratione nerui diffusi per corpus linguæ, quæ, vt probant argum. primo loco allata, sensorium autem, & organum vltimum non est lingua, vt probat Philosophus 2. de ani. t. 116. quia ita se habet lingua ad sensorium gustus sicut aer, & aqua ad organum, & sensorium visus, auditus, & olfactus, sed in nullo istorum sensuum potest fieri sensatio, si tangatur organum, & sensorium, vt si quis ponat aliquod corpus album in superficie oculi, non videtur, vnde manifestum est, quod organum sensitiuum in sensu gustus est intus, sic enim accidit in hoc sensu, sicut in aliis: non enim sentiunt animalia sensibilia posita super organum sensus; sentiunt autem sensibilia posita super linguam, quare manifestum est, quod lingua non est sensorium, sed medium gustus, est autem sensorium gustus iuxta cor, quod probatur, primo quia cor est principium operationum vitæ, & ideo iuxta illud debet esse sensorium gustus, qui est sensus maxime necessarius animali, sicut quia cerebrum est principium operationum animalium, iuxta illud ponuntur sensoria visus, auditus. & odoratus. Secundo quia sensus gustus est quidam tactus, tactus autem necessario debet tendere ad cor, & habere suũ sensorium iuxta illud, vel in illo vt manifeste patet, quia sensus tactus est magis materialis, quã alius aliquis

quol. 6. a. de iuuent. de sensu

aliorum

aliorum sensuum, & magis materialiter alteratur, alteratur enim à qualitatibus sensibilibus, quæ materialiter alterant, & ideo oportet, quod sit talis substantiæ, vel dispositionis, per quam possit magis sustinere talem alterationem: potest autem si fuerit substantiæ solidæ, soliditas autē est terræ, quare oportet sensum tactus esse à terræ dominio. & ideo oportet ipsum esse in tali parte, quę sit magis terrestris. Inter partes autem sensitiuas hoc est cor, & ideo sensus tactus tendit ad ipsum cor, & quia sensus tactus indiget maiori caliditate in actione sua, quam aliquis aliorum, in corde autem est maxima caliditas, ideo sensus tactus dicitur esse in corde, & consequenter & sensus gustus, qui tactus quidam est, debet immediate in cor tendere. secus vero alij sensus, qui quia indigent caliditate magis remissa, quia eorum actiones sunt magis proportionatæ, immediate tendunt ad illam partem, per quam caliditas refrigerari potest: hoc autem est cerebrum, & ideo immediate tendunt illi tres sensus ad cerebrum, & ex his patet ad argumenta.

QVÆSTIO LXXIX.

De potentia gustatiua.

Deinde considerandum est de potentia gustatiua.

CIRCA QVAM QVÆRITVR.

Vtrum hæc potentia necessario insit omnibus animalibus.

ARTICVLVS.

Vtrum potentia gustatiua necessario insit omnibus animalibus.

de somno l. 1. VIdetur quod potentia gustatiua non necessario insit omnibus animalibus Dicit enim Philosophus de somno, & vigil. c. 2. quod solus tactus inest omnibus animantibus; & quod quædam animalia imperfecta carent gustu, & tactum solum habent.

2. de ani. l. 3. 2 Præterea 2. de ani. t. 17. Dicit Philosophus, quod sicut vegetatiuum potest separari à tactu, & ab omni sensu, ita tactus potest separari ab omnibus sensibus, ita vt sint animalia quædam, quæ solum habent tactum, ergo gustus non necessario inest omnibus animalibus.

3. de ani. l. vlt. 3 Præterea 3 de ani. t. 68 dicit Philosophus, quod gustus est sensus non necessarius animalibus, ergo idem, quod prius.

3. de ani. l. 16 Sed contra est, quod Philosophus 3. de ani. t 64. dicit quod gustus est necessarius animali, sicut tactus: hic autem est necessarius omnibus animantibus, ergo & gustus.

2. de ani. l. 5 3. de ani. l. 17 & 18 de somno l. 3. Respondeo dicendum, quod animalia sunt in duplici differentia: nam quædam sunt valde imperfecta, quæ sunt terræ affixa more plantarum, vt spongia maris, & pars decisa animalis annulosi, & hæc habent solum sensum tactus, & consequenter his non est necessarius sensus gustus; & ratio est, quia hæc nutriuntur ad modum plantarum: quædam vero sunt perfecta, quæ mouentur motu progressiuo, quæ habent etiam alios sensus, & per consequens & gustum. Verum gustus respectu horum dupliciter potest considerari; vno modo, vt est actus quidam alimenti, quo scilicet discernitur alimentum vtrum sit conueniens, vel non; & hoc modo est necessarius animantibus perfectis. Alio modo, quatenus est discretiuus saporum. qui sciunt alimentum delectabile, vel triste, vt facilius accipiatur, vel refutetur: & hoc modo gustus non est sensus necessarius, & ex his patet ad obiecta.

QVÆSTIO XL.

De sensatione tactus.

Deinde considerandum est de potentia tactiua. Circa quam consideranda sunt tria, sensatio, organum, & potentia; nam obiectum patebit ex consideratione trium prædictorum.

CIRCA PRIMVM QVÆRITVR.

Vtrum ad sensationem requiratur medium externum

ARTICVLVS.

Vtrum ad sensationem tactus requiratur medium externum.

VIdetur quod ad sensationem tactus non requiratur medium externum, puta aer, vel aqua, oportet enim illud, quod est medium in aliquo sensu, esse denudatum a qualitatibus sensibilibus secundum illum sensum; sicut diaphanum, quod est medium respectu visus, nullum habet colorem; manifestum est autem, quod aer. & aqua habent tangibiles qualitates; non igitur mediantibus illis potest fieri tactus. 2. de ani. l. 23

2 Præterea dicit Philosophus 2. de ani. t. 114. quod in hoc differunt gustus, & tactus à reliquis sensibus, quod illi sentiunt ex eo, quod immediate tangunt, alii autem sensus sentiunt a longe sua sensibilia, non tangendo ipsa. ergo. ibid.

3 Præterea si inter tangens, & tactum esset aliquod medium, sequeretur, quod in tangibilibus esset procedere in infinitum, quia cum illud medium tangeret tactum, inter vtrumque necessario requireretur aliud medium: sed natura abhorret infinitum, ergo falsum est, quod ad tactum requiratur medium. ibid.

Sed contra est, quod Philosophus 2. de ani. t. 113. 114. 123. quod inter duo corpora se tangentia semper mediat aer, vel aqua.

Respondeo dicendum, quod sensus tactus non sentit suum obiectum per medium extrinsecum tamquam immutatus ab illo: sed tantum per medium internum. Ad cuius euidentiam sciendum est, quod necesse quidem est inter tangens, & tactum esse medium aerem, vel aquam, quia vbicunque est medium humidum, vel humectatum, oportet esse aliquod corpus, humiditas enim, cum sit qualitas quædam, non est nisi in subiecto corpore: aut igitur inest alteri corpori secundum se ipsum, & tunc est humidum, sicut aqua, aut habet humiditatem secundum aliquod corpus sibi adueniens, & sic dicitur humectatum ex hoc, quod habet aquam in superficie tantum, vel in de sensu l. 16 2. de ani. l. 23.

superficie & profundo; manifestum est autem quod corpora quæ se tangunt, vel sunt in aëre, vel in aqua, necesse ergo est quod habeant aquam, vel aerem medium, & consequenter impossibile est, quod aliquod corpus tangat alind in aere, vel aqua immediate; Vnde relinquitur, quod semper quando tangimus aliquid, est medium inter nos, & res contactas aer, vel aqua. Verum hoc differunt cæteri sensus puta visus, & auditus, & olfactus a tactu, quod illi mouentur à medio, & medium mouetur a sensibili; tactus vero simul cum medio à sensibili, non aliter atque percussus per clypeum ab aliquo non percutitur immediate à clypeo, sed simul cum clypeo a percutiente. Vnde in aliis sensibus immutatio medii est causa, quod immutetur sensus, non autem in tactu; & ratio huius differentiæ est, quia in aliis sensibus medium est ex necessitate, in tactu autem quasi per accidens, inquantum accidit corpora se tangentia esse humectata. Cæterum licet per se tactus non sentiat per medium estrinsecum, sentit tamen per medium intrinsecum, & connaturale, quod est caro quod patet, quia ita se habet, inquit Philosophus 2. de ani. t. 116. caro, & lingua ad organum sensus tactus, sicut se habent aer, & aqua ad organum visus, auditus, & olfactus; in nullo enim istorum sensuum potest fieri sensus, si tangatur organum, vt si quis ponat corpus album in superficie oculi non videtur. Vnde manifestum est, quod organum sensitiuum in sensu tactus est intus. Sic enim accidit in hoc sensu, sicut & in aliis, non enim sentiunt animalia sensibilia posita super organum sensus: sentiunt autem sensibilia posita super carnem. Quare manifestum est, quod caro non est organum, sed medium, & per consequens, quod tactus sentit per medium internum, non autem per externum,

2. de anil. a,. Ad primum ergo dicendum, quod, quia aer, & aqua sunt facile mutabilia ab extraneis qualitatibus, & præcipue, quando sint modicæ quantitatis, sicut accidit in aqua, vel aere, quæ sunt inter alia duo corpora se tangentia, propter hoc non impeditur sensus tactus, quin per medium aerem, & aquam fieri possit, & minus etiam impedit aer, quam aqua, quia aer habet qualitates tangibiles parum sensibiles. Vnde si intendantur qualitates tangibiles aeris, vel aquæ, magis impeditur tactus, vt pote cum aer, vel aqua intensam frigiditatem, vel caliditatem habuerint.

In c. Ad secundum dicendum, quod falsa est illa differentia inter sensum tactus, & reliquos sensus, sed vera est, quæ dicta est.

In c. Ad tertium dicendum, quod non sequitur vllus processus in infinitum, quia aer, & aqua sunt medium, & obiectum simul, cum simul cum re tacta tangantur, vt dictum est.

QVÆSTIO LXXXI.

De organo tactus.

Deinde considerandum est de organo tactus.

CIRCA QVOD QVÆRITVR.

Vtrum caro sit organum tactus, an aliquid iuxta cor.

ARTICVLVS.

Vtrum caro sit organum tactus, an aliquid iuxta cor.

Videtur quod organum tactus sit caro, non autem aliquid iuxta cor, vel in corde. Dicit enim Philosophus p. de histor. animal. cap. 4. & 2. de partib. c. p 5. & 8. quod caro est organum tactus, idemque colligitur ex 2. ani. t. 94. & 119. 2 de anil. 19 & 21.

2 Præterea dicit Philosophus 2. de ani. t. 119. 124. & 3. de ani. t. 69. quod sensorium tactus debet esse temperatissimum, vt excessum qualitatum possit percipere, sed huiusmodi est caro, vt colligitur ex Philosopho 2. de ani. t. 94. vbi dicit ex instrumento tactus colligi, quod aliqui sint ingeniosi, & aliqui non, & ideo quod molles carne sunt ingeniosi, illi vero, qui habent duram carnem & consequenter malum tactum, inepti secundum mentem, ergo caro est organum. 2. de anil. 23. & 24. 2; de anil. 19 de sensu l. 9.

3 Præterea organum tactus est dispersum per totum corpus, est enim fundamentum omnium sensuum exteriorum; vnde quodlibet instrumentum cuiuscunque sensus est etiam instrumentum tactus, & illud, ex quo aliquid dicitur esse sensitiuum, est sensus tactus: sed cor habet particularem locum in medio animalis, vt patet, ergo sensorium tactus non est circa cor, vel in corde. de iuuent. l. 3. 4. de anil. 19 de sensu l. 9.

4 Præterea dicit Philosophus 2. de ani. t. 109. quod statim ad tactum carnis sentimus tangibile; sed illud est organum ad cuius tactum sentimus tangibile, ergo caro est sensorium tactus. 2. de anil. 22.

Sed contra est, quod Philosophus 2. de ani. t. 116. & 2. de part c. 10. dicit, quod caro non est organum tactus, sed medium, & quod organum tactus est aliquid intus. 2. de anil. 13

2 Præterea dicit Philosophus de sensu. c. 2 de iuuent. c. 2. & de somno, & vig. c. 2 quod sensorium tactus est circa cor. de sensu l. c. de iuuent l. 3 de somno l. 3.

Respondeo dicendum, quod sensorium, & organum vltimum, seu primum intrinsecum tactus non est caro, quod probatur primo a Philosopho 2. de ani. t. 116. quia nullum sensibile positum supra sensorium facit sensationem; sed sensibile positum supra carnem facit sensationem, ergo caro non est sensorium tactus. Secundo quia ita se habet caro ad organum tactus, inquit idem Philosophus 2. de ani. t. cit. & t. 110 sicut se habent aer, & aqua ad organa visus, & auditus, sed aer, & aqua respectu horum sensuum se habent tantum vt medium, licet extrinsecum, ergo & caro erit medium quamuis intrinsecum. Tertio præter carnem multa etiam sentiunt, vt nerui, qui sunt maxime sensitiui, similiter cartilagines, & membranæ, sed hæc non sunt sensorium tactus, ergo neque caro. Quarto ad eundem locum debet tendere sensus tactus, in quo est primum sensitiuum, & primum principium nutritiuum, vt dicit Philos. de iuuent. c. 2. sed hæc, vt ibi dicitur sunt in corde, ergo & in corde debet esse sensorium tactus. Non ergo caro est sensorium tactus. Erit autem vel caro cordis, vel aliquid iuxta cor, vel in corde, quod præter dicta manifestum est, quia, cum sit cor oppositum cerebro secundum situm, & qualitatem. nam cerebrum est frigidissimum omnium, quæ sunt in corpore, cor autem est calidissimum inter omnes corporis partes, propter quod & inuicem opponuntur secundum situm, vt per frigiditatem cerebri temperetur caliditas cordis: vnde est, quod illi, qui habent paruum caput secundum proportionem cæterorum 2. de anil. 4 2. de anil. 13 & 21 & 22. p. de anil. 5 de iuuent l. 3 de sensu l. 3. op 41

membrotum impetuosi sunt tamquam calore cordis non sufficienter refluxo per cerebrum, & è conuerso illi, qui excedunt immoderate in magnitudine capitis, sunt nimis humorosi, & pingues ratione magnitudinis cerebri calorem cordis impedientis, propter ea oportet, quod organum tactus, quod terreum est, sit principaliter in loco calidissimo corporis, vt per caliditatem cordis ad temperiem terræ frigiditas reducatur. Quod etiam potest manifestari per hoc signum, quod læsio si accidat in locis circa cor, est maxime dolorosa. Dicendum ergo est quod sensorium tactus, seu organum vltimum, vel primum intrinsecum est cor; secundum vero intrinsecum est neruus interior, & cerebrum, quod licet sit de se insensibile, est tamen principium sentiendi ipsi neruo; organum
de sensu.l.3. vero proximum, & primum extrinsecum est caro, & qualibet pars secundum æqualitatem mixta. Dicendum ergo est sensorium tactus esse circa cor.

3.de ani.l.3. Ad primum ergo dicendum, quod caro dicitur organum tactus non quidem per totum corpus diffusa, sed caro cordis. Vel dic. quod est caro organum primum sed non vltimum, vt dicit Philosophus 2. de ani t. 145. Vel dicitur organum, quia est medium internum, atque adeo instrumentum aliquo modo ipsius tactus, non est autem sensorium tactus. vt dictum est, eodemque modo dicendum ad secundum.

de sensu.l.5. Ad tertium dicendum, quod licet sensu tactus animal sentiat per totum corpus, hoc tamen non facit, quod caro sit organum vltimum seu sensorium; quia sicut alij sensus fiunt per medium extrinsecum, ita ta-
3.de ani.l.4. ctus, & gustus per medium intrinsecum, quod est caro, & quæcunque pars sentiens.

2.de ani.l.22. Ad quartum dicendum cum Philosopho 2. de ani t. 109. quod ad iudicandum quod caro sit organum tactus, non est sufficiens signum, quod simul cum caro tangitur, sit sensus tangibilis, quia & nunc si aliquis supra carnem extenderet aliquam pelliculam, aut telam subtilem, statim ad tactum ipsius quod superextenderetur carni, sentiretur tangibile, & tamen constat, quod sensorium sensus tactus non esset in illa pelle superextensa, & iterum manifestum est, quod si illa pellis superextensa fieret connaturalis homini citius per eã sentiretur. Vnde licet ad tactum carnis, quæ est homini connaturalis, statim tangibile sentiatur, non tamen sequitur, quod caro sit sensorium tactus, sed est quoddam medium connaturale.

QVÆSTIO LXXXII.

De potentia Tactiua.

Deinde considerandum est de potentia Tactiua.

CIRCA QVAM QVÆRITVR.

Vtrum Tactus sit vna potentia specie.

ARTICVLVS.

Vtrum tactus sit vna potentia specie.

Videtur quod tactus sit vna potentia specie. Dicit enim Philosophus 2. de ani. t. 128. quod dan-
3.de ani.l.p. tur quinque sensus externi; sed si dantur plures tactus specie, plures essent sensus externi quam quinque ergo tactus est vnus specie.

2 Præterea si tactus est plures specie, maxime 2.de ani.l.22.
quia vnus sensus est vnius contrarietatis, tactus autem est plurium contrarietatum calidi, & frigidi, humidi, & sicci: sed hoc non impedit, quia auditus est vnus sensus specie. & tamen est plurium contrarietatum, acuti, & grauis, magni, & parui, asperi, & lenis & similiter visus est vna potentia specie, & tamen est plurium contrarietatum, albi. & nigri. pulchri, & turpis, & similium, ergo tactus est vnus specie.

3 Præterea in potentiis sensitiuis nihil differt spe- de sensu l.19
cie nisi propter diuersa genera sensibilium: sed tan- p. p. q. 78. a.
gibilia conueniunt genere: singulæ enim contrarieta- 3. ad 3.
tes tangibilium conueniunt in vno genere proximo, & omnes in vno genere communi, quod est obiectum tactus secundum rationem communem, ergo tactus est vna potentia specie.

Sed contra est, quod Philosophus 2. de ani. t. 109. 2.de ani. l.
dicit quod sensus tactus non est vnus specie, sed 22.
plures

2 Præterea vnus sensus est tantum vnius contra- ibid.
rietatis, sicut visus albi, & nigri: auditus grauis, & acuti: gustus amari, & dulcis: sed in tangibili, quod est obiectum tactus, sunt multæ contrarietates primæ, puta calidi, & frigidi humidi, & sicci, ergo tactus non est vnus specie, sed plures.

Respondeo dicendum, quod licet Philosophus p. p. 78. a. 3.
senserit tactum non esse vnam potentiam specie, sed ad 3.
plures, quia est plurium contrarietatum per se primo, qui tamen non separantur ab inuicem secundum organum, sed per totum corpus se comitantur, & ideo earum distinctio nõ apparet: posset tamen dici, quod omnes illæ contrarietates, & singulæ conueniunt in vno genere proximo, & omnes in vno genere communi, quod est obiectum tactus secundum rationem communem, sed illud genus commune est innominatum, sicut & genus proximum calidi & frigidi, & 2.de ani.l.14
genus comprehendens colorem, & visibilia per noctem, & ipsum lumen, hæc enim duo genera sunt innominata, & ex his patet ad obiecta.

QVÆSTIO LXXXIII.

De sensibus internis.

Deinde considerandum est de sensibus internis. Circa, quos duo consideranda sunt, potentiæ ipsæ, & earum organa: nam obiectum ex horum patebit consideratione; de speciebus vero sensibilibus nihil superest dicendum præter dicta de speciebus sensibilibus in communi; & si quæ supersunt cognoscenda, nota fient ex his, quæ dicentur de potentiis sensitiuis internis, & earum organis.

CIRCA PRIMVM QVÆRVNTVR QVATVOR.

Primo Vtrum præter sensus externos detur aliquis sensus internus
2 *Quot sunt sensus interni.*
3 *Vtrum omnes sensus interni insint omnibus animantibus.*
4 *Vtrum detur sensus agens.*

ARTICVLVS I.

Vtrum præter ſenſus externos detur aliquis ſenſus internus.

3. de ani. l. 3. Videtur quod præter ſenſus externos non detur aliquis ſenſus internus. Dicit enim Philoſophus 2 de ani. t. 146. quod diſcernere inter ſenſibilia, vt inter album, & dulce pertinet ad tactum, qui eſt ſenſus externus; ſed potiſſimum ponitur ſenſus internus, vt diſcernat inter ſenſibilia externa, vt inter album, & dulce, & ſimilia, ergo non datur ſenſus internus.

2 Præterea ad id, ad quod ſufficit ſenſus proprius, & exterior, non oportet ponere aliquam vim apprehenſiuam interiorem; ſed ad iudicandum de ſenſibilibus ſufficiunt ſenſus proprij, & exteriores, nam vnuſquiſque ſenſus exterior iudicat de proprio obiecto; ergo idem quod prius. p. p. 78 a. 4. arg. 1.

3 Præterea ſenſus externus etiam videtur ſufficere ad hoc, quod percipiat ſuum actum, quia cum actio ſenſus ſit quodammodo medium inter potentiam, & obiectum, videtur quod multo magis viſus poſſit ſuam viſionem tamquam ſibi propinquiorem percipere, quam calorem, & ſic de alijs, ergo non neceſſarium fuit ad hoc ponere ſenſum internum. arg. 3.

Sed contra eſt, quod Philoſophus 2. de ani. t. 136. & de ſenſu cap. vlt. docet præter quinque ſenſus externos dari alios ſenſus internos.

2 Præterea ſomnus eſt paſſio ſenſus, vt dicit Philoſophus de ſomno c. 2. ſed non eſt paſſio ſenſus externi, vt ait Philoſophus ibidem, ergo eſt paſſio ſenſus interni, & ita præter ſenſus externos datur alius ſenſus internus. de ſomno l. 3.

Reſpondeo dicendum, quod neceſſe eſt dari præter ſenſus externos aliquem ſenſum internum; & ratio huius eſt, quia ad perfectam ſenſus cognitionem non ſolum requiritur, quod ſenſus recipiat ſpeciem a ſenſibilibus, quod pertinet ad ſenſum proprium, & externum, ſed etiam, quod de ſenſibilibus perceptis dijudicet, illa ab inuicem diſcernat, & ſenſationes ſenſuum externorum, eorumque ſenſibilia in abſentia percipiat, quæ ad nullum ſenſum externum proprium pertinere poſſunt, quare neceſſe eſt, quod detur ſenſus internus, ad quem prædicta pertineant. 3. de ani. l. 2. & 3. q. de ani. a. 13. c. p. p. 78 a. 4. de ſomnus l. 2. p. d. 27 q. 2. a p. c.

3. de ani. l. 3. Ad primum ergo dicendum, quod diſcretio inter ſenſibilia attribuitur à Philoſopho tactui, non ſecundum quod eſt ſenſus proprius, ſed ſecundum quod eſt fundamentum omnium ſenſuum, & propinquius ſe habens ad fontalem radicem omnium ſenſuum qui eſt ſenſus communis.

p. p. q. 78. a. 4. ad 2. Ad ſecundum dicendum, quod ſenſus proprius iudicat de ſenſibili proprio, diſcernendo ipſum ab alijs, quæ cadunt ſub eodem ſenſu, ſicut diſcernendo album à nigro, vel a viridi, ſed diſcernere album a dulci neque viſus, neque guſtus poteſt, quia oportet, quod qui inter aliqua diſcernit, vtrumque cognoſcat. Vnde oportet, quod ad ſenſum communem pertineat talis diſcretionis iudicium, ad quem referuntur ſicut ad communem terminum omnes apprehenſiones ſenſuum, à quo etiam percipiuntur ſenſationes ſenſuum externorum, ſicut cum aliquis videt ſe videre; hoc enim non poteſt fieri per ſenſum proprium, qui non cognoſcit niſi formam ſenſibilis, à quo immutatur, in qua immutatione perficitur viſio; & ex hac immutatione ſequitur alia immutatio in ſenſu communi, qui viſionem percipit, & ex his patet ad tertium.

ARTICVLVS II.

Quot ſint ſenſus interni.

Videtur quod ſint pauciores ſenſus interni quam quatuor, qui à Philoſopho ponuntur, puta ſenſus communis, phantaſia ſeu imaginatio, memoria, & vis æſtimatiua in brutis & cogitatiua in homine. Commune enim non diuiditur contra propriũ, ergo ſenſus communis non debet numerari inter ſenſus interiores, & ſic erunt pauciores, quam quatuor. p. p. q. 78. a. 4. arg. 2.

2 Præterea vnus ſenſus interior ſufficit ad cognoſcendum differentias omnium ſenſibilium, & ad percipiendas ſenſationes ſenſuum externorum, quod eſt magis difficile, ergo & poterit id, quod eſt minus difficile, quodque tribuitur alijs ſenſibus internis, puta cognoſcere rem in præſentia, vel in abſentia, atque adeo præteritam; recipere, & retinere ſpecies, & cognoſcere intentiones non ſenſatas, illaſque componere: nam & ſenſus externus videt per breue tempus rem præteritam, & abſentem, vt dictum eſt, & conſeruat ſpecies aliquandiu: & ſicut idem ſenſus diſcernit inter ſenſationem, & ſenſibile, ita poterit diſcernere inter intentiones non ſenſatas, & ipſa ſenſibilia, ergo ſenſus interni ſunt pauciores, quam quatuor ibid. ad 2.

3 Præterea dicit Philoſophus de mem. & remin. c. p. quod phantaſticum; & memoratiuum ſunt paſſiones primi ſenſitiui, ſeu ſenſus communis: ſed paſſio non diuiditur contra ſubiectum, ergo memoria, & phantaſia non ſunt potentiæ diſtinctæ à ſenſu communi. p. p. arg. 1. q. ani. a. 13. arg. 8

4 Præterea intellectus minus dependet à ſenſu, quã quæcunque potentia ſenſitiuæ partis; ſed intellectus nihil cognoſcit niſi accipiendo a ſenſu: vnde dicitur in p. poſter. quod quibus deeſt vnus ſẽſus, deficit vna ſcientia, ergo multo minus debet poni vna potentia ſenſitiuæ partis ad percipiendum intentiones, quas non percipit ſenſus, quam vocant æſtimatiuam. p. p. arg. 4.

5 Præterea æſtimatiua non differt ab intellectu, vt enim docet Philoſophus 2. de ani. t. 154. differentiæ æſtimatiuæ ſunt ſcientia, opinio, & prudentia, quæ ad intellectum pertinent, & 3. de ani. t. 3. dicit quod intellectus eſt ille, quo anima intelligit, & exiſtimat; ſed intellectus eſt diſtinctus à ſenſu, vt patet, ergo æſtimatiua non eſt virtus ſenſitiua interior. 3. de ani. l. 4. & l. 7.

6 Præterea cogitatiua in homine reſpondens æſtimatiuæ in brutis eſt ipſemet intellectus quod patet tum ex Philoſopho 2. de ani. t. 18. vbi ait animam definitam eſſe vegetatiuo, ſenſitiuo, cogitatiuo, & motu, vbi per cogitatiuum neceſſario debet intelligere intellectiuum, alioqui diſiunctio eſſet manca, cum peculiare membrum deſideretur, tum quia officium cogitatiuæ dicitur eſſe diſcurrere de ſingolaribus, ſed diſcurſus cum nitatur propoſitionibus vniuerſalibus, quę ad ſolum intellectum ſpectant, pertinet ad intellectum, ergo cogitatiua eadem eſt cum intellecto. 2. de ani. l. 3

7 Præterea actus cogitatiuæ, qui eſt conferre, & componere, & diuidere, & actus reminiſcentiæ, qui eſt quodam ſyllogiſmo vti ad inquirendum, non minus diſtat ab actu æſtimationis, & memoriæ, quam actus æſtimatiuæ, debent ergo vel cogitatiua, & reminiſcentia poni aliæ vires præter æſtimatiuam, & memoratiuam: vel æſtimatiua, & memoratiua non debent poni aliæ vires præter phantaſiam. p. p. arg. 5.

8 Præterea Philoſophus de ſenſu c. p. duos tantum ponit ſenſus internos, dicens maxime communia, & propria animalium eſſe ſenſum, & memoriam. de ſenſu l. 9.

9 Præterea omnia, quæ cognoſcuntur per ſenſum 9. de ani. c. 13. arg.

gnoscũtur etiam per intellectum: sed intellectus non est distinctus in plures potentias, ergo nec sensus.

p.p.arg. sed contra. 10 Videtur quod sensus interni sint plures, quam quatuor. Auicenna enim in suo libro de anima ponit quinque potentias sensitiuas interiores, scilicet sensum communem, phantasiam, imaginatiuam, æstimatiuam, & memoriam.

p.p.a.4. 11 Præterea præter memoriam, quæ est conseruatiua intentionum non sensatarum datur in homine reminiscentia, quæ syllogistice inquirit præteritorum memoriam secundum intentiones indiuiduales, ergo sensus interni sunt plures, quam quatuor.

3. de ani. l. 3. & 6. de iuu. 13. Sed contra est, quod Philosophus meminit tantum quatuor sensuum interiorum, sensus communis 2. de ani. à t. 144. vsque ad t. 150. & de iuuentute c. 2. phantasiæ, seu imaginatiuæ 3. de ani. à t. 55. vsque ad finem: p. mer. l. p. memoriæ, seu reminiscentiæ, lib. peculiari de mem. & reminisc. æstimatiuæ p. met. c. p. vbi docet quædam animalia esse prudentia, quædam non: est 3. de ani. l. an. Tib. v. intellectus n. 7. & 10 autem prudentia naturalis in brutis vis æstimatiua, quæ est potentia apprehensiua conuenientis, & nociui. cogitatiuæ vero, quæ respondet æstimatiuæ in animalibus 3. de ani. t. 20. vbi illam vocat intellectum passiuum, quem dicit esse corruptibilem, & sine illo intellectum nihil intelligere.

c.p. 78. a. 4. q. sequenti. 2 Præterea ex diuersitate organorum arguitur diuersitas potentiarum, sed in homine reperiuntur quatuor organa præter organa sensuum exteriorum, vt dictum est, ergo sunt quatuor sensus interni.

q. de ani. a. 13. 3 Præterea ad perfectam sensus cognitionem quinque requiruntur, primo quod sensus recipiat species à sensibilibus, & hoc pertinet ad sensus proprios, & externos. Secundo quod de sensibilibus perceptis dijudicet, & discernat ad inuicem quod oportet fieri per potentiam, ad quam omnia sensibilia perueniũt, qui dicitur sensus communis. Tertio quod species sensibilium receptæ in eorum absentia conseruentur: & hoc etiam est necessarium reduci in aliquam potentiam: nam etiam in rebus corporalibus aliud est principium recipiendi, aliud conseruandi; cum interdum quæ sunt bene receptibilia sint male conseruatiua, huiusmodi autem potentia dicitur imaginatio, seu phantasia. Quarto requiruntur intentiones aliquæ, quas sensus non apprehendit, sicut nociuum, & vtile, & alia huiusmodi; & ad hæc cognoscenda peruenit homo inquirendo, & conferendo; alia vero animalia quodam naturali instinctu, sicut ouis naturali instinctu fugit lupum, vt nociuum, vnde ad hoc est in aliis animalibus æstimatiua naturalis, in homine autem vis cogitatiua, quæ est collatiua intentionum particularium, vnde & ratio particularis dicitur, & intellectus passiuus. Quinto requiritur, quod ea, quæ prius fuerunt apprehensa per sensum, & interius conseruata, iterum ad actualem considerationẽ reuocentur; & hoc pertinet ad vim memoratiuã, quæ in aliis animalibus est sine inquisitione, in hominibus vero est cum inquisitione & studio: vnde in hominibus non solum est memoratiua, sed etiam reminiscitiua. Necesse autem est hanc potentiam distingui ab aliis internis, quia actus aliarum est secundum motũ à rebus ad animam; actus autem huius est secundum motum ab anima ad res; diuersi autem motus diuersa principia motiua requirunt, principia autem motiua potentiæ dicuntur, & sic patet esse quatuor sensus internos.

p.p.q. 78. a. 4. c. q. de ani. a. 13. de mem. & remin. l. 2. op. 43. c. 4. Respondeo dicendum, quod cum natura non deficiat in necessariis, oportet esse tot actiones animæ sensitiuæ, quot sufficiunt ad vitam animalis perfecti; & quæcunque harum actionum non possunt reduci in vnum principium, requirunt diuersas potentias; cum potentia animæ nihil aliud sit, quam proximum principium operationis animæ, est autem considerandum, quod ad vitam animalis perfecti requiritur, quod non solum apprehendat rem ad præsentiam sensibilis, sed etiam ad eius absentiam, alioqui cum animalis motus, & actio sequantur apprehensionem, non moueretur animal ad inquirendum aliquid absens; cuius contrarium apparet maxime in animalibus perfectis, quæ mouentur motu progressiuo; mouentur enim ad aliquid absens apprehensum; oportet ergo quod animal per animã sensitiuam non solum recipiat species sensibilium, cum præsentialiter immutatur ab eis, sed etiam eas retineat, & conseruet, recipere autem, & retinere reducuntur in corporibus ad diuersa principia; Nam humida bene recipiunt, & male retinent; è contrario autem est de siccis. Vnde cum potentia sensitiua sit actus organi corporalis, oportet esse aliam potentiam quæ recipit species sensibiles, & quæ conseruat. Rursum considerandum est, quod, si animal moueretur solum propter delectabile, & contristabile secundum sensum, non esset necessarium ponere in animali nisi apprehensionem formarum, quas percipit sensus, in quibus delectatur, aut horret, sed necessarium est animali, vt quærat aliqua, vel fugiat, non solum quia sunt conuenientia, vel non conuenientia ad sentiendum, sed etiam propter aliquas alias commoditates, siue nocumenta. Sicut ouis videns lupum venientem fugit, non propter indecentiam coloris, vel figuræ, sed quasi inimicum naturæ, & similiter auis colligit paleam, non quia delectet sensum, sed quia est vtilis ad nidificandum. Necessarium est ergo animali, quod percipiat huiusmodi intentiones, quas non percipit sensus exterior. & huius perceptionis oportet esse aliquod aliud principium; cum perceptio formarum sensibilium sit ex immutatione sensibili, non autem perceptio intentionũ prædictarum, sic ergo ad receptionem formarum sensibilium ordinatur sensus proprius, & communis, de quorum distinctione dictũ est, & post etiam dicetur. Ad harum autem formarum retentionem, aut conseruationem ordinatur phantasia, siue imaginatio, 3. p. q. 30. a. 3. ad 3. quasi thesaurus quidam formarum per sensum acceptarũ, quæ proinde est altior potentia, quam sensus exterior, licet in hoc sit maxima certitudo, quia est principium omnis cognitionis humanæ, & semper oportet principia cognitionis esse exteriora. Ad apprehendendum autem intentiones, quæ per sensum non accipiuntur, ordinatur vis æstimatiua. Ad conseruandum autem eas vis memoratiua, quæ est thesaurus quidam huiusmodi intentionum: cuius signũ est, quod principium memorandi sit in animalibus ex aliqua huiusmodi intentione, puta quod est nociuum, vel conueniens; & ipsa ratio præteriti, quam attendit memoria, inter huiusmodi intentiones computatur. Considerandum est autem, quod, quantum ad formas sensibiles, non est differẽtia inter hominẽ, & alia animalia: similiter enim immutantur à sensibilibus exterioribus: sed quantũ ad intentiones prædictas differentia est. Nam alia animalia percipiunt huiusmodi intentiones solum quodam naturali instinctu, homo autem per quandam collationem, & ideo, quæ in aliis animalibus dicitur æstimatiua naturalis, in homine dicitur cogitatiua, quæ per collationẽ quandã huiusmodi intentiones adinuenit. Vnde etiã dicitur ratio particularis, cui medici assignant determinatum organũ, scilicet mediam partem capitis. Est enim collatiua intentionum indiuidualium, sicut ratio intellectiua intentionum vniuersalium, ex parte autem memoratiuæ, non solum habet memoriam, sicut cætera animalia in subita recordatione præteritorum, sed etiam reminiscentiam, quasi syllogistice

inquitendo præteritorum memoriam secundum indiuiduales intentiones Auic. veru ponit quintam potentiam mediam inter æstimatiuam & imaginatiuam, quæ componit, & diuidit formas imaginatas, vt patet cum ex forma imaginata auri, & forma imaginata montis, componimos vnam formam montis aurei, quem nunquam vidimus. Sed ista operatio non apparet in aliis animalibus ab homine, in quo ad hoc sufficit virtus imaginatiua, cui etiam hanc actionem attribuit Auic in quodam lib. quem fecit de sensu, & sensibilibus, & sic non est necesse ponere nisi quatuor vires sensitiuæ partis, scilicet sensum communem, imaginationem, æstimatiuam, & memoratiuam.

p. p. 78. a. 4. ad p. Ad primum ergo dicendum, quod sensus interior non dicitur communis per prædicationem, sicut genus; sed sicut communis radix, & principium exteriorum sensuum.

arg. 2. sed contra & in c. Ad secundum dicendom, quod præter sensum communem necesse est dare alios sensus internos, vt patet ex diuersis organis, & ex diuersis actionibus, quæ plura principia distincta requirunt. Falsom autem est sensum externom percipere rem in absentia, q. 19. a. 1. & rem præsentem, vt dictom est.

p. p. ad 3. Ad tertium dicendom, quod sicut vna potentia oritur ab anima mediante alia, vt supra dictum est, ita etiam anima subiicitur vni potentiæ mediante alia; & secundum hunc modum phantasticum, & de mem. l. 1. memoratiuom dicuntur passiones primi sensitiui. Vel dic, quod phantasia & memoria dicuntur passiones sensus communis, non quia ab illo non distinguatur, sed quia sensus communis est radix phantasiæ, & memoriæ, cum præsupponant actum sensus communis; sicut nutritiua, licet sit radix augmentatiuæ, & generatiuæ, quarum vtraque vtitur alimento, distinguitur tamen ab illis.

Ad quartum dicendum, quod licet intellectus operatio oriatur a sensu, tamen in re apprehensa per sensum intellectus multa cognoscit, quæ sensus percipere non potest, & similiter æstimatiua, licet inferiori modo.

3. de ani. l. 4 Ad quintum dicendum: quod Philosophus t. 154. 2. de ani loquitur de existimatione intellectuali, non 3. de ani. l. 7. autem de sensitiua. & similiter tex. 53. de ani. per existimationem intelligit illam quæ est intellectualis. Vnde alia lectio sic habet. Dico autem intellectum, 4 3. de ani. quo anima opinatur, & intelligit, opinio autem pertinet ad intellectum, vt docet Philosophus 2. de ani t. 152 Neque hoc mirum est, quia 3. de ani. t. 56. Philosophus duplicem facit phantasiam sensitiuam, & rationalem, seu intellectualem, sequens nominis rationem. Nam phantasia apparitio quædam est: apparet autem aliquid, & secundum sensum, & secundum rationem. Phantasia etiam habet suam operationem in absentia sensibiliom, vt ratio, & intellectus.

Tab. v. cogitatiua & v. Intellectus n. 7. & 10 Ad sextum dicendum, quod cogitatiua distinguitur ab intellectu nam raciocinatur de vniuersalibus, illa de intentionibus indiuidualibus, vnde & intellectus nominatur, quatenus habet absolutom iudicium de singularibus, & est in confinio intellectus, & supra omnes alias potentias sensitiuæ partis, & est tantum in homine. Neque hoc mirum est, quod cogitatiua nobis eleuetur ad aliquid efficiendum, puta ad discurrendum circa singularia, quod non potest vis æstimatiua in brutis. Cum enim secundum regulam Dion. c. 7. d. n. principia secundorum iungantur finibus primorum, cogitatiua, quæ est quid altissimum in parte sensitiua, attingens quodammodo ad partem intellectiuam, aliquid participabit illius, quod est in parte intellectiua infimum, scilicet, rationis discursum; præterea, quia sicut sensitiuus appetitus in homine, quia in illo habet quandam excellentiam, scilicet, quod natus est obedire rationi, potest esse principium actus voluntarij, & consequenter esse subiectum peccati, quod est propriom hominis, qui ex suis actibus laudatur, vel vituperatur, cum tamen sensus sit communis nobis, & brutis, ita cogitatiua ex eo, quod in nobis rationi coniungitur, habebit in nobis aliquam excellentiam. Vnde ad textum Philosophi dicendum, quod alij textus sic habent Anima determinata est vegetatiuo, sensitiuo, intellectiuo, & motu.

Ad septimum dicendum, quod illam eminentiam habet cogitatiua, & memoratiua in homine, non per id, quod est proprium sensitiuæ partis sed per aliquem affinitatem, & propinquitatem ad rationem vniuersalem, secundum quandam influentiam, & ideo non sunt aliæ vires, sed eædem perfectiores, quam sint in aliis animalibus. p. p. ad 7.

Ad octauum dicendum quod Philosophus loco cit. de sensu tantum meminit sensus communis, & memoriæ, non autem imaginationis, & æstimationis, quia hæ non distinguuntur a sensu ex parte rei cognitæ, sunt enim præsentiom, vel quasi præsentium, sed memoria distinguitur per hoc, quod est præteritorum inquantum præterita sunt. de sensu l.

Ad nonum dicendum, quod sensus recipit species sensibilium ex organis corporalibus, & est cognoscitiuus particularium, intellectus autem recipit species rerum absque organo corporali, & est cognoscitiuus vniuersalium, & ideo aliqua diuersitas obiectorum requirit diuersitatem potentiarum in parte sensitiua, quæ non requirit diuersitatem potentiarum in parte intellectiua. Recipere enim, & retinere in materialibus non est secundum idem, sed in immaterialibus secundum idem est. Et similiter secundum diuersos modos immutationis oportet diuersificare sensum, non autem intellectom. q. de ani. a. 13. ad 19.

Ad decimum, & vndecimum dictum est. in c. & ad arg.

ARTICVLVS III.

Vtrum omnes potentiæ sensitiuæ internæ insint omnibus animalibus.

Videtur quod non omnia animalia habeant omnes sensus internos. Dicit enim Philosophus de sensu. c. p. quod sensus, & memoria inest fere omnibus animalibus, ergo non omnibus insunt de sensu l. p.

2 Præterea dicit Philosophus p. met. c. p. quod quædam animalia carent memoria, & consequenter & phantasia, quam illa sequitur, ergo idem quod prius. p. met. l. p.

3 Præterea 2. de ani t. 16. dicitur, quod quibusdam animalibus non inest imaginatio vt apibus, & formicis. & vermibus, & t. 157. dicitur, quod imaginatio inest plurimis animalibus, quare non omnibos. 3. de ani. l. 6

Sed contra est, quod Philosophus docet sensum communem esse in omnibus animantibus de sensu. c. 2. similiter & imaginationem 3. de ani. t. 56. similiter & memoriam, nam hæc phantasiam sequitur, & 2. de ani. t. 17 & 28. dicit omnibus animantibus inesse appetitum conuenientis, & per consequens fugam nociui: sed talis appetitus sequitur apprehensionem conuenientis, & nociui, quæ est propria potentiæ æstimatiuæ, vt dictum est. ergo omnes sensus interni insunt omnibus animantibus. de sensu l. s. & 13 de anil. 16. 6. de ani. l. 5.

Respondeo dicendum, quod omnes sensus interni quodammodo insunt omnibus animantibus, quodammodo non. Ad cuius euidentiam sciendum, quod

animantia sunt in duplici differentia, quædam enim sunt perfecta, quibus præter tactum insunt alij sensus: quibus nimirum non solum inest sensitiuum siue motu progressiuo, vt ostrea, sed quæ præter id habent motiuum secundum motum progressiuum: quædam imperfecta, quibus nimirum inest solum 3. de ani l. 4. 6 & de sensu. l. 9. & 2. 3. de ani. l. 3. de iuuent. l. 3. sensus tactus, vt docet Philosophus 3. de ani t. 56. si ergo loquamur de sensu communi, hic inest omnibus animantibus siue perfectis, siue imperfectis, primo quia ad illum perueniunt immutationes omnium sensuum, sicut ad communem terminum, vt dicit Philosophus 2. de ani. t. 149. secundo quia si ibid. tactui tribuitur à Philosopho 2. de ani. t. 146 discretio sensibilium, puta albi, & dulcis, non id tribuitur illi quatenus est sensus proprius, sed quatenus est idid. fundamentum omnium sensuum, & propinquius se habet ad fontalem radicem omnium sensuum, qui est sensus communis. Tertio, quia non alia ratione organum tactus est circa cor, quam quia ibi est organum primi sensitiui, seu sensus communis, in quem fiunt alterationes omnium sensuum, vt dicit Philosophus de iuuent c. 2. Quarto quia, vt dicit ibidem, in eadem parte est primum sensitiuum, seu sensus communis, & principium nutritiuum, hæc enim duo sunt inseparabilia, sed principium nutritiuum inest omnibus animalibus, ergo & sensus communis. Si vero loquamur de imaginatione, seu phantasia, hæc cum sit motus factus à sensu secun- 3. de ani l. 6. dum actum, vt dicit Philosophus 2. de ani t. 161 requirit aliam potentiam, quam sensitiuam externam; cum enim secundum diuersitatem actuum distinguantur potentiæ, & diuersitas motus requirat diuersa mobilia, quia quod mouetur non mouet seipsum, sed alterum; necessarium videtur, quod sit alia potentia phantasia, seu imaginatio à sensu. Est 3. de ani. l. 16 autem, vt docet Philosophus 3. de ani. t. 57. phantasia duplex, vna sensibilis, quæ animalibus conuenit, altera deliberatiua, quæ tantum est in hominibus, quia considerare vtrum hoc sit agendum, aut hoc, quod est deliberare, opus est rationis. Sensibilis autem ita conuenit animalibus, vt reperiatur in omnibus etiam imperfectis, quæ decisa viuunt, nam 2. de ani. l. 4. vtraque pars animalis insecti retrahit se, si pungitur, & etiam habet motum secundum locum, vt ad sensum apparet, & per consequens debet habere phantasiam, quia hæc, vt dictum est, nihil aliud est, quam motus factus à sensu secundum actum: & præterea appetitum, nam ad sensum de necessitate sequitur lætitia, & tristitia, siue delectatio, & dolor. Necesse enim est si sensibile perceptum est conueniens, quod sit delectabile, si autem est nociuum, quod sit dolorosum. Vbi autem est dolor, & ibid & 2. de ani l. 6 delectatio, oportet quod sit desiderium, & appetitus; & ita necesse est quod si pars decisa sentit, quod etiam habeat appetitum: verum quia phantasiæ communiter tribuitur determinatum organum in corpore, ideo sciendum, quod phantasia sensibilis duplex est, vna determinata, quæ solis animalibus perfectis conuenit, quæ nimirum in illis remanet, etiam abeuntibus sensibilibus, cuique organum determinatum tribuitur ad maiorem perfectionem, & determinationem sui actus, sine quo phantasiæ actus nullo modo esse posset, sicut actus visus nullo modo potest esse sine oculo. Altera est indeterminata, & confusa, quæ inest animalibus imperfectis, quia motus phantasiæ non remanet in eis post apprehensionem sensus, quod verum est etiam in formicis, & apibus nedum vermibus, & alijs animali- 3. de ani l. 5. bus imperfectis. Licet enim in earum operatione plurimum prudentiæ appareat, vt in illis videatur esse phantasia determinata, vere tamen non hæc, sed alia indeterminata illis inest, nam opera illa prudentiæ formica, & apis operantur naturali inclinatione, non ex hoc, quod habeant phantasiam determinatam, & distinctam à sensu; non enim phantasiantur aliquid, nisi dum mouentur à sensibili, quod autem operantur propter finem, quasi prouidentes in futurum non contingit ex hoc, quod habeant aliquam imaginatione ipsius futuri, sed imaginantur actus præsentes, qui ordinantur ad finem ex naturali inclinatione magis quam ex apprehensione. Illa autem animalia ex Philosopho phantasiam habent determinatam, & perfectam, quibus aliquid secundum phantasiam apparet, etiam dum non actu sentitur. Propterea vero animalibus 3. de ani l. 16 imperfectis inest imperfecta, & indeterminata phantasia, animalibus vero perfectis perfecta, & determinata, quia animalibus, sicut mouentur, ita illis inest phantasia, sicut & concupiscentia, vt docet Philosophus 3. de ani. t. 56. mouentur autem animalia imperfecta, vt dicit Philosophus ibidem, non determinate, quasi intendentes aliquem determinatum locum in suo motu, sicut accidit in animalibus perfectis, quæ mouentur motu progressiuo, quæ imaginantur aliquid distans, & illud concupiscunt, & ad illud mouentur. Nam illa non imaginantur aliquod distans, quia nihil imaginantur nisi ad præsentiam sensibilis, sed cum læduntur, imaginantur illud, vt nociuum, & retrahunt se, & cum delectantur, extendunt se super illud, & applicant se illi. & sic in eis est phantasia, & concupiscentia indeterminata, inquantum imaginantur, & concupiscunt aliquid, vt conueniens, non autem vt hoc, aut illud, aut hic, aut ibi sed habent confusam imaginationem, & concupiscentiam. Et ex his sequi- Tab a. æstimatiua. n. p & 4. 2. de ani l. 13. tur, quod etiam omnibus animalibus, siue perfectis siue imperfectis, conuenit vis æstimatiua: cum enim hæc apprehendat rationem conuenientis, & nociui, quam sensus exterior non apprehendit, & detur animalibus, vt per eam ordinantur in actiones proprias, vel passiones prosequendas, vel fugiendas, sicut omnibus animalibus conuenit apprehendere co- 3. de ani. l. 6. l. 3. l. 7. 3. d. 35. q. p. a. 2. quæstiuncula. 2. ad p. 2. 1. c. q. 15 de ver. a. 1. c. uueniens, & nociuum, & illud appetere, vel fugere, vt dictum est ita omnibus conuenit æstimatiua naturalis, quæ propterea necessario debet esse potentia distincta à sensibus externis, & ab alijs internis, quia habet actum, & motum diuersum ab actibus, & motibus aliorum sensuum: & consequenter debet habere proprium organum, quia pars sensitiua non habet aliquam operationem sine organo, vt dicit Philosophus 3. de ani. t. 7. ad differentiam intellectus, qui est separatus ab organo: & hæc potentia cæteris potentiis sensitiuis nobilior est, & est suprema partis sẽsitiuæ, quia participat aliquid rationis, & ideo continuat animalia cum hominibus. Sciendum enim est, quod quia vt dicit Dionys. c. 7 d. n. diuina sapientia coniungit fines primorum principijs secundorum, quia omnis natura inferior in sui supremo attingit ad infimum naturæ superioris, secundum quod participat aliquid de natura superioris, quamuis deficienter, ideo tam ex parte apprehensiuarum virium, quam ex parte appetitiuarum sensitiuæ partis aliquid est, quod competit sensibili animæ secundum propriam naturam, aliquid vero, secundum quod habet aliquam participationem modicam rationis, attingens ad vltimum eius in sui supremo; quod enim animal imaginetur, & conseruet formas acceptas per sensum, hoc est de natura sensitiuæ apprehensionis secundum se, & competit imaginationi, quæ proinde conuenit animæ sensibili secundum propriam rationem; sed quod apprehendat illas intentiones, quæ non cadunt sub sensum,

de sensu .9. Ad secundum dicendum, quod Philosophus nominat odorem, & saporem passionem, quia vtrumque est in tertia specie qualitatis, quæ est passio, vel passibilis qualitas; Dicit autem saporem, & odorem fere . esse eandem passionem, quia vtrumque causatur ex permixtione humidi, & sicci secundum aliqualem terminationem à calido: non tamen vtrumque eorum est omnino in eisdem, quia odor magis sequitur siccum; & ideo principalius est in fumali euaporatione, sapor autem magis sequitur humidum.

2. de anim. l. 19 Ad tertium dicendum, quod in eadem parte mixti non est inconueniens esse saporem, & odorem, imo & suauem saporem, & suauem odorem. & aliquando suauem saporem, sed non suauem, & dulcem odorem, vel è conuerso, licet consistat in humido aqueo aliqualiter digesto, & odor in sicco aereo aliqualiter contemperato; & ratio huius est; quia non est inconueniens vtramque substantiam scilicet subtilem aeream, & aqueam grossiorem commixtas esse, & aliquando quidem secundum debitam proportionem vtriusque & sic est suauitas saporis, & odoris, aliquando vero secundum debitam proportionem in vna, & non in altera, & tunc erit suauitas in vno, & non in alio.

de sensu l. 11 Ad quartum dicendum, quod aquæ odoriferæ habent etiam humidum comprehensum à sicco, vt possint odorem emittere.

de sensu l. 5. Ad quintum dicendum, quod id, quod est odoratus, dupliciter potest accipi, Vno modo secundum potentiam, & sic organum odoratus est aeris, vel aquæ, vt dicitur 2. de ani. t. 97. & probatur, quia organum odoratus est in potentia, odor in actu, qui est per calorem, vel ignem, & ita oportet, quod sit potentia calidum; potentia autem calidum est materia frigidi: quia eadem est materia contrariorum. Nec potest esse in potentia ad vnum eorum, nisi secundum quod est actu sub altero, vel perfecte, vel imperfecte, sicut quando est sub forma medij: & ideo oportet, quod substantia, & essentia organi odoratus sit id, quod est actu frigidum, & humidum, quod præcipue est in loco circa cerebrum, vnde organum odoratus est circa cerebrum Alio modo accipitur secundum actum, & sic est verum quod dicitur à Philosopho l. de sensu c. 2. quod est ignis, vbi signanter non dixit odoratiuum esse ignis, sicut dixerat sensitiuum sonorum esse aëris, & visiuum oculi esse aquæ, sed dicit odoratum esse ignis, odoratiuum enim dicitur secundum potentiam, sed odoratus secundum actum: quod autem odoratus secundum actum sit ignis, probat Philosophus cap. citato lib. de sensu, quia odoratiuum, seu organum habens virtutem odorandi oportet quod sit hoc in potentia, quod actualis odoratus in actu, vt manifeste cōstat ex hoc, quod sensibile facit sensum agere, seu esse in actu, atque adeo operari, oportet enim quod sensitiuum sit in potentia sensibile, alioqui non pateretur ab ipso: vnde relinquitur quod sensitiuum sit in potentia sensus in actu. Manifestum est autem, quod fumalis euaporatio est causa cur sentiatur odor, fumalis autem euaporatio est ab igne, vel à quocunque calido, ergo odoratus in actu fit per caliditatē, quæ principaliter est in igne: & ideo in temporibus, & locis calidis flores sunt maioris odoris.

ad 3. & 4. Ad sextum patet ex dictis.

ARTICVLVS III.

Vtrum odor nutriat.

de sensu l. 14 **V**Idetur quod odor nutriat. Dicit enim Philosophus de sensu, & sensili cap. 6. quod odor confortat cerebrum: sed hoc facit nutriendo, ergo odor nutrit.

2 Præterea si odor non nutrit, ad nihil est vtilis: sed hoc dici non potest, ergo odor nutrit. ibid.

Sed contra est. Philosophus de sensu cap. 6. dicit quod odor non nutrit. ibid.

Respondeo dicendum, quod odor non nutrit, quod potest esse manifestum primo, quia alioqui odoratus esset sensus nutrimenti, quod est falsum, cum sensus nutrimenti sit tantum gustus. Secundo quia omnis cibus debet esse compositus ex pluribus elementis, vt patet, tum quia elementa simplicia non nutriant, quia animalia, quæ ex his nutriuntur, composita sunt ex quatuor elementis: ex eisdem autem nutritur aliquid, ex quibus est, vt dicitur in 2. de gen. tum quia ex cibis generatur aliqua superfluitas, vel interius, vt patet in animalibus, intra quorum corpora sunt quædam loca deputata ad congregationem superfluitatum, vel exterius, sicut in plantis, quarum superfluitas statim exterius emittitur, sicut patet de gummis arborum & de alijs huiusmodi. Si autem aliquod animal, vel planta nutritetur simplici elemento, nulla fieret superfluitas, cum non sit ibi aliqua difformitas partium: cum autem nullum elementum sit aptum nutritioni propter simplicitatem, adhuc amplius aqua habet speciale impedimentum, quare sola non possit nutrire sine admistione alicuius terrestris: sicut agricultores adhibent fimum, vt aqua commixta nutriat plantas, quia nutrimentum constituit, & generat aliquid in substantia nutriti, & ideo oportet, quod sit aliquid corporale, & solidum, quod non competit aquæ. Vnde aqua sola non potest nutrire, & multo minus aër, & ita relinquitur, quod odor non possit nutrire: manifestum enim est, quod odor, cum sit qualitas, secundum se non potest nutriendo constituere substantiam, nisi ratione susceptiui, quod est aër, vel aqua. & si odor esset euaporatio, vel fumalis exhalatio adhuc ratio remanet, quia vtrumque pertinet ad naturam aëris. Tertio idem probatur, Quia in omnibus animalibus est aliquis locus, in quo primo recipitur cibus, scilicet stomachus, vnde deriuatur ad singolas partes corporis. Quia vero animalia plurima respirando odorant, si consideremus ipsum odorabile, manifestum est, quod sentitur organo circa cerebrum existente, vt supra dictum est, ipse autem aër respiratus, cum quo odor attrahitur, vadit ad locum respirationum, idest ad pulmonem. manifestum est autem, quod in animalibus neque cerebrum, neque pulmo est locus recipiens cibum. Vnde manifestum est, quod odor non nutrit.

de sensu l. 14 Ad primum ergo dicendum, quod odor confortat propter immutationem, quæ est à calido humido, & sicco, & propter delectationem, sicut & malus odor corrumpit.

Ad secundum dicendum cum Philosopho de sensu cap. 6. quod licet odor non nutriat, confert tamen ad sanitatem, sicut manifestum est ad sensum, & per ea, quæ supra dicta sunt, quia sicut sapor ordinatur ad nutritionem, ita odor ad sanitatem.

QVÆSTIO LXXIII.

De actu odorandi.

Deinde considerandum est de actu odorandi.

CIRCA QVEM QVÆRITVR.

Vtrum ad actum odorandi requiratur, vt odor realiter perueniat ad odoratum.

ARTICVLVS.

Vtrum ad actum odorandi requiratur, vt odor realiter perueniat ad odoratum.

2 de ani l. 15 Videtur quod ad actum odorandi requiratur, vt odor realiter perueniat ad odoratum. Dicit enim Philosophus 2. de ani t. 75. quod eadem est ratio de sono, & odore, in modo perueniendi ad sensum, sed sonus realiter peruenit vsque ad auditum per aeris commotionem, vt dicit Philosophus ibidem, ergo & odor.

2. de ani. l. 20 lib. de sens. l. 14. 2 Præterea odor ab homine non sentitur, nisi respirando, vt dicit Philosophus 2. de ani. t. 97. & de sens. c. 5. sed per respirationem attrahitur aer affectus vapore odorifero, ergo odor peruenit ad odoratum realiter.

de sensu l. 16 3 Præterea dicit Philosophus lib. de sens. c. 6. quod odor peruenit ad olfactum per aerem continuum vsque ad illum, tamquam per medium, & odorem prius agere in medium, & per medium in olfactum, ergo idem, quod prius.

de sensu l. 5 & 14. Sed contra est, quod Philosophus de sensu c. 5. dicit, quod odor non est fumalis euaporatio, tum quia longius diffunditur odor, quam fumalis euaporatio: tum quia corpora odorata diminuerentur, & tandem totaliter resoluerentur; at hoc posito, res odorata procul existens sentitur, ergo cum non possit sentiri per fumosam exhalationem, quæ nulla est in medio longe distante, necesse est, quod sentiatur per spiritualem medij immutationem.

de sensu l. 14. q. 40. 2 Præterea in aqua sentitur odor, vt dicit Philosophus ibidem: sed non potest realiter multiplicari in aqua, vel ratione qualitatis, quia odor non est realiter actiuus, vt dictum est, neque mediante euaporatione, vel fumosa exhalatione, quia vt dicit Philosophus ibidem, vapor pertinet ad aquam, quæ non est odorabilis sine admixtione sicci, fumus autem non potest fieri in aqua, in qua tamen fit odor, cum quædam animalia odorant in aqua, ergo debet multiplicari intentionaliter, & sic non perueniet ad odoratum realiter.

2 de ani. l. 20 Respondeo dicendum, quod sensus olfactus immutatur per medium, scilicet aerem, & aquam. Nos enim per aerem odoramus, & animalia similiter aquatica odorem sentiunt, non solum illa, quæ habent sanguinem, sed etiam illa, quæ carent sanguine; quod apparet ex hoc, quod quædam eorum de longinquo veniunt ad alimentum, quod non posset esse, nisi inquantum prouocantur ab odore, sicut patet de vulturibus, qui ex multis diebus dicuntur ad cadauera conuenire. Quomodo autem odor ad tam remota spatia diffundatur, dubitatio est. Sciendum itaque est, quosdam posuisse omnes sensus quodam perfici tactu. Dicebant enim oportere, quod sensus sensibile contingat, ad hoc quod sentiatur. Aliter tamen existimabant hoc accidere in visu, & in aliis sensibus: dicebant enim quod ex visu egrediebantur lineæ visuales progredientes vsque ad rem visam, & ex earum contactu visibile videbatur. In alijs autem sensibus dicebant, quod è conuerso sensibile perueniebat ad sensum, & quod in tactu, & gustu hoc manifeste videtur accidere; nam tangibile, & gustabile quodam contactu sentiuntur. In auditu etiam idem videtur esse, nam aer motus vsque ad auditum pertingit. Circa olfactum etiam idem esse dicebant: ponebant enim quod à corpore odorabili resoluitur quædam fumalis euaporatio, quæ est subiectum odoris, & peruenit vsque ad olfactum. Causa vero huius diuersitatis hæc esse videtur, quia antiqui non ponebant, nec percipiebant aliquid de immutatione spirituali medij, sed solum de mutatione naturali. In aliis autem sensibus apparet quædam immutatio naturalis in medio, sed non in visu. Manifestum enim est quod soni, & odores deferuntur per ventos, vel impediuntur, colores autem nullo modo. Manifestum etiam est, quod contrariorum colorum species per eandem partem aeris deferunt ad visum; sicut cum vnus videt album, alius nigrum simul existentes in eodem aere, & eodem aere vtentur pro medio. Quod quidem in olfactu non accidit, nam contrarij odores etiam in medio se impedire inueniuntur; & ideo non percipientes immutationem, qua medium immutatur à visibili, posuerunt quod visus deferretur vsque ad rem visam: sed quia percipiebant immutationem, qua medium immutatur ab aliis sensibus, credebant quod alia sensibilia deferrentur ad sensum. Sed manifestum est quod hoc in olfactu non potest accidere. Cum enim odor cadauerum vsque ad quinquaginta milliaria, vel amplius a vulturibus sentiantur, implicat quod aliqua corporalis euaporatio cadaueris vsque ad tantū spatium diffundatur: præcipue cum sensibile immutat medium vndique secundum eandem distantiam, nisi impediatur: Non autem sufficeret ad occupandum tantum spatium, etiam si totum cadauer resolueretur in fumosam euaporationem; cum sit certus terminus rarefactionis, ad quem corpus naturale peruenire potest, qui est raritas ignis; & præcipue cum par huiusmodi odorem cadauer non appareat sensibiliter immutatum, & ideo dicendum est, quod ab odorabili resolui quidem potest fumalis euaporatio, quæ tamen non pertingit semper vsque ad terminum, vbi odor percipitur, sed immutatur medium spiritualiter, vltra quam dicta euaporatio pertingere potest. Quod autem spiritualis immutatio sit a visibili magis, quam ab aliis sensibilibus, ratio est, quia visibiles qualitates insunt corporibus corruptibilibus secundum quod communicant cum corporibus incorruptibilibus, vnde habent esse formalius, & nobilius, quam reliqua sensibilia, quæ sunt propria corporum corruptibilium.

de sens. & l. 6. Ad primum ergo dicendum, quod non est eadem omnino ratio soni, & odoris. Cum enim eadem sit generatio soni, & immutatio auditus a sono, sicut sonus generatur per motum localem, vt dictum est, ita & immutatio organi auditus à sono fit per motum localem. Odor autem non generatur per motum localem, sed per commixtionem primarum qualitatum, vt dictum est, & immutatio organi odoratus ab odore fit per alterationem medij, quod aliquando alteratur vsque ad odoratum, aliquando non, & tunc fit immutatio organi ab odore intentionaliter, non autem realiter, vt dictum est. Addo quod in beatorū corporibus erit in summo, & percipietur tantum spiritualiter sine vlla euaporatione, sicut & sonus percipietur à beatis tantum intentionaliter sine reali commotione aeris. (q. 65. a. p. q. 70 a. vn.; de sensu l. 16 in c.; 4 d. 44. q. 2. a. p. quæst. 4 c. & ad 3.)

de sensu l. 14 in c. & ad 2. Ad secundum dicendum, quod odor potest peruenire realiter vsque ad olfactum, quando res odorata parum distat ab odorante; secus vero, quando multum distat, vt patet exemplo vulturum, vt dictum est.

de sensu l. 14 Ad tertium dicendum, quod licet sæpe per respirationem aer respiratus, qui vadit ad locum respirationis, id est pulmonem, odorem realiter attrahit, non tamen semper attrahitur realiter vsque ad

ſenſorium odoratus.qui eſt circa cerebrom,ſed aliquando attrahitur tantum intentionaliter, quando nimirum odoramus rom odoriferam longe diſtanſem.

QVÆSTIO LXXIV.

De organo odoratus.

Deinde conſiderandum eſt de organo odoratus.

CIRCA QVOD QVÆRITVR

Vtrum caruncula mamillares ſint organum odoratus.

ARTICVLVS.

Vtrum caruncula mammillares ſint organum odoratus.

a de ani.l. 2. VIdetur quod organum ndoratus non ſint caruneulæ mammillares. Diett enim Philoſophus 2 de ani.t. 98.quod naſus, ſeu nares ſunt inſtrumentum odoratus Quod idem docet p de part.e.p. 2. de part.c.10. p.de hiſtor.ani.c.15. ergo caruneulæ mammillases non ſunt organum odoratus

de ſenſu l.1s 2 Prætetea illud eſt organum ſenſus olfactus, quo diſcernuntur odotum differentiæ, ſed hoe ſunt nares, vt dicitur cap. 5. de ſenſu. & ſenſibili, ergo nares ſunt organum olfactus, non earunculæ mammillates.

3 Prætetea organum eſt inſtrumentum ſentiendi, cuiuſque eſt peculiare officium, & actio, vt dieis Philoſophus 2.de part.c. 9. ſed inſtrumentum ſentiendi & actio pertinet ad nares, vt dieit Philoſophus 2.de part.e.10 ergo idem, quod prius.

4 Prætetea earuneulæ mammillares ſunt de natura eerebri, quod eſt expers ſenſus, vt dicit Philoſophus 2. de part. e. x. ſed ſenſorium ſenſus debes eſſe animatum, vt dictum eſt, etgo.

de ſenſu,l.5. 23. Sed contra eſt, qood Philoſophus de ſenſu. cap. 2. dicit quod organum olfactus eſt eirea eerebrum, & cap 5 doeet odores tranſire per nares ad cetebrum, vt ibi ſentiatur.

3.de ani l r. 2.de ani l.4 Op.43 c 3. Reſpondeo dicendum, quod vt dictum eſt, aliud eſt organum odoratus. ſeu organum primum, aliud ſenſorium: ſeu aliud eſt organum pnmum intrinſecum, aliud proximum extrinſecum, vel ſecundum Philoſophum 2. de ani s 146 aliud eſt organom primum extesnū, aliud vltimum internum, ſi loquamut de organo proximo vel primo extrinſeco, illud eſt naſus, ſeu nares, vt docet Philoſophus locis citatis in obiectis & probant prima tria obiecta. Si vero loquamur de ſenſorio ſeu organo vltimo vel primo intrinſeco, illud eſt eirca eerebrum; in anteriori enim eius parte prope foramina narium, quæ ſunt iuxta concauitatem oculorom, ſunt duæ caruneulæ ad modum extremitatis mammillæ. quæ proceſſus mammillares, ſeo earuneulæ mammillares dieunsur, quæ earo ſpongioſa eſt, contrahiturque, & dilaratur, & hæc caro eſt ſenſoriom olfactus, quod probatur, primo quia neceſſe eſt ſenſorium odoratus eſſe circa cerebrum, vt manifeſte patet primum ex ſecondario fine reſpi-

de ſenſu.l.13 rationis a natura inſento, Vnus enim. & primarius eſt ad adiutorium thoracis, ſeu pectoris. & ad refrigerandum ealorem eordis: ſecundarius autem eſt ad percipiendum odorem. Dum enim homo reſpirat commouet aerem per nares attrahendo, & ſic facit pertranſire odores ad eerebrum, vbi eſt organum olfactus: propterea vero in homine præſertim reſpiratio habet hunc finem, qoia inter cæreta animantia habet ſecundum proportionem ſuæ magnitudinis maius eerebrum, & humidius aliis animalibus, & ideo in homine motus odorum ad cerebrum tedocit ad debitam menſuram ſuperexceſſum humidisatis, & frigiditatis illius; Non mouerentur autem, nee attraherentur odores ad cerebrum, niſi ibi eſſet ſenſorium odoratus, mediante quo eerebrum conſortatnr. Deinde ex eo, quod homo, vt inquit Philoſophus 2. de ani s.92. habet peiorem olfactum multis aliis animalibus: huius enim ratio eſt, quia eum inſtrumentum ſenſus debeas eſſe proportionatum ſuo ſenſibili, ſicut odos cauſatur ex calido, & ſieco, ita ad bonitatem inſtromenti ſenſus, ſeu organi exigitur victoria ealidi, & ſicci. Homo autem habet eerebrum, in cuius vicinio poſitum eſt inſtrumentum olfactus maius omnibus aliis animalibus, vt dictum eſt, tum vt liberius in eo perficerentur operationes interiores virium ſenſitiuarum, quæ ſunt neceſſariæ ad operationem intellectus, tum vt frigiditas eerebri temperares ealorem cordis, quem neceſſe eſt abundare in homine ad hoc, quod homo ſit rectæ ſtaturæ; & ideo cum cerebrum ſit humidum, & frigidum in ſe conſideratum impeditur in homine bonitas olfactus, quire- quiris ſiecitatem; & propter hoc homo praue odorat. & nihil odorabilium odorat, niſi quod eſt ſecundum aliquam excellentiam indueens delectasionem, aut contrarium. Item ex differentia in modo odorandi inter animantia reſpirantia, & non reſpirantia, quæ ex diuerſa diſpoſitione organi, & non ex neceſſitate ſenſus procedit: ideo enim animalia non reſpirantia odorant non reſpirando, quia organum odoratus in illis eſt ſine operculo, reſpirantia vero habent operculum, quod oportet aperiri ampliatis poris per reſpirationem; tale autem operculum eſt in naſo, vt patet, ſed verſus cerebrum. Prætetea ex natura organi olfactus, cum enim odos funderur in ſieco, ſicus ſapor in humido, organum ſeu ſenſorium debet eſſe potentia ad odorem, & conſequēter ad ſiccum quod autem eſt potentia calidum, & ſiecum, eſt frigidum, & humidum. ergo ſenſorium olfactus debet eſſe frigidum, & humidum, & conſequenter debet eſſe in loco frigido, & humido, qualis eſt locus circa cerebrum Poſtremo ex differentia inter primum organum, ſeu ſenſorium tactus, & guſtus, & primum organum, ſeu ſenſorium viſus, auditus, & odoratus; illud enim eſt cor, vt dicit Philoſophus 2. de ani.s. 107. & de ſenſu c.2. hoc vero cerebrum; & ratio vtriuſque inquit Philoſophus ibidem, ex parte olfacto, & viſus, hæc eſt, quia cerebrum, in cuius vicino ſunt prima organa ſenſus viſus, & olfactus, eſt inter omnes corporis partes humidius, & frigidius, & ita habet naturam aquæ. quæ eſt naturaliter humida, & ſic congruit organo odoratus, quod debes eſſe calidum in potentia, & organo viſus, quod debes eſſe aquæ; ex parte auditus, ratio eſt, quia ſicut cor eſt principium operationum vitæ; & ideo iuxta illud eſt ſenſorium guſtus, & tactus, qui ſunt ſenſus maxime neceſſarij animalibus, ita & cerebrum eſt principium operationum animalium; & ideo iuxta illud ponuntur ſenſoria viſus, auditus, & odoratus; licet enim ſenſitiuum principium primo ſit in corde, vbi eſt fons caloris; nihil enim eſt ſenſitiuum ſine calore, vt dicitur 2. deani. t.130. a corde tamen deriuatur virtus ſenſitiua ad cerebrum, & exinde procedit ad tria prima organa ſenſuum viſus, auditus, & odoratus. Ideo vero ſenſoria guſtus, & tactus referuntur ad cor per medium coniunctum, & poſita ſunt iuxta illud, inquit Philo-

Marginal notes (right column): 2.de an l.19 de ſenſu l.19 p.p. 91 a 3. ad p q de ani.a.8 c; l.10.; 2. de ani.l. 10.; de ſenſu l.t; 2. de ani l.13 de ſenſu l.5

de sensu l. 5. sophos ibidem, quia cor est oppositum cerebro secundum situm, & qualitatem, sicut enim cerebrum est frigidissimum omnium, quæ in corpore sunt ita cor est calidissimum inter omnes corporis partes, & proinde sibi inuicem opponuntur secundum situm, vt per frigiditatem cerebri temperetur caliditas cordis: propterea oportuit sensorium, & primum organum tactus, quod est terreum, esse principaliter in loco calidissimo corporis, scilicet adeo iuxta cor, vt per illius caliditatem cerebri frigiditas ad temperiem reduceretur. Quin etiam ideo cerebrum fuit in supremo corporis collocatum, ne operationes animales, quæ ibi perficiuntur per principia sensitiua iuxta illud existentia, vt dictum est, per diuersas corporis transmutationes impedirentur: cor vero positum est in medio, vt ex eo facile per totum corpus operationes vitæ, quæ ibi perficiuntur, per sensoria iuxta illud existentia diffunderentur. Vnde manifestum est, quod sensorium odoratus est iuxta cerebrum: nihil autem assignari potest, quod existat iuxta cerebrum, quod possit esse aptum sensorium odoratus, præter dictas carunculas mamillares. Nam cum sint spongiosæ, possunt facile recipere euaporationes, & exhalationes odoriferas, quibus confortatur cerebrum, eius omnia frigiditas contemperatur, & contra superfluam banc frigiditatem, ex qua sæpe oriuntur rheumaticæ infirmitates, mediante perceptione odorum delectabilium, per attractionem aeris ad locum cerebro proximum delatorum, & propter talem finem vt inquit Philosophus de sensu c. 5. à natura institutorum, sanitas inducitur, ergo dicendum est, & sensorium odoratus esse iuxta cerebrum, nam cum ad ipsum ascendant, vt ex eorum perceptione vtiles effectus in illo causentur, necesse est ascendat ad proprium sensorium, quod est principium delicitiuum odoratiouis. Præterea dicendum est sensorium olfactus iuxta cerebrum existens esse prædictas carunculas mammillares, cum hæ ibi existant, vt asserunt medicorum principes, & aptissimæ sint ad recipiendas illas præter rim odorum species, quæ propter cerebri vtilitatem sunt factæ, vt per se manifestum est, & nihil ibi existat, quod sit aptum ad monos sensorij odoratus excquendum, dicendum est illas esse tale sensorium, & ex his patet ad primum.

quol. cit.

de sensu l. 9 & 13.

1. de ani. l. 14 10 c. Ad secundum dicendum, quod per primum organum, quod respectu visus est oculus, respectu au-
2. de ani. l. 2. ditus aures, respectu odoratus nares, vt dictum est,
de sensu l. 22 sensus immediate, & primo suscipit species sine materia, sed elicit, & perficit sensationem, & discernit, & iudicat de odorum differentiis per sensorium odoratus, quod est circa cerebrum, vt dictum est. Ad Textum vero Philosophi dicendum, quod ibi tantum refert dictum quoddam Heracliti, vt patet ex contextu, qui sic habet, quamobrem dixerat Heraclitus, quod si omnes res fumus fierent, nares de odore dignoscerent.

loc. c. ad 3. Ad tertium dicendum, quod nares attrahunt aetem odoribus affectum, & primo recipiunt species sine materia, vt dictum est, & consequenter sunt primum, & immediatum organum per comparationem ad sensibile; non sunt autem sensorium, nec principium elicitiuum olfactus.

1. de ani. l. 17 Ad quartum dicendum, quod quia sensorium debet esse animatum, vt dicit Philosophus 2. de ani. t. 8a. cerebrum vero caret sensu, vt dicit Philosophus 2 part. c. 10. carunculæ mammillares, quæ sunt sensorium odoratus, sunt animatæ, ac proinde diuersæ naturæ à cerebro.

QVÆSTIO LXXV.

De potentia odoratiua.

Deinde considerandum est de potentia odoratiua.

CIRCA QVAM QVÆRITVR.

Vtrum, odoratus hominis sit peior odoratu aliorum animalium.

ARTICVLVS.

Vtrum sensus odoratus hominis sit peior odoratu aliorum animalium.

Videtur quod odoratus hominis sit peior odoratu aliorum animalium. Dicit enim Philosophus 2. de ani. t. 92. & de sensu cap. 5. quod sensum odoratus peiorem habemus, & per ordinem ad cætera animalia, & per comparationem ad cæteros sensus, qui in nobis sunt. 2. de ani. l. 19 de sensu l. 9.

2 Præterea instrumentum sensus debet esse proportionatum suo sensibili, sed odor causatur ex calido, & sicco, ergo ad bonitatem instrumenti odoratus exigitur victoria calidi, & sicci; sed sensorium odoratus in homine cum sit proximum cerebro, quod est frigidum, & humidum, proxime ad hanc complexionem accedit; vnde etiam dictum est, quod est complexionis aqueæ, ergo homo peius odorat, quam videat, & quam cætera animalia odorent ob sensum minus perspicacem ad discernendum de suo obiecto. ibid.

3 Præterea dicit Philosophus lib. 2. de part. c. 7. quod homo inter omnia animalia habet cerebrum maius secundum quantitatem sui corporis: sed animal habens cerebrum maius secundum quantitatem sui corporis necessario deficit in sensu odoratus, ergo idem, quod prius. ibid.

Sed contra est, quod Philosophus de sensu c. 6. dicit, quod odorabile delectans, vel contristans est proprium hominis, quia solus homo huiusmodi odores melius discernit; sed sensus eo melior est, quo melius discernit suum obiectum, ergo odoratus in homine non est peior odoratu aliorum animalium, sed melior. de sensu l. 13 ibid.

Respondeo dicendum, quod dupliciter potest comparari odoratus hominis ad odores: vno modo ad odores delectabiles, vel contristabiles secundum se, atque adeo ad species odorum secundum se spectatas, & non per comparationem ad alimentum, quæ proinde non nisi secundum odorabilia distinguuntur; & hoc modo sensus odoratus in homine melior est, quam in aliis animalibus, quia huiusmodi odorabilia sunt propria hominis, nam solus homo illa discernit, & in illis delectatur, vel contristatur. Alio modo ad odores delectabiles, vel contristabiles per accidens, idest per comparationem ad escam, & quatenus coniuncti sunt cum saporibus, vel illis coordinantur in alimento, seu ad odorum species secundum species saporum, & hoc modo homo habet peiorem odoratum aliis animalibus, quia hæc in huiusmodi odoribus discernendis habent acriorem sensum, quam homines. Et ex his patet ad argumenta vtriusque partis. ibid.

QVÆSTIO LXXVI.

De obiecto potentiæ gustatiuæ.

Deinde considerandum est de potentia gustatiua. Circa quam quatuor consideranda sunt, obiectum, sensatio, organum, & potentia.

CIRCA PRIMVM QVÆRVNTVR TRIA.

Prima, Vtrum recte definiatur à Philosopho sapor.
2 *Quot sint species saporum.*
3 *Vtrum extremi sapores sint dulcis, & amarus.*

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum recte definiatur à Philosopho sapor.

de sensu l. 10 VIdetur quod non recte definiatur à Philosopho sapor, quod sit passio facta in humido aqueo à sicco terrestri gustus alteratiua secundum potentiam in actum. Dicit enim Philosophus l. de sensu c. 5. quod sapor aut est passio, aut priuatio: sed hæc duo valde differunt, vt patet, ergo male definitur sapor absolute, & simpliciter quod sit passio.

ibid. 2 Præterea dicit Philosophus de sensu cap. 5. quod sapores quicunque apparent in fructibus, hi existunt etiam in terra: sed terra non est humida, sed sicca, ergo male definitur sapor, quod sit passio facta in humido aqueo.

2. de ani. l. 21 3 Præterea sapor non solum est in potabili, quod habet actu humiditatem aqueam, vt vinum, vel aliquod huiusmodi, sed etiam in eo, quod sumitur per modum cibi: sed in hoc non est actu humiditas aquea ergo sapor non est passio facta in humido aqueo.

ibid. 4 Præterea dicit Philosophus 2. de ani t. 102 quod gustus non sentit suum obiectum per medium extraneum: sed si sapor est passio facta in humido aqueo, gustus sentiet suum obiectum per aquam, quod est medium extraneum, ergo idem, quod prius.

de sensu l. 10 5 Præterea quidquid patitur, patitur à suo contrario, sed humidum est contrarium sicco, ergo cum tam ignis, quam terra sint sicca, humidum etiam patietur à sicco igneo, & non tantum à sicco terrestri; & sic male definietur sapor, quod sit passio facta à sicco terrestri.

ibid. Sed contra est autoritas Philosophi de sensu c. 5. definientis saporem modo prædicto.

de sensu l. 2. 2. de ani. l. 21 Respondeo dicendum quod recte definitur sapor quod sit passio facta in humido aqueo à sicco terrestri gustus alteratiua secundum potentiam in actum: de sensu l. 9 & 15. hac enim definitione recte explicatur natura saporis, vt patet discurrenti per singulas eius partes: dicitur enim primo passio, quia sapor est in tertia specie qualitatis, quæ est passio, & passibilis qualitas, de cuius ratione est, vt dicit Philosophus de sensu cap. 6 quod q. 72 a. 11. possit mouere sensum, sicut de ratione coloris est, quod mouere possit visum, & ideo cap. 4. dicit Philosophus quod sapor, & odor sunt fere eadem passio, quia ambæ sunt, vt dictum est, in tertia specie qualitatis: & in hoc conuenit tamquam in genere sapor cum odore, & cæteris qualitatibus secundis. Quamde sensu l. 12 quam & dici potest odor passio, quia sicut in generatione odoris datur aliquid passiuum, & aliquid actiuum, ita in generatione saporis datur aliquid passiuum & aliquid actiuum: & eodem modo per hanc primam particulam designatur genus in quo conuenit odor cum sapore, sicuti per reliquas designatur differentia saporis ab odore, & reliquis qualitatibus secundis. Dicitur ergo secundo facta in humido aqueo, vt designetur proprium susceptiuum odoris: hoc enim est humidum aqueum: humidum quidem, quia vbi non est humor, ibi non potest esse sapor; & de sensu l. 2 ideo terra pura saporem non habet, quia non habet humorem, quæ tamen ad modicam permixtionem humidi cum aliqua alteratione calidi acquirit aliquem saporem; & ratio est, quia sicut co- 2. de ani. l. 21 lor fit actu visibilis per lumen, ita sapor fit actu gustabilis per humidum & propter hoc dicit Philosophus 2. de ani. t. 102. oportet quod gustabile vel actu habeat humiditatem aqueam, sicut vinum, vel quid huiusmodi, aut sit potentia humectabile, sicut quod sumitur per modum cibi, & ideo oportet, vt sit salius in ore, quæ est bene liquida, & liquefactiua linguæ, per quam ea, quæ sumuntur, humectantur, vt eorum sapor percipi possit, dicitur humidum aqueum, quia sicut odor consistit in sicco aereo aliqualiter contem- 2. de ani. l. 14 q. 72 a. 1 c de sensu l. 10 perato, ita sapor consistit in humido aqueo aliqualiter digesto, vt dictum est. Dicitur tertio à sicco, quia nec humidum sine sicco, neque siccum sine humido pertinet ad sapores, quod probatur, quia sapor est passio nutrimenti, nutrimentum autem nō est solum humidum, vel solum siccum sed commixtum ex iis; ex eisdem enim nutrimur, ex quibus sumus. Dicitur quarto à sicco terrestri quia licet possit pati humidū à sicco igneo, maxime tamen natum est pati à sicco de sensu l. 21 terrestri quia siccitas proprie & per se competit terræ quasi propter longissimam distantiam à fonte caloris, non resoluta terra in humiditatem, sed in vltima grossitie permanente. Dicitur quinto gustus alteratiua secundum potentiam in actum, vt distinguatur sapor ab odore, & quibusdam aliis passionibus, ibi l. & 2. de ani. t. quæ causantur ab humido, & sicco per actionem calidi, quæ tamen non sunt immutatiua gustus, sed aliorum sensuū: & per illas particulas, secundū potentiā in actum ostenditur modus, quo sapor immutat gustum, quem Philosophus post traditam saporis definitionē sic explicat, quia sapor, inquit, sicut & quodlibet sensibile reducit in actum sensitiuum, quod prius erat in potentia ad sensibile, quia sentire, quod sequitur actionem sensibilis in sensum, non fit secundum addiscere, sed secundū speculari, idest non habet similitudinē cū eo, quod est addiscere quia in eo qui addiscit, generatur habitus scientiæ de nouo, sed in eo qui sentit, sensus fit actu operans, sicut cōtingit in eo, qui speculatur actu. Vt enim docet Philosophus de sensu cap. 2. contra Democritum, sicut visio non est de sensu l. 14 sola receptio speciei, sed est operatio potentiæ visiuæ existentis in oculo, ita sensatio cuiuslibet sensus non est receptio speciei à sensibili, sed est operatio potentiæ sensitiuæ consequens receptionem speciei causatam à sensibili in organo sensus. Vnde manifestum est recte fuisse à Philosopho traditam saporis definitionem.

de sensu l. 6 & 22. Ad primum ergo dicendum, quod sapor dicitur à Philosopho passio, vel priuatio, quia sapor diuiditur in dulcem, & amarum, quorum dulcis quia habet rationem perfecti saporis, & amarus imperfecti, ille dicitur positiua passio, hic vero priuatio comparatus nimirum ad dulcem, sicut & nigrum ratione imperfectionis suæ comparatus ad album, qui est color perfectus, dicitur priuatio, semper enim alterum contrariorum est vt priuatio, vt patet 10. metaph. t. 16.

ibi. Ad secundum patet ex dictis, & similiter ad tertium, & quintum.

2. de ani. l. 11 Ad quartum dicendum, quod licet sapor sit passio facta in humido aqueo, non tamen inde sequitur, quod gustus sentiat suum obiectum, per medium externum, licet etiam concedamus quod si essemus in aqua, sentiremus corpus dulce appositum in aqua distans a nobis, & non per aquam tamquam per medium, nam sentiremus illud ex eo, quod sapor ille permisceretur aqueo humido, vt accidit in potu, puta cum permiscetur aquæ vel vino mel, vel aliquid huiusmodi, ipsa enim aqua immutatur naturali immutatione à corpore saporoso. Vnde gustus non percipit saporem corporis distantis, vt est talis corporis sapor, nisi secundũ quod aqua est immutata à tali corpore. Cuius signum est, quod gustus non immutatur ab aqua sic intense, sicut natus est immutari à sapore corporis distantis, eo quod sapor ille debilitatur per admixtionem aquæ.

ARTICVLVS II.

Quot sint species saporum.

de sensu l. 11 2. de ani. l. 21. Videtur quod species saporum sint septem. Quia tot sunt species saporum, quot colorum vt dicit Philosophus de sensu c. 5. & 2. de ani. t. 105. sed species colorum sunt septem, albus, ad quem reducitur color flauus, & niger tamquam extremi colores, in quorum medio sunt hi quinque colores, liuidus, puniceus, seu rubeus, alurgon seu citrinus, viridis, & color cælestis, ergo similiter sapores erunt septem, dulcis, ad quem reducitur pinguis, & amarus tamquam extremi, medij vero sunt salsus, ponticus, siue mordicatiuus austerus, seu acetosus, stipticus, & acutus.

2. de ani. l. 21. 2 Videtur quod sint octo Philosophus enim 2. de ani. t. 105. numerat octo species, nam salsum distinguit ab amaro, ergo.

3 Videtur quod sint plures, quam octo Dicit enim Philosophus de sensu. c. 5. quod sapores medij sunt plurimi ergo.

de sensu. l. 11 Sed contra est quod Philosophus de sensu. cap. 5. numerat tantum septem.

de sensu l. 11 Respondeo dicendum, quod species saporum distinguuntur secundum numerum per similitudinem ad colores sicut enim colores medij generantur ex commixtione albi, & nigri, vel ipsorum secundum se, vel ex commixtione caussarum albi, & nigri, ita medij sapores generantur ex mixtione dulcis & amari, vel ipsorum secundum se, vel ex mixtione caussarum dulcis, & amari, & sicut medii colores diuersificantur, quatenus vnusquisque eorum magis, vel minus accedit ad albedinem, vel nigredinem, ita medij sapores diuersificantur secundum proportionem, quatenus scilicet vnusquisque eorum magis, vel minus accedit ad dulcedinem, vel amaritudinem, quod quidem contingit dupliciter, sicut & in coloribus; Vno modo, secundum numeralem proportionem obseruatam in prædicta commixtione, & transmutatione humidi à calido, & hi qui sic commixti sunt, soli delectant gustum. Alio modo secundum indeterminatam superabundantiam absque proportione naturali, sicut ergo coloris species sunt septem, albus, à quo non distinguitur flauus, & niger tamquam extremi, & nigrum immediate sequitur liuidus: inter hos autem tres, medij colores sunt punicus, seu rubeus, alurgon, seu citrinus, viridis, & cianeus seu color cælestis, ita tamen, quod viridis, & cianeus magis appropinquant ad nigrum, punicus autem, & citrinus magis appropinquant ad album. Ita septem sunt species saporum: dulcis, à quo non distinguitur pinguis & amarus, tamquam extremi amarum sequitur immediate salsus, inter hos autem tres, sunt quatuor medij, ponticus, austerus, stipticus, & acutus. Sunt autem aliæ species plurimæ colorum, & saporum ex commixtione prædictarum specierum ad inuicem, sed prædictæ sunt magis præcipuæ, & ex his patet ad obiecta.

ARTICVLVS III.

Vtrum extremi sapores sint dulcis, & amarus.

Videtur quod extremi sapores non sint dulcis, & amarus. Quia distinctio saporum sumi debet per ordinem ad calidum digerens humidum, vnde oritur sapor: sed per ordinem ad calidum dulcis est color medius, extremi vero sunt ponticus, & acerbus, ergo extremi sapores non sunt dulcis, & amarus. de sensu l. 11 2. de an. l. 21

2 Præterea sapor dulcis est delectabilis, sicut amarus non delectabilis; sed extrema sunt molesta, ergo extremi sapores non sunt dulcis, & amarus. 3. d. 34 q. p. a. 1. c.

Sed contra est, quod Philosophus 2. de ani. t. 105. & de sensu. c. 4. dicit, quod extremi sapores sunt dulcis, & amarus. de sensu l. 11 2. de ani. l. 21

Respondeo dicendum, quod quia sapor propinquius sequitur humorem, quam calorem, non oportet considerare medium & extrema secundum calidum sed secundum humidum aliqualiter passum à sicco, & calido, quia in hoc consistit principaliter natura saporis, aloquin si medium, & extrema acciperentur in saporibus secundum calidum, non essent dulce, & amarum extrema, sed dulce esset medium, nam calidum intensum, & consumens frigidum, aut digerens calidum, aut omnino deficiens in digerendo, propter victoriam frigidi, caussat ponticum, vel acetosum saporem; calor autem moderatus sufficiens ad digerendum caussat dulcedinem. de sensu l. 13

Ad primum ergo dicendum, quod quamuis sapores caussentur à calido, & frigido, & humido, & sicco, & contraria sint, quæ maxime distant, non tamen secundum maximam distantiam calidi, & frigidi, & humidi, & sicci attenditur contrarietas in speciebus saporum, sed secundum ordinem ad gustum, prout natus est immutari à sapore, vel cum horrore, vel cum suauitate Vnde non est necessarium, quod dulce, vel amarum sit maxime vel calidum, vel frigidum, vel humidum, vel siccum, sed maxime se habeat in tali dispositione, per quam comparatur ad sensum gustus. 2. de ani. l. 4

Ad secundum dicendum, quod extremi sapores fugiendi sunt, si extremitas illorum sumatur per ordinem ad qualitates actiuas, & passiuas: secus vero, si sumatur per ordinem ad gustum, vt dictum est. ad p.

QVÆSTIO LXXVII.

De gustatione.

Deinde considerandum est de gustatione.

CIRCA QVAM QVÆRITVR

Vtrum ad gustationem requiratur medium extraneum.

ARTICVLVS.

Vtrum ad gustationem requiratur medium extraneum.

2. de ani. t. 101. Videtur quod ad gustationem requiratur mediū extraneum. Dicit enim Philosophus 2. de ani. t. 101. quod si aliquod corpus saporosum dissolubile per aquam in aqua ponatur, vt mel, & aliquid huiusmodi, & nos essemus in aqua, quauis distantes ab illo corpore saporoso, saporem tamen eius sentiremus in aqua, & sic gustus suscipiet suum obiectum per aquam, quod est medium extraneum.

2. de ani. t. 101. & 114. 2 Præterea gustus est quidam tactus, vt dicit Philosophus 2. de ani. t. 101. sed inter duo, quæ se tangunt, semper est medius aer, vel aqua, vt dicit Philosophus 2 de ani t. 114. & 115. ergo sensatio gustus fit per medium externum.

t. 115. 3 Præterea dicit Philosophus 2. de ani. t. 114. quod omnia sensibilia sentimus per medium extraneum, sed in gustabilibus, & tangibilibus latet, ergo.

2. de ani. t. 101. Sed contra est, quod Philosophus 2. de ani. t. 101. dicit, quod gustus non sentit suum obiectum per medium extraneum, quod nimirum non est pars animalis, sed per coniunctum.

de sensu & s. de ani. l. 11. t. 101. & 115. Respondeo dicendum, quod gustus non sentit saporem per medium extraneum, sed per internum, quod est caro linguæ, & probatur à Philosopho 2. de ani textu 101. & 115. primo ex vera differentia, quæ est inter tangibilia, atque adeo gustabilia, & visibilia, ac sonatiua, quod hæc sentimus per hoc, quod mouent medium & iterum medium mouet nos, illa vero sentimus per medium extraneum, non quasi moti à medio extraneo, sed simul cum medio mouemur à sensibili, sicut percussus per clypeum non percutitur à clypeo sed simul vtrumque percutitur ab alio, quod est dicere, quod in aliis sensibus immutatio medij est causa, quod immutetur sensus non autem in tactu, & gustu nam in aliis sensibus medium est necessitate, in tactu autem & gustu quasi per accidens, inquantum accidit corpora se tangentia esse humectata, secundo quia gustabile est quoddam tangibile, saporem enim, qui est gustabile radicatur in humido, sicut in propria materia humidum autem est quoddā tangibile, tangibile autē non sentitur per mediū extraneū, sed per medium coniunctū, nam caro est mediū in sensu tactus, & lingua in sensu gustus, vt dicit Philosophus in 2. de ani. t. 116. nam hæc ita se habent ad sensum visus, auditus, & olfactus Vnde manifestum est quod sensatio gustus non fit per medium externum, sed per coniunctum.

2. de ani. l. 21. Ad primum ergo dicendum cum Philosopho ibidem, quod quia gustabile non percipitur per me diū extraneū, sequitur, quod si essemus in aqua, sentiremus vnquam corpus dulce appositum in aqua, distās à nobis, non tamen esset nobis sensus per medium, sed ex eo, quod sapor ille permiscetur aqueo humido, vt accidit in potu, puta cum permiscetur aquæ, vel vino mel, vel aliquid huiusmodi, ipsa enim aqua immutatur naturali immutatione a corpore saporoso. Vnde gustus non percipit saporem corporis distantis, vt est talis corporis sapor, nisi secundum quod aqua est immutata tali corpore, cuius signum est, quod gustus non immutatur ab aqua sic intense, sicut natus est immutari a sapore corporis distantis, eo quod sapor ille debilitatur per admixtionem aquæ.

in c. Ad secundum dicendum, quod in gustu, & tactu est medium extraneum quasi per accidens, quatenus accidit corpora se tangentia esse humectata, vt dictum est.

Ad tertium dicendum, cum Philosopho 2. de ani. t. 114 dictum illud, quod est antiquorum, esse falsum. Vnde ibid. veram differentiam assignat inter sensum tactus, & gustus, & alios sensus, vt dictum est. 2. de ani. t. 114. in c.

QVÆSTIO LXXVIII.

De organo potentiæ gustatiuæ.

Deinde considerandum est de organo potentiæ gustatiuæ, circa quod quæritur quod sit organum illius.

ARTICVLVS.

Quod sit organum potentiæ gustatiuæ.

Videtur quod organum gustatiuæ potentiæ sit lingua. Dicit enim Philosophus p de hist. animal. c. 11. 2. de part c. 12. s. de ani t. 104. & p. met. e p quod lingua est instrumentum, & organum gustus, ergo. p met. 1. p de ani. t. 104.

2 Præterea illud est organum gustus quod neque est humidum actu, neque saporosum secundum se, est tamen tale, quod iam passum à gustabili est humectatum, quodque sentit saporem, vt dicit Philosophus textu citato, sed hæc conueniunt linguæ, vt dicit Philosophus ibidem, ergo lingua est organum gustus. ibid.

3 Præterea organum gustus est, quod immutatur à sapore materiali immutatione mediante saliua: sed hoc modo immutatur lingua, vt dicit Philosophus 2. de ani t 101. & 104 cuius signum, inquit Philosophus est, quod neque existentia sicca, neque multum humida possunt sentire. ibid.

Sed contra est, quod Philosophus de sensu c. 2. & Iuuent c. 3. dicit quod sensoria gustus, & tactus sunt circa cor. de sensu c. de iuuent. c.

Respondeo dicendum, quod instrumentum, & medium gustus atque adeo primum organum est lingua ratione nerui diffusi per corpus linguæ, quæ, vt probant argum. primo loco allata, sensorium autem, & organum vltimum non est lingua, vt probat Philosophus 2. de ani. t. 116. quia ita se habet lingua ad sensorium gustus sicut aer, & aqua ad organum, & sensorium visus, auditus, & olfactus, sed in nullo istorum sensuum potest fieri sensatio, si tangatur organum, & sensorium, vt si quis ponat aliquod corpus album in superficie oculi, non videtur, vnde manifestum est, quod organum sensitiuum in sensu gustus est intus, sic enim accidit in hoc sensu, sicut in aliis: non enim sentiunt animalia sensibilia posita super organum sensus, sentiunt autem sensibilia posita super linguam, quare manifestum est, quod lingua non est sensorium, sed medium gustus, est autem sensorium gustus iuxta cor, quod probatur, primo quia cor est principium operationum vitæ, & ideo iuxta illud debet esse sensorium gustus, qui est sensus maxime necessarius animali, sicut quia cerebrum est principium operationum animalium, iuxta illud ponuntur sensoria visus, auditus, & odoratus. Secundo quia sensus gustus est quidam tactus, tactus autem necessario debet tendere ad cor, & habere suū sensorium iuxta illud, vel in illo vt manifeste patet, quia sensus tactus est magis materialis, quā alius aliquis aliorum 2. de ani. t. 116. op. 4. t. 1. 2. de ani. t. 116. quol. 4. a. 1. de iuuent. & de sensu.

aliorum sensuum, & magis materialiter alteratur, alteratur enim à qualitatibus sensibilibus, quæ materialiter alterant, & ideo oportet, quod sit talis substantiæ, vel dispositionis, per quam possit magis sustinere talem alterationem: potest autem si fuerit substantiæ solidæ, soliditas autē est terræ, quare oportet sensum tactus esse à terræ dominio. & ideo oportet ipsum esse in tali parte, quæ sit magis terrestris Inter partes autem sensitiuas hoc est cor, & ideo sensus tactus tendit ad ipsum cor, & quia sensus tactus indiget maiori caliditate in actione sua, quam aliquis aliorum, in corde autem est maxima caliditas, ideo sensus tactus dicitur esse in corde, & consequenter & sensus gustus, qui tactus quidam est, debet immediate in cor tendere. secus vero alij sensus, qui quia indigent realiditate magis remissa, quia eorum actiones sunt magis proportionatæ, immediate tenduntad illam partem, per quam caliditas refrigerari potest: hoc autem est cerebrum, & ideo immediate tendunt illi tres sensus ad cerebrum, & ea his patet ad argumenta.

QVÆSTIO LXXIX.

De potentia gustatiua.

Deinde considerandum est de potentia gustatiua.

CIRCA QVAM QVÆRITVR.

Vtrum hæc potentia necessario insit omnibus animalibus.

ARTICVLVS.

Vtrum potentia gustatiua necessario insit omnibus animalibus.

de somno l. 1. Videtur quod potentia gustatiua non necessario insit omnibus animalibus Dicit enim Philosophus de somno, & vigil. c. 2. quod solus tactus inest omnibus animantibus; & quod quædam anima lia imperfecta carent gustu, & tactum solum habent.

2. de ani. l. 3. 2 Præterea 2. de ani. t. 17. Dicit Philosophus, quod sicut vegetatiuum potest separari à tactu, & ab omni sensu, ita tactus potest separari ab omnibus sensibus, ita vt sint animalia quædam, quæ solum habent tactum, ergo gustus non necessario inest omnibus animalibus.

3. de ani. l. 1. vlt 3 Præterea 3. de ani. t. 68 dicit Philosophus, quod gustus est sensus non necessarius animalibus, ergo idem, quod prius.

3. de ani. l. 16 Sed contra est, quod Philosophus 2. de ani. t 64. dicit quod gustus est necessarius animali, sicut tactus: hic autem est necessarius omnibus animantibus, ergo & gustus.

2. de ani. l. 9. 3. de ani. l. 57 & 18 de somno l. 4. Respondeo dicendum, quod animalia sunt in duplici differentia: nam quædam sunt valde imperfecta, quæ sunt terræ affixa more plantarum, vt spongia maris, & pars decisa animalis annulosi, & hæc habent solum sensum tactus, & consequenter his non est necessarius sensus gustus; & ratio est, quia hæc nutriuntur ad modum plantarum. quædam vero sunt perfecta, quæ mouentur motu progressiuo, quæ habent etiam alios sensus, & per consequens & gustum. Verum gustus respectu horum dupliciter potest considerari; vno modo, vt est actus quidam alimenti, quo scilicet discernitur alimentum vtrum sit conueniens, vel non; & hoc modo est necessarius animantibus perfectis. Alio modo, quatenus est discretiuus saporum, qui faciunt alimentum delectabile, vel triste, vt facilius accipiatur, vel refutetur: & hoc modo gustus non est sensus necessarius, & ex his patet ad obiecta.

QVÆSTIO XL.

De sensatione tactus.

Deinde considerandum est de potentia tactiua. Circa quam consideranda sunt tria, sensatio, organum, & potentia; nam obiectum patebit ex consideratione trium prædictorum.

CIRCA PRIMVM QVÆRITVR.

Vtrum ad sensationem requiratur medium externum

ARTICVLVS.

Vtrum ad sensationem tactus requiratur medium externum.

Videtur quod ad sensationem tactus non requiratur medium externum, puta aer, vel aqua, oportet enim illud, quod est medium in aliquo sensu, esse denudatum a qualitatibus sensibilibus secundum illum sensum; sicut diaphanum, quod est medium respectu visus, nullum habet colorem; manifestum est autem, quod aer, & aqua habent tangibiles qualitates; non igitur mediantibus illis potest fieri tactus. 2. de ani l. 23

2 Præterea dicit Philosophus 2. de ani. t. 114. quod in hoc differunt gustus, & tactus à reliquis sensibus, quod illi sentiunt ex eo, quod immediate tangunt, alii autem sensus sentiunt a longe sua sensibilia, non tangendo ipsa. ergo. ibid.

3 Præterea si inter tangens, & tactum esset aliquod medium, sequeretur, quod in tangibilibus esset procedere in infinitum, quia cum illud medium tangeret tactum, inter vtrumque necessario requireretur aliud medium: sed natura abhorret infinitum, ergo falsum est, quod ad tactum requiratur medium. ibid.

Sed contra est, quod Philosophus 2. de ani. t. 113. 114. 115. quod inter duo corpora se tangentia semper mediat aer, vel aqua.

Respondeo dicendum, quod sensus tactus non sentit suum obiectum per medium extrinsecum tamquam immutatus ab illo: sed tantum per medium internum. Ad cuius euidentiam sciendum est, quod necesse quidem est inter tangens, & tactum esse medium aerem, vel aquam, quia vbicunque est medium humidum, vel humectatum, oportet esse aliquod corpus, humiditas enim, cum sit qualitas quædam, non est nisi in subiecto corpore: aut igitur inest alteri corpori secundum se ipsum, & tunc est humidum, sicut aqua, aut habet humiditatem secundum aliquod corpus sibi adueniens, & sic dicitur humectatum ex hoc, quod habet aquam in superficie tantum, vel in de sensu l. 2 2. de ani. l. 23.

ſuperficie & profundo; manifeſtum eſt autem quod corpora quæ ſe tangunt, vel ſunt in aere, vel in aqua, neceſſe ergo eſt quod habeant aquam, vel aerem medium, & conſequenter impoſſibile eſt, quod aliquod corpus tangat aliud in aere, vel aqua immediate; Vnde relinquitur, quod ſemper quando tangimus aliquid, eſt medium inter nos, & res contactas aer, vel aqua. Verum hoc differunt cæteri ſenſus puta viſus, & auditus, & olfactus a tactu, quod illi mouentur à medio, & medium mouetur a ſenſibili; tactus vero ſimul cum medio à ſenſibili, non aliter atque percuſſus per clypeum ab aliquo non percutitur immediate à clypeo, ſed ſimul cum clypeo a percutiente. Vnde in aliis ſenſibus immutatio medii eſt cauſa, quod immutetur ſenſus, non autem in tactu; & ratio huius differentiæ eſt, quia in aliis ſenſibus medium eſt ex neceſſitate, in tactu autem quaſi per accidens, inquantum accidit corpora ſe tangentia eſſe humectata. Cæterum licet per ſe tactus non ſentiat per medium extrinſecum, ſentit tamen per medium intrinſecum, & connaturale, quod eſt caro quod patet, quia ita ſe habet, inquit Philoſophus 2. de ani. t. 116. caro, & lingua ad organum ſenſus tactus, ſicut ſe habent aer, & aqua ad organum viſus, auditus, & olfactus; in nullo enim iſtorum ſenſuum poteſt fieri ſenſus, ſi tangatur organum, vt ſi quis ponat corpus album in ſuperficie oculi non videtur. Vnde manifeſtum eſt, quod organum ſenſitiuum in ſenſu tactus eſt intus. Sic enim accidit in hoc ſenſu, ſicut & in aliis, non enim ſentiunt animalia ſenſibilia poſita ſuper organum ſenſus: ſentiunt autem ſenſibilia poſita ſuper carnem. Quare manifeſtum eſt, quod caro non eſt organum, ſed medium, & per conſequens, quod tactus ſentit per medium internum, non autem per externum.

2. de ani. l. 2. Ad primum ergo dicendum, quod, quia aer, & aqua ſunt facile mutabilia ab extraneis qualitatibus, & præcipue, quando ſint modicæ quantitatis, ſicut accidit in aqua, vel aere, quæ ſunt inter alia duo corpora ſe tangentia, propter hoc non impeditur ſenſus tactus, quin per medium aerem, & aquam fieri poſſit, & minus etiam impedit aer, quam aqua, quia aer habet qualitates tangibiles parum ſenſibiles. Vnde ſi intendantur qualitates tangibiles aeris, vel aquæ, magis impeditur tactus, vt pote cum aer, vel aqua intenſam frigiditatem, vel caliditatem habuerint.

In c. Ad ſecundum dicendum, quod falsa eſt illa differentia inter ſenſum tactus, & reliquos ſenſus, ſed vera eſt, quæ dicta eſt.

in c. Ad tertium dicendum, quod non ſequitur vllus proceſſus in infinitum, quia aer, & aqua ſunt medium, & obiectum ſimul, cum ſimul cum re tacta tangantur, vt dictum eſt.

QVÆSTIO LXXXI.

De organo tactus.

Deinde conſiderandum eſt de organo tactus.

CIRCA QVOD QVÆRITVR.

Vtrum caro ſit organum tactus, an aliquid iuxta cor.

ARTICVLVS.

Vtrum caro ſit organum tactus, an aliquid iuxta cor.

Videtur quod organum tactus ſit caro, non autem aliquid iuxta cor, vel in corde. Dicit enim Philoſophus p. de hiſtor. animal. cap. 4. & 2. de partib. c. p. 5. & 8. quod caro eſt organum tactus, idemque colligitur ex 2. ani. t. 94. & 119. 2. de ani. l. 19 & 23.

2 Præterea dicit Philoſophus 2. de ani. t. 119. 124. & 3. de ani. t. 69. quod ſenſorium tactus debet eſſe temperatiſſimum, vt exceſſum qualitatum poſſit percipere, ſed huiuſmodi eſt caro, vt colligitur ex Philoſopho 2 de ani. t. 94. vbi dicit ex inſtrumento tactus colligi, quod aliqui ſint ingenioſi, & aliqui non, & ideo quod molles carne ſunt ingenioſi, illi vero, qui habent duram carnem & conſequenter malum tactum, inepti ſecundum mentem, ergo caro eſt organum. 2. de ani. l. 23. & 24. 3. de ani. l. 19 de ſenſu. l. 9.

3 Præterea organum tactus eſt diſperſum per totum corpus, eſt enim fundamentum omnium ſenſuum exteriorum; vnde quodlibet inſtrumentum cuiuſcunque ſenſus eſt etiam inſtrumentum tactus, & illud, ex quo aliquid dicitur eſſe ſenſitiuum, eſt ſenſus tactus: ſed cor habet particularem locum in medio animalis, vt patet, ergo ſenſorium tactus non eſt circa cor, vel in corde. de iuuent. l. 3. 4. de ani. l. 19 de ſenſu. l. 5.

4 Præterea dicit Philoſophus 2. de ani. t. 109. quod ſtatim ad tactum carnis ſentimus tangibile; ſed illud eſt organum ad cuius tactum ſentimus tangibile, ergo caro eſt ſenſorium tactus. 2. de ani. l. 21.

Sed contra eſt, quod Philoſophus 2. de ani. t. 116. & 2. de part. c. 10. dicit, quod caro non eſt organum tactus, ſed medium, & quod organum tactus eſt aliquid intus. 2. de ani. l. 23

2 Præterea dicit Philoſophus de ſenſu. c. 2. de iuuent. c. 1. & de ſomno, & vig. c. 2 quod ſenſorium tactus eſt circa cor. de ſenſu. l. 5. de iuuent. l. 3. de ſomno l. 3.

Reſpondeo dicendum, quod ſenſorium, & organum vltimum, ſeu primum intrinſecum tactus non eſt caro, quod probatur primo a Philoſopho 2. de ani. t. 116. quia nullum ſenſibile poſitum ſupra ſenſorium facit ſenſationem; ſed ſenſibile poſitum ſupra carnem facit ſenſationem, ergo caro non eſt ſenſorium tactus. Secundo quia ita ſe habet caro ad organum tactus, inquit idem Philoſophus 2. de ani. t. cit. & t. 110 ſicut ſe habent aer, & aqua ad organa viſus, & auditus, ſed aer, & aqua reſpectu horum ſenſuum ſe habent tantum vt medium, licet extrinſecum, ergo & caro erit medium quamuis intrinſecum. Tertio præter carnem multa etiam ſentiunt, vt nerui, qui ſunt maxime ſenſitiui, ſimiliter cartilagines, & membranæ, ſed hæc non ſunt ſenſorium tactus, ergo neque caro. Quarto ad eundem locum debet tendere ſenſus tactus, in quo eſt primum ſenſitiuum, & primum principium nutritiuum, vt dicit Philoſ. de iuuent. c. 2. ſed hæc, vt ibi dicitur ſunt in corde, ergo & in corde debet eſſe ſenſorium tactus. Non ergo caro eſt ſenſorium tactus. Erit autem vel caro cordis, vel aliquid iuxta cor, vel in corde, quod præter dicta manifeſtum eſt, quia, cum ſit cor oppoſitum cerebro ſecundum ſitum, & qualitatem, nam cerebrum eſt frigidiſſimum omnium, quæ ſunt in corpore, cor autem eſt calidiſſimum inter omnes corporis partes, propter quod & inuicem opponuntur ſecundum ſitum, vt per frigiditatem cerebri temperetur caliditas cordis: vnde eſt, quod illi, qui habent paruum caput ſecundum proportionem cæterorum 2. de ani. l. 6 2. de ani. l. 23 & 20 & 22. 3. de ani. l. 3 de iuuen. l. 3 de ſenſu. l. 5. op. 41. c.

membrorum impetuosi suut tamquam calore cordis non sufficienter tefluxo per cerebrum, & è conoerso illi, qui excedunt immoderate in magnitudine capi-us, sunt nimis humorosi, & pingues ratione magnitudinis cerebri calorem cordis impedientis, propter ea oporter, quod organum tactus, qood terreum est, sit principaliter in loco calidissimo corporis, vt per caliditatem cordis ad temperiem terræ frigiditas reducatur. Quod etiam porest manifestari per hoc signum, quod læsio si accidat in locis circa cor, est maxime dolorosa. Dicendum ergo est quod sensorium tactus, seu organum vltimum, vel primum intrinsecum est cor; secundum vero intrinsecum est neruus interior, & cerebrum, quod licet sit de se iosensibile, est ramen principium sentiendi ipsi neruo; organom de sensu l. 5. vero proximum, & primum extrinsecum est caro, & qualibet pars secundum æqualitatem mixta. Dicendum ergo est sensorium tactus esse circa cor.

3 de ani. l 3. Ad primum ergo dicendum, quod caro dicitur organum tactus non quidem per totum corpus diffusa, sed caro cordis. Vel dic, quod est caro orgauom primum sed non vltimum, vt dicit Philosophus 1. de ani t. 141. Vel dicitur organum, quia est medium internum, atque adeo instrumentum aliquo modo ipsius tactus, non est autem sensorium tactus, vt dictum est, eodemque modo dicendum ad secundum.

de sensu, l. 5. Ad tertium dicendum, quod licet sensu tactos animal sentiat per totum corpus, boc tamen non facit, quod caro sit organum vltimum seu sensorium; quia sicut alij sensus fiunt per medium extrinsecum, ita ta- 2 de ani. l. 4 ctus, & gustus per medium intrinsecom, quod est caro, & quæcunque pars sentieos.

2 de ani. l. 22 Ad quartum dicendum cum Philosopho 2. de ani t. 109. quod ad iodicandum quod caro sit organom tactus, non est sufficiens signum, quod simul cum caro tangitur, fit sensus tangibilis, quia & nunc si aliquis supra carnem extenderet aliquam pelliculam, aut telam subtilem, statim ad tactum ipsius quod superextenderetur carni, sentiretur tangibile, & tamen constat, quod sensorium sensus tactus non esset in illa pelle superextensa, & iterum manifestum est, quod si illa pellis superextensa fieret connaturalis homini citius per eā sentiretur. Vnde licet ad tactum carnis, quæ est homini connatoralis, statim tangibile sentiatur, non tamen sequitur, quod caro sit sensorium tactus, sed est quoddam medium connaturale.

QVÆSTIO LXXXII.

De potentia Tactiua.

Deinde considerandum est de potentia Tactiua.

CIRCA QVAM QVÆRITVR.

Vtrum Tactus sit vna potentia specie.

ARTICVLVS.

Vtrum tactus sit vna potentia specie.

Videtor qood tactus sit vna poteutia specie. Dicit enim Philosophus 2. de ani. t. 128. quod dan- 3 de ani. l. p. tur quinque sensus externi; sed si dantur plures tactos specie, plures essent sensus externi quam quinque ergo tactus est vnus specie.

2 Præterea si tactus est plures specie, maxime 2. de ani. l. 22 quia vnus sensus est vnius contrarietatis, tactus autem est plurium contrarietatum calidi, & frigidi, humidi, & sicci: sed boc non impedit, quia auditus est vnus sensus specie, & tamen est plurium contrarietatum, acuti, & grauis, magni, & parui, asperi, & lenis & similiter visus est vna potentia specie, & tamen est plurium cootrarietatum, albi, & nigri, pulchri, & turpis, & similium, ergo tactus est vnus specie.

3 Præterea in potentiis sensitiuis nihil differt specie nisi propter diuersa genera sensibilium: sed tan- de sensu l. 19 p. p. q. 78. a. 3. ad 3. gibilia conoeniunt genere: singulæ enim contrarietates tangibilium conueniont in vno genere proximo, & omnes in vno geoere communi, quod est obiectum tactus secundum rationem commonem, ergo tactus est vna potentia specie.

Sed contra est, quod Philosophus 2. de ani. t. 109. 2. de ani. l. 22. dicit quod sensus tactus non est vous specie, sed plures

2 Præterea vnus sensus est tantum vnius contra- ibid. rietatis, sicut visus albi, & nigri: auditus grauis, & acuti: gustus amari, & dulcis: sed in tangibili, quod est obiectum tactus, sunt multæ contrarietates primæ, puta calidi, & frigidi humidi, & sicci, ergo tactus non est vnus specie, sed plures.

Respondeo dicendum, quod licet Philosophus p. p. 78 a. 3. ad 3. senserit tactum non esse vnam potentiam specie, sed plures, quia est plurium contrarietatum per se primo, qui tamen non separantur ab inuicem secundum organum, sed per totum corpus se cumitantur, & ideo eorum distinctio nō apparet: posset tamen dici, quod omnes illæ coutrarietates, & singulæ conueniuot in vno genere proximo, & omnes in vno genere communi, quod est obiectum tactus secundum rationem commuoem, sed illod genus commune est innominatum, sicut & genus proximum calidi & frigidi, & 2 de ani. l. 14 genus comprehendens colorem, & visibilia per noctem, & ipsum lumen, hæc enim duo genera sunt innominata, & ex his patet ad obiecta.

QVÆSTIO LXXXIII.

De sensibus internis.

Deinde considerandum est de sensibus internis. Circa, quos duo consideranda sunt, potentiæ ipsæ, & earum organa: nam obiectum ex horum patebit consideratione; de speciebus vero sensibilibus nihil superest dicendum præter dicta de speciebus sensibilibus in commuoi; & si quæ supersunt cognoscenda, nota fient ex his, quæ dicentur de potentiis sensitiuis internis, & earum organis.

CIRCA PRIMVM QVÆRVNTVR QVATVOR.

Primo Vtrum præter sensus externos detur aliquis sensus internus
2 *Quot sunt sensus interni.*
3 *Vtrum omnes sensus interni insint omnibus animantibus.*
4 *Vtrum detur sensus agens.*

ARTICVLVS I.

Vtrum præter sensus externos detur aliquis sensus internus.

3. de ani. l. 3. VIdetur quod præter sensus externos non detur aliquis sensus internus. Dicit enim Philosophus 2 de ani. t. 146. quod discernere inter sensibilia, vt inter album, & dulce pertinet ad tactum, qui est sensus externus; sed potissimum ponitur sensus internus, vt discernat inter sensibilia externa, vt inter album, & dulce, & similia, ergo non datur sensus internus.

p. p. q. 78 a. 4. arg. 2. 2 Præterea ad id, ad quod sufficit sensus proprius, & exterior, non oportet ponere aliquam vim apprehensiuam interiorem; sed ad iudicandum de sensibilibus sufficiunt sensus proprij, & exteriores, nam vnusquisque sensus exterior iudicat de proprio obiecto, ergo idem quod prius.

arg. 3. 3 Præterea sensus externus etiam videtur sufficere ad hoc, quod percipiat suum actum, quia cum actio sensus sit quodammodo medium inter potentiam, & obiectum, videtur quod multo magis visus possit suam visionem tamquam sibi propinquiorem percipere, quam calorem, & sic de aliis, ergo non necessarium fuit ad hoc ponere sensum internum.

Sed contra est, quod Philosophus 2. de ani. t. 136. & de sensu cap. vlt docet præter quinque sensus externos dari alios sensus internos

de somno l. 1. 2 Præterea somnus est passio sensus, vt dicit Philosophus de somno c. 2. sed non est passio sensus externi, vt ait Philosophus ibidem, ergo est passio sensus interni, & ita præter sensus externos datur alius sensus internus.

3. de ani. l. 2. & 3. q. de ani. a. 13 c. p. p. 78 a. 4. de somnis l. 2. p. d. 17 q. 2. a p. c. Respondeo dicendum, quod necesse est dari præter sensus externos aliquem sensum internum; & ratio huius est, quia ad perfectam sensus cognitionem non solum requiritur, quod sensus recipiat speciem a sensibilibus, quod pertinet ad sensum proprium, & externum, sed etiam, quod de sensibilibus perceptis dijudicet, illa ab inuicem discernat, & sensationes sensuum externorum, eorumque sensibilia in absentia percipiat, quæ ad nullum sensum externum proprium pertinere possunt, quare necesse est, quod detur sensus internus, ad quem prædicta pertineant.

3. de ani. l. 3. Ad primum ergo dicendum, quod discretio inter sensibilia attribuitur à Philosopho tactui, non secundum quod est sensus proprius, sed secundum quod est fundamentum omnium sensuum, & propinquius se habens ad fontalem radicem omnium sensuum qui est sensus communis.

p. p. q. 78. a. 4. ad 2. Ad secundum dicendum, quod sensus proprius iudicat de sensibili proprio, discernendo ipsum ab aliis, quæ cadunt sub eodem sensu, sicut discernendo album à nigro, vel a viridi, sed discernere album a dulci neque visus, neque gustus potest, quia oportet, quod qui inter aliqua discernit, vtrumque cognoscat. Vnde oportet, quod ad sensum communem pertineat talis discretionis iudicium, ad quem referuntur sicut ad communem terminum omnes apprehensiones sensuum, à quo etiam percipiuntur sensationes sensuum externorum, sicut cum aliquis videt se videre, hoc enim non potest fieri per sensum proprium, qui non cognoscit nisi formam sensibilis, à quo immutatur, in qua immutatione perficitur visio; & ex hac immutatione sequitur alia immutatio in sensu communi, qui visionem percipit, & ex his patet ad tertium.

ARTICVLVS II.

Quot sint sensus interni.

VIdetur quod sint pauciores sensus interni quam quatuor, qui à Philosopho ponuntur, puta sensus communis, phantasia seu imaginatio, memoria, & vis æstimatiua in brutis & cogitatiua in homine. Commune enim non diuiditur contra propriũ, ergo sensus communis non debet numerari inter sensus interiores, & sic erunt pauciores, quam quatuor. p. p. q. 78. a. 4. arg. p.

2 Præterea vnus sensus interior sufficit ad cognoscendum differentias omnium sensibilium, & ad percipiendas sensationes sensuum externorum, quod est magis difficile, ergo & poterit id, quod est minus difficile, quodque tribuitur aliis sensibus internis, puta cognoscere rem in præsentia, vel in absentia, atque adeo præteritam; recipere, & retinere species, & cognoscere intentiones non sensatas, illasque componere: nam & sensus externus videt per breue tempus rem præteritam, & absentem, vt dictum est, & conseruat species aliquandiu: & sicut idem sensus discernit inter sensationem, & sensibile, ita poterit discernere inter intentiones non sensatas, & ipsa sensibilia, ergo sensus interni sunt pauciores, quam quatuor ibid. ad 2.

3 Præterea dicit Philosophus de mem. & remin. c. p. quod phantasticum, & memoratiuum sunt passiones primi sensitiui, seu sensus communis: sed passio non diuiditur contra subiectum, ergo memoria, & phantasia non sunt potentiæ distinctæ à sensu communi. p. p. arg. 3 q. ani. a. 13. arg. 8

4 Præterea intellectus minus dependet à sensu, quã quæcunque potentia sensitiuæ partis: sed intellectus nihil cognoscit nisi accipiendo a sensu: vnde dicitur in p. poster. quod quibus deest vnus sẽsus, deficit vna scientia, ergo multo minus debet poni vna potentia sensitiuæ partis ad percipiendum intentiones, quas non percipit sensus, quam vocant æstimatiuam. p. p. arg. 4.

5 Præterea æstimatiua non differt ab intellectu, vt enim docet Philosophus 2. de ani. t. 154. differentiæ æstimatiuæ sunt scientia, opinio, & prudentia, quæ ad intellectum pertinent, & 3. de ani. t. 5. dicit quod intellectus est ille, quo anima intelligit, & existimat; sed intellectus est distinctus à sensu, vt patet, ergo æstimatiua non est virtus sensitiua interior. 3. de ani. l. 4. & l. 7.

6 Præterea cogitatiua in homine respondens æstimatiuæ in brutis est ipsemet intellectus quod patet tum ex Philosopho 2. de ani. t. 18. vbi ait animam definitam esse vegetatiuo, sensitiuo, cogitatiuo, & motu, vbi per cogitatiuum necessario debet intelligere intellectiuum, alioqui disiunctio esset manca, cum peculiare membrum desideretur, tum quia officium cogitatiuæ dicitur esse discurrere de singularibus, sed discursus cum nitatur propositionibus vniuersalibus, quę ad solum intellectum spectant, pertinet ad intellectum, ergo cogitatiua eadem est cum intellectu. 2. de ani. l. 3

7 Præterea actus cogitatiuæ, qui est conferre, & componere, & diuidere, & actus reminiscentiæ, qui est quodam syllogismo vti ad inquirendum, non minus distat ab actu æstimationis, & memorię, quam actus æstimatiuæ, debent ergo vel cogitatiua, & reminiscentia poni aliæ vires præter æstimatiuam, & memoratiuam: vel æstimatiua, & memoratiua non debent poni aliæ vires præter phantasiam. p. p. arg. 5.

8 Præterea Philosophus de sensu c. p. duos tantum ponit sensus internos, dicens maxime communia, & propria animalium esse sensum, & memoriam. de sensu l. p.

9 Præterea omnia, quæ cognoscuntur per sensum 3. de ani. t. 13 arg.

gnoſcūtur etiam per intellectum: ſed intellectus non eſt diſtinctus in plures potentias ergo nec ſenſus.

p p.arg. ſed contra.

10 Videtur quod ſenſus interni ſint plores, quam quatuor Auicenna enim in ſuo libro de anima ponit quinque potentias ſenſitiuas interiores, ſcilicet ſenſum communem, phantaſiam, imaginatiuam, æſtimatiuam, & memoriam.

p p a 4.

11 Præterea præter memoriam, quæ eſt conſeruatiua intentionum non ſenſatarum datur in homine reminiſcentia, quæ ſyllogiſtice inquirit præteritorum memoriam ſecundum intentiones indiuiduales, ergo ſenſus interni ſunt plures quam quatuor.

; de ani.l. 3. c. 6 de iuu. 3 1. p.met.l.p.

Sed contra eſt, quod Philoſophus meminit tantum quatuor ſenſuum interiorum, ſenſus communis 2. de ani. à t. 144. vſque ad t. 150. & de iuuentute c. a phantaſiæ, ſeu imaginationis 1. de ani. à 1. 55. vſque ad finem: memoriæ, ſeu reminiſcentię, lib peculiari de mem. & reminiſc æſtimatiuæ p. met. c. p vbi docet quædam animalia eſſe prudentia, quædam non: eſt autem prudentia naturalis in brutis vis æſtimatiua, quæ eſt potentia apprehenſiua conuenientis, & nociui. cogitatiuæ vero, quæ reſpondet æſtimatiuæ in animalibus 3. de ani t. 20. vbi illam vocat intellectum paſſiuum, quem dicit eſſe corruptibilem, & ſine illo intellectum nihil intelligere.

3 de ani l. 20 Tab. v. iactus n. 7 & 10.

e p. 78. a. 4. q ſequenti.

2 Præterea ex diuerſitate organorum arguitur diuerſitas potentiarum, ſed in homine reperiuntur quatuor organa præter organa ſenſuum exteriorum, vt dictum eſt, ergo ſunt quatuor ſenſus interni.

q. de ani. a. 13.

3 Preterea ad perfectam ſenſus cognitionem quinque requiruntur, primo quod ſenſus recipiat ſpecies à ſenſibilibus, & hoc pertinet ad ſenſus proprios, & externos. Secundo quod de ſenſibilibus perceptis dijudicet, & diſcernat ad inuicem quod oportet fieri per potentiam, ad quam omnia ſenſibilia perueniūt, qui dicitur ſenſus communis. Tertio quod ſpecies ſenſibilium receptæ in eorum abſentia conſeruentur: & hoc etiam eſt neceſſarium reduci in aliquam potentiam: nam etiam in rebus corporalibus aliud eſt principium recipiendi, aliud conſeruandi; cum interdum quæ ſunt bene receptibilia ſint male conſeruatiua, huiuſmodi autem potentia dicitur imaginatio, ſeu phantaſia. Quarto requiruntur intentiones aliquæ, quas ſenſus non apprehendit, ſicut nociuum, & vtile, & alia huiuſmodi; & ad hæc cognoſcenda peruenit homo inquirendo, & conferendo; alia vero animalia quodam naturali inſtinctu, ſicut ouis naturali inſtinctu fugit lupum, vt nociuum, vnde ad hoc eſt in aliis animalibus ęſtimatiua naturalis, in homine autem vis cogitatiua, quæ eſt collatiua intentionum particularium, vnde & ratio particularis dicitur, & intellectus paſſiuus. Quinto requiritur, quod ea, quæ prius fuerunt apprehenſa per ſenſum, & interius conſeruata, iterum ad actualem conſiderationē reuocentur; & hoc pertinet ad vim memoratiuā, quæ in aliis animalibus eſt ſine inquiſitione, in hominibus vero eſt cum inquiſitione, & ſtudio: vnde in hominibus non ſolum eſt memoratiua, ſed etiam reminiſcitiua. Neceſſe autem eſt hanc potentiam diſtingui ab aliis internis quia actus aliarum eſt ſecundum motū à rebus ad animam; actus autem huius eſt ſecundum motum ab anima ad res; diuerſi autem motus diuerſa principia motiua requirunt, principia autem motiua potentiæ dicuntur, & ſic patet eſſe quatuor ſenſus internos.

p.p q. 78. a. 4. c. q de ani a 13. de mem & remin. l. a op 43 c. 4.

Reſpondeo dicendum, quod cum natura non deficiat in neceſſariis, oportet eſſe tot actiones animæ ſenſitiuæ, quot ſufficiunt ad vitam animalis perfecti; & quæcunque harum actionum non poſſunt reduci in vnum principium, requirunt diuerſas potentias; cum potentia animæ nihil aliud ſit, quam proximum principium operationis animæ, eſt autem conſiderandum, quod ad vitam animalis perfecti requiritur, quod non ſolum apprehendat rem ad præſentiam ſenſibilis, ſed etiam ad eius abſentiam, alioqui cum animalis motus, & actio ſequantur apprehenſionem, non moueretur animal ad inquirendum aliquid abſens; cuius contrarium apparet maxime in animalibus perfectis, quæ mouentur motu progreſſiuo; mouentur enim ad aliquid abſens apprehenſum; oportet ergo quod animal per animā ſenſitiuam non ſolum recipiat ſpecies ſenſibilium, cum præſentialiter immutatur ab eis, ſed etiam eas retineat, & conſeruet, recipere autem, & retinere reducuntur in corporibus ad diuerſa principia; Nam humida bene recipiunt. & male retinent; è contrario autem eſt de ſiccis. Vnde cum potentia ſenſitiua ſit actus organi corporalis, oportet eſſe aliam potentiam quæ recipit ſpecies ſenſibiles, & quæ conſeruat. Rurſum conſiderandum eſt, quod, ſi animal moueretur ſolum propter delectabile, & contriſtabile ſecundum ſenſum, non eſſet neceſſarium ponare in animali niſi apprehenſionem formarum, quas percipit ſenſus. in quibus delectatur, aut horret, ſed neceſſarium eſt animali, vt quærat aliqua, vel fugiat, non ſolum quia ſunt conuenientia, vel non conuenientia ad ſentiendum, ſed etiam propter aliquas alias commoditates, ſiue nocumenta. Sicut ouis videns lupum venientem fugit, non propter indecentiam coloris, vel figuræ, ſed quaſi inimicum naturæ, & ſimiliter auis colligit paleam, non quia delectet ſenſum, ſed quia eſt vtilis ad nidificandum. Neceſſarium eſt ergo animali, quod percipiat huiuſmodi intentiones, quas non percipit ſenſus exterior. & huius perceptionis oportet eſſe aliquod aliud principium; cum perceptio formarum ſenſibilium ſit ex immutatione ſenſibili. non autem perceptio intentionū prædictarum, ſic ergo ad receptionem formarum ſenſibilium ordinatur ſenſus proprius, & communis, de quorum diſtinctione dictū eſt, & poſt etiam dicetur. Ad harum autem formarum retentionem. aut conſeruationem ordinatur phantaſia, ſiue imaginatio, quaſi theſaurus quidam formarum per ſenſum acceptarū, quæ proinde eſt altior potentia, quam ſenſus exterior, licet in hoc ſit maxima certitudo, quia eſt principium omnis cognitionis humanæ, & ſemper oportet principia cognitionis eſſe exteriora. Ad apprehendendum autem intentiones, quæ per ſenſum non accipiuntur, ordinatur vis æſtimatiua. Ad conſeruandum autem eas vis memoratiua, quæ eſt theſaurus quidam huiuſmodi intentionum: cuius ſignū eſt, quod principium memorandi ſit in animalibus ex aliqua huiuſmodi intentione. puta quod eſt nociuum, vel conueniens; & ipſa ratio præteriti, quam attendit memoria, inter huiuſmodi intentiones computatur. Conſiderandum eſt autem, quod, quantum ad formas ſenſibiles, non eſt differētia inter hominē, & alia animalia: ſimiliter enim immutantur à ſenſibilibus exterioribus: ſed quantū ad intentiones prædictas differentia eſt, Nam alia animalia percipiunt huiuſmodi intentiones ſolum quodam naturali inſtincto. homo autem per quandam collationem, & ideo, quæ in aliis animalibus dicitur æſtimatiua naturalis, in homine dicitur cogitatiua, quæ per collationē quandā huiuſmodi intentiones adinuenit. Vnde etiā dicitur ratio particularis. cui medici aſſignant determinatum organū, ſcilicet mediam partem capitis. Eſt enim collatiua intentionum indiuidualium, ſicut ratio intellectiua intentionum vniuerſalium, ex parte autem memoratiuæ, non ſolum habet memoriam, ſicut cætera animalia in ſubita recordatione præteritorum, ſed etiam reminiſcentiam, quaſi ſyllogiſtice

3. p. q. 30. a. 3 ad p.

inquirendo præteritorum memoriam secundum indiuiduales intentiones Auic. vero ponit quintam potentiam mediam inter æstimatiuam, & imaginatiuam, quæ componit, & diuidit formas imaginatas, vt patet cum ex forma imaginata auri, & forma imaginata montis, componimus vnam formam montis aurei, quem nunquam vidimus. Sed ista operatio non apparet in aliis animalibus ab homine, in quo ad hoc sufficit virtus imaginatiua, cui etiam hanc actionem attribuit Auic in quodam lib. quem fecit de sensu, & sensibilibus, & sic non est necesse ponere nisi quatuor vires sensitiuæ partis, scilicet sensum communem, imaginationem, æstimatiuam, & memoratiuam.

p.p.78.a.4. ad p. Ad primum ergo dicendum, quod sensus interior non dicitur communis per prædicationem, sicut genus; sed sicut communis radix, & principium exteriorum sensuum.

arg.2. sed contra & ia e Ad secundum dicendum, quod præter sensum communem necesse est dare alios sensus internos, vt patet ex diuersis organis, & ex diuersis actionibus, quæ plura principia distincta requirunt. Falsum autem est sensum externum percipere rem in absentia, & rem præsentem, vt dictum est.

q.59.a.2.

p.p.ad 3. Ad tertium dicendum, quod sicut vna potentia oritur ab anima mediante alia, vt supra dictum est, ita etiam anima subiicitur vni potentiæ mediante alia; & secundum hunc modum phantasticum, & memoratiuum dicuntur passiones primi sensitiui. Vel dic, quod phantasia & memoria dicuntur passiones sensus communis, non quia ab illo non distinguatur, sed quia sensus communis est radix phantasiæ, & memoriæ, cum præsupponant actum sensus communis; sicut nutritiua, licet sit radix augmentatiuæ, & generatiuæ, quarum vtraque vtitur alimento, distinguitur tamen ab illis.

de mem. l. 1.

Ad quartum dicendum, quod licet intellectus operatio oriatur a sensu, tamen in re apprehensa per sensum intellectus multa cognoscit, quæ sensus percipere non potest, & similiter æstimatiua, licet inferiori modo.

3. de ani. l. 4 Ad quintum dicendum: quod Philosophus t. 154. 2. de ani loquitur de existimatione intellectuali, non autem de sensitiua, & similiter tea 53. de ani. per existimationem intelligit illam quæ est intellectualis. Vnde alia lectio sic habet. Dico autem intellectum, quo anima opinatur, & intelligit, opinio autem pertinet ad intellectum, vt docet Philosophus 2. de ani. t. 152 Neque hoc mirum est, quia 3 de ani. t. 56. Philosophus duplicem facit phantasiam sensitiuam, & rationalem, seu intellectualem, sequens nominis rationem. Nam phantasia apparitio quædam est: apparet autem aliquid, & secundum sensum, & secundum rationem. Phantasia etiam habet suam operationem in absentia sensibilium, vt ratio, & intellectus.

3. de ani. l. 7.

4. 3. de ani.

Tab v. cogitatiua & v intellectus a 7. & 10. Ad sextum dicendum, quod cogitatiua distinguitur ab intellectu quam ratiocinatur de vniuersalibus, illa de intentionibus indiuidualibus. vnde & intellectus nominatur, quatenus habet absolutum iudicium de singularibus, & est in confinio intellectus, & supra omnes alias potentias sensitiuæ partis, & est tantum in homine. Neque hoc mirum est, quod cogitatiua nobis eleuetur ad aliquid efficiendum, puta ad discurrendum circa singularia, quod non potest vis æstimatiua in brutis. Cum enim secundum regulam Dion. c. 7. d. n. principia secundorum iunguntur finibus primorum, cogitatiua, quæ est quid altissimum in parte sensitiua, attingens quodammodo ad partem intellectiuam, aliquid participabit illius, quod est in parte intellectiua infimum, scilicet, rationis discursum; præterea, quia sicut sensitiuus appetitus in homine, quia in illo habet quandam excellentiam, scilicet, quod natus est obedire rationi, potest esse principium actus voluntarij, & consequenter esse subiectum peccati, quod est proprium hominis, qui ex suis actibus laudatur, vel vituperatur, cum tamen sensus sit communis nobis, & brutis, ita cogitatiua ex eo, quod in nobis rationi coniungitur, habebit in nobis aliquam excellentiam. Vnde ad textum Philosophi dicendum, quod alij textus sic habent. Anima determinata est vegetatiuo, sensitiuo, intellectiuo, & motu.

Ad septimum dicendum, quod illam eminentiam habet cogitatiua, & memoratiua in homine, non per id, quod est proprium sensitiuæ partis, sed per aliquam affinitatem, & propinquitatem ad rationem vniuersalem, secundum quandam influentiam, & ideo non sunt aliæ vires, sed eædem perfectiores, quam sint in aliis animalibus. p.p. ad 5.

de sensu l. 1. Ad octauum dicendum quod Philosophus loco cit. de sensu tantum meminit sensus communis, & memoriæ, non autem imaginationis, & æstimationis, quia hæc non distinguuntur a sensu ex parte rei cognitæ, sunt enim præsentium, vel quasi præsentium, sed memoria distinguitur per hoc, quod est præteritorum inquantum præterita sunt.

Ad nonum dicendum, quod sensus recipit species sensibilium ex organis corporalibus, & est cognoscitiuus particularium, intellectus autem recipit species rerum absque organo corporali, & est cognoscitiuus vniuersalium, & ideo aliqua diuersitas obiectorum requirit diuersitatem potentiarum in parte sensitiua, quæ non requirit diuersitatem potentiarum in parte intellectiua. Recipere enim, & retinere in materialibus non est secundum idem, sed in immaterialibus secundum idem est. Et similiter secundum diuersos modos immutationis oportet diuersificare sensum, non autem intellectum. q. de ani. a. 13. ad 15.

Ad decimum, & vndecimum dictum est. ia e. & ad arg.

ARTICVLVS III.

Vtrum omnes potentiæ sensitiuæ internæ insint omnibus animalibus.

Videtur quod non omnia animalia habeant omnes sensus internos. Dicit enim Philosophus de sensu. c. p. quod sensus, & memoria inest fere omnibus animalibus, ergo non omnibus insunt de sensu l. p.

2 Præterea dicit Philosophus p. met. c. p. quod quædam animalia carent memoria, & consequenter & phantasia, quam illa sequitur, ergo idem quod prius. p. metap l. p.

3 Præterea 2. de ani t. 16. dicitur, quod quibusdam animalibus non inest imaginatio vt apibus, & formicis, & vermibus, & t. 157. dicitur, quod imaginatio inest plurimis animalibus, quare non omnibus. 3. de ani. l. 5

Sed contra est, quod Philosophus docet sensum communem esse in omnibus animantibus de sensu. c. 2. similiter & imaginationem 3 de ani. t. 56. similiter & memoriam, nam hæc phantasiam sequitur, & 2. de ani. t. 17 & 28. dicit omnibus animantibus inesse appetitum conuenientis, & per consequens fugam nociui: sed talis appetitus sequitur apprehensionem conuenientis, & nociui, quæ est propria potentiæ æstimatiuæ, vt dictum est, ergo omnes sensus interni insunt omnibus animantibus. de sensu l. 2. & 3. 3. de anil. 16. 2. de ani. l. 5.

Respondeo dicendum, quod omnes sensus interni quodammodo insunt omnibus animantibus, quodammodo non. Ad cuius euidentiam sciendum, quod

animantia sunt in duplici differentia, quædam enim sunt perfecta, quibus præter tactum insunt alij sensus: quibus nimirum non solum inest sensitiuum sine motu progressiuo, vt ostrea, sed quæ præter id habent motiuum secundum motum progressiuum: quædam imperfecta, qoibos nimitum inest solum sensus tactus, vt docet Philosophus 3. de ani. t. 56. si ergo loquamur de sensu communi, hic inest omnibus animantibus siue perfectis, siue imperfectis, primo quia ad illum perueniunt immutationes omnium sensuum, sicut ad communem terminum, vt dicit Philosophus 2. de ani. t. 149. secundo quia si tactui tribuitur à Philosopho 2. de ani. t. 146 discretio sensibilium, puta albi, & dulcis, non id tribuitur illi quatenus est sensus proprius, sed quatenus est fundamentum omnium sensuum, & propinquius se habet ad fontalem radicem omnium sensuum, qui est sensus communis. Tertio, quia non alia ratione organum tactus est circa cor, quam quia ibi est organum primi sensitiui, seu sensus commonis, in quem fiunt alterationes omnium sensuum, vt dicit Philosophus de iuuent. c. 2 Quarto quia, vt dicit ibidem, in eadem parte est primum sensitiuum, seu sensus communis, & principium nutritiuum, hæc enim duo sunt inseparabilia, sed principiom nutritiuum inest omnibus animalibos, ergo & sensus communis. Si vero loquamur de imaginatione, seu phantasia, hæc cum sit motus factus a sensu secundum actum, vt dicit Philosophus 2. de ani. t. 161. requirit aliam potentiam, quam sensiuuam externam; cum enim secundum diuersitatem actuom distinguantur potentiæ, & diuersitas motus requirat diuersa mobilia, quia quod mouetur non mouet seipsum, sed alterum; necessarium videtur, quod sit alia potentia phantasia, seu imaginatio à sensu. Est autem, vt docet Philosophus 3. de ani. t. 57. phantasia duplex, vna sensibilis, quæ aoimalibus conuenit, altera deliberatiua, quæ tantum est in hominibus, quia considerare vtrum hoc sit agendum, aot hoc, quod est deliberare, opus est rationis. Sensibilis autem ita conuenit animalibus, vt reperiatur in omnibos etiam imperfectis, qoæ decisa viuunt, nam vtraque pars animalis insecti retrahit se, si pongitor, & etiam habet motum secundum locum, vt ad sensum apparet, & per consequens debet habere phantasiam, quia hæc, vt dictum est, nihil aliud est, quam motus factus à sensu secundum actum: & præterea appetitum, nam ad sensum de necessitate sequitor lætitia, & tristitia, siue delectatio, & dolor. Necesse enim est si sensibile perceptum est conueniens, quod sit delectabile, si autem est nociuum, quod sit dolorosum. Vbi autem est dolor, & delectatio, oportet quod sit desiderium, & appetitus; & ita necesse est quod si pars decisa sentit, quod etiam habeat appetitum: verum quia phantasiæ communiter tribuitur determinatum organum in corpore, ideo sciendum, quod phantasia sensibilis duplex est, vna determinata, quæ solis animalibos perfectis conuenit, quæ nimirum in illis remanet, etiam abeuntibus sensibilibus, cuiqoe organom determinatum tribuitur ad maiorem perfectionem, & determinationem soi actus, sine qoo phantasiæ actus nullo modo esse posset, sicut actus visus nullo modo potest esse sine ocolo. Altera est indeterminata, & coofusa, quæ inest animalibus imperfectis, quia motos phantasiæ non remanet in eis post apprehensionem sensus, quod verum est etiam in formicis, & apibus nedum vermibus, & alijs animalibus imperfectis. Licet enim in earum operatione plurimum prudentiæ appareat, vt in illis videatur esse phantasia determinata, vere tamen non hæc,

3. de ani. l. 26 & de sensu. l. p. & 2. 3. de ani. l. 3. de iuuent. l. 3.

ibid.

idid.

3. de ani. l. 5.

3. de ani. l. 16

2. de ani. l. 4.

ibid & 2. de ani. l. 6.

3. de ani. l. 5.

sed alia indeterminata illis inest, nam opera illa prudentiæ formicæ, & apis operantur naturali inclinatione, non ex hoc, qood habeant phantasiam determinatam, & distinctam à sensu; non enim phantasiantur aliquid, nisi dum mouentur à sensibili, quod autem operantur propter finem, quasi prouidentes in futurum, non contingit ex hoc, quod habeant aliquam imaginationem ipsius futuri, sed imaginantur actus præsentes, qui ordinantur ad finem ex naturali inclinatione magis qoam ex apprehensione. Illa autem animalia ex Philosopho phantasiam habent determinatam, & perfectam, quibus aliquid secundum phantasiam apparet, etiam dum non actu sentitur. Propterea vero animalibus imperfectis inest imperfecta, & indeterminata phantasia, animalibus vero perfectis perfecta, & determinata, quia aoimalibus, sicut mouentur, ita illis inest phantasia, sicut & concupiscentia, vt docet Philosophus 3. de ani. t. 56. mouentur autem animalia imperfecta, vt dicit Philosophus ibidem, non determinate, quasi intendentes aliquem determinatum locum in soo motu, sicot accidit in animalibus perfectis, quæ moueotur motu progressiuo, quæ imaginaotur aliquid distans, & illud concupiscunt, & ad illud mouentur. Nam illa non imaginantur aliquod distans, quia nihil imaginantur nisi ad præseonam sensibilis, sed cum læduntur, imaginantur illud, vt nociuum, & retrahunt se, & cum delectantur, extendunt se super illud, & applicant se illi. & sic in eis est phantasia, & concupiscentia indeterminata, inquantum imaginantur, & concupiscunt aliquid, vt conueniens, non autem vt hoc, aut illod, aut hic, aut ibi sed habent confusam imaginationem, & concupiscentiam Et ex his sequitur, quod etiam omnibus animalibus, siue perfectis, siue imperfectis, conuenit vis æstimatiua: cum enim hæc apprehendat rationem conuenientis, & nociui, quam sensus exterior non apprehendit, & detur animalibus, vt per eam ordinaotur in actiones proprias, vel passiones prosequendas, vel fugiendas, sicut omnibus animalibus conuenit apprehendere cōueniens, & nociuum, & illud appetere, vel fugere, vt dictum est ita omnibus conuenit æstimatiua naturalis, quæ propterea necessario debet esse poteotia distincta à seosibus externis, & ab alijs internis, quia habet actum, & motum diuersum ab actibus, & motibus aliorum sensuum: & consequenter debet habere proprium organum, quia pars sensitiua non habet aliquam operationem sine organo, vt dicit Philosophus 3. de aoi. t. 7. ad differentiam intellectus, qui est separatus ab orgaoo: & hæc potentia cæteris potentiis sensitiuis nobilior est, & est suprema partis sēsitiuæ, qoia participat aliquid rationis, & ideo continuat animalia cum hominibus. Sciendum enim est, quod qoia vt dicit Dionys. c. 7 d. n. diuina sapientia coniungit fines primorum principijs secundorum, quia omnis natura inferior in sui supremo attingit ad iofimom naturæ superioris, secundum quod participat aliquid de natura superioris, quamuis deficieoter, ideo tam ex parte apprehensiuarum virium, quam ex parte appetitiuarum sensitiuæ partis aliquid est, quod competit sensibili aoimæ secuodum propriam naturam, aliquid vero, secundum qood habet aliquam participationem modicam rationis, attingens ad vltimom eius in sui supremo; quod enim animal imaginetur, & conseruet formas acceptas per sensum, hoc est de oatura sensitiuæ apprehensionis secundum se, & competit imaginationi, quæ proinde conuenit animæ sensibili secundom propriam rationem; sed quod apprehendat illas intentiones, quæ non cadunt sub sensum,

3. de ani. l. 16

Tab u æstimatiua. n. 9 & 4. 2. de ani l. 13.

3. de ani. l. 6. l. 3. l. 7.

3 d. 35. q. 9. a. 2. quæstiuncula. 2. ad p. 2. a. c. q. 25 de ver. a. 1. c.

sicut amicitiam, vel inimicitiam, & huiusmodi, hoc est sensitiuæ partis, secundum quod attingit rationem. Vnde pars illa in hominibus, in quibus est perfectior, propter coniunctionem ad animam rationalem, dicitur ratio particularis, quia confert de intentionibus particularibus: in alijs autem animalibus, quia non confert, sed ex instinctu naturali habet huiusmodi intentiones apprehendere, non dicitur ratio, sed æstimatio. Quamquam & alia ratione differunt inter se cogitatiua hominis, & vis æstimatiua bruti, quod licet vtraque apprehendat tantum singulare, & indiuiduum, cogitatiua tamen apprehendit indiuiduum, vt existens sub natura communi, quod contingit ei, inquantum vnitur intellectiuæ in eodem subiecto, vnde cognoscit hunc hominem, prout est hic homo, & hoc lignum prout est hoc lignum. Æstimatiua autem non apprehendit aliquod indiuiduum, secundum quod est terminus, aut principium alicuius actionis, vel passionis: sicut ouis cognoscit hunc agnum, non inquantum est hic agnus, sed inquantum est ab ea lactabilis, & hanc herbam, inquantum est eius cibus, vnde alia indiuidua, ad quæ non se extendit eius actio, vel passio, nullo modo apprehendit sua æstimatiua naturali. Similiter etiam ex parte appetitus, quod animal appetat ea, quæ sunt conuenientia sensui delectationem facientia, secundum naturam sensitiuam est, & pertinet ad vim concupiscibilem; sed quod tendat in aliquod bonum, quod non facit delectationem in sensu, sed magis natum est facere tristitiam ratione suæ difficultatis, sicut quod animal appetit pugnam vel victoriam cum alio animali, quam consequitur cum dolore, vel quod appetit aggredi aliam quamcunque difficultatem; hoc est in appetitu sensitiuo secundum quod natura sensitiua attingit intellectiuam, & hoc pertinet ad irascibilem. Quod demum attinet ad memoriam, hæc solis animantibus perfectis inest, non imperfectis. Cuius ratio duplex afferri potest, vna est, quia, cum animalibus cognitio sensitiua sit prouisiua ad vitæ necessitatem, & propriam operationem, illa animalia debent habere memoriam, quæ mouentur ad distans motu progressiuo; Nisi enim apud ea remaneret per memoriam intentio præconcepta, ex qua ad motum inducuntur, motum continuare non possent, quousque finem intentum consequerentur, hoc autem competit solis animalibus perfectis; nam imperfecta, qualia sunt immobilia secundum locum, vt conchiliæ, quia ad distans non mouentur, & sola imaginatione confusa habent aliquem motum indeterminatum, vt dictum est, sufficit ad proprias operationes præsentis sensibilis acceptio. Altera est, quia non omnia, quæ sunt inferioris generis, sed solum suprema, & perfectiora pertingunt ad aliquam participationem similitudinis eius, quod est proprium superioris; Differt autem sensus ab intellectu, & ratione, quia intellectus, vel ratio est vniuersalium, quæ sunt vbique, & semper, sensus autem est singularium, quæ sunt hic & nunc. & ideo sensus secundum suam propriam rationem non est cognoscitiuus nisi præsentium. Quod autem sit aliqua virtus sensitiuæ partis se extendens ad alia, quæ non sunt præsentia, hoc est secundum similitudinem, & participationem rationis, vel intellectus, & ideo memoria, quæ est cognoscitiua præteritorum, conuenit solum animalibus perfectis, vt pote supremum quoddam in cognitione sensitiua. Cæterum quod est in brutis animalibus memoria, hoc est in hominibus reminiscentia. Nam ex parte memoratiuæ, non solum habet homo memoriam, sicut cætera animalia in subita recordatione præteritorum, sed etiam

Marginalia (left column): 2. de anim. t. 33. — de sensu. l. p. — p p 78 a. 4. c & ad quintum.

habet reminiscentiam secundum indiuiduales intentiones. & hanc eminentiam habet cogitatiua, & memoria in homine, non per id, quod est proprium sensitiuæ partis, sed per aliquam affinitatem, & propinquitatem ad rationem vniuersalem, secundum quandam refluentiam; & ideo non sunt aliæ vires, sed eædem perfectiores, quam sint in alijs animalibus. & ex his patet ad primum, & secundum.

Ad tertium dicendum, quod apis, & formica habent imaginationem indeterminatam, & confusam, vt dictum est. Vel dic, quidquid sit de apibus, & formicis, cum exemplorum non intendatur veritas, sed modus, quod nobis sufficit, quod aliqua animalia, puta perfecta habent omnes sensus internos; aliqua vero, vt imperfecta, & in particulari immobilia secundum locum carent memoria. Et ratio huius præter dicta est, quia illa sola animalia habent memoriam, quæ sentiunt tempus, vt dicit Philosophus de mem. c. p. semper enim cum anima agit per memoriam, simul sentit, quod hoc prius vidit, aut audiuit, aut didicit; prius autem, & posterius pertinent ad tempus, sentiunt autem illa tempus, quæ percipere possunt rem absentem, & præterita, & quod conuenit solis animalibus perfectis, non imperfectis, & immobilibus: hæc enim, quia nihil percipiunt, nisi ad præsentiam sensibilium, & ideo habent indeterminatam phantasiam, non possunt cognoscere prius, & posterius, & per consequens non habent memoriam.

Marginalia (right column): in c. — de mem. & remini. l. 1.

ARTICVLVS IV.

Vtrum in potentijs sensitiuis internis detur duplex sensus agens, & patiens.

Videtur quod in potentijs sensitiuis internis detur sensus agens, & sensus patiens. Dicit enim Philosophus 3. de ani. t. 17. quod in omni natura, quæ est quandoque in potentia, quandoque in actu, oportet ponere aliquid, quod est sicut materia in vnoquoque genere, quod scilicet est in potentia ad omnia, quæ sunt illius generis, & aliud, quod est sicut causa agens, & factiuum, quod ita se habet in faciendo omnia, sicut ars ad materiam, sed anima secundum partem sensitiuam internam quandoque est in potentia, quandoque in actu, necesse est igitur in anima sensitiua esse has differentias, vt scilicet sit vnus sensus agens, qui possit omnia sensibilia in actu facere. 3. de ani. l. ta

2 Præterea dicit Philosophus 3. de ani. t. 3. quod ita se habet sensus ad sensibilia, sicut intellectus ad intelligibilia; vtrumque enim est in potentia ad suum obiectum, & susceptiuum eius; sed intellectus est duplex agens, & possibilis, ergo & sensus erit duplex agens, & patiens. 3. de ani. l. y

3 Præterea inter potentiã, & actum debet esse proportio; sed species producta ab obiecto externo non est proportionata sensui interno, nam hic est nobilior sensu externo, cui illa proportionatur, ergo species recepta in sensu interno debet esse producta ab aliquo sensu agente, sicut & ob eandem proportionem species intelligibilis recepta in intellectu possibili non potest produci ab obiecto, sed producitur ab intellectu agente. 3 de ani. l. 5.

4 Præterea sensus communis est nobilior sensu externo, quia in illo consideratur virtus sensitiua vt in radice, & minus diuisa, sed non potest esse nobilior ratione receptionis speciei, eo quod illam recipiat à sensu externo, sicut externus illam recipit ab obiecto externo, quia cum mouens sit nobilius moto, & agens patiente, sic esset sensus internus 3. de ani. l. 3.

ignobilior eaterno, ergo erit nobilior ratione productionis, quia speciem producit in sensu patiente, sicut obiectum externum producit speciem in sensu eaterno.

q. 16. de malo a. 12. arg. 2. 5 Præterea dicit Aug. 12. super Gen. & 10. de Trin. quod anima imagines corporum facit in seipsa, & de se ipsa; sed anima operatur per potentias, ergo datur potentia sensitiua agens, per quam anima facit imagines corporeas in se.

1. de ani. l. 6. de memoria l. 3. Sed contra est, quod Philosophus 2. de ani. t. 161. dicit, quod phantasia est motus factus à sensu in actu, & de memoria c. 2. dicit, quod motus, qui fit à sensibili in sensum externum, imprimit in phantasiam similem figuram, ac speciem; at hoc est speciem receptam in imaginatiua esse factam à specie producta in sensu externo ab obiecto, quæ se multiplicat in sensu interno, ergo non datur sensus agens.

3. de ani. l. 12. 2 Præterea 3. de ani. t. 31. dicitur, quod aër immutatus à colore immutat pupillam imprimendo in illa speciem coloris, & rursum ipsa pupilla immutata immutat sensum communem producendo in ipso speciem eiusdē coloris: & similiter auditus immutatus ab aere immutat sensum communem, ergo non datur sensus internos agens respectu speciei intentionalis, seu respecto phantasmatis.

2. de ani. l. 10. 11. 12. 3 Præterea 2. de ani. t. 51. dicitur, quod sentire nihil aliud est quam moueri, & pati, & quod sensus est tantum potentia passiua, sed sensus dicitur potentia passiua respectu speciei, quam in se recipit, ergo non potest esse respectu eiusdem potentia actiua, & productiua.

3. de ani. l. 3. q. 14. metaph. a. 3. Respondeo, dicendum, quod non datur in parte sensitiua interna sensus agens respectu speciei, sed hæc in sensu interno producitur, & imprimitur ab obiecto, mediante specie impressa sensui externo, quæ se multiplicat, similem producens in sensu interno. Potest autem hoc multipliciter probari, & primo quidem, quia omnes potentiæ sensitiuæ sunt passiuæ, vt dictum est ex Philosopho, non est autem possibile, quod vna potentia sit actiua, & passiua respectu eiusdem, vt dicitur 9. met. s. 2. est enim passiua, quatenus est in potentia, vt dicitur 2. de ani. t. 51. est autem actiua, quatenus est actu, impossibile autem est, quod eadem potentia sit potentis, & actu respectu eiusdem. Secundo quia si daretur sensus agens producens speciem in sensu passiuo interno, posset cæcus à natiuitate imaginari colores. Tertiò, quia phantasia est motus factus à sensu secundum actum, vt dictum est ex Philosopho: sensus autem fit in actu per actionem sensibilis in organum sensus. Vnde & August. in 11. de Trin. dicit, quod sensus accipit speciem ab eo corpore, quod sentimus, & a sensu memoria, & à memoria acies cogitantis. Quarto, quia cum species producta in sensu externo ab obiecto sit multiplicatiua sui, vt manifestum est, prius enim obiectum agit in medium, tum per medium in sensum, vt dicit Philosophus de sensu c. 7. & species multiplicata in sensu interno sit eiusdem rationis cum specie se multiplicante, quæ est in sensu externo, quia vtraque est indiuidualis, & materialis, non erit necessarius vllus sensus agens, qui producat in sensu communi, vel in alijs sensibus internis apprehensiuis speciem vllam

9. met. l. p. 2. de ani. l. 11. & 12. Tab. ve. 1. gen. n. 108. q. 16. de malo. a. 12. c. ibid. de sensu l. 16. de sp. cr. a. 9. c. & a. 10. ad 17. q. de ani. a. 4. ad p. & 4.

Ad primum ergo dicendum, quod illa propositio valet in anima intellectiua, non autem in sensitiua: & ratio disparitatis est, quia sensibile, cum sit quoddam particulare, tam in sensum, quam in medium non imprimit speciem alterius generis, cum species in vtroque sit particularis, & materialis: intellectus autem possibilis recipit speciem alterius generis, quam sit in sensibus internis: nam recipit species vniuersales, & immateriales, & ideo in intelligibilibus indigemus intellectu agente, non autem in sensibilibus potentia agente, vel actiua, sed omnes potentiæ sensitiuæ sunt passiuæ, & sic patet ad 2.

Ad tertium dicendum, quod species, quæ est in sensu externo ab obiecto producta, & species recepta in sensu interno, sunt eiusdem generis, licet hæc sit nobilior, vt pote recepta in nobiliori sensu, & consequenter spiritualior existens: & ideo non potest aliam producere: sicut similiter sensibile ignobilius existens potest producere sui similitudinem in sensu proprio, & externo, qui simpliciter est nobilior propter virtutem sensitiuam ipso sensibili. Et ex his patet ad quartum. 3. de ani. l. 3. de sp. creat. a. 10. arg. 17.

Ad quintum dicendum, quod dictum August. sic intelligendum est: quod virtus corporea exterioris sensibilis non est sufficiens ad hoc, quod faciat speciem sensibilem, inquantum sentitur, vel speciem imaginariam, inquantum est imaginata: sed hoc est ex vnitate animæ: habet tamen corpus exterius virtutem immutandi corporea organa, quam immutationem sequitur perceptio sensus per virtutem animæ. Vnde non possumus, inquit Aug. in 12. de Trin. dicere, quod sensum gignat res visibilis, gignit tamen formam, velut similitudinem suam, quæ fit in sensu, cum aliquid iudicando sentimus. Et sic etiam intelligenda sunt omnia alia verba Aug. his similia. Quamuis etiam secundum alium modum possit intelligi, quod spiritus faciat formas imaginarias in seipso, inquantum scilicet diuersimode componendo, nouas formas imaginarias gignit, sicut phantasma aurei montis. q. 16. de malo. a. 12. c.

QVÆSTIO LXXXIIII.

De organis sensuum internorum.

Deinde considerandum est de organo sensuum internorum.

CIRCA QVOD QVÆRITVR.

Vtrum cerebrum sit organum sensuum internorum.

ARTICVLVS.

Vtrum cerebrum sit organum sensuum internorum.

Videtur quod cerebrum non sit organum omnium sensuum internorum. Dicit enim Philosophus in 13. de animal. quod cor est principium sensuum, & motus animalis; sed ibi est organum sensuum internorum, vbi est principium illorum, ergo organum sensuum internorum non est cerebrum, sed cor. q. 14. de ver. a. 4. arg. 7.

2 Præterea cor influit sensum, & motum omnibus membris, vnde est primum, quod generatur in animali, vt dicit Philosophus lib. de anima, sed ibi est organum sensuum, vnde fit influxus illorum in alias partes, ergo idem, quod prius. 3. d. 13. q. 2. a. 2. arg. 1.

3 Præterea organum sensus communis non multum loco distat à loco organi tactus, nam propter propinquitatem huius ad illum, Philosophus 2. de q. 83. a. p. de somno. l. 13. q. 80.

ani t. 136 attribuit tactui discretionem sensibilium, cum tamen soli sensui communi conueniat, vt dictum est, & docet Philosophus de somno c. 2. & alibi, sed organum tactus saltem vltimum est iuxta cor, vel in corde, vt dictum est ex Philosopho, ergo organum sensuum internorum non est cerebrum.

q. 71

4 Præterea cerebrum est expers sensus, vt dictum est ex Philosopho 2. de par. c. 10. sed organum sensus debet esse animatum, & sensitiuum, potentia

2. de ani. l. 2.

enim sensitiua se habet respectu organi tanquam forma respectu materiæ, vt dicit Philosophus de potentia visiua respectu oculi, ergo cerebrum non est organum sensuum internorum.

de iuuen. l. 3.

5 Præterea in eodem loco est primum sensitiuum, puta sensus communis, & primum principium nutritiuum, vt dicit Philosophus lib. de iuuent. c. 2. sed ex eodem ibidem primum principium nutritiuum est in corde, ergo & primum sensitiuum seu sensus communis.

5 met. l. 8. med. l. 4. 3. 29 de ver. a. 4. c. q. 91 a. 3. in II. d. 14. q. p. a. p. ad. 2

Sed contra est, quod medici ponunt caput principium sensuum, & motus: est autem caput principium prædictorum ratione cerebri.

2 Præterea cerebrum est positum à natura in supremo, ne operationes animales, quæ ibi perficiuntur impediantur per diuersas corporis trāsmutationes sicut cor est in medio, vt cōseruetur, & vitam influat in omnes partes: sed ibi est organum sensuum vbi perficiuntur illorum operationes, ergo in cerebro sunt organa sensuum internorum.

Tab. v. sensus n. 25. vsque ad 32.

Respondeo dicendum, quod cum sensus interni plures sint, vt dictum est, & operatio sensus non fit sine organo, vt etiam dictum est, necesse est vnumquemque sensum internum habere proprium organum. Si ergo loquamur de sensibus internis in vniuersali, omnes radicantur in corde: nihil enim est sensitiuum sine calore, vt dicitur 2. de ani. t. 130. fons autem caloris est in corde, & ideo in corde primo est sensitiuum principium, & à corde deriuatur virtus sensitiua ad cerebrum & exinde procedit ad organa trium sensuum, visus, & auditus, & odoratus, tactus autem, & gustus, referuntur ad ipsum cor per medium coniunctum. Si vero loquamur de sensibus internis in particulari, & primo de sensu communi, qui est radix omnium sensuum exteriorum, respiciens obiectum sub vniuersaliori ratione, puta sub ratione sensibilis, ad quam nullus sensuum propriorum pertingere potest; quique proinde cognoscit differentias sensibilium diuersorum generum, & sensationes sensuum exteriorum, quæ à sensibus externis cognosci non possunt, & qui perficit iudicium illorum: nam licet sensus proprij formati habeant propriam operationem, scilicet iudicium de proprijs obiectis, & discernant inter contraria sensibilia, hanc tamen discretionem habent inquantum participant aliquid de virtute sensus communis: nam vltimum iudicium, & vltima discretio pertinet ad sensum communem, qui iudicium aliorum perficit. Principale, & vltimum organum, seu sensorium sensus communis est cor, quod multipliciter potest esse manifestum, & primo quia, vt dicit Philosophus de somno c. 2. sensus communis maxime sequitur ad tactum, & simul est cum illo, principium autem tactiuum est intrinsecus circa cor, vt dictum est ex Philosopho de sensu c. 1. cuius signum est, quod læsio, si accidat in locis circa cor, est maxime dolorosa. Secundo, quia vt argumentatur idem Philosophus l. de iuuen. & sen. c. 2. videmus, quod duo sensus immediate tendunt ad cor, scilicet tactus, & gustus, vnde & alij sensus, qui fundantur in tactu, mediate ad aliud idem tendunt; eo autem tendunt, quia ibi est primum principium sensitiuum, seu sensus communis, in quem propterea contingit fieri alterationes omniū sensuum. Tertio videmus, inquit Philosophus ibidem, quod natura ex omnibus possibilibus facit optimum, & ratio huius est, quia omne agens intendit bonum: natura autem agens est, quare bonum intendit, agit autem ex materia sibi subiecta, quare secundum diuersitatem materiæ diuersificatur eius actio, intendit igitur natura facere optimum possibile tamen, principio autem sensitiuo existente in corde, melius fiunt alterationes ab illo ad sensus particulares & melius deriuatur virtus ab eodem in illos, ergo dicendum est quod sensus communis est in corde. Quarto principalis virtutis debet esse regio principalis, & locus: & ratio huius est, quia locus sequitur naturam locati, & ideo principali virtuti debetur locus magis principalis; Inter omnes autem virtutes sensitiuas principalis virtus est sensus communis: locus autem principalis est medius, vbi est cor, quare sensus communis, qui est primum principium sensitiuum, debet esse in corde tamquam in proprio sensorio. Quinto illud, quo vtimur, & quod vtitur, differunt, sicut fistulæ, & manus, quæ mouent fistulas. Illud enim, quod vtitur, est principale, quo autem vtitur est instrumentum. Sensitiuum autem commune vtitur sensibus particularibus sicut organis, & instrumentis, ergo sensitiuum commune est principale magis: sed principalis debet esse locus principalis, talis autem est locus medius, qui est locus cordis. Sexto vita est primo in corde quia cor primo mouetur, ergo primum principium sensitiuum est in corde, per eandem enim particulam secundum quam animal primo est animal, primo viuit: animal autem determinatur per habere animam sensitiuam, & per consequens per primum principium sensitiuum, quod necessario, & immediate ad animam sensitiuam consequitur. Septimo eadem pars corporis est primum subiectum, & principium sensus communis, quæ est materia somni, & vigiliæ, inquit Philosophus de somno c. 2. hæc autem ex eodem ibidem sunt circa cor. 8. eadem pars animalis est principium sensus, & motus, sicut determinatur in lib. de animal. sed cor est principium motus, est enim principium spiritus, cuius vigore, & perseuerantia fit motus respirationis animali necessarius ad vitam. Dicendum ergo est, quod vltimum organum & sensorium sensus communis est cor. Quod si loquamur de organo primo, cum sensus communis sit diffusus per totum corpus, sicut & tactus, cum simul sit cum illo, vt dictum est, sicut organum primum tactus est quælibet pars corporis sensitiua, ita & organum primum sensus communis erit quælibet pars apta sentire. Quod manifestum est, quia vt argumentatur Philosophus de somno. c. 2. omnis passio inhærens pluribus sensibus inhæret per naturam sui subiecti primi, quod reperitur in omnibus, vt dicitur p post. sed somnus, & vigilia sunt passiones sensus, & insunt omnibus partibus animalis, ergo insunt per naturam sensus communis diffusi per omnes partes. Verum est tamen, quod inter partes, in quibus principaliter est sensus communis, est prima concauitas cerebri, à quo nerui sensuum particularium oriuntur, quod patet primum, quia hinc est, quod quantum ad distinctionem spiritus animalis sensus proprij deriuantur à communi, quantum vero ad apprehensionem sensus communis fit in actu per proprios, quia nihil apprehenderet, nisi per hoc, quod sensus proprij redeunt ad ipsum cum suis lucris, vt dicit Auic. deinde quia propter maximam abundantiam humiditatis existentis in cerebro magis impediuntur in pueris actus omnium sensuum internorum, quam

Margin notes (left column, lower): de sensu l. 5 — de somno l. 3. — de sensu l. 5 — de iuu. & sen. l. 8. ibid.

Margin notes (right column): ibid. — ibid. — ibid. — de somno. l. 4. — de somno. l. 5. in c. — op. 43 c. 4. — q. 18. de ver. a. 18. c. & ad 5. initio. c.

exteruorum; præterea quia tarione caloris, cuius fons est cor, & line quo non est sensitiuum, vt dictum est, à corde deriusrur virtus sensitiua ad cerebrum, & exinde ad tres sensus exteroos. Quod vero attinet ad phantasiam, seu vim imaginatiuam, quæ est thesaurus formarum per sensum acceptatum, componens, & diuidens eas, cum duplex sit, vna imperfecta indererminata, & coofusa conueniens omnibus animalibus imperfectis; altera perfecta, & dererminata, illa haber organum indeterminatum, sicut ipsa est indeterminata; vnde sicut animalia imperfecta decisa, & diuisa in multas partes viuunt, ita & in ijsdem partibus decisis, & diuisis (a. de ani. l. 4. 6. 6.) est organum phantasiæ indererminatæ & confusæ, vt docet Philosophus 2. de ani. t. 20. & 32 Hæc vero habet organum determinatum in determinara patte, puta post organum sensus communis in parte cerebri, quæ non sic abundat humido, sicut prima pats cerebri, in qua est situm organum sensus communis, & ideo potest malius rerinere formas sensibiles reabsente est autem hæc pars cerebri posterior pars primæ cellulæ, puta in anteriore parte cerebri prope (op. 43 c. 3.) vulrum, vt patet ex hoc, quod quia vultus est prope locum imaginatiuæ, ideo in eo appareut indicia affectuum, & præsertim affectus bilaritaris, quæ est (q. 16 de ver. a 4. ad 5.) species intensi gaudij, quæ dicitur exultatio. Diuiditur enim cerebrum in tres cellulas quarum in priori (Tab. v. cerebrum in 3 v. imaginatiua n 4. 3. de ani l. 7. & 13.) parte primæ est organum sensus communis, in posteriore est organum phantasiæ, quo læso læditur phantasia, & consequeuter intellectus in sua operatione: indiget enim intellectus tam iu acquirendo scientiam, quam in vtendo illa, operatione phantasiæ, vt docer Philosophus 3. de ani. t. 39. oporret enim, cum aliquis speculatur in actu, quod simul formet sibi aliquod phantasma.

(Tab v Æstimatiua n. p. 4.) Æstimariua vero, quæ est apprehensiua conuenientis, & nociui, & ideo comparatur ad appetitum sensitiuum, sicut intellectus practicus ad voluntatem, quæque quia participat aliquid rationis, est suprema potentia partis sensitiuæ, habet tam iu animalibus brutis, in quibus retinet nomen æstimatiuæ, quam in hominibus; in quibus loco æstimatiuæ (a p & a q 10 de ver a. 5 c. q 13. a. p. c.) est cogitatiua idem munus exercens, quod illa, & perfectiori modo, vt dictum est, vnde & ratio particularis appellatur, per quam apprehenditur singulare, & vniuersalis sententia, quam mens habet de operabilibus, applicarur ad particularem actum, vt sic fiar quidam syllogismus, cuius maior sit vniuersalis, quæ ast sententia mentis, minor autem singularis, quæ est applicatio particularis rationis. conclusio vero est electio singularis operis, vt patet per ea, (3 de ani. l 16. p p. 75 a 4. c 4. d. 50 q. p a. p. ad 3. op 43. c 4) quæ docet Philosophus 3. da ani. t. 56. & 57. habet in, quam suum organum in homine mediam cellulam capiris, seu cerebri, vt dicit comment 3. de ani com. 20. in brutis vero posteriorem partem mediæ partis cerebri; hac parte, vel cellula læsa, læditur, & impeditur operatio illius, & per consequens operario intellectus, sine illa. n. anima modo nihil intelligit, intelliget autem in futuro, quando à phantasmati(Tab. v mem a a 5 10.)bus abstrahere non indigebit. Demum memoria in animalibus perfectis, quæ est thesaurus specierum intentionalium, seu specierum sensibilium à sensu acceptarum, & quæ est cognoscitiua præteriti, vt præteritum est, cui respondet reminiscentia in homine, per quam non solum subito recordatur præteritorum, sicuti recordantur bruta perfecta per memoriam, sed etiam syllogistice inquirit præteritorum memoriam secundum indiuiduales intentiones. habet determinatum organum in extrema patte capitis, atque adeo in postrema cerebri cellula, qua similiter læsa, læditur & operatio memoriæ. Et ex his paret quodnam sit organum omnium sensuum internorum, & similiter patet ad obiecta vtriusque partis.

QVÆSTIO LXXXV.

De appetitu sensitiuo.

Deinde considerandum eit de appetitu sensitiuo, & primum agemus de ipso appetitu, deinde de illius organo.

CIRCA PRIMVM QVÆRVNTVR QVINQVE.

Primo vtrum appetitus sit aliqua specialis potentia animæ

2 *Vtrum appetitus diuidatur in sensitiuum, & intellectiuum, tanquam in diuersas potentias*

3 *Vtrum appetitus sensitiuus distinguatur in irascibilem, & concupiscibilem, tanquam in diuersas potentias*

4 *Vtrum etiam appetitus intellectiuus diuidatur in irascibilem, & concupiscibilem tanquam in diuersas potentias.*

5 *Vtrum appetitus concupiscibilis, & irascibilis obediant rationi.*

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtram appetitus sit aliqua specialis animæ potentia.

Videtur quod appetitus non sit aliqua specialis animæ potentia. Ad ea enim, quæ sunt com- (p. p. 80 a. p. arg p q. 22. de verit. a. 3. arg p.) munia animatis, & inanimatis non est aliqua potentia animæ assignanda; sed appetere commune est animatis, & inanimatis. quia bonum est. quod omnia appetunt, vt dicitur p. eth. c. p. ergo non est specialis animæ potentia.

2 Præterea potentiæ distinguntur secundum ob- (p. p arg. 2. de vet. arg 3.) iecta; sed idem est, quod cognoscimus, & appetimus, ergo vim appetitiuam non oportet esse aliam præter vim apprehensiuam

3 Præterea commune non distinguitur contra (p. p. arg 3. de verit. arg. 5.) proprium; sed quælibet animæ potentia appetit quoddam particulare bonum, & appetibile, scilicet obiectum sibi conueniens, ergo respectu huius obiecti, quod est appetibile in communi, non oportet accipi aliquam potentiam ab alijs distinctam.

4 Præterea appetitus est rei non habitæ; sed in (de ver arg 4) animalibus iam per cognitionem habetur bonum, ergo coguitionem boni non sequitur in animalibus aliquis appetitus, qui specialem requirat potentiam.

5 Præterea appetitus nihil aliud esse videtur, (ibid, arg. 2.) quam quædam directio in finem, sed appetitus naturalis sufficit ad hoc, quod aliquid per ipsum dirigatur in finem. ergo non oportet superaddi appetitum animalem, quæ sit specialis animæ potentia.

Sed contra est, quod Philosophus 2. de ani. t. 27. (p. p. c.) distinguit appetitum ab alijs potentiis. Damasc. etiam lib 2. orthod fid. c. 12 distinguit vires appetitiuas à cognoscitiuis.

Respondeo dicendum, quod necesse est ponete (p. p. c.) quandam potentiam animæ appetitiuam. Ad cuius euidentiam considerandum est, quod quælibet formam sequitur aliqua inclinatio, sicut ignis ex sua forma inclinatur in superiorem locum, & ad hoc, quod generet sibi simile. Forma autem in his, quæ

cognitionem participant, altiuti modo inuenitur, quam in his, quæ cognitione carent. In hit enim, quæ cognitione carent, inuenitut tantummodo forma ad vnum esse proptium determinans vnũquodque quod etiam naturale vniuscuiusque est. Hanc igitur formam natotalem sequitur naturalis inclinatio, quæ appetitut natotalis vocatur. In habentibus autem cognitionem, sic determinatut vnumquodque ad proprium esse naturale per formam naturalem, quod tamen est receptiuum specierum aliarum rerum, sicut sensus recipit species omnium sensibilium, & intellectus omnium intelligibilium. & sic anima hominis fcit omnia quodammodo secundum sensum, & intellectum, in quo quodãmodo cognitionem habentia ad Dei similitudinem appropinquaot, in quo omnia præexistunt, sicut Dion. dicit Sicut igitur formæ altiori modo existunt in habentibus cognitionem, supra modum formatum naturalium, ita opottet, quod in eis sit inclinatio supra modum inclinationis naturalis, quæ dicitur appetitus animalis. & hæc superior inclinatio pettinet ad vim animæ appetitiuam, per quam animal appetete potest ea, quæ apprehendit, & noo solum ea, ad quæ inclinatur ex forma naturali sic igitor necesse est ponere aliquam potentiam animæ appetitiuam.

p p. ad p. Ad primum ergo dicendom, quod appetere inuenitur in habentibus cognitionem supra modom communem, quo inuenitut in omnibus, vt dictum est, & ideo opnttet ad hoc determinari aliquam potentiam animæ.

ad 2; Ad secuodum dicendum, quod id, quod apprehenditur, & appetitur, est idem subiecto, sed differt ratione Apprehenditur enim, vt est ens sensibile, vel intelligibile; appetitur vero vt est conoeniens, aut bonum. Diuersitas aotem tationum in obiectis requititur ad diuersitatem poteotiatum, non autem materialis diuersitas.

ad. 3; Ad tertium dicendum, quod vnaquæque potentia animæ est quædam forma, seu natura, & habet naturalem inclinationem in aliquid. Vnde vnaquæque appetit obiectum sibi conueniens oaturali appetitu, supta quem est appetitus animalis consequens apprehensionem, quo appetitur aliquid noo ea ratione, qua est conuenteus ad actom hoius, vel illius potentiæ, vtpote visio ad videndum, & auditio ad audiendum, sed quia est conueniens simpliciter animali.

q de ver. ad 4. Ad quartum dicendum, quod appetens bonum non quætit habere bonom secundum esse intentionale, qualiter à cognoscente habetur, sed secundum esse essentiale. & ideo per hoc, quod animal habet bonum, vt cognoscens ipsom, non excluditur, qoin possit ipsum appetere

Ad qointum dicendum, quod quia animalia nata sunt participare diuinam bonitatem eminentius cæteris inferioribus rebus; inde est, qood indigent multis operationibus. & auxilijs ad suam perfectionem, sicut qui potest consequi perfectam sanitatem multis exercitijs est propinquior sanitati, quam ille, qui non potest consequi nisi modicam sanitatem, & ob hoc non indiget oisi modico exercitio, secundum exemplum Philosophi in 2 cæli. & ideo, cum appetitus naturalis sit determinatus ad vnum, nec possit esse multiformis, vt in tot diuersa se extendat, quot animalia indigent, necessarium fuit, vt animalibus superadderetur appetitos animalis cõsequent apprehensionem, vt ex moltitudine apprehensiotum animal in diuersa feratur.

ARTICVLVS II.

Vtrum appetitus sensitiuus, & intellectiuus sint diuersæ potentiæ.

Videtur quod appetitus sensitiuos, & intellectiuus noo sint diuersæ potentiæ. Philosophus enim in p. de ani. distinguit quinqoe genera potentiatum animæ, & operationum, quorum vnum includit generationem, nutritionem, & augmentom. Secundom includit sensum. Tertium appetitum. Quartum motum secundum locum. Quintum intellectum; vbi intellectus à sensu distingoitor, non aotem appetitus intellectiuus à sensinoo, ergo videtor, quod non distioguatur potentia appetitiua superior ab inferiori, sicut distinguitur potentia apprehensiua superior à potentia apprehensiua inferiori. q. 22. de ver. a. 4 arg. 4.

2 Prætetea potentiæ non diuersificantur per accidentales differentias; sed accidit appetibili, quod sit apprehensum per sensum, vel per intellectum, ergo appetitus sensitiuus, & intellectiuus non sunt diuersæ potentiæ. arg. p p p. q. 80. a. 1. arg p

3 Prætetea cognitio intellectiua est vniuersalium; & secundum hoc distinguitur ab intellectiua, quæ est siogularium; sed illa distinctio non habet lorum ex parte appetitiuæ Cum enim appetitus sit motus ab anima ad res, quæ sunt singulares, omnes appetitus videntur esse rei singularis. Non ergo appetitus intellectus debet distingui à sensitiuo. arg. 1 p p. arg. 2.

4 Prætetea sicut sob apprehensiuo ordinatot appetitiuum, vt inferior potentia; ita & motiuum; Sed non est aliud motiuum in homioe consequens intellectum, quam in alijs animalibus consequens sensum, ergo pari ratione neque est aliud appetitiuum. arg. 1. p p. arg. 3.

Sed contra est, quod Philosophus 3. de ani. t. 57. distingoit duplicem appetitum; & dicit; qood appetitus superior mouet inferiorem, vt sphæra sphæram, ergo. q de ver. arg. sed contra p. p. arg. sed contra.

2 Prætetea potentia appetitiua est potentia passiua, quæ nata est mooeri ab apprehenso. Vnde appetibile apprehensum est moueos non motum; appetitus autem mouens motum. vt dicitur in 3. de ani. t. 54 & 11. metaph. t. 35. passiua autem, & mobilia distinguotur secundum distinctionem actiuorum, & motiuorum, quia opottet motiuum esse proportionatum mobili, & actiuum passiuo: & ipsa potentia passiua propriam rationem habet ex ordine ad suum actiuum. Quia ergo est alterius generis apprehensum per intellectum, & apprehensum per sensum, consequens est, quod appetitus intellectiuus sit alia potentia à sensitiuo. p p. c.

Respondeo dicendum, quod voluntas est alia potentia ab appetitu sensitiuo. Ad cuius euidentiam sciendum est, quod, sicut appetitus sensitiuus distinguitur ab appetitu naturali propter perfectiorem modum appetendi: ita appetitus rationis ab appetitu sensitiuo Quanto enim aliqua natura est Deo propinquior, taoto expressior in ea diuinæ dignitatis similitudo inuenitur: Hoc autem ad diuinam dignitatem pertinet, vt omnia moueat, & inclinet, & dirigat, ipse nullo alio motus, vel inclinatus, vel directus. Vnde quanto aliqua natura est Deo vicinior, tanto minus ab eo inclioatur, & magis nata est seipsam inclinare. Natura igitur insensibilis, quæ ratione suæ materialitatis est maxime à Deo remota, inclinatur quidem in aliquem finem, non tamen est in ea aliquid inclinans, sed solummodo inclinationis principium, vt ex prædictis patet. Natura autem sensitiua, vt Deo propinquior, in se ipsa habet aliquid q. 22. de verit. 1. 4. c. cognitio-

inclinans, scilicet appetibile apprehensum; sed tamen inclinatio ipsa non est in potestate ipsius animalis, quod inclinatur, sed est ei aliunde determinata. Animal enim ad aspectum delectabilis non potest non concupiscere illud quia talia animalia non habent dominium suæ inclinationis: vnde non agunt, sed magis aguntur secundum Damasc. & hoc ideo, quia vis appetitiua sensibilis habet organum corporale, & ideo appropinquat dispositionibus materiæ & rerum corporalium, vt moueatur magis, quam moueat. Sed natura rationalis, quæ est Deo maxime propinqua, non solum habet inclinationem in aliquid, sicut habent inanimata: nec solum mouens hanc inclinationem, quasi aliũde eis determinatam, sicut natura sensibilis sed vltra hoc habet in potestate ipsam inclinationem, vt non sit ei necessarium inclinari ad appetibile apprehensum, sed possit inclinari, vel non inclinari, & sic ipsa inclinatio non determinatur ei ab alio, sed à seipsa & hoc quidem competit ei inquantũ non vtitur organo corporali, & sic recedens a natura mobilis accedit ad naturam mouentis, & agentis. Quod autem aliquid determinet sibi inclinationem in finem, non potest contingere, nisi cognoscat finem, & habitudinem finis in ea, quæ sunt ad finem, quod est tantum rationis, & ideo talis appetitus non determinatus ex aliquo alio de necessitate sequitur apprahensionem rationis. Vnde appetitus rationalis, qui voluntas dicitur, est alia potentia ab appetitu sensibili.

q. 1a. de ver. a. 4. ad 4. Ad primum ergo dicendum, quod sensus, & intellectus differunt per rationes apprehensibilis, inquãtum est apprehensibile propter hoc quod ad diuersa genera pertinet potentiarum. Sensus enim tenet apprehendendo particulare, intellectus autem apprehendendo vniuersale. Appetitus vero superior, & inferior non differunt per differentiam appetibilis, in quantum est appetibile cum in idem bonum quandoque tendat vterque appetitus, sed differunt penes diuersum modum appetendi, vt ex dictis patet: Et ideo sunt quidem diuersæ potentiæ, sed non diuersa potentiarum genera.

p. p. q. 80. a. 2. ad 3. Ad secundum dicendum, quod appetibili non accidit esse apprehensum per sensum, vel intellectum, sed per se ei conuenit. Nam appetibile non mouet appetitum, nisi inquantum est apprehensum. Vnde differentiæ apprehensi sunt per se differentiæ appetibilis. Vnde potentiæ appetitiuæ distinguuntur secundum differentiam apprehensorum, sicut secundum propria obiecta. Vel dic, quod voluntas ab appetitu sensibili non distinguitur directe per hoc, quod

q. de ver. ad 3. est sequi apprehensionem hãc, vel illam, sed ex hoc, quod est determinare sibi inclinationem, vel habere inclinationem determinatam ab alio, quæ duo exigunt potentiam non vnius modi; sed talis diuersitas requirit diuersitatem apprehensionum, vt ex prædictis patet. Vnde quasi ex consequenti accipitur distinctio appetitiuarum virium penes distinctionem apprehensiuarum, & non principaliter.

p. p. ad 2. Ad quartum dicendum, quod appetitus intellectiuus & si feratur in res quæ sunt extra animam singulares, fertur tamen in eas secundum aliquam rationem vniuersalem, sicut cum appetit aliquid, quia est bonum. Vnde Philosophus dicit in sua Rhetorica lib. 2. c. 4. quod odium potest esse de aliquo vniuersali, puta cum odio habemus omne latronum genus, similiter etiam per appetitum intellectiuum appetere possumus immaterialia bona, quæ sensus non

q. de ver. ad 2. apprehendit, sicut scientiam, virtutes, & alia huiusmodi. Vel dic, quod quamuis appetitus semper intendat ad aliquid in rerum natura existens, quod est per modum particularis, & non vniuersalis, tamen ad appetendum quandoque mouetur per apprehensionem alicuius vniuersalis conditionis, sicut appetimus hoc bonum ex hac consideratione, quia consideramus simpliciter bonum esse appetendum; quandoque vero per apprehensionem particularis secundum suam particularitatem, & ideo sicut appetitus ex consequenti distinguitur per differentiam apprehensionis, quam sequitur, ita ex consequenti distinguitur per vniuersale, & particulata.

Ad quartum dicendum, quod, sicut dicit Philosophus 3. de ani. t. 57. & 58. opinio vniuersalis non mouet, nisi mediante particulari, & similiter appatitus superior mouet mediante inferiore, & ideo non est alia vis motiua consequens intellectum, & sensum. p. p. ad 5. q. de ver. ad 5.

ARTICVLVS III.

Vtrum appetitus sensitiuus distinguatur in concupiscibilem, & irascibilem, tamquam in diuersas potentias.

VIdetur quod appetitus sensitiuus non distinguatur in irascibilem & concupiscibilem, sicut in potentias diuersas. Eadem enim potentia animæ est vnius contrarietatis, vt visus albi, & nigri, vt dicitur in 2. de ani. Sed conueniens, & nociuum sunt contraria, cum ergo concupiscibilis respiciat conueniens, irascibilis vero nociuum, videtur, quod eadem potentia sit concupiscibilis, & irascibilis. p. p. q. 81. a. 2. arg. p. q. 25. de ver. a. 2. arg. 1.

2 Præterea per eandem virtutem aliquis recedit ab vno extremo, & accedit ad alterum, sicut ratione grauitatis lapis recedit à loco supremo, & accedit ad locum infimum; sed per vim irascibilem anima recedit à nociuo fugiendo ipsum, per vim autem concupiscibilem accedit ad conueniens concupiscendo ipsum, ergo eadem vis animæ est concupiscibilis, & irascibilis. & sic idem, quod prius. q. de ver. a. 1. arg. 3.

3 Præterea appetitus sensitiui non est nisi conuenientium secundum sensum; sed conueniens secundum sensum est obiectum concupiscibilis; proprium enim obiectum gaudij est conueniens, gaudium autẽ non est nisi in concupiscibili, ergo nullus appetitus sensitiuus est à concupiscibili distinctus. Sed dices, quod obiectum appetitus est etiam nociuum, siue disconueniens, ad quod irascibilis se extendit. p. p. arg. 2. q. de ver. arg. 4.

4 Sed contra, sicut conueniens est obiectum gaudii, ita nociuum, vel disconueniens est obiectum tristitiæ; sed tam gaudium, quam tristitia sunt in concupiscibili, & ita idem, quod prius. q. de ver. arg. 1.

5 Præterea appetitus sensibilis præsupponit apprehensionem: sed eadem vi apprahensiua apprehenditur conueniens, & nociuum, ergo & eadem vis appetitiua se habet ad vtrumque, & sic idem quod prius. ibid. arg. 6.

6 Præterea odium est in concupiscibili, vt probatur in 2. topic. eo quod amor est in eadem: sed ad est etiã in irascibili: dicit enim Hieron. super illud Matth. 13. simile est regnum cælorum fermento, possideamus in irascibili odium vitiorum, & probatur quia odium est ira inueterata, vt dicit Aug. ira autem est in irascibili, ergo eadem vis est irascibilis, & concupiscibilis. ibid. arg. 7. p. p. arg. 3.

7 Præterea potentiæ secundum actus distinguuntur: sed in quolibet actu irascibilis includitur actus concupiscibilis, nam ira habet concupiscentiam vindictæ, & sic de aliis ergo concupiscibilis non est alia potentia ab irascibili. ibid. arg.

Sed contra est, quod Philosophus distinguit appetitum sensitiuum in concupiscibilem, & irascibilem, nam 3. de ani. t 42. ponit in anima triplicem appetitum, rationalem, & sensitiuum concupiscibilem, & irascibilem.

p. p q 81. a. 2. c q 21. de ver. a. 2. c.

Respondeo dicendum, quod appetitus sensitiuus est vna vis in genere, quæ sensualitas dicitur, sed diuiditur in duas potentias, quæ sunt species appetitus sensitiui, scilicet in irascibilem, & concupiscibilem. Ad cuius euidentiam considerandum, quod in rebus naturalibus corruptibilibus est duplex inclinatio, secundum duplicem operationem illarum. Vna est ad consequendum conuenientia, & refugiendum nocina, ac proinde per quam res naturalis nititur acquirere id, quod est conseruatiuum suæ naturæ; Altera est ad resistendum corrumpentibus, & contrariis, quæ conuenientibus impedimentum præbent, & ingerunt nocumenta; sicut ignis habet naturalem inclinationem non solum, vt recedat ab inferiori loco, qui sibi non conuenit, & tendat ad locum superiorem sibi conuenientem, vt ibi conseruetur, sed etiam vt resistat corrumpentibus, & impedientibus, vnde per qualitatem motiuam mouetur sursum, & per qualitatem actiuam sua contraria destruit, ne corrumpatur. Quia igitur appetitus sensitiuus est inclinatio consequens apprehensionem sensitiuam, sicut appetitus naturalis est inclinatio consequens formam naturalem, necesse est, quod etiam in parte sensitiua sint duæ potentiæ appetitiuæ: vna, per quam anima simpliciter inclinatur ad prosequendum ea, quæ sunt conuenientia secundum sensum, & ad refugiendum nociua, & hæc dicitur concupiscibilis. Alia vero, per quam animal resistit iis quæ conuenientia impugnant, & nocumenta inferunt, & hæc vis dicitur irascibilis: Vnde dicitur, quod eius obiectum est arduum, quia scilicet tendit ad hoc, quod habeat dominium, & victoriam super contraria, & superemineat eis: sicut obiectum concupiscibilis dicitur esse conueniens secundum sensum. Hæ autem duæ inclinationes quod non reducantur in idem principium patet Primo quia aliam rationem appetibilitatis habet aliquid ex hoc, quod est arduum, cum quandoque illud, quod est arduum, à delectatione separet, & rebus circunstantibus se immisceat, sicut cum animal relicta voluptate, cui vacabat, aggreditur pugnam, nec retrahitur propter dolores, quos sustinet. Secundo quia vna earum, scilicet concupiscibilis videtur ordinata ad recipiendum, hæc enim appetit, vt ei suum delectablile coniungatur: Altera vero scilicet irascibilis est ordinata ad agendum, quia per actionem aliquam superat id, quod est contrarium, vel nociuum, ponens se in quadam altitudine victoriæ super ipsum. Hoc autem communiter in potentiis animæ inuenitur, quod recipere, & agere ad diuersas potentias pertinent sicut patet de intellectu agente, & possibili, & inde est, quod secundum Auicennam ad irascibilem pertinet fortitudo, & debilitas cordis, quasi ad virtutem ordinatam ad agendum; ad concupiscibilem autem dilatatio, & constrictio ipsius, quasi ad virtutem ordinatam ad recipiendum. Tertio quia interdũ anima tristibus se ingerit contra inclinationem concupiscibilis, vt secundum inclinationem irascibilis impugnet contraria: Vnde etiam passiones irascibilis repugnare videntur passionibus concupiscibilis. Nam concupiscentia accensa minuit iram, & ira accensa minuit concupiscentiam, vt in pluribus Patet etiam ex hoc quod irascibilis est quasi propugnatrix, & defensatrix concupiscibilis, dum insurgit contra ea, quæ impediunt conuenientia, quæ concupiscibilis appetit, & ingerunt nociua, quæ concupiscibilis refugit, & propter hoc omnes passiones irascibilis incipiunt à passionibus concupiscibilis, & in eas terminantur. Sicut ira nascitur ex illata tristitia, & vindictam inferẽs in lætitiam terminatur. Propter hoc etiam pugnæ animalibus sunt de concupiscibilibus, scilicet de cibis, & venereis, vt dicitur in 8. de animalibus. c. p.

Ad primum ergo dicendum, quod vis concupiscibilis est conuenientis, & inconuenientis: sed irascibilis est ad resistendum inconuenienti, quod impugnat; quod est dicere, tam conueniens delectabile, quam nociuum tristabile ad concupiscibilem pertinere, secundum quod vnum est fugiendum, & alterum consequendum; sed habere quandam altitudinem super vtrumque, vt scilicet nociuum possit superari, & delectabile cum securitate quadam possideri, ad irascibilem pertinere. p. p ad p. q. de ver. ad 2.

Ad secundum dicendum quod recedere à nociuo, & accedere ad delectabile, vtrumque concupiscibili competit, sed impugnare, & superare id, quod potest esse nociuum, hoc pertinet ad irascibilem. q. de ver ad 5.

Ad tertium dicendum, quod sicut in apprehensiuis virtutibus in parte sensitiua est aliqua vis æstimatiua, scilicet, quæ est perceptiua eorum, quæ sensum non immutant, vt supra dictum est; ita etiam in appetitu sensitiuo est aliqua vis appetens aliquid, quod non est conueniens secundum delectationem sensus, sed secundum quod est vtile animali ad suam defensionem, & hæc est vis irascibilis. Vel dic, quod conueniens est obiectum concupiscibilis, secundũ quod est delectabile, sed totius sensualitatis, seu appetitus sensitiui secundum quod est quomodocunque expediens animali, vel per viam ardui, vel per viam delectabilis, & sic ad quartum. p. p. ad 1

Ad quintum dicendum, quod eadem appetitiua concupiscibilis est conuenientis persecutiua, & inconuenientis fugitiua: vnde irascibilis, & concupiscibilis non distinguuntur per conueniens, & nociuum, vt ex dictis patet. q. de ver. ad 4. & 5.

Ad sextum dicendum, quod odium simpliciter pertinet ad concupiscibilem, sed ratione impugnationis, quæ ex odio causatur, potest ad irascibilem pertinere, quando vero dicitur, quod odium est ira, est prædicatio per causam, & non per essentiam, nam passiones irascibilis terminantur ad passiones concupiscibilis, vt dictum est. q. de ver ad 6.

Ad septimum dicendum, quod in definitione passionum irascibilis ponitur actus appetitiuæ communis, vt appetere, non autem aliquid ad concupiscibilem pertinens nisi sit principium, vel terminus, vt si dicatur, quod ira est appetitus vindictæ, propter præcedentem contristationem. ibid. ad 7. p. p. ad 3.

ARTICVLVS IV.

Vtrum appetitus intellectiuus etiam distinguatur in irascibilem, & concupiscibilem, tamquam in diuersas potentias.

Videtur quod etiam appetitus intellectiuus distinguatur in irascibilem & concupiscibilem, tamquam in diuersas potentias. Nam appetitus intellectiuus ad plura se extendit, quam sensitiuus, cum sit & corporalium, & spiritualium; si ergo appetitus sensitiuus diuiditur in duas vires, scilicet irascibilem, & concupiscibilem, multo fortius & intellectiuus, qui est appetitus superior, diuidi debet. q. 25. de ver. a 3. arg p.

2 Præterea secundum Philosophum in lib. de ani & 11. metaph. sola pars animæ rationalis est à corpore separabilis: sed irascibilis, & concupiscibilis remanent in anima à corpore separata, vt dicitur in arg. 3.

lib. de spiritu,& anima, ergo irascibilis, & concupiscibilis ad partem rationalem pertinent.

arg 5. 3 Præterea charitas dicitur esse in concupiscibili, spes autem in irascibili; sed charitas, & spes non sunt in appetitu sensitiuo, qui non potest extendi ad immaterialia, ergo irascibilis, & concupiscibilis non sunt tantum in appetitu sensitiuo, sed etiam in intellectiuo.

arg 6. 4 Præterea vires humanæ dicuntur illæ, quas homo supra cætera animalia habet, quæ pertinent ad superiorem animæ partem: sed distinguitur à magistris duplex irascibilis, humana, & non humana, & similiter concupiscibilis, ergo prædictæ vires sunt etiam in appetitu intellectiuo.

5 Præterea operationes virium sensitiuarum tam apprehensiuarum, quam appetitiuarum non manent in anima separata, quia per corporis organa exercentur: alias anima sensibilis in brutis esset incorruptibilis, vt pote potens suam operationem habere per seipsum, sed in anima separata remanent gaudium, & tristitia, amor, & timor, & alia huiusmodi, quæ attribuuntur irascibili, & concupiscibili, ergo irascibilis, & concupiscibilis non sunt tantum in sensitiua parte, sed etiam in intellectiua.

c. de ver a. 3. c. Sed contra est, quod Damasc & Greg Nissenus, & Philosophus ponunt eas esse in sensibili appetitu tantum.

Respondeo dicendum, quod cum actus appetitiuarum partium præsupponat actum apprehensiuarum, & distinctio appetitiuarum ad inuicem aliqualiter similis est distinctioni apprehensiuarum. Inuenimus autem hoc in apprehensiuis potentiis, quod respectu illarum apprehensiua superior manet vna, & indiuisa, respectu quarum apprehensiuæ inferiores distinguuntur. Vna enim intellectiua potentia cognoscimus omnia sensibilia, quantum ad earum naturas, respectu quarum vires sensitiuæ distinguuntur. Vnde secundum Augustinum exterius aliud est, quod videt, & quod audit, sed interius in intellectu est idē. & similiter est de appetitiuis; quod appetitiua superior est vna respectu omnium appetibilium, quamuis appetitiuæ inferiores respectu diuersorum appetibilium distinguantur; cuius ratio ex vtraque parte est, quod vis superior habet obiectum vniuersale, sed inferiores vires habent obiecta particularia. Multa autem per se conueniunt particularibus, quæ per accidens se habent ad vniuersale, & ideo cum accidentalis differentia non diuersificet speciem, sed solum illa, quæ est per se, potentiæ inferiores inueniuntur secundum speciem distinctę, sed superior potentia remanet indiuisa, sicut patet, quod obiectum intellectus est quodquid est: Vnde est eadē potentia intellectus ad omnia, quæ habent quidditatem, nec diuersificatur per aliquas differentias, quæ rationem quidditatis non diuersificant. Sed cum obiectum sensus sit corpus, quod est natum mouere organum, secundum diuersam rationem mouendi oportet potentias diuersificari. Vnde alia potentia est visus, alia auditus quia alia ratione mouet sensum color, & sonus. & similiter ex parte appetitiuarum; Nam obiectum appetitus superioris, vt supra dictum est, est bonum absolute; sed obiectum appetitus inferioris est res aliquo modo proficua animali. Arduum autem, & delectabile non secundum eandem rationem sunt conuenientia animali, vt ex prædictis patet, & ideo per hoc essentialiter diuersificatur obiectum appetitus sensitiui, non autem obiectum appetitus intellectiui, qui tendit in bonum absolute quocunque modo. Sciendum tamen est, quod sicut intellectus habet aliquam operationem circa eadem, circa quæ sensus operantur, sed altiori modo, cum cognoscat vniuersaliter, & immaterialiter, quod sensus materialiter, & particulariter cognoscit; ita appetitus superior circa eadem habet operationem cum appetitibus inferioribus, quamuis altiori modo. Nam inferiores appetitus tendunt in sua obiecta materialiter, & cum aliqua passione corporali, à quibus passionibus nomen irascibilis, & concupiscibilis imponitur. Appetitus vero superior habet aliquos actus similes inferiori appetitui, sed absque omni passione. Et sic operationes superioris appetitus sortiuntur interdum nomina passionum, sicut voluntas vindictæ dicitur ira: & quietatio volūtatis super aliquo diligibili dicitur amor: & eadem ratione ipsa voluntas, quæ hos actus producit, dicitur interdum concupiscibilis, & irascibilis, non tamen proprie, sed per quandam similitudinem; nec tamen ita, quod in voluntate sint aliquæ vires diuersæ similes irascibili, & concupiscibili.

Ad primum ergo dicendum, quod quamuis appetitus intellectiuus in plura se extendat, quā sensitiuus tamen quia habet vniuersale bonum pro obiecto proprio, non diuiditur in plures potentias. q. de ver. ad 1.

Ad secundum dicendum, quod liber ille non est August. nec oportet eum in auctoritate recipere. Tamen potest dici, quod intelligit de irascibili, & concupiscibili similitudinarie dictis. Vel loquitur quantum ad originem potentiarum: nam omnes potentiæ sensitiuæ ex essentia animæ fluunt, vnde dicuntur in anima separata remanere, vel secundum essentiam vel sicut in radice. sd 2. & 3.

Ad tertium dicendum, quod charitas, & spes non sunt in irascibili, & concupiscibili, proprie loquendo, cum dilectio charitatis, & expectatio spei sint sine passione: sed dicitur charitas esse in concupiscibili, inquantum est in voluntate, prout habet actus similes concupiscibili: & simili ratione dicitur esse spes in irascibili. ad 5.

Ad quartum dicendum, quod irascibilis, & concupiscibilis dicuntur esse humanæ, siue rationales, non per essentiam, quasi ad partem superiorem pertineant, sed per participationem, inquantum obediunt rationi, & participant regimen eius, vt dicit Dasmacenus. ad 6.

Ad quintum dicendum, quod gaudium, & timor, quæ sunt passiones, non remanent in anima separata; cum corporali immutatione peragantur, sed remanent actus voluntatis similes illis passionibus. ad 7.

ARTICVLVS V.

Vtrum appetitus sensitiuus obediat rationi.

Videtur quod appetitus sensitiuus non obediat rationi. Quod enim obedit alicui, non repugnat ei; sed irascibilis, & concupiscibilis repugnat rationi, secundum illud Apost. ad Rom. 7. non enim quod volo facio, sed quod odi malum, illud facio; hoc enim dicitur, vt quædam glossa exponit, propter motus sensualitatis: seu appetitus sensitiui, & ibidem dicitur, video aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis meæ; hæc autem lex est concupiscentia, ergo repugnat legi mentis, id est rationi, & ita non obedit. p p q 81. a. 3 arg. 2. q. 15. de ver a. 4 arg. p. & 2.

2 Præterea sicut rationali parte inferior est vis appetitiua, ita etiam & vis sensitiua: ita enim ordinantur ad inuicem apprehensiuæ, sicut appetitiuæ; sed pars sensitiua non obedit intellectui, atque adeo rationi, non enim audimus, nec videmus, quando volumus; nec videmus, aut audimus quidquid intellectus decernit, ergo nec vires sensitiui appetitus p. p arg. 3. q. de ver. arg. 3 p. 2. q. 17. a. 7. arg 3.

scilicet irascibilis, & concupiscibilis sunt in potestate rationalis appetitus, & consequenter non obediunt rationi.

q. de ver. arg 4.

3 Præterea naturalia in nobis non subduntur rationi; sed sensualitas naturali impetu tendit in suum obiectum, & appetibile, ergo motus sensualitatis non subditur rationi.

ibid. arg. 5. p. 2. arg. 2.

4 Præterea materia corporalis soli Deo obedit, quantum ad transmutationem formalem: sed actus appetitus sensitiui habet quandam formalem transmutationem corporis, scilicet calorem, & frigus; docet enim Auic. quod ad passiones animæ, quæ sunt actus appetitus sensitiui requiruntur dispositiones corporum, sicut ad iram sanguis calidus, & subtilis, ad gaudium temperatus sanguis; dispositio autem corporalis non subditur rationi, ergo nec rationi subditur actus appetitus sensitiui.

q. de ver. arg. sed contra p. 2. c.

Sed contra est, quod Philosophus in p. eth docet, quod irascibilis, & concupiscibilis participant aliqualiter rationem; & in p. polit. in medio dicit, quod ratio præest irascibili, & concupiscibili, non principatu despotico qui est Domini ad seruum, sed principatu politico, & regali, qui est ad liberos, qui non totaliter subduntur imperio.

p. p. c. p. 2. c. q. de ver. c.

Respondeo dicendum, quod in ordine mobilium, & motorum est deuenire ad aliquod primum, quod est mouens sc. a quo mouetur illud, quod non est ex se motum, quia omne, quod est per aliud, reducitur ad per se, vt habetur ex 8. phys. Vnde cum voluntas seipsum moueat ex hoc, quod est domina sui actus, oportet quod vires aliæ, quæ se ipsas non mouent, ab aliquo moueantur. Tanto autem vnaquæque aliarum virium plus de motu eius participat, quanto fit ei propinquior. Vnde ipsæ appetitiuæ inferiores voluntati obediunt quantum ad suos principales actus, vt pote ei propinquissimæ. Aliæ vero magis remotæ, vt nutritiua, & generatiua mouentur a voluntate, quantum ad aliquos earum exteriores actus: subduntur autem appetitiuę inferiores scilicet irascibilis, & concupiscibilis rationi dupliciter. Primo quidem ex parte ipsius rationis, & sic duobus modis, secundum quod appetitus sensitiuus natus est moueri immediate vel ab æstimatiua, vel ab imaginatiua, sicut & a sensu. Vno modo mediante imaginatiua: cum enim eadem res sub diuersis conditionibus considerata possit & delectabilis, & tristabilis reddi, ratio opponit sensualitati mediante imaginatione rem aliquam sub ratione delectabilis, vel tristabilis, secundū quod ei videtur, & sic sensualitas mouetur ad gaudiū, vel tristitiam. Alio modo mediante cogitatiua. Cum enim appetitus sensitiuus in aliis animalibus natus sit moueri ab æstimatiua virtute, sicut ouis æstimans lupum inimicum timet: loco autem æstimatiuæ virtutis sit in homine, vt supra dictum est, vis cogitatiua, quæ alio nomine à quibusdam dicitur ratio particularis, eo quod est collatiua intentionum indiuidualium, ab illa etiam natus est in homine moueri appetitus sensitiuus. Ipsa autem ratio particularis nata est moueri, & dirigi in homine secundum rationem vniuersalem. Vnde in syllogisticis ex vniuersalibus propositionibus concluduntur conclusiones singulares; & ideo oportet, quod ratio vniuersalis imperet appetitui sensitiuo, & hic illi obediat, quod quilibet in seipso experiri potest; applicando enim aliquis vniuersales considerationes mitigatur ira, aut timor, vel aliquid huiusmodi, vel etiam instigatur. Ceterum quia deducere vniuersalia principia in conclusiones singulares, non est opus simplicis intellectus, sed rationis, ideo irascibilis, & concupiscibilis, quando mouentur immediate à cogitatiua, magis dicuntur obedire rationi, quam intellectui. Secundo ex parte voluntatis, voluntati enim subiacet appetitus sensitiuus quātum ad executionem, quæ fit per vim motiuam. In aliis enim animalibus statim ad appetitum concupiscibilis, & irascibilis sequitur motus, sicut ouis timens lupum statim fugit, quia non est in eis superior appetitus, qui repugnet. Sed homo non statim mouetur secundum appetitum irascibilem, & concupiscibilem, sed expectatur imperium voluntatis, quæ est appetitus superior. In omnibus enim potentiis motiui ordinis secundum mouens non mouet nisi virtute primi mouentis. Vnde appetitus inferior non sufficit mouere, nisi appetitus superior consentiat, & hoc est, quod Philosophus dicit in 3. de ani. t. 57. quod appetitus superior mouet inferiorem, sicut sphæra superior inferiorem. Hoc ergo modo irascibilis, & concupiscibilis rationi subduntur. Verum quia non totaliter appetitus sensitiuus rationi obedit, ideo sciendum quod secundum hoc aliquis actus imperio rationis subiacet, eique obedit, prout est in potestate nostra, & ideo ad intelligendum qualiter actus appetitus sensitiui subdatur imperio rationis, eique obediat, oportet considerare, qualiter sit in potestate nostra. Est autem sciendum, quod appetitus sensitiuus in hoc differt ab appetitu intellectiuo, qui dicitur voluntas, quod appetitus sensitiuus est virtus organi corporalis, non autem voluntas. Omnis autem actus virtutis vtentis organo corporali dependet non solum ex potentia animæ, sed etiam ex corporalis organi dispositione, sicut visio ex potentia visiua, & qualitate oculi, per quam iuuatur, vel impeditur. Vnde & actus appetitus sensitiui non solum dependet ex vi appetitiua, sed etiam ex dispositione corporis. Illud autem, quod ex parte potentiæ animæ sequitur apprehensionem: apprehensio autem imaginationis, cum sit particularis, regulatur ab apprehensione rationis, quæ est vniuersalis: sicut virtus actiua particularis à virtute actiua vniuersali, & ideo ex ista parte actus appetitus sensitiui subiacet imperio rationis: qualitas autem, & dispositio corporis non subiacet imperio rationis, & ideo ex hac parte impeditur, quin motus sensitiui appetitus totaliter subdatur imperio rationis, eique obediat. Contingit autem etiam quandoque, quod motus appetitus sensitiui subito concitatur ad apprehensionem imaginationis, vel sensus: & tunc ille motus est præter imperium rationis, quamuis potuisset impediri a ratione, si præuidisset. Vnde Philosophus dicit p. phys. quod ratio præest irascibili, & concupiscibili non principatu despotico, sed politico, aut regali, secundum quem qui reguntur, non totaliter subduntur imperio, vt dictum est.

p. 2. 17. a. 7. & d. 21. q. p. a. 2. ad 5.

q. de ver ad p. — p. 2. ad p.

Ad primum ergo dicendum, quod primum Apostoli dictum intelligitur quantum ad hoc, quod non est in potestate nostra vniuersaliter omnes inordinatos motus sensualitatis impedire, quamuis possimus impedire singulos. Vel dic, quod hoc, quod homo vult non concupiscere, & tamen concupiscit, cōtingit ex dispositione corporis, per quam impeditur appetitus sensitiuus ne totaliter sequatur imperium rationis. Vnde & Apostolus subdit secundum dictum, nimirum, video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ. Hoc etiam contingit propter subitum motum concupiscentiæ, vt dictum est.

p. p. ad 3. q. de ver. ad 3. p. 2. ad 3.

Ad secundum dicendum, quod ideo sensus exteriores non obediunt rationi, quia indigent ad sentiendum sensibilium rerum præsentia quæ non est semper in potestate rationis, tunc enim homo potest vti sensu, cum voluerit, nisi sit impedimentum ex parte organi: sed vires inferiores tam apprehensiuę, quam appetitiuæ non indigent exterioribus sensibilibus,

&ideo subduntur imperio rationis, quæ potest non solum instigare, vel mitigare effectus appetitiuæ virtutis, sed etiam formare imaginatiuæ virtutis phantasma.

q. deve. ad 4. Ad tertium dicendum, quod appetitiua inferior non naturaliter tendit in rem aliam, nisi postquam proponitur sibi sub ratione proprii obiecti, vt ex dictis patet. Vnde, cum in potestate rationis sit sub diuersis rationibus vnam, & eandem rem proponere, vt pote cibum aliquem vt delectabilem, & vt mortiferum, potest diuersa ratio in sensualitatem mouere.

p. ad 2. Ad quartum dicendum, quod qualitas corporalis dupliciter se habet ad actum appetitus sensitiui. Vno modo, vt præcedens, prout aliquis est aliqualiter dispositus secundum corpus ad hanc, vel illam passionem; Alio modo, vt consequens; sicut cum ex ira aliquis incalescit. Qualitas igitur præcedens non subiacet imperio rationis, quia vel est ex natura, vel ex aliqua præcedenti motione, quæ non statim quiescere potest. sed qualitas consequens sequitur imperium rationis, quia sequitur motum localem cordis, quod diuersimode mouetur secundum diuersos actus appetitus sensitiui.

QVÆSTIO LXXXVI.

De organo appetitus sensitiui.

Deinde considerandum est de organo appetitus sensitiui.

CIRCA QVOD QVÆRITVR.

Vtrum organum appetitus sensitiui sit cor.

ARTICVLVS.

Vtrum organum appetitus sensitiui sit cor.

q. 84. a. 2. ar. 5. & q. 81. a. 2. arg. 2 sed contra & q. 84. a 9. Videtur quod organum appetitus sensitiui non sit cor. Potentiæ enim distinguuntur ex organis, vt dictum est, sed cor est organum sensus communis, vt dictum est, ergo cor non est organum appetitus sensitiui.

q. 85 a. 7. c. q. 12. a vn. 2 Præterea appetitus sensitiuus comitatur tactum, sicut & imaginationem, & sensum communem, a quibus mouetur, vt dictum est: sed in animalibus tam perfectis, quam imperfectis tactus diffunditur per omnes partes corporis, vt dictum est, ergo & appetitus sensitiuus, & per consequens & organum debet esse diffusum per omnes partes.

de sp. cr. ar. 3 ad 4. de motu anı. l. 8. Sed contra est, quod cum anima moueat corpus per cognitionem, & appetitum, in ea parte debet esse organum appetitus, vbi incipit motus: sed à corde incipit motus animalis, vt dicit Philosophus de motu animal. c. 8. & de incessu anim. ergo cor est organum primum intrinsecum appetitus.

de motu anima l. 7. & 8 Respondeo dicendum, quod duplex est organum appetitus: Vnum intrinsecum, & primum, & hoc est cor, vt docet Philosophus loc. cit. quod potest esse manifestum ex his. Nam primo cum appetitus moueatur a sensu, vt dictum est, ibi debet esse organum appetitus, vbi est organum primi sensitiui, sed primum sensitiuum est in corde, tamquam in organo proprio, vt dictum est, ergo & in eodem erit appetitus tamquam in organo proprio. Secundo primo mouens, & primo motum debent esse simul: sed primo mouens est appetitus, primo motum est spiritus existens in corde, vt dicit Philosophus de motu animal. c. 8. ergo & ibidem erit appetitus sensitiuus tamquam in organo proprio. Tertio tactus, & appetitus simul esse debent. nam ad tactum sequitur delectatio, vel tristitia, qui sunt actus appetitus sensitiui, vt dictum est, sed organum siue sensorium tactus est circa cor, vel in corde, vt dictum est, ergo & ibi erit appetitus. Quarto illud est organum appetitus sensitiui, circa quod primo contingunt passiones animalis, quarum subiectum est appetitus sensitiuus, sed prædictæ passiones contingunt circa cor, hoc enim in ira feruet, in timore quodammodo frigescit, & constringitur, ergo cor erit organum primum appetitus sensitiui. Secundum vero organum appetitus sensitiui est quæcunque pars sensitiua, cui nimirum inest tactus, & imaginatio siue perfecta, & imperfecta: quod manifeste patet, nam vt docet Philosophus 2. de ani. t. 20 & 3 de ani t. 56 pars quæcunque animalis imperfecti, quæ decisa viuit, habet sensum, & motum, nam si pungitur se retrahit, sed vbi est sensus, necesse est quod etiam sit phantasia, nam hæc nihil aliud est, quam motus factus à sensu in actu, at vbi est phantasia, est etiam appetitus, ad sensum enim de necessitate sequitur lætitia, & tristitia, siue delectatio, & dolor. Necesse enim est, si sensibile perceptum est conueniens, quod sit delectabile: si autem est nociuum, quod sit dolosum: vbi autem est dolor, & delectatio, oportet quod sit desiderium, & appetitus: Vnde necesse est quod quæcunque pars animalis perfecti, vel imperfecti etiam decisa, viuit, & sentit, etiam habeat appetitum, & sic appetitus sensitiuus habet organum diffusum per totum corpus, sicut & sensus tactus. Et ex his patet ad secundum argumentum.

Marginal notes (right column): q. 84. a. vn. c. de motu anim l. 8. — 2. de ani. l. 4 3. de ani. l. 6 q. 83. & 84. q. 81. q. 26. de ver. a. 3. c. & ad 11. — 2. de ani. l. 4 3. de ani. l. 16

Ad primum ergo dicendum, quod vegetatiuum, sensitiuum, appetitiuum, & motiuum cum inueniantur in vna, & eadem parte decisa animalis imperfecti, & multo magis in quacunque parte sentiente animalis perfecti, non distinguuntur loco secundum organa in corpore animalis, ad differentiam quarundam potentiarum particularium, puta visus aud. quæ habent organa loco separata. Cuius ratio est, quia sensus tactus, & sensus communis, & appetitus sensitiuus sunt sensus maximè necessarii ad constitutionem animalis; vnde debent esse secundum organa per totum corpus animalis diffusi. 2. de ani. l. 4

QVÆSTIO LXXXVII.

De virtute motiua naturali.

Deinde considerandum est de virtute motiua sensitiua, quæ, quia duplex est, naturalis, & animalis, primum agemus de naturali, tum de animali.

CIRCA PRIMVM QVÆRVNTVR TRIA.

Primo, Utrum motus cordis, & arteriarum sit ab anima.

2 *Vtrum motus respirationis sit ab anima.*

3 *Quod sit organum virtutis pulsatiuæ, & respiratiuæ.*

ARTICVLVS I.

Vtrum motus cordis, & arteriarum sit ab anima.

op.35. Videtur quod motus cordis, & atteriarum non sit ab anima. Neque enim est ab anima vegetatiua, tum quia huius opera sunt tantum generare, alimento vti, augere, & minuere; tum quia hæc etiam plantis inest; motus autem cordis animalium proprius est. Neque etiam est ab anima sensitiua, vel intellectiua quia intellectus, & sensus non mouent nisi mediante appetitu, & apprehensione Motus autem cordis inuoluntarius est. Sed dices quod est ab anima, vt est natura.

ibid. 2 Contra motus cordis est in contrarias partes, componitur enim ex pulsu, & tactu; motus autem ab anima, vt natura, seu motus naturalis est ad vnam partem; vt ignis mouetur tantum sursum, & terra deorsum, ergo motus cordis non est ab anima.

ibid. 3 Præterea motus tractus, & pulsus est violentus graui, sed cor est graue, ergo motus illius est violētus, & per consequens non est ab anima sensitiua, nam sic esset naturalis.

1 de respirat. 1.15. 4 Præterea motus cordis fit à calido: calidum enim naturale agit continue in alimentum rarefaciendo; rarefactio autem est causa motus, & ideo continue per totam vitam animalis fit iste motus. ergo non fit ab anima.

Sed contra. Motus cordis in animali vel est voluntarius, vel violentus, vel naturalis: sed non est voluntarius, vt dictum est; neque violentus, quia hoc subtracto moreretur animal, nullum autem violentum conseruat animal, ergo est motus naturalis, ergo est à natura, sed non à forma inanimata, ergo erit ab anima vt est natura.

2 Præterea hic motus, & vita animalis inseparabiliter se consequuntur, ergo hic motus est maxime naturalis, & consequenter est ab anima, vt à natura.

op.35 q. de an. a. 9. ad 6. 1 de respir. l. vlt. Respondeo dicendum, quod circa hanc difficultatem multiplex fuit Philosophorum opinio; Nam quidam dicunt hunc motum naturalem esse non ab aliqua particulari natura animali intrinseca, sed ab aliqua natura vniuersali, vel intelligentia: sed hoc ridiculū est In omnibus enim rebus naturalibus propriæ passiones alicuius generis, vel speciei aliquod principium intrinsecum consequuntur. Naturalia enim sunt, quorum principium motus in ipsis est. Nihil autem proprium magis est animalibus, quam motus cordis, quo cessante perit eorum vita; sequitur igitur inesse ipsis animalibus aliquod principium talis motus. Adhuc, si aliqui motus in corporibus inferioribus ex natura vniuersali causantur, non semper eis adsunt, sicut in fluxu, & refluxu maris paret, qui sequuntur motum lunæ, & secundum ipsum variantur: motus autem cordis semper inest animali: non est ergo à causa separata tantum, sed ab aliquo intrinseco principio. Dicunt autem alii causā principalem motus cordis esse calidum alterans alimentum in corde, calor enim, inquiunt, per spiritum genitus mouet cor. Sed hoc irrationabile est. Primo quia motus cordis est per se animalis causa, quia motus cordis non est per accidens, sed per se; sed calidum non potest esse causa per se: calidi enim est alterare, subtiliare, resoluere, ad quæ sequitur motus, quare calidum non potest esse causa principalis motus Secundo quod fit à motu cordis, non potest esse causa motus cordis, quia idem esset causa sui ipsius, quod est impossibile, quia motus cordis est causa caliditatis, augmentatur enim calidum propter motum cordis. Item motus primus in animali est motus cordis: hoc ergo oportet esse à causa prima, & per se: hoc non est calidum, nec eius actio, eius enim actio est alteratio, quæ præsupponit alium motum, & ideo dicendum est, quod motus cordis per se fit a forma animalis habentis cor. & ratio huius est, quia principalis operatio animalis debet attribui principali agenti: sed principalis operatio in animali est motus cordis, quare debet esse a causa principali in animali, hoc est ab ab anima. Anima igitur est causa principalis motus cordis. Vnde sicut mixtis inanimatis debetur aliquis motus, & etiam simplicibus elementis: & ferro debetur motus, quo mouetur ad magnetem, ita animali. Vnde animali habenti perfectum cor debetur aliquis motus, hic autem est motus cordis. Et quamuis anima sit causa principalis istius motus; tamen anima agit istum motum mediante calido: sicut enim ignis calefacit forma sua, tamen mediante caliditate; ita anima mouet cor, tamen mediante calido. Anima igitur sensitiua causa est istius motus, & causa principalis: & consequenter est etiam causa principalis motus arteriarum, nam motus cordis per venas arteriales manifestatur: & calidum est secundaria, & sicut instrumentum. Verum quomodo anima sensitiua sit causa principalis motus cordis inuestigandum est. Sciendum igitur est, quod in animali duplex est motus, qui fit per apprehensionem, & appetitum, vt motus localis progressiuus: alter est, qui non est per apprehensionem, & appetitum, vt motus cordis, & etiam motus augmenti, & decrementi, & motus alimenti diffusi per totum corpus, quod etiam est commune plantis. Quantum ad motus huius secondi generis dicendum est, quod cum anima animalis non solum det id, quod est proprium sibi, seu quod conuenit animæ sensitiuæ, vt sensitiua est, sed etiam id, quod est inferiorum formarum: sicut formæ inferiores sunt principia naturalis motus in corporibus naturalibus, ita etiam anima in corpore animalis: vnde Philosophus dicit in 2. de ani. quod anima est natura talis corporis. Et propter hoc operationes animæ distinguuntur in animales & naturales, vt illæ dicantur animales, quæ sunt ab anima secundum id quod est sibi proprium, naturales autem, quæ sunt ab anima secundum quod facit effectum inferiorum formarum naturalium. Secundum hoc ergo dicendum, quod sicut ignis per formam suam naturalem habet naturalem motū, quo tendit sursum: ita aliqua pars animalis, in qua primo inuenitur motus, qui non est per apprehēsionem, habet hunc motū naturaliter ab anima, sicut enim ignis naturaliter mouetur sursum: & sanguis naturaliter mouetur ad loca propria, & determinata: ita cor naturaliter mouetur motu sibi proprio, licet ad hoc etiam cooperetur resolutio spirituum facta ex sanguine, quibus cor dilatatur, & constringitur, vt dicit Aristot. vbi agit de respiratione: & est causa illius anima sensitiua, non quatenus agit per apprehensionem, & appetitum: sed quatenus est forma, & natura talis corporis, & quatenus facit effectus inferiorum formarum naturalium.

Ad primum ergo dicendum, quod motus cordis, & consequenter arteriarum est ab anima sensitiua, non tamen causatur ab illa per apprehensionem, & appetitum, quomodo causatur motus progressiuus, sed causatur ab illa, quatenus est forma, & natura talis corporis: propter hoc enim medici distinguunt operationes vitales ab animalibus, & dicunt, quod cessantibus operationibus animalibus remanent vitales: vitales appellantes, quæ motū cordis op. 35. de respir. l. 18 q. 16. de an. a. 9 ad 5.

comitantur, quibus cessantibus cessat vita. Et quamuis motus cordis varietur secundum diuersas apprehensiones, & affectiones animæ, non tamen hæ causantur ab alterationibus cordis, sed potius causant eas. Vnde in passionibus animæ puta in ira, formale est, quod est ex parte affectionis, scilicet quod sit appetitus vindictæ, materiale vero, quod pertinet ad motum cordis, puta quod sit accensio sanguinis circa cor. In rebus autem naturalibus, forma non est propter materiam, sed contra, vt dicitur 3. phys. sed in materia est dispositio ad formam. Non enim proptar hoc aliquis vindictam appetit, quia sanguis circa cor accenditur sed ex hoc est aliquis ad vindictam dispositus, Irascitur autem ex appetitu vindictæ. licet igitur aliqua variatio accidat in motu cordis ex apprehensione diuersa. & ex diuersa affectione, non tamen illa variatio motus est voluntaria, sed inuoluntaria, quia non fit per imperium voluntatis. Dicit Philosophus l. de motu animal. quod multoties apparente aliquo, sed non iubente intellectu, mouetur cor.

op. 35 Ad secundum dicendum, quod duo motus cordis, pulsus nimirum, & tractus, qui videntur contrarij, sunt quasi partes vnius motus compositi ex vtroque, inquantum deficit à simplicitate motus cæli, quem imitatur, inquantum est ab eodem in idem; & sic non est inconueniens, si quodammodo sit ad contrarias partes, quia & motus circularis cæli, qui est naturalis, vt dictum est in quæstionibus de Cælo; cuique Philosophus in 3 de ani. assimilat motum cordis, aliqualiter sic est.

op. 35. Ad tertium dicendum, quod motus cordis est naturalis, non tamen quatenus cor est graue, vel leue, sed quatenus est animatum tali anima.

de respirat. l. 3. 17. 18. Ad quartum dicendum, quod calidum est causa instrumentalis, non autem principalis motus cordis, & consequenter motus arteriarum, calidum enim cordis agens in alimentum continue adueniens rarificat ipsum, & etiam resoluit; alimentum autem rarefactum, & purificatum tumefactionem inducit: per hunc autem motum fit pulsus in corde: humidum enim tumefactum eleuatur vsque ad vltimam tunicam cordis, & facit motum dilatationis: Non potens autem vlterius progredi redit ad interius, sed facta aliqua resolutione fit motus constrictionis. & hoc fit per totam vitam animalis, quia alimentum continue aduenit, ex quo fit sanguinis natura in ipso corde principaliter, vt manifeste patet consideranti generationem, quæ fit a principio Cum enim non sunt venæ distinctæ, nec membra formata, apparet sanguis in eo, & calidum naturale agit in ipsum rarefaciendo, rarefactio autem est causa motus pulsus, & ideo continue fit per totam vitam animalis talis motus. Est etiam anima consequenter causa principalis, & calidum instrumentalis motus arteriarum: ex eo enim, quod motus cordis fit in eo, propter resolutionem spiritus ex alimento moto vsque ad tunicam exteriorem, accidit omnes venas moueri, quia omnes venæ ortum habent ex corda: mouetur autem pars superior cordis, ex qua venæ ortum habent, quare venæ mouentur simul quando illa pars mouetur.

ARTICVLVS II.

Vtrum motus respirationis sit ab anima.

de respiratione l. 6. VIdetur quod motus respirationis non sit ab anima. Dicit enim Philosophus l. de respir. c. 5. quod multa animalia non respirant, sed si talis motus est ab anima sensitiua, omnia animalia respirarēt, ergo talis motus non est ab anima sensitiua.

4 Præterea espiratio, & inspiratio causantur ex calido augmentato, vt dicit Philosophus de respir. c. vlt. non ergo ab anima sensitiua. l. vlt.

Sed contra est, quod motus respirationis est motus naturalis, & vitalis: sed talis motus est in animali ab anima, ergo.

Respondeo dicendum, quod respiratio fit ab anima sensitiua, cum sola animalia inspirent & expirent. vt dicit Philosophus p. post t 30. vt dictum est, & talis motus sit naturalis, & vitalis: est enim necessarius animali, quia sine illo viuere non potest: nam licet non sit causa vitæ, est tamen concausa, inquantum cooperatur ad temperamentum caloris naturalis, sine quo non est vita. Est autem anima principium talis motus originaliter mediante vi vitali existente in corde, vt dicit Philosophus de somno, & vigilia cap. 3. Cor enim est principium refrigerationis, quæ fit per attractionem: pulmo tamen est proximum instrumentum respirationis. Cum enim motus respirationis fiat propter augmentationem calidi ex humido in illa parte, in qua est primum principium nutritiuæ partis animæ, puta in corde: Sicut enim aliæ partes indigent nutrimento, similiter & cor, & plus quia cor est causa alimenti alijs; ex corde enim mittitur sanguis ad cætera membra, ex quo nutriuntur, quare & ipsum nutritur, & magis: calido augmentato in corde primo mouetur cor per dilatationem: deinde pulmo, qui colligationem habet ad cor: pulmone autem eleuato & dilatato, necesse est moueri & pectus: (cum enim pulmo mouetur, contingit partes propinquas moueri & proinde pectus,) & consequenter necesse est intrare aerem frigidum, qui sua frigi[ditat]e mitigat excessum caliditatis, & sic patet à quo causetur motus respirationis, & quomodo in animalibus pulmonem habentibus fiat. q. 3 log. a. 2 — op. 43. c. 5. 5. met. l. 6. — de somno. l. 4 de respirat. l. 18 & l. 3

Ad primum ergo dicendum, quod immediata causa respirationis, vt dictum est, non est animalitas, sed habere pulmonem. in c. & q. 25. log. a. 2.

Ad secundum dicendum, quod calor naturalis est instrumentum respirationis: vis autem vitalis est proximum principium, anima vero est principium principale. op. 43. c. 5. de respir. l. vlt.

ARTICVLVS III.

Vtrum organum virtutis pulsatiuæ, & respiratiuæ sit cor.

VIdetur quod organum virtutis pulsatiuæ & respiratiuæ non sit cor. Motus enim pulsus etiam apparet in arterijs: sed organum motus est eius subiectum, ergo organum virtutis pulsatiuæ non est cor. op 35. & 43 c. 5.

2 Præterea si cor est organum virtutis respiratiuæ, omnia animalia cor habentia respirarent: sed hoc est falsum, nam quæ habent cor, & carent pulmone, non respirant, vt dictum est ex Philosopho, ergo cor non est organum virtutis respiratiuæ. art. praeced.

Sed contra est, quod virtus pulsatiua, & respiratiua est vitalis, ergo debet esse in illa parte, quæ primo viuit, & quæ est causa vitæ omnibus animalibus: hæc autem est cor, ergo cor est organum virtutis pulsatiuæ, & respitatiuæ. op 35. & 43. c. 5. de resp. l. 18.

Respondeo dicendum, quod virtutis pulsatiuæ immediatum, & principale organum est cor: nam primo apparet in ipso talis motus Secundarium vero sunt venæ pulsatiles. Calidum enim cordis subtilians alimentum est instrumentalis causa motus cordis, vt dictum est: ex motu autem cordis, à qua venæ l. de respirat l. 3 & 15 p. a. 17. a. 9. ad. 2.

pulsatiles oriuntur, procedit illarum motus, vt etiam dictum est, & sic pulsus primo manifestatur in corde, deinde in arterijs, seu venis pulsantibus, quæ ex corde ducunt originem; Vnde & subiectum motus pulsus, sed secundarium sunt prædictæ venæ. Quoniam vero ex eodem calido augmentato ex humido in corde, in quo est primum principiom nutritiuæ partis, secundario mouetur, & eleuatur pulmo, & per consequens pectus, in cuius eleuatione, & depressione consistit formaliter motus inspirationis, & expirationis, vt dictum est, nam sic intrat aer frigidus calorem cordis temperans, vel exit calefactus a calore cordis, ideo organum respirationis principale est pulmo, vt dictum est, sicuti cor est organum primum, & principale pulsus.

in c, & art. p Ad primum ergo dicendum, quod motus pulsus primario est in corde, secundario vero manifestatur in arterijs, seu veois pulsatilibus, vt dictum est.

in c. Ad secundum dicendum, quod cor est origo motus respirationis, sed instrumentum proprium talis motus, est pulmo, vt dictum est.

QVÆSTIO LXXXVIII.

De virtute motiua animalis.

Deinde considerandum est de virtute motiua animalis.

CIRCA QVAM QVÆRVNTVR Duo.

Primo Vtrum virtus motiua animalis sit potentia distincta ab alijs potentijs sensitiuis.

2 *Vtrum organum potentiæ motiuæ sint nerui, & musculi.*

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum virtus motiua animalis sit potentia distincta ab alijs potentijs sensitiuis.

2. de ani. l. 11. Toto lib. de motu animal. Videtur quod virtus motiua animalis non sit potentia distincta ab alijs potentijs sensitiuis. Philosophus enim l. de motu animal & 3. de ani. t. 54 inter mouentia tantũ ponit obiectum, & appetitum, ergo potentia motiua non distinguitur ab appetitu.

3. de ani. l. 15. q. de ani. a. 13 arg. 13. 2 Præterea Philosophus 3. de ani. t. 48. docet principia motus localis esse phantasiam, seu sensum, intellectum, & appetitum & t. 52. inter quinque potentias animæ non numerat potentiam motiuam, ergo quia vis motiua non est distincta potentia ab alijs, nam principium motus localis nihil aliud est quam potentia motiua.

quol. 6. a. 1. 3 Præterea in angelis potentia motiua non distinguitur ab intellectu, & voluntate, ergo nec in homine saltem distinguetur potentia motiua ab alijs potentijs sensitiuis.

2. de ani. l. 5. Sed contra est, quod Philosophus 2. de ani. t. 27. numerat potentiam motiuam tanquam distinctam ab alijs, cum ait esse quinque genera potentiatum, vegetatiuum, sensitiuum, motiuum secundum locum, appetitiuum, intellectiuum.

3. de ani. l. 14 Respondeo dicendum, quod potentia motiua animalis est distincta ab omnibus alijs potentijs, vt manifeste patet discurrendo per singulas, non enim est potentia vegetatiua, quia hæc inest plantis, quibus non inest motus localis progressiuus; Præterea hic est propter aliquid imaginatum, & desideratum: phantasia autem, & appetitus non competunt parti vegetatiuæ. Neque est potentia sensitiua, quia hæc inest omnibus animalibus perfectis, quæ scilicet possunt sibi simile generare: at multa animalia huiusmodi, qualia sunt immobilia, quæ, quia sunt perfecta in sua specie, possunt sibi simile generare, & habent debitum augmentum, & decrementum, quod non inest animalibus orbatis, & monstruosis, carent potentia motiua. Vnde necesse est, quod hæc sit distincta à sensu. Verum quia potentia motiua in animalibus perfectis, quæ mouentur motu progressiuo, mouet per apprehensionem, est enim op. 41 c. 11 talis motus, vt dictum est, propter imaginatum, & quol. 9 a. 11. desideratum, ideo triplex est potentia motiua animalis, nam quædam mouet per modum dirigentis, quædam vero per modum imperantis, quædam per modum exequentis. Motiuæ per modum dirigentis sunt phantasia, & æstimatiua, inquantum appetitui ostendunt formam, vel intentionem conuenientem, vel disconuenientẽ, phantasia ostẽdendo formas sensibiles: æstimatiua ostendendo intentiones. Motiuæ autem imperantes motum sunt appetitus concupiscibilis, & irascibilis, quæ sunt partes appetitus sensitiui: concupiscibilis enim est vis imperans motum, op. 43. c. p vt appropinquetur ad ea, quæ putantur necessaria, vel vtilia, & hoc appetitu delectandi: irascibilis autem est vis imperans motum ad repellendum id, quod putatur nociuum, vel corrumpens: & hoc appetitu vindicandi, vel vincendi, vis autem exequens motum localem progressiuum est vis exterior diffusa in musculis, & neruis, & hæc est distincta potentia à ceteris potentijs, vt patet tum ex diuersis organis, ex quibus etiam distinguuntur potentiæ, vt dictum est: tum ex diuersitate actus & obiecti, ex quibus distinguuntur potentiæ inter se, vt dicitur 2. de ani. Cum enim potentia secundum id, quod est, ordinetur ad actum, oportet rationem potentiæ accipere ex actu, ad quem ordinatur: vnde vbi diuersificatur ratio actus, oportet quod diuersificetur ratio potentiæ. Ratio autem actus diuersificatur secundum diuersam rationem obiecti, vt dicitur in eodem: actus enim potentiæ actiuæ comparatur ad obiectum, vt ad terminum, & finem eius, vt actionis augmentatiuæ finis, & terminus est ipsum quantum. actus autem potentiæ passiuæ comparatur ad obiectum, vt ad principium actiuum, vt visus ad colorem. ex principio autem, & fine omnis actus recipit speciem. Vnde patet quod potentiæ distinguuntur per actus, & obiecta. Quod ergo potentia motiua vtroque modo distinguatur ab alijs potentijs, & è contra, manifestum est, quia vegetare, sentire, intelligere, appetere, mouere sunt diuersi actus respectu diuersorum obiectorum, quia vegetare est quanti, & corporis vniti, vt obiecti; vegetatiuum enim non nutrit nisi corpus sibi vnitum: sentire autem est qualis, seu corporis sensibilis siue vniti, siue non vt obiecti, sensitiuum enim respicit corpus sensibile siue sit vnitum, siue non: intelligere est quiditatis rei, vt obiecti: intellectiuum enim respicit generaliter omne ens, quia omne ens est intelligibile; & sic habentur tres animæ potentiæ acceptæ secundum quod res coniungitur ipsi animæ. Secundum quod vero è contrario anima coniungitur ipsis rebus, ex diuersitate actuum, & obiectorum habentur duæ aliæ potentiæ, puta motiua, & appetitiua. quia secundum quod anima inclinatur ad rem extrinsecã, vt ad finẽ, qui est principiũ in intentione, accipitur appetitiuũ. Secundum quod vero inclinatur ad rem extra, vt in terminum siue operationis, siue motus, accipitur motiuum secundum locum.

Marginal notes (right column): p. p. 71 a. 1. ad 3 q. 1. de sot. a. 11 ad 10. 3. de ani. l. 14.

q.1. de pot. a 11. ad 20.3 de ani. l. 15. Ad primum ergo dicendum, quod virtus motiua exequens motum proprie est potius dispotio mobilis, qua natum est moueri ab appetibili, quam fit per se mouens. Vel dic, quod obiectum est mouens non motum, appetitus autem est mouens motum, mouet autem imperando, sed non exequendo motum localem, sicut facit vis motiua.

3 de ani. a. 13 Ad secundum dicendum, & ad tex. 48. 3 de ani. quood intellectus, & appetitus mouent sicut imperantes motum; sed oportet esse potentiam motiuam, quæ motum exequatur, secundum quam membra sequantur imperium appetitus, & intellectos, vel sensus. Ad tex. 52. dicendum, quod alibi Philosophus enumerat inter potentias animæ vim motiuam, vt dictum est; textu autem citato non erat institutum Philosopho enumerare exacte omnes potentias, sed tantum ostendere plures esse potentias, quam quæ ponebantur ab antiquis.

q. 1. a. 3. Ad tertium dicendum, quod alia est ratio angeli, alia animæ, vel rationis corpori coniunctæ, vel sensitiuæ, vt dictum est.

ARTICVLVS II.

Vtrum organum potentiæ motiuæ sint musculi, & nerui.

3. de ani. l. 55 Videtur quod organum potentiæ motiuæ animalis non sint musculi, & nerui. Dicit enim Philosophus 3. de anima t. 55. quod cor est organum motus localis, ergo non sunt nerui, & musculi.

ibid. 2 Præterea illud est primum principium mouens organice animal, quod est immobile, & quod est principium, & finis, vt dicit Philosophus 3. de ani. t. 55. sed hæ conditiones conueniunt cordi, vt dicit Philosophus ibidem, ergo.

qu. 4 a. p. quol 9 a. 1. op. 41. cap. 1 Sed contra est, quod organum motus localis est id, per quod exercetur motus, vt dictum est ex Philosopho. Sed exercet motus localis per operationem musculorum, & neruorum, vt patet, ergo organum motus localis sunt musculi, & nerui.

op. 43 cap. 7 Respondeo dicendum, quod sicut dictum est, virtus motiua sensitiua duplex est, vna naturalis, altera animalis. Naturalis est, quæ non mouet per apprehensionem, nec est subiecta imperio rationis, & talis est virtus vitalis, & pulsatiua, quæ mouet arterias, seu venas pulsatiles, & cor secundum dilatationem, & constrictionem, & huiusmodi est in corde, sicut in proprio organo: Vnde solum habet esse in animalibus perfectis pulmonem, & cor habentibus. & hæc vit per inspirationem, & expirationem est principium contemperandi calorem cordis, & corporis Motiua vero animalis, quæ motum exercet præsupposita apprehensione, est in musculis, & lacertis, & neruis, tamquam in proprio organo; Vt enim dictum est ex Philosopho 2. de part. c. p. organum proprie est instrumentum, per quod exercetur actio; motus autem localis progressiuos exercetur per prædictas partes. Quia tamen motus localis animalis habet pro suo primo principio cor; Quia sicut in his, quæ ad intellectum, & voluntatem pertinent, primum inuenitur id, quod est secundum naturam, ex quo alia deriuantur: vt à cognitione principiorum naturaliter notorum cognitio conclusionum: & a voluntate finis naturaliter desiderati deriuatur electio eorum, quæ sunt ad finem; ita in corporalibus motibus, principium motus localis est à motu cordis, qui est secundum naturam, & non secundum voluntatem, propterea cor erit primum principium omnis motus localis animalis.

p. 1. 7. a. 9. a. 1. q. 74 a. p. p. 1. q. 7 a. 9. ad 2. (margin notes)

Ad primum ergo dicendum, quod cor est organum primi motus localis, à quo tanquam primo principio deriuatur motus localis totius animalis, vt dictum est. in c.

Ad secundum dicendum, quod illæ proprietates sunt principij, & organi primi motus localis, qui est motus cordis, vnde deriuatur omnis motus localis animalis, vt dictum est. in c. p. 1 q. 17. a. 9. ad 2. 3 de ani. l. 15. de motu anim. l. 7. 8. 9.

QVÆSTIO LXXXIX.

De animæ rationalis productione.

Deinde considerandum est de anima rationali; erit autem hæc consideratio in quinque partes distributa, nam primum agemus de animæ rationalis productione: deinde de illius substantia: tum de vnione ad corpus: postea de proprietatibus: postremo de potentijs.

CIRCA PRIMVM QVÆRVNTVR QVINQVE.

Primum vtrum anima rationalis sit de substantia Dei; vel aliquid factum.

2 *Vtrum traducatur ex parentibus, seu causetur ex semine.*

3 *Vtrum producatur à Deo per creationem.*

4 *Vtrum producatur à Deo mediantibus angelis.*

5 *Vtrum sit producta ante corpus.*

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum anima rationalis sit de substantia Dei, vel aliquid factum.

Videtur quod anima rationalis non sit facta, sed sit ex substantia Dei. Dicit enim Philosophus 10. eth. quod anima rationalis conuenit in operatione intellectus cum Deo; cum autem naturalis operatio consequatur naturam, oportet ea, quæ in operatione conueniunt, in natura, vel essentia conuenire ergo anima rationalis communicat cum Deo in essentia. s. d. 17 q. p. a. p. arg. 5.

2 Præterea omne, quod intelligitur, intelligitur per similitudinem, vel identitatem: oportet enim, quod intellectus in actu sit intellectum in actu: quod non contingit, nisi vel quia sunt idem per essentiam, sicut Deus seipsum intelligit: vel quia similitudo intellecti recipitur in intelligente, vt perfectio eius, sed intellectus noster intelligit Deum, hoc autem esse non potest per similitudinem abstractam ab illo, quia à simplicissimo nihil potest abstrahi, ergo oportet quod intelligat ipsum per identitatem, & sic erit idem per essentiam Deus, & anima rationalis. arg 4.

3 Præterea anima est forma simplex, vt supra habitum est, sed forma est actus, ergo anima est actus purus, quod est solius Dei, ergo anima rationalis est de substantia Dei. p. p. q. 90 a. p. arg. 2.

4 Præterea quæcunque sunt, & nullo modo differunt, sunt idem; sed Deus, & anima rationalis sunt, & nullo modo differunt: quia oporteret, quod aliquibus differentijs differrent, & sic essent composita, ergo Deus, & anima rationalis idem sunt. p. p. arg. 1. 2. d. arg. 5.

Sed contra est, quod omne illud, ex quo fit aliquid, aliquo modo mutatur, & est in potentia ad id, quod fit ex eo: sed substantia Dei est omnino s. c. g. c. 85. tex. c. & 5.

immutabilis, & non est in potentia ad aliquid, cum sit actus purus, ergo impossibile est, quod ea substantia Dei fiat anima rationalis.

p p q 90 a p. c 1, c g c. 85 a d, 17. q. p. a. p. c. Respondeo dicendum, quod dicere animam rationalem esse de substantia Dei manifestam impossibilitatẽ continet Anima enim humana est quodoque intelligens in potẽtia, & scientiam quodammodo à rebus acquirit, & habet diuersas potentias, vt dictum est, quæ omnino aliena sunt à Dei natura, qui est actus purus, & nihil ab alio accipiens, & nullam in se diuersitatem habens. Sed hic error principium habuisse videtur ex duabus positionibus antiquorum. Primo enim ij, qui naturas rerum considerare cæperunt, imaginationem trãscendere non valentes, nihil præter corpora esse posuerunt, & ideo dicebant Deum esse quoddam corpus, quod aliorum corporum iudicabant esse principium. Et quia animam ponebant esse de natura illius corporis, quod dicebant esse principium, vt dicitur in p. de ani t. 20. per consequens sequebatur, quod anima esset de substantia Dei. Iuxta quam positionem etiam Manichæi Deum esse quandam lucem corpoream existimantes, quandam partem illius lucis animam esse posuerunt corpori alligatam. Secundo vero processum fuit ad hoc, quod aliqui aliquid incorporeum esse apprehenderunt, non sicut à corpore separatum, sed corporis formam. Vnde & Varro dixit, quod Deus est anima mundum intuitu vel motu, & ratione gubernans, vt August. narrat in 7. de ciuit. Dei Sic igitur illius totalis animæ partem aliqui posuerunt animam hominis, sicut homo est pars totius mundi; non valentes intellectu pertingere ad distinguendos spiritualium substantiarum gradus, nisi secundum distinctiones corporum. Hæc autem omnia impossibilia sunt, vt per se patet. Vnde manifeste falsum est animam esse de substantia Dei.

Ad primum ergo dicendum, quod cum anima
a d. ad. 1. non habeat eandem operationem numero, quam Deus habet, sed similem, non sequitur, quod habeat eandem naturam, sed similem, nec ex tali similitudine vnitas essentiæ concludi potest.

ibid. ad. 4. Ad secundum dicendum, quod intellectus creatus intelligit Deum, non per identitatem naturæ sed per vnionem ad ipsum, quæ est vel per aliquam similitudinem non quidem abstractam, sed effluxam à Deo in intellectum & hunc modum intelligendi vocat Auic. per impressionem, dicens, intelligentias esse in nobis, ex hoc, quod impressiones earum in nobis sunt: vel per vnionem ad ipsam essentiam lucis increatæ sicut erit in patria.

p. p q. 90 a. p ad 2. Ad tertium dicendum, quod anima rationalis, etsi sit forma simplex secundum suam essentiam, non tamen est secundum suum esse, sed est ens per participationem, vt dictum est, & ideo non est actus purus, sicut Deus.

p p ad 3. Ad quartum dicendum, quod differens proprie acceptum aliquo differt: Vnde ibi quæritur differentia, vbi est conuenientia: & propter hoc oportet differentia esse composita quodammodo, cum in aliquo differant, & in aliquo conueniant; sed secundum hoc licet omne differens sit diuersum, non tamen omne diuersum est differens, vt dicitur. 10. met. t. 24. & 25. nam simplicia diuersa sunt se ipsis, non autem differunt aliquibus differentijs, ex quibus componantur: sicut homo, & equus differunt rationali, & irrationali differentia, de quibus non est dicere, quod vlterius alijs differentijs differant.

ARTICVLVS II.

Vtrum anima rationalis traducatur ex parentibus, seu causetur ex semine.

Videtur quod anima rationalis traducatur ex parentibus, & consequenter causetur ex semine. 2 d 18. q. 2 a. p arg. 4. p. p. q. 118 a 1. arg. 4. 2 c. g. c. 57. In omni enim generatione vniuoca generans dat speciem suam generato, quia agens, & finis generationis coincidunt in idem specie, vt in 2. phys. dicitur; sed cum homo ex homine procedit, est generatio vniuoca, ergo cum homo speciem habeat ea anima rationali, videtur, quod animam rationalem ex parentibus recipiat.

2 Præterea vnum, & idem agens est, cuius actio terminatur ad formam, & ad materiam: alioqui ex materia, & forma non fieret vnum simpliciter: sed anima intellectiua est forma corporis humani, quod formatur per virtutem seminis, ergo & anima intellectiua per virtutem seminis causabitur. p p arg. 2. d arg. 1. 2 c. g c 85, tal. 5.

3 Præterea in homine est vna, & eadem anima secundum substantiam intellectiua, sensitiua, & nutritiua: sed anima sensitiua in homine generatur ex semine, sicut in alijs animalibus: Vnde & Philosophus dicit in lib. de gen. animal. quod non simul fit animal, & homo, sed prius fit animal habens animam sensitiuam, ergo & anima intellectiua causabitur ex semine. p p arg. 2. c g c 88. ral. 8.

4 Præterea imperfecta videtur esse operatio agentis, qui non totam rem in esse producit: sed solum eius alteram partem, si igitur Deus animam in esse produceret, corpus vero virtute seminis formaretur, quæ duæ sunt partes vnius, scilicet, hominis, vtriusque operatio, scilicet Dei, & seminariuæ virtutis imperfecta videretur. ab vna igitur, & eadem causa producitur anima, & corpus hominis; sed constat virtute seminis produci corpus, ergo & producetur anima. 2 c g. 88. ratione 7.

5 Præterea perfectum vnumquodque est, vt dicitur 4. meteor. c. 3 quando sibi simile potest producere. Cum ergo anima rationalis sit perfectior omnibus formis naturalibus, videtur, quod, cum virtute aliarum formarum ex semine educantur in actum similes formæ, multo fortius anima rationalis hoc possit facere. 2. d arg 5

Sed contra est, quod Philosophus 2. de gen. animal. c 3. dicit, quod intellectus ab extrinseco est. & in lib. de proprietatibus elementorum dicit, quod in nato fit spiritus vitæ iussu Dei, & ita videtur quod non traducatur à patre. 2. d. arg p. sed contra.

2 Præterea omnis forma, quæ exit in esse per virtutem seminis ex generante, educitur de potentia materiæ, vt dicitur 7. metaph. sed anima rationalis non potest educi de potentia materiæ; nam formæ, quarum operationes non sunt cum corpore, non possunt de materia corporali educi: eiusmodi autem est anima rationalis, ergo anima rationalis non potest causari ex semine, nec traduci ea parentibus. q 3 de pot. a 9. c.

3 Præterea si generatio alicuius est causa, quod aliquid sit, corruptio eius erit causa, quod illud esse desinat: sed corruptio corporis non est causa, quod anima rationalis esse desinat, cum sit immortalis, vt dicit Philosophus 11. metaph. t. 17. Neque igitur generatio corporis est causa, quod anima incipiat esse; sed traductio seminis est causa propria generationis corporis, non est igitur traductio seminis causa generationis animæ in esse. 2. c g. c. 86 & 79.

Respondeo dicendum, quod impossibile est virtutem actiuam, quæ est in materia, extendere suam p. p. q 118 a. 2. c. 2. c. g. c. 48.

s1.a d.18.q. 1 a.p c.q.3. de pot.a.9. actionem ad produeendum immaterialem effectum. Manifestum est autem, quod principium intellectiuum in homine est principium transcendens materiam; babet enim operationem, in qua non communicat corpus & ideo impossibile est, quod virtus, quæ est in semine, sit productiua intellectiui principii. Similiter etiam, quia virtus, quæ est in semine, agit in virtute animæ generantis, secundum quod anima geuerantis est actus corporis vtentis ipso corpore in sua operatione. In operatione autem intellectus non communicat corpus. Vnde virtus intellectiui principij, prout intellectiuum est, non potest ad semen peruenire. & ideo Philosophus in lib. de gener animal. dicit, relinquitur intellactus solus deforis aduenire. Similiter etiã anima intellectiua, cum habeat operationem vitæ sine corpore, est subsistens, & ita sibi debetur esse, & fieri, & cum sit immaterialis substantia, non potest causari per generationem quare ponere animam rationalem a generaute causari, nihil est aliud, quam ponere eam non subsisteutem, & corruptibilem, quæ fidei nostræ derogant, & ideo hæreticum est dicere, quod aoima intellectiua traducatur cum semine.

p.p ad.4.a. 4 ad 4. Ad primum ergo diceudum, quod hoc, quod agens agat sibi simile, contingit dupliciter; aut quia forma, secundum quam similitudo attenditur, per actionem de potentia in actum educitur: aut quia per actionem disponitur materia, vt sit necessitas ad receptionem formæ. & primus modus est quo ad omnes in formis accidentalibus. Secundus autem est etiam in formis substantialibus secundum Auic. quia ipse vult omnes formas substantiales esse à principio separato; sed secundum Aristotelem, & Comment. formæ substantiales materialea pertinent ad primum modum, & anima rationalie ad secundum. Et hic modus sufficit ad hoc, quod agens agit sibi simile, quia non proprie forma generat, sed compositum. Vnde sufficienter homo dicitur generare sibi simile, si per virtutem seminie eius disponatur materia ad susceptionem talis formæ.

p.p ad 3.a.d. a.a.1. Ad secundum dicendum, quod ratio illa procedit de diuersis agentibue non ordinaris, scilicet quorum vnum non operatur in altero: sed in ipsa operatione naturæ operatur Deus: vnde non est incouueniens, quod actio eius pertingat ad aliquem terminum, in quem nou se extendit actio formatiuæ virtutis: sic eoim ipse Deus in natura operans etiam organizationem corporis facit: vnde est quasi actio continua reducta in vnum agens, & quæ terminatur ad vltimam dispositionem subiecti, & quæ terminatur ad formam: quamuis quantum ad primum cooperetur sibi natura, & non quantum ad secundum.

p.p ad 2.a.e. g ad.a Ad tertium dicendum, quod aliqui dixerunt, quod operationes vitæ, quæ apparent in embrione, non sunt ab anima eius, sed anima matris, vel à virtute formatiua, quæ est in semine, quorum vtrumque est falsum: opera enim vitæ non possunt esse à principio extrinseco, sicut sentiri, & augeri: & ideo dicendum est, quod anima præexistit in embrioue, a principio quidem nutritiua, postea vero sensitiua, & tandem intellectiua. Dicunt ergo quidam, qood supra animam vegetabilem quæ primo inerat, superuenit alia anima, quæ est sensitiua: super illa iterum alia, quæ est intellectiua: & sic sunt in homine tres animæ, quarum vna est in potentia ad aliam. Sed hoc dici non potest, cum in eodem composito non possit esse nisi voa forma substantialis, vt supra probatum est. & ideo alij dicunt, quod illa eadem anima, quæ primo fuit, vegetatiua tantum, postea per actionem virtutis, quæ est in semine, perducitur ad hoc, vt ipsa eadem fiat sensitiua, & tandem ipsa eadem perducitur ad hoc, vt fiat intellectiua, non quidem per virtutem actiuam seminis, sed per virtutem superioris agentis, scilicet Dei deforis illustrantis: & propter hoc dicit Philosophus loco citato, quod intellectus venit ab extrinseco: sed hoc stare oon potest, primo quia nulla forma substantialis recipit magis, & minus, sed superadditio maioris perfectionis facit aliam speciem, sicut additio vnitatis facit aliam speciem in numeris: non est autem possibile, quod vna, & eadem forma numero sit diuersarum specierũ. Secundo quia sequeretur, quod generatio animalis esset motus continuus paulatim procedens de imperfecto ad perfectum, sicut accidit in alteratione. Tertio quia sequeretur, quod generatio hominis, aut animalis non sit generatio simpliciter, quia subiectum eius esset ens actu: si enim principio in materia prolie est anima vegetabilis, & postea vsque ad perfectum paulatim perducatur, erit semper additio perfectionis sequentis sine corruptione perfectionis, quod est contra rationem generationis simpliciter. Quarto quia aut id, quod causatur ex actione Dei, est aliquod subsistene, & ita oportet, quod sit aliud per essentiam à forma præexistente, quæ non erat subsistens, & sic redibit opinio ponentiom plures animas in corpore; aut non est aliquid subsistens, sed quædam perfectio animæ præexistentis, & sic ex necessitate sequitur, quod anima intellectiua corrumpatur corrupto corpore. quod est impossibile. & ideo dicendum est, quod, cum generatio vnius semper sit corruptio alterius, necesse est dicere, quod tam in homine, qoam in alijs animalibus, quando perfectior forma aduenit, fit corruptio prioris: ita tamen quod sequens forma habet quidquid habet prima, & adhuc amplius. & sic per multas generationes, & corruptiones peruenitur ad vltimam formam substantialem, tam in homioe, quam in alija animalibus: & hoc ad sensum apparet in animalibus ex putrefactione geniris. Sic igitur dicendum est, quod anima rationalis producitur à Deo in fine generationis bumanæ. quæ simul est sensitiua, & nutritiua, corruptis formis præexistentibus.

Ad quartum dicendum, quod virtute Dei pro- a.c.g.c.89. ad 7.
ducitur & anima, & corpus, licet formatio corporie fit ab eo mediaute virtute seminis naturalis, animam aorem immediate prodocit: Neque sequitur, quod actio virtutis seminis sit imperfecta, cum perficiat hoc, ad quod est.

Ad quintum dicendum, quod anima rationalis nec s.d.ad 6.
ex materia composita est, nec est forma materialis, quasi io materia impressa: & ideo non potest produci ab aliquo agente, quod accidentalem causalitatem habeat ad ipsam ex parte materiæ, quæ inducitur ad formam, sicut est in alijs formis materialibus, sed oportet quod producatur a principio, quod causalitatem essentialem habet respectu essentiæ eius, & boc non potest esse vnius speciei.

ARTICVLVS III.

Vtrum anima rationalis producatur à Deo per creationem.

Videtur quod anima rationalis non producatur p.p q. 90 a
à Deo per creationem. Omnis enim actue ma- 1 arg 4.
teriæ elicuiua videtur educi de potentia materiæ. Cum enim materia sit in potentia ad actum, actus quilibet præexistit in materia in potentia: sed anima est actus materiæ corporalis, vt ex eius definitione apparet, ergo anima educitur de potentia materiæ, & sic non creatur.

2 Præterea anima est forma quædam: si igitur arg 3.

anima fit per creationem, pari ratione omnes aliæ formæ, & sic nulla forma exibit in esse per generationem, quod est inconueniens.

arg 3. 3 Præterea quod in se habet aliquid materiale, fit ex materia: sed anima habet in se aliquid materiale, cum non sit actus purus, ergo anima rationalis est facta ex materia, & sic non est creata, nec per creationem producitur.

p p. q. v. g. a. a. g. 5. 4 Præterea inconueniens est dicere, quod Deus cooperetur peccantibus: sed si animæ rationales à Deo crearentur, Deus interdum cooperaretur peccantibus, puta adulteris, de quorum illicito coitu proles interdum generatur. Non ergo animæ rationales à Deo producuntur per creationem.

2. c. g. c. 87. Sed contra est, quod quidquid producitur in esse, vel generatur per se, vel per accidens, vel creatur: sed anima rationalis neque generatur per se, quia non est composita ex materia, & forma, cum sit forma simplex, sicut & quælibet anima, vt probatum est; neque per accidens, quia cum sit forma corporis, generatur per corporis generationem, quæ est ex virtute actiua seminis, quod improbatum est. Cum ergo anima de nouo incipiat esse, cum non sit æterna, nec præexistat corpori, relinquitur quod exeat in esse per creationem: solus autem Deus potest creare, ergo anima rationalis à Deo producitur per creationem.

ibid. 2 Præterea eorum, quæ sunt vnius generis, idem est modus prodeundi in esse: sed anima est de genere substantiarum intellectualium, quæ non possunt aliter intelligi produci in esse, nisi per viam creationis, ergo anima rationalis exit in esse per creationem.

p. p. e. Respondeo dicendum, quod anima rationalis non potest fieri nisi per creationem, quod non est verum de alijs formis. Cuius ratio est, quia cum fieri sit via ad esse, hoc modo alicui competit fieri, sicut competit ei esse. Illud autem proprie dicitur esse, quod ipsum habet esse, quasi in suo esse subsistens. Vnde solæ substantiæ proprie, & vere dicuntur entia: accidens vero non habet esse, sed eo aliquid est, & hac ratione ens dicitur: sicut albedo dicitur ens, quia ea aliquid est album: & propter hoc dicitur in 7. metaph. quod accidens dicitur magis entis, quam ens & eadem ratio est de omnibus alijs formis non subsistentibus; & ideo nulli formæ non subsistenti proprie conuenit fieri, sed dicuntur q. 1 de pot 3 e ad 7. fieri per hoc, quod composita subsistentia fiunt. Anima autem rationalis est forma subsistens, cum corrupto corpore, remaneat: vnde illi proprie conuenit esse, & fieri & quia non potest fieri ex materia præiacente, neque corporea, quia sic esset naturæ corporeæ: neque spirituali, quia sic substantiæ spirituales inuicem transmutarentur, necesse est dicere, quod non fiat nisi per creationem.

p p q. 90 a. 2 ad 2. Ad primum ergo dicendum, quod actum extrahi de potentia materiæ nihil aliud est, quam aliquid fieri actu, quod prius erat in potentia. Sed quia anima rationalis non habet suum esse dependens à materia corporali, sed habet esse subsistens, & excedit capacitatem materiæ corporalis, propterea non educitur de potentia materiæ.

ibid. 3. Ad secundum dicendum, quod non est simile de anima rationali, & de alijs formis, vt dictum est.

ibid ad 3. Ad tertium dicendum, quod in anima est sicut materiale ipsa simplex essentia, formale autem in ipsa est esse participatum, quod quidem ex necessitate simul est cum essentia animæ, quia esse per se consequitur ad formam: & eadem ratio esset, si poneretur composita ex quadam materia spirituali, vt quidam dicunt, quia illa materia non est in potentia ad aliam formam, sicut nec materia cælestis corporis, alioqui anima rationalis esset corruptibilis. Vnde nullo modo anima potest fieri ex materia præiacente.

Ad quartum dicendum, quod operatio adulteri dupliciter potest considerari, aut secundum esse morale, & sic pro vt est deformis, non cooperatur ad illam Deus, sed illam prohibet: aut secundum quod est in specie naturali, & sic est bonum quoddam. Vnde non est inconueniens, quod tali operationi, inquantum bona est, Deus, qui in omnibus operatus, complementum apponat. 2. d 19 q. 12 p ad 2. p p q 118 a. 2. ad 5

ARTICVLVS III.

Vtrum anima rationalis producatur à Deo per creationem immediate, vel mediantibus angelis.

Videtur quòd anima rationalis non creatur à Deo immediate, sed mediantibus angelis. Dicitur enim in lib. de causis quod intelligentiæ primæ influunt formas fixas stantes, sicut est anima: sed intelligentias angelos dicimus. ergo videtur, quod anima rationalis à Deo mediantibus angelis producatur. 2. d. 18 q. 1. 2 arg. p.

2 Præterea à causa infinita non potest immediate procedere effectus finitus, vt probari potest per demonstrationes Philosophi p. de cælo t. 68, vbi probat, quod corpus infinitum non potest agere: sed Deus est causa infinitæ virtutis, ergo cum anima sit quid finitum, non potest à Deo immediate produci. arg 2.

3 Præterea maior est ordo in spiritualibus, quam in corporalibus: sed videmus in corporalibus superiora inferiorum causa, esse, ergo multo fortius hic in substantijs spiritualibus esse debet, ergo cum angeli sint altioris naturæ, quam anima rationalis, videtur, quod ab angelis animæ producantur. arg 3. p. p. q. 90. a. 3 arg 3

4 Præterea finis rerum respondet principio. Deus enim est principium, & finis rerum, ergo & exitus rerum à principio respondet reductioni rerum in finem: sed anima rationalis reducitur in Deum per angelos, vt dicit Dion. c. 5. Eccl. hierarch. ergo videtur, quod etiam mediantibus angelis procedat. 2. d arg 4. p p arg 2.

5 Præterea cum omnis operatio sequatur naturam rei, ab illo res habet esse, cuius virtute propriam operationem participat; Sed propria operatio animæ rationalis est operatio intellectualis. Cum ergo hæc operatio conueniat illi ex virtute intelligentiæ, vt in lib. de caus. dicitur, videtur, quod ipsa secundum suum esse mediantibus angelis producatur. 2. d. 18. q. 2. arg 5.

Sed contra est, quod vltima perfectio, ad quam res potest peruenire, est hæc, vt coniungatur suo principio; vnde Philosophi posuerunt vltimam fœlicitatem hominis esse in continuatione intellectus possibilis ad intellectum agentem, siue talis continuatio sit in vita, secundum quosdam, siue post hanc vitam, secundum alios: sed vltima perfectio hominis est in fruitione Dei, ergo à solo Deo anima rationalis procedit, & non mediantibus angelis; nam alioqui beatitudo hominis consisteret in fruitione angeli, non autem Dei.

2 Præterea gen. p. dicitur, inspirauit Deus in faciem eius spiraculum vitæ; hoc autem est anima rationalis, qua homo viuit, ergo anima rationalis à Deo immediate producitur. p. p arg. sed contra 2. d. 18. sed con.

Respondeo dicendum, quod quidam posuerunt, quod angeli, secundum quod operantur in virtute Dei, causant animas rationales, sed hoc est omnino impossibile, & à fide alienum. Ostensum enim est, p p q. 90. a. 3. c.

quod

quod anima rationalis non poteſt produci uiſi per creationem:ſolus aotem Deus poteſt creata, quia ſolius primi agentis eſt agere nullo præſuppoſito ſuppoſito, cum ſemper agẽs ſecundum præſupponat aliquid à primo agente: quod autem agit aliquid es aliquo præſuppoſito, agit transmuiando, & ideo nollum aliud agens agit, niſi tranſmutãdo, ſed ſolus Deus agit creando: & quia anima rationalis non prodncitur per tranſmorationem alicoios materiæ, ideo noti poteſt produci niſi a Deo immediate.

a.d.a.1 p. Ad primum ergo dicendum, qood in hac materia aothoritates lib. de cauſis recipiendæ non ſunt quia illa, qui librum illum compoſuit, huius erroris auctor fuiſſe inuenitur. Niſi quis velit exponete, quod eſt præter noſtrum propoſitum.

a.d.ad 2. Ad ſecundum dicendum, qood illa ratio, ſi vim habet, concludit, qood nihil a Deo immediate cauſatur, quia omne, quod eſt præter ipſum, finitum eſt: niſi forte ſecundum aliqoem modum ſubſtantias ſeparatas infinitas eſſe ponamus, non ſimpliciter, ſed ſecundum quid, ſcilicet verſus inferius, vt in lib. da cauſis dicitur, hoc eſt, ſacundum quod eius virtus non limitatur ad determinatos effectus in his, quæ ſuæ operatiooi ſubduntur: qoo etiam modo infinitatem habet anima rationalis, tam es parte intellectus ageotis, quo eſt omnia facare, quam ex parte intellectus poſſibilis, quo eſt omnia fieri, & coius eſt formam vniuerſalem recipere, in qua ſunt porentia infinita ſingularia, quod eſt etiam euidens argumentum immaterialitatis ipſius animæ, & quod es tradoce non ſit, quia omnis forma marerialis finita eſt, vt in 8. Phyſ. probatur Et ideo ad rationem illam dicendum eſt, quod etiam ſi Deus ſit infinitus ſimpliciter, effectus tamen eius dupliciter limitatur, primo, & principaliter ex ordine ſapientiæ eius quæ cuilibet rei certos terminos præfigit, Secundo ex parte recipientis, quia influentiam agentis recipit patiens, per modum virtutis ſuæ, & non per modum virtutis ipſius agentis.

a.d.ad 3. Ad tertium dicendum, quod etiam in corporibus non ponimus ſuperius eſſe cauſam inferioris, niſi per modum mouentis, & generantis: & hæc in ſubſtantiis ſpiritualibus non ponimus quia per generationem, & motum in eſſe non perducuntur: ſed tamen ſicut ſuperiora corpora mouent inferiora ad agendum, ita ſuperiores ſubſtantiæ ſpirituales mouent inferiores ad propriam operationem, ſecundum quod dicit Dion. c. 13. cæl. hier. inferiores Angelos à ſuperioribus illuminari, & homines ab Angelis.

ad 4. Ad quartum dicendum, quod quælibet res tendit in finem vltimum per propriam operationem, & ideo, ſecundom quod per illuminationem ſuperiorum infariores illuminantur ad proprias operationes, dicendum per eos reduci in Deum; non enim eſt inconueniens, vt vna creatura ponatur cauſa motus, vel operationis alterios: ſed non eſt ſimilis ratio de exito rerum a primo principio: quia res non exit a ſuo principio per hoc, quod aliquid à principio recipiat.

ad 5. Ad quintum dicendum, quod ſi Intelligatur animа participare operationem intellectualem ab intelligentia, hoc modo, quod potentia intelligandi inſit animæ per virtutem intelligentiæ, hæreticum eſt, quia porentia intelligendi ſequitur naturam animæ, ſi aotem intelligatur hoc modo, quod anima iuuetur in ſui operatione per illuminationem Angelorum, ex hoc non poteſt concludi, quod anima ſecundum ſuam naturam ab Angelis creata ſit. Non enim à quocunque iuuatur res, vel mouetur ad opus, ab eo habet eſſe.

ARTICVLVS V.

Vtrum anima rationalis à Deo producatur ante corpus.

VIdetur quod anima rationalis producatur à Deo ante corpus. Dicit enim Philoſophus 2. de ani. t. 36. quod anima eſt cauſa corporis in genere cauſæ efficientis: ſed cauſa efficiens præcedit tempore effectum, ergo anima rationalis exiſtit ante corpus, & per conſequens à Deo ante corpus producitur. q.3 de pot. 10. arg. 6.

2 Præterea quod eſt æternum, præcedit id, quod fit in tempore: ſed corpus in tempore generatur, vt patet: anima vero rationalis eſt æterna, quod patet, primo quia id, quod nunqoam eſſe deſinet, habet virtutem, vt ſemper ſit; quod aotem habet talem virtutem, nunquam verum eſt de eo dicere non eſſe, quia quantum ſe extendit virtus eſſendi, tantum res durat in eſſe; omne autem, quod incæpit eſſe, aſt aliquando verum dicere non eſſe; qood igitor nunquam deſinet eſſe, nec eſſe aliquando incipiet. Secondo quia veritas intelligibilis, ſicut eſt incorruptibilis, ita quantum eſt de ſe, eſt etiam æterna; eſt enim neceſſaria, omne autem neceſſarium eſt æternom: qoia quod neceſſe eſt eſſe, impoſſibile eſt non eſſe: ex incorruptibilitate autem veritatis intelligibilis oſtenditor anima ſecundum eſſe incorruptibilis, ergo pari ratione ex eius æternitate poteſt probari animæ æternitas, ergo anima producta eſt ante corpus. 2 c g c. 83. rat p. & 5.

3 Præterea omne illud, quod non dependet ab altero ſecundum ſuum eſſe, poteſt incipere non incipiente illo; ſed anima rationalis non dependet in eſſe à corpore, cum deſtructo corpore maneat, ergo non videtur inconueniens, quod producta ſit, vel producatur ante corpus. 2 d. 17. q. 2. a. 2 arg. 4 q. 3 de pot art 10 arg. 16.

4 Præterea anima, & Angelus conueniunt in natura intellectuali, Cum ergo naturæ intellectualis conditio ſit immaterialitas; videtur, quod ſicut Angeli ex ſua creatione habent, qood non vniantur corpori, quod ſimiliter animæ rationales in ſua creatione non vniantur corpori, & ita producentur ante corpus. 2 d. arg 1 p. p. q. 90. art. 4 arg. 2.

5 Præterea ad perfectionem vniuerſi maxime pertinent ſubſtantiæ ſpirituales, ſi igitur animæ ſimul creantur cum corporibus, quotidie innumerabiles ſubſtantiæ ſpirituales perfectioni vniuerſi addentur & ſic vniuerſum à principio fuiſſet imperfectum, quod eſt contra illud gen. p. Deum omna opus compleuiſſe. 2 d arg. 6. p. p. 118 a. 3 ar. 2. q. 3 de pot a. 10. arg. 2. p. p. 90. arg. 3. 18. arg 3.

6 Præterea finis rei reſpondet eius principio: ſed anima rationalis remanet deſtructo corpore, ergo etiam incipit eſſe ante corpus. 12. met. l. 3.

Sed contra eſt, qood Philoſophus 12. met. t. 16. dicit, quod forma eſt ſimul cum ſuo effectu, atque adeo cum corpore, cuius eſt forma, licet aliqua forma, pota intellectiua, remaneat poſt corpus. p p 90. at. ſed contra.

2 Præterea actus proprius fit in propria potentia: cum ergo anima ſit actus proprius corporis, anima producetur in corpore.

3 Præterea omnis pars à ſuo toto ſeparata eſt imperfecta: ſed anima, cum ſit forma, vt probatum eſt, eſt pars ſpeciei humanæ, ergo exiſtens per ſe abſque corpore eſt imperfecta; perfectum autem eſt prius imperfecto in rerum naturalium ordine; non ergo competit naturæ ordini, quod anima creetur ante corpus. 2. c g c. 83; rat. 3.

Reſpondeo dicendũ, quod neceſſe eſt dicere quod animæ rationales non poſſunt produci ante corpora à

2 c g. c. 93. rat 2. q. 3. de pot. a 10 c rat 2. in fine

Deo, sed creari in ipsis corporibus secundum naturæ suæ conuenientiam absque præiudicio tamen diuinæ potestatis; quod potest ad præsens multipliciter rationibus ostendi. & primo quidem, quia vnicuique formæ naturale est propriæ materiæ vniri, alioqui constitutum ex forma, & materia esset aliquid præter naturam: prius autem attribuitur vnicuique, quod conuenit ei secundum naturam, quam quod præter naturam: quod enim conuenit alicui præter naturã, inest ei per accidens, quod autem per accidens est, semper posterius est eo, quod est per se: Animæ igitur

rat 4. & 5.

rationali prius conuenit esse vnitam corpori, quam esse à corpore separatam. Secundo si anima creatur ante corpus, atque adeo absque corpore, aut violenter, aut naturaliter, aut per propriam voluntatem, aut demum ex ordinatione Dei vnitur corpori. primum dici non potest, tum quia cum omne violentũ sit contra naturam, homo, qui ex vtroque componitur, esset quid innaturale, quod patet esse falsum: tũ quia substantiæ intellectuales altioris ordinis sunt, quam corpora cælestia: in corporibus autem cælestibus nihil inuenitur violentum, neque contra naturam; multo igitur minus in substantiis intellectualibus. Si autem secundum dicatur, ergo naturaliter anima in sui creatione appetit corpori vniri, appetitus autem naturalis statim prodit in actum, nisi sit aliquid impediens, sicut patet in motu grauium, & leuium; natura enim semper vno modo operatur: statim ergo à principio suæ creationis fuisset corpori vnita, nisi esset aliquod impediens. sed omne impediens executionem naturalis appetitus est violentiã inferens, per violentiam igitur est, quod anima sit aliquo tempore a corpore separata, quod est inconueniens: tum quia illis substantiis nihil potest esse violentum: tum quia violentum, & quod est contra naturam cum sit per accidens, non potest esse prius eo, quod est secundum naturam, neque totam speciẽ consequens. Neque potest dici tertium, tum quia deferere corpus nõ subiacet animæ voluntati, quod tamen esset, si ex voluntate sua se vniret corpori: tum

q 5 de pot. a. 4. c. 2 c g c. 93. resp. 8.

quia nullus volt in statum peiorem venire nisi deceptus: sed anima separata est altioris status, quam corpori vnita, tum quia omnis effectus procedens ex concursu duarum voluntatum ad inuicem non ordinatarum est effectus casualis: sicut patet, cum aliquis intendens emere, obuiat in foro creditori illuc non ex condicto venienti, voluntas autem patris generantis, ex qua dependet generatio corporis, non habet ordinem cum voluntate animæ separatæ vniri volentis. Cum igitur absque vtraque voluntate vnio corporis, & animæ fieri non possit, sequitur, quod sit casualis, & ita generatio hominis non erit a natura, sed à casu, quod patet esse falsum, cum sit in pluribus. Neque demum potest dici, quartum, quia Deus vnumquodque instituit secundum conuenientem modũ suæ naturæ. Si ergo animas creat ante corpora, & à corporibus separatas, oportet dicere, quod hic modus sit conuenientior eorum naturæ: non est autem ad voluntatem, & ordinationem diuinitatis pertinens res ad inferiorem statum reducere, sed magis ad meliorem promouere: non ergo ex diuina ordinatione fit, quod anima vniatur corpori. Præterea non pertinet ad ordinationem diuinæ sapientiæ, cum superiorum detrimento ea, quæ sunt infima, nobilitare. Infima autem in ordine rerum sunt corpora generabilia, & corruptibilia. Non ergo conueniens est ordini diuinæ sapientiæ, ad nobilitandum humana corpora, animas præexistentes eis vnire, cũ hoc sine detrimento earum esse non possit, vt ex dictis patet. Tertio anima rationalis non differt secundum substantiam a sensibili, & vegetabili, vt sæpius dictum est; sed vegetabilis, & sensibilis animæ origo non potest esse nisi in corpore, cum sint actus quarundam partium corporis, ergo nec anima rationalis potest nisi in corpore creari secundum naturæ suæ conuenientiam, tamen absque præiudicio diuinæ potestatis.

Ad primum ergo dicendum, quod Philosophus in 2. de ani. non dicit animam esse efficientem causam corporis, sed causam, vnde est principium motus, inquantum est principium motus localis in corpore, & augmenti, & aliorum huiusmodi, vt ipsemet exponit ibidem. q. 3. de pot. a. 2. ad 6

Ad secundum dicendum, quod animæ de nouo creantur in vltimo instanti generationis corporis, quæ fit in tempore. Vnde ad primam probationem dicendum, quod, ex eo, quod anima rationalis habet virtutem, vt sit semper, non potest concludi, quod semper fuerit, sed quod semper erit: quod patet, tum quia virtus & potentia rei non se extendit ad id quod fuit, sed ad id, quod est, vel erit: vnde & in præteritis possibilitas locum non habet: tum quia ex virtute nõ sequitur id, ad quod est virtus, nisi præsupposita virtute. Quamuis igitur anima virtutem habeat, vt sit semper, non tamen potest concludi, quod anima sit semper, nisi postquam hanc virtutem accepit, si autem sumatur, quod hanc virtutem ab æterno habuerit, erit petitum id, quod oportebit probari scilicet, quod fuerit ab æterno. Ad secundã vero probationẽ ex æternitate veritatis, quam anima intelligit, sumptam dicendum, quod intellectæ veritatis æternitas dupliciter potest considerari, & intelligi vno modo, quantum ad id quod intelligitur. Alio modo, quantum ad id, quo intelligitur: & si quidem veritas intellecta sit æterna quantum ad id, quod intelligitur, sequitur æternitas rei, quæ intelligitur, non autem intelligentis. Si autem veritas intellecta sit æterna, quantum ad id, quo intelligitur, sequitur intelligentem animam esse æternam, sic autem veritas intellecta non est æterna, sed primo modo, species enim intelligibiles, quibus anima nostra intelligit veritatẽ, de nouo nobis adueniunt ex phantasmatibus per intellectum agentem: vnde non potest concludi, quod anima sit æterna, sed quod veritates intellectæ fundentur in aliquo æterno. Fundantur autem in ipsa prima veritate, sicut in causa vniuersali continentia omnis veritatis. Ad hoc autem æternum non comparatur anima sicut subiectum ad formam, sed sicut res ad proprium finem: nam verum est bonum intellectus, & finis ipsius, ex fine autem argumentum accipere possumus de rei duratione: sicut & de initio rei argumentari possumus per causam agentem. Quod enim est ordinatum ad finem sempiternum, oportet esse capax perpetuæ durationis: vnde potest probari ex æternitate veritatis intelligibilis immortalitas animæ, non autem eius æternitas.

Ad tertium dicendum, quod licet anima dependeat à corpore, quantum ad sui principium, vt in perfectione suæ naturæ incipiat, (cum enim quidquid in esse naturæ producitur, producatur secundum hoc, quod indiuiduatur: anima vero esse indeterminatum non possit habere, nisi secundum quod coniungitur corpori vt forma eius, oportet, quod non incipiat esse nisi in corpore,) non tamen dependet a corpore, vel quantum ad suum esse vel quantum ad suum finem, quia acquiritur ipsi esse in corpore vt rei subsistenti, puta esse absolutum, non depressum, vel obligatum ad corpus: vnde destructo corpore nihilominus manet in suo esse indiuiduatum, & distinctum ab alia anima, licet non in completione suæ naturæ, quam habet ex vnione ad corpus. q. de pot. ad 16. a. 3. 17 q. 3. a. 2 ad 4.

Ad quartum dicendum, quod anima, & Angelus, in 2. d. ad 1. p. p. q. 90. a. 4. ad 8.

hoc conueniunt, quod vtrumque est substantia subsistens, esse absolutum habens, & quod materiam partem sui non habent, ex quibus consequitur intellectualitas in vtroque. In hoc tamen differunt, quod, cum natura Angelica sit sublimior, & Deo propinquior, acquiritur illi esse altius in cuius participatione nullo modo corpus adduci potest, ac per hoc nec Angelus potest forma corporis esse: sed animæ acquiritur esse inferius, & minus nobile, in quo corpus illi vnitur, vt vnum sit animæ esse, & corporis quod est esse coniuncti, & ideo est forma corporis; & eius indiuiduatio est ex vnione illius ad corpus; & quatenus est forma corporis, pertinet ad genus animalium, sicut formale principium; cum alioqui si completam speciem haberet, & integram, sicut Angelus, & secundum se crearetur, & cum Angelis magis conueniret.

1 d ad 6. p.p 118. a 3. ad 2. q 3 de pot. a 10 ad 2.

Ad quintum dicendum, quod essentialis perfectio vniuersi consistit in speciebus, accidentalis vero in indiuiduis. Cum ergo multiplicatio animarum non sit secundum diuersam speciem, sed secundum numerũ tantum, relinquitur, quod per hoc, quod multæ animæ quotidie creantur, nihil ad essentialem vniuersi perfectionem adiungitur, sed ad accidentalem tantum, & hoc non est inconueniens.

p.p. q 90. a 4 3 & q. 1. 8. a 3. ad 3.

Ad sextum dicendum, quod hoc, quod anima remanet post corpus sine corpore, contingit per corporis corruptionem, & defectum, qui est mors, quæ consecuta est ex peccato. Vnde non fuit conueniens, quod ab hoc defectu inciperent Dei opera, quia sicut scriptum est sapient. p. Deus mortem non fecit, sed impii manibus, & verbis accersierunt eam.

QVÆSTIO XC.

De essentia animæ rationalis.

Deinde considerandum est de essentia animæ rationalis.

CIRCA QVAM QVÆRVNTVR QVATVOR.

Primo, Vtrum Anima rationalis sit aliquid subsistens.

2 *Vtrum anima rationalis sit composita ex materia, & forma.*

3 *Vtrum anima rationalis sit eiusdem speciei cum Angelo.*

4 *Vtrum animæ rationales sint æquales in perfectione, & nobilitate.*

ARTICVLVS I.

Vtrum anima rationalis sit aliquid subsistens.

p.p. 75. a 2. arg. p. q de ani. a. p. arg. 8.

VIdetur quod anima rationalis non sit aliquid subsistens. Quod enim est subsistens dicitur hoc aliquid: sed anima rationalis non est hoc aliquid, sed compositum ex anima, & corpore. Dicit enim Philosophus 2. de ani. quod substantia diuiditur in materiam, formam, & hoc aliquid; anima autem est forma ex eodem ibidem, ergo anima non est aliquid subsistens.

p.p. arg. 1. a 1

2 Præterea omne, quod est subsistens, potest dici operari; sed anima non dicitur operari: quia, vt dicitur p. de ani. t. 64. dicere animam sentire, aut intelligere, simile est, ac si quis dicat eam texere, vel ædificare, ergo anima non est aliquid subsistens.

3 Præterea si anima esset aliquid subsistens, esset aliqua eius operatio sine corpore; sed nulla est eius operatio sine corpore, nec etiam intelligere, quia non contingit intelligere sine phantasmate: phantasma autem non est sine corpore, ergo anima rationalis non est subsistens. p.p. arg. 8.

4 Præterea formæ proprium est, quod sit in alio; sed esse in alio, & esse per se subsistens sunt opposita. ergo cum anima sit forma, vt dictum est, non potest esse subsistens. q. de ani. a. p arg. 9.

5 Præterea cum Deus res propter sui bonitatem fecerit, quæ in diuersis rerum gradibus manifestatur, tot gradus entium instituit, quot potuit natura pati, si igitur anima potest per se subsistere, sequitur quod anima per se existens sit vnus gradus entium: formæ autem non sunt vnus gradus entium seorsum sine materiis: igitur anima, si est aliquid subsistens, non erit forma alicuius materiæ, quod est contra Philosophum, vt dictum est. ibid. arg. 4. q. 4 5. a 7.

Sed contra est, quod 3. de anima Philosophus dicit, quod intelligere animæ non est per organum corporeum, & per consequens, quod per se operatur: sed quod per se operatur est per se subsistens, ergo anima rationalis est aliquid subsistens. q. de ani. a. p arg. p. 1od contra.

2 Præterea anima rationalis remanet corrupto corpore, & per solam creationem potest produci: sed quod est huiusmodi, est per se subsistens, ergo anima rationalis est quid subsistens. q 3 de pot. a 8 ad 7 a 9. & 71 c.

Respondeo dicendum, quod necesse est dicere id, quod est principium intellectualis operationis, quod dicimus animam hominis, esse quoddam principium incorporeum, & subsistens. Manifestum enim est, quod homo per intellectum cognoscere potest naturas omnium corporum: quod autem potest cognoscere aliqua, oportet vt nihil eorum habeat in sua natura, quia illud, quod inest ei naturaliter, impediret cognitionem aliorum: sicut videmus, quod lingua infirmi, quæ infecta est cholerico, & amaro humore, non potest percipere aliquid dulce, sed omnia videntur ei amara. si igitur principium intellectuale haberet in se naturam alicuius corporis, non posset omnia corpora cognoscere: omne autem corpus habet aliquam naturam determinatam: Impossibile est igitur, quod principium intellectuale sit corpus. & similiter impossibile est, quod intelligat per organum corporeũ, quia si esset natura determinata illius organi corporei, prohiberet cognitionem omnium corporum: sicut si aliquis determinatus color sit non solum in pupilla, sed etiam in vase vitreo, liquor infusus eiusdem coloris videbitur. Ipsum igitur intellectuale principium, quod dicitur mens, vel intellectus habet operationem per se, cui non communicat corpus. Nihil autem potest per se operari, nisi quod per se subsistit. Non enim est operari nisi entis in actu. Vnde eo modo aliquid operatur, quo est: propter quod non dicimus, quod calor calefaciat, sed calidum. Relinquitur igitur animam humanam esse aliquid incorporeum, & subsistens. p.p. q 75 a 2 c.

Ad primum ergo dicendum, quod hoc aliquid potest accipi dupliciter: Vno modo pro quocũque subsistente: Alio modo pro subsistente completo in natura alicuius speciei. Primo modo excludit inhærentiam accidentis, & formæ materialis. Secundo modo excludit imperfectionem partis. Vnde manus posset dici hoc aliquid primo modo, sed non secundo modo sic igitur, cum anima rationalis sit pars speciei humanæ, potest dici hoc aliquid primo modo, quasi subsistens, sed non secundo modo: sic enim compositum ex anima, & corpore dicitur hoc aliquid. p.p. ad p.

p p ad 2. Ad secundum dicendum, quod Aristoteles non dicit illa verba secundum propriam sententiam, sed secundum opinionem illorum, qui dicebant, quod intelligere est moueri, vt patet ex his, quæ ibi præmittit. Vel dicendum, quod per se agere conuenit per se existenti; sed per se existens quandoque potest dici aliquid, si non sit inhærens, vt accidens, vel vt forma materialis, si sit pars. Sed proprie, & per se subsistens dicitur quod neque primo modo est inhærens, neque est pars; secundum quem modum] oculus, aut manus non posset dici per se subsistens, & per consequens nec per se operans. Vnde & operationes partium attribuuntur toti per partes. Dicimus enim, quod homo videt per oculum, & palpat per manum, aliter, quam calidum calefacit per calorem; quia calor nullo modo calefacit proprie loquendo. Potest igitur dici, quod anima intelligit sicut oculus videt, sed magis proprie dicitur, quod homo intelligit per animam.

p pad 3. Ad tertium dicendum, quod corpus requiritur ad actionem intellectus, non sicut organum, quo talis actio exercetur, sed ratione obiecti. Phantasma enim comparatur ad intellectum, sicut color ad visum, sic autem indigere corpore, non remouet intellectum esse subsistentem, alioqui animal non esset aliquid subsistens, cum indigeat exterioribus sensibilibus ad sentiendum.

q. de ani a p ad 9. Ad quartum dicendum, quod in alio esse, sicut accidens in subiecto, tollit rationem eius, quod est hoc aliquid; esse autem in alio, sicut partem, quomodo anima est in homine, non omnino excludit, quin id, quod est in alio, possit hoc aliquid dici.

ibid, ad 4. Ad quintum dicendum, quod licet anima rationalis per se possit subsistere, non tamen per se habet speciem completam. Vnde non potest esse, quod animæ separatæ constituant vnum gradum entium.

ARTICVLVS II.

Vtrum anima rationalis sit composita ex materia, & forma.

p. p. 7 5. a. 5. arg. 1. VIdetur quod anima rationalis sit composita ex materia, & forma. Dicit enim Philosophus 8. met. t. 16. quod illa, quæ non habent materiam, non habent causam sui esse. Sed anima rationalis habet causam sui esse, quia, vt dictum est, creatur a Deo, ergo anima habet materiam.

arg 4. 2 Præterea quod non habet materiam, sed est forma tantum, est actus purus, & infinitus: sed hoc est solius Dei, ergo anima habet materiam.

p p/arg 2. 3 Præterea in quocunque inueniuntur proprietates materiæ, ibi inuenitur materia: sed in anima inueniuntur proprietates materiæ, quæ sunt subiici, & transmutari, subiicitur enim scientiæ, & virtuti; & mutatur de ignorantia ad scientiam, & de vitio ad virtutem, ergo in anima est materia.

q. de ani. a 6 arg. 2. 4 Præterea omne, quod est, vel est actus purus, vel pura potentia, vel compositum ex actu, & potentia: sed anima non est actus purus, quia hoc solius Dei est, nec est pura potentia, quia sic non differret à materia prima, ergo est composita ex potentia, & actu, ergo non est forma tantum, cum forma sit actus.

q. de ani. arg 9. 5 Præterea illud, quod est forma tantum, est ens, & vnum & non indiget aliquo, quod faciat ipsum ens, & vnum, vt dicit Philosophus in 8 metaph. sed anima indiget aliquo, quod faciat ipsam entem, & vnam, scilicet Deo creante, ergo anima rationalis non est forma tantum,

Sed contra est, quod Philosophus dicit 3. de ani. quod lapis non est in anima, sed species lapidis: sed hoc est propter simplicitatem animæ quia scilicet in ea non possunt esse materialia, ergo anima non potest esse composita ex materia, & forma. de sp. cr. a 6 arg. 6. sed contra.

2 Præterea omne compositum ex materia, & forma habet formam, si igitur anima est composita ex materia, & forma, anima habet formam: sed anima est forma ergo forma habet formam, quod videtur impossibile, quia sic esset ire in infinitum. q de ani a 1 arg. sed contra.

Respondeo dicendum, quod anima non habet materiam. Et hoc potest dupliciter probari. Primo quidem ex ratione animæ in communi, est enim de ratione animæ, quod sit forma alicuius corporis; aut igitur est forma secundum se totam, aut secundum aliquam partem sui; si secundum se totam, impossibile est, quod pars eius sit materia, si dicatur materia aliquod ens in potentia tantum, quia forma inquantum forma est actus; Id autem, quod est in potentia tantum, non potest esse pars actus; cum potentia repugnet actui, vt pote contra actum diuisa. Si autem sit forma secundum aliquam partem sui, illam partem dicemus esse animam, & illam materiam, cuius primo est actus, dicemus esse primum animatum. Secundo specialiter ex ratione animæ humanæ inquantum est intellectiua; manifestum enim est, quod omne, quod recipitur in aliquo, recipitur in eo per modum recipientis: sic autem cognoscitur vnumquodque, sicut forma eius est in cognoscente. Anima autem intellectiua cognoscit rem aliquam in sua natura absolute, puta lapidem, inquantum est lapis absolute, secundum propriam rationem formalem in anima intellectiua. Anima igitur intellectiua est forma absoluta; non autem aliquid compositum ex materia & forma. Si enim anima intellectiua esset composita ex materia, & forma, formæ rerum reciperentur in ea, vt indiuiduales, & sic non cognosceret nisi singulare, sicut accidit potentiis sensitiuis, quæ recipiunt formas rerum in organo corporali; Materia enim est principium indiuiduationis formarum. Relinquitur ergo quod anima intellectiua, & omnis intellectualis substantia cognoscens formas absolute, caret compositione materiæ, & formæ p. p. q 75. a 1 c. a d 1. q. p a 6. q. de ani a 6. c.

Ad primum ergo dicendum, quod forma est causa essendi materiæ, & agens: Vnde agens, inquantum reducit materiam in actum formæ transmutando, est ei causa essendi. Si quid autem est forma subsistens, non habet esse per aliquod formale principium, nec habet causam transmutantem de potentia in actum. Vnde post verba præmissa Philosophus concludit, quod in his, quæ sunt composita ex materia, & forma, nulla est alia causa, nisi mouens ex potestate ad actum. Quæcunque vero non habent materiam, omnia simpliciter sunt, quasi vere entia. p. p. ad 1.

Ad secundum dicendum, quod omne participatum comparatur ad participans, vt actus eius. Quæcunque autem forma creata per se subsistens ponatur, oportet, quod participet esse, quia etiam ipsa vita, vel quidquid sic diceretur, participat ipsum esse, vt Dion c. 5 diu. nom. dicit. Esse autem participatum finitur ad capacitatem participantis. Vnde solus Deus, qui est ipsum suum esse, est actus purus, & infinitus. In substantiis vero intellectualibus est compositio ex actu, & potentia, non quidem ex materia, & forma, sed ex forma, & esse participato: Vnde à quibusdam dicuntur componi ex quo est, & quod est; ipsum enim esse est quo aliquid sunt, p. p. ad 4.

p.p ad 1. Ad tertium dicendum, quod subiici, & transmutari conueniunt materiæ, secundum quod est potentia. Sicut ergo est alia potentia intellectus, & alia potentia materiæ primæ: ita est alia ratio subiiciendi, & transmutandi; secundum hoc enim intellectus subiicitur scientiæ, & de ignorantia transit ad scientiam, secundum quod est in potentia ad species intelligibiles.

q. de an. a. 6 ad 3. Ad quartum dicendum, quod licet anima non sit actus purus, nec potentia pura: non tamen sequitur, quod sit composita ex materia, & forma, vt ex dictis patet.

ibid. ad 9. Ad quintum dicendum, quod ea, quæ sunt formæ subsistentes ad hoc, quod sint vnum & ens, non requirunt causam formalem, quia ipsæ sunt formæ, habent tamen causam exteriorem agentem, quæ dat eis esse.

ARTICVLVS III.

Vtrum anima rationalis sit eiusdem speciei cum Angelo.

p.p q. 75. ar. 7. arg. p. VIdetur quod anima rationalis sit eiusdem speciei cum Angelo. Vnumquodque enim ordinatur ad proprium finem per naturam suæ speciei, per quam habet inclinationem ad finem: sed idē est finis animæ, & Angeli, scilicet beatitudo æterna, ergo sunt vnius speciei.

p.p arg. 2. q. de an. a. 7 arg. 14. 2 Præterea vltima differentia specifica est nobilissima, quia complet rationem speciei: sed nihil est nobilius in Angelo, & anima, quam intellectuale esse, ergo conueniunt Angelus, & anima in vltima differentia specifica, ergo sunt vnius speciei.

p.p. arg. 3. 3 Præterea anima ab Angelo differre non videtur, nisi per hoc, quod est corpori vnita: sed corpus, cum sit extra essentiam animæ, nam comparatur ad animam tamquam materia, quæ non dat speciem formæ non videtur ad eius essentiam pertinere, ergo anima, & Angelus sunt eiusdem speciei.

q. de ani. arg. p. 4 Præterea quorum est eadem operatio propria, & naturalis, illa sunt eadem secundum speciem: sed animæ, & Angeli est eadem operatio naturalis, puta intelligere, ergo anima, & Angelus sunt eiusdem speciei. Sed dices, quod intelligere animæ est cum discursu, Angeli vero sine discursu, & ideo differunt.

arg. 2. 5 Sed contra diuersarum operationum secundum speciem non est eadem potentia: sed nos per eandem potentiam, scilicet intellectum possibilem intelligimus quædam per discursum, quædam sine discursu, ergo intelligere cum discursu, & sine discursu non diuersificat speciem.

arg. 7. 6 Præterea anima rationalis dicitur intelligere discurrendo, per hoc, quod intelligit causam per effectum, & è contra, sed hoc etiam contingit Angelis: Dicitur enim in lib. de causis, quod intelligentia intelligit quod est supra se, quia est causatum ab ea, & intelligit quod est sub se, quia est causa eius, ergo non differt Angelus ab anima per hoc, quod est intelligere cum discursu, vel sine discursu.

2. c. g. c. 94. rat. 2. Sed contra est, quod vnaquæque res habet propriū esse secundum rationem suæ speciei, quorum enim est diuersa ratio essendi, horum est diuersa species: esse autem animæ humanæ, & substantiæ separatæ non est vnius rationis: nam in esse substantiæ separatæ non potest communicare corpus, sicut potest cōmunicare in esse animæ humanæ, quæ secundum esse vnitur corpori, vt forma materiæ, ergo anima rationalis specie differt ab Angelo.

rat. 3. 2 Præterea quod habet secundum seipsum speciē, non potest esse eiusdem speciei cum eo, quod non habet secundum se speciem, sed est pars speciei, sed substantia separata habet per seipsam speciem, anima autem non, sed est pars speciei humanæ. Impossibile igitur est, quod sit eiusdem speciei cum illa.

3 Præterea ex propria ratione rei percipitur species eius: operatio enim demonstrat virtutem, quæ indicat essentiam: sed propria operatio animæ rationalis, & substātiæ separatæ est intelligere: est autem omnino alius modus intelligendi substantiæ separatæ, & animæ: nam anima intelligit à phantasmatibus accipiendo: non autem substantia separata, cum non habeat organum corporeum, in quo oportet esse phantasmata. Non sunt igitur anima rationalis, & substantia separata eiusdem speciei. rat. 4.

Respondeo dicendum, quod Orig. l. p. periar. c. 5 posuit omnes animas humanas & Angelos esse vnius speciei, & hoc ideo, quia posuit diuersitatē graduum in huiusmodi substantiis inuentā accidentalem, vt pote ex libero arbitrio prouenientem, quod nō potest esse, quia in substantiis incorporeis non potest esse diuersitas secundum numerum absque diuersitate secundū speciem absque naturali inæqualitate: quia cum non sint compositæ ex materia, & forma, sed sint formæ subsistentes, manifestum est, quod necesse erit inesse diuersitatem in specie. Non enim potest intelligi, quod aliqua forma separata sit nisi vna vnius speciei, sicut si esset albedo separata, non posset esse nisi vna tantum; hæc enim albedo non differt ab illa, nisi pro hoc, quod est huius, vel illius. Diuersitas autem secūdum speciem semper habet diuersitatem naturalem concomitantem: sicut in speciebus colorum vnus est perfectior altero, & similiter in aliis. Et hoc ideo, quia differentiæ diuidentes genus sunt contrariæ. Contraria autem se habent secundum perfectum & imperfectum, quia principium contrarietatis est priuatio, & habitus, vt dicitur 10 metaph. Idem etiam sequaretur, si huiusmodi substantiæ essent compositæ ex materia & forma. Si enim materia huius distinguitur à materia illius, necesse est, quod vel forma sit principium distinctionis materiæ, vt scilicet materiæ sint diuersæ propter habitudinem ad diuersas formas: & tunc sequitur adhuc diuersitas secundum speciem, & inæqualitas naturalis, vel materia erit principium distinctionis formarum nec potest dici materia hæc alia ab illa, nisi secundum distinctionem quantitatiuam, quæ non habet locum in substantiis incorporeis, cuiusmodi sunt Angelus, & anima: Vnde non potest esse, quod Angelus, & anima sint vnius speciei. Quomodo autem sint plures animæ vnius speciei, infra ostendetur. P.p. q. 75 a. 7 a. q. de ani. a. 7 c. 2. c. g. c. 94 — q. seq. a. 2.

Ad primum ergo dicendum, quod ratio illa procedit de fine proximo, & naturali; beatitudo autem æterna est finis vltimus, & supernaturalis. P.p. ad p.

Ad secundum dicendum quod differentia specifica vltima est nobilissima, inquantum est maxime determinata per modum, quo actus est nobilior potentia, sic autem intellectuale non est nobilissimum, quia est indeterminatum, & commune ad multos intellectualitatis gradus, sicut sensibile ad multos gradus in esse sensibili. Vnde sicut non omnia sensibilia sunt vnius speciei, ita nec omnia intellectualia. P.p. ad 2.

Ad tertium dicendum, quod corpus non est de essentia animæ, sed anima ex natura suæ essentiæ habet, quod sit corpori vnibilis. Vnde nec proprie anima est in specie, sed compositum: & hoc ipsum, quod anima quodam eget corpore ad suam operationem, ostendit, quod anima tenet inferiorem gradum intellectualitatis, quam Angelus, qui corpori non vnitur. p.p. ad 3.

Ad quartum dicendum, quod intelligere Angeli, & animæ non est eiusdem speciei. Manifestum est enim q. de ani. a. 7 ad p.

quod si formæ, quæ sunt principia operationum, differunt specie, necesse est & operationes ipsas differre specie, sicut calefacere, & infrigidare differunt secundum differentiam caloris, & frigoris, species autem intelligibiles, quibus animæ intelligunt, sunt à phantasmatibus abstractæ, & ita non sunt eiusdem rationis cum speciebus intelligibilibus, quibus Angeli intelligunt, quæ sunt eis innatæ, secundum quod dicitur in lib. de causis, quod omnis intelligentia est plena formis Vnde & intelligere hominis, & Angeli non est eiusdem speciei. Ex hac differentia prouenit, quod Angeli intelligunt sine discursu, animæ autem cum discursu, quæ necesse habent ex sensibilibus effectibus in virtutes causarum peruenire, & ab accidentibus sensibilibus in essentias rerum, quæ subiacent sensui.

ad 5. Ad quintum dicendum, quod anima intellectualis principia, & conclusiones intelligit per species à phantasmatibus abstractas, & ideo non est diuersum intelligere secundum speciem

ad 8. Ad tertium dicendum, quod cognoscere aliquid per alterum contingit dupliciter. Vno modo, sicut cognoscitur vnum cognitum per aliud cognitum, ita quod sit distincta cognitio vtriusque sicut homo per principia cognoscit conclusiones, seorsim considerando vtrumque. Alio modo, sicut cognoscitur aliquid cognitum per speciem, qua cognoscitur, vt videmus lapidem per speciem lapidis, quæ est in oculo, primo igitur modo cognoscere vnum per alterum facit discursum, non autem secundo modo; sed hoc modo cognoscunt Angeli causam per effectum, & effectum per causam, inquantum ipsa essentia Angeli est similitudo quædam suæ causæ, & assimilat sibi suum effectum.

ARTICVLVS IV.

Vtrum animæ rationales sint æquales in perfectione, & nobilitate.

1.c.q.x.log. a.5.quæst, 5. arg 1. VIdetur quod animæ rationales sint æquales in perfectione, & nobilitate. Dicit enim Philosophus in prædicam. c. de subst. quod substantia non suscipit magis, & minus, sed si vna anima esset substantialiter perfectior alia, substantia susciperet magis, & minus, ergo animæ rationales sunt æquales in perfectione.

p.p.85.a.6. ar.1.& 1.q.1 de ver.,1.1. arg.n.1.d. 32 q.2.a.3. arg p. 2 Præterea intellectus vnius hominis non potest melius intelligere, quam intellectus alterius; tum quia, cum res sit vno modo, ab omnibus intelligitur: tum quia intellectus est id, quod est formalissimum in homine, differentia autem formæ causat differentiam speciei: sed operatio naturam indicat, ergo si æqualiter omnes animæ intelligunt, omnes erunt æquales in perfectione, & nobilitate.

2.d.32.q. 2. ar 3.arg.3. 3 Præterea idem semper est natum facere idem, vt dicitur 2. de gen. t. 13. vnde oportet, quod ab agente vniformi fiat effectus vniformis: sed anima immediate creatur, à Deo: cum ergo in Deo nulla sit diuersitas, videtur, quod animæ inæquales ex creatione non sint. Sed dices, quod quamuis non habeant diuersitatem ab agente, habent tamen ex materia.

a.d.arg.4: 4 Contra formæ, quæ secundum diuersitatem materiæ diuersificantur, de potentia materiæ educuntur, vt patet in formis corporalibus; sed anima rationalis non educitur de potentia materiæ; quia, vt dicitur ib de animal. intellectus est ab extrinseco, ergo nec etiam ex diuersitate materiæ in animabus esse potest.

a.d.arg 5. 5 Præterea dicit Philosophus 3. met t. 11. quod in indiuiduis vnius speciei non est prædicatio secundum prius, & posterius; sed in diuersis speciebus contingit esse huiusmodi prædicationem, vt scilicet genus de eis prædicetur secundum prius, & posterius, tunc autem præcipue videtur, quod species per prius generis prædicationem recipiat, quando nobilior forma, vel differentia naturam generis participat, ergo in indiuiduis hoc non contingit, vt vnus homo nobiliorem formam, quam alius possideat, ergo videtur, quod vnus homo non habeat ex creatione nobiliorem animam, quam alius.

6 Præterea forma indiuidua supra formam non addit vllam rationem formæ, nam sic diuersitas indiuidualis esset specifica, nam diuersitas competens formæ per se secundum id, quod ad rationem formæ pertinet, est specifica, & per consequens non addit aliquid substantiale, ergo animæ rationales in indiuiduo non sunt inæquales in perfectione substantiali. ad. ad 6.

7 Præterea intellectus animæ rationalis est omnino independens à corpore, quantum ad suam operationem, ergo si vnus est perfectior alio, debet talis diuersitas intellectui humano competere independenter à corpore, sed tantū ratione formę, sed diuersitas competens ratione formæ est specifica, ergo cum intellectus animarum rationalium non possint differre specie, non habent vllam inæqualitatem in intelligendo, & consequenter nec erit vlla inæqualitas in perfectione substantiali, in ipsis animabus. ad.ad 7.

8 Præterea vel diuersitas animarum perfectione oritur ex ratione ipsius formæ, vel ex diuersitate materiæ: sed primum dici non potest, quia sequeretur, vt dictum est, animas differre specie, quod est falsum. Si vero dicatur secundum, idem sequitur, quia diuersitas materialis oritur ex diuersitate formali: Diuersitas enim partium integrantium, quæ est materialis, causatur ex parte formæ; quia ex hoc, quod forma est talis, oportet, quod corpus sit illi sic dispositum, ergo dicendum est, quod animæ rationales sunt omnes in perfectione, & nobilitate æquales. ad, ad 8.

Sed contra est, quod vbi est perfectior operatio, ibi est virtus operandi perfectior, & per consequens, vbi virtus est perfectior, ibi natura, cui competit talis virtus, est perfectior: sed vnus homo, vt patet experientia, melius, & profundius intelligit, quā alius: sicut profundius intelligit, qui conclusionem aliquam potest reducere in prima principia, & causas primas, quam qui potest solum reducere in causas proximas proprias, ergo vnus homo habet intellectum perfectiorem alio, & consequenter perfectiorem, & nobiliorem animam. p.p q 85.a. 7. arg. sed contra.

2 Præterea videmus ad sensum quosdam homines esse melioris intellectus, quam alios: sed bonitas intellectus non potest causari ex corpore, quia intellectus a corpore absolutus est, vt dicitur in 3. de ani t. 19. & 20 ergo oportet, quod hoc contingat ex diuersitate, quam animæ à sua creatione habent. 2.d.32 q.2.a 2.arg sed contra.

Respondeo dicendum, quod de anima duplex est opinio. quidam enim dicunt, quod est composita eius substantia ex aliquo materiali, & aliquo formali; & secundum hoc potest dici, quod absque diuersitate speciei potest in animabus inæqualitas inueniri secundum seipsas, per diuersitatem eius, quod est in anima materiali; sed quia supradictum est quod anima est natura, & forma quædam simplex: non oportet in ipsis ponere differentiam, & inæqualitatem consequentem rationem formæ, quia cum huiusmodi differentia, & inæqualitas sit specifica, animæ rationales specie differrent quod est falsum. Cum ergo numero tantum differant, debet talis differentia ex materia causari, quia ex materia tantum 2.d.32 q.2. ar.3 c. & in 2.ser.q.vn. a.4.p.p.q. 85.a 7 c q. de ani.l. 19.

causatur omnis differentia numerica; ac proinde distinctio animarum orietur ex diuersitate corporum. Quoniam vero omnis actus, & forma recipitur in materia secundum materiæ capacitatem, eiusque dispositioni proportionatur, necesse est, vt quæ vnitur corpori melius disposito, & organizato, sit maioris virtutis in intelligendo, & consequenter ipsa sit perfectior, ac nobilior, quam alia, quæ minus bene disposito vnitur; quod duplici signo potest etiam esse manifestum. & primo quidem ex his, quæ diuersi generis sunt: quia vnumquodque inuenitur tanto nobilius genus animæ participare, quanto corpus eius ad nobilius genus complexionis pertingit, vt in hominibus, brutis & plantis, secundo etiam in his, quæ sunt vnius generis: ex hac. n. contingit diuersitas animarum, quod est in corporibus diuersitas: & hoc etiam patet ex signo boni intellectus, quod Philosophus in 2. de ani. dat intelligere, dicens eos, qui sunt boni tactus, & molles carne, aptos mente esse: bonitas autem tactus ex æqualitate complexionis contingit: quia oportet, vt instrumentum tactus inter contraria tangibilia sit medium: & quanto magis peruenit ad medium, tanto melior erit tactus, vnde patet, quod ex diuersitate corporis animarum diuersitas resultat.

a d. 32 q. p. 8. 1 c. q. 2 a. 1 a. 5 p. & 6. & l. c. q. 10. log a. 3. Ad primum dicendum, quod tripliciter potest considerari anima primo, quantum ad rationem speciei, & hoc modo omnes animæ sunt æquales, nec vna est magis substantia, quam alia; nec eadem in homine recipit magis, & minus. Secundo inquantum redundat perfectio naturæ in perfectionem indiuidui, per modum, quo ex principijs speciei sequuntur operationes indiuiduorum: & secundum hoc vnus homo est potentior alio in explendis operationibus speciem concernentibus: vnus enim alio promptior est ad intelligendum, vel ad ratiocinandum, & sic de alijs. Tertio potest considerari per ordinem ad corpus diuersimode complexionatum, in quo recipitur, & hoc modo, cum quidquid recipitur, per modum recipientis recipiatur: & actus sint proportionati suis, ex diuersitate complexionis per accidens resultat, & causatur diuersitas in animalibus, ita vt vna indiuidualiter sit perfectior alia, digniusque ab vna materia melius disposita participetur, quam ab alia.

p p 85. a. 7. c. & ad 2 & 3. & q 2 de ver. a. 5. ad 11 Ad secundum dicendum, quod dupliciter potest intelligi, quod vna, & eadem res melius, & magis ab vno, quam ab alio intelligatur: Vno modo sic, quod li magis determinat actum intelligendi, ex parte rei intellectæ: & sic non potest vnus eandem rem magis, & melius intelligere, quam alius, quia si intelligeret eam aliter, quam sit, vel melius, vel peius falleretur, & non intelligeret. Alio modo, vt determinet actum intelligendi, ex parte intelligentis. Et sic vnus potest eandem rem melius alio intelligere, quia est melioris virtutis in intelligendo: sicut melius videt visione corporali rem aliquam, qui est perfectioris virtutis, & in quo virtus visiua est perfectior. Hoc autem circa intellectum contingit dupliciter, Vno quidem modo ex parte intellectus, qui est perfectior; manifestum enim est, vt dictum est, quod quanto corpus est melius dispositum, tanto meliorem sortitur animam, quod manifeste apparet in his, quæ sunt secundum speciem diuersa, cuius ratio patet ex dictis, quia actus, & forma recipitur in materia secundum materiæ capacitatem. Vnde etiam cum in hominibus quidam habeant corpus melius dispositum, sortiuntur animam maioris virtutis in intelligendo: Vnde videmus, inquit Philosophus, quod molles carne bene sunt apti mente. Alio modo contingit hoc ex parte virium inferiorum, quibus intellectus indiget ad sui operationem, illi enim, in quibus virtus imaginatiua, & cogitatiua, & memoratiua sunt melius dispositæ sunt melius dispositi ad intelligendum. Ad priorem autem probationem in contrarium dicendum, quod vno modo rem eandem omnes intelligunt, quantum est ex parte rei cognitæ: secus vero quantum est ex modo cognoscentis. Ad posteriorem vero dicendum, quod differentia formæ, quæ non prouenit nisi ex diuersa dispositione materiæ non facit diuersitatem secundum speciem, sed tantum secundum numerum; sunt enim diuersorum indiuiduorum diuersæ formæ secundum materiam diuersificatæ.

vide q. 2. de pot a. 2. vnde prouenia quod quis clarius alio intelligat.

Ad tertium dicendum, quod licet Deus sit vnum agens, in quo nulla est diuersitas: tamen quia per voluntatem agit, potest multiformes effectus producere pro libito suæ voluntatis: sed hoc esse non potest, quod aliqua in specie conuenientia in forma habeant diuersitatem, quia hoc implicat contradictionem: & ideo oportet, quod diuersitas, quæ est in animalibus eiusdem speciei, in diuersitatem materiæ reducatur. a d. 32 q. 2. a. 2. ad 3.

Ad quartum dicendum, quod quamuis anima rationalis non educatur de potentia materiæ, tamen creatur in materia, vt actus ipsius, & ideo oportet, quod in ea per modum materiæ recipiatur. ibid. ad 4.

Ad quintum dicendum, quod in indiuiduis est diuersitas formalis, non quæ est formæ per se, secundum id, quod ad rationem formæ pertinet, nam talis diuersitas formæ diuersitatem speciei inducit, & prioritatem, ac posterioritatem in prædicatione generis talium specierum diuersarum: sed quæ non per se, sed per accidens ex diuersitate materiæ resultat, secundum quod in materia melius disposita dignius forma participatur: hæc enim diuersitas non diuersificat speciem, & hæc est diuersitas animarum, & sic patet ad sextum. ibid. ad 5.

Ad septimum dicendum, quod quamuis intellectus sit absolutus a corpore, quantum ad propriam operationem, quæ organo corporali non expletur, tamen coniunctionem habet ad corpus dupliciter, scilicet ex parte essentiæ animæ, quæ forma corporis est, & ex parte inferiorum potentiarum, ex quibus intellectus recipit; & per istum modum diuersitas corporis in diuersitatem intellectus redundat. ibid. ad 7 & p. p. 85 a. 7. c.

Ad octauum dicendum, quod diuersitas materiæ potest accipi dupliciter, vel diuersitas partium speciei, id est partium specie differentium, siue formaliter, vt manus, pes, & huiusmodi: & talis diuersitas causatur ex parte formæ, quia ex hoc, quod forma est talis, oportet quod corpus sit sibi sic dispositum. Est autem quædam diuersitas materialis tantum, quæ ad speciem non pertinet sed ad indiuiduum tantum, & ista redundat ex materia in formam, & non è conuerso. ibid. ad 6.

QVÆSTIO LXXXXI.

De Vnione animæ rationalis ad corpora.

Deinde considerandum est de vnione animæ rationalis ad corpus.

CIRCA QVAM QVÆRVNTVR Dvo.

Primo vtrum Anima rationalis vniatur corpori vt forma.

2 *Vtrum anima rationalis numero multiplicetur ad multiplicationem corporum, vel sit vna in omnibus hominibus.*

3 *Vtrum in corpore, cuius est forma anima rationalis, sit aliqua alia anima.*

4 *Vtrum sit in eo aliqua alia forma substantialis.*

5 *Vtrum anima rationalis tali corpori debeat vniri, quale est corpus humanum.*

6 *Vtrum anima rationalis vniatur corpori mediantibus dispositionibus accidentalibus.*

7 *Vtrum anima rationalis vniatur corpori mediante aliquo corpore.*

8 *Vtrum anima rationalis sit tota in qualibet parte animalis.*

9 *Vtrum anima rationalis, quæ vnitur vni corpori, possit vniri alij.*

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum anima rationalis vniatur corpori vt forma.

p. p. 76. a. p. arg. p. q. de ani. a. 2. arg. p.

VIdetur quod Anima rationalis non vniatur corpori vt forma. Dicit enim Philosophus 3. de ani. t. 6. & 7. quod intellectus non est mixtus cum corpore, sicut sensitiuum, sed est separatus, & nullius corporis actus; non ergo vnitur corpori vt forma.

p. p. arg. 2. q. de ani. arg. 18.

2 Præterea omnis forma determinatur secundum naturam materiæ, cuius est forma, alioqui non requireretur proportio inter materiam, & formam: si ergo intellectus vniretur corpori vt forma, cum omne corpus habeat determinatã naturam sequeretur quod intellectus haberet determinatam naturã, & sic non esset omnium cognoscitiuus, quod est contra rationem intellectus. Non ergo vnitur intellectus corpori vt forma.

p. p. arg. 3.

3 Præterea quæcunque potentia receptiua est actus alicuius corporis, recipit formam materialiter, & indiuidualiter, quia receptum est in recipiente per modum recipientis. Sed forma rei intellectæ non recipitur in intellectu materialiter & indiuidualiter, sed magis immaterialiter, & vniuersaliter, alioqui intellectus non esset cognoscitiuus materialium, & vniuersalium, sed singularium tantum, sicut & sensus, ergo intellectus non vnitur corpori vt forma.

p. p. arg. 4. de sp. cr. ar. 2. arg. 2.

4 Præterea eiusdem est potentia, & actio, vt dicit Philosophus de som. & vigil. idem enim est, quod potest agere, & quod agit: sed actio intellectualis, puta intelligere non est alicuius corporis, vel organi corporei, vt dicitur 3. de ani. ergo nec potentia intellectiua est alicuius corporis potentia: sed virtus, siue potentia non potest esse abstractior, vel simplicior, quam essentia, à qua virtus, vel potentia deriuatur, ergo nec substantia intellectus est corporis forma.

p. p. arg. 5.

5 Præterea id, quod per se habet esse, non vnitur corpori vt forma, quia forma est quo aliquid est: & sic ipsum esse formæ non est ipsius formæ secundum se: sed intellectiuum principium habet secundum se esse, & est subsistens, vt dictum est, non ergo vnitur corpori vt forma.

p. p. arg. 6.

6 Præterea id, quod inest alicui rei secundum se, semper inest ei. Sed formæ secundum se inest vniri materiæ. Non enim per accidens, sed per essentiam suam est actus materiæ: alioquin ex materia, & forma non fieret vnum substantialiter, sed accidentaliter. forma ergo non potest esse sine propria materia. Sed intellectiuum principium, cum sit incorruptibile, vt supra ostensum est, remanet corpori non vnitum, corpore corrupto, ergo intellectiuum principium non vnitur corpori vt forma.

de sp. cr. a. 2. arg. 1.

7 Præterea forma non est propter materiam sed materia propter formam? Vnde anima non vnitur corpori, vt perficiatur corpus: sed magis corpus vnitur animæ, vt ipsa perficiatur; Sed anima rationalis non eget corpore ad sui perfectionem, cum sine corpore possit esse, & intelligere, ergo anima non vnitur corpori vt forma.

2. phys. t. p. & t. 4. p. l. 3. 2. phys. l. 4.

8 Præterea forma dans esse corpori physico est natura 2. phys. t. 4. & 12. & non est separabilis, nisi secundum rationem, vt dicitur 2. phys. t. 12. & 4. phys. t. 17. & est considerationis physicæ, vt dicitur 2. phys. t. 21. 22. & 15. sed anima rationalis non est natura p. de part. c. p. & est separabilis secundum rem, vt dicitur 2. de ani. t. 11. & 3. de ani. t. 6. & 7. & non est considerationis physicæ, hæc enim est de corruptibilibus formis, vt dicitur p. phys. t. 83. anima autem est incorruptibilis, cum remaneat in esse, corrupto corpore, vt dictum est, ergo.

2. de ani. l. 2. 3. de ani. l. 2. p. phys. vlt.

p. de ani. t.

9 Præterea dicit Philosophus p. de ani. t. 49. quod melius est intellectui non esse cum corpore; Sed formæ non est melius esse sine propria materia, ergo anima intellectiua non est corporis forma.

p. p. 76. a. p. arg. sed contra q. de ani. a. p. arg. sed contr.

Sed contra est quod secundum Philosophum 8. met. t. 6. differentia sumitur à forma rei, sed differentia constitutiua hominis est rationale, quod dicitur de homine ratione principij intellectiui, ergo intellectiuum principium, seu anima rationalis est forma hominis.

12. met. l. 3. 3. de ani. l. 7.

2 Præterea dicit Philosophus 12. met. t. 17. formam aliquam posse manere post corpus, non omnem, sed intellectum, & 3. de ani. t. 5. dicit naturam intellectus esse, quod sit possibilis, nihilque actu esse eorum, quæ intelligit & t. 14. dicit esse sicut tabulam rasam, in qua nihil scriptum est; at si non esset forma, non acciperet intellectus cognitionem à sensibilibus, sed eodem modo se haberet vt substantiæ separatæ, ergo.

p. eth. l. 10. eth. l. 8.

3 Præterea felicitas humana est Philosopho p. eth. consistit in operatione, secundum quam homo quatenus homo distinguitur ab alijs animalibus. & hæc operatio est specularitiua, & operatio virtutum, vt demonstrat Philosophus 10. eth. c. 6. & 7. at si intellectus non est forma hominis, sed est substantia separata, non poterit operatio, quæ est contemplationis, esse felicitas hominis, sed erit felicitas intellectus, qui est substantia separata: Impossibile enim est, quod si aliqua substantia operatur aliquam operationem, quod illa operatio sit alterius substantiæ ab ea diuisæ: Vnde & Philosophus p. eth. c. 6. dicit, quod sicut visus est in oculo, ita & mens in anima. Est autem visus forma oculi, vt dicit Philosophus 2. de ani. t. 10. ergo & anima rationalis est forma corporis.

q. de ani. 2. s. c.

p. eth. l. 6. 2. ani. l. 2.

p. p. 76. a. p.

Respondeo dicendum, quod necesse est dicere, quod intellectus, qui est intellectualis operationis principium, sit humani corporis forma. Illud enim, quo primo aliquid operatur, est forma eius, cui operatio tribuitur: sicut quo primo sanatur corpus, est sanitas; & quo primo scit anima est scientia; vnde sanitas est forma corporis, & scientia animæ. Et huius ratio est, quia nihil agit nisi secundum quod est actu; Vnde quo aliquid est actu, eo agit. Manifestum est autem, quod primum, quo corpus viuit, est anima. & cum vita manifestetur secundum diuersas operationes in diuersis gradibus viuentium, id, quo primo operatur vnumquodque horum operum vitæ, est anima. Anima enim est primum, quo nutrimur, sentimus, & intelligimus, & mouemur secundum locum, & similiter

quo primo intelligimus, siue dicatur intellectus, siue anima intellectiua, est forma corporis. & hæc est demonstratio Philosophi 2. de ani. t. 24. si quis autem velit dicere animam intellectiuam non esse corporis formam, oportet. quod inueniat modum, quo ista actio, quæ est intelligere, sit huius hominis actio. Experitur enim vnusquisque seipsum esse, qui intelligit. Attribuitur autem aliqua actio alicui tripliciter, vt patet per Philosophum 5. phys. t. p. dicitur enim mouere aliquid, aut agere, vel secundum se totum sicut, medicus sanat, aut secundũ partem, sicut homo videt per oculum, aut per accidens, sicut dicitur, quod album ædificat, quia accidit ædificatori esse album. Cum igitur dicimus Sortem, aut Platonem intelligere, manifestum est, quod non attribuitur ei per accidens: attribuitur enim ei, inquantum est homo: quod essentialiter prædicatur de ipso: aut ergo oportet dicere quod Sortes intelligit secundum se totum, sicut Plato posuit, dicens hominem esse animam intellectiuam: aut oportet dicere, quod intellectus sit aliqua pars Sortis & primum quidem stare non potest, propter hoc, quod ipse idem homo est, vt dictum est, qui percipit se intelligere, & sentire: sentire autem non est sine corpore: Vnde oportet corpus esse aliquam hominis partem. Relinquitur ergo, quod intellectus, quo Sortes intelligit, est aliqua pars Sortis; ita quod intellectus aliquo modo corpori Sortis vniatur. Hanc autem vnionem Comm. in 3. de ani. dicit esse per speciem intelligibilem, quæ quidem habet duplex subiectum, vnum, scilicet intellectum possibilem, & aliud phantasmata. quæ sunt in organis corporeis. & sic per speciem intelligibilem continuatur intellectus possibilis corpori huius, vel illius hominis: sed ista continuatio, vel vnio non sufficit ad hoc, quod actio intellectus sit actio Sortis. & hoc patet per similitudinem in sensu: ex quo Aristoteles procedit ad considerandum ea, quæ sunt intellectus. sic enim se habent phantasmata ad intellectum, vt dicitur 3. de ani. sicut colores ad visum. Sicut ergo species colorum sunt in visu, ita species phantasmatum sunt in intellectu possibili. Patet autem, quod ex hoc, quod colores sunt in pariete, quorum similitudines sunt in visu, actio visus non attribuitur parieti: non enim dicimus, quod paries videat, sed magis, quod videatur; ex hoc ergo quod species phantasmatum sunt in intellectu possibili, non sequitur, quod Sortes, in quo sunt phantasmata, intelligat, sed quod ipse, vel eius phantasmata intelligantur. Quidã autem dicere voluerunt, quod intellectus vnitur corpori, vt motor: & sic ex corpore, & intellectu fit vnum, vt actio intellectus toti attribui possit. Sed hoc est multipliciter falsum. Primo quidem, quia intellectus non mouet corpus, nisi per appetitum, cuius motus præsupponit operationem intellectus. Non ergo quia mouetur Sortes ab intellectu, ideo intelligit, sed è contra, quia intelligit, ideo ab intellectu mouetur. Secundo quia cum Sortes sit quoddam indiuiduum in natura, cuius essentia est vna, composita ex materia, & forma: si intellectus non est forma eius, sequitur, quod sit præter essentiam eius: & sic intellectus comparabitur ad totum Sortem, sicut motor ad motum. Intelligere autem est actio quiescens in intellectu agente, non autem transiens in alterum, sicut calefactio. Non ergo intelligere potest attribui Sorti propter hoc, quod est motus ab intellectu. Tertio quia actio motoris nunquam attribuitur moto, nisi sicut instrumento, sicut actio carpentarij serræ. Si igitur intelligere attribuitur Sorti, quia est actio motoris eius, sequitur, quod attribuatur ei, sicut instrumento, quod est contra Philosophum, qui vult, quod intelligere non sit per instrumentum corporeum. Quarto quia licet actio partis attribuatur toti, vt actio oculi homini, nunquam tamen attribuitur alij parti, nisi forte per accidens. Non enim dicimus, quod manus videat propter hoc, quod oculus videt. Si ergo ex intellectu & Sorte fit vnum, actio intellectus nõ potest attribui Sorti, si vero Sortes est totum, quod componitur ex vnione ad reliqua, quæ sunt Sortis, & tamen intellectus non vnitur alijs, quæ sunt Sortis, nisi sit motor. sequitur, quod Sortes non sit vnum simpliciter & per consequens nec ens simpliciter Sic enim aliquid est ens, quomodo & vnum. Relinquitur ergo solus modus, quem Aristot. 2. de ani. t. 2. & 26 ponit. quod hic homo intelligit, quia principium intellectiuum est forma ipsius. Sic ergo ex ipsa operatione apparet, quod intellectiuum principium vnitur corpori vt forma. Potest etiam idem manifestari ex ratione speciei humanæ Natura enim vniuscuiusque rei ex eius operatione ostenditur: propria autem operatio hominis, inquantum est homo, est intelligere; per hanc enim omnia alia transcendit Vnde & Aristot. in 10. eth. c. 7. in hac operatione, sicut in propria hominis. vltimam felicitatem constituit oportet ergo quod homo secundum illud speciem sortiatur, quod est huius operationis principium: sortitur autem vnumquodque speciem per propriam formã. Relinquitur ergo quod intellectiuum principium sit propria hominis forma. Sed considerandum est, quod quanto forma est nobilior, tanto magis dominatur materiæ corporali & minus ei immergitur: & magis sua operatione, & virtute excedit eam. Vnde videmus. quod forma mixti corporis habet aliam operationem, quæ non causatur ex qualitatibus elementaribus: & quanto magis proceditur in nobilitate formarum, tanto magis inuenitur virtus formæ materiam elementarem excedere. Sicut anima vegetabilis plusquam forma metalli; & anima sensibilis plusquam anima vegetabilis. Anima autem humana est vltima in nobilitate formarum; Vnde intantum sua virtute excedit materiam corporalem, quod habet aliquam operationem, & virtutem, in qua nullo modo communicat materia corporalis: & hæc virtus dicitur intellectus. est autem attendendum, quod si quis poneret animam componi ex materia, & forma, nullo modo posset dicere animam esse formam corporis. Cum enim forma sit actus. materia vero ens in potentia tantum, nullo modo id, quod est ex materia & forma compositum, potest esse alterius forma secundum se totum Si autem secundum aliquid suisit forma: id, quod est forma, dicimus animam: & id, cuius est forma, dicimus primum animatum, vt supra dictum est.

Ad primum dicendum, quod sicut Philosophus dicit in 2. phys. vltima formarum naturalium, ad quam terminatur consideratio Philosophi naturalis, scilicet anima humana, est quidem separata, sed tamen in materia; quod ex hoc probat, quia homo ex materia generat hominem, & sol. separata quidem secundum virtutem intellectualem: quia virtus intellectiua non est virtus alicuius organi corporalis, sicut virtus visiua est virtus oculi. Intelligere enim est actus, qui non potest exerceri per organum corporale, sicut exercetur visio. Sed in materia est, inquantum ipsa anima, cuius est hæc virtus, est corporis forma. Sic ergo Philosophus dicit in 3. de ani. quod intellectus est separatus, quia non est virtus alicuius organi, sicut est sensus. Vel dic, quod intellectus dicitur separatus, non sensus. quia intellectus remanet corpore corrupto in anima separata, non autẽ potentia sensitiua. Melior tamen est prior solutio. p.p. ad p.q. de ani. a. 2. ad p.

q. de soi. ad 18. Ad secundum dicendum quod si intellectus possibilis haberet aliqood organuoi corporale, oporteret quod illud organum corporale esset principium simul eum intellectu possibili, quo intelligimus, sicnt pupilla cum potentia visiua est principium, quo videmus.

p p ad 3. Ad tertium dicendum, quod sufficit ad hoc, quod homo possit intelligere, omnia per intellectum, & ad hoc, quod intellectus intelligat omnia immaterialia & vniuersalia, quod virtus intellectiua non est corporis actus

p. p ad. 4. de sp. cr. a. 2. ad 3. Ad quartum dicendum, quod anima rationalis non est forma in materia corporali immersa, vel ab ea totaliter comprehensa propter suam perfectionem: & ideo nihil prohibet aliquam eius virtutem non esse corporis actum, quamuis anima secundum suam essentiam sit corporis forma.

p p. ad 5. Ad quintum diceodum, quod anima communicat illud esse in quo subsistit, materiæ corporali, ex qua, & anima intellectiua fit vnom: ita quod illud esse est totius compositi, & est ipsius animæ: quod non accidit in alijs formis, quæ non sunt subsistentes: & propter hoc anima humana remanet in suo esse, destructo corpore, non autem aliæ formæ.

p p. ad 6. Ad sextum dicendom, quod secundum se conuenit animæ vnitæ corpori vniri, sicut secundum se conuenit corpori leui esse sursum. Et sicut corpus leue manet quidem leue cum a loco proprio fuerit separatum, eum aptitudine tamen, & inclinatioue ad proprium locum: ita anima humana manet in suo esse, cum fuerit à corpore separata, habens aptitudinem, & inclinationem naturalem ad corporis vnionem.

de sp. cr. a. 2. ad 5. Ad septimum dicendum, quod nulla pars habet perfectionem naturæ separata a toto: Vnde anima, cum sit pars naturæ humanæ, non habet perfectionem suæ naturæ, nisi in vnione ad corpus Quod patet ea hoc, quod in virtute ipsius animæ est, qood fluant ab ea quædam potentiæ, quæ non sunt actus corporeorum organorum, secundum quod excedit corporis proportionem: & iterum, quod fluant ab ea potentiæ, quæ sunt actus organorum, inquantum potest contingi à materia corporali Non est autem aliquid perfectum in natura sua, nisi actu explicari possit, quod in eo virtute continetur. Vnde anima licet possit esse, & intelligere, a corpore separata, non tamen habet perfectionem suæ naturæ, cum est separata à corpore, vt dicit August 12. super Gen. ad litte.

q. de ani. a. 1. ad 12. q. 26 de ver. a. 2. ad 7. 2. phys. l. 4. Ad octauum dicendum, quod anima rationalis est natura, ex ea parte, qua vnitur corpori secundum modum corporis: secus vero ea ea parte, qua excedit corporis capacitatem, & proportionem, & quatenus naturam intellectualem habet communem cum angelis, ratione cuius formæ in ea receptæ sunt intelligibiles & immateriales, & quatenus habet operationem, in qoa non communicat corpus. Est præterea separabilis secundum rationem, quia, quatenus est forma corporis, habet inclinationem ad illud, & non est perfecta secundum suam naturam, nisi in corpore, vt dictum est: secus vero quatenus est virtus operatiua, quia intellectus caret organo corporali Est demum anima rationalis partim considerationis physicæ, partim metaphysicæ: est considerationis physicæ, quatenus est separata secundum esse, habens tamen esse in materia: quatenus quidem est separata secundum esse, inquantum virtus intellectiua non est actus alicuius organi corporalis, sicut virtus visiua est actus oculi: quatenus vero est in materia, id est quatenus dat esse naturale tale corpori, quia ad Philosophum naturalem spectat considerare formam, non vt forma est, sed quatenus in materia est: Est autē considerationis metaphysicæ, quatenus est forma simpliciter, & secundum quod est separabilis, & sine corpore potens existere, & quatenus excedit capacitatem corporis, & conuenit cum angelis.

Ad nonum dicendum, quod illud dictum affertur à Philosopho, non tamquam ex propria sententia: sed ex sententia Platonis, & aliorum, vt patet ex verbis, quæ subdit, (quemadmodum consuetum est dici, & multis videtur,) nam alioqui certum est, animæ rationali, eum sit pars, magis naturale esse & perfectum esse vnitam corpori, quam esse separatam, Tab v. anima n. 115. op. 20. n. 148. 149. 150.

ARTICVLVS II.

Vtrum anima rationalis numero multiplicetur secundum multiplicationem corporum.

VIdetur quod anima rationalis non multiplicetur numero secundum mulplicationem corporum, sed sit vna in omnibus hominibus. Dicit enim Philosophus p. cæli. Quod si essent plures mundi, essent plures cæli primi, & per consequens essent plures primi motores: & sic primi motores essent materiales: pari ergo ratione si essent plures animæ rationales in pluribus hominibus, anima rationalis esset materialis, quod est impossibile. q. de anima a. 3. arg 14.

2 Præterea nulla forma multiplicatur secundum esse ad diuisionem materiæ, nisi forma materialis: P. p. 75. a. 6. arg 8. sed anima rationalis est forma immaterialis: non enim est composita ex materia, & forma, vt supra ostensum est, ergo animæ rationales non sunt multæ in vna specie, sed vna est in omnibus hominibos.

3 Præterea remota causa remouetur effectus: si P p. arg. 2. ergo secundum multiplicationem corporum multiplicarentur animæ humanæ, consequens videtur, quod remotis corporibus multitudo animarum non remaneat: sed ex omnibus animabus remaneat aliquod vnum solum, quod est hæreticum; periret enim differentia præmiorum, & pœnarum.

4 Præterea omne, quod recipitur in aliquo, re- p. 1 arg. 3. d. 18. q. 2. a. p. arg 1. cipitur in eo per modum recipientis, & non per modum sui, vt habetur in lib. de causis: si ergo anima rationalis, vel intellectus indiuiduatur ad diuisionem corporis, vt sit alia, & alia, vel alius & alius, oportet, quod formæ intellectuales in anima rationali, vel intellectu receptæ sint indiuiduatæ, Ex qua videntur sequi tria ineonueoientia. Primom est, quod intellectus possibilis non erit cognoscitiuus vniuersalium, sed tantum singularium. Secundum est, cum nullum singulare sit intellectum in actu, sed in potentia, quod huiusmodi species non erunt intelligibiles actu, sed indigebunt intelligi per alias species, & sic in infinitum procederetur. Tertium est, quod erit idem modus recipiendi formas in materia prima, & in intellectu possibili, quia vtrobique recipiuntur, vt sunt istæ, & non vt sunt formæ simpliciter: & ita, sicut materia prima non est cognoscibilis per formas, quas recipit, ita nec intellectus possibilis.

5 Præterea intellectum est in intelligente. Si ergo P. P. arg 4. intellectus meus est alius ab intellectu tuo, & consequenter anima mea ab anima tua, oportet quod aliud sit intellectum a me, & aliud sit intellectum a te: & ita erit indiuidualiter numeratum, & intellectum in potentia tantom, & oportebit abstrahere intentionem commonem ab vtroque, quia a quibuslibet diuersis contingit abstrahere aliquod commune intelligibile, quod est contra rationem

intellectus, quis sic non videretur distingui intellectus à virtute imaginatiua. Videtur ergo relinqui, quod sit vnus intellectus omnium hominum

pp arg sed contra. Sed contra est, quod Philosophus 2 phys. t. 38 dicit, quod sicut se habēt causæ vniuersales ad vniuersalia, ita se habent causæ particulares ad particularia. Sed impossibile est, quod vna anima secundum speciem sit diuersorum animalium secundum speciem, ergo impossibile est, quod anima intellectiua vna numero sit diuersorum secundum numerum.

2 c. g c. 73. 2 Præterea vnicuique motori debentur propria instrumenta; alia enim sunt instrumenta tibicinis, alia architectoris: anima autem comparatur ad corpus vt motor ipsius, vt dicitur 2. de ani t. 48. sicut igitur impossibile est, quod architectus vtatur instrumentis tibicinis, ita impossibile est, quod intellectus vnius hominis sit intellectus alterius.

ibid. 3 Præterea Arist in p. de ani. t. 8 reprehendit antiquos de hoc, quod differentes de anima, nihil de proprio susceptibili dicebant, quasi esset contingens secundum Pythagoricas fabulas, quamlibet animam quodlibet corpus induere. Non est ergo possibile, quod anima canis ingrediatur corpus lupi; & anima hominis aliud corpus, quam hominis: sed quæ proportio est animæ hominis ad corpus hominis, eadem est proportio animæ huius hominis ad corpus huius hominis; Non est igitur possibile animam huius hominis ingredi aliud corpus, quam istius hominis. Sed anima huius hominis est, per quam hic homo intelligit: homo enim per animam intelligit, secundum sententiam Arist. p. de ani t. 64. non ergo est vna anima, & vnus intellectus huius, & illius hominis.

p. p. 2 4. c. Respondeo dicendum, quod animam rationalem, vel eius intellectum esse vnam omnium hominum omnino est impossibile. & hoc quidē patet, si secundum Platonis sententiam homo sit ipsa anima. Sequitur enim si Sortis, & Platonis est vna anima tātum, quod Sortes, & Plato sint vnus homo, & quod nō distinguantur ab inuicem, nisi per hoc, quod est extra essentiam vtriusque: & erit tunc distinctio Sortis, & Platonis non alia, quam hominis tunicati, & cappati, quod est omnino absurdum. Similiter etiam patet hoc esse impossibile, si secundum sententiam Aristotelis, intellectus ponatur pars, seu potentia animæ, quæ est hominis forma. Impossibile enim est plurium numero diuersorum esse vnam formam, sicut impossibile est quod eorum sit vnum esse, nam forma est essendi principium. Similiter etiam patet hoc esse impossibile, quocunque modo quis ponat vnionem intellectus ad hunc vel illum hominem. Manifestum est enim, quod si sit vnum principale agens, & duo instrumenta, dici poterit vnum agens simpliciter, sed plures actiones. Sic si vnus homo tangat diuersa duabus manibus, erit vnus tangens, sed duo tactus. Si vero è conuerso instrumentum sit vnum, & principales agentes diuersi, dicentur quidem plures agentes, sed vna actio, sicut si multi vno fune trahunt nauem, erunt multi trahentes, & vnus tractus. Si vero agens principale sit vnum, & instrumentum vnum, dicetur vnum agens, & vna actio: sicut cum faber vno martello percutit, est vnus percutiens, & vna percussio. Manifestum est autem, quod qualitercunque intellectus vniatur, vel copuletur huic, vel illi homini; intellectus inter cætera, quæ ad hominem pertinent principalitatem habet: obediunt enim vires sensitiuæ intellectui, & ei deseruiunt. Si ergo poneretur, quod essent plures intellectus, & sensus vnus duorum hominum, puta si duo homines haberent vnum oculum, essent quidem plures videntes, sed vna visio; si vero intellectus est vnus (quantumcunque diuersificentur alia, quibus omnibus intellectus vtitur, quasi instrumentis,) nullo modo Sortes & Plato poterunt dici nisi vnus intelligens; & si addamus, quod ipsum intelligere, quod est actio intellectus non fit per aliquod aliud organum, nisi per ipsum intellectum, sequetur vlterius quod sit & agens vnum, & actio vna, id est, quod omnes homines sint vnus intelligens & vnum intelligere, dum autem respectu eiusdem intelligibilis. Posset autem diuersificari actio intellectualis mea, & tua per diuersitatem phantasmatum, quia scilicet aliud est phantasma lapidis in me, & aliud in te, si ipsum phantasma secundum quod est aliud in me, & aliud in te, esset forma intellectus possibilis, quia idem agens secundum diuersas formas producit diuersas actiones: sicut secundum diuersas formas rerum respectu eiusdem oculi sunt diuersæ visiones. Sed ipsum phantasma non est forma intellectus possibilis, sed species intelligibilis, quæ à phantasmatibus abstrahitur. In vno autem intellectu à phantasmatibus diuersis eiusdem speciei, non abstrahitur nisi vna species intelligibilis sicut in vno homine apparet, in quo possunt esse diuersa phantasmata lapidis, & tamen ab omnibus illis abstrahitur vna species intelligibilis lapidis: per quam intellectus vnus hominis operatione vna intelligit naturam lapidis, non obstante diuersitate phantasmatum. Si ergo vnus intellectus esset omnium hominum, diuersitates phantasmatum, quæ sunt in hoc, & in illo, non possent causare diuersitatem intellectualis operationis huius, & illius hominis. vt Commentator fingit in 3. de ani. com. 6 & 5. Relinquitur ergo quod omnino impossibile, & inconueniens est ponere vnum intellectum omnium hominum.

Ad primum ergo dicendum, quod primus motor cæli est omnino separatus a materia, etiam secundum esse: vnde nullo modo potest numero multiplicari. Non est autem simile de anima rationali. q de ani. ar. 3. ad 4.

Ad secundum dicendum: quod licet anima intellectiua non habeat materiam ex qua sit, sicut nec angelus: tamen est forma materiæ alicuius, quod angelo non conuenit, & ideo secundum diuisionem materiæ sunt multæ animæ vnius speciei. Multi autem angeli vnius speciei omnino esse non possunt. p. p. adp.

Ad tertium dicendum, quod vnumquodque hoc modo habet vnitatem, quo habet esse: & per consequens idem est iudicium de multiplicatione rei, & de esse ipsius. Manifestum est autem, quod anima intellectualis secundum suum esse vnitur corpori, vt forma: & tamen destructo corpore, remanet anima intellectualis in suo esse, & eadem ratione multitudo animarum est secundum multitudinem corporum, & tamen destructis corporibus, remanent animæ in suo esse multiplicatæ p. p. ad 2.

Ad quartum dicendum, quod indiuiduatio intelligentis, aut speciei, per quam intelligit, non excludit intelligentiam vniuersalium: alioquin, cum intellectus separati sint quædam substantiæ subsistentes: & per consequens particulares, non possent vniuersalia intelligere. Sed materialitas cognoscentis, & speciei, per quam cognoscitur, vniuersalis cognitionem impedit. Sicut enim omnis actio est secundum modum formæ, qua agens agit, vt calefactio secundum modum caloris, ita cognitio est secundum modum speciei, qua cognoscens cognoscit. Manifestum est autem, quod natura communis distinguitur, & multiplicatur secundum principia indiuiduantia, quæ sunt ex parte materiæ. Si ergo forma, p. p. ad 3.

per quam fit cognitio, sit materialis, non abstracta à conditionibus materiæ, erit similitudo naturæ speciei, aut generis, secundum quod est distincta, & multiplicata per principia indiuiduantia, & ita non poterit cognosci natura rei in sui communitate. Si vero species sit abstracta à conditionibus materiæ indiuidualis, erit similitudo naturæ absque ijs, quæ ipsam distinguunt, & multiplicant & ita cognoscetur vniuersale. Nec refert quantum ad hoc, vtrum sit vnus intellectus, vel plures, quia si etiam esset vnus tantum, oporteret ipsum esse aliquem quemdam, & speciem, per quam intelligit, esse aliquam quandam.

p.p.ad 4. Ad quintum dicendum, quod siue intellectus sit vnus, siue plures, id, quod intelligitur, est vnum. Id enim, quod intelligitur, non est in intellectu secundum se, sed secundum suam similitudinem. Lapis enim non est in anima, sed species lapidis, vt dicitur in 3. de ani. t. 38. & tamen lapis est id, quod intelligitur, non autem species lapidis; nisi per reflexionem intellectus supra seipsũ, alioquin scientiæ nõ essent de rebus sed de speciebus intelligibilibus. Contingit enim eidem rei diuersa secundum diuersas formas assimilari. Et quia cognitio fit secundum assimilationem cognoscentis ad rem cognitam; sequitur, quod idem à diuersis cognoscentibus cognosci contingit, vt patet in sensu: nam plures vident eundem colorem secundum diuersas similitudines, & similiter plures intellectus intelligunt vnam rem intellectam. Sed hoc tantum interest inter sensum, & intellectum, secundum sententiam Aristotelis, quod res sentitur secundum illam dispositionem, quam extra animam habet in sua particularitate natura autem rei, quæ intelligitur, est quidem extra animam, sed non habet illum modum essendi extra animam, secundum quem intelligitur. Intelligitur enim natura communis, seclusis principijs indiuiduantibus: non autem hunc modum essendi habet extra animam. Sed secundum sententiam Platonis res intellecta eo modo est extra animam, quo intelligitur: posuit enim naturas rerum à materia separatas.

ARTICVLVS III.

Vtrum præter animam intellectiuam sint in homine aliæ animæ per essentiam differentes.

p.p.a. 3. arg. p.q.76. Videtur quod præter animam intellectiuam sint in homine aliæ animæ per essentiam differentes, scilicet sensitiua, & nutritiua. Corruptibile enim, & incorruptibile non sunt vnius substantiæ. Sed anima intellectiua est incorruptibilis; aliæ vero animæ, scilicet, sensitiua, & nutritiua sunt, corruptibiles, ergo in homine non potest esse vna essentia animæ intellectiuæ, & sensitiuæ, & nutritiuæ.

p.p.arg. 2. 2 Si dicatur, quod anima sensitiua in homine est incorruptibilis. Contra, corruptibile, & incorruptibile differunt secundum genus, vt dicitur 10. metaphys. c. 16. sed anima sensitiua in equo, & leone, & alijs brutis animalibus, est corruptibilis. si igitur in homine sit incorruptibilis, non erit eiusdem generis anima sensitiua in homine, & in bruto. Animal autem dicitur ex eo, quod habet animam sensitiuam; Neque ergo animal erit vnum genus commune hominis, & aliorum animalium, quod est inconueniens.

p.p.arg. 3. 3 Præterea dicit Philosophus in lib. 2. de gener. animal. c. 5. quod embrio prius est animal, quam homo. Sed hoc esse non posset, si esset eadem essentia animæ sensitiuæ, & intellectiuæ: est enim animal per animam sensitiuam, homo vero per animam intellectiuam Non ergo in homine est essentia animæ sensitiuæ & intellectiuæ.

4 Præterea dicit Philosophus 8. met. t. 6 quod genus sumitur à materia, & differentia à forma. Sed rationale, quod est differentia constitutiua hominis, sumitur ab anima intellectiua; animal vero dicitur ex hoc, quod habet corpus animatum anima sensitiua. Anima ergo intellectiua comparatur ad corpus animatum anima sensitiua, sicut forma ad materiam. Non ergo anima intellectiua est eadem per essentiam cum anima sensitiua in homine, sed præsupponit eam, sicut materiale suppositum. p.p.arg. 4.

5 Præterea si anima rationalis, sensibilis & vegetabilis sunt idẽ secundũ substantiam in homine, oportet, quod in quacunque parte est vna, sit etiã & alia: hoc autẽ est falsum, nam in ossibus est anima vegetabilis, quia nutriuntur & augentur, non autem est anima sensibilis, quia sine sensu sunt, ergo non sunt idem secundum substantiam, & sic erunt plures animæ q. de ani. a. arg. 10.

Sed contra est, quod Philosophus p. de ani. t. 91. contra asserentem vegetatiuum, sensitiuum, & intellectiuum esse plures animas in eodem animali, probat id esse impossibile, quia diuersa non possunt vni conuenire, nisi ab aliquo vniantur: nihil autem est, quod illas vniat & contineat: Non enim corpus, quia anima potius continet corpus, quam è contra, cum egrediente anima à corpore corpus deficiat, & marcescat: Neque erit alia anima, quia, cum animæ sit continere, tunc oportebit quærere, vtrum hæc sit vna, vel plures: si enim secundum, rursum quærendum erit, quid illas vniat, & sic in infinitum, si primum à principio dicendum erat, quod vna tantum est anima, & non multiplex. p. de ani. t. 4.

2 Præterea dicit Philosophus de iuuent. c. p quod necesse est vnam, & eandem esse particulam, secundum quam animal viuit, & secundum quam appellatur animal, eo quod animal. secundum quod animal, impossibile est non viuere, ergo eadem substantia est animæ nutritiuæ, & sensitiuæ. de iuuen. Lp

Respondeo dicendum, quod Plato posuit diuersas animas esse in vno corpore, etiam secundum organa distinctas, quibus diuersa opera vitæ attribuebat, dicens, vim nutritiuam esse in hepate, concupiscibilem in corde, cognoscitiuam in cerebro. quam quidem opinionem Aristot. reprobat in lib. de ani. quantum ad illas animæ partes, quæ corporeis organis in suis operibus vtuntur, ex hoc, quod in animalibus, quæ decisa viuunt, in qualibet parte inueniuntur diuersæ operationes animæ, sicut sensus, & appetitus. Hoc autem non esset, si diuersa principia operationum animæ tamquam per essentiam diuersæ diuersis partibus corporis distributa essent. Sed de intellectiua sub dubio videtur relinquere, vtrum sit separata ab alijs partibus animæ solum ratione, an etiam loco. Opinio autem Platonis sustineri vtique posset, si poneretur quod anima vnitur corpori, nõ vt forma, sed vt motor, vt posuit Plato Nihil enim inconueniens sequitur, si idem mobile a diuersis motoribus moueatur, præcipue secundum diuersas partes. Sed si ponamus animam corpori vniri sicut formam. omnino impossibile videtur, plures animas per essentiam differentes in vno corpore esse, quod quidem triplici ratione manifestari potest. Primo quidem, quia animal non esset simpliciter vnum, cuius essent animæ plures; nihil enim est simpliciter vnum, nisi per formam vnam, per quam habet res, quod sit ens, & quod sit vna; & ideo ea, quæ denominantur à diuersis formis, non sunt vnum simpliciter p.p.a.3.c.

simpliciter sicut homo albus. Si igitur homo ab alia forma haberet, quod sit viuus, scilicet ab anima vegetabili, & ab alia forma, quod animal, scilicet ab anima sensibili; & ab alia quod sit homo, scilicet ab anima rationali; sequeretur, quod homo non esset vnum simpliciter, sicut & Aristot. argumentatur contra Platonem in 3. metaph. t. 29. quod si alia esset idea animalis & alia bipedis, non esset vnum simpliciter animal bipes & propter hoc in p. de ani. t. 90. contra ponentes diuersas animas in corpore, inquit, quid contineat illas; id est, quid faciat ex illis vnum, & non potest dici quod vniantur per corporis vnitatem, quia magis anima continet corpus, & facit ipsum esse vnum, quam è conuerso. Secundo hoc apparet impossibile ex modo prædicationis. Quæ enim sumuntur a diuersis formis, prædicantur ad inuicem vel per accidens, si formæ non sint ad inuicem ordinatæ, puta cum dicimus quod album est dulce, vel si formæ sint ordinatæ ad inuicem, erit prædicatio per se, in secundo modo dicendi per se, quia subiectum ponitur in definitione prædicati, sicut superficies præambula est ad colorem. Si ergo dicamus quod corpus superficiatum est coloratum, erit secundus modus prædicationis per se. Si ergo alia forma sit, a qua aliquid dicitur animal; & a qua aliquid dicitur homo, sequeretur, quod vel vnum horum non possit prædicari de altero, nisi per accidens, si istæ duæ formæ ad inuicem ordinem non habent, vel quod sit ibi prædicatio in secundo modo dicendi per se; si vna animarum sit ad aliam præambula. Vtrumque autem horum est manifeste falsum, quia animal per se de homine prædicatur, non per accidens; homo autem non ponitur in definitione animalis, sed è conuerso. ergo oportet eandem formam esse, per quam aliquid est animal, & per quam aliquid est homo. Alioquin homo non vere esset id, quod est animal, vt sic animal per se de homine prædicetur. Tertio patet hoc esse impossibile per hoc, quod vna operatio animæ, cum fuerit intensa, impedit aliam, quod nullo modo contingeret, nisi principium actionum esset per essentiam vnum. Sic ergo dicendum, quod eadem numero est anima in homine, sensitiua, & intellectiua, & nutritiua. Quomodo autem hoc contingat, de facili considerari potest, si quis differentias specierum, & formarum attendat. Inueniuntur enim rerum species, & formæ differre ab inuicem secundum perfectius, & minus perfectum. Sicut in rerum ordine animata perfectiora sunt inanimatis, & animalia plantis, & homines animalibus brutis, & in singulis horum generum sunt gradus diuersi, & ideo Aristot. in 8. metaph. t. 10 assimilat species rerum numeris, qui differunt specie secundum additionem, vel subtractionem vnitatis, & in 2. de anima t. 30. comparat diuersas animas speciebus figurarum, quarum vna continet aliam: sicut pentagonum continet tettagonum, & excedit. Sic igitur anima intellectiua continet in sua virtute quidquid habet anima sensitiua brutorum, & nutritiua plantarum. Sicut ergo superficies, quæ habet figuram pentagonam, non per aliam figuram est tetragona; & per aliam pentagona, (quia superflueret figura tetragona, ex quo in pētagona continetur;) ita nec per aliā animam sortes est homo, per aliam animal sed per vnam & eandem.

p.p.a.3.ad p. Ad primum ergo dicendum, quod anima sensitiua non habet incorruptibilitatem ex hoc, quod est sensitiua: sed ex hoc, quod est intellectiua ei incorruptibilitas debetur. Quando ergo anima est sensitiua tātum, corruptibilis est. quando vero cum sensitiuo intellectiuum habet, est incorruptibilis, licet enim sensitiuum incorruptionem non det, tamen incorruptionem intellectiuo auferre non potest.

Ad secundum dicendum, quod formæ non collocantur in genere vel in specie, sed composita. Homo autem corruptibilis est, sicut & alia animalia. Vnde differentia secundum corruptibile, & incorruptibile, quæ est ex parte formarum, non facit hominem secundum genus ab aliis animalibus differre. p.p.ad 2.

Ad tertium dicendum, quod prius embrio habet animam, quæ est sensitiua tantum, qua ablata, aduenit perfectior anima, quæ est simul sensitiua, & intellectiua. p.p. ad 3.

Ad quartum dicendum, quod non oportet secundū diuersas rationes, vel intentiones logicas quæ consequuntur modum intelligendi, diuersitatem in rebus naturalibus accipere: quia ratio vnum, & idem secundum diuersos modos apprehendere potest. Quia igitur, vt dictum est, anima intellectiua virtute continet id, quod sensitiua habet & adhuc amplius, potest seorsum ratio considerare quod pertinet ad virtutem sensitiuæ, quasi quoddam imperfectum, & materiale. Et quia hoc inuenitur commune homini, & aliis animalibus, ex hoc rationem generis format. Id vero, in quo anima intellectiua sensitiuam excedit, accipit quasi formale & completiuum, & ex eo format differentiam hominis. d p. ad 4. in c

Ad quintum dicendum, quod licet vna sit anima sensibilis, & vegetabilis, non tamen oportet, quod in quocunque apparet operatio vnius, appareat, operatio alterius, propter diuersam partium dispositionē: ex quo etiam contingit quod nec omnes operationes animæ sensibilis exercentur per vnam partem, sed visus per oculum, auditus per aures, & sic de aliis. q. de ani. a. 11 ad 10.

ARTICVLVS IV.

Vtrum in homine sit alia forma præter animam intellectiuam.

Videtur quod in homine sit alia forma præter animam intellectiuam. Dicit enim Philosophus 2. de an. t. 4. & 5. quod anima est actus corporis physici, potentia vitam habentis. Comparatur igitur anima ad corpus sicut forma ad materiam; sed corpus habet aliquam formam substantialem, per quam est corpus, ergo ante animam præcedit in corpore aliqua forma substantialis. p p q 76. a 4. arg p.

2 Præterea homo, & quodlibet animal est mouens seipsum: omne autem mouens seipsum, diuiditur in duas partes, quarum vna est mouens, & alia est mota, vt probatur in 8 phys. t. 30. pars autem mouens est anima, ergo oportet, quod alia pars sit talis, quæ possit esse mota. Sed materia prima non potest moueri, vt dicitur in 5. phys. cum sit ens solum in potentia. quinimo omne, quod mouetur, est corpus, ergo oportet, quod in homine, & in quolibet animali sit alia forma substantialis per quam constituatur corpus. p.p. arg. 2.

3 Præterea ordo in formis attenditur secundum habitudinem ad materiam primam. Prius enim, & posterius dicitur per comparationem ad aliquod principium. Si ergo non esset in homine aliqua forma substantialis præter animam rationalem, sed immediate materiæ primæ inhæreret, sequeretur quod esset in ordine imperfectissimatum formarum, quæ immediate inhærent materiæ primæ. p. p. arg. 3.

4 Præterea corpus humanum est corpus mixtum; mixtio autem non fit secundum materiam tantum, quia tunc esset corruptio sola oportet ergo quod remaneant formæ elementorum in corpore mixto, quæ sunt formæ substantiales, ergo in corpore p.p. arg. 4.

homano sunt aliæ formæ substantiales præter animam intellectiuam.

d. spec. a. 11 arg. 19.

5 Præterea secundum Philosophum in lib. de Gener. facilius aer conuertitur in ignem, quam aqua: propter hoc, quod conuenit cum eo in vna qualitate, scilicet, calore. Cum ergo ea aere fit ignis, oportet quod maneat idem calor specie, quia si differret specie calor ignis, & calor aeris, essent octo qualitates primæ, & non quatuor tantum. Eadem enim ratio esset de aliis qualitatibus, quarum quælibet in duobus elementis inuenitur. Si ergo dicatur, quod remaneat idem specie, sed differens numero, non erit facilior conuersio aeris in ignem, quam aquæ in ignem, quia forma ignis habebit corrumpere duas qualitates in aere, sicut in aqua. Relinquitur ergo quod sit idem calor numero. Sed hoc non potest esse, nisi præexistente aliqua forma substantiali, quæ vtrobique remaneat vna, & conseruet subiectum caloris vnum: non enim potest esse accidens vnum numero, nisi subiectum fuerit vnum, ergo idem, quod prius.

p. p. arg. sed contra.

Sed contra. Vnius rei est vnum esse substantiale: sed forma substantialis dat esse substantiale, ergo vnius rei est vna tantum forma substantialis. Anima autem est forma substantialis hominis, ergo possibile non est, quod in homine sit aliqua alia forma substantialis, quam anima intellectiua.

p. p. c.

Respondeo dicendum, quod si poneretur anima intellectiua non vniri corpori vt forma, sed solum, vt motor, vt Platonici posuerunt, necesse esset dicere, quod in homine esset alia forma substantialis, per quam corpus ab anima mobile in suo esse constitueretur. Sed si anima intellectiua vnitur corpori vt forma substantialis sicut iam supradictum est, impossibile est, quod aliqua alia forma substantialis præter eam inueniatur in homine. Ad cuius euidentiam considerandum est, quod forma substantialis in hoc à forma accidentali differt, quod forma accidentalis non dat esse simpliciter, sed esse tale: sicut calor facit suum subiectum non simpliciter esse, sed esse tale, puta calidum. Et cum aduenit forma accidentalis, non dicitur aliquid fieri, vel generari simpliciter, sed fieri tale, aut aliquo modo se habens. Et similiter, cum recedit forma accidentalis non dicitur aliquid corrumpi simpliciter, sed secundum quid; forma autem substantialis dat esse simpliciter: & ideo per eius aduentum dicitur aliquid simpliciter generari, & per eius recessum simpliter corrompi; & propter hoc antiqui naturales, quia posuerunt materiam primam esse aliquod ens actu, puta ignem, aut aerem, aut aliquid huiusmodi, dixerunt, quod nihil generatur, aut corrumpitur simpliciter, sed omne fieri statuerunt alterari, vt dicitur in p. physic. t. 33. si igitur ita esset, quod præter animam intellectiuam præexisteret quæcunque alia forma substantialis in materia, per quam subiectum animæ esset ens actu, sequeretur, quod anima non daret esse simpliciter, & per consequens, quod non esset forma substantialis, & quod ad aduentum animæ non esset generatio simpliciter: sed solum secundum quid, quæ sunt manifeste falsa. Vnde dicendum est, quod nulla alia forma substantialis est in homine, nisi sola anima intellectiua, & quod ipsa sicut virtute continet animam sensitiuam, & nutritiuam, ita virtute continet omnes inferiores formas, & facit ipsa sola quidquid imperfectiores formæ in aliis faciunt; & similiter est dicendum de anima sensitiua in brutis, & de nutritiua in plantis, & vniuersaliter de omnibus perfectioribus respectu imperfectiorum.

p. a. ad 1.

Ad primum ergo dicendum, quod Aristoteles non dicit animam esse actum corporis tantum, sed actum corporis physici, organici, potentia vitam habentis. & quod talis potentia non abiicit animam. Vnde manifestum est, quod in eo, cuius anima dicitur actus, etiam anima includitur, eo modo loquendi, quo calor est actus calidi, & lumen est actus lucidi, non quod seorsum sit lucidum sine luce, sed quia est lucidum per lucem, & similiter dicitur, quod anima est actus corporis, & quia per animam, & est corpus & est organicum, & est potentia vitam habens, sed actus primus dicitur respectu actus secundi, qui est operatio. Talis enim potentia est non abiiciens, idest non excludens animam.

p. p. ad 2.

Ad secundum dicendum, quod anima non mouet corpus per esse suum, secundum quod vnitur corpori, vt forma: sed per potentiam motiuam, cuius actus præsupponit iam corpus effectum in actu per animam, vt sic anima secundum vim motiuam sit pars mouens, & corpus animatum sit pars mota.

p. p. ad 3.

Ad tertium dicendum, quod in materia considerantur diuersi gradus perfectionis, sicut esse viuere, sentire, & intelligere. Semper autem secundum superueniens priori perfectius est forma ergo quæ dat solum primum gradum perfectionis materię, est imperfectissima, sed forma, quæ dat primum, & secundum, & tertium, & sic deinceps, est perfectissima, & tamen materiæ immediata.

p. p. ad 4.

Ad quartum dicendum, quod Auic. posuit formas substantiales elementorum integras remanere in mixto: mixtionem autem fieri, secundum quod contrariæ qualitates elementorum reducuntur ad medium sed hoc est impossibile, quia diuersę formæ elementorum non possunt esse nisi in diuersis partibus materiæ, ad quarum diuersitatem oportet intelligi dimensiones, sine quibus materia diuisibilis esse non potest, materia autem dimensioni subiecta non inuenitur nisi in corpore, diuersa autem corpora non possunt esse in eodem loco. Vnde sequitur, quod elementa sint in mixto distincta secundum situm: & ita non erit vera mixtio quæ est secundum totum, sed mixtio ad sensum, quæ est secundum minima iuxta se posita. Auerr. autem posuit in 3. de cælo com. 67. quod formæ elementorum propter sui imperfectionem sunt mediæ inter formas substantiales, & accidentales, & ideo recipiunt magis, & minus, & ideo remittuntur in mixtione, & ad medium reducuntur, & conflatur ex eis vna forma. Sed hoc est etiam magis impossibile, nam esse substantiale cuiuslibet rei in indiuisibili consistit, & omnis additio, & substractio variat speciem, sicut in numeris, vt dicitur in 8. metaph. t. 10. Vnde impossibile est, quod forma substantialis quæcunque recipiat magis, & minus. Nec minus est impossibile aliquid esse medium inter substantiam, & accidens; & ideo dicendum est secundum Philosophum in primo de gener. quod formæ elementorum manēt in mixto, non actu, sed virtute. Manent enim qualitates propriæ elementorum, licet remisse, in quibus est virtus formarum elementarium. Et huiusmodi qualitas mixtionis est propria dispositio ad formam substantialem corporis mixti, puta formam lapidis, vel animæ cuiuscunque.

ARTICVLVS V.

Vtrum anima intellectiua conuenienter tali corpori vniatur, puta humano.

p. p. q. 76. arg. 2.

VIdetur quód anima intellectiua inconuenienter vniatur corpori humano. Materia enim

debet esse proportionata formæ; Sed anima intellectiua est forma incorruptibilis. Non ergo conuenienter vnitur corpori corruptibili.

p.p. arg. 2. 2 Præterea anima intellectiua est forma maxime immaterialis; cuius signum est, quod habet operationem, in qua non communicat materia corporalis; Sed quanto corpus est subtilius, tanto minus habet de materia, ergo anima deberet subtilissimo corpori vniri, puta igni, & non corpori mixto, & terrestri magis.

p.p. arg. 3. 3 Præterea cum forma sit principium speciei, ab vna forma non proueniunt diuersæ species: Sed anima intellectiua est vna forma, ergo non debet vniri corpori, quod componitur ex partibus dissimilium specierum.

arg. 4. 4 Præterea perfectioria formæ debet esse perfectius susceptibile; Sed anima intellectiua est perfectissima animarum; Cum igitur aliorum animalium corpora habeant naturaliter insita tegumenta, puta pilorum loco vestium, & vngorum, loco calceamentorum: habeant etiam arma naturaliter sibi data, sicut vngues, dentes, & cornua, ergo videtur, quod anima intellectiua non debuerit vniri corpori imperfecto, tanquam talibus auxilijs priuato.

arg. sed contra Ethi. Sed contra est, quod dicit Philosophus in 2. de ani. t. 14. quod anima est actus corporis physici, organici, potentia vitam habentis.

Respondeo dicendum, quod, cum forma non sit propter materiam, sed potius materia propter formam, ex forma oportet accipere rationem, quare materia sit talis, & non è conuerso. Anima autem intellectiua, secundum naturæ ordinem, infimum gradum in substantijs intellectualibus tenet, intantum, quod non habet naturaliter sibi inditam notitiam veritatis, sicut Angeli: sed oportet, quod eam colligat ex rebus diuisibilibus, per viam sensus, vt dicit Dion 7. cap. diu. nom. Natura autem nulli deest in necessarijs. Vnde oportuit, quod anima intellectiua non solum haberet virtutem intelligendi, sed etiam virtutem sentiendi: Actio autem sensus non fit sine corporeo instrumento. Oportuit igitur animam intellectiuam corpori vniri, quod posset esse conueniens organum sensus. Omnes autem alij sensus fundantur supra tactum. Ad organum autem tactus requiritur, quod sit medium inter contraria, quæ sunt calidum, & frigidum, humidum, & siccum, & similia, quorum est tactus apprehensiuus. Sic enim est in potentia ad contraria, & potest ea sentire. Vnde quanto organum tactus fuerit magis reductum ad æqualitatem complexionis, tanto perceptibilior erit tactus. Anima autem intellectiua habet completissime virtutem sensitiuam, quia, quod est inferioris, præexistit perfectius in superiori, vt dicit Dion lib. de diuin. nomin. Vnde oportuit corpus, cui vnitur anima intellectiua, esse corpus mixtum, inter alia omnia magis reductum ad æqualitatem complexionis, & propter hoc homo inter omnia alia animalia melioris est tactus; & inter ipsos homines, qui sunt melioris tactus, sunt melioris intellectus. Cuius signum est, quod molles carne bene aptos mente videmus, vt dicitur in 2. de ani. t. 94.

p.p. ad 1. Ad primum ergo dicendum, quod hanc obiectionem aliquis forte vellet euadere, per hoc, quod diceret corpus hominis ante peccatum incorruptibile fuisse. Sed hæc responsio non videtur sufficiens, quia corpus hominis ante peccatum immortale fuit, non per naturam, sed per gratiæ donum; alioquin immortalitas eius per peccatum sublata non fuisset, sicut nec immortalitas dæmonis, & ideo aliter dicendum est, quod in materia duplex conditio inuenitur, vna, quæ eligitur ad hoc, quod sit conueniens formæ, alia, quæ ex necessitate consequitur priorem dispositionem: sicut artifex ad formam serræ eligit materiam ferream, aptam ad secandum dura. Sed quod dentes serræ hebetari possint, & rubiginem contrahere, sequitur ex necessitate materiæ, sic igitur & animæ intellectiuæ debetur corpus, quod sit æqualis complexionis. Ex hoc autem de necessitate materiæ sequitur, quod sit corruptibile. Si quis vero dicat, quod Deus potuit hanc necessitatem vitare, dicendum est, quod in constitutione rerum naturalium non consideratur, quid Deus facere possit, sed quid naturæ rerum conueniat, vt dicit Aug. lib. 2. super Gen. ad litt. c. p. prouidit tamen Deus adhibendo remedium contra mortem per gratiæ donum.

Ad secundum dicendum, quod animæ intellectiuæ non debetur corpus propter ipsam intellectualem operationem secundum se, sed propter sensitiuam virtutem, quæ requirit organum æqualiter complexionatum; & ideo oportuit animam intellectiuam tali corpori vniri, & non simplici elemento, vel corpori mixto, in quo excederet ignis secundum quantitatem: Quia non posset esse æqualitas complexionis propter excedentem ignis actiuam virtutem. Habet autem hoc corpus æqualiter complexionatum quandam dignitatem, per hoc, quod est remotum à contrarijs, in quo quodammodo assimilatur corpori cælesti. p.p. ad 2.

Ad tertium dicendum, quod partes animalis vt oculus, manus, caro & os, & huiusmodi non sunt in specie; sed totum & ideo non potest dici proprie loquendo, quod sint diuersarum specierum, sed quod sint diuersarum dispositionum, & hoc competit animæ intellectiuæ, quæ quamuis sit vna secundum essentiam, tamen propter sui perfectionem est multiplex in virtute. Et ideo ad diuersas operationes indiget diuersis dispositionibus in partibus corporis, cui vnitur. Et propter hoc videmus, quod maior est diuersitas partium in animalibus perfectis, quam in imperfectis, & in his, quam in plantis. p.p. ad 3.

Ad quartum dicendum, quod anima intellectiua, quia est vniuersalium comprehensiua, habet virtutem ad infinita. Et ideo non potuerunt sibi determinari à natura vel determinatæ existimationes naturales, vel etiam determinata auxilia, vel defensionum, vel tegumentorum, sicut alijs animalibus, quorum animæ habent apprehensionem, & virtutem ad aliqua particularia determinata. Sed loco horum omnium habet naturaliter rationem, & manus, quæ sunt organa organorum, quia per ea homo potest sibi præparare instrumenta infinitorum modorum, & ad infinitos effectus. p.p. ad 4.

ARTICVLVS VI.

Vtrum anima intellectiua vniatur corpori mediantibus dispositionibus accidentalibus.

Videtur quod anima intellectiua vniatur corpori mediantibus aliquibus dispositionibus accidentalibus. Omnis enim forma est in materia sibi propria, & disposita. Sed dispositiones ad formā sunt accidentia quædam, ergo oportet præintelligi accidentia aliqua in materia ante formam substantia- p.p. q. 76 a. 6. arg. p. q. de ani. a. 9. arg. 5.

lem. & ita ante animam, cum anima sit quædam substantialis forma.

p.p.(arg. 2. 2 Præterea diuersæ formæ vnius speciei requirunt diuersas materiæ partes; Diuersæ autem partes non possunt intelligi, nisi secundum diuisionem dimensiuarum quantitatum, ergo oportet intelligere dimensiones in materia ante formas substantiales, quæ sunt multæ vnius speciei.

q. de ani. ar. 9 arg. 17. 3 Præterea sicut anima naturaliter vnitur corpori, ita hæc anima vnitur huic corpori. Sed hoc corpus est per hoc, quod est sub aliquibus dimensionibus terminatis, ergo anima vnitur corpori mediantibus dispositionibus terminatis, & per consequens mediantibus dispositionibus accidentalibus.

de sp. cr. a. 3. arg. 20. 4 Præterea materia prima quantum est de se indifferenter se habet ad omnes formas: si igitur non præexistant quædam dispositiones, per quas appropietur ad hanc, vel ad illam formam, non magis recipietur in ea hæc forma, quam illa.

p p. arg. 1. 5 Præterea spirituale applicatur corporali per contactum virtutis; Virtus autem animæ est eius potentia: ergo videtur, quod anima vniatur corpori mediante potentia, qua est quoddam accidens.

p. p. arg sed contra. Sed contra est, quod accidens est posterius substantia, & tempore, & ratione, vt dicitur in 7. met. non ergo forma accidentalis aliqua potest intelligi in materia ante animam, quæ est forma substantialis.

q. de ani. a. 9. arg. sed contra. 2 Præterea dicit Philosophus in 8. metaph. quod forma vnitur materiæ immediate. Anima autem vnitur corpori, vt forma. ergo vnitur illi immediate.

p p. art. 6. c. Respondeo dicendū, quod si anima vniretur corpori solum vt motor, nihil prohiberet, imo magis necessarium esset esse aliquas dispositiones medias inter animam, & corpus, potentiam scilicet ex parte animæ, per quam moueret corpus, & aliquam habilitatem ex parte corporis, per quam corpus esset ab anima mobile. Sed si anima intellectiua vnitur corpori, vt forma substantialis sicut iam supra dictum est, impossibile est, quod aliqua dispositio accidentalis cadat media inter animam, & corpus, vel inter quācunque formam substantialem, & materiam suam; & huius ratio est, quia, cum materia sit in potentia ad omnes actus ordine quodam, oportet, quod id, quod est primū simpliciter in actibus, primo in materia intelligatur. Primum autem inter omnes actus est esse. Impossibile est ergo intelligere materiā prius esse calidam, vel quantam, quam esse in actu, esse autem in actu habet per formam substantialem, quæ facit esse simpliciter, vt dictum est; Vnde impossibile est, quod quæcunque dispositiones accidentales præexistant in materia ante formam substantialem, & per consequens neque ante animam.

p. p. a 1 p. Ad primum ergo dicendum, quod, sicut ex supradictis patet, forma perfectior virtute continet quidquid est inferiorū formarum, ideo vna, & eadem existens perficit materiam secundum diuersos perfectionis gradus. Vna enim & eadem forma est per essentiam, per quā homo est ens actu, & per quam est corpus, & per quam est viuum, & per quam est animal, per quā est homo. manifestum est autem, quod vnumquodque genus consequuntur propria accidentia, sicut ergo materia præintelligitur perfecta secundum esse ante intellectum corporeitatis, & sic de aliis, ita intelliguntur accidentia, quæ sunt propria entis, ante corporeitatem. & sic præintelliguntur dispositiones in materia ante formam, non quantum ad omnem eius effectum, sed quantum ad posteriorem.

p p. ad 2. Ad secundum dicendum, quod dimensiones quantitatiuæ sunt accidentia consequentia corporeitatē, quæ toti materiæ conuenit. Vnde materia iam intellecta sub corporeitate, & dimensionibus potest intelligi vt distincta in diuersas partes, vt sic accipiat diuersas formas secundum vlteriores perfectionis gradus: quamuis enim eadem forma sit secundum essentiam, quæ diuersos perfectionis gradus materiæ attribuit, vt dictum est, tamen secundum considerationem differt.

Ad tertium dicendum, quod dimensiones non possunt intelligi in materia, nisi secundum quod materia intelligitur constituta per formam substantialem in esse substantiali corporeo. Quod quidem non fit per aliam formam in homine, quam per animam, vt dictum est: vnde huiusmodi dimensiones non præintelliguntur ante animam in materia totaliter, sed per ordinem ad vltimos gradus perfectionis. q. de ani. a. 9 ad 17.

Ad quartum dicendum, quod materia prout nuda consideratur, se habet indifferenter ad omnes formas, sed determinatur ad speciales formas per virtutem mouentis, vt traditur in 2. de gen & secundū ordinem intelligibilem formarum in materia est ordo agentium naturalium. Inter ipsa enim corpora cælestia vnum est vniuersalius actiuum, quam alterum: nec vniuersalius agens agit seorsum ab inferioribus agentibus, sed vltimum agens proprium agit in virtute omnium superiorum; vnde non imprimuntur à diuersis agentibus diuersæ formæ in vno indiuiduo, sed vna forma est, quæ imprimitur à proximo agente, continens in se virtute omnes formas præcedentes, & materia secundum quod consideratur perfecta sub ratione formæ vniuersalioris, & accidentium consequentium, fit propria ad subsequentem perfectionem de sp. cr. a. 3. ad 20.

Ad quintum dicendum, quod substantia spiritualis, quæ vnitur corpori solum vt motor, vnitur ei per potentiam, vel virtutem. Sed anima intellectiua corpori vnitur vt forma per suum esse. Administrat tamen ipsum, & mouet per suam potentiam, & virtutem. p. p. ad 5.

ARTICVLVS VII.

Vtrum anima rationalis vniatur corpori humano mediante aliquo corpore.

Videtur quod anima rationalis vniatur corpori humano mediante aliquo corpore. Illud enim, quo subtracto soluitur vnio aliquorum vnitorum, videtur esse medium inter ea. Sed deficiente spiritu, anima à corpore separatur, ergo spiritus, qui est quoddam corpus subtile, medium est in vnione corporis, & animæ p. p q. 76 a. 7. arg. 2. q. de ani. a. 9. arg. 19.

2 Præterea ea, quæ sunt multum distantia, non vniuntur nisi per medium; Sed anima intellectiua distat à corpore, & quia est incorporea, & quia est incorruptibilis, ergo videtur, quod vniatur ei mediante aliquo quod sit corpus incorruptibile, & hoc videtur esse aliqua lux cælestis, quæ conciliat elementa, & redigit in vnum. p. p arg. 3. q de ani. a. 9. arg 18.

3 Præterea vnumquodque operatur in remotiora per id, quod est maxime proximum. Sed vires animæ diffunduntur in totum corpus per cor, ergo cor est vicinius animæ, quam cæteræ partes corporis, & ita mediante corde, vnietur corpori. q. de ani. arg 13.

4 Præterea in partibus corporis est inuenire diuersitatem, & ordinem ad inuicem. Sed anima est simplex secundum essentiam suam. Cum ergo forma sit proportionata materiæ perfectibili, videtur, quod anima vniatur primo vni parti corporis, & ea mediante aliis. arg 14.

p p arg. sed contra. Sed contra est, quod Philosophus dicit in 2. de ani. t. 7. quod non oportet quærere, si vnum est anima, & corpus: sicut neque ceram, & figuram. Sed figura vnitur ceræ nullo corpore mediante, ergo & anima corpori.

i. p. c. Respondeo dicendum, quod si anima secundum Platonicos corpori vniretur solum vt motor, conueniens esset dicere, quod inter animam hominis, vel cuiuscunque animalis, & corpus, aliqua alia corpora media interuenirent. Conuenit enim motori aliquid distans per media magis propinqua mouere. Si vero anima vnitur corpori vt forma, sicut iam dictum est: impossibile est, quod vniatur eo mediante aliquo corpore. Cuius ratio est, quia sic dicitur aliquid vnum, quomodo & ens. Forma autem per seipsam facit rem esse in actu, cum per essentiam suam sit actus, nec dat esse per aliquod medium. Vnde vnitas rei compositæ ex materia, & forma, est per ipsam formam, quæ secundum seipsam vnitur materiæ vt actus eius. Nec est aliquid aliud vniens, nisi agens, quod facit materiam esse in actu, vt dicitur in 8. met. t. 15. Vnde patet falsas esse opiniones eorum, qui posuerunt aliqua corpora esse media inter animam, & corpus hominis. Quorum quidam Platonici dixerunt, quod anima intellectiua habet corpus incorruptibile sibi naturaliter vnitum, à quo nunquam separatur, & eo mediante vnitur corpori humano corruptibili. Quidam vero dixerunt, quod vnitur corpori mediante spiritu corporeo. Alii vero dixerunt, quod vnitur corpori mediante luce quam dicunt esse corpus, & de natura quintæ essentiæ; ita quod anima vegetabilis vnitur corpori mediante luce cæli siderei; anima vero sensibilis mediante luce cæli chrystallini; anima vero intellectualis mediante luce cæli empyrei. Quod fictitium, & derisibile apparet tum quia lux non est corpus, tum quia quinta essentia non venit materialiter in compositionem corporis mixti, cum sit inalterabilis, sed virtualiter tantum; tum etiam quia anima immediate corpori vnitur, vt forma materiæ.

p. p. ad s. Ad primum ergo dicendum, quod subtracto spiritu deficit vnio animæ ad corpus, non quia sit mediũ, sed quia tollitur dispositio, per quam corpus est dispositum ad talem vnionem. Est tamen spiritus medium in mouendo, sicut primum instrumentum motus. Vel dic, quod sicut forma non aduenit materiæ, nisi sit facta propria per debitas dispositiones, ita cessantibus propriis dispositionibus, forma in materia remanere non potest. & hoc modo vnio animæ ad corpus soluitur remoto calore, humiditate naturali, & aliis huiusmodi, inquantum his disponitur corpus ad susceptionem animæ: vnde huiusmodi cadunt media inter animam, & corpus vt dispositiones. Dispositiones autem accidentales, quæ faciunt materiam propriam ad aliquam formam non sunt mediæ totaliter inter formam, & materiam, sed inter formam secundum quod dat vltimam perfectionem, & materiam, secundum quod iam est perfecta perfectione inferioris gradus. Materia enim secundum seipsam est propria respectu infimi gradus perfectionis quia materia secundum se ipsam est in potentia ad esse substantiale corporeum. Nec ad hoc requirit aliquam dispositionem, sed hac perfectione præsupposita in materia, sequuntur dispositiones ad vlteriorem perfectionem. Tamen sciendum est, quod si potentiæ animæ sunt accidentia propria animæ, non sunt sine ea: vnde non habent dispositionem ad animam, secundum quod sunt eius potentiæ nisi secundum quod potentiæ inferiores partis animæ dicuntur dispositiones ad superiorem partem: sicut potentia animæ vegetabilis ad animam sensibilem.

q. de ani. a. 9 ad s. & ad 3

Ad secundum dicendum, quod anima distat à corpore plurimum, si vtriusque conditiones seorsum considerentur. Vnde si vtrumque ipsorum separatim esse haberet, oporteret quod multa media interuenirent. Sed inquantum anima est forma corporis, non habet esse seorsum ab esse corporis, sed per suum esse corpori vnitur immediate, sic enim & quælibet forma, si consideretur vt actus, habet magnam distantiam à materia, quæ est ens in potentia tantum. p p ad 2.

Ad tertium dicendum, quod cor est primum instrumentum, per quod anima mouet cæteras partes corporis. & ideo mediante illo anima vnitur reliquis partibus corporis vt motor: licet vt forma vniatur vnicuique parti corporis per se, & immediate. q. de ani a. 9 ad 13.

Ad quartum dicendum, quod licet anima sit forma simplex secundum essentiam, est tamen multiplex virtute, secundum quod est principium diuersarum operationum: & quia forma perficit materiam, non solum quantum ad esse sed etiam ad operandum, ideo oportet, quod licet anima sit vna forma, partes corporis diuersimode perficiantur ab ipsa, & vnaquæque secundum quod competit eius operationi, & secundum hoc etiam oportet esse ordinem in partibus secundum ordinem operationum: sed iste ordo est secundum operationem corporis ad animam, vt est motor. ibid. a. d 14

ARTICVLVS VIII.

Vtrum anima sit tota in qualibet parte corporis.

Videtur quod anima non sit tota in qualibet parte corporis. Dicit enim Philosophus in lib. de causa motus animal. c. 7. non opus est in vnaquaque corporis parte esse animam, sed in quodam principio corporis existente alia viuere: eo quod simul nata sunt facere proprium motum per naturam. p. p. q. 75. ar. 8 arg. p.

2 Præterea anima est in corpore, cuius est actus. Sed est actus corporis organici, ergo non est nisi in corpore organico: sed non quælibet pars corporis hominis est corpus organicum, ergo anima non est in qualibet parte corporis organici tota. arg. 2.

3 Præterea in 2. de anim. t. 9. dicitur, quod sicut se habet pars animæ ad partem corporis, vt visus ad pupillam: ita anima tota ad totum corpus animalis. Si igitur tota anima est in qualibet parte corporis, sequitur, quod quælibet pars corporis sit animal. arg. 3.

4 Præterea omnes potentiæ animæ in ipsa essentia animæ fundantur, si igitur anima tota est in qualibet parte corporis, sequitur, quod omnes potentiæ animæ sint in qualibet parte corporis: & ita visus erit in aure, & auditus in oculo, quod est inconueniens. p. p. arg. 4.

5 Præterea si in qualibet parte corporis esset tota anima, quælibet pars corporis immediate dependeret ab anima. Non ergo vna pars dependeret ab alia: nec vna pars esset principalior, quam alia, quod est manifeste falsum. Non ergo anima est in qualibet parte corporis tota. p. p. arg 5.

Sed contra anima non dat esse corpori, nisi inquantum vnitur ei: sed anima dat esse corpori, & cuilibet parti eius, ergo anima est in toto corpore, & in qualibet parte eius. q. de ani. a. 10. arg. 1 sed contra.

2 Præterea anima non operatur, nisi vbi est, sed operationes animæ apparent in qualibet parte corporis, ergo anima est in toto corpore, & in qualibet parte illius. q. de ani. a. 10. arg. 5 sed contra.

Respondeo dicendum, quod sicut in aliis iam dictũ p. p. c.

est, si anima vniretur corpori solum vt motor, posset dici, quod non esset in qualibet parte corporis, sed in vna tantum, per quas alias moueret; Sed quia anima vnitur corpori, vt forma, necesse est, quod sit in toto, & in qualibet parte corporis Non enim est forma corporis accidentalis, sed substantialis, substantialis autem forma non solum est perfectio totius, sed cuiuslibet partis Cum enim totum consistat ex partibus, forma totius, quæ non dat esse singulis partibus corporis, est forma, quæ est compositio, & ordo. sicut forma domus, & talis forma est accidentalis, anima vero est forma substantialis. Vnde oportet, quod sit forma, & actus non solum totius, sed cuiuslibet partis; & ideo recedente anima, sicut non dicitur animal, & homo nisi æquiuoce, quemadmodum & animal pictum, vel lapideum: ita & de manu, & oculo, aut carne, & osse, vt dicitur p. de ani. t. 19. cuius signum est, quod nulla pars corporis habet proprium opus anima recedente; cum tamen omne, quod retinet speciem, retineat operationem speciei. Actus autem est in eo, cuius est actus. Vnde oportet animam esse in toto corpore, & in qualibet eius parte. Et quod tota sit in qualibet parte eius, hinc considerari potest, quia cum totum sit, quod diuiditur in partes secundum triplicem diuisionem est triplex totalitas, est enim quoddam totum, quod diuiditur in partes quantitatiuas, sicut tota linea, vel totum corpus; est etiam quoddam totum, quod diuiditur in partes rationis, & essentiæ, sicut definitum in partes definitionis, & compositum resoluitur in materiam, & formam. Tertium autem totum est potentiale, quod diuiditur in partes virtutis. Primus autem totalitatis modus non conuenit formis, nisi forte per accidens, & illis solis formis, quæ habent indifferentem habitudinem ad totum quantitatiuum, & partes eius; sicut albedo, quantum est de sui ratione, æqualiter se habet, vt sit in tota superficie, & in qualibet superficiei parte, & ideo diuisa superficie, diuiditur albedo per accidens; sed forma, quæ requirit diuersitatem in partibus, sicut est anima, & præcipue animalium perfectorum, non æqualiter se habet totum, & partes. vnde non diuiditur per accidens, scilicet per diuisionem quantitatis. Sic ergo totalitas quantitatiua non potest attribui animæ, nec per se, nec per accidens; sed totalitas secunda, quæ attenditur secundum rationis, & essentiæ perfectionem, proprie, & per se conuenit formis; similiter autem & totalitas virtutis, quia forma est operationis principium. Si ergo quæreretur de albedine, vtrum esset tota in tota superficie, & in qualibet eius parte, distinguere oporteret, quia si fiat mentio de totalitate quantitatiua, quam habet albedo per accidens, non tota esset in qualibet parte superficiei. & similiter dicendum est de totalitate virtutis. Magis enim potest mouere visum albedo, quæ est in tota superficie, quam albedo, quæ est in aliqua eius particula. Sed si fiat mentio de totalitate speciei, & essentiæ, tota albedo est in qualibet superficiei parte: sed quia anima totalitatem quantitatiuam non habet, nec per se, nec per accidens, vt dictum est, sufficit dicere, quod anima tota est in qualibet parte corporis secundum totalitatem perfectionis, & essentię, non autem secundum totalitatem virtutis, quia non secundum quamlibet suam potentiam est in qualibet parte corporis, sed secundum visum in oculo, secundum auditum in aure, & sic de aliis. Tamen attendendum est, quod quia anima requirit diuersitatem in partibus, non eodem modo comparatur ad totum, & ad partes, nam ad totum comparatur primo, & per se, sicut ad proprium, & proportionatum perfectibile: ad partes autem per posterius, secundum quod partes habent ordinem ad totum.

Ad primum ergo dicendum, quod Philosophus loquitur de potentia motiua animæ. P.p.ad p.

Ad secundum dicendum, quod anima est actus corporis organici, sicut proportionati, & primi perfectibilis. ad 2.

Ad tertium dicendum, quod animal est, quod componitur ex anima, & corpore toto, quod est primum, & proportionatum eius perfectibile, sic autem anima non est in parte. Vnde non oportet, quod pars animalis sit animal. ad 3.

Ad quartum dicendum, quod potentiarum animæ quædam sunt in ea, secundum quod excedit totam corporis capacitatem, scilicet, intellectus, & voluntas: Vnde huiusmodi potentiæ in nulla parte corporis esse dicuntur. Aliæ vero potentiæ sunt communes animæ, & corpori: vnde talium potentiarum, non oportet, quod quælibet sit in quocunque est anima, sed solum in illa parte corporis, quæ est proportionata ad talis potentiæ operationem. ad 4.

Ad quintum dicendum, quod vna pars corporis dicitur esse principalior, quam alia, propter potentias diuersas, quarum sunt organa partes corporis: quæ enim est principalioris potentiæ organum, est principalior pars corporis, vel quæ etiam eidem potentiæ principalius deseruit. ad 5.

ARTICVLVS IX.

Vtrum anima rationalis, quæ vnitur vni corpori, posset vniri alij corpori.

VIdetur quod anima rationalis, quæ vnitur vni corpori, posset vniri alij corpori Cum enim indiuiduatio fiat secundum determinationem principiorum essentialium, (nam sicut de ratione hominis est, vt componatur ex anima, & corpore, ita de ratione huius hominis, puta Sortis est. vt componatur ex hac anima, & hoc corpore,) anima rationalis. de cuius essentiali compositione non est materia, debet ex se indiuiduari, sed forma ex se indiuiduata non respicit de se magis vnum corpus, quam aliud, ergo anima rationalis, quæ vnitur vni corpori, de se posset vniri alii corpori. de sp.cr.ar. 9 arg. 4.

2 Præterea anima rationalis habet suum esse indiuiduatum, & distinctum independens à corpore, quia manet post corpus: sed omnis forma secundum esse, & vnitatem suam numericam independens à corpore, non est determinata ad illud, sed potest incipere non incipiente illo, & per consequens alteri corpori vniri, ergo anima rationalis non ita vnitur vni corpori, quin eadem posset vniri alii corpori. p.d 8 q.5.a. 2 ad 6.2 d. 17.q.1.a.1. arg.4. & ad 4.

3 Præterea anima, & Angelus conueniunt in natura intellectuali: sed naturę intellectualis conditio est immaterialitas, ergo sicut Angeli ratione immaterialitatis ex sua creatione non habent, quod corpori vniantur; similiter & animæ rationales in sua creatione saltem non erunt obligatæ huic, vel illi corpori, sed eadem, quæ vnitur vni corpori, posset alteri vniri. 2.d.17.arg.5

4 Præterea animæ rationales omnes sunt æquales: eum inæqualitas earum nec possit oriri vel à Deo creatore, quia idem inquantum idem semper est natum facere idem, vt dicitur in 2. de gen. t. 52. vel à materia, quia anima rationalis non educitur ex potentia materiæ. ergo æqualiter omnes respiciunt omnia corpora humana: & ita illa, quæ vnitur vni corpori, posset, quantum est de se, alii corpori vniri. 2.d.32 q.2.a 3.arg.1 & 4.

Sed contra est, quod Philosophus p. de ani.t.53. Pythagoræorum sententiam asserentium transmigrationem animatum de corpore in corpus refutat, ostendens, quod anima est in corpore, & tali corpore, ita, vt non posset vniri cuicunque, sed determinato, eo quod vnusquisque actus natus est fieri in determinata, & propria materia: anima autem est actus quidam.

p.p.76 a 2. ar. sed contra 2.c.g c. 73 & 75.

2 Præterea dicit Philosophus in 2. phys.t.38 quod sicut se habent causæ vniuersales ad vniuersalia: ita se habent causæ particulares ad particularia. Sed impossibile est, quod vna anima secundum speciem respiciat indifferenter quoad se diuersa animalia secundum speciem; ita vt anima canis informare possit corpus lupi, & anima hominis aliud corpus, quam hominis, ergo & impossibile est, quod hæc anima numero, quæ informat hoc numero corpus, huius scilicet hominis, possit informare corpus alterius hominis.

1.c.g.c.83.

3 Præterea si anima rationalis, quæ informat corpus Petri, naturaliter posset, quantum est de se, informare corpus Pauli, sequeretur Petrum, & Paulum posse esse idem numero indiuiduum; nam cum vnitas rei sequatur formam, sicut & esse; oportet, quod illa sint idem numero, quorum est forma numero vna. Sed naturaliter impossibile est Petrum, & Paulum esse idem indiuiduum, ergo & naturaliter impossibile erit, quod anima Petri possit informare corpus Pauli.

p de ani.l.8. de ani.l 4. 2.c.g.c 75. & c.a.p. 51. ad tertiam rationem.

Respondeo dicendum, quod necesse est dicere, quod anima rationalis, quæ vnitur vni corpori, non potest vniri alij corpori. Potest autem hoc esse manifestum ex multis & primo ex proportione inter animam, & corpus. Cum enim anima sit forma corporis, eiusque motor, & actus, sicut inter mouens, & motum agens & patiens, actum, & potentiam, materiam, & formam debet esse proportio, ex qua hoc sit aptum natum mouere, agere, actuare, & informare, illud vero moueri pati actuari, & informari; quia non omne agens agit in omne patiens: nec quodlibet mouens in quodlibet motum: nec qualibet forma, & quilibet actus actuat, & informat, quamlibet potentiam, & quamlibet materiam; ita inter animam, & corpus talis debet esse proportio, vt sicut anima vnius speciei non potest informare corpus nisi vnius, & determinatæ speciei, ita hæc anima non debeat posse informare nisi hoc numero corpus; nam quæ est proportio animæ specificæ ad corpus specificum, ea est animæ huius numero ad corpus tale numericum. Secundo ex numerica diuersitate animarum. Cum enim animæ humanæ non

2.c.g c 83.q 3 de pot a. 10.c 4.d 17. q 2 a 2 c. & ad 4.q de ani.a.3.c.

differant specie ad inuicem, sed solo numero, alioqui & homines differrent specie, differentia earum numerica non nisi ex materiali differentia, seu ex principijs materialibus prouenire potest, quod patet, tum quia impossibile est diuersitatem in numero sub eadem specie causari aliunde, quam ex diuersitate materiæ, quia ad diuersitatem principiorum formalium sequitur diuersitas specierum; tum quia, cum de ratione animæ humanæ sit, quod sit vnibilis corpori humano, quia non habet speciem completam, sed est in composito complementum speciei, non aliter multiplicari potest numero, quam quia est vnibilis huic, vel illi corpori. Non ergo poterit anima, quæ vnitur vni corpori, alteri vniri, & illud actuare, & informare, sed erit determinata de sua natura ad illud solum; propter quod quilibet actus tantum aptus est fieri in determinata, & propria materia. Tertio ex habitudine huius animæ ad hoc

2.d.17.q.2.a 2 ad 4.de sp. cr.a 9.ad 4.

corpus. Cum enim anima det esse specificum, & substantiale huic corpori, habet essentialem habitudinem ad hoc corpus, & cum illo vnum per se essentiale constituit, ergo non poterit vniri alteri corpori: quia cum ad illud non habeat essentialē habitudinē, cum illo non constituet vnum per se, sed vnum per accidens: dicendum ergo est quod anima, quæ vnitur vni corpori numero, non potest alteri numero vniri.

Ad primum ergo dicendum, quod licet corpus non sit de essentia animæ, tamen anima secundum suam essentiam habet habitudinem ad corpus, inquantum hoc est ei essentiale quod sit corporis forma, & ideo in definitione animæ ponitur corpus. Sicut ergo de ratione animæ est, quod sit forma corporis, ita de ratione huius animæ, inquantum est hæc anima, est quod habeat habitudinem ad hoc corpus. de spir cr a.9. ad 4.

Ad secundum dicendum, cum Auic. de ani p.p. e.3 quod, licet anima non dependeat a corpore quantum ad suum esse, vel quantum ad finem, nam cessantibus corporibus non cessat indiuiduatio animarum, dependet tamen à corpore quoddammodo quantum ad suum principium; cuius duplex ratio afferri potest, vna est, quia cum vniuersalia non habeant aliquod esse, nisi in anima, oportet quod quidquid in esse naturæ producitur, producatur secundum hoc, quod indiuiduatur. Cum ergo anima esse indiuiduatum non possit habere, nisi secundum quod coniungitur corpori vt forma eius, vt dictum est, oportet quod anima rationalis non incipiat esse nisi in corpore: sed tamen in corpore aquiritur illi esse absolutum, non depressum, vel obligatum ad corpus, & ideo etiam post destructionem corporis manet secundum suum esse indiuiduata, & distincta ab alia anima. Altera ratio est, quia cum omnis perfectio infundatur materiæ secundum capacitatem suam, anima ita infunditur diuersis corporibus, vt non infundatur secundum eandem nobilitatem, & puritatem. Vnde in vnoquoque corpore habet esse terminatum, secundum mensuram corporis. Quia vero hoc esse terminatum quamuis acquiratur animæ in corpore, non tamē illi acquiritur ex corpore, nec per dependentiam ad corpus, ideo remotis corporibus remanet vnicuique animæ suum esse terminatum secundum affectiones, vel dispositiones: quæ consecutæ sunt ipsam, prout fuit perfectio talis corporis. Quod potest hoc sensibili exemplo manifestari, quo ad idem ostendendum vtitur Auicenna. Si enim aliquid vnum non retinens figuram distinguatur per diuersa vasa, sicut aqua, quando remouentur vasa, non remanent propriæ figuræ distinctæ, sed remanet vna aqua: & hoc modo se habent formæ materiales, quæ non retinent esse per se. Si autem sit aliquid retinens figuram, quod distinguatur secundum diuersas figuras per diuersa instrumenta, etiam remotis illis, remanebit distinctio figurarum, vt patet in cera: & hoc modo se habet anima rationalis. Ita enim retinet hæc esse suum post corporis destructionem, vt in ipsa maneat idem esse indiuiduatum, & distinctum. 2.d.17 q. 2. d.a c. & ad 4.

Ad tertium dicendum, quod anima, & Angelus in hoc conueniunt, quod vtrumque est substantia subsistens, habens esse absolutum, & quod materiam partem sui non habent, ex quibus consequitur intellectualitas in vtroque: in hoc tamen differunt, quod cum natura angelica sit sublimior, & Deo propinquior, acquiritur ipsi esse altius, in cuius participatione nullo modo corpus addi potest; ac per hoc nec angelus potest esse forma corporis: sed animæ aquiritur esse inferius, & minus nobile, in quo corpus sibi vnitur, & vnum fit animæ esse, & corporis, quod est coniuncti; & ideo est forma corporis: 2.d.17.q.2. a.1.ad 5.

& ſua indiuiduatio eſt ex vnione eius ad corpos, & indioiduatio talir animæ eſt ad rale corpus: nam eom det eſſe ſubſtantiale, & ſpecificum rali corpori, haber eſſeotialem babitudinem ad tale corpus, vt dictum eſt, ira vt anima, quæ dat eſſe huic eorpori, aliud corpus perficere non poſſir, vr docet Philoſophur contra Pythagoticos, in p. & 2. de ani. vt dictnm eſt.

2 d.35.q.2.a.3. ad 3. & 4 Ad quartum dicendum, quod animæ rationales ſunt inæquales, ac diuerſæ: & vna eſt nobilior, & perfectior alia. Verum hæc diuerſitas oritur tum ex Deo, tum & principaliter ex diuerſitate materiæ. Licet enim Deur ſit vnum agens, in quo nulla eſt diuerſitar, quia tamen per voluotatem agit, poteſt multiformes effectus producere, pro libito ſuæ voluntatis. Quoniam autem eſſe non poteſt, quod aliqua in ſpecie conuenienna in forma habeant diuerſitatem, quia hoc eonrradictionem implicat, ideo oportet, quod diuerſitas, quæ eſt in animalibus eiuſdem ſpeciei, in diuerſitatem materiæ reducatur, quod non eſt vllo modo impoſſibile, ſed rationi maxime eonſentaneum. Nam licet anima rationalis non educatut de potentia materiæ, creatur tamen in materia, vt actus ipſus, & ideo oportet, quod in ea per modum materiæ recipiatur, & per conſequens, quod numero mulriplicetur iuxta numericam pluralitatem matericrum.

QVÆSTIO XCII.

De proprietatibus animæ rationalis.

Deinde conſiderandum eſt de proprietatibus animæ rationalis.

CIRCA QVAS QVÆRITVR.

Vtrum anima rationalis ſit immortalis, & incorruptibilis.

ARTICVLVS.

Vtrum anima rationalis ſit immortalis & incorruptibilis.

2. d.19.q.p.a p.arg 5. Videtur quod anima rationalis ſit mortalir, & cortoptibilis, vt enim in p. cæli. t. 133. probat Philoſophus, impoſſibile eſt, quod aliquid habeat virtutem ad eſſendum ſemper, quod non ſemper fuit, quia virtus, quæ eſt ad hoc, vt ſit ſemper, determinatur ad tempus infinitum, & qood in tempore infinito potaſt eſſe, non haber virtutem determinatam ad boc, vt qoandoque ſit, quandoque non ſit, quod inuenitur in omni eo, quod eſſe cæpit: ſed anima rationalir non ſemper foit, qoinimo cum corpore incepit, ergo nec ſemper erit, ſed cum corpore deſinet eſſe.

q. de aai. a. 14. arg 4. 2 Præterea Philoſophus probat in 8 phyſ. quod primũ mouẽs eſt infinitæ virtutir, quia mouet tẽpore innito; ſi igitur anima habet virrutem durãdi tempore infinito, ſequitor quod virtoteius ſit infinita, ſed virtur infinita non eſt in eſſentia finita, ergo ſequitur, qood eſſantia animæ ſit infinita, ſi ſit incorruptibilis, & immortalis, ſed boc eſt impoſſibile, quia ſola diuina eſſentia eſt infinita, ergo anima rationalis non eſt incorruptibilis, & immortalir.

3 de ani. l. t2. 3 Præterea dicit Philoſophus 3. de anima t. 36. quod Intellectus non eſt ſeparatus à magnitudine: quærit enim quomodo intellectus non ſeparatus à magnitudine poſſit intelligere ſpiritoalia, & incorporea. Sed intellectus non ſeparatus à magnitudine eſt virtus corporeo organo, affixa & per conſequens corruptibilis, vt cæteræ potentiæ corruptibiles corporeo organo immerſæ, ergo intellectus, & conſequenter anima intellectoalis non eſt ineorruptibilir, & immortalis.

4 Præterea nulla res eſt ſine propria operatione. Sed propria operatio animæ, quæ eſt intelligere cum phantaſmate. (Nihil enim ſine phantaſmare intelligit anima, inquit Philoſophus p. de ani. t. 12. & 3. de ani t. 39.) non poteſt eſſe ſine corpore, quod patet tum quia impeditur læſo organo phantaſiæ, tum quia phantaſma non eſt ſine corpore, vt dicitur 3. de ani t. 161. & in p. de ani. t. 65. dicitur, quod intelligere cum phantaſmate cortumpitur corrupto corpore, quod de alijs animæ operationibus magis manifeſtum eſt, ergo anima non poteſt remanere deſtructo corpore. p. p. 75 art. 6 arg 5. 2. d. 9 q. p. a p. arg. 5. q. 3 de pot. ar 9. arg 12. & 23 quol. 10. art. 6 arg. p q de an. a. 14 arg. 14.

5 Præterea Philoſophur p. de ani t. t2. dicit, quod ſi intelligere eſt immaginatio, aut non ſine imaginatione, non continger intelligere eſſe ſine corpore, ſed neceſſe eſt intelligentem phantaſmata ſpeculari, vt dicitur 3. de ani. t 39. ergo idem quod prius. p. de aal. l 2 2. c. g c. 80.

6 Præterea animæ bum inæ multiplicantur ſecundum multiplieationem corporum, vt ſupra oſtenſum eſt, ergo deſtructis corporibus non poſſunt animæ in ſua multitudine remanere: vnde oporter alterum duorum ſequi: aut quod totaliter anima humana eſſe deſinat, aut qood remaneat vna tantum, quod eſt impoſſibile. 2. g. c. 80.

7 Præterea forma non habet eſſe, niſi in eo, in quo eſt: ſi igitur anima eſt forma corporis, ergo non poteſt eſſe, niſi in corpore ergo perit pereunte corpore. Sed dices, quod hoc eſt verum de anima, ſecundum quod eſt forma, non ſecundum ſuam eſſentiam. q. de ani. a. 14 arg 9.

8 Sed contra, anima non eſt forma corporis per accidens, alioqui cum anima conſtituat hominem, ſecundum quod eſt forma corporis, ſequitur quod homo eſſet ens per accidens. Quidquid autem competit alicui non per accidens, conuenit ei ſecundum ſuam eſſentiam, ſi ergo ſecundum quod eſt forma, eſt corruptibilis, & ſecundum ſuam eſſentiam erit corruptibilis. arg. 10.

9 Præterea quæcunque conueniunt ad vnum eſſe, ita ſe habent, quod eorrupto vno cortumpitur & aliud. Sed anima, & corpus conueniunt ad vnum eſſe, ſcilicet ad eſſe hominis, ergo corrupto corpore corrumpitur anima. arg. 11. 2. d. 19 p. a. p. arg 1.

10 Præterea hominis compoſiti ex anima, & corpore eſt quoddam eſſe; aut ergo præter hoc eſſe anima habet aliud eſſe, aut non, ſi habet aliud eſſe, ergo compoſitio adoenit animæ poſt eſſe completum, ergo huiuſmodi compoſitio eſt animæ accidentalis, & ſic homo non erit ens per ſe, ſed ens per accidens, quod eſt inconoeniens Si autem non habet aliud eſſe anima præter eſſe compoſiti ergo poſtquam deficit eſſe compoſiti, anima eſſe non poteſt; Sed in morte eorporali deficit eſſe compoſiti, ergo anima poſt mortem corporis non remanet. quol. 10. ar. 6. arg 3.

11 Præterea quod aduenit alicui, & diſcedit ab eo, præter illius corruptionem, aduenit ei accidentaliter. Hæc enim eſt definitio accidentis; ſi ergo anima humana non cortumpitur corpore abſcedente, ſequetur, quod anima humana accidentaliter corpori vniatur, ergo homo eſt ens per accidens, quia eſt compoſitus ex anima, & corpore, & ſequetur vlterius, quod non ſit aliqua ſpecies humana. Non enim ex bis, quæ coniunguntur per accidens, ſit ſpecies vna, nam homo albus non eſt aliqua ſpecies. 2. c. g. c. 80.

Sed contra est, quod Philosophus multis in locis ponit animam rationalem esse formam incorruptibilem, & immortalem, nam p de ani. t. 65, dicit, quod intellectus videtur quædam substantia esse, & non corrumpi: quod autem hoc non possit intelligi de aliqua substantia separata, quæ sit intellectus possibilis, vel agens, patet ex contextu. subdit enim: maxime namque corrumperetur ab ea, quæ est in senio, debilitate, e qua tamen non corrumpitur, & t. 66. intellectus, inquit, fortassis diuinios quid est, & impassibile, & t. 82. dicit intellectum esse nobilissimum, & secundum naturam diuinum, & t. 92. expresse docet intellectum non habere determinatam partem, & organum in corpore, & consequenter ab illo non pendere, & 2. de ani. t. 11. dicit, quod nihil prohibet quasdam partes separari, quoniam nullius corporis sunt actus, & t. 21. de intellectu autem, & speculatiua potentia nondum quidquam est manifestum, sed videtur genus alterum animæ esse, & hoc solum contingit separari, sicut perpetuum à corruptibili, & t. 150. confutat opinionem antiquorum asserentium idem esse intellectum, & sensum, & intelligere esse aliquid corporeum sicut sensibile, & 3 de ani. t. 4 dicit intellectum non esse mixtum ex corporibus, quia omnia intelligit, & t. 5. & 6. non esse mixtum corpori, seu non habere organũ corporeum, quia alioquin habebit aliquam naturam determinatam ex naturis rerum sensibilium, & t. 15. dicit quod etiã ipse intellectus possibilis est intelligibilis sicut cætera intelligibilia, nam in his quæ sunt sine materia, idem est intelligens, & quod intelligitur, ergo intellectus est abstractus à materia: quod recte probat quia reflectitur supra se, quod nõ potest sensus, & t. 19. intellectus inquit separatus est, & immixtus, & impassibilis. Cum sit autem intellectus potentia animæ rationalis, non potest separari sine suo subiecto, vnde & ipsa anima rationalis debet esse separabilis, & t. 20. dicit quod sola anima intellectiua est separata, immortalis, & perpetua sicut dixerat 2. de ani. t. 21.

2 Præterea vt in 3. de ani t. 6 dicit Philosophus, anima est locus specierum, sed locus conseruat locatum, ergo si similitudo bona est, oportet, quod in anime intellectiua, de qua loquitur, species intelligibiles conseruentur. Sed intellectus potest intelligere præsentibus intelligibilibus, sicut sensus sentire præsentibus sensibilibus, ergo anima potest per se in actum intelligendi, sine hoc, quod aliquid a corpore accipiat; & ita videtur, quod sine corpore esse possit, ex regula, quam Arist. p de ani t. 12. & 13. ponit, quod si anima habet operationem propriam sine corpore, est separabilis.

3 Præterea 12. met. t 16 contra Platonem loquens dicit, quod causæ mouentes præexistunt, causæ vero formales sunt simul cum his, quorum sunt causæ: quando enim sanatur homo, tunc sanitas est, & non prius, contra hoc, quod Plato posuit formas rerum præexistere rebus. & his dictis, postmodum subdit, si autem & posterius aliquid manet, perscrutandum est, nam in quibusdam nihil prohibet, vt si est anima tale, non omnis, sed intellectus. Ex quo patet, cum loquatur de formis, quod vult intellectum, qui est forma hominis, post materiam remanere, scilicet post corpus.

4 Præterea 2. de gen. animal. c. 3. duas proponit dubitationes, prima est, an omnes animæ sint in corpore, cum ante non fuerint, an vero omnes, cum ante fuerint, aut partim cum ante non fuerint, partim cum ante fuerint, Secunda, an omnes extrinsecus adueniant non eductæ ex materia vi seminis, an nulla extrinsecus adueniat, an vero quædam extrinsecus, quædam non; quas dubitationes simul soluit dicens, non posse omnes esse ante corpus, nam quorum principiorum actio est corporea, hæc non possunt esse sine corpore, vnde extrinsecus venire impossibile est. nec enim ipsa per se accedere possunt, cum inseparabilia sint, neque cum corpore, semen enim excrementum alimenti mutati est. Restat igitur inquit, vt mens sola extrinsecus accedat, eaque sola diuina sit, nihil enim cum eius actione communicat actio corporalis, dixerat autem Philosophus p de ani t. 12. quod si anima nullam habet operationem, in qua non communicat corpus, non posse illam esse separabilem, secus vero, si habet aliquam operationem, in qua non communicat corpus, & in lib. de elementis dicit Philosophus, quod in nato fit spiritus vitæ iussu Dei, ergo anima rationalis est incorruptibilis.

5 Præterea 10. ethic c 7. 8 9. probat Philosophus felicitatem contemplatiuam actiua digniorem esse, quia est diuturnior: sed felicitas actiua extenditur vsque ad terminum huius vitæ corporalis, ergo contemplatiua remanet etiam post hanc vitam: non autem in corpore, ergo in anima, ergo anima rationalis est immortalis

6 Præterea ad Deũ pertinet habere curam, & prouidentiam de omnibus quæ in mundo fiunt, & præcipue de his, quæ circa homines geruntur, & præcipuè circa bonos & qui sunt Deo simillimi, vt habetur ex verbis Philosophi 10. Eth. c. 7. & vlt quod homo sapiens est Deo simillimus, & ipsi amantissimus; Sed non potest esse sine iniustitia prouisoris, & gubernantis, vt mali non puniantur, & boni non præmientur. Cum ergo iniustitia in Deum cadere non possit, oportet omne malum puniri, & omne bonum præmiari: hoc autem in vita ista non contingit, cum frequenter bona malis eueniant, & è conuerso, ergo videtur, quod hoc erit post hanc vitam.

Respondeo dicendum, quod necesse est dicere, animam humanam, quam dicimus intellectiuum principium, esse incorruptibilem, & immortalem, quod potest esse manifestum ex duobus signis, quorum vnum accipi potest ex parte intellectus. Quia ea, quæ sunt in se ipsis corruptibilia, secundum quod intellectu percipiuntur, incorruptibilia sũt, est enim intellectus apprehensiuus rerum in vniuersali, secundum quem modum non accidit eis corruptio. præterea quia cum operatio non possit esse nisi per se existentis, oportet illud, quod per se habet operationem absolutam, etiam esse absolutum, & independens à corpore habere, & per consequens esse incorruptibile. Operatio autem intellectus est ipsius absolute, sine hoc, quod in hac operatione aliquod organum corporale communicet, quod patet præcipue ex tribus. Primo quia hæc operatio est omnium formarum corporalium, sicut obiectorum: vnde oportet illud principium, cuius est hæc operatio, ab omni forma corporali absolutum esse. Secundo quia intelligere est vniuersalium; in organo autem corporali recipi non possunt, nisi intentiones indiuiduatæ. Tertio quia intellectus intelligit se, quod non contingit in aliqua virtute, cuius operatio fit per organum corporale; cuius ratio est, quia secundum Auicennam cuiuslibet virtutis operantis per organum corporale, oportet vt organum sit medium inter ipsam, & obiectum eius. Visus enim nihil cognoscit nisi illud, cuius species potest fieri in pupilla: Vnde cum non sit possibile, vt organum corporale cadat medium inter virtutem aliquam, & ipsam essentiam virtutis, non erit possibile, vt aliqua virtus operans mediante organo corporali cognoscat se

Marginal notes: 1. d. 19. q. 1. a. 1. ... q. de ani. a. 1. arg 4. sed contra. — p. de ani. l. 1. a 14. — 3. de ani. l. 4. — 1. d. 19. arg. 4 sed contra. — 2. c. g. c. 79. — 1. d. 19 q. 1. a. 1. p. arg. p. sed contra. — 1. d 19 q 1. a p. arg 1. sed contra, & quol 10. a 6. arg 1. sed contra. — 1. d 19 arg 6. sed contra. — q. de ani. a. 14. c. — 1. d. 19. q. p a. p. c.

ipſam, Alterum ſignum ſumi poteſt ex naturali appetitu, qui in nulla reſtruſtrari poteſt. Vnumquod que enim naturaliter ſuo modo eſſe deſiderat: deſiderium autem in rebus cognoſcentibus ſequitur cognitionem, ſenſus autem non cognoſcit eſſe niſi ſub hic, & nunc; ſed intellectus apprehendit eſſe abſolute, & ſecundum omne tempus. Vnde omne habens intellectum naturaliter deſiderat eſſe ſemper: naturale autem deſiderium non poteſt eſſe inane; omnis igitur intellectualis ſubſtantia eſt incorrupnbilis. probatur ſecundo ratione, quia dupliciter aliquid corrumpitur, vno modo per ſe, alio modo per accidens. Impoſſibile eſt autẽ aliquid ſubſiſtens generari, aut corrumpi per accidens, ideſt aliquo generato, & corrupto. ſic enim competit alicui generari, & corrumpi, ſicut & eſſe, quod per generationem acquiritur, & per corruptionem amittitur. Vnde quod per ſe habet eſſe, non poteſt generari, vel corrumpi, niſi per ſe: quæ vero non ſubſiſtunt, vt accidentia, & formæ materiales, dicuntur fieri, & corrompi per generationem, & corruptionem compoſitorum; oſtenſum eſt autem ſupra, quod animæ brutorum non ſunt per ſe ſubſiſtentes, ſed ſola anima humana; Vnde animæ brutorum corrũpuntur corruptis corporibus: anima autẽ humana non poſſet corrumpi, niſi per ſe corrumperetur, quod quidem omnino eſt impoſſibile, non ſolum de ipſa, ſed de quolibet ſubſiſtente, quod eſt forma tantum. Manifeſtum eſt enim, quod id, quod ſecundum ſe conuenit alicui eſt inſeparabile ab ipſo. Eſſe autem conuenit formæ, quæ eſt actus. Vnde materia ſecundum hoc acquirit eſſe in actu, quod acquirit formam ſecundum hoc autem accidit in ea corruptio, quod ſeparatur forma ab ea: Impoſſibile autem eſt, quod forma ſeparetur à ſeipſa; Vnde impoſſibile eſt, quod forma ſubſiſtens deſinat eſſe: eſt ergo anima rationalis incorruptibilis: quod præterea confirmatur, quia nulla forma corrumpitur, niſi vel actione contrarij, vel per corruptionem ſui ſubiecti, vel per defectum ſuæ cauſæ: per actionem quidem contrarij, ſicut calor deſtruitur per actionem frigidi; per corruptionem autem ſui ſubiecti, ſicut deſtructo oculo deſtruitur virtus viſiua. Per defectũ autem cauſæ, ſicut lumen aeris deficit deficiante ſolis præſentia, quæ erat ipſius cauſa. Sed anima rationalis non poteſt corrumpi per actionem contrarij, quia nihil eſt illi contrarium, cum per intellectum poſſibilem ipſa ſit cognoſcitiua, & receptiua contrariorum omnium. ſimiliter autem neque per deficientiam ſuæ cauſæ, quia non poteſt habere aliquam cauſam, niſi æternam, cum in eſſe produci non poſſit niſi per creationem, quæ ſoli Deo competit: ſimiliter autem neque per corruptionem ſui ſubiecti, tum quia anima humana eſt forma non dependens a corpore ſecundum ſuum eſſe, vt oſtenſum eſt ſupra: tum quia ſi anima corrumpitur per corruptionem corporis, oportet, quod eius eſſe debilitetur per debilitatem corporis. Si autem aliqua virtus animæ debilitatur debilitato corpore, hoc non eſt niſi per accidens: in quantũ ſcilicet virtus animæ indiget organo corporali, ſicut viſus debilitatur debilitato organo, per accidens tamen, quod ex hoc patet. Si enim ipſi virtuti per ſe accideret aliqua debilitas, nunquam reſtauraretur organo reparato. Videmus autẽ, quod quantumcunque vis viſiua videatur debilitata, ſi organum reparetur, vis viſiua reſtauratur. Vnde dicit Ariſtot. in p. de ani. t. 6. quod ſi ſenes accipiat oculum iuuenis, videbit vtique ſicut iouenis. Cum igitur intellectus ſit virtus animæ, quæ non indiget organo, vt ex dictis patet, ipſe non debilitatur, neque per ſe, neque per accidens per ſenium, vel per aliquam aliam debilitatem corporis. Si autem in operatione intellectus accidit fatigatio, aut impedimentum propter infirmitatem corporis; hoc non eſt propter debilitatem ipſius intellectus, ſed propter debilitatem virium, quibus intellectus indiget, ſcilicet imaginationis, memoratiuæ, & cogitatiuæ, virium. Patet igitur quod intellectus humanus eſt incorruptibilis, & immortalis, & conſequenter & anima rationalis, quæ eſt intellectiua ſubſtãtia. Quod præterea poteſt confirmari, quia operatio debet ſemper proportionari virtuti operanti, & contra virtus operationi, operatio. n. non poteſt eſſe abſtractior virtute, ſed operatio propria animæ rationalis, puta intellectio, eſt ſeparata à materia, vt patet ex obiecto, quod eſt vniuerſale: tum quia non exercetur per vllum organum, ergo.

p. p. q. 75. a. 6. c. 2. g. 79. rat. 4.

p. p. c. quol. c. a. 6 c q. de an. a. 14. c.

a. c. g. c. 79. rat. 8.

Ad primum ergo dicendum, quod ex ratione illa non plus probatur, quam hoc, ſcilicet, quod id, quod habet virtutem ad hoc, vt ſit ſemper, dum habet illam virtutem, non terminat eſſe ſuum ad aliquod tempus ante, vel poſt, quaſi non potuerit per hanc virtutem plus, quam certo tempore duraſſe. Et hoc etiam in anima verum eſt, quia per virtutem, quam modo habet, potuiſſet per mille millia annorum duraſſe: ſed quia hanc virtutem à ſe non habet, ſed ab alio: tunc ex hac virtute incæpit ſua duratio, quando hæc virtus ipſi data eſt. Vel dic, quod illa ratio habet locum in illis quæ fiunt, & corrumpuntur naturaliter, in quibus ex defectu virtutis eſt, quod non poſſunt, nec ſemper fuiſſe, nec ſemper fore; non autem habet locum in his, quæ per creationem ſunt, quæ accipiunt à Deo virtutem, vt ſint ſemper, per quam eſſe non poſſunt, antequam illam accipiant.

a. d. 19. q. p. a. p. ad. 3.

q. 10. a. 6 ad ſecundum.

Ad ſecundum dicendum, quod eſſe comparatur ad formam, ſicut per ſe conſequens ipſam; non autem ſicut effectus ad virtutem agentis; vt puta motus ad virtutem mouentis. Licet ergo quod aliquid poſſit mouere infinito tempore demonſtraret infinitatem virtutis: tamen, quod aliquid poſſit eſſe tempore infinito, non demonſtrat infinitatem formæ, per quam aliquid eſt, ſicut eſt: ſicut neque hoc, quod dualitas ſemper eſt par, oſtendit infinitatem ipſius. Magis autem hoc, quod aliquid eſt tempore infinito, demonſtrat virtutem infinitam eius, quod eſt cauſa eſſendi.

q. de an. a. 14. ad quartum.

Ad tertium dicendum, quod Philoſophus dicit intellectum non eſſe ſeparatum à corpore, inquantum eſt quædam potentia animæ, quæ eſt actus corporis: quod patet, quia ſupra dixerat t. 6 & 20. intellectum eſſe ſeparatum a corpore, quia non habet organum corporeum deputatum ſuæ operationi.

3. de ani. t. 16.

Ad quartum dicendum, quod anima indiget aliquo corporali ad ſuam operationem, dupliciter. Vno modo, ſicut organo, per quod operatur, ſicut indiget oculo ad videndum, & ſic ad intelligendum non indiget aliquo organo, vt probatum eſt, ſi autem ſic indigeret organo ad intelligendum, eſſet corruptibilis, vt pote non potens per ſe operari. Alio modo anima ad operandum indiget aliquo corpore, ſicut obiecto, ſicut ad videndum indiget corpore colorato, & anima rationalis indiget ad intelligendum phantaſmate: quia phantaſmata ſunt vt ſenſibilia animæ intellectiuæ, vt dicitur 3. de ani. t. 30. operatio autem, quæ ſic indiget aliquo corporali, a principio non poteſt ſine corporali illo, poteſt autem poſtea; ſicut. n. anima ſenſitiua nullam operationem habere poteſt, niſi prius moueatur a ſenſibilibus, quę ſunt extra animam, ſed poſtea remanet actus imaginationis, etiam ſenſibilibus abſentibus. Similiter deſtructis phantaſmatibus operatio intellectiua in anima remanere poteſt. Vel dic, quod intelligere

quol. 4. a. 6 ad p.

vid. q. 3. d. pota. 9. c. & 10. 11 23. & 24.

p. p. ad 3. q. de ani. ad 14

cum phantasmate est propria operatio animæ, secundum quod corpori est vnita, & de hoc loquitur Philosophus. Separata autem à corpore habebit alium modum intelligendi similem alijs substantijs à corpore separatis. Cum enim vnumquodque secundum hoc agat, secundum quod est, alio modo debet anima intelligere separata a corpore, & corpori vnita sicut & alio modo est: & licet esse animæ
1.c.g.c. 81. humanæ, dum est corpori vnita, sit absolutum, à corpore non dependens, tamen instrumentum quoddam ipsius, & subiectum ipsam recipiens est corpus: Vnde & consequenter operatio propria ipsius quæ est intelligere, & si non dependet à corpore, quasi per organum corporale exercita, habet tamen obiectum in corpore, scilicet phantasma Vnde quandiu anima est in corpore, non potest intelligere sine phantasmate: nec etiam reminisci, nisi per virtutem cogitatiuam, & memoratiuam, per quam phantasmata præparantur, & propter hoc intelligere quantum ad hunc modum, & similiter reminisci destruitur corpore destructo. esse vero animæ separatæ est ipsi soli absque corpore: Vnde nec eius operatio, quæ est intelligere, explebitur per respectum ad aliqua obiecta in corporeis organis existentia, quæ sunt phantasmata: sed intelliget per se ipsam, per modum substantiarum, quæ sunt totaliter secundum esse a corporibus separatæ.

p.de ani.l.2. Ad quintum dicendum, quod Philosophus loco cit. dubitatiue tantum loquitur. nam cum mouisset dubitationem circa passiones animæ, & operationes, verum scilicet essent animæ propriæ, sine communicatione corporis, vt Platoni videbatur, vel nulla sit animæ propria, sed omnes sint communes corporis, & compositi: & dixisset talem dubitationem esse valde difficilem, statim ostendit difficultatem, dicens causam difficultatis esse, quia videtur, quod multæ passiones sint communes, vt irasci, sentire, & huiusmodi, quorum nihil patitur sine anima. tum subdit, quod si aliqua operatio esset propria animæ, maxime esset operatio intellectus, intelligere o. quæ est operatio intellectus, maxime videtur esse proprium animæ, sed & ipsum intelligere non videtur proprium esse animæ. cum enim intelligere, vel sit phantasia, vt Platonici putabant, vel non sine phantasia, sicut hæc indiget corpore, ita & illud, & ita non erit proprium animæ, sed erit commune animæ, & corpori, & ita intelligere non erit sine corpore.
1.g.p sed contra. verum in. 3. de ani. tex. 6. & 19. rei veritatem manifestat, vt dictum est. Nihilominus tamen quantum ad ea, quæ docet p. de ani. loco cit. sciendum est, quod intelligere quodammodo est proprium animæ, quodammodo coniuncti. Est enim aliqua operatio animæ, aut passio, quæ indiget corpore sicut instrumento, & sicut obiecto. sicut videre indiget corpore sicut obiecto, quia color, qui est obiectum visus, est in corpore Item sicut in instrumento, quia visio, etsi sit ab anima, non est tamen nisi per organum visus, scilicet pupillam, quæ est vt instrumentum; & sic videre non est animæ tantum, sed etiam organi. Aliqua autem operatio est, quæ indiget corpore, non tamen sicut instrumento, sed sicut obiecto tantum. Intelligere enim non est per organum corporale, sed indiget obiecto corporali. Sicut enim dicit Philosophus in 3. de ani. hoc modo se habent phantasmata ad intellectum, sicut colores ad visum. Colores autem se habent ad visum, sicut obiecta phantasmata ergo se habent ad intellectum sicut obiecta. Cum autem phantasmata non sint sine corpore, videtur quod intelligere non sit sine corpore, ita tamen, quod sit sicut obiectum, & non sicut instrumentum. Et ex hoc duo sequuntur, Vnum est quod intelligere est propria operatio animæ, & non indiget corpore, nisi vt obiecto tantum, vt dictum est: videre autem & aliæ operationes, & passiones non sunt animæ tantum, sed coniuncti. Aliud est, quod illud, quod habet operationem per se, habet etiam esse, & subsistentiam per se: & illud, quod non habet operationem per se, non habet esse per se, & ideo intellectus est forma subsistens, aliæ potentiæ sunt formæ in materia.

Ad sextum dicendum est, quod quæcunque oportet esse inuicem coaptata, & proportionata, simul recipiunt multitudinem, vel vnitatem, vnumquodque ex sua causa. Si igitur esse vnius dependeat ab altero, vnitas, vel multiplicatio eius etiam ex illo dependet, alioquin ex causa extrinseca. Formam igitur, & materiam semper oportet esse ad inuicem proportionata, & quasi naturaliter coaptata, quia proprius actus in propria materia fit. Vnde semper oportet, quod materia, & forma consequantur se inuicem in multitudine, & vnitate, si igitur esse formæ dependet à materia, multiplicatio ipsius dependet à materia, & similiter vnitas Si autem non, erit quidem necessarium multiplicari formam secundum multiplicationem materiæ, id est simul cum materia, & proportionem ipsius, non autem ita, quod dependeat vnitas, vel multitudo. ipsius formæ à materia; ostensum est autem, quod anima humana est forma secundum esse à materia non dependens: vnde sequitur, quod multiplicantur quidem animæ, secundum quod multiplicantur corpora: non tamen multiplicatio corporum erit causa multiplicationis animarum: & ideo non oportet, quod, destructis corporibus, cesset pluralitas animarum, vt ratio concludebat. 2.c.g.c.81.

Ad septimum dicendum, quod anima est talis forma, quæ habet esse non dependens ab eo, cuius est forma, quod operatio ipsius ostendit. q: de ani. ad 9.

Ad octauum dicendum, quod licet anima per suam essentiam sit forma: tamen potest ei aliquid competere, inquantum est talis forma, scilicet forma subsistens, quod non competit ei, inquantum est forma: sicut intelligere non conuenit homini, inquantum est animal, licet homo sit animal, secundum suam essentiam. ibid ad 10.

Ad nonum dicendum, quod licet anima, & corpus conueniant ad vnum esse hominis; tamen illud est corpori ab anima, ita quod anima humana esse suum, in quo subsistit, corpori communicat. & ideo remoto corpore ad huc remanet anima. & ex his patet ad decimum, anima enim esse suum communicat corpori: quod quidē ita acquiritur animæ in corpore, vt secundum ipsum subsistere possit, & sic ipsum esse animæ sit esse compositi, & tamen manet composito destructo. ibid: ad 14.

Ad vndecimum dicendum, quod non est necessarium, quod si anima manet corpore destructo: quod fuerit ei accidentaliter vnita, vt postrema ratio concludebat. Accidens enim describitur, quod potest adesse, vel abesse præter corruptionem subiecti compositi ex materia, & forma Si autem referatur ad principia compositi subiecti, verum non inuenitur. constat enim materiam primam ingenitam, & incorruptibilem esse, vt probat Aristoteles in p. phys. t. 82 Vnde recedente forma manet in sua essentia: non tamen forma accidentaliter ei vniebatur, sed essentialiter: vniebatur enim ei secundum esse vnum Similiter autem anima vnitur corpori secundum esse vnum; vnde licet maneat post corpus, substantialiter tamen ei vnitur, non accidentaliter. Quod autem materia prima remaneat actu post formam, non est nisi secundum actum alterius 2 c g c. 81.

formæ. Anima autem humana manet in actu eodem: & ex hoc contingit, quod anima humana est forma, & actus; materia autem prima potentia eius.

QVÆSTIO XCIII.

De potentijs animæ intellectiuæ in communi.

Deinde considerandum est de potentijs animæ intellectiuæ in communi.

CIRCA QVAS QVÆRVNTVR Octo.

Primo, Vtrum intellectus, & ratio sint diuersæ potentiæ.
2 *Vtrum intelligentia sit alia potentia ab intellectu.*
3 *Vtrum in anima rationali sit memoria.*
4 *Vtrum memoria realiter distinguatur ab intellectu, sicut potentia à potentia*
5 *Vtrum intellectus, & voluntas sint vna, & eadem potentia realiter.*
6 *Vtrum in homine sit liberum arbitrium.*
7 *Vtrum liberum arbitrium sit etiam in Brutis.*
8 *Vtrum liberum arbitrium in homine sit potentia realiter distincta ab intellectu & voluntate.*

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum intellectus, & ratio sint diuersæ potentiæ.

p.p.q. 79.a. 8.arg. 1. VIdetur quod intellectus, & ratio sint diuersæ potentiæ. Dicit enim Boet. lib 5. de consol quod intellectus comparatur ad rationem, sicut æternitas ad tempus; Sed non est eiusdem virtutis esse in æternitate, & esse in tempore, ergo non est eadem potentia intellectus & ratio.

arg. 3. 2 Præterea homo communicat cum angelis in intellectu, cum brutis vero in sensu; sed ratio, quæ est propria hominis, qua animal rationale dicitur, est alia potentia a sensu, ergo pari ratione est alia potentia ab intellectu qui proprie conuenit angelis, vnde & intellectuales dicuntur.

q. 15. de ver. a.p.arg. 3. 3 Præterea sicut sensuum propriorum acceptiones terminantur ad sensum communem, qui de eis iudicat: ita rationis discursus terminatur ad intellectum, vt iudicium feratur de his, de quibus ratio consulit, tunc enim de his, quæ ratio confert, homo iudicat, cum resoluendo ad principia deuenitur, de quibus est intellectus, ratione cuius ars iudicandi resolutoria nominatur, ergo sicut sensus communis est alia potentia a sensu proprio, ita & intellectus a ratione.

q. 15. de ver. a. 1. sed contra. Sed contra est, quod potentia aliqua, quanto est immaterialior, tanto ad plura se potest extendere: sed sensus communis, qui est virtus corporalis, confert de sensibilibus proprijs, ea ad inuicem discernendo, habet etiam eorum cognitionem absolute, aliter inter ea discernere non posset, vt probatur in 3. de ani. ergo multo fortius ratio, quæ est virtus magis immaterialis, non solum potest conferre, sed etiam absolute accipere, quod pertinet ad intellectum, & sic intellectus, & ratio non videntur esse potentiæ diuersæ.

arg. 6. sed contra. 2 Præterea in operatione animæ humanæ duplex compositio inuenitur: vna qua componit, & diuidit subiectum cum prædicato, formando propositiones; alia, qua componit principia cum conclusionibus, conferendo; sed in prima compositione eadem potentia animæ est, quæ ipsa simplicia apprehendit, id est prædicatum, & subiectum per proprias quidditates, & quæ componendo propositionem format; vtrumque enim intellectui possibili tribuitur, vt dicitur in 3. de anima, ergo & similiter vna potentia erit, quæ ipsa principia accipit, quod est intellectus & principia in conclusionem ordinat, quod est rationis.

arg. 10. sed cont. 3 Præterea omnis potentia, quæ comparat alia ad inuicem, oportet quod habeat vtriusque absolute cognitionem: vnde probat Philosophus in 2. de ani. quod oportet in nobis esse vnam potentiam, quæ cognoscat album, & dulce per hoc, quod discernimus inter ea; sed sicut qui discernit inter aliqua diuersa, comparat ea ad inuicem, ita etiam qui confert vnum alteri, comparat, ergo illius potentiæ, quæ confert, scilicet rationis, erit absolute aliquid cognoscere, quod pertinet ad intellectum.

p.p.c. Respondeo dicendum, quod ratio, & intellectus in homine non possunt esse diuersæ potentiæ, quod manifeste cognoscitur, si vtriusque actus consideretur. Intelligere enim est simpliciter veritatem intelligibilem apprehendere Ratiocinari autem est procedere de vno intellecto ad aliud ad veritatem intelligibilem cognoscendam, & ideo angeli, qui perfecte possident secundum modum suæ naturæ cognitionem intelligibilis veritatis, non habent necesse procedere de vno ad aliud, sed simpliciter, & absque discursu veritatem rerum apprehendunt, vt dicit Dion. c. 7. Diu. nom. Homines autem ad intelligibilem veritatem cognoscendam perueniunt procedendo de vno ad aliud, vt ibidem dicitur, & ideo rationales dicuntur Patet ergo, quod ratiocinari comparatur ad intelligere, sicut moueri ad quiescere, vel acquirere ad habere, quorum vnū est perfecti, aliud autem imperfecti Et quia motus semper ab immobili procedit, & ad aliquid quietum terminatur, inde est, quod ratiocinatio humana secundū viam acquisitionis, vel inuentionis, procedit a quibusdam simpliciter intellectis quæ sunt prima principia: & rursus in via iudicij resoluendo redit ad prima principia, ad quæ inuenta examinat. Manifestum est autem, quod quiescere, & moueri non reducuntur ad diuersas potentias, sed ad vnam, & eandem, etiam in naturalibus rebus; quia per eandem naturam aliquid mouetur ad locum, & quiescit in loco. Multo ergo magis per eandem potentiam intelligimus, & ratiocinamur, & sic patet, quod in homine eadem potentia est ratio, & intellectus.

p.p.ad 1. Ad primum ergo dicendum, quod æternitas comparatur ad tempus sicut immobile ad mobile, & ideo Boet comparauit intellectum æternitati, rationem vero tempori sicut ergo cognitio principiorum, quæ habent rationem veritatis immobilis; & cognitio conclusionum, quæ habent rationem veritatis mobilis, ad eandem potentiam pertinent, ita & intellectus, & ratio sub eadem potentia comprehenduntur.

p.p.ad 3. Ad secundum dicendum, quod alia animalia sunt ita infra hominem, quod non possunt attingere ad cognoscendam veritatem, quam ratio inquirit. Homo vero attingit ad cognoscendam intelligibilē veritatem quam angeli cognoscunt, sed imperfecte, & ideo vis cognoscitiua angelorum non est alterius generis à vi cognoscitiua rationis, sed comparatur ad ipsam, vt perfectum ad imperfectum.

q. 15. de ver. a.p.ad 3. Ad tertium dicendum quod sensus communis, cum omnia sensibilia percipiat, secundum Philosophum, oportet quod in ea feratur secundum vnam commu-

communem rationem, alias non haberet vnum per se obiectum. Sed in hanc communem obiecti rationem nullus sensuum propriorum pertingere potest; sed in simplicem acceptionem ratio pertingit, sicut ad suum terminum, vt quando discursus rationis in scientiam concluditur: vnde non oportet, quod intellectus in nobis sit alia potentia a ratione, sicut sensus communis à propriis.

ARTICVLVS II.

Vtrum intelligentia sit alia potentia ab intellectu.

p.p.q.79.a.x arg.p. VIdetur quod intelligentia sit alia potentia ab intellectu. Dicitur enim in lib p. de spiritu. & anima c. p quod, cum ab inferioribus ad superiora ascendimus, prius occurrit sensus, deinde imaginatio, tum ratio, postea intellectus, & demum intelligentia; sed imaginatio, & sensus sunt diuersæ potentiæ, ergo & intellectus, & intelligentia.

arg.2. 2 Præterea dicit Boet. lib. 5 de consol. prosa, 5. quod ipsum hominem aliter sensus, aliter imaginatio, aliter ratio, aliter intelligentia intuetur. Sed intellectus est eadem potentia cum ratione, ergo videtur, quod intelligentia sit alia potentia, quam intellectus, sicut ratio est alia potentia, quam imaginatio, & sensus.

arg.3. 3 Præterea actus sunt præuij potentiis, vt dicitur 2. de ani. t. 3. sed intelligentia est quidam actus diuisus ab aliis actibus, qui tribuuntur intellectui. Dicit enim Damasc. lib. 2. orth. fid. c. 22. quod primus motus dicitur intelligentia; quæ vero circa aliquid est intelligentia, intentio vocatur: quæ permanens, & figurans animam ad id, quod intelligitur, excogitatio dicitur, excogitatio vero in eodem manens, & seipsam examinans, & diiudicans, phronesis dicitur, idest sapientia: phronesis autem dilatata facit cognitionem, id est interius dispositum sermonem, ex quo ait prouenire sermonem per linguam enarratum, ergo videtur, quod intelligentia sit quædam specialis potentia.

Sed contra est quod Philosophus dicit in 3. de ani. t. 21. quod intelligentia indiuisibilium est in quibus non est falsum. sed huiusmodi cognoscere pertinet ad intellectum, ergo intelligentia non est alia potentia præter intellectum.

p.p.c. Respondeo dicendũ, quod hoc nomen intelligentia proprie significat ipsum actum intellectus, qui est intelligere. In quibusdam tamen libris de Arabico translati substantiæ separatæ, quas nos Angelos dicimus, intelligentiæ vocantur: forte propter hoc, quod huiusmodi substantiæ semper actu intelligunt. In libris tamen de græco translatis dicuntur intellectus, seu mentes. Sic ergo intelligentia ab intellectu non distinguitur, sicut potentia a potentia, sed sicut actus à potentia. Inuenitur enim talis diuisio etiam a Philosophis, quandoque enim ponunt quatuor intellectus, scilicet intellectum agentem, possibilem, in habitu, & adeptum: quorum quatuor, intellectus agens, & possibilis sunt diuersæ potentiæ; sicut & in omnibus est alia potentia actiua, & alia passiua. Alia vero tria distinguuntur secundum tres status intellectus possibilis, qui quandoque est in potentia tantum, & sic dicitur possibilis. quandoque autem in actu primo, qui est scientia, & sic dicitur intellectus in habitu; Quandoque autem in actu secundo, qui est considerare. & sic dicitur intellectus in acto, seu intellectus adeptus.

ad p. Ad primum ergo dicendum, quod si recipi debet illa auctoritas, intelligentia ponitur pro actu intellectus, & sic diuiditur contra intellectum, sicut actus contra potentiam.

Ad secundum dicendum, quod Boet. accipit intelligentiam pro actu intellectus, quæ transcendit actum rationis. Vnde ibidem dicit lib. 5. prosa 5. quod ratio tantum humani generis est sicut intelligentia sola Dei: proprium enim Dei est, quod absque omni inuestigatione omnia intelligat. ad 2.

Ad tertium dicendum, quod omnes illi actus, quos Damasc. enumerat, sunt vnius potentiæ, scilicet intellectiuæ, quæ primo quidem simpliciter apprehendit aliquid, & hic actus dicitur intelligentia. Secundo vero id, quod apprehendit, ordinat ad aliquid aliud cognoscendum, vel operandum, & hic vocatur intentio. Dum vero persistit in inquisitione illius, quod intendit, vocatur cogitatio. Dum vero id, quod est excogitatũ examinat ad aliqua certa, dicitur scire, vel sapere, quod est phronesis, vel sapientia; nam sapientiæ est iudicare, vt dicitur p. metaph. ex quo autem habet aliquid pro certo quasi examinatum, cogitat quomodo possit illud aliis manifestare: & hæc est dispositio interioris sermonis, ex qua procedit exterior locutio. Non enim omnis differentia actuum potentias diuersificat, sed sola illa, quæ non potest reduci in idem principium, ad 3.

ARTICVLVS III.

Vtrum in anima rationali sit memoria.

VIdetur quod in anima rationali non sit memoria. Dicit enim Philosophus in lib de mem. & remin. quod memoria non est intellectiui, sed sensitiui; cum ergo anima rationalis sit intellectiua, & differat ab anima sensitiua, videtur, quod memoria non sit in illa. q 10. de ver. a. 2. arg 1.

2 Pretera intellectus, & omnia, quæ ad partem intellectiuam, atque adeo ad animam rationalẽ pertinent, abstrahunt ab hic, & nunc; Memoria vero non abstrahit, concernit namque determinatum tempus, scilicet præteritum; memoria namque præteritorum est, vt dicit Tullius, ergo. arg.1 p.p.q. 79 a 6. arg 1.

3 Præterea in memoria conseruantur species rerum, quæ actu non cogitantur Sed hoc non est possibile accidere in intellectu, quia intellectus fit in actu per hoc, quod informatur specie intelligibili Intellectum autem esse in actu est ipsum intelligere in actu. & sic intellectus omnia intelligit in actu, quorum species apud se habet. Non ergo memoria est in parte intellectiua. p.p. arg 3.

4 Præterea omnis animæ potentia habet aliquem actum, sed memoria nullum habere potest actum in anima rationali, nam vt est cognitio præteritorum, vt sic pertinet ad partem sensitiuam, vt vero est vis retentiua specierum, non dicit vllum actum, ergo memoria non est in anima rationali. p.d. 3. 4. a. p.c.

5 Præterea in met. t. 36. dicitur à Comm. quod natura intellectiua diuiditur in intellectum, & voluntatem, nec vllus vnquam Philosophus in parte intellectiua posuit memoriam, qui tamen potentias animæ considerauerunt, ergo memoria non est in anima rationali. ibid. arg. 5.

Sed contra Philosophus dicit in 3. de ani. quod anima est locus specierum, præter quod non tota, sed intellectiua: loci autem est conseruare contenta in eo: cum ergo conseruare species ad memoriam pertineat, videtur, quod in parte intellectiua, seu in anima rationali sit memoria. q de ver arg p. sed cõtra.

Respondeo dicendum, quod cum de ratione memoriæ sit conseruare species rerum, quæ actu nõ apprehenduntur, hoc primũ considerari oportet: vtrum p.p.c. s.c.g.c.74.

species intelligibiles sic in intellectu conseruari possint. posuit enim Auic. hoc esse impossibile. In parte enim sensitiua dicebat hoc accidere quantum ad aliquas potentias, inquantum sunt actus organorum corporalium, in quibus conseruari possunt aliquæ species absque actuali apprehensione. In intellectu autem, qui caret organo corporali, nihil existit nisi intelligibiliter. Vnde oportet intelligi in actu illud, cuius similitudo in intellectu existit. Sic ergo secundum ipsum, quam cito aliquis actu desinit intelligere aliquam rem, desinit esse illius rei species in intellectu: sed oportet si denuo vult rē illam intelligere, quod conuertat se ad intellectum agentem, quem ponit substantiam separatam, vt ab illo effluant species intelligibiles in intellectum possibilem. Et ex vsu, & exercitio conuertendi se ad intellectum agentem, relinquitur secundum illum quædam habilitas in intellectu possibili conuertendi se ad intellectum agentem, quem dicebat esse habitum scientiæ. Secundum igitur hanc positionem nihil conseruatur in parte intellectiua, quod non actu intelligatur. Vnde non poterit poni in parte intellectiua, atque adeo in anima rationali memoria secundum hunc modū. Sed hæc opinio manifeste repugnat dictis Aristot. Dicit enim in 3. de ani. t. p. quod cum intellectus possibilis sic fiat singula, vt sciens dicitur quis secundum actum: & quod hoc accidit, cum possit operari per se ipsum. est quidem igitur & tunc potentia quodammodo, non tamen simpliciter, vt ante addiscere, aut inuenire. Dicitur autē intellectus possibilis fieri singula, secundū quod recipit species singulorū. Ex hoc ergo quod recipit species intelligibilium, habet quod possit operari, cum voluerit, non autem quod semper operetur: quia & tunc est quodammodo in potentia: sed aliter, quam ante intelligare: eo scilicet modo, quo sciens in habitu est in potentia ad considerandum in actu. Repugnat etiam prædicta positio rationi. Quod enim recipitur in aliquo, recipitur in eo secundum modum recipientis. Intellectus autem est magis stabilis naturæ, & immobilis, quam materia corporalis. Si ergo materia corporalis formas, quas recipit, non solum tenet, dum per eas agit in actu, sed etiam postquam agere cessauerit, multo fortius intellectus immobiliter, & inamissibiliter recipit species intelligibiles, siue à sensibilibus acceptas, siue etiam ab aliquo superiori intellectu effluxas. Sic igitur, si memoria accipiatur solum prout conseruatiua specierum, oportet dicere memoriam esse in intellectiua parte, atque adeo in anima rationali. Si vero de ratione memoriæ sit, quod eius obiectum sit præteritum, vt præteritum, memoria in parte intellectiua non erit, sed sensitiua tantum, quæ est apprehensiua particularium. Præteritum enim vt præteritum, cum significet esse sub determinato tempore, ad conditionem particularis pertinet.

q. 10. de ver. a. 2. a. 12. Ad primum ergo dicendum, quod ex illa auctoritate tantum haberi potest, quod in anima rationali, atque adeo in parte intellectiua non est memoria proprie sumpta, secundum quod est cognitio præteriti, vt præteritum est, sed alio modo, minus proprie, prout est vis conseruatiua specierum.

ibid. ad 3. p. p. ad 2. Ad secundum dicendum est eodem modo. Vel dic, quod præterito potest ad duo referri, scilicet ad obiectum, quod cognoscitur, & ad cognitionis actū. Quæ quidem duo simul coniunguntur in parte sensitiua, quæ est apprehensiua alicuius, per hoc, quod immutatur a præsenti sensibili. Vnde simul animal memoratur se prius sensisse in præterito, & sensisse quoddam præteritum sensibile. Si quantum ad partem intellectiuam pertinet, præterito accidit, & non per se conuenit ex parte obiecti; Intellectus enim intelligit hominem inquantum est homo, Homini autem, inquantum est homo, accidit, vel in præsenti, vel in præterito, vel in futuro esse. Ex parte vero actus, præteritio per se accipi potest etiam in intellectu, sicut in sensu quia intelligere animæ nostræ est quidam particularis actus in hoc, vel in illo tempore existens: secundum quod dicitur homo intelligere nunc, vel heri, vel cras, & hoc non repugnat intellectualitati: Quia huiusmodi intelligere, quamuis sit quoddam particulare, tamen est immaterialis actus. & ideo, sicut intellectus intelligit seipsum, quamuis ipse sit quidam singularis intellectus, ita intelligit suum intelligere, quod est singlaris actus, vel in præterito, vel in præsenti, vel in futuro existens. Sic igitur saluatur ratio memoriæ quantum ad hoc, quod est præteritorum, in intellectu, secundum quod intelligit se prius intellexisse, non autem secundum quod intelligit præteritum, prout est hic, & nunc.

Ad tertium dicendum, quod species intelligibiles aliquando sunt in intellectu in potentia tantum, & tunc dicitur intellectus esse in potentia. Aliquando autem secundum vltimam completionem actus, & tunc intelligit actu. Aliquando medio modo se habet inter potentiam, & actum, & tunc dicitur esse intellectus in habitu, & secundum hunc modum intellectus conseruat species, etiam quando actu non intelligit. p. p. 145.

Ad quartum dicendum, quod omnis proprietas consequens essentiam animæ secundum suam naturam, vocatur potentia animæ, siue sit ad operandū, siue non. Cum igitur natura animæ sit receptibilis, inquantum habet aliquid de possibilitate, eo quod omne habens esse ab aliquo, est possibile in se, vt probat Auic. in lib. de intellig. c. 4. & non sit impressa corporali organo, cum habeat operationem absolutam à corpore, scilicet intelligere, consequitur ipsam quędam proprietas, vt impressa teneat. Vnde dicitur 3. de ani. t. 6. quod anima est locus specierum, non tota, sed intellectus. Ista ergo virtus retinendi dicitur potentia memoriæ. Vlterius, quia anima est immunis à materia, & omnis talis natura est intellectualis, consequitur, vt id, quod in ipsa tenetur, ab ea intelligatur, & ita post memoriam sequitur intelligentia. Item, quia id, quod intelligitur, accipitur vt conueniens intelligenti, ideo consequitur voluntas, quæ tendit in ipsum conueniens, nec potest vltra procedere, quia voluntas est respectu finis, cum eius obiectum sit bonum, & rei perfectio non extendatur vltra finem; & secundum hoc sunt tres potentiæ distinctæ ab inuicem memoria, intelligentia, & voluntas. p. 8. 3. q. 4. a. p. o.

Ad quintum dicendum, quod Philosophi accipiebant potentias illas tantum, quæ ordinantur ad aliquem actum. Proprietas autem retentiua ipsius animæ non habet aliquem actum, sed loco actus habet hoc ipsum, quod est tenere; & ideo de memoria sic dicta non fecerunt mentionem in potentias animæ. a. p. ad 5.

ARTICVLVS IV.

Vtrum memoria distinguatur realiter ab intellectu, sicut potentia à potentia.

VIdetur quod memoria distinguatur realiter ab intellectu. Dicit enim August. 14. de Trin. quod secundum hoc anima rationalis est ad imaginem Dei, quod potest vti ratione, atque intellectu, atque adeo secundum potentias, sed in anima ra- q. 10. de ver. a. 1. arg. p. sed contra.

tenditur imago, secundum quod hæc tria inueniuntur in ea, nimirum memoria, intellectus, & voluntas, ergo hæc tria sunt tres potentiæ realiter distinctæ

ibid arg. 5. sed contra 2 Prætetea si prædicta tria non sunt tres potentiæ realiter distinctæ, oportet aliquod eorum esse actū, vel operationem. Sed actus non semper est in anima, non enim semper in actu intelligit, aut vult, ergo ista tria non semper erunt in anima, & sic non esset anima ad imaginem Dei, quod est contra August. ergo dicendum est memotiam esse potentiam realiter distinctam ab alijs duabus.

ibid. arg. 3. sed contra & p p q 75. a 7 arg 3. 3 Præterea secundum Aug lib. 10. de Trin. c. 11. memotia intellectus, & voluntas sunt ad inuicem æqualia, & vnum eorum ab alio oritur, & ideo per illa repræsentatur æqualitas, & processio diuinarum personarum, Hæc autem repræsentari non possent, nec illa esse, si memoria esset eadem potentia cum intellectu, ergo realiter debet ab illa distingui.

p p. arg. 2. 4 Prætetea eadem ratio definitionis est potentiarum sensitiuæ partis, & intellectiuæ; sed memoria in parte sensitiua est alia potentia realiter a sensu, vt supra dictum est, ergo memoria intellectiuæ partis debet esse alia potentia ab intellectu.

p p arg. sed contra. Sed contra est, quod de ratione memoriæ est quod sit thesaurus, vel locus conseruatiuus specierum, hoc autem Philosophus 3 de ani. t. 6. attribuit intellectui, non ergo in parte intellectiua memoria est alia potentia realiter ab intellectu.

p p e q 77. a 3. Respondeo dicendū, quod potentiæ animæ, sicut supra dictum est, distinguuntur secundum diuersas rationes obiectorum, eo quod ratio, cuiuslibet potentiæ consistit in ordine ad id, ad quod dicitur, quod est eius obiectum. Dictum est etiam supra, quod si aliqua potentia secundum propriam rationem ordinetur ad aliquod obiectum, secundum commu-

q 78 a 1. c. nem rationem obiecti, non diuersificabitur illa potentia secundum diuersitates particulatium differentiarum, sicut potentia visiua, quæ respicit suum obiectum secundum rationem colorati, non diuersificatur secundum rationem albi, & nigri. Intellectus autem respicit suum obiectum secundum communem rationem entis, eo quod intellectus possibilis est, quo est omnia fieri. Vnde secundum nullam differentiam entium diuersificatur differentia intellectus possibilis. Diuersificatur tamen potentia intellectus agentis & intellectus possibilis; quia respectu eiusdem obiecti aliud principium oportet esse potentiam actiuam, quæ facit obiectum esse in actu, & aliud potentiam passiuam, quæ mouetur ab obiecto in actu existente; & sic potentia actiua comparatur ad suum obiectum, vt ens in actu ad ens in potentia Potentia autem passiua comparatur ad suum obiectum è conuerso, vt ens in potentia ad ens in actu. Sic igitur nulla alia differentia potentiarum in intellectu esse potest, nisi possibilis, & agentis. Vnde patet quod memoria non est alia potentia ab intellectu. Ad rationem enim potentiæ passiuæ pertinet conseruare, sicut & recipere

q 10. de ver. 3. c & ad p. Ad primum ergo dicendum, quod imago Trinitatis in anima potest assignari dupliciter. Vno modo secundum perfectam imitationem Trinitatis. Alio modo secundum imperfectam. Anima enim perfecte Trinitatem imitatur, secundum quod meminit actu, intelligit actu, & vult actu, Imago vero secundum imperfectam imitationem est, quando assignatur secundum habitus, & potentias, & hoc modo reperitur in memoria, intellectu, & voluntate, secundum quod dicunt potentias, non tamen hoc modo, quod memoria possit esse in parte intellectiua alia potentia ab intellectu, vt dictum est, sed quatenus intellectus habet habitudinem ad diuersa, scilicet ad tenendam notitiam alicuius habitualiter, sicut & August distinguit rationem inferiorem à superiori secundum habitudinem ad diuersa, & de hoc secundo modo imaginis inuentæ in anima secundum imperfectam imitationem loquitur Aug. non de primo modo secundum perfectam imitationem, quæ est, quando anima actu imitatur Trinitatem, intelligendo eam.

Ad secundum dicendum, quod semper est in anima imago Trinitatis aliquo modo, sed non secundum perfectam imitationem. q. de ver. ad 2. p.

Ad tertium dicendum, quod intelligentia oritur ex memoria, sicut actus ex habitu, & hoc modo etiam æquatur ei, non autem sicut potentia potentiæ. Vel dic, quod inter potentiam, & actum, & habitum potest esse æqualitas, secundum quod comparantur ad vnum obiectum, & sic imago Trinitatis inuenitur in anima, secundum quod fertur in Deum, & tamen etiam communiter loquendo de potentia, habitu, & actu, inuenitur in eis æqualitas, non quidem secundum proprietatem naturæ, quia alterius modi habet esse operatio, habitus, & potentia: sed secundum comparationem ad actum: secundum quam consideratur horum trium quantitas; nec oportet, quod accipiatur vnus tantum actus numero, aut vnus habitus, sed habitus, & actus in genere p p ad 3. q. de ver. ad 3.

Ad quartum dicendum, quod præteritum, & præsens, possunt esse propriæ differentiæ potentiarum sensitiuarum, secundum diuersitatem obiectorum, non autem potentiarum intellectiuarum ratione supra dicta. p. p ad 4. art. præced.

ARTICVLVS V.

Vtrum intellectus, & voluntas sint vna, & eadem potentia realiter.

Videtur quod intellectus & voluntas sint realiter vna, & eadem potentia. Dicit enim Philosophus 2. de ani. t. 37. quod potentiæ distinguuntur secundum obiecta, obiectum autem intellectus est verum, voluntatis vero bonum, cum ergo bonum, & verum sint idem supposito, & differant ratione, videtur, quod intellectus, & voluntas sint idem re, sed differant ratione. q. 22 de ver. a 2. arg. p.

2 Prætetea secundum Philosophum in 3. de ani. voluntas in ratione est, ergo vel est idem, quod ratio, vel pars rationis; sed ratio est eadem potentia cum intellectu, ergo & voluntas. arg. 2.

4 Prętetea vires animę communiter diuiduntur in rationale, irrationale, & Concupiscibile, sed voluntas distinguitur ab irrationali, & concupiscibili, ergo continetur sub rationali, & sic non distinguetur ab intellectu. arg. 3.

4 Præterea vbicunque inuenitur idem obiectum re, & ratione est vna potentia: sed voluntatis, & intellectus practici est idem obiectum re, & ratione; vtriusque enim obiectum videtur bonum, ergo intellectus practicus non est alia potentia, quam voluntas: sed intellectus speculatiuus non est alia potentia, quam practicus, quia secundum Philosophum in 3. de ani. intellectus speculatiuus per extensionem fit practicus ergo voluntas, & intellectus simpliciter sunt vna potentia. arg. 4.

5 Præterea sicut ad cognoscendum differentiam duorum ad inuicē, oportet, quod sit idē, qui cognoscit vtrumque eorum, inter quæ differentia considerantur, ita oportet, quod sit idē, qui cognoscit, & vult, arg. 5.

ſed ed hoc, quod cognoſcarnt differentieinter alique duo, vtinter album, & dulce, oportet, quod eadem potentia ſit, quæ cognoſcat vtrumque: ex quo probat Philoſophus in 2. de ani. ſenſum communem eſſe, ergo eadem ratione oportet eſſe vnam potentiam, quæ cognoſcit, & vult & ite intellectus, & voluntas ſunt vna potentia.

arg. p ſed contra. Sed contra eſt, quod appetitiuum genus animæ aliud eſt ab intellectiuo, ſecundum Philoſophum: ſed voluntas continetur ſub appetitiuo, ergo voluntas eſt alia potentia ab intellectu.

arg. 2. ſed contra. 2 Præterea intellectus cogitur ſecundum Philoſophum in 5. metaph. ſed voluntas non poteſt cogi, ergo intellectus, & voluntas non ſint vna potentia.

q. 22 de ver. a. 10. c. Reſpondeo dicendum, quod voluntes, & intellectus ſunt diuerſæ potentiæ, & ad diuerſa genera potentiarum pertinentes. Ad cuius euidentiam ſciendum eſt, quod, cum diſtinctio potentiarum attendatur pænes actos, & obiecta: non qualibet obiectorum differentia oſtendit diuerſitatem potentiarum, ſed differentia obiectorum, inquantum obiecta ſunt, non autem aliqua accidentalis differentia, quæ accidit obiecto, ſecundum quod eſt obiectum. Senſibili enim, inquantum eſt ſenſibile, accidit eſſe animatum, vel inanimatum, quamuis ipſis rebus, quæ ſentiuntur, hæ differentiæ ſint eſſentiales, & ideo pænes has differentias non diuerſificantur potentiæ ſenſitiuæ, ſed pænes audibile, & viſibile, & tangibile, quæ ſunt differentiæ ſenſibilis, inquantum eſt ſenſibile, ſiue per eſſe ſenſibile per medium, ſiue ſine medio. Et quando quidem differentiæ eſſentiales obiectorum, inquantum obiecta ſunt, ſumuntur, vt diuidentes per ſe aliquod ſpeciale obiectum animæ, ex hoc diuerſificantur potentiæ, ſed non genera potentiarum: ſicut ſenſibile nominat non obiectum animæ ſimpliciter, ſed quoddam obiectum, quod prædictis differentiis per ſe diuiditur. Vnde viſus, & auditus, & tactos ſunt diuerſæ potentiæ ſpeciales, ad idem genus potentiarum animæ pertinentes, ſcilicet ad ſenſum; ſed quendo differentiæ eccepiæ diuidunt ipſum obiectom communiter ecceptum, tunc ex tali differentia innoteſcunt diuerſa genera potentiarum: dicitur autem aliquid eſſe obiectum animæ, ſecundum quod hebet aliquam habitudinem ad animam. Vbi ergo inuenimus diuerſas rationes habitodinis ad animam, ibi inuenimus per ſe differentiam obiecti animæ demonſtrentem diuerſum genus potentiarum animæ. Res autem ad animam inuenitur duplicem habitudinem hebere; vnam, ſecundum quod ipſa res eſt in anima, per modum animæ, & non per modum ſui. Aliam, ſecondum quod anima comparatur ad rem, in ſuo eſſe exiſtentem, & ſic obiectum animæ eſt aliquid dupliciter. Vno modo, inquantum natum eſt eſſe in anima non ſecundum eſſe proprium ſed ſecundum modum animæ, ideſt, ſpiritualiter; & hæc eſt ratio cognoſcibilis, inquantum eſt cognoſcibile. Alio modo eſt aliquid obiectum animę, ſecundum quod ad ipſum anima inclinatur, & ordinatur, ſecundum modum ipſius rei in ſeipſa exiſtentis & hæc eſt ratio appetibilis, inquantum eſt appetibile. Vnde cognoſcitiuum, & appetitiuum conſtituunt diuerſa genera potentiarum. Vnde cum intellectus ſub cognoſcitiuo comprehendatur, oportet voluntatem, & intellectum eſſe potentias genere diuerſas.

ibid ad p. Ad primum ergo dicendum, quod diſtinctio potentiarum non oſtenditur ex obiectis ſecundum rem conſideratis, ſed ſecundum rationem, quia ipſæ rationes obiectorum ſpecificant ipſas operationes potentiarum, & ideo vbi eſt diuerſa ratio obiecti, ibi inuenimus diuerſem potentiam, quamuis ſit eadem res, quæ ſubeſt vtrique rationi, ſicut eſt de bono, & vero; & hoc patet in rebus materialibus. Nam aer patitur ab igne inquantum eſt calidus, ſecundum quod eſt in potentia aer calidus, inquantum vero ignis eſt lucidus, patitur ab eo, ſecundum quod ipſe eſt diaphanus. Nec eſt eadem potentia in aere, ſecundum quam dicitur diaphanos, & potentia calidus, quamuis idem ignis ſit, qui in vtramque potentiam agat.

Ad ſecundum dicendum, quod potentia dupliciter poteſt conſiderari; vel in ordine ad obiectum, vel in ordine ad eſſentiam animæ, in qua radicatur. Si ergo voluntas conſideretur in ordine ad obiectum, ſic ad aliud genus animæ pertinet, quod intellectus: & ſic voluntas contra rationem, & intellectum diſtinguitur. Si vero voluntas conſideretur ſecundum id, in quo radicatur: ſic cum voluntas non habeat organum corporale, ſicut nec intellectus, voluntes, & intellectus ad eandem partem animæ reducentur, & ſic quandoque intellectus vel ratio ſumitur prout includit in ſe vtrumque & ſic dicitur, quod voluntas eſt in ratione, & ſecundum hoc rationale includens intellectum, & voluntatem diuiditur contra itraſcibile, & concupiſcibile. Vnde patet ſolutio ad tertium. ad 2.

Ad quartum dicendum, quod obiectum intellectus practici non eſt bonum, ſed verum relatum ad opus. ad 4.

Ad quintum dicendum, quod velle, & cognoſcere non ſunt actus vnius rationis, & ideo non poſſunt pertinere ad vnam potentiam, ſicut cognoſcere album, & dulce, vnde non eſt ſimile. ad 5.

ARTICVLVS VI.

Vtrum in homine ſit liberum arbitrium.

VIdetur quod non ſit in homine lib. arbitrium. Is enim, in quo eſt lib. arbitrium facit quod vult, & eius eſt velle, & non velle, ſed homo nec facit quod vult, dicitur enim Rom. 7. non enim quod volo bonum, hoc ego; ſed quod odi malum, illud facio, nec hominis eſt velle, & non velle, dicitur enim Ro. 9. non eſt volentis ſcilicet velle, neque currentis, ſcilicet currere, ergo in homine non eſt liberum arbitrium. p. p. 83. a. p. arg. p. & 2.

2 Præterea liberum eſt quod eſt cauſa ſui motus, quod ergo mouetur ab alio non eſt liberum, ſed Deus mouet voluntatem. Dicitur enim Prou. 21. cor regis in manu Dei, & quocunque voluerit, vertet illud. & Phil. 2. Deus eſt, qui operatur in nobis velle, & perficere, ergo homo non eſt lib. arbitrii. p. p. arg. 5.

3 Præterea quicunque eſt lib. arbitrii eſt dominus ſuorum actuum; ſed homo non eſt Dominus ſuorum actuum, præſertim meritoriorum, tum quia excedunt facultatem naturalem arbitrii, tum quia ad illos operãdos requiritur gratia aſſiſtens, quam multi non habent, tum quia vniuerſaliter dicitur Hier. quod non eſt in homine via eius, nec viri eſt, vt dirigat greſſus ſuos, tum quia omne quod mouet motum mouet ſicut inſtrumentum, vt patet per Comm. in 8. phyſ. inſtrumentum autem non eſt liberum ad agendum, cum non aget niſi ſecundum quod aliquis eo vtitur, cum ergo homo non operetur, niſi motus à Deo, videtur quod non ſit liberi arbitrij. p. p. arg. 4 q. 24. de ver. a. p. arg. 2. 6. 9. q. 24 de ver. a. p. arg. 3.

4 Præterea qualis vnuſquiſque eſt, talis finis videtur ei, ſed non eſt in noſtra poteſtate quod ſimus tales, vel tales: cum hoc homo ex natiuitate habeat ibid. a. [illegible]

&dependeat vt quibusdam videtur, ex dispositione stellarum. ergo non est in potestate nostra, vt hunc vel illum finem approbemur, & sequamur; sed omne iudicium de agendis fumitur ex fine, ergo non sumus liberi arbitrij.

p. 1. q. 23 a. 6 arg. p. 5 Præterea ita se habet finis ad eligibilia, sicut principia ad ea, quæ ex principiis consequuntur, vt patet in 7. eth. c. 8. sed ex principiis ex necessitate deducuntur conclusiones ergo ex fine de necessitate monetur homo ad eligendum, & sic non erit in agendo liberi arbitrij.

q. 6 de malo a. vn. arg. 9. 6 Præterea vbi est idem motiuum, & idem mobile, est & idem modus mouendi. Sed cum aliquis vult finem, & ea, quę sunt ad finem, idem est quod mouetur, scilicet voluntas, & idem est mouens; quia ea, quæ sunt ad finem non vult aliquis, nisi inquantum vult finem ergo est idem modus mouendi, vt scilicet, sicut aliquis ex necessitate vult finem vltimum, ita ex necessitate vult ea, quæ sunt ad finem.

p. 1. q. 19 a. 6 arg. 2. 7 Præterea electio consequitur iudicium rationis de agendis, Sed ratio ex necessitate iudicat de aliquibus, propter necessitatem præmissarum, ergo videtur, quod etiam electio ex necessitate sequitur, & per consequens, quod in homine non sit liberum arbitrium.

ibidem arg. 3. 8 Præterea si aliqua sunt penitus æqualia, non magis mouetur homo ad vnum, quam ad aliud: sicut famelicus, si habet cibum æqualiter appetibilem in diuersis partibus, & secundum æqualem distantiam, non magis mouetur ad vnum, quam ad alterum, vt Plato dixit, assignans rationem quietis terræ in medio, sicut dicitur in 2. cæli. t. 75 & 110. sed multo minus potest eligi quod accipitur vt minus, quam quod accipitur vt æquale, ergo si proponantur duo, vel tria, vel plura, inter quæ vnum maius appareat, impossibile est aliquod aliorum eligere, ergo ex necessitate eligitur illud, quod eminentius apparet. Sed omnis electio est de omni eo, quod videtur aliquo modo melius, ergo omnis electio est ex necessitate, & per consequens homo non habet liberum arbitrium, nam si haberet, libere eligeret.

q. 7 de malo a. vn arg. p. sed contra. Sed contra est quod dicitur. Eccl. 15. Deus ab initio constituit hominem, & reliquit eum in manu consilij sui: hoc autem non esset, nisi haberet liberam electionem. quæ est appetitus præconsiliati, vt dicitur in 5. Ethic. ergo homo habet libertatem in suis actibus.

q. de malo arg. 2. sed contra. 2 Præterea potentiæ rationales sunt ad opposita secundum Philosophum; sed voluntas est potentia rationalis: est enim in ratione, vt dicitur in 3. de ani. ergo voluntas se habet ad opposita, & non ex necessitate mouetur ad vnum.

arg. 3 sed contra. 3 Præterea secundum Philosophum in 3. & 6. eth. homo est dominus sui actus. & in ipso est agere, & non agere, sed hoc non esset, si non esset liberi arbitrij, ergo.

p. p. a. p. c. Respondeo dicendum, quod homo est liberi arbitrij: alioqui frustra essent consilia, exhortationes, præcepta, prohibitiones, præmia, & pænæ. Ad cuius euidentiam considerandum est, quod quædam agunt absque iudicio, sicut lapis mouetur deorsum, & similiter omnia cognitione carentia. Quædam autem agunt iudicio, sed non libero, sicut animalia bruta iudicat enim ouis videns lupum, eum esse fugiendum naturali iudicio & non libero; quia non ex collatione, sed ex naturali instinctu hoc iudicat: & simile est de quolibet iudicio brutorum animalium. Sed homo agit iudicio, quia per vim cognoscitiuam iudicat aliquid esse fugiendum, vel prosequendum, sed iudicium istud non est ex naturali instinctu in particulari operabili, sed ex collatione quadam rationis, & ideo agit libero iudicio, potens in diuersa ferri. Ratio enim circa contingentia habet viam ad opposita, vt patet in dialecticis syllogismis, & Rhetoricis persuasionibus. Particularia autem operabilia sunt quædam contingentia: & ideo circa ea iudicium rationis ad diuersa se habet, & non est determinatum ad vnum, & pro tanto necesse est, quod homo sit liberi arbitrij, ex hoc ipso, quod rationalis est.

Ad primum ergo dicendum, quod appetitus sensitiuus, & si obedit rationi, tamen potest in aliquo repugnare, concupiscendo contra illud, quod ratio dictat. Hoc ergo est bonum, quod homo non facit, cum vult, scilicet non concupiscere contra rationem, vt ait glossa Aug. super primum locum Apostoli Ad secundum locum dicendum, quod verbum illud Apostoli non sic est intelligendum, quasi homo non velit, & non currat libero arbitrio; Sed quia liberum arbitrium ad hoc non est sufficiens, nisi moueatur, & iuuetur a Deo. p. p. ad p. & 2.

Ad secundum dicendum, quod liberum arbitrium est causa sui motus, quia homo per liberum arbitrium seipsum mouet ad agendum. Non tamen hoc est de necessitate libertatis, quod sit prima causa sui id, quod liberum est: sicut nec ad hoc, quod aliquid sit causa alterius, requiritur, quod sit prima causa eius. Deus igitur est prima causa mouens & naturales causas, & voluntarias. Et sicut naturalibus causis, mouendo eas, non aufert, quin actus earum sint naturales: ita mouendo causas voluntarias, non aufert, quin actiones earum sint voluntariæ: Sed potius hoc in eis facit, operatur enim in vnoquoque secundum eius proprietatem. p. p. ad 3.

Ad tertium dicendum, quod homo est liberi arbitrii in suis electionibus. Vnde ad primam instantiam de opere meritorio dicendum, quod opus meritoriũ à non meritorio non distat in quid agere sed in qualiter agere. Nihil enim est, quod vnus homo meritorie agat, & ex charitate, quod alius non possit absque merito agere, aut velle. Et ideo hoc, quod homo nõ potest sine gratia agere opera meritoria nihil derogat perfectæ libertati, quia homo dicitur esse liberi arbitrii, secundum quod potest agere hoc vel illud, nõ secundum quod potest sic, vel sic agere quia secundũ Philosophum ille, qui nondum habet habitum virtutis, non habet in sua potestate agere taliter, qualiter virtuosus agit, nisi inquantum potest acquirere habitum virtutis. Gratiã autem, quæ opera meritoria facit, quamuis homo nõ possit libero arbitrio acquirere, potest tamen se ad gratiam habendam præparare, quæ ei a Deo non denegabitur, si fecerit quod in se est, & ideo non omnino est extra liberi arbitrii potestatem opera meritoria agere, quamuis ad hoc per se potestas lib. arbitrij non sufficiat, eo quod modus, qui ad meritum requiritur, facultatem naturæ excedit, non autẽ modus, qui est in operibus ex virtutibus politicis: nullus autem diceret, propter hoc hominẽ non esse liberi arbitrii, quia non potest taliter, vel eligere qualiter Deus, vel Angelus & sic patet ad secundam probationem. Ad tertiam dicendum, quod dicitur non esse in homine via eius quantum ad executiones electionum, in quibus homo impediri potest, velit, nolit. Electiones autem ipsæ sunt in nobis supposito tamen diuino auxilio. Vt enim dicit Greg. Nissenus in opere hominis duo est inuenire, scilicet electionem operum, & hæc semper in hominis potestate consistit, & operum gestionem, seu executionẽ: & hæc non semper est in hominis potestate. sed diuina prouidentia gubernante propositum hominis ad finem quandoque perducitur, quandoque vero non, & ideo homo non dicitur esse liber suarum actionũ q. 24. de ver. a. p. ad 2.

ſed liber ſuæ electionis, quæ eſt iudicium de agendis & hoc ipſum nomen liberum arbitrium demonſtrat. Ad quartum dicendum, quod inſtrumentum dupliciter dicitur. Vno modo proprie, quando ſcilicet aliquid ita ob altero mouetur quod non confertur ei à mouente aliquod principium talis motus: ſicut ſerra mouetur à carpentario; & tale inſtrumentum non eſt capax libertatis. Alio modo dicitur inſtrumentum magis commmiter, quidquid eſt mouens ab alio motum, ſiue ſit in ipſo principium ſui motus, ſiue non: & ſic ab inſtrumento non oportet, quod omnino eſcludatur ratio libertatis, quia poteſt aliquid eſſe ab alio motum, quod tamen ſe ipſum mouet, & ita eſt de voluntate humana.

p.p. ad 5. Ad quartum dicendum, quod qualitas hominis eſt duplex. Vna naturalis, & alia ſuperueniens Naturalis autem qualitas accipi poteſt, vel circa partem intellectiuam, vel circa corpus, & virtutes corpori annexas, ex eo igitur, quod homo eſt aliqualis qualitate naturali, quæ attenditur ſecundum intellectiuam partem, naturaliter homo appetit vltimum finem, ſcilicet beatitudinem; qui quidem appetitus naturalis eſt, & non ſubiacet libero arbitrio: ex parte vero corporis, & virtutum corpori annesarum, poteſt eſſe homo aliqualis complesionis, vel talis diſpoſitionis es quaeunque impreſſione corporearum cauſarum, quæ non poſſunt in intellectiuam partẽ imprimere, eo quod non eſt alicuius corporis actus. Igitur qualis vnuſquiſque eſt ſecundum corpoream qualitatem, talis finis videtur ei: quia ex huiuſmodi diſpoſitione homo inclinatur ad eligendum aliquid, vel repudiandum, ſed iſtæ inclinationes ſubiacent iudicio rationis, cui obedit inferior appetitus: Vnde per hæc libertati arbitrij non præiudicatur Qualitates autem ſuperuenientes ſunt ſicut habitus, & paſſiones, ſecundum quas aliquis magis inclinatur in vnũ, quam in alterum, tamen iſtæ etiam inclinationes ſubiacent iudicio rationis: & huiuſmodi etiam qualitates ei ſubiacent, inquantum in nobis eſt tales qualitates acquirere, vel cauſaliter, vel diſpoſitione, vel à nobis excludere, & ſic nihil eſt, quod libertati arbitrij repugnet.

p 2. q. 13 a. 6. ad p. Ad quintum dicendum, quod non ſemper ex principiis ex neceſſitate procedit concluſio, ſed tunc ſolum, quando principia non poſſunt eſſe vera, ſi concluſio non ſit vera & ſimiliter non oportet, quod ſẽper ex fine inſit homini neceſſitas ad eligendum ea, quæ ſunt ad finem; quia non omne, quod eſt ad finem tale eſt, quod ſine eo finis haberi non poſſit, aut ſi tale ſit, non ſemper ſub tali ratione conſideratur.

q. 2. 4 de ver. a p. ad 9 Ad ſextum dicendum, quod, quando ad finem non poteſt perueniri, niſi vna via; tunc eadem ratio eſt volendi finem, & ea, quæ ſunt ad finem, ſed ita non eſt in propoſito, nam multis viis perueniri poteſt ad beatitudinem, & ideo licet homo ex neceſſitate velit beatitudinem, nihil tamen eorum, quæ ab beatitudinem ducunt, ex neceſſitate vult.

p. 2 ad 2. Ad ſeptimum dicendum, quod ſententiæ ſiue iudicium rationis de rebus agendis eſt circa contingentia, quæ à nobis fieri poſſunt, in quibus concluſiones non ex neceſſitate ſequuntur ex principiis neceſſariis abſoluta neceſſitate, ſed neceſſariis ſolum ex conditione. vt ſi currit, mouetur.

q. 24. de ver. ad 17. Vel dic, quod iudicium, cui tribuitur libertas, eſt iudicium electionis, non autem iudicium, quo ſententiat homo de concluſionibus in ſcientiis ſpeculatiuis, nam ipſa electio eſt quaſi quædam ſcientia de præconſiliatis.

p. 2 ad 3. Ad octauum dicendum, quod nihil prohibet, ſi aliqua duo æqualia proponantur ſecundum vnam conſiderationem, quin circa alterum conſideretur aliqua conditio, per quam emineat, & magis flectatur voluntas in ipſum, quam in aliud.

ARTICVLVS VII.

Vtrum liberum arbitrium ſit in brutis.

VIdetur quod liberum arbitrium ſit etiam in brutis. Secundum hoc enim dicimur eſſe liberi arbitrii, quod actus noſtri ſunt voluntarii, ſed voluntario & pueri, & bruta communicant, ſecundum Philoſophum in 3. Ethic ergo liberum arbitrium eſt in brutis. q. 24. de ver. a 2. arg. p.

2 Præterea ſecundum Philoſophum in 8. phyſic. in omni eo, quod mouet ſeipſum, eſt moueri, & non moueri; ſed bruta mouent ſeipſa ergo in eis eſt moueri, & non moueri, ſed hoc dicimur eſſe liberi arbitrij, quod in nobis eſt agere aliquid, vt patet per Greg. Niſſ. & Dam. ergo in brutis eſt liberum arbitrium. arg. 2.

3 Præterea liberum arbitrium duo importat, ſcilicet iudicium, & libertatem, quorum vtrumque eſt inuenire in brutis, habent enim aliquod iudicium de agendis, quod patet ex hoc, quod vnum proſequuntur, & aliud fugiunt, habent etiam libertatem, cum poſſint mouere, & moueri, ergo in eis eſt liberum arbitrium. arg 3.

4 Præterea illud dicitur eſſe liberum, quod non eſt obligatum alicui: ſed anima bruti non eſt obligata ad alterum oppoſitorum, quia potentia ipſius non eſt determinata ad vnum, ſicut potentiæ rerum naturalium, quæ ſemper idem faciunt, ergo anima bruti habet liberum arbitrium. arg 5.

5 Præterea pæna non debetur niſi ei, qui habet liberum arbitrium, ſed in veteri lege frequenter inuenitur pæna inflicta brutis, ſicut Exod. 19, patet de beſtia tangente montem, & 21. de boue cornupeta, ergo bruta videntur eſſe liberi arbitrii. arg 6.

6 Præterea hoc eſt ſignum, quod homo eſt liberi arbitrij, vt ſancti dicunt, quia præceptis ad bonum inſtigatur, & à malo retrahitur, videmus autem bruta allici beneficiis, & moueri præceptis, aut terreri minis ad aliquid agendum, vel dimittendum, ergo idem quod prius. arg. 7.

7 Præterea diuinum præceptum non datur niſi habenti liberum arbitrium; ſed diuinum præceptum datur bruto. Vnde Ionæ 3. ſecundum aliam litteram dicitur, quod præcepit dominus vermi, & percuſſit ederam, ergo bruta habent liberum arbitrium. arg. 8.

Sed contra ex hoc videtur homo eſſe ad imaginem Dei, quod eſt liberi arbitrij, vt dicunt Damaſc & Bern. ſed bruta non ſunt ad imaginem Dei, ergo non ſunt liberi arbitrij. arg. p. ſed contra

2 Præterea omne, quod eſt liberi arbitrij, agit, & non ſolum agitur, ſed bruta non agunt, ſed aguntur, vt dicit Dam. in 2. lib. ergo bruta non ſunt liberi arbitrij. arg. 2.

Reſpondeo dicendũ, quod bruta nullo modo ſunt liberi arbitrii. Ad cuius euidentiam ſciendum eſt, quod cum ad operationem noſtram tria concurrant, ſcilicet cognitio, appetitus, & ipſa operatio, tota ratio libertatis ex modo cognitionis dependet. Appetitus enim cognitionem ſequitur, cum appetitus non ſit niſi boni, quod ſibi per vim cognitiuam proponitur: & quod quandoque appetitus videatur cognitionem non ſequi, hoc ideo eſt, quia non circa idem accipitur appetitus, & cognitionis iudicium; eſt enim appetitus de particulari operabili, iudicium vero rationis quandoque eſt de aliquo vniuerſali, quod eſt quandoque contrarium appetitui. Sed iudiciũ de hoc q. 24. de ver. a. 2. c.

particulari operabili, vt nunc, nunquam potest esse contrarium appetitum. Qui enim vult fornicari, quãuis sciat in vniuersali, fornicationem malum esse, tamen iudicat sibi, vt tunc fornicationis actum bonum esse, & sub specie boni ipsum eligit. Nullus enim intendens ad malũ operatur, vt Dionysius dicit. Appetitum autem, si non sit aliquid prohibens, sequitur motus, vel operatio: & ideo si iudicium cognitiuæ non sit in potestate alicuius, sed sit aliunde determinatum, nec appetitus erit in potestate eius, & per consequens nec motus, vel operatio absolute. Iudicium autem est in potestate iudicantis, secundum quod potest de suo iudicio iudicare; De eo enim, quod est in nostra potestate, possumus iudicare, Iudicare autem de suo iudicio solius rationis est, quæ super actum suum reflectitur, & cognoscit habitudines rerum, de quibus iudicat, & per quas iudicat: vnde totius libertatis radix est in ratione constituta. Vnde secundum quod aliquid se habet ad rationem, & sic se habet ad liberum arbitrium; Ratio autem plene, & perfecte inuenitur solum in homine: vnde in eo solum liberum arbitrium plenariè inuenitur. Bruta autem habent aliquam similitudinem rationis, inquantum participant quandam prudentiam naturalem, secundum quod natura inferior attingit aliquo aliter ad id, quod est naturæ superioris, quæ quidem similitudo est secundum quod habent iudicium ordinatum de aliquibus. Sed hoc iudicium est eis ex naturali æstimatione, non ex aliqua collatione, cum rationem sui iudicij ignorent; propter quod huiusmodi iudicium non se extendit ad omnia, sicut iudicium rationis, sed ad quædam determinata, & similiter in eis est quædam similitudo liberi arbitrij, inquantum possunt agere, vel non agere vnum, & idem secundum suum iudicium, vt sic sit in eis quasi quædam conditionata libertas; possunt enim agere, si iudicant agendum esse, vel non agere, si non iudicant. sed quia iudicium eorum est determinatum ad vnum, per consequens & appetitus, & actio ad vnum determinatur: vnde secundum Aug. 11. super Gen. ad litt. mouentur visis, & secundum Damasc. aguntur passionibus: quia scilicet naturaliter de tali viso, & de tali passione sic iudicant, vnde necesse habent ab ipsa visione alicuius rei, vel à passione insurgente moueri ad fugiendum, vel prosequendum, sicut ouis viso lupo necesse habet timere, & fugere, & canis insurgente passione iræ necesse habet latrare, & prosequi ad nocendum, sed homo non necessario mouetur ab his, quæ sibi occurrunt, vel à passionibus insurgentibus, quia potest ea accipere, vel refugere, & ideo homo est liberi arbitrij, non autem bruta.

ad. p. Ad primum ergo dicendum, quod voluntarium ponitur à Philosopho in brutis non secundum quod conuenit cum voluntate, sed secundum quod opponitur violento, vt sic dicatur voluntarium esse in brutis, vel pueris, quia sua sponte aliquid faciunt, non propter vsum liberæ electionis.

ad. 2. Ad secundum dicendum, quod potentia motiua brutorum secundum se considerata non magis inclinatur ad vnum oppositorum, quam ad alterum: & sic dicitur, quod possunt moueri, & non moueri, sed iudicium, quo applicatur potentia motiua ad alterum oppositorum est determinatum, & sic non sunt lib. arbitrij.

ad. 4. Ad tertium dicendum, quod quamuis in brutis sit quædam indifferentia actionum, tamen non potest proprie dici, quod sit in eis libertas actionum, siue agendi, siue non agendi; tum quia actiones eum per corpus exerceantur, cogi possunt, vel prohiberi, non solum in brutis, sed etiam in hominibus: Vnde nec ipse homo dicitur liber actionis suæ; tum etiam quia, quamuis sit indifferentia ad agere, & non agere in bruto, considerata ipsa actione secundum seipsam, tamen considerato ordine eius ad iudicium, à quo prouenit, quod est determinatum ad vnum, etiam ad ipsas actiones obligatio quædam deriuatur, vt non possit in eis inueniri ratio libertatis absolute. Tamen dato, quod in eis esset libertas aliqua, & iudicium aliquod, non tamen sequeretur, quod inesset libertas iudicij, cum iudicium eorum sit naturaliter determinatum ad vnum.

Ad quartum dicendum, quod quamuis potentia motiua in brutis non sit determinata ad vnum: tamen iudicium eorum de agendis est determinatum ad vnum, vt dictum est. ad 5.

Ad quintum dicendum, quod cum bruta sint facta in obsequium hominis, secundum hoc de brutis disponimus, quod hominibus expedit, propter quos facta sunt: puniuntur ergo bruta lege diuina non propter hoc, quod ipsa peccent, sed propter hoc, quod ex eorum pœna homines puniantur in eorum possessione, vel terreantur ex ipsa pœnæ acerbitate, vel etiam instruantur ex mysterij significatione. ad 6.

Ad sextum dicendum, quod tam homines, quam bruta beneficijs inducuntur & flagellis prohibentur, vel præceptis, & prohibitionibus, sed diuersimode, quia in potestate hominum est, vt eisdem rebus similiter repræsentatis, siue sint præcepta, & prohibitiones, siue sint beneficia, & flagella eligant, vel fugiant iudicio rationis. Sed in brutis est iudicium naturale determinatum ad hoc, quod id, quod vno modo proponitur, vel occurit, eodem modo accipiatur, vel fugiatur. Contingit autem ex memoria præteritorum beneficiorum, vel flagellorum, vt bruta aliquid apprehendant quasi amicum, & prosequendum, vel sperandum, & aliquid quasi inimicum, & fugiendum, vel timendum: & ideo post flagella ex passione timoris, quæ inde eis insurgit, inducuntur ad obediendum nutui instructoris. Nec est necessarium huiusmodi brutis fieri propter libertatem arbitrij, sed propter indifferentiam actionum. ad. 7.

Ad septimum dicendum, quod secundum Aug. super Genes. ad litt. præceptum diuinum brutis factum non ita factum esse credendum est, vt vox aliqua iussionis de nube facta sit eis aliquibus verbis, quæ rationales animæ audientes intelligere, atque obedire solent. Non enim hoc acceperunt, vt possint, bestiæ, vel aues. In suo tamen genere obtemperant Deo, non rationalis voluntatis arbitrio. Sed sicut ille mouet omnia temporibus opportunis, non ipse temporaliter motus, mouentur bruta temporaliter, vt iussu eius. ad. 8.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum liberum arbitrium sit potentia, vel non.

Videtur quod liberum arbitrium non sit potentia. Dicit enim Aug. quod lib. arbitrium est facultas voluntatis, & rationis. Facultas autem nominat facilitatem potestatis, quæ est ex habitu, quia secundum eundem Aug. habitus est, quo facile quis agere potest, ergo liberum arbitrium non est potentia, sed habitus. p. p. q. 83. a. 2. arg. 1. q. 24. de ver. a. 4. arg. p.

4 Præterea dicit D. Bern. quod liberum arbitrium est habitus animi liber sui, ergo liberum arbitrium non est potentia, sed habitus. p. p. arg. 2. q. de ver. arg. p.

3 Præterea liberum arbitrium nihil est aliud, p. p. arg. p.

p p ar p.8. quam liberum iudicium. Iudicium autem non nominat potentiam, sed actum, ergo liberum arbitrium non est potentia.

p p.arg a q 24. de ver. arg.6. 4 Præterea nulla potentia naturalis tollitur per peccatum: Sed liberum arbitrium tollitur per peccatum August. enim dicit, quod homo male vtens libero arbitrio, & se perdidit, & ipsum, ergo liberum arbitrium non est potentia.

q. de ver. arg 4. 5 Præterea secundum Philosophum 2. eth. habitus sunt secundum quos nos aliqualiter agimus; Sed liberum arbitrium non solum nominat, id quo agimus, sed etiam id quo aliqualiter agimus, scilicet libere, ergo liberum arbitrium nominat habitum.

p p arg. sed contra q de ver. arg. p sed contra. Sed contra secundum Philosophum. 2. eth. tria sunt in anima, potentia, habitus, & passio, liberum autem arbitrium non est passio, cum sit in superiori parte animæ, passio autem, & passibilis qualitas sunt solum circa partem animæ sensitiuam. Similiter non est habitus, cum sit subiectum gratiæ, habet enim se ad gratiam, vt dicit August. vt equus ad sessorem, habitus vero non potest alterius esse subiectum, ergo relinquitur, quod liberum arbitrium sit potentia.

q de ver arg 2 sed cõtra. 2 Præterea hoc videtur inter habitum, & potentiam distare, quod potentia, quæ se ad opposita habet, per habitum determinatur ad vnum; sed liberum arbitrium nominat aliquid ad opposita se habens, nullo modo determinatum ad vnum, ergo liberum arbitrium est potentia.

p.p.c. Respondeo dicendum, quod quamuis liberum arbitrium nominet quendam actum, secundum propriam significationem vocabuli, secundum tamen communem vsum loquendi, liberum arbitrium dicimus id, quod est huius actus principium, scilicet, quo homo libere iudicat. Principium autem actus in nobis est & potentia, & habitus. Dicimur enim aliquid cognoscere & per scientiam, & per intellectiuam potentiam. oportet ergo quod liberum arbitrium vel sit potentia, vel habitus, vel sit potentia cum aliquo habitu. Quod autem non sit habitus, neque potentia cum habitu, manifeste apparet ex duobus. Primo quidem, quia si est habitus, oportet quod sit habitus naturalis. Hoc enim est naturale homini, quod sit liberi arbitrij. Nullus autem habitus naturalis adest nobis ad ea, quæ subsunt libero arbitrio, quia ad ea, respectu quorum habemus habitus naturales, naturaliter inclinamur, sicut ad assentiendum primis principijs. Ea autem, ad quæ naturaliter inclinamur, non subsunt libero arbitrio sicut patet de appetitu beatitudinis. Vnde contra propriam rationem liberi arbitrij est, quod sit habitus naturalis. Contra naturalitatem autem eius est, quod sit habitus non naturalis. Et sic relinquitur, quod nullo modo sit habitus. Secundo hoc apparet, quia habitus dicuntur, secundum quos nos habemus ad passiones vel ad actus bene, vel male, vt dicitur in 2 eth c.6. Nam per temperantiam bene nos habemus ad concupiscentias, per intemperantiam autem male; per scientiam etiam bene nos habemus ad actum intellectus, dum verum cognoscimus: per habitum vero contrarium, male: liberum autem arbitrium indifferenter se habet ad bene eligendum, vel male. Vnde impossibile est, quod liberum arbitrium sit habitus. Relinquitur ergo quod sit potentia

q de ver. ad p. Ad primum ergo dicendum, quod aliquid dicitur esse facile dupliciter. Vno modo propter remotionem impedimentorum. Alio modo propter appositionem adiutorij. Facilitas igitur pertinens ad habitum est per adiutorij appositionem: nam habitus inclinat potentiam ad actum, hanc autem facilitatem non nominat liberum arbitrium, eo quod quantum est de se non inclinatur magis ad vnum, quam ad aliud, sed nominat facilitatem, quæ est per remotionem impedimenti, eo quod liberum arbitrium non impeditur aliquo cogente a propria operatione; & ideo Aug. proprie liberum arbitrium facultatem nominauit non facilitatem, quia facultas hoc importare videtur, vt aliquid sit in potestate facultatem habentis Vel dic, quod facultas nominat quandoque potestatem expeditam ad operandum, & sic facultas ponitur in definitione liberi arbitrij. P.P. ad 3.

Ad secundum dicendum, quod Bern. accipit habitum, non secundum quod diuiditur contra potentiam, sed secundum quod significat habitudinem quandam, qua aliquo modo se aliquis habet ad actũ, quod quidem est tam per potentiam, quam per habitum, nam per potentiam homo se habet, vt potens operari, per habitum autem, vt aptus ad operandum bene, vel male: vnde sumit habitum improprie pro quacunque facilitate. p.p. ad 2. q. de ver ad 9.

Ad tertium dicendum, quod consuetum est potentiam significare nomine actus, & sic per hunc actum, qui est liberum iudicium, nominatur potentia, quæ est huius actus principium: alioquin, si liberum arbitrium nominaret actum, non semper maneret in homine. P.P. ad p.

Ad quartum dicendum quod homo peccando liberum arbitrium dicitur perdidisse. non quantum ad naturalem libertatem quæ est a coactione, sed quantum ad libertatem, quæ est a culpa. Vel dic, quod homo male vtendo libero arbitrio non totaliter ipsum perdidit sed quantum ad aliquid, quia scilicet post peccatum non potest esse sine peccato, sicut poterat ante peccatum. p p ad 3. q. 24 de ver. ad 6.

Ad quintum dicendum, quod in actu duplex modus potest considerari, Vnus, qui pertinet ad rationem habitus, sicut cum bene, vel male aliquid agitur. Alius, qui pertinet ad rationem potentiæ, sicut cognoscere immaterialiter conuenit intellectui ex ipsa natura potentiæ, modus igitur importatus in hoc, quod dico, libere iudicare non pertinet ad aliquem habitum superadditum, sed ad ipsam potentiæ rationem. q. de ver. ad 4.

ARTICVLVS IX.

Vtrum liberum arbitrium sit potentia appetitiua.

Videtur quod liberum arbitrium non sit potentia appetitiua, sed cognoscitiua. Dicit enim Damasc. lib. 2. de fid. orthod c.7. quod cum rationali confestim comitatur liberum arbitrium: sed ratio est potentia cognoscitiua, ergo liberum arbitrium est potentia cognoscitiua. p.p.q. 83 a.3 arg p.

2 Præterea liberum arbitrium dicitur quasi liberum iudicium: sed iudicare est actus potentiæ cognoscitiuæ, ergo liberum arbitrium est potentia cognoscitiua. arg. 2.

3 Præterea ad liberum arbitrium præcipue pertinet electio, sed electio videtur ad cognitionem pertinere, quia electio videtur quandam comparationem vnius ad alterum importare, quod est proprium cognoscitiuæ virtutis, ergo liberum arbitrium est potentia cognoscitiua arg. 3.

Sed contra est, quod Philosophus dicit in 3. Eth. cap. 2 quod electio est desiderium eorum, quæ sunt in nobis. Sed desiderium est actus appetitiuæ virtutis ergo & electio: liberum autem arbitrium est secundum quod eligimus, ergo liberum arbitrium est virtus appetitiua. arg. sed contra.

p.p.c. Respondeo dicendum, quod proprium liberi arbitrij est electio, ex hoc enim dicimor liberi arbitrij, quod possumus vnum recipere alio recusato, quod est eligere, & ideo nat orani liberi arbitrij ex electinne cõliderate oportet Ad electionem autẽ concurrit aliqoid ex parte cognitiuæ virtutis, & aliquid ex parte appetitiuæ, ex parte autẽ cognitiuæ teqoiritur cõsiliõ. per quod deiudicatur quid sit alteri præferendum: ex parte autem appetitiuæ requiritur, quod appetendo acceptetor, quod per consilium dijudicatur, & iden Arist 10 6 Eth. c. 2. sob dobio relioquit, vtrum principalius pertinear electio ad vim appetitiuam, vel ad vim cognitiuam: dicit enim, quod electio, vel est appetitus intellectiuos, vel intellectus appetitiuus. Sed in 3. Eth. c. 2. in hoc magis declinar, quod sit appetitus intellectiuut. nominans electionem desideriom consiliabile; & huius ratio est, quia propriom obiectum electionis est illud, quod est ad finem: hoc autem inqoantum buiosmodi habet rationem boni, quod dicitor vtile. Vnde, cum booom inquaotom huiusmodi, sit obiectum appetitus, sequitur, quod electio sit principaliter actus appetitiuæ virtutis, & sic liberum arbitriom est appetitiua potentia.

p.p.ad.p. Ad primum ergo dicendum, quod potentiæ appetitiuæ concomitantur apprehensiuas, & secundum hoc dicit Damasc. quod cum rationali confestim concomitatut liberum arbitrium.

p.p.ad 2. Ad secundum dicendum. quod iudicium est quasi conclusio, & determioatio consilij. Determinatur autem consilium primo quidem per sententiam rationis & secundo per acceptationem appetitus. Vode Philosophus dicit in 3. Eth. lib. 3. c. 3. quod ex consiliatis iudicantes desideramur secundum consilium.

p.p.ad 3. Ad oonum dicendum, quod ista collatio, qoæ importatur in nomine electionis, pertinet ad consiliom præcedens, quod est rationis. Appetitus enim, quamuis non sit collatiuus, tamen inquantum à vi cognitiua conferente mouetur, habet quandam collationis similitudinem, dum vnum alteri præoptat.

ARTICVLVS X.

Vtrum liberum arbitrium sit voluntas, vel alia potentia distincta à voluntate.

f.p.q.83.a.4 arg.p. Videtur quod liberum arbitrium sit alia potentia à voluntate. Dicit enim Damasc. lib. 2. c. 22. quod aliud est Thelisis, aliud Bulisis; Thelisis autem est voluotas, Bulisis autem videtur liberum arbitriom, quia Bulisis secundum ipsum est voluntas, quæ est circa aliquid, quasi vnit per compatationem ad alterum, ergo videtur, quod liberum arbitrium sit alia potentia à voluntate.

arg. 2. 2 Præterea potentiæ cognoscuntur per actus: sed eligere, qood est actus liberi artibitrij, est aliud quam velle, qood est actus voluntatis, vt patet per Philosophum 3. Eth cap. 2. ergo lib. arbitrium est alia potentia à volontate.

arg 3. 3 Præterea voluntas est appetitus intellectiuus, sed ex parte intellectus sunt duæ potentiæ, scilicet agens. & possibilis, ergo etiam ea parte appetitus intellectiui debet esse aliqua potentia præter voluntatem, & hæc oon videtur esse nisi liberum arbitrium, ergo liberum arbitrium est alia potentia præter volontatem.

p. arg. sed contra. Sed cootra est, quod Damasc. dicit in 3. lib. c. 14. quod liberum arbitrium nihil aliud est, quam voluntas.

3 2 4 deve. 6 arg 2. sed contra. 2 Præterea Philosophus dicit in 3 Eth. quod electio est appetitus præconsiliati, electio autem est actus liberi arbitrii, ergo lib. arbitrium est potentia appetitiua, sed non est appetitus inferior. qui diuiditur per irascibilem, & concupiscibilem, sic enim bruta haberent liberum arbitrium. ergo est appetitus superior, & hic est voluntas secundum Philosophom in 3. de ani. ergo liberum arbitrium est voluntas.

Respondeo dicendum, quod potentiae appetitiuas oportet esse proportionatas potentiis apprehensiuis: sicut autem ex parte apprehensionis intellectiuæ se habent intellectus, & ratio: ita ex parte appetitus intellectiui se habent volontas, & liberum arbitrium: quod nihil aliud est quam vis electiua, & hoc patet ex habitudine, & obiectorum, & actuum. Nam intelligere importat simplicem acceptionem alicuius rei. Vnde intelligi dicontur proptie principia, quæ sine collatiooe per se ipsa cognoscuntur Ratiocinari autẽ proprie est deuenire ex vno in cognitionem alterius. Vnde proprie de conclusionibus ratiocinamur, qoæ ex principiis innotescunt Similiter ex parte appetitus velle importat simplicem appetitum alicuius rei. Vnde voluntas dicitor esse de fine, qui propter se appetitur, eligere autem est appetere aliquid propter alterum consequendom: vnde proprie est eorum, quæ sunt ad finem: Sicut autem se habet in cognitiuis principium ad conclusionem, cui propter principia assentimur, ita in appetitiuis se habet finis ad ea, quæ sunt ad finem, quæ propter finem appetuntur. Vnda manifestum est. quod sicut se habet intellectus ad rationem, ita se habet voluntas ad vim electiuam, idest ad liberum arbitrium: ostensum autem est supra, quod eiusdem potentiæ est intelligere, & ratiocinari sicut eiusdem virtutis est quiescere, & moueri. Vnde eiusdem etiam potentiæ est velle, & eligere, & propter hoc voluotas, & liberum arbitrium non sunt duæ potentiæ, sed vna. p.p.c.

Ad primum ergo dicendum quod Bulisis distinguitur à Thelisi, non propter diuersitatem potentiarom, sed propter differentiam actuum. p.d.ad p.

Ad secundum dicendum, quod electio, & voluntas, id est ipsum velle sunt diuersi actus, sed tamen pertinent ad eandem potentiam, sicut etiam intelligere & ratiocinari, vt dictum est. ad 2.

Ad tertium diceodum, quod intellectus comparatur ad voluntatem, vt mouens: & ideo non oportet in voluntate distinguere agens, & possibile. ad 3.

QVÆSTIO XCIV.

De potentia intellectiua.

Deinde considerandum est de potentia intellectiua.

CIRCA QVAM QVÆRVNTVR Octo.

Primo vtrum intellectus sit potentia animæ, vel eius essentia

2 *Vtrum intellectus sit potentia passiua.*

3 *Vtrum necesse sit ponere intellectum agentem.*

4 *Vtrum intellectus agens sit aliquid animæ.*

5 *Vtrum intellectus agens sit vnus omnium.*

6 *Vtrum ratio superior, & inferior sint diuersæ potentiæ.*

7 *Vtrum intellectus practicus, & speculatiuus sint diuersæ potentiæ.*

8 *Vtrum intellectus possibilis sit vnus in omnibus hominibus.*

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum intellectus sit potentia animæ: vel eius essentia.

q. de ani. a. 12, arg. 14. VIdetur quod intellectus non sit aliqua potentia animæ, sed sit ipsa eius essentia. Dicit enim Philosophus in 2. de ani. quod anima est actus primus, sicut scientia. Sed scientia est immediatum principium actus secundi, qui est considerare, ergo anima est immediatum principium considerationis, sed anima est immediatum principium considerationis per intellectum, ergo intellectus est ipsa essentia animæ rationalis, & sic non erit intellectus potentia animæ.

arg. 5. 2 Præterea nullum accidens excedit suum subiectum; sed intellectus excedit animã rationalem; non enim se solam intelligit anima, sed etiam alia, ergo intellectus non est accidens animæ rationalis, sed eius substantia.

arg. 10. 3 Præterea idem est principium essendi, & operandi: sed anima rationalis est principium essendi secundum seipsam, quia secundum suam essentiam est forma; ergo sua essentia est principium operandi: est autem principium intelligendi per intellectum, ergo intellectus est essentia animæ.

p. p. q. 79. a. p. arg. 4. 4 Præterea ex hoc conuenit alicui substantiæ, quod sit intellectiua, quia est immaterialis; Sed anima est immaterialis per suam essentiam, ergo videtur, quod anima per suam essentiam sit intellectiua.

p. p. arg. sed contra. Sed contra est, quod Philosophus ponit intellectiuam potentiam animæ, vt patet in 2. de ani. t. 27.

p. p. c. Respondeo dicendum, quod necesse est dicere secundum præmissa, quod intellectus sit aliqua potentia animæ, & non ipsa essentia animæ. Tunc enim solum immediatum principium operationis est ipsa essentia rei operantis, quando ipsa operatio est eius esse. Sicut enim potentia se habet ad operationem vt suum actum, ita se habet essentia ad esse: In solo Deo autem idem est intelligere, quod suum esse. Vnde in solo Deo intellectus est eius essentia; in alijs autem creaturis intellectualibus intellectus est quædam potentia intelligentis.

q. de ani. ad 14. Ad primum ergo dicendum, quod similitudo inter animam, & scientiam attenditur, quod vtraque est actus primus, non autem quantum ad omnia. Vnde non oportet, quod anima sit immediatum principium operationum, sicut scientia.

ad 5. Ad secundum dicendum, quod accidens non excedit suum subiectum in essendo, excedit tamen in agendo. Calor enim ignis exteriora calefacit, & secundum hoc potentiæ animæ excedunt ipsam, in quantum anima intelligit, & diligit non solum se, sed etiam alia.

ad 10. Ad tertium dicendum, quod anima est principium operandi, sed primum, non proximum: operantur enim potentiæ virtute animæ: sicut & qualitates elementorum in virtute formarum substantialium.

p. p. ad 4. Ad quartum dicendum, quod ipsa immaterialitas substantiæ intelligentis creatæ non est eius intellectus, sed ex immaterialitate habet virtutem ad intelligendum. Vnde non oportet, quod intellectus sit substantia animæ, sed eius virtus, & potentia.

ARTICVLVS II.

Vtrum intellectus sit potentia passiua.

VIdetur quod intellectus sit potentia passiua. Patitur enim vnumquodque secundum materiam, & agit ratione formæ, sed virtus intellectiua consequitur immaterialitatem substantiæ intelligentis. ergo videtur, quod intellectus non sit potentia passiua. p. p. q. 79 a. 2 arg. p.

2 Præterea potentia intellectiua est incorruptibilis, vt supra dictum est, Sed intellectus, si est passiuus est corruptibilis. vt dictum est 3. de ani t. 20. ergo potentia intellectiua non est passiua.

3 Præterea agens est nobilius patiente, vt dicit Arist. 3. de ani. t. 19 Potentiæ autem omnes vegetatiuæ partis sunt actiuæ, quæ tamen sunt infimæ inter potentias animæ. ergo multo magis potentiæ intellectiuæ, quæ sunt supremæ, omnes sunt actiuæ. arg. 3.

4 Præterea quod habet aliquam operationem, illud est actiuum, non passiuum. Sed intellectus habet aliquam operationem, puta intellectionem, ergo est potentia actiua. q. 16 de ver. a. p. arg. 3.

Sed contra est, quod Philosophus dicit in 3. de ani t. 12, quod intelligere est pati quoddam. p. p. arg sed contra.

Respondeo dicendũ, quod pati tripliciter dicitur. p. p. a. 2. c. Vno modo propriissime, scilicet quãdo aliquid remouetur ab eo quod conuenit sibi secundum naturam, aut secundum propriam inclinationem, sicut cum aqua frigiditatem amittit per calefactionem: cũ homo ægrotat, aut tanatur. Secundo modo minus proprie dicitur aliquis pati ex eo, quod aliquid ab ipso abijcitur, siue sit ei conueniens, siue non conueniens. Et secundum hoc dicitur pati non solum qui ægrotat, sed etiam qui sanatur: non solum qui tristatur, sed etiam qui lætatur, vel quocunque modo aliquis alteretur, vel moueatur. Tertio dicitur aliquis pati communiter, ex hoc solo, quod id quod est potentia ad aliquid, recipit illud, ad quod erat in potentia, absque hoc, quod aliquid abijciatur. Secundum quem modum omne, quod exit de potentia in actũ, potest dici pati, etiam cum perficitur, & sic intelligere nostrum est pati. Quod quidem hac ratione apparet: intellectus enim habet operationem circa ens in vniuersali: Considerari ergo potest, vtrum intellectus sit in actu, vel potentia ex hoc, quod consideratur, quomodo intellectus se habeat ad ens vniuersale. Inuenitur enim aliquis intellectus, qui ad ens vniuersale se habet, sicut actus totius entis: Talis est intellectus diuinus, quia est Dei essentia, in qua originaliter, & virtualiter totum ens præexistit, sicut in prima causa: & ideo intellectus diuinus non est in potentia, sed est actus purus. Nullus autem intellectus creatus potest se habere vt actus respectu totius entis vniuersalis, quia sic oporteret, quod esset ens infinitum. Vnde omnis intellectus creatus per hoc ipsum, quod est, non est actus omnium intelligibilium, sed comparatur ad ipsa intelligibilia, sicut potentia ad actum. Potentia autem dupliciter se habet ad actum. Est enim quædam potentia, quæ semper est perfecta per actum, sicut dicimus de materia corporum cælestium. Quædam autem potentia est, quæ non semper est in actu, sed de potentia procedit in actum, sicut inuenitur in generabilibus, & corruptibilibus. Intellectus igitur angelicus semper est in actu suorum intelligibilium, propter propinquitatem ad primum intellectum, qui est actus purus. Intellectus autem humanus, qui est infimus in ordine intellectuum, & maxime remotus à perfectione

dinis intellectus, est in potentia respectu intelligibilium, & in principio est sicut tabula rasa, in qua nihil est scriptum, vt Philosophus dicit in 3. de ani. t. 14. quod manifeste apparet ex hoc, quod in principio sumus intelligentes solum in potentia: postmodum autem efficimur intelligẽtes in actu. Sic igitur patet, quod intelligere nostrum est quoddam pati secundum tertium modum passionis, & per consequens intellectus est potentia passiua.

p.p. ad p. Ad primum ergo dicendum, quod obiectio illa procedit de primo, & secundo modo passionis, qui sunt proprij materiæ primæ. Tertius autem modus passionis est cuiuscunque in potentia existentis, quod in actum reducitur.

p.p. ad 2. Ad secundum dicendum quod intellectus passiuus secundum quosdam dicitur appetitus sensitiuus, in quo sunt animæ passiones, qui etiam in 1. Eth. c. vlt. dicitur rationalis per participationem, quia obedit rationi, secundum alios autem intellectus passiuus dicitur virtus cogitatiua, quæ nominatur ratio particularis, & vtroque modo passiuum accipi potest secundum primos duos modos passionis, inquantum talis intellectus sic dictus est actus alicuius organi corporalis. Sed intellectus, qui est in potentia ad intelligibilia, (quem Aristoteles ob hoc nominat intellectum possibilem) non est passiuus, nisi tertio modo: quia non est actus organi corporalis, & ideo est incorruptibilis.

p.p. ad 3. Ad tertium dicendum, quod agens est nobilius patiente, si ad idem actio, & passio referantur, non autem semper, si ad diuersa. Intellectus autem est vis passiua respectu totius entis vniuersalis. Vegetatiuum autem est actiuum respectu cuiusdam entis particularis, scilicet corporis coniuncti. Vnde nihil prohibet huiusmodi passiuum esse nobilius tali actiuo.

q. 16. de ver. a. 2. ad 13. Ad quartum dicendum, quod non distinguitur potentia actiua à passiua ex hoc, quod habet operationem, quia cum cuiuslibet potentiæ animæ tam actiuæ, quam passiuæ sit operatio aliqua, quælibet potentia animæ esset actiua. Cognoscitur autem earum distinctio per comparationem potentiæ ad obiectum. Si enim obiectum se habeat ad potentiam, vt patiens, & transmutatum, sic erit potentia actiua: si autem è conuerso se habeat, vt agens, & mouens, sic erit potentia passiua, & inde est, quod omnes potentiæ animæ vegetabilis sunt actiuæ, quia alimentum transmutatur per potentiã animæ tam in nutriendo, quam in generãdo: sed potentiæ sensitiuæ omnes sunt passiuæ, quia per sensibilia obiecta mouentur, & fiunt in actu. Circa intellectum vero, aliqua potentia est actiua, aliqua passiua, eo quod per intellectum intelligibile in potentia fit intelligibile actu, quod est intellectus agentis, & sic intellectus agens est potentia actiua. Ipsum etiam intelligibile in actu facit intellectum in potentia esse intellectum in actu, & sic intellectus possibilis erit potentia passiua.

ARTICVLVS III.

Vtrum necesse sit ponere intellectum agentem.

q. de ani. a. 4. arg. p. VIdetur quod non sit necesse ponere intellectum agentem. Quod enim potest per vnum fieri in natura, non fit per plura, sed homo potest sufficienter intelligere per vnum intellectum, scilicet possibilem: non ergo necesse est ponere intellectum agentem. mi. probatur, quia potentiæ, quæ radicantur in vna essentia animæ compatiuntur ad inuicem. Vnde ex motu facto in potentia sensitiua relinquitur aliquid in imaginatione: nam phantasia est motus a sensu factus secundum actum, vt dicitur in 3. de ani. Si ergo intellectus possibilis est in anima nostra, & non est substantia separata, vt infra dicitur, oportet, quod sit in eadem essentia animæ cum imaginatione, ergo motus imaginationis redundat in intellectum possibilem; & ita non est necessarium ponere intellectum agentem qui faciat phantasmata intelligibilia à phantasmatibus abstracta.

2 Præterea tactus, & visus sunt diuersæ potentiæ: contingit autem in cæco, quod ex motu relicto in imaginatione a sensu tactus, commouetur imaginatio ad imaginandum aliquid, quod pertinet ad sensum visus, & hoc ideo, quia visus, & tactus radicantur in vna essentia animæ. Si igitur intellectus possibilis est quædam potentia animæ, pari ratione ex motu imaginationis resultabit aliquid in intellectum possibilem, & ita non est necessarium ponere intellectum agentem. arg. 3.

3 Præterea intellectus agens ad hoc ponitur, quod intelligibilia in potentia faciat intelligibilia actu: fiunt autem aliqua intelligibilia actu per hoc, quod abstrahuntur a materia, & materialibus conditionibus; sed hoc potest fieri sine intellectu agente, nam intellectus possibilis, cum sit immaterialis, necesse est, quod immaterialiter recipiat, cum omne receptum sit in recipiente per modum recipientis; nulla igitur est necessitas ponendi intellectum agentem. p.p. 79. a. 3. arg. 2.

4 Præterea sicut se habet sensus ad sensibilia, ita se habet intellectus ad intelligibilia. Sed quia sensus est in potentia ad sensibilia, non ponitur sensus agens, sed sensus patiens tantum, ergo cum intellectus noster sit in potentia ad intelligibilia, videtur quod non debeat poni intellectus agens, sed possibilis tantum. p.p. arg. 4.

5 Si dicatur, quod in sensu etiam est aliquod agens, sicut lumen, contra lumen requiritur ad visum, inquantum facit medium lucidum in actu, nam color ipse secundum se est motiuos lucidi, sed operatione intellectus non ponitur aliquod medium, quod necesse sit fieri in actu, ergo non est necessarium ponere intellectum agentem. p.d. arg. 5.

6 Præterea ad hoc, quod aliquid, quod est in potentia, reducatur in actum in rebus naturalibus, sufficit id, quod est in actu eiusdem generis, sicut ex materia, quæ est potentia ignis, fit actu ignis per ignem, qui est in actu. Ad hoc igitur, quod intellectus, qui in nobis est in potentia, fiat in actu, non requiritur nisi intellectus in actu, vel ipsamet intellectualitas; sicut quando ex cognitione principiorum venimus in cognitionem conclusionum, vel alterius: sicut cum aliquis addiscit à magistro. Non est igitur necessarium ponere intellectum agentem. q. de spi. cr. a. arg. 6.

7 Præterea actus intellectus est intelligere, si igitur est duplex intellectus, scilicet agens, & possibilis, erit vnius hominis duplex intelligere, quod videtur inconueniens. q. de ani. arg. 5.

Sed contra est, quod Philosophus dicit in 3. de ani. t. 7. quod sicut in omni natura, ita & in anima est aliquid, quo est anima fieri, & aliquid, quod est omnia facere, ergo est ponere intellectum agentem. p.p. arg. sed contra q. de an. ar. sed contra.

Respondeo dicendum, quod necesse est ponere intellectum agentem. Ad cuius euidentiam considerandum est, quod, cum intellectus possibilis sit in potentia ad intelligibilia, necesse est, quod intelligibilia moueant intellectum possibilem: quod autem non est, non potest aliquid mouere. Intelligibile autem per intellectum possibilem non est aliquid in p.p. c. 9. de anima c.

rerum natura existens, vt intelligibile est. Intelligit enim intellectus possibilis noster aliquid, quasi vnum in multis, & de multis. Tale autem esse non inuenitur in rerum natura subsistens, vt Arist. probat in 7. metaph. oportet igitur, si intellectus possibilis debet moueri ab intelligibili, quod huiusmodi intelligibile per intellectum fiat, & cum non possit esse id, quod est in potentia, vt aliquid factum ipsius, oportet ponere præter intellectum possibilem intellectum agentem, qui faciat intelligibilia in actu quæ moueant intellectum possibilem. Facit autem ea per abstractionem a materia, & a materialibus conditionibus, quæ sunt principia indiuiduationis. Cum enim natura speciei, quantum ad id, quod per se ad speciem pertinet, non habeat vnde multiplicetur in diuersis, sed indiuiduantia principia sint præter rationem ipsius, poterit intellectus accipere eam præter omnes conditiones indiuiduantes; & sic accipietur vt aliquid vnum: & eadem ratione intellectus accipit naturam generis abstrahendo a differentijs specificis, vt vnum in multis de multis speciebus. Si autem vniuersalia per se subsisterent in rerum natura, sicut Platonici posuerunt, nulla esset necessitas ponendi intellectum agentem, quia ipsæ res intelligibiles per se intellectum possibilem mouerent: vnde videtur Aristoteles hac ratione inductus ad ponendum intellectum agentem, quia non consensit opinioni Platonis de positione idearum. Sunt tamen & aliqua per se intelligibilia in actu, subsistentia in rerum natura, sicut sunt substantiæ immateriales. Sed tamen ad ea cognoscenda intellectus possibilis pertingere non potest, sed aliqualiter in eorum cognitionem deuenit per ea quæ abstrahit a rebus materialibus.

q. de ani. ad p. Ad primum ergo dicendum, quod intelligere nostrum non potest compleri per intellectum possibilem tantum. Non enim intellectus possibilis potest intelligere nisi moueatur ab intelligibili. quod cum non præexistat in rerum natura, oportet quod fiat per intellectum agentem: verum est autem, quod duæ potentiæ, quæ sunt in substantia animæ radicatæ, compatiuntur sibi adinuicem: sed ista compassio quantum ad duo potest intelligi, scilicet quantum ad hoc, quod vna potentia impeditur, vel totaliter abstrahitur a suo actu, quando alia potentia intense operatur. Sed hoc non est ad propositum. Vel etiam quantum ad hoc, quod vna potentia ab alia mouetur, sicut imaginatio a sensu, & hoc quidem possibile est, quia forma imaginationis, & sensus sunt eiusdem generis, vtræque enim sunt indiuiduales, & ideo formæ, quæ sunt in sensu, possunt imprimere formas, quæ sunt in imaginatione, mouendo imaginationem, quasi sibi similes. formæ autem imaginationis, inquantum sunt indiuiduales, non possunt creare formas intelligibiles, cum sint vniuersales.

q. de ani. ad 2. Ad secundum dicendum, quod ex speciebus receptis in imaginatione a sensu tactus, imaginatio non sufficeret formare formas ad visum pertinentes, nisi præexisterent formæ per visum receptæ in thesauro memoriæ, vel imaginationis reseruatæ. Non enim cæcus natus colorem imaginari potest per quascunque alias species sensibiles.

ad 3. Ad tertium dicendum, quod conditio recipientis non potest transferre speciem receptam de vno genere in aliud: potest tamen eodem genere manente variare speciem receptam, secundum modum essendi. Et inde est, quod, cum species vniuersalis, & particularis differant secundum genus, sola cognitio intellectus possibilis non sufficit ad hoc, quod species, quæ sunt in imaginatione particulares, in eo fiant vniuersales: sed requiritur intellectus agens, qui hoc faciat.

Vel dic. quod supposito agente, bene contingit diuersimode recipi eius similitudinem in diuersis, propter eorum diuersam dispositionem. sed si agens non præexistit, nihil ad hoc faciet dispositio recipientis. Intelligibile autem in actu non est aliquid existens in rerum natura, quantum ad naturam rerum sensibilium, quæ non subsistunt præter materiam & ideo ad intelligendum non sufficeret immaterialitas intellectus possibilis, nisi adesset intellectus agens, qui faceret intelligibilia in actu, per modum abstractionis. p. p. ad 3

Ad quartum dicendum, quod sensibilia inueniuntur actu extra animam: & ideo non oportuit ponere sensum agentem. & sic patet, quod in parte nutritiua omnes potentiæ sunt actiuæ. in parte autem sensitiua omnes passiuæ: In parte vero intellectiua est aliquid actiuum, & aliquid passiuum. p. p. ad 5.

Ad quintum dicendum, quod circa effectum luminis est duplex opinio. Quidam enim dicunt, quod lumen requiritur ad visum, vt faciat colores actu visibiles. Et secundum hoc similiter requiritur, & propter idem intellectus agens ad intelligendum, propter quod lumen ad videndum. Secundum alios vero lumen requiritur ad videndum, non propter colores, vt fiant actu visibiles, sed vt medium fiat actu lucidum, vt Comment. dicit in 2. de ani. com. 18. & secundum hoc similitudo, qua Arist. assimilat intellectum agentem lumini, attenditur quantum ad hoc, quod sicut hoc est necessarium ad videndum, ita illud ad intelligendum, sed non propter idem. p. p. ad 1

Ad sextum dicendum, quod intellectus possibilis factus in actu non sufficit ad causandam scientiam in nobis, nisi præsupposito intellectu agente. Si enim loquamur de intellectu in actu, qui est in ipso addiscente, contingit, quod intellectus possibilis alicuius sit in potentia, quantum ad aliquid & quantum ad aliquid in actu: & per quod est in actu, potest reduci etiam quantum ad id quod est in potentia, in actum: sicut per id, quod est actu cognoscens principia, fit in actu cognoscens conclusiones, quas prius cognoscebat in potentia. Sed tamen actualem cognitionem principiorum habere non potest intellectus possibilis, nisi per intellectum agentem. cognitio enim principiorum a sensibilibus accipitur, vt dicitur in fine lib. posteriorum. a sensibilibus autem non possunt intelligibilia accipi, nisi per abstractionem intellectus agentis & ita patet, quod intellectus in actu principiorum non sufficit ad reducendum intellectum possibilem de potentia in actum, sine intellectu agente. Sed in hac reductione, intellectus agens se habet sicut artifex, & principia demonstrationis sicut instrumenta. Si autem loquamur de intellectu in actu docentis; manifestum est, quod docens non causat scientiam in addiscente, tanquam interius agens, sed sicut exterius adminiculans: sicut etiam medicus sanat, sicut exterius adminiculans, natura autem tanquam interius agens. q. de ani. ad 6.

Ad septimum dicendum, quod duorum intellectuum, scilicet possibilis, & agentis sunt duæ actiones. Nam actus intellectus possibilis, est recipere intelligibilia: actio autem intellectus agentis est abstrahere intelligibilia. Nec tamen sequitur, quod sit duplex intelligere in homine, quia ad vnum intelligere oportet, quod vtraque istarum actionum concurrat. ibid. ad 7.

ARTI.

ARTICVLVS IV.

Vtrum intellectus agens sit aliquid animæ.

p.p.q 79 a.4 arg.p. Videtur quod intellectus agens non sit aliquid animæ nostræ. Intellectus enim agentis effectus est illuminare ad intelligendum, sed hoc fit per aliquid, quod est altius anima: secundum illud Io. p. erat lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum, ergo videtur, quod intellectus agens non sit aliquid animæ nostræ.

arg.2. 2 Præterea Philosophus in 3 de ani. t. 20. attribuit intellectui agenti, quod non aliquando intelligit, & aliquando non intelligit, sed anima nostra non semper intelligit, sed aliquando intelligit, aliquando non intelligit, ergo intellectus agens non est aliquid animæ nostræ.

arg.3. 3 Præterea agens, & patiens sufficiunt ad agendum. Si igitur intellectus passiuus est aliquid animæ nostræ, qui est virtus passiua: & similiter intellectus agens, qui est virtus actiua, sequitur, quod homo semper poterit intelligere, cum voluerit, quod patet esse falsum. Non est ergo intellectus agens aliquid animæ nostræ

arg.4. 4 Præterea Philosophus dicit in 3. de ani. t. 19. quod intellectus agens est substantia actu ens. Nihil autem est respectu eiusdem in actu, & in potentia. Si ergo intellectus possibilis, qui est in potentia ad omnia intelligibilia, est aliquid animæ nostræ, videtur impossibile, quod intellectus agens sit aliquid animæ nostræ.

arg.5. 5 Præterea si intellectus agens est aliquid animæ nostræ, oportet, quod sit aliqua potentia, Neque n. est passio; neque habitus Nam habitus, & passiones nō habent rationem agentis respectu passionum animæ sed magis passio est ipsa actio potentiæ passiuæ habitus autem est aliquid quod ex actibus consequitur. Omnis autem potentia fluit ab essentia animæ: sequeretur ergo quod intellectus agens ab essentia animæ procederet, & sic non inesset animæ per participationem ab aliquo superiori intellectu quod est inconueniens. Non ergo intellectus agens est aliquid animæ nostræ

arg sed contra. Sed contra est quod Philosophus dicit in 3. de ani t. 17. & 18 quod necesse est in anima has esse differentias, scilicet, intellectum possibilem, & agentem

p.p.c. Respondeo dicendum, quod intellectus agens, de quo Philosophus loquitur, est aliquid animæ. Ad cuius euidentiam considerandum est, quod supra animam intellectiuam humanam necesse est ponere aliquem superiorem intellectum, à qua anima virtutem intelligendi obtineat Semper enim quod participat aliquid, & quod est mobile, & quod est imperfectum, præexigit ante se aliquid, quod est per essentiam suam tale, & quod est immobile, & perfectum. Anima autem humana intellectiua dicitur per participationem intellectualis virtutis, cuius signum est, quod non tota est intellectiua, sed secundum aliquam sui partem. Pertingit etiam ad intelligentiam veritatis cum quodam discursu, & motu, arguendo: Habet etiam imperfectam intelligentiam, tum quia non omnia intelligit, tum quia in his, quæ intelligit de potentia procedit ad actum, oportet ergo esse aliquem altiorem intellectum, quo anima iuuetur ad intelligendum. Posuerunt ergo quidam hunc intellectum secundum substantiam separatum esse intellectum agentem, qui quasi illustrando phantasmata facit ea intelligibilia actu. Sed dato, quod sit aliquis talis intellectus agens separatus, nihilominus tamen oportet ponere in ipsa anima humana aliquam virtutem ab illo intellectu separato participatam, per quam anima humana facit intelligibilia in actu; Sicut & in aliis rebus naturalibus perfectis, præter causas vniuersales agentes, sunt propriæ virtutes inditæ singulis rebus perfectis, ab vniuersalibus agentibus deriuatæ Non enim solus sol generat hominem, sed est in homine virtus generatiua hominis, & similiter in aliis animalibus perfectis. Nihil autem est perfectius in inferioribus rebus anima humana. Vnde oportet dicere, quod in ipsa sit aliqua virtus deriuata a superiore intellectu, per quam possit phantasmata illustrare. Et hoc experimento cognoscimus, dum percipimus nos abstrahere formas vniuersales a conditionibus particularibus, quod est facere actu intelligibilia. Nulla autem actio art.p. conuenit alicui rei, nisi per aliquod principium formaliter ei inhærens, vt supra dictum est, cum de intellectu potentiali ageretur. Ergo oportet virtutem, quæ est principium huius actionis, esse aliquid in anima. Et ideo Aristoteles 3 de ani t. 18. comparauit intellectum agentem lumini quod est aliquid receptum in aere. Plato autem intellectum separatum imprimentem in animas nostras comparauit soli, vt Themistius dicit in Comm tertij de anima. Sed intellectus separatus, secundum nostræ fidei documenta est ipse Deus, qui est creator animæ, & in quo solo beatificatur. Vnde ab ipso anima humana lumen intellectuale participat, secundum illud Psalm. 4. signatum est super nos lumen vultus tui Domine.

Ad primum ergo dicendum, quod illa lux vera ad p. illuminat, sicut causa vniuersalis, a qua anima humana participat quandam particularem virtutem, vt dictum est.

Ad secundum dicendum, quod Philosophus illa in c. verba non dicit de intellectu agente, sed de intellectu in actu. Vnde supra de ipso præmiserat, idem au- ad 2 q. de tem est secundum actum scientia rei: Vel si intelliga- ani a.5 ad p tur de intellectu agente, hoc dicitur, quia non est ex vbi melius parte intellectus agentis hoc, quod quandoque in- soluitur ar- telligimus & quandoque non intelligimus, sed ex gumentum parte intellectus, qui est in potentia.

Ad tertium dicendum, quod si intellectus agens ad 3. compararetur ad intellectum possibilem, vt obiectū agens ad potentiam, sicut visibile in actu ad visum, sequeretur, quod statim omnia intelligeremus, cum intellectus agens sit, quo est omnia facere, nunc autem non se habet vt obiectum, sed vt faciens obiecta in actu, ad quod requiritur præter præsentiam intellectus agentis præsentia phantasmatum, & bona dispositio virium sensitiuarum, & exercitium in huiusmodi opere: quia per vnum intellectum fiunt etiam alia intellecta, sicut per terminos, propositiones, & per prima principia conclusiones & quantum ad hoc, non differt vtrum intellectus agens sit aliquid animæ, vel aliquid separatum.

Ad quartum dicendum, quod anima intellectiua ad 4. est quidem actu immaterialis, sed est in potentia ad determinatas species rerum. Phantasmata autem è conuerso sunt quædam actu similitudines specierum quarundam, sed sunt potentia immaterialia. Vnde nihil prohibet vnam, & eandem animam, inquantū est immaterialis in actu, habere aliquam virtutem, per quam faciat immaterialia in actu, abstrahendo a conditionibus indiuidualis materiæ, quæ quidem virtus dicitur intellectus agens, & aliam receptiuam virtutem huiusmodi specierum, quæ dicitur intellectus possibilis, inquantum est in potentia ad huiusmodi species.

N

ad 5. Ad quintum dicendum, quod cum essentia animæ sit immaterialis, a supremo intellectu creata, nihil prohibet virtutem, quæ a supremo intellectu participatur, per quam abstrahitur a materia, ab essentia ipsius procedere sicut & alias eius potentias.

ARTICVLVS V.

Vtrum intellectus agens sit vnus in omnibus.

p.p.q.79.p. a.5.arg.p.q de ani.3. arg.4. Videtur quod intellectus agens sit vnus in omnibus. Nihil enim, quod est separatum à corpore, multiplicatur secundum multiplicationem corporum. Sed intellectus agens est separatus, vt dicitur 3. de ani. s. 19 ergo non multiplicatur in multis corporibus hominum, sed est vnus in omnibus.

p.p.arg.2. 2 Præterea intellectus agens facit vniuersale, quod est vnum in multis, sed illud, quod est causa vniuersalis, est magis vnum, ergo intellectus agens est vnus in omnibus.

q. de ani. a 5 arg. 6. 3 Præterea ad actionem aliquam non requiritur nisi agens, & patiens, si igitur intellectus possibilis, qui se habet vt patiens in intelligendo, est aliquid substantiæ nostræ, vt dictum est, & intellectus agens est aliquid animæ nostræ, videtur quod in nobis sufficienter habeamus, vnde intelligere possimus. Nihil ergo aliud est nobis necessarium ad intelligendum, quod tamen patet esse falsum. Indigemus enim sensibus, ea quibus experimenta accipimus ad sciendum; vnde qui caret vno sensu, scilicet visu, caret vna scientia, scilicet colorum. Indigemus etiam doctrina, quæ fit per magistrum, & vlterius illuminatione, quæ fit per Deum, iuxta illud Io. p. erat lux vera.

q. de ani. a. 5. arg. 7. & 8. 4 Præterea intellectus agens comparatur ad intelligibilia, sicut ars, & sicut lumen, ad visibilia, vt patet 3. de ani sed ars est principium separatum ab artificiatis, & vna lux separata, scilicet solis, sufficit ad faciendum omnia visibilia actu, ergo & ad faciendum omnia intelligibilia actu sufficit vna lux separata, & sic intellectus agens erit separatus a nobis, vnus in omnibus.

ibid. arg. 10. 5 Præterea agens est honorabilior patiente, vt dicitur in 3. de anim. Si ergo intellectus possibilis est aliquo modo separatus, intellectus agens erit magis separatus, quod non potest esse, vt videtur, nisi omnino extra substantiam ponatur, vnus in omnibus.

p.p. arg. sed contra. Sed contra est, quod Philosophus dicit in 3. de ani. s. 18. quod intellectus agens est sicut lumen. Non autem est idem lumen in diuersis illuminatis, ergo non est idem intellectus agens in diuersis hominibus.

p.p.c. Respondeo dicendum, quod veritas huius quæstionis dependet ex præmissis. Si enim intellectus agens non esset aliquid animæ, sed esset quædam substantia separata, vnus esset intellectus agens omnium hominum, & hoc intelligunt, qui ponunt vnitatem intellectus agentis; si autem intellectus agens sit aliquid animæ, vt quædam virtus ipsius, necesse dicere, quod sint plures intellectus agentes secundum pluralitatem animarum, quæ multiplicatur secundum multiplicationem hominum, vt supra dictum est: non enim potest esse, quod vna, & eadem virtus sit diuersorum subiectorum.

p.p ad p. Ad primum ergo dicendum, quod Philosophus probat intellectum agentem esse separatum per hoc, quod possibilis est separatus: quia, vt ipse dicit, agens est honorabilius patiente; Intellectus autem possibilis dicitur separatus, quia non est actus alicuius organi corporalis, & secundum hunc modum etiam intellectus agens dicitur separatus, non quasi sit aliqua substantia separata.

p.p. ad 2. Ad secundum dicendum, quod intellectus agens causat vniuersale, abstrahendo à materia. Ad hoc autem non requiritur, quod sit vnus in omnibus habentibus intellectum: sed quod sit vnus in omnibus, secundum habitudinem ad omnia, à quibus abstrahit vniuersale, respectu quorum vniuersale est vnum, & hoc competit intellectui agenti, inquantum est immaterialis.

q. de ani. ad 6. Ad tertium dicendum, quod licet in anima nostra sit intellectus agens, & possibilis, tamen requiritur aliquid extrinsecum, ad hoc, quod intelligere possimus; & primo quidē requiruntur phantasmata a sensibilibus accepta, per quæ repræsententur intellectui rerum determinatarum similitudines. Nam intellectus agens non est talis actus, in quo omnium rerum species determinatæ accipi possint ad cognoscendum: sicut nec lumen determinare potest visum ad species determinatas, nisi ad sint colores determinantes visum. vlterius autem, cum posuerimus intellectum agentem esse quandam virtutem participatam in animabus nostris, velut lumen quoddam, necesse est ponere aliam causam exteriorem, a qua illud lumen participetur. Et hanc dicimus Deum, qui interius docet, inquantum huiusmodi lumen animæ infundit; & supra huiusmodi lumen naturale addit pro suo beneplacito copiosius lumen ad cognoscendum ea, ad quæ naturalis ratio attingere non potest, sicut est lumen fidei, & Prophetiæ.

Ad quartum dicendum, quod licet sit similitudo quædam intellectus agentis ad artem, non tamen oportet huiusmodi similitudinem quantum ad omnia extendi. Quod vero attinet ad aliam similitudinē de lumine, dicēdum, quod colores mouentes visum sunt extra animā: sed phantasmata, quæ mouent intellectum possibilem, sunt nobis intrinseca. Et ideo licet lux solis exterior sufficiat ad faciendum colores visibiles actu; ad faciendum tamen phantasmata intelligibilia esse actu, requiritur lux interior, quæ est lux intellectus agentis, & propterea pars intellectiua animæ est perfectior, quam sensitiua: Vnde necessarium est, quod magis ei adsint sufficientia principia ad propriam operationem: propter quod & secundum intellectiuam partem inuenimus, & recipere intelligibilia, & abstrahere ea quasi in nobis existente secundum intellectum virtute actiua, & passiua, quod circa sensum non accidit. ibid ad 7. & 8.

Ad quintum dicendum, quod intellectus agens est nobilior possibili, sicut virtus actiua nobilior est passiua; & est magis separatus, secundum quod magis a similitudine materiæ recedit; non tamen ita, quod sit substantiis separata. ibid. ad 10.

ARTICVLVS VI.

Vtrum ratio superior, & inferior sint diuersæ potentiæ.

Videtur quod ratio superior, & inferior sint diuersæ potētiæ. Dicit enim August in 15. de Trin. quod imago Trinitatis est in superiori parte rationis, non in inferiori. Sed partes animæ sunt ipsæ eius potētiæ, ergo duæ potentiæ sunt ratio superior, & inferior. p.p.q.79.a. 9.arg.p.2 d. 24.q.2.a.2. arg.3.q.15. de ver. a.2. arg. 9.

2 Præterea in partibus animæ non accipitur superius, & inferius animæ secundum situm, sed secundum dignitatem: sed inter partes animæ intellectiuæ est inuenire vnam partem alia digniorem, quia intellectus agens est nobilior possibili, vt dicitur in 3. de ani. quæ diuersæ potentiæ sunt, vt supra dictum est, ergo videtur, quod id, quod est superius in ratione, a. 6. cit. arg. p.

& id, quod est inferius, sunt diuersæ potentiæ.

a d cir arg a q. de ver. ar 5. p p. a.g. 5. 3 Præterea omne æternum est necessarium; & omne temporale, & mutabile est contingens, vt patet per Philosophum 11. metaph. sed idem Philosophus 6. Eth. c. 2. dicit, quod scientificum animæ circa necessaria est, ratiocinatiuum vero circa contingentia opera a nobis ergo videtur, quod scientificum sit illud idem, quod ratio superior, quæ æterna conspicit, & ratiocinatiuum idem quod ratio inferior, quæ temporalibus inhæret, vt dicit August. 12. de Trin. c. 7. sed ratiocinatiuum, & scientificum, vt docet Philosophus ibidem, sunt diuersæ potentiæ, quod probat per hoc, quod ad ea, quæ sunt genere altera, altera genere particula ordinatur; contingens autem, & necessaria sunt genere altera, sicut corruptibile, & incorruptibile ergo videtur, quod ratio superior, & inferior sunt diuersæ potentiæ.

q de ver. arg 5 & 12. a d cir arg. 5. 4 Præterea potentiæ distinguuntur per actus, & actus per obiecta; sed aliud obiectum est verum contemplabile, & aliud operabile bonum; & cum officium actum nominet, vt Tullius lib. de offic. dicit, aliud est officium rationis superioris, & aliud inferioris, vt dicit Aug. ergo & alia potentia est ratio superior, quę verum contemplatur, & alia inferior, quæ bonum operatur, quæque per officium geminantur ex Aug.

arg. 10. q. de ver. 5 Præterea vna potentia non potest simul peccare, & non peccare sed quandoque peccat ratio inferior superiori non peccante, vt patet per August. de Trinit. ergo non sunt vna potentia

q. de ver. arg. 13. 6 Præterea ratio superior, & inferior magis differunt, quam intellectus agens & possibilis, cum circa idē intelligibile attendatur actus intellectus agentis, & possibilis: non autem actus superioris, & inferioris rationis, sed circa diuersa, vt dictum est; sed intellectus agens, & possibilis sunt diuersæ potentiæ, ergo & ratio superior, & inferior.

ibid arg. 11. a. d. arg. 4. 7 Præterea regulans, & regulatum, imperans, & imperatum mouens & motum non possunt esse idē, sicut nec agens, & patiens, sed ratio superior se habet ad inferiorem, vt regulans ad regulatum, & vt mouens ad motum, inquantum illam dirigit, & gubernat. ergo non possunt esse vna potentia.

q de ver. arg 14 p. p. arg. 2 8 Præterea nihil oritur a seipso, sed ratio inferior oritur a superiore, & ab ea regulatur, & dirigitur, vt dictum est, ergo ratio superior est alia potentia ab inferiori.

p p. arg sed contra. Sed contra est, quod Aug. dicit 12. de Trin c. 4. quod ratio superior, & inferior non nisi per officia distinguuntur. non ergo sunt duæ potentiæ.

q. de ver. arg 1. sed contra. 2 Præterea quanto aliqua potentia est immaterialior, tanto ad plura se potest extendere. Sed ratio est immaterialior, quam sensus: eadem autem potentia sensitiua, scilicet visu & æterna siue incorruptibilia, & perpetua, scilicet corpora cælestia & corruptibilia, sicut hæc inferiora cernimus. ergo & eadem potentia rationis est, quæ æterna contemplatur, & temporalia disponit.

q. de ver. e. Respondeo dicendū, quod ad euidentiam huius quæstionis oportet duo præcognoscere, scilicet qualiter potentiæ distinguantur, & quomodo ratio superior, & inferior sint vna potentia, vel duæ. Sciendum igitur, quod potentiarum diuersitas penes actus, & obiecta distinguitur. Quidam autem dicūt, hoc non esse ita intelligendum, quod actuum, & obiectorum diuersitas sit causa diuersitatis potentiarū, sed signum solum modo. Quidam vero dicunt, quod diuersitas obiectorum est causa diuersitatis potentiarum in passiuis potentiis, non autem in actiuis, sed si diligenter consideretur, in vtrisque potentiis inueniuntur actus, & obiecta non solum esse signa diuersitatis, sed causæ aliquo modo. Omne enim, cuius esse non est nisi propter finem aliquem, habet modum sibi determinatum ex fine, ad quem ordinatur, sicut serra est huiusmodi, & quantum ad formam, & quantum ad materiam, vt sit conueniens ad finem suum, qui est secare. Omnia autem potentia animæ siue actiua, siue passiua ordinatur ad actum, sicut ad finem, vt patet in 9. metaph. Vnde vnaquæque potentia habet determinatum modum, & speciem, secundum quod potest esse conueniens ad talem actū, & secundum hoc diuersificatæ sunt potentiæ, quod diuersitas actuum diuersa principia sequirebat, à quibus eliceretur. Cum autem obiectum comparetur ad actum sicut terminus, terminis autem specificentur actus, vt patet in 5. phys. oportet quod actus penes obiecta distinguantur, & ideo obiectorum diuersitas potentiarum diuersitatem inducit. Sed obiectorum diuersitas dupliciter attendi potest, vno modo secundum naturas rerum. Alio modo secundum rationem diuersitatis obiectorum; secundum naturam rerum vt color, & sapor: secundum diuersam rationem obiecti, vt bonum, & verum. Cum autem potentiæ, quæ sunt actus determinatorum organorum non possint se extendere vltra suorum organorum dispositionem: non enim potest esse organum corporale vnum, & idem omnibus naturis cognoscendis accomodatum oportet de necessitate, quod potentiæ, quæ sunt organis affixæ, circa quasdam naturas determinatæ sint, scilicet circa naturas corporeas: operatio enim, quæ per organum corporeum exercetur, non potest se extendere vltra naturam corpoream; sed cum in natura corporea inuenitur aliquid, in quo omnia corpora conueniūt, aliquid vero, in quo diuersa corpora diuersificantur, possibile erit aptare vnam potentiam corpori alligatam omnibus corporeis secundum id, quod cōmune habent, sicut imaginatiua, prout omnia corpora communicant in ratione quantitatis, & figuræ, & consequentium: vnde non solum ad naturalia, sed ad mathematica se extendit: sensus vero communis, prout in omnibus corporibus naturalibus, ad quæ solum se extēdit, inuenitur vis actiua, & immutatiua. Quædā vero potentię aptantur his, in quibus corpora diuersificātur secundū diuersum modū immutandi, & sic est visus circa colorem, auditus circa sonum, & sic de aliis. Ex hoc igitur, quod pars sensitiua animæ vtitur organo in operando duo ipsam consequuntur, scilicet, quod non potest ei attribui aliqua potentia respiciēs commune obiectum omnibus entibus; sic enim iam transcenderet corporalia; & iterum, quod possibile est in ea inueniri diuersas potentias secundum diuersam naturam obiectorum, propter conditionem organorum, quæ aptari potest huic, vel illi naturæ. Illa vero pars animæ, quæ non vtitur organo corporeo in opere suo, nō remanet determinata, sed quodammodo infinita, inquantum est immaterialis: & sic eius virtus se extendit ad obiectum commune omnibus entibus. Vnde commune obiectum intellectus dicitur esse id, quod in omnibus generibus entium inuenitur. Vnde Philosophus dicit, quod intellectus est quo est omnia facere, & quo est omnia fieri. Vnde impossibile est, quod in parte intellectiua distinguantur diuersæ potentiæ ad diuersas naturas obiectorum, sed solum modo secundum rationem diuersam obiecti, prout scilicet secundum diuersam rationem in vnam, & eandem rem quandoque actus animæ fertur: & sic bonum, & verum in parte animæ diuersificant intellectum, & voluntatem. In verum enim intelligibile fertur intellectus, vt in formam: cū oporteat eo, quo intelligitur, intellectum esse informatum, in bonum

autem fertur, vt in finem. Vnde è Philosopho in 6. met. dicitur verum esse in mente, bonum, & malum in rebus; cum forma sit intus, & finis extra. Non autem eadem ratione finis, & forma perficit, & sic bonum, & verum non habent eandem rationem obiecti. Sic etiam circa intellectum, distinguuntur intellectus agens. & possibilis: Non enim eadem ratione est obiectum aliquid inquantum est in actu, & inquantum est in potentia, cui inquantum agit & patitur. Intelligibile enim actu est obiectum intellectus possibilis, agens quasi ipsum, prout eo ipse exit de potentia in actum: intelligibile vero in potentia est obiectum intellectus agentis, prout fit per intellectum agentem intelligibile actu; sic igitur patet qualiter in parte intellectiua potentiæ distingui possunt. Ratio vero superior, & inferior hoc modo distinguuntur; sunt. n. quædam naturæ anima rationali superiores, quædam inferiores. Cum vero omne, quod intelligitur, intelligatur per modum intelligentis, rerum, quæ sunt supra animam, intellectus est in anima rationali inferior ipsis rebus intellectis. Earum vero, quæ sunt infra animam, inest animæ intellectus superior ipsis rebus, eo in eo res ipsæ nobilius esse habeant, quam in se ipsis: & sic ad vtrasque res diuersam habitudinem habet, & ex hoc diuersa sortitur officia Secundum enim quod ad superiores nutat respicit, siue vt earum veritatem, & naturam absolute contemplans, siue vt ab eis rationem, & quasi exemplar operandi accipiens, superior ratio nominatur, secundum vero quod ad inferiora conuertitur, vel conspicienda per contemplationem, vel per actionem disponenda, inferior ratio nominatur. Vtraque autem scilicet superior, & inferior secundum communem rationem intelligibilis ab anima humana apprehenditur: superior quidem, prout est immaterialis in se ipsa, inferior autem, prout a materia per actum intellectus agentis denudatur: vnde patet, quod ratio superior, & inferior non nominant diuersam potentiam, sed vnam, & eandem ad diuersa diuersimode comparatam.

p.p. ad 4. Ad primum ergo dicendum, quod secundum quamcunque rationem participationis potest pars dici: loquantum vero ratio diuiditur secundum diuersa officia ratio superior, & inferior pertitiones dicuntur, & non quia sunt diuersæ potentiæ. Vel dic, quod imago Trinitatis in anima attenditur quidem in potentiis, vt in radice, sed completiue in actibus potentiarum, & secundum hoc imago dicitur ad superiorem, & non ad inferiorem rationem pertinere.

q. 15. de ver. a. 1. ad 9.

a. d. a. 1. p. Ad secundum dicendum, quod ratio superior, & inferior non differunt, sicut agens, & possibile; quia ratio superior, & inferior habent actus respectu diuersorum: agens autem, & possibile concurrunt semper ad idem obiectum, vel medium, quia impossibile est nos in intellectiuam operationem progredi, sine operatione intellectus possibilis, & agentis. Oportet enim vt species phantasmatũ, quæ sunt obiecta intellectus nostri, efficiantur actu intelligibiles, quod ad agentem pertinet, & intellectui coniungantur, in eo receptæ, quod pertinet ad possibilem. Vnde ex diuersitate possibilis, & agentis non sequitur diuersitas superioris, & inferioris rationis, sed ex diuersitate medij, vel obiecti.

p. p. ad 3. Ad tertium dicendum, quod scientificum, de quo Philosophus loquitur, non est idem, quod ratio superior. Nam necessaria scibilia inueniuntur etiam in rebus temporalibus, de quibus est scientia naturalis, & mathematica. Opinatiuum autem, & ratiocinatiuum minus est, quam ratio inferior, quia est contingentium tantum. Nec tamen est simpliciter dicendum, quod sit alia potentia, quæ intellectus cognoscit necessaria & alia, qua cognoscit contingentia, quia vtraque cognoscit secundum eandem rationem obiecti, scilicet secundum rationem entis, & veri. Vnde & necessaria, quæ habent perfectum esse in veritate, perfecte cognoscit, vt pote ad eorum quidditatem pertingens, per quam propria accidentia de his demonstret. Contingentia vero imperfecte cognoscit, sicut & habent imperfectum esse & veritatem. Perfectum autem, & imperfectum in actu non diuersificant potentiam: sed diuersificant actus, quantum ad modum agendi: & per consequens principia actuum, & ipsos habitus, & ideo Philosophus posuit duas particulas animæ scientificum, & ratiocinatiuum, non quia sunt duæ potentiæ, sed quia distinguuntur secundum diuersam aptitudinem ad recipiendos diuersos habitus, quorum diuersitatem ibi inquirere intendit, Contingentia enim, & necessaria etsi differunt secundum propria genera, conueniunt tamen in communi ratione entis, quam respicit intellectus, ed quam diuersimode se habent secundum perfectum, & imperfectum.

Ad quartum dicendum, quod verum contemplabile, & bonum operabile ad diuersas potentias pertinet, scilicet ad intellectum, & voluntatem, sed penes hoc non distinguuntur ratio superior, & inferior, cum vtraque possit esse & speculatiua, & actiua, quamuis ratione diuersorum, vt dictum est. Ad illud de diuersitate actuum dicendum, quod sicut Auic. dicit in 6. de naturalibus diuersitas actus quandoque indicat diuersitatem potentiarum, quandoque non. Quinque enim modis in actibus enimæ diuersitas inueniri potest. Vno modo secundum fortitudinem, & debilitatem, sicut opinari, & credere. Alio modo secundum velocitatem, & tarditatem, sicut currere, & moueri. Tertio modo secundum habitum, & priuationem, vt quiescere, & moueri. Quarto modo secundum operationem ad contraria eiusdem generis, vt sentire album, & nigrum. Quinto modo est, quando actus est diuersorum generum, vt apprehendere, & moueri vel sentire sonum, & colorem: Diuersitas igitur primi, & secund modi diuersitatem potentiæ non indicet, quia sic oporteret tot esse potentias animæ distinctas, quot gradus fortitudinis, vel debilitatis, vel velocitatis, vel tarditatis inueniuntur in actibus: Similiter etiam nec diuersitas tertij, & quarti modi, cum eiusdem potentiæ sit operari ad vtrumque oppositum. Sola autem diuersitas quinti modi indicat diuersitatem potentiæ, vt dicamus actus genere diuersos, qui in ratione obiecti non conueniunt. Et secundum hoc diuersitas actuum rationis superioris, & inferioris diuersitatem potentiæ non indicat.

q. de ver. ad 9.

ibid. ad 11.

Ad quintum dicendum, quod cum peccare sit actus quidam, proprie loquendo, neque est rationis superioris, neque inferioris, sed hominis secundum hanc, vel illam; nec est inconueniens, si vna potentia ad diuersa comparatur, quod secundum vnam habitudinem sit peccatum, secundum aliam non: sicut cum plures habitus sint in vna potentia, contingit peccare secundum actum vnius habitus, & non secundum actum alterius; vt si idem sit grammaticus, & geometra, & vera de lineis enuntiet solœcismum faciendo.

q. de ver. ad 12.

Ad sextum dicendum, quod intellectus agens, & possibilis plus differunt, quam ratio superior, & inferior: cum intellectus agens, & possibilis diuerse obiecta formaliter respiciant, & si non mate-

ibid. ad 13.

rialiter. Respiciunt enim diversam rationem obiecti, quamuis vtrumque in eadem re intelligibili possit inueniri: Vnum enim, & idem potest esse prius intelligibile in potentia, & post intelligibile in actu: sed ratio superior, & inferior respiciunt diuersa obiecta materialiter, non formaliter, cum respiciant naturas diuersas, secundum vnam rationem obiecti: diuersitas autem formalis maior est, quam materialis, & ideo ratio non sequitur.

1.p ad 4. Ad septimum dicendum, quod diuersitas regulantis, & regulati non demonstrat diuersam potentiam, sed diuersum habitum. Vnus enim habitus est regulatiuus alterius, sicut patet in scientiis speculatiuis, quod omnes scientias sapientia seu metaphysica dirigit: ita etiam ratio superior inferiorem dirigere dicitur. & idem dico de diuersitate mouentis, & moti. q de ver. a. 2. ad 15. Eatenus enim dicitur ratio superior inferiorem mouere, quatenus rationes inferiores regulandæ sunt secundum superiores sicut etiam subalternata scientia a subalternante gubernatur.

p.p ad 2. q de ver. a. 2. Ad octauum dicendum, quod ratio inferior dicitur à ratione superiori oriri, & deduci, vel ab ea regulari, inquantum principia, quibus vtitur inferior ratio deducuntur, & diriguntur a principiis superioris rationis

ARTICVLVS VII.

Vtrum intellectus practicus, & speculatiuus sint diuersæ potentiæ.

p.p. q. 79. a. 11. arg. p. VIdetur quod intellectus practicus, & speculatiuus sint diuersæ potentiæ Apprehensiuum enim, & motiuum sunt diuersa genera potentiarum, vt patet in 3. de anim. t. 9. sed intellectus speculatiuus est apprehensiuus tantum, intellectus autem practicus est motiuus, ergo sunt diuersæ potentiæ.

arg. 2. 2 Præterea diuersa ratio obiecti diuersificat potentiam, sed obiectum intellectus speculatiui est verum, practici autem bonum, quæ differunt ratione, ergo intellectus speculatiuus, & practicus sunt diuersæ potentiæ.

arg 3. 3 Præterea in parte intellectiua intellectus practicus comparatur ad speculatiuum sicut æstimatiua ad imaginatiuam in parte sensitiua: sed æstimatiua differt ab imaginatiua, sicut potentia à potentia, ergo & intellectus practicus a speculatiuo.

arg. sed contra. Sed contra est, quod dicitur in 3. de ani t. 9. quod intellectus speculatiuus per extensionem fit practicus. Vna autem potentia non mouetur in aliam, ergo intellectus speculatiuus, & practicus non sunt diuersæ potentiæ.

p p.c. Respondeo dicendum, quod intellectus practicus, & speculatiuus non sunt diuersæ potentiæ Cuius ratio est, quia vt supra dictum est, id, quod accidentaliter se habet ad obiecti rationem, quam respicit aliqua potentia, non diuersificat potentiam. Accidit enim colorato, quod sit homo, aut magnum, aut paruum Vnde omnia huiusmodi eadem visiua potentia apprehenduntur. Accidit autem alicui apprehenso per intellectum, quod ordinetur ad opus, vel non ordinetur, secundum hoc autẽ differunt intellectus speculatiuus & practicus. Nam intellectus speculatiuus est qui, quod apprehendit, non ordinat ad opus, sed ad solam veritatis considerationem. Practicus vero intellectus dicitur, qui hoc, quod apprehendit, ordinat ad opus, & hoc est, quod Philosophus dicit in 3 de ani. t. 49. quod speculatiuus differt a practico fine. Vnde & à fine denominatur vterque Hic quidem speculatiuus, ille vero practicus, idest operatiuus.

Ad primum ergo dicendum, quod intellectus practicus est motiuus, non quasi exequens motum, sed quasi dirigens ad motum, quod conuenit ei secundum modum suæ apprehensionis. p.p. ad p.

Ad secundum dicendum, quod Verum, & Bonum se inuicem includunt. Nam verum est quoddam bonum, alioquin non esset appetibile, & bonum est quoddam verum, alioquin non esset intelligibile. Sicut igitur obiectum appetitus potest esse verum, inquantum habet rationem boni, sicut cum aliquis appetit veritatem cognoscere. ita obiectum intellectus practici est bonum ordinabile ad opus, sub ratione veri. Intellectus enim practicus veritatem cognoscit, sicut & speculatiuus, sed veritatem cognitam ordinat ad opus. ad 2.

Ad tertium dicendum, quod multæ differentiæ diuersificant potentias sensitiuas, quæ non diuersificant potentias intellectiuas. ad 3.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum intellectus possibilis sit vnus in omnibus hominibus.

VIdetur quod intellectus possibilis sit vnus in omnibus hominibus Perfectio enim est proportionata perfectibili: Sed veritas est perfectio intellectus; nam verum est bonum intellectus, sicut dicit Philosophus in 6. Eth. Cum igitur veritas sit vna, quam omnes intelligunt, videtur, quod intellectus possibilis sit vnus in omnibus hominibus. q de ani. ar. 3. arg. p.

2 Præterea intellectus possibilis denudatur ab omni intelligibili, quia nihil est eorum, quæ sunt ante intelligere, vt dicitur in 3. de ani. sed, vt in eodem dicitur, ipse est intelligibilis, sicut & alia, ergo ipse est denudatus a seipso, & ita non habet vnde possit multiplicari in diuersis. arg. 4.

3 Præterea dicit Philosophus in 3. de ani. quod idem est intellectus, & quod intelligitur, sed id, quod intelligitur, est idem apud omnes, ergo intellectus possibilis est vnus in omnibus hominibus. arg. 7.

4 Præterea, id quod est separatum a corpore, non potest multiplicari secundum corpora; sed intellectus possibilis est separatus à corpore, vt probat Philosophus in 3. de ani. ergo non potest multiplicari, vel distingui secundum corpora, ergo in pluribus hominibus est vnus. arg. 16.

5 Præterea vnumquodque inquantum est, vnum est. Cuius igitur esse non dependet ab alio, nec vnitas eius dependet ab alio. Sed esse intellectus possibilis non dependet a corpore. alias corrumperetur corrupto corpore, ergo nec vnitas intellectus possibilis dependet à corpore, & per consequens nec eius multitudo. Non igitur intellectus possibilis multiplicatur in diuersis corporibus. arg. 19.

6 Præterea omnis virtus cognoscitiua, quæ est in materia corporali, cognoscit ea tantum, quæ habent affinitatem cum materia, in qua est; sicut visus cognoscit tantum colores, qui habent affinitatem cum pupilla, quæ est susceptiua colorum, propter suam diaphaneitatem, sed intellectus possibilis non est susceptiuus eorum tantum, quæ habent affinitatem vel cum toto corpore, vel cum quacunque parte eius, ergo intellectus possibilis non est virtus cognoscitiua in materia corporali, neque in toto corpore, neque in aliqua parte eius, ergo non multiplicatur secundum multiplicationem corporum. q. de sp. ar. 9. arg. 8.

7 Præterea intellectus possibilis Sortis, vel Platonis intelligit essentiam suam, cum intellectus possibilis in seipsum reflectatur, ergo ipsa essentia intellectus possibilis est intellecta in actu, sed nulla arg. 17.

forma indiuiduata, & multiplicata, per materiam est intellecta in actu, ergo intellectus possibilis non indiuiduatur, nec multiplicatur per materiam corporalem, & sic relinquitur, quod sit vnus intellectus possibilis in omnibus.

q. de ani. ar. 5. arg. sed contra. Sed contra. Per intellectum possibilem homo intelligit. Dicitur enim in 3. de ani. quod intellectus possibilis est, quo intelligit anima, si igitur vnus sit intellectus possibilis in omnibus, sequitur quod illud quod vnus intelligit, alius intelligat, quod patet esse falsum.

q. de ani. c. de sp. cr. c. Respondeo dicendum, quod de intellectu possibili fuit opinio Auer. in com. 3. de ani. asserentis intellectum possibilem esse substantiam quandam separatam secundum esse à corporibus hominum, sed continuari nobiscum per phantasmata, & esse vnum intellectum possibilem in omnibus. Quæ positio primũ est contraria fidei, vt facile est videre, tollit enim præmia, & pœnas futuræ vitæ. Deinde contraria est veris principiis Philosophiæ: nam secundum hanc positionem sequeretur quod nullus homo particularis intelligeret aliquid. Si enim sint duæ substantiæ omnino disiunctæ, vna agente, vel operante, alia non dicitur operari, sed dato disputationis gratia, quod aliquis homo particularis per intellectum sic separatum intelligere posset, sequuntur tria inconuenientia, si ponatur, quod sit vnus intellectus possibilis omnium, quo omnes intelligant. Primo quidem, quia non est possibile vnius virtutis simul, & semel esse plures actiones respectu eiusdem obiecti: contingit autem duos homines simul, & semel vnum, & idem intelligibile intelligere: si igitur vterque intelligit per vnum intellectum possibilem, sequeretur quod vna, & eadem numero esset intellectualis operatio vtriusque sicut si duo homines viderent vno oculo, sequeretur, quod eadẽ esset visio vtriusque, quod patet esse omnino impossibile. Nec potest dici, quod intelligere meum sit aliud ab intelligere tuo propter diuersitatem phantasmatũ, quia phantasma non est intelligibile in actu, sed id, quod est ab eo abstractum, quod ponitur esse verbũ. Vnde diuersitas phantasmatum est extrinseca ab intellectuali operatione, & sic non potest diuersificare ipsam. Secundo quia impossibile est esse vnũ numero in indiuiduis eiusdẽ speciei illud, per quod speciem sortiuntur, si enim duo equi conuenirent in eodem secundum numerũ, quo specẽ equi haberent, sequeretur, quod duo equi essent vnus equus, quod est impossibile, & propter hoc in 7. metaph. dicitur, quod principia speciei secundum quod sunt determinata, constituunt indiuiduum: vt si ratio hominis est, vt sit ex anima, & corpore, de ratione huius hominis est, quod sit ex hac anima, & hoc corpore. Vnde principia cuiuslibet speciei oportet plurificari in pluribus indiuiduis eiusdem speciei. A quo autem aliquis speciem sortiatur, cognoscitur a propria operatione speciem consequente. Diiudicamus enim esse verum aurum, quod habet propriam operationem auri; propria autem operatio humanæ speciei est intelligere, vnde secundum hanc operationem ponit Philosophus in x. Eth. vltimã hominis felicitatẽ. Huius autem operationis principium non est intellectus passiuus idest vis cogitatiua, vel vis appetitiua sensitiua quæ participet aliqualiter rationem, cum hæ vires non habẽt operationem, nisi per organum corporale. Intelligere autem non potest esse per organum corporale vt 3. de ani. probatur, & sic relinquitur, quod intellectus possibilis sit, quo hic homo speciem humanam sortitur, non autem intellectus passiuus, vt Auerrois fingit. Relinquitur ergo quod impossibile sit vnum intellectum possibilẽ in omnibus hominibus esse. Tertio sequeretur, quod intellectus possibilis non reciperet aliquas species à phantasmatibus nostris abstractas, si sit vnus intellectus possibilis omnium, qui sunt, qui fuerunt, quia iam cum multi homines præcesserint multa intelligentes, sequeretur, quod intellectus respectu omnium illorum, quæ illi sciuerunt, sit in actu, & non sit in potentia ad recipiendum, quia nihil recipit, quod iam habet. Ex quo vlterius sequeretur, quod si nos sumus intelligentes, & scientes per intellectum possibilem, quod scire in nobis non sit nisi reminisci: quamuis & hoc ipsum secundum se inconueniens videatur, quod intellectus possibilis, si sit substantia separata secundum esse efficiatur in actu per phantasmata cum superiora in entibus non indigeant inferioribus ad sui perfectionem sicut enim inconueniens esset dicere, quod corpora cælestia perficiantur in actu aliquando à corporibus inferioribus: similiter, & multo amplius est impossibile, quod aliqua substantia separata perficiatur in actu, accipiendo à phantasmatibus. Manifestum est etiam, quod hæc positio repugnat verbis Aristotelis. Cum enim incipit quærere de intellectu possibili statim à principio nominat eum partẽ animæ, dicens de parte autem animæ, qua cognoscit anima & sapit, volens autem inquirere de natura intellectus possibilis præmittit quandam dubitationem, scilicet, vtrum pars intellectiua sit separabilis ab aliis partibus animæ, subiecto, vt Plato posuit, vel ratione tantum, & hoc est, quod dicit, siue separabili existente, siue inseparabili secundum magnitudinem, sed secundum rationem, ex quo apparet, quod si vtrumlibet horum ponatur, stabit sententia sua quam intendit de intellectu possibili, non autem staret quod esset separata secundum rationem, si prædicta positio esset vera. Vnde prædicta opinio non est sententia Arist. postmodum etiam subdit, quod intellectus possibilis est, quo opinatur, & intelligit anima; & multa alia huiusmodi, ex quibus manifeste dat intelligere, quod intellectus possibilis sit aliquid animæ, & non sit substantia separata.

Ad primum ergo dicendum, quod vnitas est adæquatio intellectus ad rem; sic igitur est vna veritas, q. de sai[illegible] 3. ad p.
quam diuersi intelligunt ex eo, quod eorum conceptiones eidem rei adæquantur.

Ad secundum dicendum, quod non est necessariũ ad 4.
intellectum communem denudari ab eo, quod intelligit, sed solum intellectum in potentia; sicut & omne recipiens denudatur à natura recepti. Vnde si aliquis intellectus est, qui sit actus tantum, sicut intellectus diuinus se intelligit per se ipsum: sed intellectus possibilis intelligibilis dicitur, sicut & alia intelligibilia, quia per speciem intelligibilem aliorum intelligibilium se intelligit; ex obiecto enim cognoscit suam operationem, per quam deuenit ad cognitionem sui ipsius;

Ad tertium dicendum, quod licet species intelligi- ad 7.
bilis, qua intellectus formaliter intelligit, sit in intellectu possibili istius, & illius hominis: ex quo intellectus possibiles sunt plures: id tamen, quod intelligitur per huiusmodi species, est vnum si consideremus habito respectu ad rem intellectam: quia vniuersale, quod intelligitur ab vtroque, est idem in omnibus, & quod per species multiplicatas in diuersis id, quod est vnum in omnibus, possit intelligi, contingit ex immaterialitate specierum, quæ repræsentant rem absque materialibus conditionibus, indiuiduantibus ex quibus vna natura secundum speciem multiplicatur numero in diuersis.

Ad quartum dicendum, quod licet intellectus ad 16
possibilis sit separatus a corpore, quantum ad operationem, est tamen potentia animæ, quæ est actus corporis.

ad 19. Ad quintum dicendum, quod licet esse animæ intellectiuæ non dependat à corpore, tamen habet aptitudinem ad corpus naturaliter, propter perfectionem suæ speciei.

q. de spi. cr. a. 9. ad 8. Ad sextum dicendum, quod ex hac etiam ratione deceptus fuit Auerrois, putauit enim, quod quia Aristoteles dixit intellectum possibilem esse separatum, quod esset separatus secundum esse, & per consequens, quod non multiplicaretur secundum multiplicationem corporum. sed Aristoteles intendit, quod intellectus possibilis est virtus animæ, quæ non est actus alicuius organi. quasi habeat operationem suam per organum corporale: sicut potentia visiua est virtus organi habens operationem per organum corporale. & quia non habet operationem intellectus possibilis per organum corporale. ideo non oportet, quod cognoscat ea tantum, quæ habent affinitatem, vel cum toto corpore, vel cum parte corporis.

ad 15. Ad septimum dicendum, quod esse indiuiduale non repugnat ei, quod est esse intellectum in actu; quia substantiæ separatæ sunt intellectæ in actu, cum tamen sint indiuiduæ: alioquin non haberent actiones, quæ sunt singularium. sed habere esse materiale repugnat ei, quod est esse intellectum in actu, & ideo formæ indiuiduales, quæ indiuiduantur per materiam, non sunt intellectæ in actu, sed in potentia tantum. Anima autem intellectiua non sic indiuiduatur per materiam, vt fiat forma materialis, præcipue secundum intellectum, secundum quem transcendit materiæ corporalis proportionem, sed eo modo indiuiduatur secundum materiam corporalem, inquantum habet habitudinem, vt sit forma huius corporis: vnde hoc non tollitur, quin intellectus possibilis hominis sit quid intellectum in actu: & similiter ea, quæ recipiuntur in ipso.

QVÆSTIO XCV.

De speciebus intelligibilibus.

Deinde considerandum est de speciebus intelligibilibus.

CIRCA QVAS QVÆRVNTVR QVINQVE.

Primo, Vtrum sit necesse ponere species intelligibiles ad hoc, vt intellectus intelligat

2 *Vtrum anima rationalis intelligat per species intelligibiles innatas.*

3 *Vtrum species intelligibiles, per quas anima intelligit, effluant in animam ab aliquibus formis separatis.*

4 *Vtrum anima recipiat species intelligibiles à phantasmatibus, & à rebus sensibilibus.*

5 *Vtrum intellectus possit intelligere per species intelligibiles, quas habet, non conuertendo se ad phantasmata*

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum sit necesse ponere species intelligibiles ad hoc vt intellectus intelligat.

p. p. q. 85. art. 4. c. Videtur quod non sit necesse ponere species intelligibiles, ad hoc vt intellectus intelligat. Impossibile enim est idem subiectum perfici simul pluribus formis vnius generis, & diuersarum specierum: sicut impossibile est, quod idem corpus secundum idem simul coloretur diuersis coloribus, vel figuretur diuersis figuris: Sed omnes species intelligibiles sunt vnius generis. licet sint plures vnius intellectiuæ potentiæ, ergo impossibile est, quod sint plures species in intellectu, per quas intelligat: Sed etiam impossibile est, quod per vnam speciem omnia intelligat, cum intelligere per vnum sit proprium Dei, & intellectus inferiores cognoscant per multa, & tanto amplius per plura, quanto amplius intellectus inferior fuerit; certum autem est in genere intellectuum, humanum intellectum esse inferiorem omnibus, ergo species intelligibiles non sunt necessariæ animæ rationali ad hoc, vt intelligat. p. p. q. 55. a. 3. c.

2 Præterea non est dare agens producens has species Neque enim est vlla substantia separata, vt infra ostendemus Neque intellectus agens, tum quia eatenus dicitur illas producere, quatenus illas abstrahit a conditionibus indiuiduantibus, sed hoc non potest facere, quia intellectus agens se habet ad phantasmata, sicut lumen ad colores, quod non abstrahit à coloribus, sed magis influit: tum quia idem inquantum idem, semper facit idem: at species intelligibiles, licet sint eiusdem generis, sunt tamen diuersarum specierum. Neque est phantasma, Primo quia nihil incorporeum potest imprimere in rem incorpoream Secundo quia cum phantasma sit similitudo rei singularis, producitur in intellectu possibili similitudo rei singularis licet immaterialis. Tertio quia non potest effectus esse immaterialior sua causa, sed species intelligibilis est magis immaterialis, quam phantasma, ergo Quarto quia quod superiores vires ab inferioribus accipiant videtur esse peruersitas ordinis, quæ nulla debet admitti in partibus animæ Quinto quia eorum quæ non conueniunt in materia, non potest esse actio, & passio, vt patet per Philosophum in lib. de gen. sed mens nostra non communicat in materia cum rebus sensibilibus, ergo non possunt phantasmata, quæ sunt sensibilia, agere in intellectum possibilem producendo in illo species intelligibiles. Sexto quia agens est nobilius patiente, vt patet per Philosophum 3. de ani. sed recipiens se habet ad illud, quod recipit sicut patiens ad agens ergo cum intellectus possibilis sit nobilior sensibilibus, & sensibus, non poterunt phantasmata sensibilia quidquam in illo producere, ergo non datur talis species necessaria ad intelligendum. arg. 3. p. p. 85. a. p. arg. 4. a. 4. & 6. c. p. c. g. c. 65. vbi fert 2. c. g. c. 61. s. d. 20. q. 1. a. 1. arg. 2. q. 10. de ver. a. 6. arg. p. arg. 8.

3 Præterea in intellectu est aliquando falsitas, vt dicit Philosophus 3. de ani. sed non esset. si intelligeret per huiusmodi species intelligibiles: quia cum semper repræsentent obiectum eo modo, quo est, semper verum intelligeret, & sic nunquam falleretur, ergo non sunt necessariæ huiusmodi species ad intelligendum. p. p. 1. a. 3. arg. sed contra & in c.

4 Præterea secundum Philosophum 11. met. t. 51. & 3. de ani t. 15. in his, quæ sunt sine materia, idem est intellectus, & id, quod intelligitur; id autem, quod intelligitur, est idem intelligenti, ratione eius, quo intelligitur, ergo in his, quæ sunt sine materia, vt sunt animæ rationales, id, quod intelligitur, est ipsa substantia intelligentis, non autem species intelligibilis. p. p. q. 55. a. 3. arg. 2.

5 Præterea intellectus agens facit suam operationem sine vllis speciebus intelligibilibus, & sine vllo habitu superaddito, ergo & intellectus possibilis idem faciet, & ita non erunt necessariæ species intelligibiles. q. 10 de ver. a. 2. arg. 5.

6 Præterea sicut se habet bonum ad affectum, ita verum ad intellectum; sed bonum non est in affectu per aliquam sui similitudinem, ergo nec verum q. 10 de ver. a. 9. arg. 7.

cognoscitur ab intellectu, per aliquam sui similitudinem, ergo intellectus in intellectione non eget vlla similitudine, aut specie.

p. p. 84. a. 2. arg. 2. Præterea nulla est necessitas ponendi huiusmodi species. Neque enim primo requiruntur ad assimilandum obiectum materiale intellectui immateriali: tum quia, vt dicit Philosophus 3. de ani. t. 37. anima est quodammodo omnia: vnde, cum simile simili cognoscatur, debet anima per suam essentiam assimilari rebus cognitis, & illas intelligere: tum quia anima est superior corporalibus creaturis: inferiora autem sunt eminentiori modo in superioribus; quare omnes creaturæ corporeæ nobiliori modo existunt in ipsa essentia animæ, quam in seipsis; vnde per suam substantiam debet posse illas cognoscere. Neque secundo requiruntur ad repræsentandum obiectum, quia phantasmata sufficienter repræsentant, & proponunt obiectum intellectui; & ab ipsis habet intellectus possibilis, quod intelligendo producat conceptum, seu verbum, atque adeo similitudinem expressam, & determinatam huius obiecti, & non alterius. Neque tertio requiruntur, vt fiat obiectum intelligibile actu, quia intellectus angelicus cognoscit res materiales, non posset autem illas cognoscere, nisi essent intelligibiles actu, ergo species intelligibiles non sunt necessariæ intellectui humano ad intelligendum.

a. d. 10. 3. a. a. 2. a. 1. q. 10. de ve. a. 6. a. 1. 5.

3. de an. l. p. Sed contra est, quod Philosophus 3. de ani. t. 3. dicit intellectum esse impassibilem, susceptiuum tamen formarum, & ita se habere ad intelligibilia, sicut se habet sensus ad sensibilia, & t. 6. ait animam esse locum formarum & t. 38. & seq. dicit animam esse omnia, quia omnium formas recipit, non enim lapis est in anima, sed forma lapidis: hæc autem intelligi non possunt nisi de speciebus intelligibilibus requisitis ad intelligendum, ergo hæ sunt necessariæ.

p. p. q. 14. a. 2. ad 3. 2 Præterea intellectus noster possibilis se habet in ordine intelligibilium, sicut materia prima in ordine naturalium, eo quod est in potentia ad intelligibilia, sicut materia prima est in potentia ad naturalia. Sed materia non habet esse naturale, nisi reducta in actum per formas naturales, ergo nec intellectus possibilis potest habere intelligibilium operationem, nisi perficiatur per speciem intelligibilem alicuius.

p. p. q. 88. a. p. ad 2. & 2. d. 3. q. a. 4. c. p. p. q. 84. a. 2. c. 3 Præterea omnis cognitio rei fit per assimilationem rei cognitæ & cognoscentis; & ideo necessario debet esse in intellectu forma, per quam assimiletur rei cognitæ: sed non est sufficiens forma similis in esse naturæ, quia sic oporteret dicere cum Empedocle, quod anima esset de natura omnium, ad hoc, quod illa cognosceret, ergo requiritur forma similis rei cognitæ in esse intelligibili, quæ dicitur species intelligibilis, ergo hæc est necessaria ad intelligendum.

p. p. 14. a. 2. c. Respondeo dicendum, quod necesse est dicere, quod species intelligibiles necessariæ sunt ad intelligendum, quod manifeste patet primo ex natura intellectionis, vt est actio quædam. Illud enim, quo intellectus intelligit comparatur ad intellectum intelligentem, vt forma eius, quia forma est id, quo agens agit: oportet autem ad hoc, quod potentia perfecte compleatur per formam, quod omnia contineantur sub forma, ad quæ potentia se extendit; & inde est, quod in rebus corruptibilibus forma non perfecte complet potentiam materiæ, quia potentia materiæ ad plura se extendit quam sit continentia formæ huius, vel illius: potentia autem intellectiua animæ rationalis se extendit ad intelligendum omnia, potentia enim intellectiua hominis, vt infra diceretur, habet pro obiecto vniuersaliter omne ens, ipsa autem essentia animæ rationalis non comprehendit in se omnia, cum sit essentia determinata ad genus, & speciem. Hoc autem proprium est essentiæ diuinæ, quæ infinita est, vt in se simpliciter omnia comprehendat perfecte. Et ideo solus Deus cognoscit omnia per suam essentiam; anima rationalis autem non potest per suam essentiam omnia cognoscere, sed oportet intellectum eius aliquibus speciebus perficiad res cognoscendas. Secundo probatur ex natura intellectionis, vt intellectio est. Hoc enim animis omnium communiter inditum est, quod simile simili cognoscitur; vnde principium cognitionis debet esse forma similis rei cognitæ. Cum autem possit esse similis illi, vel in modo essendi, ita vt forma cogniti sit in cognoscente eo modo, quo est in re cognita, vel in ratione formæ, sed non in modo essendi formæ, neque est necessarium, neque fieri potest, vt forma cogniti intellectionis principium sit illi similis in forma, & modo essendi formæ, vt priores naturales existimabant. (qui. quia considerabãt res cognitas esse corporeas & materiales, posuerunt oportere res cognitas etiã in anima cognoscente materialiter esse. & ideo vt animæ attribuerent omnium cognitionem, posuerunt eam habere naturam communem cum omnibus. & quia natura principiatorum ex principijs construitur, attribuerunt naturam principij: ita quod qui dixit principium omnium esse ignem, posuit animam esse de natura ignis, & similiter de aere, & aqua) quia si oporteret rem cognitam materialiter in cognoscente existere, nulla ratio esset, quare res, quæ materialiter extra subsistunt, cognitione careant, præter quam quod in materiali principio, de quo antiqui Philosophi loquebantur, non existunt principiata nisi in potentia; non autem cognoscitur aliquid secundum quod est in potentia, sed secundum quod est actu, vt patet 9. metaph. t. 20. Vnde nec ipsa potentia cognoscitur nisi per actum. & propterea non sufficeret attribuere animæ principiorum naturam ad hoc, quod omnia cognosceret, nisi inessent ei naturæ, & formæ singulorum effectuum, puta ossis, & carnis, & aliorum huiusmodi, vt Arist. contra Empedoclem argumentatur in 1. de ani. t. 77. Relinquitur ergo quod oportet materialia cognita in cognoscente existere non materialiter. & huius ratio est: quia actus cognitionis se extendit ad ea, quæ sunt extra cognoscentem. Cognoscimus enim etiam ea, quæ extra nos sunt. Per materiam autem determinatur forma rei ad aliquid vnum. Vnde manifestum est, quod ratio cognitionis ex opposito se habet ad rationem materialitatis, & ideo quæ non recipiunt formas nisi materialiter, nullo modo sunt cognoscitiua, sicut plantæ, vt dicitur in 2. de ani. t. 124. quanto autem aliquid immaterialius habet formam rei cognitæ, tanto perfectius cognoscit. Vnde & intellectus, qui abstrahit speciem, non solum à materia, sed etiam à materialibus cõditionibus, perfectius cognoscit, quam sensus, qui accipit formam rei cognitæ, sine materia quidem, sed cum materialibus conditionibus. & inter ipsos sensus, visus est magis cognoscitiuus, quia est minus materialis, & inter ipsos intellectus, tanto quilibet est perfectior, quanto immaterialior. Ex his ergo patet, quod forma, quæ est principium intellectionis, debet esse similis rei cognitæ in ratione formæ, non autem in modo essendi illius, forma autem sic similis dicitur forma seu species intelligibilis. Quare dicendum est hanc esse necessariam ad intellectionem, sicut necessarium est intellectionem fieri per assimilationem rei cognitæ, & cognoscentis.

p. p. q. 84. a. 2. c. (margin)

Ad primum ergo dicendum, quod plures species

intelligibiles possunt esse in eodem intellectu, secundum actum imperfectum, non autem secundum actum perfectum; Sicut similiter plures species sensibiles possunt esse in sensu eodem modo. Sciendum enim est, quod omnes formæ intelligibiles sunt vnius generis, licet res, quarum sunt, sint diuersorum generum: omnes enim eandem potentiam intellectiuam respiciunt, & ideo in potentia omnes simul esse possunt in intellectu, & similiter in actu incompleto, qui est medius inter potentiam, & actum completum, & perfectum, & hoc est esse species in habitu, qui est medius inter potentiam, & operationem: sed in actu perfecto plures species in intellectu, vel sensu esse non possunt.

p.p.q. 84. a. 5. c. ad 10. q. 2. a. 2. ad. 1. Ad secundum dicendum, quod phantasma concurrit ad producendam intellectionem, & per consequens ad productionem speciei intelligibilis dupliciter, vno modo, tanquam materia causæ; sicut enim in obiecto visus est aliquid materiale, quod accipitur ex parte rei coloratæ, sed complementum formale visibilis, inquantum huiusmodi, est ex parte lucis, quæ facit visibile in potentia esse visibile in actu; ita etiam obiectum intellectus quasi materialiter administratur, vel offertur à virtute imaginatiua, sed in esse formali intelligibili completur ex lumine intellectus agentis, & secundum suam formam habet, quod sit perfectio in actu intellectus possibilis. Alio modo concurrit tanquam agens instrumentale, & secundariũ, intellectus vero agens tanquam agens principale, & primum; propter hoc enim & phantasmata dicuntur illuminari ab intellectu agente, quia nimirum phantasmata ex virtute intellectus agentis redduntur habilia, vt ab eis species intelligibiles abstrahantur, seu vt hæ ab illis per virtutem intellectus agentis simul concurrentis producantur, quibus mediantibus intellectus possibilis consideret naturas rerum in vniuersali, sine conditionibus nimirum indiuiduantibus, sicut pars sensitiua ex coniunctione ad intellectum efficitur virtuosior ad agendum. Et inde est, quod actionis vtriusque agentis effectus relinquitur in intellectu possibili secundum conditionem vtriusque, & non secundum conditionem alterius tantum: nam intellectus possibilis recipit formas, vt intelligibiles actu ex virtute intellectus agentis, sed vt similitudines determinatarum rerum ex cognitione phantasmatum: præter quam quod species intelligibilis est à phantasmate secundum suum esse materiale, sed ab intellectu agente, secundum suum esse formale, id est, vt est intelligibilis in actu. Ex his patet ad probationes contra intellectum agentem. Nam ad priorem dicendum, quod intellectus agens comparatur lumini, quia sicut lumen necessarium est ad videndum, ita lumen intellectus agentis ad intelligendum, licet non eodem modo. Præterea dicuntur phantasmata illuminati ab intellectu agente, quatenus, vt dictum est, ex coniunctione cum illo redduntur virtuosiora ad agendum. Ad posteriorem vero dicendum, quod intellectus agens ex coniunctione prædicta cum phantasmatibus diuersis diuersas etiam producit species intelligibiles.

(margin: quol. 8. a. 5. p. p. q. 85. a. p. ad 4. & 5. 84. a. 6. ad 2. & 3. a. c. g. c. 77. — q. 18. de ver. a. 6. ad 6. — Tab. v. intellectus. n. 14. p. p. q. 79. a. 3. ad 2. p. p. 85. a. p. ad 4.)

p. p. 84. a. 6. c. Ad primam autem probationem contra phantasmata dicendum, quod corporeum virtute agentis principalis incorporei potest agere in incorporeum.

q. 2. de ver. a. 5. q. 5. a. 11. ferr. p. c. g. c. 65. Ad secundum dicendum quod licet phantasma sit similitudo rei singularis, non tamen oportet, vt producat in intellectu similitudinem rei singularis, quia non agit ratione propriæ naturæ, quia ad subiectum comparatur, seu quatenus est tale accidens, & ratione materialium dispositionum, sed quatenus est similitudo rei ad extra, & ratione naturæ, & formæ latentis in phantasmate.

q. 5. de pot. a. 8. c. ferr. 2. c. g. c. 61. Ad tertiam dicendum, quod effectus potest esse immaterialior sua causa, quando causa productiua illius agit secundum quod participat de proprietate superioris naturæ; & agit non ad transmutandam materiam, sed ad diffundendam similitudinem formæ, siue in medio siue in sensu, vel intellectu, secundum similitudinem spiritualis intentionis, vt est in proposito.

a. d. 20. q. 1. a. 1. ad 2. ad 2. princ. Ad quartam dicendum, quod ex eo, quod phantasma producit speciem intelligibilem in intellectu possibili, vt agens instrumentale, & secundarium, non sequitur deordinatio in partibus animæ, quia intellectus agens non accipit virtutem à phantasmate, sed potius è contra, vt dictum est

q. 10. de ver. a. 6. ad p. Ad quintam dicendum, quod formæ sensibiles, vel à sensibilibus abstractæ, vt sunt phantasmata non possunt agere in intellectum possibilem, nisi quatenus per intellectum agentem immateriales redduntur, & sic efficiuntur quodammodo homogeneæ intellectui possibili in quem agunt.

ibid. ad 8. Ad sextam dicendum, quod quamuis intellectus possibilis sit simpliciter nobilior, quam phantasma, tamen secundum quid nihil prohibet phantasma nobilius esse, inquantum scilicet phantasma est actu similitudo talis rei, quod intellectui possibili non conuenit, nisi in potentia & sic quodammodo potest agere in intellectum possibilem, virtute luminis intellectus agentis sicut & calor potest agere in visum, virtute luminis corporalis.

p. p. 17. a. 3. Ad tertium principale dicendũ, quod in intellectu non est falsitas respectu specierum intelligibilium repræsentantium rem aliter, vel respectu rei repræsentatæ, sed ratione compositionis, & diuisionis, quatenus intellectus attribuit rei, cuius quidditatẽ intelligit, aliquid, quod eam non consequitur, vel quod ei opponitur.

p. p. 55. a. p. ad 2. Ad quartum dicendum, quod sicut sensus in actu est sensibile in actu, vt dicitur in 2. de ani. non ita quod ipsa vis sensitiua sit ipsa similitudo sensibilis, quæ est in sensu: sed quia ex vtroque fit vnum, sicut ex actu, & potentia; ita & intellectus in actu dicitur esse intellectum in actu, non quod substantia intellectus sit ipsa similitudo, per quam intelligit, sed quia illa similitudo est forma eius. Idem est autem, quod dicitur in his, quæ sunt sine materia, idem est intellectus, & quod intelligitur, ac si diceretur, quod intellectus in actu est intellectum in actu Ex hoc enim aliquid est intellectũ in actu, quod est immateriale.

q. 10. de ver. a. 2. ad 5. Ad quintum dicendum, quod intellectus agens non egeat vllis speciebus, vel vllo habitu ad suam operationem, prouenit ex hoc, quod nihil accipit ab intelligibilibus, sed magis formam suam illis tribuit faciendo illa intelligibilia actu. Intellectus vero possibilis contra se habet,

q. 10. de ver. a. 9. ad 7. Ad sextum dicendum, quod motus, vel operatio cognoscitiuæ partis perficitur in ipsa mente: & ideo oportet ad hoc, quod aliquid cognoscat, esse similitudinem aliquam in mente, maxime si per essentiam suam non coniungitur menti, vt cognitionis obiectum: sed motus, vel operatio affectiuæ partis incipit ab anima, & terminatur ad res, & ideo non requiritur in affectu similitudo rei, qua informatur, sicut in intellectu.

in c. Ad septimum dicendum, quod necessitas ponendi species intelligibiles est vt habeat intellectus formam, per quam possit omnia cognoscere, quæ sub suo obiecto continentur, vt dictum est, quæ non potest esse illius essentia, sed necessario debet esse forma ab illa distincta.

ARTICVLVS II.

Vtrum anima intelligat per ſpecies ſibi naturaliter inditas.

p.p.q 84.a. 3 arg p. Videtur quod anima intelligat omnia per ſpecies ſibi naturaliter inditas. Dicitur enim in lib de cauſis quod omnis intelligentia eſt plena formis; ſed homo habet commune cum angelis intelligere ergo etiam anima habet ſpecies rerum naturaliter inditas, quibus illas cognoſcat.

arg 2. 2 Præterea anima intellectiua, eſt nobilior quàm materia prima corporalis. ſed hæc eſt creata a Deo ſub formis, ad quas eſt in potentia, ergo multo magis anima intellectiua eſt creata a Deo ſub ſpeciebus intelligibilibus, & ſic anima intelligit corporalia per ſpecies ſibi naturaliter inditas.

arg 3. 3. Præterea nullus poteſt verum reſpondere niſi de eo, quod ſcit. ſed aliquis etiam idiota non habens ſcientiam acquiſitam reſpondet verum de ſingulis, ſi tamen ordinate interrogetur, vt narratur in Mennone Platonis de quodam; ergo antequam aliquis acquirat ſcientiam, habet rerum cognitionem; quod non eſſet, niſi anima haberet ſpecies naturaliter inditas

arg. ſed cõ Sed contra eſt, quod Philoſophus dicit in 3 de ani. t 14 de intellectu loquens, quod eſt ſicut tabula, in qua nihil eſt ſcriptum.

c. Reſpondeo dicendum, quod cum forma ſit principium actionis oportet, vt eo modo ſe habeat aliquid ad formam, quæ eſt actionis principium, quo ſe habet ad actionem illam: ſicut ſi moueri ſurſum ſit ex leuitate, oportet, quod in potentia tantum ſurſum fertur, eſſe leue ſolum in potentia, quod autem actum ſurſum fertur, eſſe leue in actu. Videmus autem, quod homo eſt quandoque cognoſcens in potentia tantum, tam ſecundum ſenſum, quam ſecundum intellectum, & de tali potentia in actum reducitur, vt ſentiat quidem, per actiones ſenſibilium in ſenſum, vt intelligat autem, per diſciplinam, aut inuentionem. Vnde oportet dicere, quod anima cognoſcitiua ſit in potentia tam ad ſimilitudines, quæ ſunt principia ſentiendi, quam ad ſimilitudines, quæ ſunt principia intelligendi: & propter hoc Ariſtot 3. de ani. t 14. poſuit, quod intellectus, quo anima intelligit, non habet aliquas ſpecies naturaliter inditas. ſed eſt in principio in potentia ad huiuſmodi ſpecies omnes. Sed quia id, quod habet actu formam, interdum non poteſt agere ſecundum formam, propter aliquod impedimentum: ſicut leue ſi impediatur ſurſum ferri, Propter hoc Plato poſuit, quod intellectus hominis naturaliter eſt plenus omnibus ſpeciebus intelligibilibus, ſed per vnionem corporis impeditur, ne poſſit in actum exire. Sed hoc non videtur conuenienter dictum. Primo quidem, quia ſi habet anima naturalem notitiam omnium, non videtur eſſe poſſibile, quod huius naturalis notitiæ tantam obliuionem capiat, quod neſciat ſe huiuſmodi ſcientiã habere. Nullus enim homo obliuiſcitur ea, quæ naturaliter cognoſcit, ſicut, quod omne totum ſit maius ſua parte, & huiuſmodi. Præcipue autem hoc videtur eſſe inconueniens, ſi ponatur eſſe animæ naturale corpori vniri ſicut ſupra habitum eſt. Inconueniens enim eſt, quod naturalis operatio alicuius rei totaliter impediatur per id, quod eſt ſibi ſecundum naturam. Secundo apparet manifeſte huius poſitionis falſitas ex hoc, quod deficiente aliquo ſenſu deficit ſcientia eorum, quæ apprehenduntur ſecundum illum ſenſum, ſicut cæcus natus nullam poteſt habere notitiam de coloribus: quod non eſſet, ſi intellectui animæ eſſent naturaliter inditæ omnium intelligibilium rationes. Et ideo dicendum eſt, quod anima non cognoſcit res corporeas, & naturales per ſpecies naturaliter inditas.

Ad primum ergo dicendum, quod homo quidem conuenit cum angelis in intelligendo, deficit tamen ab eminentia intellectus eorum, ſicut & corpora inferiora, quæ tantum exiſtunt ſecundum Greg. hom. 19 in Euang. deficiunt ab exiſtentia ſuperiorum corporum. Nam materia inferiorum corporum non eſt completa totaliter per formam, ſed eſt in potentia ad formas, quas non habet. Materia autẽ cæleſtium corporum eſt totaliter completa per formam; ita, quod non eſt in potentia ad aliam formam, vt ſupra habitum eſt. & ſimiliter intellectus angeli eſt perfectus per ſpecies intelligibiles ſecundum ſuam naturam: intellectus autem humanus eſt in potentia ad huiuſmodi ſpecies. ad p.

Ad ſecundum dicendum, quod materia prima habet eſſe ſubſtantiale per formam, & ideo oportuit, quod crearetur ſub aliqua forma, alioquin non eſſet in actu. Sub vna tamen forma exiſtens eſt in potentia ad alias. Intellectus autem non habet eſſe ſubſtantiale per ſpeciem intelligibilem, & ideo non eſt ſimile. ad 2.

Ad tertium dicendum, quod ordinata interrogatio procedit ex principijs communibus, per ſe notis ad propria. Per talem autem proceſſum ſcientia cauſatur in anima addiſcentis. Vnde, cum verum reſpondet de his, de quibus ſecundo interrogatur, hoc non eſt, quia prius ea nouerit. ſed quia tunc ea de nouo addiſcit. Nihil enim refert, vtrum ille, qui docet proponendo, vel interrogando, procedat de principijs communibus ad concluſiones. Vtrobique enim animus audientis certificatur de poſterioribus per priora. ad 3.

ARTICVLVS III.

Vtrum ſpecies intelligibiles per quas anima intelligit, effluant in illam ab aliquibus formis ſeparatis.

Videtur quod ſpecies intelligibiles effluant in animam ab aliquibus formis ſeparatis. Omne enim, quod per participationem eſt tale, cauſatur ab eo, quod eſt per eſſentiam tale: ſicut quod eſt ignitum reducitur ſicut in cauſam in ignem. Sed anima intellectiua, ſecundum quod eſt actu intelligens, participat ipſa intelligibilia: intellectus enim in actu quodammodo eſt intellectum in actu, ergo ea, quæ ſecundum ſe, & per eſſentiam ſuam ſunt intellecta in actu, ſunt cauſæ animæ intellectiuæ, quod actu intelligat: Intellecta autẽ in actu per eſſentiam ſuam ſunt formæ in materia exiſtentes. Species igitur intelligibiles, quibus anima intelligit, cauſantur à formis aliquibus ſeparatis. p.p q 84. 4 arg p.

2 Præterea intelligibilia ſe habent ad intellectum ſicut ſenſibilia ad ſenſum. Sed ſenſibilia, quæ ſunt in actu extra animam, ſunt cauſæ ipſorum ſenſibilium, quæ ſunt in ſenſu, quibus ſentimus, ergo ſpecies intelligibiles, quibus intellectus noſter intelligit, cauſantur ab aliquibus actu intelligibilibus extra animam exiſtentibus. Huiuſmodi autem non ſunt niſi formæ à materia ſeparatæ. Formæ igitur intelligibiles intellectus noſtri effluunt ab aliquibus ſubſtantijs ſeparatis. arg 2.

3 Præterea omne, quod eſt in potentia reducitur in actum per id, quod eſt actu. Si ergo intellectus noſter prius in potentia exiſtens poſtmodũ actu intelligat, oportet quod hoc cauſetur ab aliquo intellectu, arg. 3.

qui ſemper eſt in actu; hic autem eſt intellectus ſeparatus, ergo ab aliquibus ſubſtantijs ſeparatis cauſantur ſpecies intelligibiles, quibus actu intelligimus.

arg. ſed cōt. Sed contra eſt, quia ſecundum hoc ſenſibus non indigeremus ad intelligendum, quod patet eſſe falſum ex hoc præcipue, quod qui caret vno ſenſu nullo modo poteſt habere ſcientiam de ſenſibilibus illius ſenſus.

in c. Reſpondeo dicendum, quod quidam poſuerunt ſpecies intelligibiles noſtri intellectus procedere ab aliquibus formis, vel ſubſtantijs ſeparatis Et hoc dupliciter. Plato enim, ſicut dictum eſt, poſuit formas rerum ſenſibilium per ſe ſine materia ſubſiſtentes, ſicut formam hominis, quam nominabat per ſe hominem, & formam, vel ideã equi, quam nominabat per ſe equum, & ſic de alijs. Has ergo formas ſeparatas ponebat participari & ab anima noſtra, & a materia corporali Ab anima quidem noſtra ad cognoſcendum, a materia vero corporali ad eſſendum: vt ſicut materia corporalis per hoc, quod participat ideam lapidis, fit hic lapis: ita intellectus noſter per hoc, quod participat ideam lapidis, fit intelligens lapidem. Participatio autem ideæ fit per aliquam ſimilitudinem ipſius ideæ in participante ipſam, per modum, quo exemplar participatur ab exemplato. ſicut igitur ponebat formas ſenſibiles, quæ ſunt in materia corporali, effluere ab ideis, ſicut quaſdam earum ſimilitudines, ita ponebat ſpecies intelligibiles noſtri intellectus eſſe ſimilitudines quaſdam idearum, ab eis effluentes. & propter hoc ſcientias, & definitiones ad ideas referebat. Sed quia contra rationem rerum ſenſibilium eſt, quod earum formæ ſubſiſtant abſque materijs, vt Ariſtot. 7 metaph. at. 44. vſque ad 58. multipliciter probat, ideo Auic. hac poſitione remota, poſuit omnium rerum ſenſibilium intelligibiles ſpecies, non quidem per ſe ſubſiſtere abſque materia, ſed præexiſtere immaterialiter in intellectibus ſeparatis: à quorum primo deriuantur huiuſmodi ſpecies in ſequentem: & ſic de alijs vſque ad vltimum intellectum ſeparatum, quam nominat intellectum agentem: à quo, vt ipſe dicit, effluunt ſpecies intelligibiles in animas noſtras, & formæ ſenſibiles in materiam corporalem Et ſic in hoc Auic. cum Platone concordat, quod ſpecies intelligibiles noſtri intellectus effluunt à quibuſdam formis ſeparatis, quas tamen Plato dicit per ſe ſubſiſtere: Auicenna vero ponit eas in intelligentia agente. Differunt etiam quantum ad hoc, quod Auic. ponit ſpecies intelligibiles non remanere in intellectu noſtro, poſtquam deſinit actu intelligere, ſed indigere, vt iterato ſe conuertat ad recipiendum de nouo. Vnde non ponit ſcientiam animæ naturaliter inditam, ſicut Plato, qui ponit participationes idearum immobiliter in anima permanere. Sed ſecundum hanc poſitionem ſufficiens ratio aſſignari non poſſet, quare anima noſtra corpori vniretur. Non enim poteſt dici, quod anima intellectiua corpori vniatur propter corpus: quia nec forma eſt propter materiam: nec motor propter mobile, ſed potius è conuerſo. Maxime autem videtur corpus eſſe neceſſarium animæ intellectiuæ ad eius operationem propriam, quæ eſt intelligere, quia ſecundum eſſe ſuum à corpore non dependet. Si autem anima ſpecies intelligibiles ſecundum ſuam naturam aptanata eſſet recipere per influentiam aliquorum ſeparatorum principiorum tantum, & non acciperet ea ex ſenſibus, non indigeret corpore ad intelligendum, vnde fruſtra corpori vniretur. Si autem dicatur, quod indiget anima noſtra ſenſibus ad intelligendum, quibus quodammodo excitetur ad conſideranda ea, quorum ſpecies intelligibiles à principijs ſeparatis recipit, hoc nõ videtur ſufficere: quia huiuſmodi excitatio non videtur animæ neceſſaria, niſi inquantum eſt conſopita, ſecundum Platonicos, quodammodo, & obliuioſa, propter vnionem ad corpus: & ſic ſenſus non proficerent animæ intellectiuæ, niſi ad tollendum impedimentum: quod animæ prouenit ex corporis vnione Remanet igitur quærendum, quæ ſit cauſa vnionis animæ ad corpus Si autem dicatur ſecundum Auicennam, quod ſenſus ſunt animæ neceſſarij, quia per eos excitatur, vt conuertat ſe ad intelligentiam agentem, a qua recipit ſpecies: hoc quidem non ſufficit, quia ſi in natura animæ eſt, vt intelligat per ſpecies ab intelligentia agente effluxas, ſequeretur, quod quandoque anima poſſit ſe conuertere ad intelligentiam agentem ex inclinatione ſuæ naturæ, vel etiam excitata per alium ſenſum, vt conuertat ſe ad intelligentiam agentem, ad recipiendum ſpecies ſenſibilium, quorum ſenſum aliquis non habet. & ſic cæcus natus poſſet habere ſcientiam de coloribus, quod eſt manifeſte falſum. Vnde dicendum eſt, quod ſpecies intelligibiles, quibus anima noſtra intelligit, non effluunt a formis ſeparatis.

Ad primum ergo dicendum, quod ſpecies intelligibiles, quas participat noſter intellectus, reducuntur ſicut in primam cauſam, in aliquod principium per ſuam eſſentiam intelligibile, ſcilicet in Deum. Sed ab illo principio procedunt mediantibus formis rerum ſenſibilium, & materialium, à quibus ſcientiam colligimus, vt Dion. dicit. c. 7. diu. nom. ad 1.

Ad ſecundum dicendum, quod res materiales ſecundum eſſe, quod habent extra animam, poſſunt eſſe ſenſibiles actu, non autem actu intelligibiles. Vnde non eſt ſimile de ſenſu & intellectu. ad 2.

Ad tertium dicendum, quod intellectus noſter poſſibilis reducitur de potentia ad actum per aliquod ens actu, id eſt per intellectum agentem, qui eſt virtus quædam animæ noſtræ, vt dictum eſt, non autem per intellectum aliquem ſeparatum, ſicut per cauſam propriam primam, ſed forte ſicut per cauſam remotam. ad 3.

ARTICVLVS IV.

Vtrum anima recipiat ſpecies intelligibiles à phantaſmatibus, & à rebus ſenſibilibus.

Videtur quod anima non recipiat ſpecies intelligibiles à phantaſmatibus, & a rebus ſenſibilibus. Dicit enim Philoſophus in lib de Gener quod eorum, quæ non conueniunt in materia, non poteſt eſſe actio, & paſſio Sed intellectus noſter nun communicat in materia cum rebus ſenſibilibus, & cum phantaſmatibus, ergo non poſſunt phantaſmata agere in intellectum producendo ſpecies intelligibiles. q. 10 de ver. a. 6. arg. 2.

2 Præterea obiectum intellectus eſt quod quid eſt, vt dicitur in 3. de ani. ſed quidditas rei nullo modo ſenſu percipitur, nec phantaſmate repræſentatur, ergo ſpecies intelligibiles non produeuntur à phantaſmatibus. arg. 2.

3 Præterea ſi intellectus poſſibilis recipit ſpecies intelligibiles à phantaſmatibus, hoc non poteſt eſſe, niſi inquantum ſpecies, quæ à ſenſibilibus accipitur, intellectum poſſibilem mouet, ſed talis ſpecies non poteſt mouere intellectum poſſibilem; non enim mouet ipſum in phantaſia adhuc exiſtens, quia ibi exiſtens nondum eſt actu intelligibilis, ſed potentia tantum: ſimiliter non mouet arg. 3.

intellectum possibilem existens in intellectu agente, qui nullius speciei est receptiuus alias non differret ab intellectu possibili: Similiter nec existens in intellectu possibili, quia forma iam inhærens subiecto subiectum non mouet, sed in ipso quodammodo quiescit: Nec etiam per se existens, cum species intelligibiles non sint substantiæ sed de genere accidentium ergo nullo modo species intelligibiles possunt recipi à sensibilibus, seu a phantasmatibus.

p.p.84.a.6. arg.3. 4 Præterea effectus non se extendit vltra virtutem suæ causæ. Sed species intelligibiles se extendunt vltra sensibilia & vltra phantasmata, per illas enim intelligimus quædam, quæ sensu percipi, & phantasmate repræsentari non possunt ergo species intelligibilis non potest recipi a sensibilibus.

p.p. arg. sed contra. Sed contra est, quod Philosophus probat in p. metaph. & in fine 1. poster t 22. quod principium nostræ cognitionis est a sensu: principium autem intellectionis est species intelligibilis, ergo.

p.p.a.6.c. Respondeo dicendum, quod circa istam quæstionem triplex fuit Philosophorum opinio; Democritus enim posuit, quod nulla est alia causa cuiuslibet nostræ cognitionis, nisi cum ab his corporibus, quæ cogitamus, veniunt, atque intrant imagines in animas nostras, vt Aug dicit in epist. ad Dioscorum, & Arist etiam dicit in lib. de som. & vig. quod Democritus posuit cognitionem fieri per idola, & defluxiones. & huius positionis ratio fuit, quia tam ipse Democr. quam alij antiqui naturales non ponebant intellectum differre a sensu, vt Arist. dicit in 3. de ani t 151 & ideo, quia sensus immutatur a sensibili arbitrabantur omnem nostram cognitionem fieri per solam immutationem à sensibilibus: quam quidem immutationem Democritus asserebat fieri per imaginum defluxiones. Plato vero è contrario posuit intellectum differre a sensu, & intellectum quidem esse virtutem immaterialem organo corporeo non vtentem in suo actu. Et quia incorporeum non potest immutari a corporeo, posuit quod cognitio intellectualis non fit per immutationem intellectus a sensibilibus, sed per participationem formarum intelligibilium separatarum, vt dictum est. sensum etiam posuit virtutem quandam per se operantem. Vnde nec ipse sensus, cum sit quædam vis spiritualis, immutatur a sensibilibus, sed organa sensuum a sensibilibus immutantur ex qua immutatione anima quodammodo excitatur, vt in se species sensibilium formet: sic igitur secundum Platonis opinionem, neque intellectualis cognitio a sensibili procedit; neque etiam sensibilis totaliter a sensibilibus rebus, sed sensibilia excitant animam sensibilem ad sentiendum, & similiter sensus excitant animam intellectiuam ad intelligendum, Aristoteles autem media via processit, posuit enim cum Platone intellectum differre a sensu, sed sensum posuit propriam operationem non habere sine communicatione corporis, ita quod sentire non sit animæ actus tantum, sed coniuncti, & similiter posuit de omnibus operationibus sensitiuæ partis. quia igitur non est inconueniens, quod sensibilia, quæ sunt extra animam, causent aliquid in coniunctum, in hoc Arist cum Democrito concordauit quod operationes sensitiuæ partis causentur per impressionem sensibilium in sensum, non per modum defluxionis, vt Democritus posuit, sed per quandam operationem: nam & Democritus omnem actionem fieri posuit per influxionem atomorum vt patet in p. de gen t. 5. Intellectum vero posuit Aristot. habere operationem absque communicatione corporis. Nihil autem corporeum imprimere potest in rem incorpoream & ideo ad causandum intellectualem operationem secundum Aristot. non sufficit sola impressio sensibilium corporum, sed requiritur aliquid nobilius, quia agens est nobilius patiente, vt ipse dicit 3. de ani. t 10. Non tamē ita, quod intellectualis operatio causetur ex sola impressione aliquarum rerū superiorū vt Plato posuit, sed requiritur illud superius, & nobilius agēs, quod vocat intellectū agentē de quo iam supra diximus, quod facit phantasmata à sensibus accepta intelligibilia in actu, per modum abstractionis cuiusdam Secundum hoc ergo ex parte phantasmatum, intellectualis operatio à sensu causatur. Sed quia phantasmata non sufficiunt immutare intellectum possibilem, sed oportet, quod fiant intelligibilia actu per intellectum agentem, non potest dici, quod sensibilis cognitio sit totalis, & perfecta causa intellectualis cognitionis, sed magis quodammodo est materia causæ.

Ad primum ergo dicendum, quod formæ sensibiles, vel a sensibilibus abstractæ non possunt agere in mentem nostram, nisi quatenus per lumen intellectus agentis immateriales redduntur, & sic efficiuntur quodammodo homogeneæ intellectui possibili, in quem agunt. 3 to de an. 6.ad 10.

Ad secundum dicendum, quod circa idem virtus superior, & inferior operantur, non similiter, sed superior sublimius: vnde & per formam, quæ a rebus accipitur, sensus non ita efficaciter rem cognoscit, sicut intellectus, sed sensus per eam manuducitur in cognitionem exteriorum accidentium intellectus vero peruenit ad nudam quidditatem rei, secernendo eam ab omnibus materialibus conditionibus. vnde pro tanto dicitur cognitio mentis a sensu originem habere, non quod omne illud, quod mens cognoscit, sensus apprehendat sed quia ex his, quæ sensus apprehendit, mens in aliqua vlteriora manuducitur, sicut etiam sensibilia intellecta manuducunt in intelligibilia diuinorum. ad 1.

Ad tertium dicendum, quod in receptione, qua intellectus possibilis species rerum accipit à phantasmatibus, se habent phantasmata vt agens instrumentale, & secundarium, intellectus vero agens, vt agens principale, & primum, & ideo actionis effectus relinquitur in intellectu possibile secundum conditionem vtriusque, & non secundum conditionem alterius tantum, & ideo intellectus possibilis non recipit formas, vt intelligibiles actu, ex virtute intellectus agentis, sed vt similitudines determinatarum rerum ex cognitione phantasmatum, & sic formæ intelligibiles in actu non sunt per se existentes, neque in phantasia, neque in intellectu agente, sed solum in intellectu possibili. ad 3.

Ad quartum dicendum, quod sensitiua cognitio non est tota causa intellectualis cognitionis, & ideo non est mirum, si intellectualis cognitio vltra sensitiuam se extendit.

ARTICVLVS V.

Vtrum intellectus possit actu intelligere per species intelligibiles, quas habet, non conuertendo se ad phantasmata.

Videtur quod intellectus possit actu intelligere per species intelligibiles, quas habet, abstractas à phantasmatibus, non conuertendo se ad phantasmata. Intellectus enim fit in actu per speciem intelligibilem, qua informatur, sed intellectum esse in actu est ipsum intelligere, ergo species intelligibiles sufficiunt ad hoc, quod intellectus actu intelligat, absque eo quod ad phantasmata se conuertat. p.p.84. art. 10.arg.p.

2 Præ-

arg. 2. 2 Præterea magis dependet imaginatio à sensu, quam intellectus ab imaginatione, sed imaginatio potest imaginari actu absentibus sensibilibus, ergo multo magis intellectus potest intelligere actu, non conuertendo se ad phantasmata.

arg. 3. 3 Præterea incorporalium non sunt aliqua phantasmata, quia imaginatio tempus, & continuum non transcendit, si ergo intellectus noster non posset aliquid intelligere in actu, nisi conuerteretur ad phantasmata, sequeretur, quod non posset intelligere aliquod incorporeum, quod patet esse falsum. Intelligimus enim veritatem ipsam, & Deum, & Angelus.

p. p. 89. ar. p. c. & a. 2. arg. p. 4 Præterea eadem est natura animæ coniunctæ, & separatæ, Imo perfectior est anima coniuncta corpori, quam separata, cum anima sit pars naturaliter humanæ naturæ, quælibet autem pars est perfectior in suo toto quam extra totum, sed anima separata potest intelligere sine phantasmate, ergo & coniuncta.

de memoria l. 2. 5 Præterea intellectus est vniuersaliũ, phantasma vero est similitudo rei corporalis, & singularis, ergo intellectus non intelligit conuertendo se ad phantasmata; nam sic intelligeret singularia, non autem vniuersalia.

3. de ani. l. 12. de mem. l. 2. Sed contra est, quod Philosophus 3. de ani. t. 30. & l. de mem. c. p. dicit, quod anima nunquam intelligit sine phantasmate.

de mem. l. 2. 2 Præterea dicit Philosophus l. de mem. c. p. quod nihil potest homo intelligere sine continuo, & tempore; sed hoc est; quia non potest intelligere sine phantasmate, quia phantasma est similitudo rei singularis, quæ est hic, & nunc, quæ non potest intelligi sine phantasmate, ergo.

ibid. 3 Præterea operatio proportionatur virtuti, & essentiæ, sed intellectiuum hominis est in sensitiuo, sicut dicitur in 2. de ani. ergo propria operatio eius est intelligere intelligibilia in phantasmatibus: sicut intellectus substantiæ separatæ operatio est intelligere res secundum se intellectas.

p. p. q. 84. a. 7. c. Respondeo dicendum, quod impossibile est intellectum secundum præsentis vitę statum, quo passibili corpori coniungitur, aliquid intelligere in actu, nisi conuertendo se ad phantasmata, & hoc duobus indiciis apparet. Primo quidem, quia cum intellectus sit vis quædam non vtens corporali organo, nullo modo impediretur in suo actu per læsionem alicuius corporalis organi, si non requireretur ad eius actum actus alicuius potentiæ vtentis organo corporali. Vtuntur autem organo corporali sensus, & imaginatio, & aliæ vires pertinentes ad partem sensitiuam. Vnde manifestum est, quod ad hoc, quod intellectus actu intelligat, non solum accipiendo scientiam de nouo, sed etiam vtendo scientia iam acquisita, requiritur actus imaginationis, & cæterarum virtutum. Videmus enim, quod impedito actu virtutis imaginatiuæ per læsionem organi, vt in phreneticis, & similiter impedito actu memoratiuæ virtutis, vt in letargicis, impeditur homo ab intelligendo in actu etiam ea, quorum scientiam præaccepit. Secundo quia hoc quilibet in seipso experiri potest, quod quando aliquis conatur aliquid intelligere, format sibi aliqua phantasmata per modum exemplorum, in quibus quasi inspiciat, quod intelligere studet; & inde est etiam, quod quando aliquem volumus facere aliquid intelligere, proponimus ei exempla, ex quibus phantasmata formare possit ad intelligendum. Huius autem ratio est quia potentia cognoscitiua proportionatur cognoscibili. Vnde intellectus Angeli, qui est totaliter à corpore separatus, obiectum proprium est substantia intelligibilis à corpore separata, & per huiusmodi intelligibilia, materialia cognoscit: intellectus autem humani, qui est coniunctus corpori proprium obiectum est quidditas, siue natura in materia corporali existens, & per huiusmodi naturas visibilium rerum, etiam in inuisibilium rerum aliqualem cognitionem ascendit. De ratione autem huius naturæ est, quod in aliquo indiuiduo existat, quod non est absque materia corporali, sicut de ratione naturæ lapidis est, quod sit in hoc lapide; & de ratione naturæ equi est, quod sit in hoc equo, & sic de aliis. Vnde natura lapidis, vel cuiuscunque rei materialis cognosci non potest complete, & vere, nisi secũdum quod cognoscitur, vt in particulari existens. Particulare autem apprehendimus per sensum, & imaginationem: & ideo necesse est ad hoc, quod intellectus intelligat suum obiectum proprium, quod conuertat se ad phantasmata, vt speculetur naturam vniuersalem in particulari existentem, si autem proprium obiectum intellectus nostri esset forma separata: vel si formæ rerum sensibilium subsisterent non in particularibus secundum Platonicos, non oporteret, quod intellectus noster semper intelligendo conuerteret se ad phantasmata.

Ad primum ergo dicendum quod species conseruatæ in intellectu possibili in eo existunt habitualiter, quando actu non intelligit: Vnde ad hoc, quod intelligamus in actu, non sufficit ipsa conseruatio specierum, sed oportet, quod eis vtamur secundum quod conueniunt rebus, quarum sunt species, quæ sunt naturæ in particularibus existentes. ad p.

Ad secundum dicendum, quod etiam ipsum phantasma est similitudo rei particularis. Vnde non indiget imaginatio aliqua alia similitudine particulari, sicut indiget intellectus. ad 2.

Ad tertium dicendum, quod incorporea, quorum non sunt phantasmata, cognoscuntur a nobis per cõparationem ad corpora sensibilia, quorum sunt phãtasmata; sicut veritatem intelligimus ex consideratione rei, circa quam veritatem speculamur. Deum autem, vt Dionys. dicit, cognoscimus vt causam, & per excessum, & per remotionem. Alias etiam incorporeas substantias in statu præsentis vitæ cognoscere non possumus, nisi per remotionem, vel aliquam comparationem ad corporalia. Et ideo, cum de huiusmodi aliquid intelligimus, necesse habemus conuerti ad phantasmata corporum, licet ipsorum non sint phantasmata. ad 3.

Ad quartum dicendum, quod quia nihil operatur, nisi inquantum est actu: Modus autem operandi vniuscuiusque rei sequitur modũ essendi ipsius: ideo quia anima habet duplicem modum essendi: vnum, cum vnitur corpori, alium, cum fuerit à corpore separata: secundum priorem modum competit illi modus intelligendi per conuersionem ad phantasmata: secundum posteriorem vero sine conuersione: & quia modus prior intelligendi est animæ naturalis, sicut & corpori vniri, posterior vero est præter naturam, nam ad hoc vnitur corpori, vt operetur secundum suam naturam, ideo simpliciter dicendum est, quod anima naturaliter intelligere non potest sine conuersione ad phantasmata. Nec obstat, quod posterior modus intelligendi sit perfectior, quia cum hoc stat, quod prior sit naturalior, sicut & anima separata imperfectior est considerata natura corporis, quam cum est coniuncta corpori. p. p. q. 89. a. p. c. & a. 2. ad p.

Ad quintum dicendum, quod anima dum intelligit, conuertendo se ad phantasmata, non habet pro obiecto ipsum phantasma, sed ipsam naturam vniuersalem, quam tamen quia speculatur in particulari existentem, ideo dicitur intelligere suum obiectum, conuertendo se ad phantasma. op. 43. c. 6. p. p. 84. a. 7. c.

O

QVÆSTIO XCVI.

De actu intellectus.

Deinde considerandum est de actu intellectus.

CIRCA QVEM QVÆRVNTVR QVINQVE.

Primo, Vtrum omnis intellectio sit productiua verbi, seu sit dictio

2 *Vtrum intellectio sit prior natura dictione, an vero posterior*

3 *Utrum intellectio realiter distinguatur à verbo ?.*

4 *Vtrum intellectio producatur ab intellectu, & à specie intelligibili, tamquam à duobus agentibus partialibus, an vero à solo intellectu*

5 *Vtrum intellectus sit semper in actu secundo.*

ARTICVLVS I.

Vtrum omnis intellectio sit productiua verbi, seu sit dictio.

9 met. l. 9. Videtur quod non omnis intellectio sit productiua verbi, seu sit dictio. Dicit enim Philosophus 9. met. t. 16. quod per actionem immanentem nihil producitur, sicut producitur per transeuntem; Sed si intellectio esset productiua verbi, per actionē immanentem aliquid produceretur, ergo non omnis saltem intellectio est productiua verbi.

4. d. 49. q. a. 2 p. ad 15 2 Præterea visio beatifica est intellectio: Sed visio beatifica non est productiua verbi, quia verbum est medium, in quo res videtur, & intelligitur, at in visione beatifica nullum est medium in quo, sed immediate tendit in diuinam essentiam, ergo idem, quod prius.

op. 14. 3 Præterea actus reflexus intellectus est intellectio, sicut actus directus: Sed actus reflexus non est productiuus verbi, quia verbum, quod est expressiuum rei, quæ intelligitur, non est reflexum, ergo non omnis intellectio est productiua verbi.

q. 9. de pot. a. 9. 4 Præterea in diuinis filius, & Spiritus Sanctus intelligunt, sed Filius & Spiritus Sanctus non producunt verbum, ergo non omnis intellectio est productio verbi.

op. 14. 5 Præterea intellectus intelligit se, sed intellectus non dicit se, ergo non omnis intellectio est dictio.

q. 9. de pot. a. 4 q. 9. a. 5. c. 4 c. g. c. 11. vbi Ferr. quol. 8. a. p. idem sentit Almain. 3. d. 6. q. 2. Sed contra est, quod in omni intellectione est aliquid intellectum; sed omne intellectum necessario debet esse in intellectu; Intellectum autem in intellectu nihil est aliud, quam verbum mentis, quod est similitudo rei ad extra. & res ipsa intellecta, puta homo intellectus, ergo in omni intellectione datur, & formatur verbum, per quod res intellecta dicitur esse in intellectu.

q. 9. de pot. a. 5. p. p. q. 2. ... 2 Præterea de ratione eius, quod est intelligere, est conceptio: sic enim, quia in Deo est intelligere, est etiam conceptio: sed conceptio necessario terminatur ad conceptum; vnde & in diuinis, quia est conceptio, est etiam conceptum, ergo necessario in omni intellectione est conceptum, quod alio nomine appellatur verbum.

ibid. & 3 c. g. c. 11. 3 Præterea intellectio est actio potentiæ intellectiuæ: sed per actionem potentiæ intellectiuæ procedit aliquid ad intra, quod dicitur verbum, ergo per omnem intellectionem producitur verbum.

Respondeo dicendū, quod dupliciter potest considerari intellectus creatus: Vno modo in via, & sic necesse est dicere, per omnem intellectionem produci verbum. & consequenter omnem intellectionē esse dictionem, quod potest esse manifestum ex multis; & primo quidem ex natura cuiuslibet actionis siue ad intra, siue ad extra; nam secundum omnem actionem tam ad intra, quam ad extra, attenditur aliqua processio. Sicut enim per actionem ad extra aliquid procedit ad extra, ita & per actionem ad intra procedit aliquid ad intra. Sed ideo hoc ipso, quod quis intelligit, vel amat, procedit aliquid intra ipsū, quia conceptio rei intellectæ ex vi intellectiua prouenit, & ex eius notitia procedit: & similiter id, quod per actum amoris producitur, per quod amatum est in amante, procedit ex voluntate. Est autem conce-ceptio verbum cordis, quam vox significat, ergo in omni intellectione formatur verbum. Secundo ex natura ipsius intelligi. Vbi enim est intelligere, ibi est intelligi: intelligi autem est esse ipsius verbi, debet ergo per omne intelligere formari verbum. Tertio ex ratione rei intellectæ: de ratione enim eius est, vt sit præsens intellectui per modum obiecti, seu in esse obiectiuo terminante intellectionem. Neque enim sufficit, vt sit præsens vel per speciem Intelligibilem, vel realiter per identitatem, nam intellectus Angelicus intelligit se per verbum, & tamen est realiter idem cum specie intelligibili, & cum intellectu: est autem res intellecta præsens in esse obiectiuo intellectui mediante verbo per intellectionem formato. Quarto ex ratione rei intellectæ vt intellecta est: omne enim intellectum, inquantum intellectum, oportet esse in intelligente, sequitur enim ipsum intelligere apprehensionem eius, quod intelligitur per intellectum: vnde etiam intellectus noster seipsum intelligens est in se ipso, non solum vt idem sibi per essentiam, sed etiam vt à se apprehensus intelligendo: Intellectum autem in intelligente est intentio intellecta, & verbum; est igitur in quocunque intelligente per quamcunque intellectionem verbum quasi res intellecta. demum ex ratione locutionis, per omnem enim intellectionem intellectus vel sibi, vel alij loquitur: non potest autem intellectus loqui sibi, vel alij nisi sibi, vel alij manifestet rem, quam loquitur: manifestatur autem res per verbum, quod tali intellectione, & locutione formatur. Vnde verbum est species rei intellectæ vt concepta in intellectu, & ordinata ad manifestationem, vel ad se, vel ad alterum. Altero modo potest considerari intellectus in patria vt videns Deum, & sic de diuina essentia nullum verbum ab intellectu beati formatur, sed per diuinum verbum, tamquam per conceptionem vnam, immediate diuinam essentiam intuetur, iuxta illud Zach. vlt. in illa die erit Dominus vnus, & vnum nomen, quod ex multis potest constare. Nam primo visio beatifica est immediate, carens scilicet medio in quo, tamquam speculo: cognitio autem per verbum est mediata, nam verbum habet rationem speculi, & imaginis, & medij in quo res videtur, vt infra ostendam. Secundo quia verbum est similitudo rei intellectæ, sed nulla res, vel creatura potest esse similitudo diuinæ essentiæ, tum quia omnis species intelligibilis, per quam intelligitur essentia, & quidditas rei, comprehendit in repræsentando rem illam; vnde & orationes significantes quodquid est, terminos, & rationes, & definitiones vocamus, impossibile autem est similitudinem creatam totaliter repræsentare Deum: tum quia impossibile est aliquod ens creatum, quod sit perfecte actus, & similitudo omnium entium, quia sic infinite possideret naturam entitatis: tum quia sicut ad hoc, vt visus videat albedinem, oportet

p. p. q. 27. a. 1 c. — 2. c. g. c. 11 — 4. c. g. c. 11. q. 9. de pot. a. 5 q. 4. de ver. a. 2. — 4. c. g. c. 11. — p. d. 27. q. 1. a. 2 p. 2. 3 c. — p. d. 2. q. p. 2. 5. § quæst. ad 4. — p. p. 12. a. 2. ad 2. p. d. 27. q. 2. a. 1. c. 2. d. 12. q. p. a. 1. p. d. 36. q. p. a. 4 q. 20. de ver. a. 7. c. & a. 1 p. 4. d. 49. q. 2. a. p. ad 5. op. 13. & 14. p. c. g. c. ... c. g. c. 49. q. 8. de ver. a. p. q. 2. a. 0. de ver. a. 2. c.

a.d.49.q.2. a p.c.q.8.de ver.a.p.c.

quod recipiatur in eo similitudo albedinis, secundum rationem suæ speciei, quamuis non secundum eundem modum essendi, ita similiter, vt intellectus intelligat aliquã quidditatem, oportet, quod in eo fiat similitudo eiusdem rationis secundum speciem, licet non sit idem modus essendi vtriusque; Vnde fit, vt sicut si fuerit in oculo forma citrini, non dicetur videte albedinem, ita similiter, si in intellectu fuerit similitudo vnius quidditatis, nec dicetur, nec poterit intelligere aliam quidditatem: ratio est, quia forma existens in sensu vel intellectu non est principium cognitionis secundũ modũ essendi, quem habet vtrobique, sed secundum rationẽ, in qua communicat cũ re exteriori quod cõmune est tam speciei impressæ quã expressæ, quia vtraque deducit intellectum in cognitionem rei per similitudinem, quam habet cum re; nulla vero res creata potest communicare in specie cum diuina essentia. Postremo quia ideo requiritur verbum ad omnem intellectionem viatoris, quia intellectus viatoris intelligit indifferenter rem præsentem, & absentem, & absque vllis conditionibus materialibus, & indiuiduantibus, & quia cum intelligat intellectus loquendo sibi, vel alijs, debet sibi vel alijs manifestare rem intellectã, quod fit per verbum, & quia intelligens habet vniri cum re intellecta, vnitur autem per verbum. Verum hæ rationes non vrgent respectu visionis beatificæ, quia diuina essentia est immaterialis, & mediante lumine gloriæ præsentissima est intellectui beati, vt ipsa sicut fungitur officio speciei intelligibilis, atque adeo formæ intrinsecæ in esse repræsentatiuo, & intelligibili, ita etiam fungatur officio verbi, & conceptionis: nam ex diuina essentia, & intellectu beati fit vnum in intelligendo, quomodo ex re intellecta & intellectu viatoris mediante verbo fit vnum in intelligendo; cum autem nequeat conceptio creata repræsentare perfecte totam perfectionem diuinæ essentiæ, necesse est, vt talis conceptio sit ipsamet essentia diuina seu diuinum verbum, & sic sufficienter intelligitur intellectus beati videre diuinam essentiam per intuitum in illam, siue vlla expressione, & formatione verbi. Cæterum, licet beatus non formet per visionem beatificam vnum verbum, vel vnũ conceptum repræsentantem diuinam essentiam, potest tamen formare diuersos conceptus inadæquare repræsentantes diuinam essentiam, sicut & diuersa nomina imponit, quibus laudat eius bonitatem, maiestatem, & cætera attributa quia dum videt Deum, vel imprimuntur illi a verbo diuino similitudines rerum, quas videt in verbo; vel certe ex ipsa visione diuinæ essentiæ potest beatus formare in se similitudines rerum quæ in essentia diuina videntur, quibus mediantibus formari possunt varij conceptus de illis. Et sic manifestum est, quomodo omnis intellectio intellectus creati sit dictio, & consequenter productiua verbi, & quomodo non.

p.c.g.c.53.q. 10.de ver.a. a..d.49.1.c

p.d.27.a.2. p.c.q.8.de ver.a.p.c.& ad 7.

q.8.de ver. a.1.p.c.& ad 7.

p.d.2.q.p.a. 3.§.quantũ ad 4.q.7.de pot.a.6.c.p. d.27.q.2.a.p c.

p.d.2.q.p.a.3 §.quantum ad 4.q.7.de pot.a.6.c.q. 8.de ver.a.5. ad 5.& 6.

p.p.q.12.a. 9.ad 2.

p.p.q.27.a. p.c.& q.54. art.2.c.

Ad primum ergo p. p. dicendum, quod tam per actionem immanentem, quam per transeuntem producitur aliquid; sed per transeuntem immutatur aliquid extra se cum, cui per actionem infertur passio; per immanentem autem nihil extra se cum immutatur, sed totum in ipso agente agitur, & ideo per illam dicitur, & ideo per illam dicitur nihil produci, ad extra scilicet, sicut producitur per actionem transeuntẽ

p.d.2.q.p.a. 3.q.7.de pot. a.6.q.8.de ver.a.5.ad 4.p.p.q.12. a.9.ad 2.

Ad secundum dicendum, quod beati non formant vnum conceptum de Deo, quia impossibile est, quod conceptio intellectus creati repræsentet totam perfectionem diuinæ essentiæ, sed illis ipsa diuina essentia est loco conceptus, sicut & ipsa diuina essentia est loco speciei intelligibilis: Vt tamen visionis beatificæ formant varios conceptus de ijs, quæ vident in diuina essentia, inadæquate illa repræsentantes, vt dictum est.

in c.

Ad tertium dicendum, quod omnis intellectio rei distinctæ a verbo est in via productiua verbi, atque adeo est dictio, vt dictum est intellectio vero verbi, quatenus est res quædam, non est intellectio rei distinctæ à verbo, & ideo non est mirum, si non producat verbum, & non sit dictio.

op.14. in c.

Ad quartum dicendum, quod in diuinis intellectio, quæ vna est, est productiua verbi, non tamen vt est intellectio cuiuslibet diuinæ personæ, sed solius patris. Vel dic, quod etiam intellectio essentialis filij, & spiritus sancti habet suum verbum, non tamen distinctum realiter ab intelligente, sed tantum ratione. Vel dic, cum S. D. q. 4. de ver. art. 1. ad 5.

p.p.q.34.ad p.p.d.27 q. 2 a.p.& 2 q. 9.de pot.a.

Ad quintum dicendum, quod intellectus intelligendo se producit verbum sui, non tamen dicit se, quia non intelligit se per speciem sui, sicut intelligit alia per species aliorum, cum tantum reflexe se intelligat, intelligendo species rerum.

op.14.

Ad sextum dicendum, quod de ratione intellectionis rei est productio verbi, non autem de ratione intellectionis simpliciter, vt dictum est, & sic patet ad 7.

in c.& ad 3

Ad octauum dicendum, quod intelligare importat solam habitudinem intelligentis ad rem intellectam, in qua nulla ratio originis, & per consequens productionis importatur, sed solum informatio quædam in intellectu nostro, prout intellectus noster fit in actu per formam rei intellectæ, quæ respectu visionis beatificæ est diuina essentia, habens rationem tum speciei intelligibilis, tum verbi, vt dictũ est: respectu vero intellectionis viatoria est verbum per illam formatum quo mediante intelligitur res cuius ipsum verbum est similitudo, cæterum informatio intellectus, in qua consistit ratio intellectionis, aliquando importat omnimodam identitatem, & hoc modo se habet in Deo, in quo idem est intellectus, & intellectum; aliquando importat distinctionem, & originem realem inter intellectum, & conceptum ab illo formatum, & hoc modo se habet in intellectu viatoris.

p.p.34 a.p. ad 3 & p.d. 27 q.2 a.p.c p.p.78.a.4. ad p.

ARTICVLVS II.

Vtrum intellectio sit prior natura dictione, seu productione verbi.

Videtur quod intellectio sit natura posterior productione verbi & dictione, quia intellectio terminatur ad rem, non vt in se, sed vt in verbo, nam mediante verbo, & in illo illam intelligit: sed prius natura est id, in quo aliquid cognoscitur, quam in eo cognoscatur illud, ergo prius natura est productio verbi, seu dictio, quam intellectio.

op.de natu verbi, & p.n g.c.33.

2 Præterea obiectum proponitur actioni, atque adeo intellectioni, vt dicit Philosophus 2. de ani. sed verbum est obiectum intellectus immediatum, cum sit id, in quo intellectus res intelligit, tamquam in imagine expressa & tamquam in speculo, ergo verbum prius natura existit, & consequenter producitur, quam existat intellectio.

ibid.& p.d. 27.q.2.art 3 c.d.36.q.p a. 3.a d.12.q.p. a 3.

3 Præterea de ratione rei intellectæ, atque adeo obiecti intellectus, est vt sit præsẽs obiectiue intellectui, sed non fit præsens, nisi per verbum formatum, ergo cum obiectum præcedat actionem potentiæ, vt dictum est, multo magis debet illam præcedere id, mediante quo fit præsens potẽtiæ, & sic prius natura

p.c.g.c.53.4 c.g.c.11.q.9. de pot.a.5.q 4.de ver.a.2

produceretur verbum, quam intellectus in illo rem intelligat.

q. 4 de ver. ar. p. ad p. op. 14. Sed contra est, quod productio verbi fit per intellectionem, non enim est verbum in nobis, nisi secũdum quod actu intelligimus, vnde necessario prærequirit intellectum in actu suo, qui est intelligere, ergo intellectio est prior natura productione verbi, cum hæc sit effectus illius.

p p. 14. a p. p p. q. 1 art 7 p. c. g. c. 13. 2 Præterea dictio supra intellectionem addit aliquid aliud, puta rationem originis, atque adeo habitudinem ad verbum conceptum; sed id, cui fit additio, prius est eo, quod illi additur, & per consequens composito ex vtroque, nam compositum est posterius natura partibus componentibus, ergo intellectio est prior natura dictione.

op. 14. Respondeo dicendum, quod aliquo modo dici potest, quod intellectio natura præcedit dictionem, seu productionem verbi, & aliquo modo illam sequitur. Ad cuius euidentiam sciendum, quod quia res intelligibilis eo ipso intelligitur, quo intellectus formatur sua specie, prius natura est intellectum informari, quam intelligere, sed non tempore, ideo videtur verbum, quod sequitur speciem rei, similiter sequi intelligere eius. Hoc autem non esset, si per speciem rei tenderet intellectus in ipsam rem, vt in se, sicut visus videt colorem extra se existentem, & tunc formaret verbum in se de re prius intellecta: sed quia intellectus accipiens speciem a re per sensus, nõ ducitur per ipsam in rem, vt est in sui natura, sed vt in se est, quia ipse facit in se obiectum quod est intellectum, obiectum autem naturaliter prius est actione potentiæ circa obiectum, ideo verbum, quod est intra ipsum intellectum, prius est ipso intelligere ad ipsum terminato. Aliud enim est hoc, à quo accipitur species, scilicet res ipsa; & aliud, ad quod terminatur actio intellectus, scilicet similitudo rei formata ab intellectu. Ex his autem manifestum est, quomodo attendatur prioritas vnius eorum ad alterum. Prius enim natura est intellectus informatus specie, quæ est principium sufficiens intelligendi, quam gignatur verbum, & ideo intelligere in radice est prius verbo, & verbum est terminus actionis intellectus. quamquam quia actio speciem sumit a suo principio, intellectionis autem principium non solum est species intelligibilis, seu obiectum mediante specie, sed etiam intellectus quatenus intelligere est actio intellectus, præcedit ipsum verbum, quod est terminus intellectionis. Quoniam vero obiectum non habetur nisi in verbo, vt dictum est, obiectum autem prius est, quam quælibet actio ad illud terminata, ideo verbum est prius, quam intelligere. Et hoc totum ideo contingit, quia non terminatur actio intellectus ad rem extra, a qua acquirit speciem vt in se est. Si enim species nata esset ducere intellectum ad rem vt in se est, vt species coloris ducit in colorem, omnibus modis præcederet intelligere verbum. Vnde manifestum est, quod verbum non est, quod sequitur intellectum immediate post rationem intellectus, sic enim simpliciter præcederet verbum actum intellectus, qui est intelligere, sed verbum sequitur immediate intellectum in actu per speciem, à qua procedit verbum, vt actus ex actu, & non vt actus ex potentia. Vnde verbum est posterius actu intelligendi ex parte intellectus, & sic verbum sequitur ad intelligere, non in se, sed in sua radice; præcedit autem ipsum formaliter, quia per verbum, & in verbo formato intellectus obiectum, quod est extra, seu rem cuius verbum est similitudo, intelligit, & ex his patet ab obiecta vtriusque partis.

(p 1. q. p. 1 1 c; p 2. 03, a. 6 — margin beside "cie, sed etiam intellectus")

ARTICVLVS III.

Vtrum intellectio realiter distinguatur à verbo.

Videtur quod intellectio realiter non distinguatur à verbo. Dicit enim August. lib. 9. de Trin. c. 10. & 11. quod verbum est notitia; sed notitia nihil aliud est, quam intellectio, ergo intellectio non distinguitur realiter à verbo. p. p. 34. a 1 p. arg. p.

2 Præterea verbum ponitur vt sit similitudo expressa obiecti: sed hoc conuenit intellectioni, vt dicit August. 14. de Trin. c. 17. & Ansel. in monol. c. 33. ergo verbum non distinguitur realiter ab intellectione. p. c. g. c. 53.

3 Præterea verbum est quo intellectus intelligit, sed hoc ipsum conuenit intellectioni, nam per intellectionem formaliter intellectus intelligit, ergo idem quod prius. p. d. 27 q. 2 a. p & 2. c.

4 Præterea motus est idem realiter cum termino, vt dictum est ex Philosopho 3. phys. t. 5. & 6 sed intellectio est quidam motus, est enim intelligere quoddam pati 3. de ani. t. 12. passio autem motus est, vt dicitur 3. phys. t. 18. 19. 20. ergo intelligere realiter idem est cum suo termino intrinseco, qui est verbum. q. 22. phys. a p. p. p. 79. a. 1 arg. sed contra.

5 Præterea si verbum realiter distingueretur ab intellectione, posset hæc sine verbo compleri, sed non potest compleri sine illo, propter quod verbum dicitur esse intrinsecum intellectioni, ergo idem quod prius. p. c. g. c. 51.

Sed contra, dicit Philosophus 10. Eth. c. 5. quod operationes virtutum, & fælicitas, quæ est operatio intellectus non sunt qualitates, sed actiones: sed verbum est qualitas, ergo verbum distinguitur realiter ab intellectione. 10 eth. 1 3.

2 Præterea verbum ideo ponitur vt sit id, in quo tamquam in speculo, & imagine intelligitur obiectum: sed speculum, & imago realiter distinguitur ab intellectione rei in speculo, & imagine, ergo verbum distinguitur realiter ab intellectione. p. c. g c. 53 & c. g. c. 11, op. 14

Respondeo dicendum, quod intelligens in intelligendo ad quatuor potest habere ordinem, scilicet ad rem, quæ intelligitur: ad speciem intelligibilem, per quam fit intellectus in actu: ad suum intelligere, & ad conceptionem intellectus: quorum postremum à reliquis tribus differt, realiterque distinguitur; a re quidem intellecta, quia res intellecta interdum est extra intellectum, conceptio autem intellectus non est nisi in intellectu. Præterea conceptio intellectus ordinatur ad rem intellectam, sicut ad finem: propter hoc enim intellectus conceptionem rei in se format, vt rem intellectam cognoscat. Distinguitur etiam à specie intelligibili, quia species intelligibilis permanet post intellectionem, non remanente verbo, & intellectione. Præterea verbum mentis est id, quod verbo exteriori significatur, at verbum exterius non significat speciem intelligibilem. Item species intelligibilis est principium intellectionis, & verbi per intellectionem producti, cum omne agens agat inquantum est actu: actu autem fit per aliquam formam, quæ est principium actionis: nullum autem principium est idem realiter cum suo principio. Differt demum ab intellectione. Primo quia verbum est terminus intellectionis, & quoddam constitutum per ipsam & effectus ipsius: procedit enim ex notitia rei: causa autem præsertim efficiens, vt est in proposito, realiter distinguitur à suo effectu. q. 8. de pot. a p. q. 9. a. p. & 5. c. p. p. 14. a. p. 40, 1 p. q. 4 de ver. a p. q. 5 a. 2. p. c. g. c. 53. vbi Ferr. 4 c. g. c. 11. caet. pp. q. 27 a. p. ad 4 dubit. capr. p. d. 27 q. a a 1. 2. d. 5 q. 2. 4 d. 49 q. 5 ad p. Ægid. quol. 5. q. 9 Bru q. de ver. 60 op. 13 & 14. q. 8. de pot. 2. p. quol. 5 q. 5 a. 1. p. p. 89. a. 4. c.

Ibid p.e g c 93.ap.13. & 14 4.e. g. c. 11 p.p.41 a.p ad 2 45 a 2. 2 c g.c. 73. vbi Fer. & Dat p. d.12. q p a 5.

Secundo quia intellectio est realiter distincta à suo obiecto, sicut visio a colore & sensatio à sensibili, verbum autem mentis est primum obiectum intellectus, vt infra dicemus. Tertio quia quotiescunque actio non est cõiuncta cum motu, nihil aliud est actio quam relatio, & habitudo quædam; sed intellectio non est cum motu, ergo est tantum relatio agentis; sed verbum mentis non est relatio sed est qualitas quædam & habitus spiritualis, ergo dicendum est, quod verbum mentis realiter distinguitur ab intellectione.

p.p.q.14.ar. p.ad 2.

Ad primum ergo dicendum quod cum Aug. dicit, quod verbum est notitia, non accipit notitiam pro actu intellectus, sed pro eo, quod intellectus cõcipit cognoscendo: Vnde & alibi vt 3 de Trin. c. 2 dicit, quod verbum est sapientia genita, quæ nihil aliud est, quam ipsa conceptio sapientis, quæ etiam pari modo notitia genita dici potest.

Fer. p.e.g.c 53.

Ad secundum dicendum, eodem modo, quod, cum dicit Aug. quod intellectio est similitudo sumit intellectionem pro termino, seu pro eo quod producitur per intellectionem. Ideo vero intellectio non potest esse similitudo rei intellectæ, quia intellectio est essentialiter respectus: respectus autem de genere actionis nõ potest esse similitudo rei absolutæ; nec potest esse repræsentatiuus, nisi ratione sui principij, vel termini: nam species intelligibilis, quæ est principium intellectionis, est similitudo impressa rei intellectæ; verbum vero quod est terminus intellectionis, est species expressa.

Capt. 4. d. 49. q. 5 art. 3 p.c g.c. 91. q 8. de ver. ar. 4.

p.d 27.q.2.a 2.c. quol.5.q 5.a 2 ad p. op.13. & 14

Ad tertium dicendum, quod id, quo formaliter intellectus intelligit, est species intelligibilis, & intelligere: at verbum mentis est instrumentum, quo intellectus intelligit; & id, in quo intellectus intelligit, tamquam in speculo, & in imagine.

q.4. de ver. ar p. ad p. q. 5. de pot. a. p

Ad quartum dicendum, quod intellectio non est motus, qui est actus imperfecti, definitus à Philosopho 3. phys. sed est motus perfecti, qui est operatio, vt dicitur 3. de ani t. 15.

p.c g. c.53.

Ad quintum dicendum, quod verbum dicitur intrinsecum intellectioni, quia nequit intellectio terminari ad rem intellectam, nisi mediante verbo: & tam intellectio, quam verbum sunt in intellectu, simulque sunt, & simul desinunt, nam verbum in anima nequit esse sine actuali intellectione.

ARTICVLVS IV.

Vtrum intellectio producatur ab intellectu, & à specie intelligibili tamquam à duobus agentibus partialibus, an vero vel à solo intellectu, vel à sola specie.

p.p.a 25 art. 3 arg. p.q.85.a 2.c.q.79.art 2.c.

VIdetur quod Intellectio producatur à solo intellectu, tamquam à principio completo productiuo. Actio enim intellectus, cum sit immanens, & non transiens in exteriorem materiam, vt dicitur 9. met. est in eo subiectiue, à quo est; sed actio intellectus est subiectiue in intellectu, ergo est productiue à solo intellectu.

p.p.105 ar. 3 arg. 2.

2 Præterea id, quod habet in se principium sufficiens sui motus, non mouetur ab alio, ac proinde non eget alio comprincipio talis motus. Sed motus intellectus est ipsum intelligere eius: sicut dicitur, quod intelligere, vel sentire est motus quidam, secundum Philosophum in 3. de ani. sufficiens autem principium intelligendi est lumen intelligibile inditum intellectui, ergo respectu intellectionis non datur aliud principium præter intellectum.

3 Præterea actio intellectus est vitalis, atque adeo vita, vt dicit Philosophus 11. met. t. 34. & ideo principium illius est vitale Sed species intelligibilis non est vita, cum nec sit de essentia agentis intellectualis, nec eius potentia, & proprietas, nec operatio, vt dictum est, ergo actio intellectus non producitur à specie intelligibili.

Tab v. vita p.p.18. art. 2 ad p p 2.31 a 3. & 3. ap. 14. q 8. de ver. a 4.

4 Præterea si species intelligibilis esset principium intellectionis, cum sit causa naturalis, naturaliter, ac necessario agens, illa posita in intellectu, necessario sequeretur intellectio rei repræsentatæ per illam speciem: sed non semper intellectus intelligit res, quarum habet species intelligibiles, ergo intellectionis principium non est species intelligibilis.

p 2. 74. a. p arg. 3.

5 Videtur quod sola species est causa efficiens intellectionis; quia cum causa efficiens, & materialis non incidant in idem numero, vt dicitur 2. phys. t. 72. non potest idem esse causa efficiens, & subiectum intellectionis, sed intellectus est subiectum intellectionis, ergo non potest esse causa efficiens illius, sed hæc erit sola species.

2. de ani l 7 & 12 p.p. 81 ar. 2 arg sed contra, & in c. 3. de an. l. 10.

Sed contra est, quod Philosophus intellectionis principium ponit & animam mediante intellectu, vt 2. de ani. t. 17. & obiectum mediante specie vel ab ipso producta, vt dicit 2. de anima t. 59. & 60. vel ab intellectu agente, vt 3. de ani. t. 19. ergo species intelligibilis est comprincipium productiuum intellectionis

p. 2 q. 9. a p c.

Respondeo dicendum, quod intellectio producitur ab intellectu, & à specie intelligibili tamquam à duobus principiis partialibus, constituentibus vnum integrum, & completum, quod potest esse manifestum ex duobus. Et primo quidem ex determinatione, & specificatione ipsius intellectionis: sicut enim in visione albi, vel nigri non solum debet dari principium effectiuum ipsius visionis, vt visio est, cuius principium est ipsa potentia visiua, sed etiam ipsius visionis, vt est albi, & nigri, cuius principium est obiectum mediante specie, vt dicit Philosophus 2. de ani. t. 59 ita non solum debet dari principium intellectionis, vt intellectio est, cuius principium est potentia intellectiua, sed etiam intellectionis huius, vel illius obiecti, quod non potest esse aliud, quam species intelligibilis, ita enim se habet, vt dictum est, intellectus ad intelligibile, sicut sensus ad sensibile, nisi quod sensibile immediate producit speciem sui in sensu; intelligibile vero non nisi mediante intellectu agente, vt dictum est. Secundo ex natura virtutis intellectus: quia enim hæc est principium etiam in intelligente in potentia, necessario præter illam dandum est aliud principium in actu: hoc autem est similitudo rei intellectæ. Hinc enim est, quod Deus dupliciter dicitur mouere aliquem ad intelligendum, nimirum dando virtutem ad intelligendum, vel naturalem, vel superadditam, & imprimendo ei species intelligibiles, & vtrumque tenendo, & conseruando in esse. Præterea, quia licet intellectus possibilis sit potentia operatiua, atque adeo actiua actione immanente, quæ est perfectio ipsius agentis, & operantis, vt patet ex Philosopho 3. de anim. t. 28. vt dictum est, est tamen potentia passiua reducibilis ad actum ab intellectu agente, per impressionem speciei intelligibilis. Vnde fit, vt quia nullum agens potest agere, nisi quatenus est actu per aliquam formam; fit autem actu intellectus possibilis per speciem illi impressam, propterea non possit intellectus intelligi esse principium completum intellectionis, nisi determinatus per talem formam, ita vt ex intellectu, & tali forma fiat vnum integrum principium,

q.94.a.5. arg 4.

p p q. 105 art. 4.c.

p.p.q.79. ar 5 q de ani. a 4.

q.51.a. 9. & q 61. a. vn.

q 8 de ver. a 6 q 9. 1 5. 4. d. 42. q 2. 2. p

& ita manifestum est, quod intellectio non producitur à solo intellectu, neque à sola specie intelligibili, sed ab vtroque, licet ab intellectu producatur, tamquam à causa principali, cum ab illo dependeat quoad substantiam, & à specie quoad modum.

arg. 3.

Ad primum ergo dicendum, quod intellectio recipitur in solo intellectu possibili, & non in specie; tum quia est actio vitalis immanens in agente intellectuali, atque adeo in principio elicitiuo vitali, vt dictum est; tum quia intellectus possibilis est potentia passiua, quia in se recipit tam speciem intelligibilem, quam ipsam intellectionem, & verbum mentis per illam productum, intellectus enim, vt dictum est, habet ordinem ad illa tria; quorum speciem intelligibilem recipit ab intellectu agente, verbum vero mentis in se format, vt per illud res ad extra intelligat, intellectionem vero operatur immanenter in se, & non extra se, licet illam eliciat non nisi constitutus in actu per speciem intelligibilem, & ex hoc patet ad tertium.

a 4 huius quæ.

Ad secundum dicendum, quod lumen intellectuale simul cum specie intelligibili est sufficiens principium intelligendi, vt dictum est.

p. p. q. 17. a. 4 q. 10. a p. q. 7. de malo a 8.

Ad quartum dicendum, quod licet species intelligibilis sit principium intellectionis, & naturaliter agens, subditur tamen imperio voluntatis, præterquam quod non est principium principale: hoc enim est intellectiua potentia, quæ vtitur specie in intelligendo, secundum imperium voluntatis. & ideo species non semper causat intellectionem, licet ex se naturaliter agat ad illam.

Ad quintum dicendum, quod ratio illa procedit in causis efficientibus, quarum actiones transeunt in materiam exteriorem, quæ non mouent se, sed alia, cuius contrarium est in intellectu, & voluntate, vnde ratio non sequitur.

ARTICVLVS V.

Vtrum intellectus semper sit in actu secundo.

a. de ani. l. 6.

VIdetur quod intellectus semper sit in actu secundo. Dicit enim Philosophus 3 de ani. t. 20. quod intellectus non aliquando quidem intelligit, aliquando non ergo semper intelligit.

p p. 79. art 6 arg 6. arg. 1. 84 a. 7. arg. p.

2 Præterea intellectus fit in actu per hoc, quod formatur specie intelligibili. nam antequam illam recipiat, dicitur esse in potentia: sed intellectum esse in actu est ipsum intelligibile actu, ergo intellectus semper actu intelligit: saltem ea, quorum habet species.

p p. 81 a 3 Tab v. causa n 3.

3 Præterea intellectus non est potentia libere agẽs, sicut voluntas, sed naturaliter, & necessario, sed posita causa naturali, & sufficienti ponitur eius effectus, & consequenter, & eius actio, ergo intellectus semper est in actu secundo.

p p 93. a 7.

4 Præterea in anima semper est imago Trinitatis, cum sit ad imaginem Dei facta, sed non est imago Dei secundum potentias, quia hæ duæ tantum sunt, ergo erit imago Dei secundum actus, & sic semper erit intellectus in actu.

p a. q. 71 a. 5 a2. 79 a. 3.

5 Præterea voluntas non potest cessare ab omni actu, sed actus voluntatis necessario supponit actum intellectus, quia mouetur voluntas ab intellectu, ergo intellectus semper est in actu.

3. de ani l x.

Sed contra est, quod Philosophus 3. de ani. t. 16. dicit, quod intellectus aliquando non intelligit.

2 Præterea tunc tantum intellectus possibilis actu intelligit, quando est perfecte in actu respectu specierum, quas habet sed aliquando est imperfecte, puta modo medio inter puram potentiam, & purum actum; quod est quando habitualiter scit aliquid, ergo intellectus non semper intelligit.

Tab v. intellectus n. 162. q. 8. de ver ar. 1. ad 4. p. p. q. 107. a 1. p p. 84 a. 7. & 8 93. a. 7. ad 4 8. de ver. a. 3 arg. 3 sed cont. & 2. a. ad 4.

Respondeo dicendũ, quod intellectus non semper est in actu secundo, quod patet manifeste ex duobus, & primo quidem, quia ad hoc, vt intellectus intelligat actu, non solum accipiendo cognitionem, & sciẽtiam denouo, sed etiam vtendo scientia iam acquisita, requiritur actus imaginatiuæ virtutis, & reliquarum virtutum: patet autem experientia, in homine aliquando has virtutes impediri per ligamentum sensus, ob maximam copiam euaporationum. & fumositatum resolutarum, vt contingit in dormientibus, vt dicitur in lib. de somno, & vigilia cap. 4 cum enim secundum dispositionem huiusmodi euaporationum contingat esse ligamentum sensus maius, vel minus, quandoque tantus est motus vaporum, vt non solum ligetur sensus, sed etiam imaginatio, ita vt nulla appareant phantasmata; sicut præcipue accidit, cum aliquis incipit dormire, post multum cibum, & potum, & tunc non potest intellectus operari, quia quotiescunque operatur, necesse est, vt appareant phantasmata ad quæ conuertatur; vel per læsionem organi, vt contingit in phreneticis, & letargicis, in quibus, quia impeditur actus virtutis imaginatiuæ per læsionem organi, vt in prioribus, & actus virtutis memoratiuæ, vt in posterioribus impediuntur ab intelligendo in actu etiam ea, quorum cognitionem præacceperunt, atque adeo quorum species intelligibiles in intellectu habent. Secundo patet, quia tam actus rationis, quam sensitiuæ interioris subest imperio rationis, atque adeo motioni voluntatis: Intellectus enim cum intelligit, vtitur hac, vel illa specie, per imperium voluntatis, vt dictum est, & actus imaginatiuæ subiicitur imperio rationis, & voluntatis; potest autem voluntas, cessare ab omni actu, ita vt aliquando nihil omnino velit, tum quia actus voluntatis est ex eo genere naturalium quæ consequuntur materiam, quæ non semper insunt, vt dictum est in q. 8. log a. 3. ad 2. tum quia cum sit libera, nec ad aliquid faciendum, vel non faciendum determinetur, potest hoc modo prætermittere aliquid, quod eius contrarium non velit, nec de eius contrario cogitet, nec etiam de aliquo alio, quod sit per se impedimentum eius, quod facere tenetur: neque est necesse, quod cogitet de aliquo, quod sit per accidens impedimentum, puta quia est causa, cur deinde voluntas omittat actum: nam aliquando illa causa est naturalis, & non subiecta imperio voluntatis, vt quando quis propter infirmitatem prætermittit ire ad Ecclesiam; & tunc non est necesse voluntatem aliquem actum exercere circa istam causam. Præterea quia antequam voluntas aliquid velit, vel non velit, ratione propriæ voluntatis, vtrumque potest illi esse voluntarium, & non volitum, puta tam actus, quam omissi actus. Dicitur autem actus voluntatis voluntarius, non quia super illum cadat actus voluntatis, sed quia est in potestate voluntatis, vt fiat vel non fiat, vt dicitur 3. Eth. c. 5. ergo similiter, & omissio actus, seu non velle, dicitur voluntarium, quia est in potestate voluntatis non velle, sicut & velle. Vnde relinquitur quod poterit voluntas aliquando esse sine vllo actu, & per consequens & intellectus. Et ex his patet ad quintum.

q 10 de ver. a a ad 7 p p 84. a. 7.

q 10 de ve a 2. ad 4. p 2 q. 17. a. 6 q. 13. de ver. a. 4.

q 10. de ver. a 5 arg 1. sed contr p 2 q. 71 a 5 c. & q 79 a 3. arg. 4. & ad 4.

a. d. 35 q. p a 3 c. p. 2. q. 71 a 5. c.

a. d cit ad 5 p a. d. c. ad 5

Ad primum ergo dicendum, quod Philosophus loquitur de intellectu in actu, qui consistit in ipso intelligere, non autem de intellectu possibili absolute sumpto, vel de intellectu in habitu.

3. de l. ani. x. & l c. intelsp. ad sequens arg

p p. q. 79 a 6 ad 3 & q. 84. a. 7 ad p.

Ad secundum dicendum, quod species conseruatæ intellectu possibili in eo existunt habitualiter.

quando actu non intelligit. Vnde ad hoc quod intellectus actu intelligat, non sufficit ipsa conseruatio specierum, sed oportet, quod eis vtatur secundum quod conuenit rebus, quarum habet species, quæ sunt naturæ in particularibus existentes.

12.q.16 a.6 Ad tertium dicendum, quod actus intellectus quoad exercitium subditur imperio voluntatis, ratione vero obiecti aliquando subditur imperio naturæ, vt in his, quæ conuincunt intellectum, aliquando vero subditur imperio voluntatis, vt in his, quæ non adeo conuincunt intellectum, quin possit assentire, vel dissentire, vel saltem assensum, vel dissensum suspendere propter aliquam causam. In talibus enim assensus ipse, vel dissensus in potestate nostra est, & sub imperium voluntatis cadit.

op 9.93 a.7 Ad quartum dicendum, quod imago Trinitatis semper est in anima ratione potentiarum; intellectus enim, & memoria saltem ratione distinguuntur per ordinem ad diuersa, non autem ratione actuum.

QVÆSTIO XCVII.

De termino intrinseco intellectionis, seu de verbo mentis.

Deinde considerandum est de termino intrinseco intellectionis, seu de verbo mentis.

CIRCA QVOD QVÆRVNTVR.

DVO.

Primo, Vtrum sit necessarium ponere verbum mentis.

2 *Vtrum verbum mentis sit medium quo, an vero in quo, atque adeo tanquam imago, in qua intellectus rei ad extra intelligat.*

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum sit necessarium ponere verbum mentis.

VIdetur quod non sit necessarium verbum mentis in intellectu vltra speciem intelligibilem à p.2.q.51.a.2 arg.p. phantasmatibus abstractam. Omnis enim qualitas, vel accidens causatur in aliquo subiecto, inquantum est alicuius receptiuum, sed agens ex hoc, quod agit, non recipit aliquid, sed magis ex se emittit, ergo non potest intellectus per suam actionem in se producere vllam qualitatem, atque adeo verbum.

2 Præterea illud, in quo causatur aliqua qualitas, arg.18 mouetur ad illam qualitatem, vt patet in re calefacta, vel infrigidata: & ideo si intellectus per intellectionem in se producit verbum, debet ad ipsum moueri; sed quod producit per suum actum aliquam qualitatem, mouet, vt patet in calefaciente, & infrigidante, ergo si intellectus per suum actum producit verbum, idem intellectus erit mouens, & motum, agens, & patiens, quod est impossibile.

3 Præterea effectus non potest esse nobilior sua causa; sed verbum mentis est nobilius, & perfectius arg.3.p.c.g. c 93.4.c.g.p c 11.p. d. 27.q.2. & d. 35.q.p. specie intelligibili. nam hæc est similitudo impressa, & habitualis: illud vero est actualis, & expressa, ergo non potest intellectus per speciem intelligibilem verbum producere, & per consequens nec dabitur, nam se solo intellectus non potest illud producere; quia idem inquantum idem semper natum producere, idem: at verba ponuntur multiplicia, & diuersa, vt patet ergo.

4 Præterea formæ, quæ sunt eiusdem generis op 19 p.p.85 a.3 p c g c. 53 4 c.g. cu p.p.56 a.p. arg.4. propinqui, quanto sunt perfectiores, tanto sunt magis actiuæ: sed species intelligibilis, & verbum, si sit forma eiusdem rei repræsentatiua, cuius est species, sunt eiusdem generis nulla enim ratio est, nec ex parte subiecti, nec obiecti nec officij, quod sint diuersi generis: quia vtraque est in eodem subiecto, & habet idem obiectum repræsentare, ergo illa quæ est perfectior, erit magis actiua: sed verbum est perfectior forma, quam species intelligibilis, ergo si species intelligibilis simul cum intellectu possibili est sufficiens productiuum verbi, multo magis verbum simul cum intellectu possibili erit sufficiens productiuum alterius verbi, & sic dabitur processus in infinitum, quod est inconueniens, ergo non datur verbum mentis.

5 Præterea si verbum est necessarium. Vel primo q 2 log a p. p p.86 a. p. arg 3 & 4 q. to. de ver. a.5. vt sit terminus intellectionis, & hoc non, tum quia terminus cuiuslibet intellectionis est eius obiectum, obiectum autem intellectus est res non verbum, & cõceptus, tum quia alioqui scientia esset de conceptibus, & non de rebus: tum quia verbum non nisi reflexe cognoscitur, res autem directe cognoscitur ab intellectu. Vel secundo vt vniat obiectum intellectui, quippe qui indifferenter cognoscit præsens, & absens: & hoc non, quia hoc sufficienter facit species intelligibilis præuia intellectioni. Vel 3. vt sit imago, in qua intellectus respiciat suum obiectum, & hoc non, quia perfectius cognoscit intellectus, quam sensus: sensus autem non cognoscit sensibile in aliqua imagine, sed in se. Vel demum quia obie- op 13 & 14. 2 de pot. a p. p.p 17. a p. q 3. log a. p ctum intellectus debet esse denudatum à conditionibus indiuiduantibus, atque adeo vniuersale, hoc autem nihil aliud est, quam ipsum verbum, vt dictum est: & hoc non, quia intellectus intelligit se ipsum, qui est singularis, & cum sit virtus superior ipso sensu, debet posse quidquid ille potest cognoscit autem sensus singulare, vt patet. ergo.

Sed contra est, quod secundum Philosophum p. p.p.q 17. a p.c.10. de pot. a p. perhier Ea, quæ sunt in voce, sunt signa eorum, quæ sunt in anima passionum: sed non sunt signa intellectionis, vel speciei intelligibilis vt dictum est, ergo sunt signa verbi mentalis formari ab intellectu.

Respondeo dicendum, quod necesse est dicere p.p q 34.a p ad 3. ponendum esse verbum per actum intellectus seu per intellectionem formatum: quod potest esse manifestum ex multis; Et primo quidem ex natura actionis: sicut enim per actionem ad extra intelligimus procedere aliquid ad extra, ita & per actionem, quæ manet in ipso agente, intelligere debemus aliquid ad intra procedere. Cum ergo intellectio sit actio intellectus in intelligente manens, debebit quicunque intelligit, eo ipso, quod intelligit, producere aliquid in se, hoc autem est conceptus rei intellectæ ex vi intellectiua proueniens, & ex eius notitia procedens, qui alio nomine dicitur verbum mentis, vel cordis quod verbo vocis significatur. Secundo ex differentia intelligere, & dicere: nam intelligere importat solam habitudinem intelligentis ad rem intellectam, in qua nulla ratio originis importatur, sed dicere importat principaliter habitudinem ad verbum conceptum: nihil enim aliud est dicere, quam proferre verbum, & mediante verbo importat habitudinem ad rem intellectam, quæ verbo prolato manifestatur, sicut ergo datur actus intellectus, qui est dictio, ita necesse est dari terminum huius operationis, qui dicitur verbum. Tertio ex q 4. de ver. a. ad 5. differentia inter intelligere diuinum, & humanum: quia enim in nobis dicere non solum significat intel-

ligere, sed intelligere cum hoc, quod est ex se exprimere aliquam conceptionem, & sine tali expressione conceptus intelligere non possumus, ideo omne intelligere in nobis proprie loquendo est dicere sed Deus potest intelligere sine hoc, quod aliquid ex ipso procedat secundum rem, quia in eo idem est intelligens, & intellectum, & intelligere, quod in nobis non accidit, sicut ergo in nobis necesse est omne intelligere esse dicere, ita necesse est dari verbum ad quod terminatur ipsum dicere. Quarto ex præsentialitate obiecti: cum enim obiectum debeat esse præsens potentiæ, & intellectus indifferenter intelligat rem præsentem, & absentem, in quo cum imaginatione conuenit, sicut necesse est, quod imaginatio formet quandam imaginem, in quam tamquam in primum obiectum inspiciat, & per quam tendat in rem imaginatam, ita vt eodem motu tendat in imaginem, vt imago est, & in rem imaginatam; ita necesse est, quod per intellectionem formetur quædam intentio, & conceptus, in quam immediate feratur intellectus tanquam in immediatum, & primum obiectum, & eodem acto tendat in rem per talem conceptum repræsentatam, siue illa sit præsens, siue absens. Quinto ex conditione obiecti intellectus, sicut enim obiectum sensus est res materialis, & singularis, vt obiectum proportionetur virtuti, quæ materialis est, ita & obiectum intellectus, quæ est potentia immaterialis, debet esse denudatum a conditionibus materialibus, & indiuiduantibus, sine quibus in rerum natura non existit: hoc autem esse non potest, nisi intellectus per suum actum formet verbum quod repræsentat rem sine conditionibus materialibus, & indiuiduantibus, & est forma quidem singularis, quatenus est recepta in intellectu, tamquam accidens in subiecto sed est vniuersalis in repræsentando, & quia est ratio cognoscendi rem, quam repræsentat, eodem actu intellectus fertur in ipsum, & in rem, quæ per verbum repræsentatur. Vnde manifestum est necessario ponendum esse verbum per actum intellectus formatum.

p.c.g.c.53.p. d.36.q p.a 3. a. ad12. q p. a 1. d.27.q 1 a.3.c.

p.p.76.a.2. ad 1 de sp. cr.a.5.ad 6. a 15.3.d & p p.a.p.q.4.

Ad primum ergo dicendum, quod agens inquantum agens, non recipit aliquid, sed inquantum agit motum ab alio, sic recipit aliquid à mouente. Intellectus autem mouetur ab obiecto, mediante specie intelligibili, ab intellectu agente producta.

p 2.51.s.a.ad p. quol p.q. 2 a a.p.p.q. 79.a.3.

Ad secundum dicendum, quod idem secundum idem non potest esse agens & patiens: potest autem secundum diuersa. Intellectus autem dicitur pati secundum suam entitatem puram: dicitur autem agere, vt est constitutus in actu per formam vt dictum est.

p 2 51.a.a ad 2. q.præced.a. 4.ad p. p.p 57.a 4. 107.a p q.7. de malo.a.a

Ad tertium dicendum, quod verbum non procedit à specie intelligibili, tamquam à causa principali, sed tamquam à minus principali, principalis enim causa est intellectus, qui in intelligendo vtitur speciebus, per imperium voluntatis.

Capr.p d 25 q.p pag.450 Cap p.d 27. q.1 ad 5 & 6.q p.

Ad quartum dicendum, quod licet verbum, & species intelligibilis sint eiusdem generis, quamuis differant specie in esse naturali, sicut & color, & species coloris, habet tamen verbum esse debilius, & intentionalius, quam species intelligibilis actui præuia, cum non remaneat, nisi quandiu remanet actus intelligendi; & ideo non oportet, quod sit principium vlterioris intellectionis, sicut species.

ine.

Ad quintum dicendum, quod verbum est necessarium primo vt sit terminus intrinsecus intellectionis, per quem constituitur formaliter, & actualiter obiectum præsens intellectui, & eius actui, vt dictum est. Dicitur autem res quæ intelligitur obiectum intellectus, non autem conceptus, aut verbum: sicut & scientia dicitur esse de rebus, non de conceptibus, quia conceptus ordinatur ad res, sicut ad finem, vt dictum est, propterea vero dicitur verbum nonnisi reflexe cognosci, quia dupliciter potest verbum considerari, vno modo formaliter, & vt est imago, & sic est obiectum primum intellectionis directæ; alio modo materialiter, quatenus est qualitas quædam, & sic est obiectum intellectionis reflexæ. Secundo requiritur verbum, vt actu vniat obiectum intellectioni, & intellectui, vt enim dictum est, debet res intellecta esse in intellectu actu intelligente, non est autem alio modo, quam per verbum. Tertio requiritur verbum vt imago, & medium, in quo intellectus intelligit res; in hoc enim distinguitur intellectus a sensu quod, quia obiectum sensus est extra, non est necesse, vt formetur idolum in quo sensus res sensibiles intueatur: intellectus autem obiectum, quia est intra ipsum, cum indifferenter intelligat res absentes, & præsentes, necesse est, vt intellectus formet verbum, in quo res intellecta sit obiectiue, & per illud tamquam per imaginem intellectus deueniat in cognitionem rerum. Quarto requiritur verbum, vt constituatur obiectum proportionatum virtuti intellectiuæ, cuiusmodi non est singulare materiale, dico materiale, quia singulare non repugnat intelligenti, quatenus est singulare, sed inquantum est materiale, & ideo si aliquid sit immateriale, & singulare, sicut intellectus, hoc non repugnat intelligenti. Virtus autem superior potest quidem illud, quod virtus inferior, sed eminentiori modo. Vnde id, quod cognoscit sensus materialiter, & concrete, quod est cognoscere singulare directe, hoc cognoscit intellectus immaterialiter, & abstracte, quod est cognoscere vniuersale.

q 2 log a p. p.d.16.q p. a.3 a d.11 q. p.a.1.p.d 27. q 2.a.3.c.cat. p.p.q.27.a p Capr.p.d.15. q.2.a.p.con. al.5.sert p c g.c. 51. Eiucus tr.de Verbo.a 5.q. præced.a p. c.& q.2.log. a.p. Pa.27. q.2. a.3. c.d. 16 q p.a 3 2. d.12 q p a 3.0.12 3.5 p p.q.87.a 2 4 d.49.q.2 a p. ad.5 q 20. de ver.a.2 1. p.super p.c. d. Ioan. p.p.q.86 a.p p.ad 3 & 4.

ARTICVLVS II.

Vtrum verbum sit tantum medium quo intelligendi, an vero etiam medium in quo, per modum imaginis, & speculi.

Videtur quod verbum sit tantum medium quo intelligendi, & non medium in quo, & tanquam imago Ita enim se habet intellectus ad intelligibilia, sicut sensus ad sensibilia: oritur enim intellectiua cognitio à sensu: sed sensus non habet aliud medium, quam quo, ergo nec intellectus: & sic verbum non erit medium in quo.

p p.q.78.a 3 arg.p.p d 15 q p.6.2 & d. 27.q.2 a.d.p p.q.85.ar. 2.

2 Præterea intellectus experitur, & vere iudicat in suo intuitu omne illud, quod eius intuitum terminat: sed manifestum est, quod intelligens rosam, non experitur, nec iudicat in suo intuitu duos terminos, sed tantum vnum, puta rosam, quæ est ad extra ergo impossibile est, quod primum intellectum sit verbum, & consequenter quod sit medium in quo.

arg.Asp. ap Capr p d.35 p.a.a. p.

3 Præterea verbum non potest habere in intellectu rationem speculi, & imaginis propter tria. Primum quia illud quod est primo cognitum, & ratio cognoscendi alterum, videtur esse magis cognitum, vel saltem non minus quam illud quod repræsentatur, & cognoscitur per ipsum, vt patet in exemplo speculi, & imaginis: sed verbum non est magis cognitum, quam res principaliter intellecta, imo est totaliter ignoratum, quia omnes experimur nos cognoscere rem, quæ est principale obiectum, puta hominem esse animal rationale, quæ dicitur esse cognita per verbum: sed quod in nobis sit aliqua forma per quam, & in qua, sicut in imagine, cognoscamus

Arg.Dar. & Petr. Paled. ap. Capr p. d.25.q 2.art 2.arg 9.contra 15

hominem esse animal, nullus experitur, imo de hoc dubitamus, & quærimus, nec vnquam clare inuenimus. Secundum est, quia non experimur, quod intellectus noster nec se nec suos actus, aut habitus, aut species, si quas habeat, nec aliqua alia, si quæ ponuntur in illo subiectiue, potest cognoscere nisi actu reflexo, si ergo verbum est aliqua forma exemplaris existens subiectiue in intellectu, non potest cognosci per actum rectum, cuius tamen oppositum ponitur ab asserentibus verbum esse medium in quo. Tertium est, quia in voluntate non est aliqua forma, quæ sit primo dilecta & ratio diligendi alterum; ergo nec in intellectu est aliqua forma, quæ sit primo intellecta, & ratio intelligendi alterum; ergo; verbum non est forma exemplaris, & imago subiectiue existens in intellectu, sed si verbum ponitur esse medium in quo, necessario debet esse huiusmodi forma: ergo verbum non est medium in quo.

ug.scoti. 4 Præterea nullum obiectum prius cognitum potest esse medium cognoscendi aliud quidditatiuo, & proprio conceptu, si ipse non contineat totam rationem illius, & nisi sit omnino eiusdem rationis cum eo, nam si diuersum est, non potest deducere cognitionem illius: sed verbum mentis est omnino rationis, & naturæ diuersæ à re intellecta, ergo non potest verbum mentis esse medium in quo.

p.p.q.85.art. s.c. 5 Præterea si verbum mentis est medium in quo, necessario erit id, quod intelligitur ab intellectu, sed hoc manifeste apparet falsum ex duobus. Primo quidem, quia eadem sunt, quæ intelligimus, & de quibus sunt scientiæ, at scientia est de rebus, non de conceptibus. Secundo, quia sequeretur error antiquorum, dicentium omne, quod videtur, esse verum: & similiter, quod contradictoriæ essent simul veræ, ergo dicendum est, quod verbum mentis non se habet ad intellectum, vt medium in quo, sed tantum vt medium quo.

p.p.q.14.a.5. ad.3. 6 Præterea ipsum intelligere non specificatur à verbo, sed ab obiecto, sed specificatur à re intellecta, ergo verbum mentis neque est obiectum, neque res intellecta, & per consequens verbum non est medium in quo.

p.q.35. 7 Præterea quale est vnumquodque, talia operatur: sed per hoc, quod species intelligibilis, quæ est forma intellectus, & intelligendi principium, est similitudo rei exterioris, sequitur, quod intellectus intentionem formet illi rei similem: & ex hoc, quod intentio intellecta est similis alicui rei, sequitur, quod intellectus formando huiusmodi intentionem, rem illam intelligat. Sed species intelligibilis est tantum medium quo intelligendi, ergo & verbum, quod est intentio intellecta erit tantum medium quo, & non in quo.

Sed contra est, quod illud, quo cognoscimus, sicutin strumento, oportet nobis esse primo notum, sic enim cognoscimus conclusionem per principia naturaliter cognita, ad quæ naturaliter comparatur intellectus, sicut ad instrumenta vt dicit Comm. 3. de ani. illud vero, quo cognoscimus, sicus forma cognoscentis, non oportet esse primu notum, quia nec oculus videt lucem, quæ est de compositione oculi; nec speciem sensibilem, per quam videt. Sed species intelligibilis est forma, qua intellectus intelligit; verbum vero mentis est instrumentum ab intellectu fabricatum, quo intelligit ergo verbum mentis est medium in quo.

quol.5.q.5.a. 2.quol.1.q.4. a.p.p.p.4.17. q.1.a.1. ad 3. vnde si oppositum di. 2 Præterea hoc distinguitur verbum à specie intelligibili, quod licet vtrumque sit similitudo rei intellectæ, species tamen est principium intelligibilis operationis; verbum autem est terminus illius, sed terminus intelligibilis operationis, sicut & cuiuscunque actionis, est eius obiectum; ergo verbum est obiectum intellectionis, & consequenter non tantum est medium quo, sed etiam in quo cognitum aliud cognoscitur.

3 Præterea verbum mentis dicitur intentio intellecta. Sed quod est medium quo intelligendi tantum, non est quod intellectum; ergo verbum mentis non est medium quo tantum: sed etiam medium in quo.

Respondeo dicendũ, quod necesse est dicere, quod verbum mentis est mediũ in quo. & in ego quæ vi ʃã deducit in cognitionẽ rei per illam repræsentatæ Cuius ratio est, quia de ratione medij in quo cognoscendi, seu imaginis est vt sit primo cognitũ & sit ratio cognoscendi aliud, vtrumque autem competit verbo mentis. Et primum quidem multipliciter apparet. Et primo quia verbum est immediatus, & primus terminus intellectionis; terminus autem immediatus intellectionis, sicut, & cuiuslibet actionis est eius obiectum immediatum. Secundo, quia esse verbi est ipsum intelligi: implicat autem id, cuius esse est intelligi, non terminare passiue intellectionem, atque adeo intelligi vt quod. Tertio quia verbum intelligentis hominem est homo intellectus, immediatum, autem obiectum intelligentis hominem est homo intellectus, nam per hunc deuenit in cognitionem hominis simpliciter. Quarto quia illud, quod est primo, & per se intellectum non est res illa, cuius notitia per intellectum habetus, cum illa quandoque sit intellecta in potentia tantum, & sit extra intelligentem, & sit aliquando absens, sicut cum homo intelligit res materiales puta lapidem, animal, & similia, & aliquid absens: cum tamen oporteat, quod intellectum sit in intelligente, & vnum cum ipso: neque etiam primo intellectum est similitudo rei intellectæ, per quam informatur intellectus ad intelligendum: intellectus enim non potest intelligere, nisi secundum quod fit actu, per hanc similitudinem: sicut nihil aliud potest operari secundum quod est in potentia, sed secundum quod fit actu per aliquam formam, vnde hæc similitudo se habet in intelligendo sicut intelligendi principium, non sicut terminus; hoc ergo erit primo & per se obiectum, quod intellectus in se ipso format, & concipit de re intellecta, quod dicitur verbum. Quinto, quia, vt dictum est, obiectum primum intellectus debet esse intra ipsum, sicut obiectum sensus est extra, & debet esse proportionatum virtuti intelligendi: hæc autem solo verbo conueniunt, vt dictum est. Quod vero verbum mentis sit ratio cognoscendi res ad extra probatur, tum quia vt dictum est ratio, cognoscendi est forma rei inquantum cognita, quia per eam fit actu cognita, fit autem res actu cognita per verbum: tum quia vniuersale est ratio cognoscendi, & faciendi ea, quæ sunt à parte rei: ad hoc enim inuentæ sunt artes, & scientiæ, vt res in suis naturis vniuersalibus cognoscerentur: & per consequens eatenus intellectus res extra animam existentes cognosceret, quatenus cognosceret vniuersalia: est autem verbum mentis tale vniuersale vt supra ostensum est: cum enim verbum sit vna similitudo omnium ab intellectu formata vniformiter inducẽs in eorum cognitionem ob sui abstractionem à conditionibus indiuidualibus vere est quod vniuersale; quod enim est tale, est ratio cognoscendi illa quæ in eo videntur, & repræsentantur sicut vniuersale est ratio cognoscendi particularia in eo contenta: quamuis enim verbum mentis si consideretur secundum quod est similitudo plurium ad inuicem similium, nihil illi tribui possit, nisi quod in rebus

Right margin: cit p.d. 35 q 3.a. grauis e.ra pli id dic turbene notar Cap p.d 15 q.1.a. 1.co 5 p.c.g. c.13 op 14. 4. 6 c.11. op. 2 2.1 op. 1. & 14 p. d. 27 q 1.a.1.d. 34 q.p.l. 3.7 d.1.q.p. 2. 4 p.p.57 a d.4 d 49 q 2.a.p 2 d 15 q. 5. de ver a. 1. 3 10 a 2.l p sup.p c. loan.p.d. 14.q.p.2.a.q 4 de pot.a.5 p.c.g c. 53.2 c.g.4.c.11. p.p.q 14 a. 2. op 14 a 4 c.g. 3. ibid. & op. 15. & 14.q.9 de pot ar. 5 p.c. g.c.53. art. præced. c. q log.a.p.4. ibid.

1. d.42.q p.a. 3.ad 5.& 1.c. q.2.log.a. 3.c. inuenitur: si tamen consideretur secundum quod est ens quoddam in intellectu, de illo potest dici, quod sit intellegibile, & vniuersale. Vnde manifestum est, quod verbum est medium in quo intelligendi, & non medium quo tantum.

qual 5 q 5.a 2.ad 9.& 2 p p.85.a. ad 3. Ad primum ergo dicendum, quod cognitio sensus perficitur per solam immutationem sensus à sensibili; nam per formam, quæ illi à sensibili imprimitur, sentit; non autem ipse sensus exterior format sibi aliquam formam, quomodo illam format imaginario consimilem verbo mentis ab intellectu fabricato.

3.d 14 q p.a. p questiuncula. 4 Cap.p d.27. q 2.ad 3 Aur.q.p & d.33.q 2 a.p ad o.2 c.q. pag. 45. capr p. d.17. q.2 a.3.ad q Palud. Ad secundum dicendum, quod, quia conceptus, seu verbum, vt imago rei, est ratio cognoscendi, facit vnum cognitum cum re, quæ cognoscitur, sicut materia & forma sunt vnum in esse, ideo quando intellectus per verbum intelligit rem, non indicat esse duo intellecta, sed vnum, vt dictum est: secus autem esset, si intellectus intelligeret verbum, vt res quædam est.

Ad tertium dicendum, quod vere verbum habet rationem imaginis, & medij in quo & ad primam probationem dicendum, quod sicut non experior, dum video albedinem, quod actus mens feratur in duo, puta in colorem, & coloratum; imo non experior quod feratur in colorem, sed in coloratum, nisi per ratiocinationem, qua distinguo inter visibile, & rationem visibilis, ita quia verbum mentis est ratio intelligibilitatis rei exterioris, est prius cognitum, quam res extra; non tamen est ita manifestum. Ad secundam probationem dicendum, quod antecedens est falsum: Nec probatio eius valet. Licet enim species, aut actus, aut habitus intellectus non cognoscatur nisi reflexe, secus tamen est de verbo, quia illud est terminus intellectionis, non autem actus, nec alia numerata. Nec oportet, quod si intellectus directe intuetur verbum, quod est subiectiue in ipso, quod ideo intueatur seipsum directe, quantum ad suum quodquid est: nam intellectus possibilis inquantum huiusmodi pro isto statu non est intelligibilis in actu, nisi illo modo, quo intelligis alia: & illo modo concedo, quod in omni intellectione intellectus intelligit se, nam dum intelligit lapidem, ipse est lapis in esse intelligibili, & ideo intelligit se eadem intellectione, qua intelligit lapidem, non tamen inquantum intellectus, sicut nec quicunque videt lignum vt pictum, videt lignum vt lignum. Ad tertiam probationem dicendum, quod similitudo inter intellectum & voluntatem non valet, quia voluntas non est potentia conceptiua, sicut intellectus: nec requirit speciem præuiam actui, sicut intellectus: nec terminatur ad rem illo modo, quo intellectus; nam obiectum intellectus est res, vt in intellectu: Obiectum vero voluntatis est res, vt in se est. Conceditur tamen quod sicut intellectus per actum suum gignit conceptionem, ita voluntas per actum suum emittit quandam impressionem amati in amante.

Ad quartum dicendum, quod verbum mentis est eiusdem rationis cum intellectu in esse intelligibili, non autem in esse naturali & reali. Et cum sit imago intelligibiliter repræsentans plura, vt dictum est, intelligibiliter illa in se continet.

3 d.14 q.p a p a.4 & 1 c. in c huius art.p.p.83. a.1. Ad quintum dicendum, quod verbum mentis est obiectum primum, vt dictum est; Quomodo vero scientia sit de verbo, & de re manifestata per verbum dictum est. Ex eo autem, quod verbum est medium in quo, sequeretur error annquorum, si tantum intellectus iudicium ferret de ipso, non autem de re manifestata per verbum.

q.2 log.a. p. Ad sextum dicendum, quod intelligere specificatur à re, & non à verbo, quia verbum ordinatur ad rem, tamquam ad finem, vt dictum est.

Ad septimum dicendum, quod similitudo inter speciem intelligibilem, & verbum tantum consistit in hoc, quod vtrumque est similitudo repræsentans rem ad extra non autem in actiuitate, vel in ratione medij.

QVÆSTIO XCVIII.

De obiecto intellectus.

Deinde considerandum est de obiecto intellectus, & primum quidem de obiecto in communi, deinde in particulari.

CIRCA PRIMVM QVÆRITVR

Quodnam sit obiectum intellectus.

ARTICVLVS PRIMVS.

Quodnam sit obiectum intellectus.

Videtur quod obiectum intellectus sit ens. Illud enim est proprium obiectum intellectus quod primum omnium cadit in conceptionem intellectus; Sed hoc est ens, quia secundum hoc vnumquodque cognoscere est, inquantum est actu, vt dicitur 9 met. t. 20. ergo ens est proprium obiectum intellectus, atque adeo primum intelligibile. p.p 5.1 & 1.p.d. q.5.a.p.ad

2 Præterea ratio cuiuslibet potentiæ consistit in ordine ad id, ad quod dicitur, quod est eius obiectum sed ratio intellectus dicitur ad communem rationem entis, nam intellectus possibilis est, quod est omnia fieri; Vnde secundum nullam differentiam entium diuersificatur differentia intellectus possibilis, ergo obiectum intellectus est ens in communi. p.p.q 79. art 7.c.

Sed contra est, quod modus cognoscendi sequitur modum naturæ rei cognoscentis; sed anima nostra, quandiu in hac vita viuimus, habet esse in materia corporali, ergo non potest intelligere nisi ea, quæ sunt in materia corporali. Non ergo ens in communi est obiectum intellectus. p.p q 11 a & 11 c. & 8, a 5, & 11 a.8 c.

Videtur quod obiectum intellectus sit verum. Id enim est obiectum intellectus, sub cuius ratione percipit intellectus quidquid intelligit; sed intellectus intelligit ens sub ratione veri, ergo verum est obiectum intellectus. p.p q 16.a.3. arg.3.

2 Præterea ita se habet ad intellectum verum, sicut ad voluntatem bonum: Sed bonum est proprium obiectum voluntatis, ergo & verum erit proprium obiectum intellectus. p 2 q.60. p.ad p p d. 19 q 5.a.p.c

Sed contra est, quod Philosophus 1. de ani t. 152. dicit, quod contingit intelligere, & vere, & falso, ergo obiectum intellectus non est verum. 3.de anil. 4 ra.

Videtur quod obiectum intellectus sit quidditas, seu natura rei materialis. Dicit enim Philosophus 3. de ani. t. 30. quod nihil sine phantasmate intelligit anima: sed hoc non esset verum, si obiectum intellectus non esset natura, & quidditas rei materialis, ergo hæc vere est obiectum intellectus. p.p.84 a 7 arg. sed contra & in c

2 Præterea natura cognoscens debet esse proportionata proprio obiecto: sed natura animæ cognoscentis est forma in materia, ergo & eius obiectum debet esse quidditas in materia existens. p p q.12.a 4 & 11 c. & 8, a.7.& 8.c 2.d.20.q.2 2.c.

4 Videtur, quod obiectum intellectus sit phantasma. Dicit enim Philosohus 3. de ani t. 31. quod phantasmata se habet ad intellectum sicut sensi-

biliaad sensum, & colores ad visum. Sed sensibilia sunt propria obiecta sensuum, ergo & phantasmata intellectus.

plc ani.l.22.
2 Præterea dicit Philosophus 3. de ani t. 30. quod oportet intelligentem phantasmata speculari: sed obiectum intellectus est id, circa quod fertur speculatio intelligentis, ergo obiectum intellectus est Phantasma.

a d.23 q.2 a 3.ad1.3.d.14 q.p.a 3.q.v5 stiuncula a c d 31.q.2.a. 4.q. de ani. a.15 c. 3.p q 11.a.2. ad p.
3 Præterea intellectus intelligit cum continuo, & tempore, & non sine phantasmate. Sed hoc est, quia vtitur phantasmatibus tamquam obiectis, siue in accipiendo scientiam siue in vtendo ea, ergo phantasma est obiectum intellectus.

Sed contra est, quod sicut finis potentiæ visiuæ est cognoscere colores, ita finis potentiæ intellectiuæ non est cognoscere phantasmata, sed res repræsentatas per species intelligibiles, ergo sicut color est obiectum visus, ita obiectum intellectus erit res repræsentata per speciem intelligibilem, non autem phantasma.

p.3 86.a.p. arg. sed contra.
5 Videtur quod obiectum intellectus sit, vniuersale. Dicit enim Philosophus p. phys. t. 49. quod sensus est singularium, intellectus vero vniuersalium, ergo sicut singulare est obiectum sensus, ita vniuersale erit obiectum intellectus.

q.20l.2,a.11.
2 Præterea illud est obiectum intellectus possibilis, propter quod faciendum ponitur intellectus agens. Sed hic ponitur ad faciendum vniuersale; vt nimirum faciat res intelligibiles actu, abstrahendo eas à conditionibus indiuiduantibus, quæ faciunt rem singularem, ergo obiectum intellectus est vniuersale.

p.p.q.2 a.4 c q.75 a.p.c
Sed contra est, quod connaturale est homini intelligere per intellectum naturas, quæ non habent esse nisi in natura indiuiduali; Sed intelligere formas existentes in materia indiuiduali est intelligere singulare, ergo obiectum intellectus non est vniuersale.

p p 85.a.2 c d.11.q.2.a.4 ad 3. q.2.de ver. a 6.c. q.10l 5.q.5 a 2.ad p q 97 a.2.p.d.48.q p a.2 c.
Respondeo dicendum, quod dupliciter potest aliquid esse obiectum intellectus. Vno modo, vt id, quo intellectus intelligit; & hoc triplex est; aliud enim est, quo formaliter intellectus intelligit, sed impropie, & remote, vel per modum medij. & hoc est phantasma; aliud vero, quo intelligit proprie, & proxime, & hoc est species intelligibilis: aliud demũ, quo intellectus instrumentaliter intelligit; & hoc est verbum mentis: hoc enim est fabricatum ab intellectu tamquam instrumentum, mediante quo, & in quo, vt dictum est, intellectus res intelligit. Alio modo, vt id, quod intellectus intelligit, & hoc est res repræsentata per speciem intelligibilem, & verbum mentis. Verum in hac re repræsentata duo considerari possunt, vnum, quod se habet quasi materialiter: & alterum est sicut formale complens rationem obiecti, sicut ad visibile concurrit lux, & color: Illud autem, quod se habet materialiter ad obiectum intellectus, est quæcunque res intellecta, sed ratio obiecti completur ex ratione veri: sicut id quod se habet materialiter ad obiectum voluntatis, est quæcunque res volita, sed ratio obiecti completur ex ratione boni: sicut enim bonitas dicit rationem, per quam essentia ordinatur ad appetitum, ita veritas dicit rationem per quã essentia ordinatur ad intellectum; Vnde sicut nullum esse appetitur, amota ratione boni, ita nullum esse intelligitur, amota ratione veri. Materiale vero dupliciter potest esse obiectum potentiæ, vel collectiue, quia continet omnia, quæ pertinent ad illam potentiam, & sic ens est obiectum intellectus, quia nihil intelligitur, nisi ens. Vel exclusiue, id est, quod tantum ad illam potentiam pertinet, & hoc dupliciter contingit esse tale, vel quantum ad modum, seu rationem repræsentandi consequentem actum rationis, seu modum intelligendi in præsenti vita, qui modus est per abstractionem à conditionibus indiuiduantibus, lumine intellectus agentis. & sic vniuersale est obiectum intellectus, quia tenus intentio vniuersalitatis consequitur modum intelligendi. Vel quantum ad rem intellectam, & sic quidditas est obiectum intellectus, quia solus intellectus cognoscit quidditates rerum. Et sic patet ex his, quod plura constitui possunt obiectum intellectus, sed diuersimodè considerata, vt dictum est, Vnde patet ad obiecta.

p d 19.q.5.a p c. & ad 2. q.2 de ver.a 3 ad 12. & q. 18.a.4.ad 12 p p q. 85 a 2.q.7 de pot a 9.c 4 met l 4 p. post l.1.

QVÆSTIO XCVIIII.

De modo, quo anima corpori vnita intelligit corporalia, quæ sunt infra animam.

Deinde considerandum est de obiecto in particulari, cuius consideratio erit tripartita. Nam primo considerabimus quomodo anima intelligat corporalia, quæ sunt infra ipsam. Secundo quomodo intelligat se ipsam, & ea, quæ in ipsa sunt. Tertio quomodo intelligat substantias spirituales, quæ supra ipsam sunt.

Circa cognitionem vero corporalium tria consideranda occurrunt. Primo per quid ea cognoscat. Secundo quomodo, & quo ordine. Tertio quid in eis cognoscat.

CIRCA PRIMVM QVÆRVNTVR QVINQVE.

Primo vtrum anima cognoscat corpora per intellectum

2 *Vtrum intelligat ea per essentiam suam, vel per aliquas species.*

3 *Vtrum intelligibilem cognitionem aquirat à sensu.*

4 *Vtrum anima indigeat phantasmatibus ad intelligendum corpora*

5 *Vtrum iudicium intellectus impediatur per impedimentum virium sensitiuarum.*

ARTICVLVS PRIMVS.

vtrum anima cognoscat corpora per intellectum.

q 10 de ver; a.4.arg.1.
VIdetur quod anima non cognoscat corpora per intellectum. Intellectus enim habet cognoscere quidditates rerum, quia obiectum intellectus est quodquid est, vt dicit philosophus 3. de ani t. 26. sed quidditas rei naturalis non est ipsa corporeitas, alioqui oporteret, quod omnia, quæ habent quidditatẽ, essent corpora, quod est falsum, ergo anima non cognoscit corpora per intellectum.

arg 4.
2 Præterea cognitio intellectus consequitur formam, quæ est principium cognoscendi; Sed formæ intelligibiles, quæ sunt in intellectu, sunt omnino immateriales, ergo per eas intellectus non potest res materiales, & corporeas cognoscere.

arg.5.
3 Præterea omnis cognitio est per assimilationem; Sed non potest esse assimilatio inter mentem, & materialia, quia similitudinem facit vnitas qualitatis: qualitates autem rerum corporalium sunt corporeæ.

lia accidentia, quæ in intellectu esse non possunt, ergo intellectus non potest corporalia intelligere.

arg. 6. 4 Præterea intellectus nihil cognoscit, nisi abstrahendo à materia, & conditionibus materialibus. Sed res materiales, quæ sunt res naturales, non possunt etiam secundum intellectum à materia separari, quia in earum definitionibus cadit materia, ergo idem, quod prius.

p. p. q. 84. a. p. arg. 2. 5 Præterea sicut se habet sensus ad intelligibilia, ita intellectus ad sensibilia; Sed anima per sensum nullo modo potest cognoscere intelligibilia, ergo nec per intellectum sensibilia, quæ sunt corpora.

arg. 3. 6 Præterea intellectus est necessariorum, & semper eodem modo se habentium, Sed omnia corpora sunt mobilia, & non eodem modo se habentia, ergo anima per intellectum non potest corporalia intelligere.

p. p. arg. se. contra. Sed contra est, quod scientia est in intellectu; Si ergo intellectus non cognoscit corpora, sequeretur, quod nulla scientia sit de corporibus, & sic peribit scientia naturalis, quæ est de corporibus.

p. p. a. p. c. Respondeo dicendum, ad euidentiam huius quæstionis quod primi Philosophi, qui de naturis rerum inquisiuerunt, putauerunt nihil esse in mundo præter corpus & quia videbant omnia corpora mobilia esse, & putabant ea in continuo fluxu esse, existimauerunt quod nulla certitudo de rerum veritate haberi posset a nobis. Quod enim est in continuo fluxu, per certitudinem apprehendi non potest, quia prius labitur, quam mente dijudicetur, sicut Heraclitus dixit; quod non est possibile aquam fluuij currentis bis tangere, vt recitat Philosophus 4. met. His autem superueniens Plato, vt posset saluare certam cognitionem veritatis à nobis per intellectum haberi, posuit, præter ista corporalia, aliud genus entium a materia, & motu separatum, quod nominabat species, siue ideas, per quarum participationem vnumquodque istorum singularium, & sensibilium diceretur vel homo, vel equus, vel aliquid huiusmodi. Sic ergo dicebat scientias, definitiones, & quidquid ad actum intellectus pertinet, non referri ad ista corpora sensibilia, sed ad illa immaterialia, & separata: vt sic anima non intelligat ista corporalia, sed intelligit horum corporalium species separatas. Sed hoc dupliciter apparet falsum. Primo quidem, quia, cum illæ species sint immateriales, & immobiles, excluderetur à scientiis cognitio motus, & materiæ, quod est proprium scientiæ naturalis & demonstratio per causas mouentes, & materiales. Secundo quia derisibile videtur, vt dum rerum, quæ nobis manifestæ sunt, notitiam quærimus alia entia in medium afferamus, quæ non possunt esse earum substantiæ, cum ab eis differant secundum esse & sic his substantiis separatis cognitis, non propter hoc de istis sensibilibus iudicare possemus. Videtur autem in hoc Plato deuiare à veritate, quia, cum æstimaret omnem cognitionem per modum alicuius similitudinis esse, credidit, quod forma cogniti ex necessitate sit in cognoscente, eo modo, quo est in cognito. Considerauit autem, quod forma rei intellectæ est in intellectu vniuersaliter, & immaterialiter, & immobiliter quod ex ipsa operatione intellectus apparet qui intelligit vniuersaliter, & per modum necessitatis cuiusdam: modus enim actionis est secundum modum formæ agentis Et ideo existimauit, quod oporteret res intellectas hoc modo in se ipsis subsistere, scilicet immaterialiter, & immobiliter. Hoc autem necessarium non est, quia etiam in ipsis sensibilibus videmus, quod forma alio modo est in vno sensibilium, quam in altero: puta, cum in vno est albedo intensior, in alio remissior: & cum in vno albedo est cum dulcedine, in alio sine dulcedine. Et per hunc etiam modum, forma sensibilis alio modo est in re, quæ est extra animam, & alio modo in sensu, qui suscipit formas sensibilium absque materia, sicut colorem auri sine auro. Et similiter intellectus species corporum, quæ sunt materiales, & mobiles, recipit immaterialiter, & immobiliter, secundum modum suum, nam receptum est in recipiente per modum recipientis. Dicendum est ergo, quod anima per intellectum cognoscit corpora, cognitione immateriali, vniuersali, & necessaria.

Ad primum ergo dicendum, quod si corporeitas sumatur à corpore, prout est in genere quantitatis, sic corporeitas non est quidditas rei naturalis, sed eius accidens, scilicet trina dimensio: si vero sumatur à corpore, prout est in genere substantiæ, sic corporeitas nominat rei naturalis essentiam: nec tamen sequitur, quod omnis quidditas sit corporeitas, nisi dicatur, quod quidditati inquantum quidditas conueniret esse corporeitatem. q. x de ver. 4. ad 3.

Ad secundum dicendum, quod, quamuis in intellectu non sint nisi immateriales formæ, possunt tamen esse similitudines rerum materialium Non enim oportet, quod eiusmodi esse habeat similitudo, cuiusmodi est id, cuius est similitudo: sed solum quod in ratione conueniat, sicut forma hominis non habet tale esse in statua aurea, quale esse habet forma hominis in carnibus, & ossibus. ibid. ad 4.

Ad tertium dicendum, quod, quamuis qualitates corporales non possint esse in intellectu, possunt tamen esse similitudines qualitatum corporearum, & secundum has intellectus rebus corporeis assimilatur. ad 5.

Ad quartum dicendum, quod intellectus cognoscit abstrahendo a materia particulari, & conditionibus eius, sicut ab hac carne, & his ossibus: non tamen oportet, quod abstrahat à materia vniuersali. Vnde potest considerare formam naturalem in carnibus, & ossibus. ad 6.

Ad quintum dicendum, quod in hoc differt sensus ab intellectu, quod ille tantum corporalia cognoscere potest, hic vero, & corporalia. Et ratio huius diuersitatis est, quia inferior virtus non se extendit ad ea, quæ sunt superioris virtutis, sed virtus superior ea, quæ sunt inferioris virtutis, excellentiori modo operatur. p. p. ad 2.

Ad sextum dicendum, quod omnis motus supponit aliquid immobile. Cum enim transmutatio sit secundum qualitatem, remanet substantia immobilis, & cum transmutatur forma substantialis, remanet materia immobilis. Rerum etiam mutabilium sunt immobiles habitudines: sicut Sortes, & si non semper sedeat, tamen immobiliter est verum, quod quando sedet, in vno loco manet, & propter hoc nihil prohibet de rebus mobilibus scientiam habere. ad 3.

ARTICVLVS II.

Vtrum anima per essentiam suam corporalia intelligat, vel per species.

p. p. 84. a. 2. arg. 1. VIdetur quod anima per essentiam suam corporalia intelligat. Dicit enim Philosophus 3. de ani. t. 37. quod anima quodammodo est omnia. Cum ergo simile simili cognoscatur, videtur, quod anima per seipsam corporalia cognoscat.

arg. 3. 2 Præterea anima est superior corporalibus creaturis, inferiora autem sunt in superioribus eminentiori modo, quam in seipsis, vt dicit Dion. c. 12. cæl. hier. ergo omnes creaturæ corporeæ nobiliori modo

modo existunt in ipsa essentia animæ, quam in seipsis, per suam ergo substantiam potest creaturas corporeas cognoscere.

q. 10. de ver. a. 4 c. 3 Præterea anima non potest alio modo intelligere corpora, quam vel per essentiam ipsorum corporum, vel per species acceptas ab illis, vel per essentiam suam. sed ex his modis primi duo non sunt possibiles; non enim primus, quia omnis cognitio est per aliquā formam, quæ est in cognoscente principium cognitionis; sed essentiæ corporum non possunt esse in cognoscente, cum sint extra animam, vt patet. Neque a. 6 arg. 7. secundus, quia species accepta à corporibus non potest mouere intellectum possibilem, cum non sit intelligibilis in actu, ergo restat tertius modus, vt anima per suam essentiam cognoscat corporea.

pp. arg. sed contra 10. de ver. a. 6. arg. 2. sed contra. Sed contra est, quod Philosophus dicit in fine 2. post. quod notitia primorum principiorum, in qua consistit originaliter omnis nostra cognitio, oritur à sensu; sed ipsa anima non est cognoscibilis per sensus corporeos. Non ergo cognoscit anima res corporeas per suam substantiam.

p. p. a. 2. c. Respondeo dicendum, quod antiqui Philosophi posuerunt, quod anima per suam essentiam cognoscit corpora. Hoc enim animis omnium communiter inditum fuit, quod simile simili cognoscitur; existimabāt autem, quod forma cogniti sit in cognoscente eo modo, quo est in re cognita, è contrario autem Platonici posuerunt. Plato enim, quia perspexit intellectualē animam immaterialem esse, & immaterialiter cognoscere, posuit formas rerum cognitarum immaterialiter subsistere. Priores vero naturales, quia considerabant res cognitas esse corporeas, & materiales, posuerunt oportere res cognitas etiam in anima cognoscente materialiter esse: & ideo, vt animæ attribuerent omnium cognitionem, posuerunt eam habere naturam communem cum omnibus: & quia natura principiatorum ex principiis constituitur, attribuerunt animæ naturam principij. Itaquod, qui dixit, principium omnium esse ignem: posuit animam esse de natura ignis: & similiter de aere, & aqua. Empedocles autem, qui posuit quatuor elementa materialia, & duo mouentia, ex his etiam dixit animam esse constitutam. Et ita, cum res materialiter in anima ponerent, posuerunt omnem cognitionem animæ materialem esse, non discernentes inter intellectum, & sensum. Sed hæc opinio improbatur, Primo quidem, quia in materiali principio, de quo loquebantur, non existunt principiata nisi in potentia. Non autem cognoscitur aliquid secundum quod est in potentia, sed secundum quod est actu, vt patet in 9. met. Vnde nec ipsa potentia cognoscitur, nisi per actum. Sic igitur non sufficeret attribuere animæ principiorum naturam, ad hoc, quod omnia cognosceret, nisi inessent ei naturæ, & formæ singulorum effectuum, puta ossis, & carnis, & aliorum huiusmodi, vt Aristot. contra Empedoclem argumentatur in p. de ani. t. 77. Secundo quia si oporteret rem cognitam materialiter in cognoscente existere, nulla ratio esset, quare res, quæ materialiter extra animam subsistunt, cognitione careant: puta si anima igne cognoscit ignem, & ignis etiā, qui est extra animam, ignem cognosceret. Relinquitur ergo quod oportet materialia cognita in cognoscente existere, non materialiter, sed magis immaterialiter: & huius ratio est, quia actus cognitionis se extendit ad ea, quæ sunt extra cognoscentem. Cognoscimus enim etiam ea, quæ extra nos sunt. Per materiam autem determinatur forma rei ad aliquid vnum. Vnde manifestum est, quod ratio cognitionis ex opposito se habet ad rationem materialitatis. Et ideo, quæ non recipiunt formas nisi materialiter, nullo modo sunt cognoscitiua, sicut plantæ, vt dicitur in 2. de ani. t. 124. Quanto autem aliquid immaterialius habet formam rei cognitæ, tanto perfectius cognoscit. Vnde intellectus, qui abstrahit speciem non solum à materia, sed etiam à materialibus conditionibus indiuiduantibus, perfectius cognoscit, quam sensus, qui accipit formam rei cognitæ, sine materia quidem, sed cum materialibus conditionibus. Et inter ipsos sensus, visus est magis cognoscitiuus, quia est minus materialis: & inter ipsos intellectus, tanto quilibet est perfectior, quanto immaterialior. Ex his ergo patet, quod si aliquis intellectus est, qui per essentiam suam cognoscit omnia, oportet, quod essentia eius habeat in se immaterialiter omnia, sicut antiqui posuerunt essentiam animæ actu componi ex principiis omnium materialium, vt cognosceret omnia: hoc autem proprium est Dei, vt sua essentia sit immaterialiter comprehensiua omnium, prout effectus virtute præexistunt in causa. Solus igitur Deus per essentiam suam omnia intelligit, non autem anima, neque etiam Angelus.

Ad primum ergo dicendum, quod Arist. non posuit animam esse actu compositam ex omnibus, sicut p. p. ad 1. antiqui naturales, sed dixit quodammodo animam esse omnia, inquantum est in potentia ad omnia per sensum quidem ad sensibilia, per intellectum vero ad intelligibilia.

Ad secundum dicendum, quod quælibet creatura habet esse finitum, & determinatum. Vnde essentia ad 3. superioris creaturæ, & si habet quandam similitudinē inferioris creaturæ, prout communicant in aliquo genere, non tamen complete habet similitudinem illius, quia determinatur ad aliquam speciem, præter quam est species inferioris creaturæ: sed essentia Dei est perfecta similitudo omnium quantum ad omnia, quæ in rebus inueniuntur, sicut vniuersale principium omnium.

Ad tertium dicendum, quod anima intelligit per species acceptas a rebus, & sensibus exterioribus remote, proxime vero a phantasmatibus: quia formæ sensibiles, vel à sensibilibus abstractæ non possunt agere in intellectum possibilem, nisi quatenus per lumen intellectus agentis, mediante phantasmate immateriales redduntur: sic enim efficiuntur quodāmodo homogeneæ intellectui possibili, in quem agunt, Verum in hac proxima receptione specierum in intellectu possibili à phantasmatibus phantasmata se habent vt agens instrumentale, & secundarium: intellectus autem agens, se habet vt agens principale, & primum; & ideo actionis effectus relinquitur in intellectu possibili secundum conditionem vtriusque, & non secundum conditionem alterius. & ideo intellectus possibilis recipit formas vt intelligibiles actu ex virtute intellectus agentis, sed vt similitudines determinatarum rerum ex cognitione phantasmatum. Et sic formæ intelligibiles in actu neque sunt per se existentes, neque sunt vel species sensibiles, vel à sensibilibus immediate abstractæ, neque sunt in phantasia, quia ibi sunt tantum intelligibiles in potentia: neque sunt in intellectu agente, quia hic nullius speciei est receptiuus, sed solum intellectus possibilis, & per has anima cognoscit res materiales, & corporeas.

q. 10. de ver. a. 2. arg. 7. & ad p & 7. a d 10. q. 2. a. d 4 q. 18. de ver. a. 8 ad 5. — q. 10. de ver. a. 6 ad p & 7. a. 9. ad 7. quol 8. a. 3. & l. c. in Tab. v intellectus n. 147.

ARTICVLVS III.

Vtrum anima intelligibilem cognitionem acquirat à sensu, & sensibilibus.

VIdetur quod anima intelligibilem cognitionem corporalium non acquirat à sensu. Eorum q. 10. de ver. a. 6. arg p.

enim, quæ non communicant in materia, non potest esse actio, & passio, vt dicit Philosophus I. p. de gen. t. 45. & 53 sed intellectus noster non communicat in materia cum rebus sensibilibus, ergo res sensibiles non possunt agere in intellectum, imprimendo illis cognitionem.

arg. 2. 2 Præterea obiectum intellectus est quod quid est, vt dicitur 3. de ani. t. 26. sed quidditas rei nullo modo sensu percipitur, ergo cognitio intellectus non accipitur a sensu.

arg. 8. 3 Præterea agens est nobilius patiente, vt patet per Philosophum in 3. de ani t. 19 sed recipiens se habet ad illud, quod recipit, quasi patiens ad agens. Cum ergo intellectus sit multo nobilior sensibilibus, & sensibus ipsis, non potest ab eis cognitionem recipere.

p.p.q.84.a.6 arg. 1. 4 Præterea effectus non se extendit vltra virtutem suæ causæ: sed intellectualis cognitio se extendit vltra sensibilia, intelligimus enim quædam, quæ sensu percipi non possunt; intellectualis ergo cognitio non deriuatur a sensibilibus.

p.p.arg. sed contra. Sed contra est, quod Philosophus probat in p. met. c. p. & in fine 2. post. quod principium nostræ cognitionis est à sensu.

q. 10 de ver. a 6 arg p. sed contra. 2 Præterea dicit Philosophus p. post. t. 33. & experimento probatur, quod cui deficit vnus sensus, deficit vna scientia, sicut cæcis deest scientia de coloribus, hoc autem non esset, si anima aliunde acciperet scientiam, quam per sensus, ergo à sensibilibus per sensus eam accipit.

ibid. arg 3. 3 Præterea natura nihil facit frustra, nec deficit in necessariis: frustra autem dati essent sensus animæ, nisi per ipsos cognitionem de rebus acciperet, ergo vere illam à sensibus accipit.

p p a. 6 c. Respondeo dicendum, quod circa istam quæstionem triplex fuit Philosophorum opinio. Democritus enim posuit, quod nulla alia est causa cuiuslibet nostræ cognitionis, nisi cum ab aliis corporibus, quæ cogitamus, veniunt, atque intrant imagines in animas nostras, vt dicit Aristot. in lib. de diuin. per somn. c. 2. asserens quod Democr. posuit cognitionem fieri per idola, & defluxiones; & huius positionis ratio fuit quia tam ipse Democritus, quam alij antiqui naturales non ponebant intellectum differre à sensu, vt dicit Arist. in 1. de ani t. 150. & 151. & ideo, quia sensus immutatur à sensibili, arbitrabantur omnem nostram cognitionem fieri per solam immutationem à sensibilibus: quam quidem immutationem Democritus asserebat fieri per imaginum defluxiones. Plato vero è contrario posuit intellectum differre à sensu; & intellectum quidem esse virtutem immaterialem organo corporeo non vtentem in suo actu. Et quia incorporeum non potest immutari a corporeo, posuit quod cognitio intellectualis non fit per immutationem intellectus à sensibilibus, sed per participationem formarum intelligibilium separatarum. sensum etiam posuit virtutem quandam per se operantem. Vnde nec ipse sensus, cum sit quædam vis spiritualis, immutatur à sensibilibus. sed organa sensuum à sensibilibus immutantur: Ex qua immutatione anima quodammodo excitatur, vt in se species sensibilium formet, & hanc opinionem tangere videtur Aug. 12. super Gen. ad litt. vbi dicit, quod corpus non sentit, sed anima per corpus, quo velut nuntio vtitur ad formandum in se ipsa, quod extrinsecus nunciatur. Sic igitur secundũ Platonis opinionem, neque intellectualis cognitio a sensibili procedit; Neque etiam sensibilis totaliter à sensibilibus rebus, sed sensibilia excitant animam sensibilem ad sentiendum: Et similiter sensus excitant animam intellectiuam ad intelligendum. Arist. autem media via processit. Posuit enim cum Platone intellectum differre a sensu. Sed sensum posuit propriam operationem non habere sine communicatione corporis; ita quod sentire non sit actus animæ tantum, sed coniuncti. & similiter posuit de omnibus rationibus sensitiuæ partis. Quia igitur non est inconueniens, quod sensibilia, quæ sunt extra animam, causent aliquid in coniunctum, in hoc Arist. cum Democrito concordauit, quod operationes sensitiuæ partis causentur per impressionem sensibilium in sensum, non per modum defluxionis vt Democritus posuit, sed per quandam operationem, nam & Democritus omnem actionem fieri posuit per influxionem atomorum, vt patet in p de gen. t 56. Intellectum vero posuit Aristot. habere operationem absque communicatione corporis. Nihil autem corporeum imprimere potest in rem incorpoream. Et ideo ad causandum intellectualem operationem secundum Arist. non sufficit sola impressio sensibilium corporum sed requiritur aliquid nobilius. quia agens est honorabilius patiente, vt ipse dicit 3. de ani. t. 0. non tamen ita, quod intellectualis operatio causetur ex sola impressione aliquarum rerum superiorum, vt Platò posuit, sed per illud superius. & nobilius agens, quod vocat intellectum agentem, de quo iam supra diximus, quod facit phantasmata a sensibus accepta intelligibilia in actu, per modum abstractionis cuiusdam; secundum hoc ergò ex parte phantasmatum intellectualis operatio à sensu causatur. Sed quia phantasmata non sufficiunt immutare intellectum possibilem, sed oportet, quod fiant intelligibilia actu per intellectum agentem, non potest dici, quod sensibilis cognitio sit totalis & perfecta causa intellectualis cognitionis, sed magis quodammodo est materia causæ.

Ad primum ergo dicendum, quòd formæ sensibiles, vel a sensibilibus abstractæ non possunt agere in mentem nostram, nisi quatenus per lumen intellectus agentis immateriales redduntur, & sic efficiuntur quodammodo homogeneæ intellectui possibili in quem agunt. q. 10. de ver. a. 6. ad p

Ad secundum dicendum, quod circa idem virtus superior, & inferior operantur; non similiter, sed superior sublimius; vnde & per formam, quæ a rebus accipitur, sensus non ita efficaciter rem cognoscit, sicut intellectus; sed sensus per eam manuducitur in cognitionem exteriorum accidentium, intellectus vero peruenit ad nudam quidditatem rei secernendo eam ab omnibus materialibus conditionibus. Vnde pro tanto dicitur cognitio mentis à sensu originem habere; non quod omne illud, quod mens cognoscit, sensus apprehendat, sed quia ex his, quæ sensus apprehendit, mens in aliqua vlteriora manuducitur, sicut etiam sensibilia intellecta manuducunt in intelligentiam diuinorum. ibid ad 2.

Ad tertium dicendum, quod quamuis intellectus possibilis sit simpliciter nobilior, quam phantasma, tamen secundum quid nihil prohibet phantasma nobilius esse, inquantum scilicet phantasma est actu similitudo talis rei, quod intellectui possibili non conuenit, nisi in potentia, & sic quodammodo potest agere in intellectum possibilem. virtute luminis intellectus agentis: sicut & color potest agere in visum virtute luminis corporalis. ibid. ad 3.

Ad quartum dicendum, quod sensitiua cognitio non est tota causa intellectualis cognitionis, & ideo non est mirum, si intellectualis cognitio vltra sensitiuam se extendit. p. p. ad 3.

ARTICVLVS IV.

Vtrum anima indigeat phantasmatibus ad intelligenda corporalia.

p.p. 84. art. 7 arg. p. Videtur quod anima non indigeat phantasmatibus ad intelligenda corporalia. Intellectus enim fit in actu per speciem intelligibilem, sed intellectio ex parte intelligentis nihil aliud requirit, quam quod fit in actu, nam omne agens agit, quando est in actu, ergo anima non eget phantasmatibus, sed solis speciebus intelligibilibus ad intelligendum.

2.c.g.c.65. Ferr. ibid. 2 Praeterea si necessario requiruntur ad intellectionem phantasmata, vel vt cum intellectu agente producant speciem intelligibilem in intellectu possibili, vel vt sint obiectum intellectionis sed neutrũ potest dici, non primum, tum quia forma gradus inferioris non potest producere similitudinem sui in gradum altiorẽ, phantasma vero est formae gradus inferioris respectu speciei intelligibilis; tum quia cum phantasma sit similitudo rei singularis, tantum producet speciem repraesentantem rem singularem; nõ enim agit nisi inquantum est similitudo. neque secundum, quia sequeretur, quod intellectus directe singularia cognosceret; cum enim phantasma sit similitudo rei singularis, non potest intellectus cognoscere phantasma, vt est similitudo, nisi simul cognoscat rem singularem, cum eodem motu feratur intellectus in imaginẽ, & rem imaginatam, atque adeo in speciẽ, & repraesentatam per illam, vt dictum est, ergo dicendum est, quod intellectus in intelligendo res corporeas, non eget phantasmatibus. p.p. 84. a. 7 ad 3. q.10. de ver. a. 6 ad ... & alibi.

q. 95. a. 5. Sed contra est, quod Philosophus 3. de ani. t. 130. dicit, quod nihil sine phantasmate intelligit anima.

2. d. 20. q. 2. a. 2. Respondeo dicendum, quod necesse est dicere; quod anima indigeat phantasmatibus ad hoc, vt res corporeas intelligat, quod ex duobus potest esse manifestum: & primo quidem à signo, quia ad confusionem phantasmatum sequitur confusio in actu virtutis intellectiuae, vt patet in pueris, qui in principio rationẽ confusionis in phantasmatibus existentis, confusam habent cognitionem vniuersalium quorundam, & postmodum per successionem temporum distincte vnumquodque cognoscunt. Vnde in p. phys. dicitur quod pueri in principio appellant omnem virum patrem, postea autem determinant vnũquodque. Secundo ex modo essendi animae. Cum enim modus operandi sequatur modum essendi naturae operatiis, sicut & modus actionis modum formae agentis, vt dictum est, & anima hominis sit in hac vita corpori obligata, & quodammodo ei subiecta, & ab eo dependens, indiget ad phantasmata conuerti, quoties vult aliquid intelligere, & multo magis, si quod intelligit, sit quid corporeum. Vnde manifestum est, quod anima eget phantasmatibus ad intelligenda corporalia. q. 98. quaestiunc. 2. arg. sed contra q. 99. 2 p. 1 p. q. 11. art. 2 c.

p.p. 84. a. 7 ad p. & 79. a. 6. & 7. Ad primum ergo dicendum, quod species conseruatae in intellectu possibili in eo existunt habitualiter, quando actu non intelligit. Vnde ad hoc, quod intelligat actu, non sufficit conseruatio specierum, sed oportet, quod eis vtatur, secundum quod conuenit rebus, quarum sunt species, quae sunt naturae in singularibus existentes.

quol. 8. a. 3. q. 10 de ver. a. 6 ad 7. q. 18. ar. 8 p.p. 85. a. p. Ad secundum dicendum, quod phantasma requiritur ad duo, primo ad, hoc, vt concurrat ad productionem speciei intelligibilis, tum in genere causae efficientis, nam phantasma concurrit vt agens instrumentale, & secundarium, sicut intellectus agens concurrit, vt agens principale, & primum: tum in genere causae materialis, & tamquam materia eius, nam obiectum intellectus quasi materialiter administratur, & offertur à virtute imaginatiua, & ab eadem ipsi intellectui repraesentantur ea, quae accepta sunt à sensibus, & praeparantur phantasmata, quae fiant actu intelligibilia per intellectum agentem. Secundo requiritur per modum medij, & tamquam obiectum quo tenore, vt dictum est. Neque obstant adducta in contrarium. Nam primo, licet forma sensibilis, cuiusmodi est phantasma, non possit per se imprimere speciem intelligibilem, quia est alterius generis, cum sit forma vniuersalis, potest tamen id praestare virtute intellectus agentis, & vt agens instrumentale, & secundarium. Secundo licet phantasma sit similitudo rei singularis, non tamen inde sequitur, quod intellectus intelligat rem singularem, quia intellectus non directe fertur ex specie, quam recipit, ad cognoscendum phantasma, sed ad cognoscendum rem, cuius est phantasma, vtitur enim phantasmate, non tamquã obiecto cognoscibili, sed tamquam medio cognitionis, per modum, quo sensus noster accipit similitudinem rei, quae est in speculo, dum fertur in eam, non vt rem quandam, sed vt in similitudinem rei. Verum est tamen, quod licet intellectus ex specie, quam recipit, non directe feratur in cognitionem phantasmatis, sed rei, cuius est phantasma, per quandam tamen reflexionem redit etiam in cognitionem ipsius phantasmatis, dum considerat naturam actus sui, & speciei, per quam intuetur, & eius, à quo speciem abstrahit, scilicet phantasmatis: sicut per similitudinem, quae est in visu à speculo accepta directe fertur visus in cognitionem rei speculatae, sed per quandam reflexionem, & reuersionem fertur per eandem in ipsam similitudinem, quae est in speculo. Et licet phantasma agat, vt similitudo, non tamen agit per materiam, sed per formam, & ideo non producit simul cum intellectu agente speciem repraesentantem rem singularem, sed vniuersalem, nam à forma sumitur ratio vniuersalis, sicut à materia ratio singularis. p.p. 84. a. 6 & 2 d. 20. q. 2. a. 2. d. q. 15. de ver. a. 2. ad 7. quol. 12. ar. 11 a. c. g. c. 73. q. 2. de ver. ar. 6. c. q. 98. a. ... q. 2. de ver. ar. 6. c.

ARTICVLVS V.

Vtrum iudicium intellectus impediatur per ligamentum sensus.

p.p. 84. art. 8 arg. p. Videtur quod iudicium intellectus non impediatur per ligamentum sensus. Superius enim non dependet ab inferiori, sed iudicium intellectus est supra sensum, ergo iudicium intellectus non impeditur per ligamentum sensus.

arg. 2. 2 Praeterea syllogizare est actus intellectus, sed in somno ligatur sensus, vt dicitur in lib. de som. & vig. c. p. & 4. c. contingit tamen quandoque, quod aliquis dormiens syllogizet, ergo non impeditur iudicium intellectus per ligamentum sensus.

q. 12. de ver. a. 3. arg. 3. 3 Praeterea operatio sensus secundum hoc à sensibus dependet, quod à sensibus accipit: sed iudicium est post acceptionem, ergo iudicium intellectus non potest esse ligatum in somno, in quo ligantur sensus.

arg. 4. 4 Praeterea secundum hoc vis intellectiua potest de aliquo iudicare, quod speciem eius recipit, ergo iudicium intellectus sequitur receptionem, ergo vbi est potior receptio, est etiam perfectius iudicium: sed dormiens, qui habet ligatos sensus, est potior in recipiendo, ergo & debet esse potior in iudicando, & sic iudicium intellectus non impeditur per ligamentum sensus.

5 Praeterea quicunque habet vsum rationis, potest habere rectum iudiciũ, Sed in dormiendo, cum quis

22.q.154.art.5.arg.2. haber ligatos sensus, habet aliquis vsum rationis: quia frequenter aliquis in somno præeligit vnum alteri conueniens, vel dissentiens, ergo in somnis dum sunt ligati sensus, potest quis recte iudicare.

4.d.9.q.p.a.4.quæst.p.arg.2. 6 Præterea quicunque non haber mentem ligatam, potest recte iudicare, sed mens dormientis non habet mentem ligatam, cum non sit actus corporis, ex cuius passione somnus accidit: imo videtur, quod debeat esse magis libera, quia immobilitatis exterioribus sensibus interiores, à quibus immediate mens accipit, confortantur, & quædam quandoque ex futuris mente dormiens percipit, quæ vigilans percipere non potest, ergo in somnis potest quis habere vsum rationis, & per consequens recte iudicare.

4.d.9.q.p.art.4.quæst.p.ar.2.sed cõtra. Sed contra est, quod in dormiendo, ea, quæ contra licitos mores contingunt, non imputantur ad peccatum, vt docet Philosophus p. Eth. c. 3. vbi ait, quod secundum dimidium vitæ, scilicet somnum in quo ligati sunt sensus, non differt felix à misero, neque vitiosus à studioso, sed si in somno possit quis habere rectum iudicium rationis posset peccare, & sic esset differentia inter studiosum, & vitiosum, ergo iudicium rationis impeditur per ligamentum sensus.

4.d.9.q.p.a.4.quæst.p.c.p.p.84.a.8.c.q.12.de ver.a.3.ad 2 & 3. Respondeo dicendum, quod sicut dictum est, obiectum intellectus nostri proportionatum est naturæ rei sensibilis, iudicium autem perfectum de re aliqua, & de eius cognitione haberi non potest, nisi per resolutionem ad principium, vnde cognitio illius ortum habet, & nisi ea omnia cognoscantur, quæ ad rem illam pertinent; sicut patet, quod cognitio conclusionum ortum habet à principiis; vnde iudicium rectum de conclusionibus haberi non potest, nisi resoluendo ad principia indemonstrabilia. Cum ergo omnis cognitio intellectus nostri à sensu oriatur, non potest esse iudicium rectum, nisi reducatur ad sensum. & ideo Philosophus dicit in 3. cæli; quod complementum artis, & naturæ est res sensibilis, & visibilis, ex qua debemus de aliis iudicare: sicut enim finis factiuæ scientiæ est opus, ita naturalis scientiæ finis est quod videtur principaliter per sensum. Faber enim non quærit cognitionem cultelli, nisi propter opus, vt operetur hunc particularem cultellum, & similiter naturalis non quærit cognoscere naturam lapidis, & equi, nisi vt sciat rationes eorum, quæ videntur secundum sensum. Manifestum est autem, quod non posset esse perfectum iudicium fabri de cultello, si opus ignoraret; & similiter non potest esse perfectum iudicium scientiæ naturalis de rebus naturalibus, si sensibilia ignorentur, & ideo 6. Eth. c. 9. dicit Philosophus, quod sicut principia indemonstrabilia, quorum est intellectus, sunt extrema, scilicet resolutionis, ita & singularia, quorum est sensus: Quia ergo omnia, quæ in præsenti statu intelligimus, cognoscuntur à nobis per comparationem ad res sensibiles naturales: & in somno ligati sunt sensus per quos res sensibiles cognoscimus, ideo in somno non potest esse perfectum, atque adeo liberum iudicium rationis, vel sensus communis, & per consequens nec motus appetitiuæ partis potest esse liber, ita vt homo possit in somno peccare, aut mereri, quamquam potest in somno accidere signum peccati, aut meriti, inquantum somnia habet causas imaginationis vigilantium. Vnde dicit Philosophus in p. Eth. quod inquantum paulatim pertransennt quidã motum, scilicet à vigilantibus ad dormientes, meliora sunt phantasmata studiosorum, quam quorumlibet; & August. 12. super gen. c. 15 dicit, quod propter affectionem animæ bonã etiam in somnis quædam eius merita elarent. Vnde manifestum est, quod iudicium sensus impeditur per ligamentum sensus.

p.7.ad p. Ad primum ergo dicendum, quod quamuis intellectus sit superior sensu, accipit tamen aliquo modo à sensu, & eius obiecta prima, & principalia in sensibilibus fundantur, & ideo necesse est, quod impediatur iudicium intellectus ex ligamento sensus.

ad 2. Ad secundum dicendum, quod sensus ligatur in dormientibus, propter euaporationes quasdam, & fumositates resolutas, vt dicitur in lib. de som. & vig. c. 4. & ideo secundum dispositionem huiusmodi euaporationum, contingit esse ligamentum sensus maius, vel minus. Quando enim multus fuerit motus vaporum, ligatur non solum sensus, sed etiam imaginatio, ita vt nulla appareant phantasmata, sicut præcipue accidit, cum aliquis incipit dormire post multum cibum, & potum. Si vero motus vaporum aliquantulum fuerit remissior, apparent phantasmata, sed distorta, & inordinata, sicut accidit in febricitantibus. Si vero adhuc motus magis sedetur, apparent phantasmata ordinata, sicut maxime solet contingere in fina dormitionis, & in hominibus sobriis, & habentibus fortem imaginationem Si autem motus vaporum fuerit modicus, non solum imaginatio tamanet libera, sed etiam ipse sensus communis ex parte soluitur, ita quod homo iudicat interdum in dormiendo ea, quæ videt somnia esse, quasi diiudicãs inter res, & rerum similitudines, sed tamen ex aliqua parte remanet sensus communis ligatus, & ideo licet aliquas similitudines discernat à rebus, tamen semper in aliquibus decipitur. Sic igitur per modum, quo sensus soluitur, & imaginatio, in dormiendo liberatur iudicium intellectus, non tamen ex toto. Vnde illi, qui dormiendo syllogizant, cum excitantur, semper cognoscunt se in aliquo defecisse.

Ad tertium dicendum, quod iudicium intellectus non dependet à sensu hoc modo, quod actus iste intellectus per organum sensibile exerceatur, sed eo indiget, sicut extremo, & vltimo, ad quod fiat resolutio.

q.12.de ver.a.3.ad 2. Ad quartum dicendum, quod iudicium non dependet tantum à receptione speciei, sed ex hoc, quod ea, de quibus iudicatur, examinantur ad aliquod principium cognitionis, sicut de conclusionibus iudicamus, ad principia resoluendo. In somno igitur ligatis exterioribus sensibus interiores, vires quasi quietatæ ab exteriorum sensuum tumultibus, magis percipere possunt interiores impressiones factas in intellectu, vel imaginatione, vel illustratione diuina, vel Angelica, vel ex virtute cælestium corporum, aut quorumcunque: sicut tenui flegmate decurrente ad linguam videtur dormienti, quod dulcia comedat; sed quia primum principium nostræ cognitionis est sensus, & ad ipsum oportet, vt dictum est, quodammodo resoluere omnia, de quibus iudicamus, propterea cum in somno ligati sunt sensus, non potest esse perfectum iudicium, nisi quantum ad aliquid, cum homo decipiatur intendens rerum similitudinibus, tanquam rebus ipsis, quamuis quandoque dormiens cognoscat de aliquibus, quod non sunt res, sed similitudines rerum.

22.q.154.a.5.ad 2 4.d.9.q.p.a.4.quæst.p.ad 3.& 4. Ad quintum dicendum, quod secundum quod vires sensitiuæ interiores, magis, vel minus opprimuntur à somno, propter vaporis turbulentiam, vel puritatem, secundum hoc vsus rationis magis, vel minus impeditur in dormiendo. Vnde quandoque homo dormiens considerat hæc quæ apparent, somnia esse, sed quia in dormiendo neque sunt sensus soluti ex toto, ideo iudicium rationis etiam non est ex toto liberum. Vnde semper eũ aliqua falsitate iudiciũ

rationis est, etsi quantum ad aliquid sit verum; & inde contingit, quod aliquis in somno aliquando consentit turpitudini, aliquando nnn: quia tamen iudicium rationis non est omnino liberum, nec omnino datur liberi arbitrij vsus, iden neque talis consensus, vel disensus est meritorius, vel demeritorius in se, nec dormienti.

4 d. 9 q. p. art 4. quæst. p ad 2. Ad sextum dicendum, quod mens humana habet duos respectus, vnum ad superiora, a quibus illustratur, alium ad corpus a quo recipit, & quod regit ex parte illa, qua anima è supernis accipit, per somnom non ligatur, imo magis libera redditur, quanto fit à corpotalibus curis magis ahsoluta, & ideo eriam es influentia superni luminis aliqua de futuris percipere potest dormiens, quæ vigilans ssire non posset, ex parte autem illa, qua a corpore accipit, oportet quod ligetur quantum ad vltimum iudicium, & completum ligaria sensihus, à quibus eius cognitio initium sumit, quamuis etiam imaginatio eius non ligetur, quæ immediate ei species rerum subministrat.

QVÆSTIO C.

De modo, & ordine intelligendi res corporeas.

Deinde considerandum est de modo, & ordine intelligendi res corporeas.

CIRCA QVÆ QVÆRVNTVR OCTO.

Primo, Vtrum intellectus noster intelligat abstrahendo species à phantasmatibus.

2 *Vtrum species intelligibiles abstractæ à phantasmatibus se habeant ad intellectum nostrum, vt quod intellectum, vel sicut id, quo intelligitur.*

3 *Vtrum intellectus noster naturaliter intelligit prius magis vniuersale*

4 *Vtrum intellectus noster possit multa simul intelligere.*

5 *Vtrum intellectus noster intelligat componendo, & diuidendo*

6 *Vtrum intellectus possit errare.*

7 *Vtrum vnus possit eandem rem melius intelligere, quam alius.*

8 *Vtrum intell. ctus noster per prius cognoscat indiuisibile, quam diuisibile.*

ARTICVLVS I.

Vtrum intellectus noster intelligat abstrahendo species à phantasmatibus.

p. p. q. 85. a. 2. p. a. arg. p. Videtur qood intellectus noster non intelligar res corporeas, & mareriales per abstractioem à phantasmatibus. Qnicunque enim intellectus intelligit rem aliter, quam sit, est falsus. formæ autem terum materialium non sunt abstractæ a particularibus. quorum similitudines sunt phantasmata Si ergo intelligamus tes materiales per abstractionem specierum a phantasmatibus, erit falsitas tn insellectu nostro.

arg. 2. 2 Præterea tes materiales sunt res naturales, in quarum definitione cadit materia, sed nihil potest intelligi sine eo, quod cadit in definitione eius. ergo res materiales non possunt intelligi sine materia, sed materia est principium indiuiduationis, ergo res masteriales non possuut iotelligi per abstractionem vniuersalis à particulari, quod est abstrahere species intelligibiles à phantasmatibus.

3 Præterea in 3. de ani. t. 28. dicitur, quod phantasmata se habent ad animam intellectiuam, sicut colores ad visum: sed visio non fit per abstiactionem aliquatum specierum à colonbus, sed per hoc, quod colores imptimunt in visum, ergo nec intelligere contingit per hoc, quod aliquid abstrahatur à phantasmatibos, sed per hoc, qood phantasmata imprimunt in intellectum. arg. 3

4 Prætere a vt dicitur in 3. de ani. In anima intellectiua sunt duo, scilicer, intellectus possibilis, & agēs: sed abstrahere à phantasmatibus species intelligibiles ooo pertinet ad iutellectum possibilem, sed recipere species iam abstractas: sed nec etiam videtur pertinere ad intellectuin agentem, qui se habet ad phaorasmata sicut lumen ad colores, quod non abstrahit aliquid à colotibus, sed magis ets iofluit, ergo nullo modo intelligimus abstrahendo à phantasmatibus. arg. 4.

5 Præterea Philosophus in 3. de ani. t. 32 dicit, quod intellectus intelligit species in phantasmatibus, non ergo eas abstrahendo. arg. 5.

Sed contra est quod dicitur in 3. de ani. t. 11. quod sicut res sunt separabiles a materia, sic circa intellectum sunt. ergo oporter, quod materialia intelligantur, inquantum à materia abstrahuntur, & à similitudinibus materialibus, quæ suot phantasmata. p. arg. sed contra.

Respondeo diaendũ, quod sicut supradictum est, obiectum cognoscibile proportionatur virtuti cognoscitiuæ, est autem tr plea gradus cognoscitiuæ virtutis. Quædam enim cognoscitiua virtus est actus corporalis organi, scilicet sensus, & ideo obiectum cuiuslibet sensitiuæ potentiæ est forma provt in materia corporali existit Et quia huiusmodi materia est indiuiduationis principium, ideo omnis potentia sensitiuæ partis est cognoscitiua particularium tantum. Quædam autem virtus cognoscitiua est, quæ neque est actus organi corporalis, neque est aliquo modo corporali materiæ coniuncta. sicut intellectus Angelicus, & ideo huius virtutis cognoscitiuæ obiectum est forma sine materia sobsistens, etsi enim materialia cognoscant, non tamen nisi in immaterialibus ea intuentor vel in seipsis, vel in Deo. Intellectus autem humanus medio modo se habet; non enim est actus alicuius organi, sed tamen est quædam virtus animæ, quæ est forma corporis, vt ex supradictis patet: & ideo proprium eius est cognoscere formã, in materia quidem corporali iodiuidualiter existentem, non tamen prout est in tali materia; cognoscere vero id, quod est in materia indiuiduali, non prout est in tali materia, est abstrahere formam a materia indiuiduali, quam repræsentant phantasmata. Ec ideo necesse est dicere quod intellectus noster iotelligit materialia abstrahendo à phantasmatibus. & per materialia sic considerata in immaterialium aliqualem cognitionem deuenimus; sicut è contra Angeli per immaterialia materialia coguoscunt: Plato vero attendens solum immaterialitatem intellectus humani, non autem ad hoc, quod est corpori quodammodo vnitus, posuit obiectum intellectus, ideas separatas, & quod intelligimus, non quidem abstrahendo, sed magis abstracta participando, vt supradictum est. q. 90. a. p.

Ad primum ergo dicendum, quod abstrahere cõtingit dupliciter. Vno modo, per modum cõpositionis, & diuisionis, sicut cum intelligimus aliquid non esse in alio, vel esse separatum ab eo: Alio modo per modum simplicitatis; sicut cum intelligimus vnum, nihil coosiderando de alio. Abstrahere igitur q. 99. a. 9. p. p. 55 a. p. ad p.

per intellectum ea, quæ secundum rem non sunt abstracta secundum primum modum abstrahendi, non est absque falsitate, sed secundo modo abstrahere per intellectum quæ non sunt abstracta secundum rem, non habet falsitatem, vt in sensu apparet, si enim dicamus colorem non inesse corpori colorato, vel esse separatum ab eo, erit falsitas in opinione, vel oratione. Si vero consideremus colorem, & proprietatem eius, nihil considerantes de primo colorato: vel sic, quod intelligimus, voce exprimamus, erit absque falsitate opinionis, & orationis, pomum enim non est de ratione coloris. & ideo nihil prohibet colorem intelligi, nihil intelligendo de pomo. Similiter dico, quod ea, quæ pertinent ad rationem speciei cuiuslibet rei materialis, puta lapidis, aut hominis, aut equi, possunt considerari sine principiis indiuidualibus, quæ non sunt de ratione speciei, & hoc est abstrahere vniuersale à particulari, vel speciem intelligibilem à phantasmatibus: considerare scilicet naturam speciei absque consideratione indiuidualium principiorum, quæ per phantasmata repræsentantur. Cum ergo dicitur, quod intellectus est falsus, qui intelligit rem aliter, quam sit, verum est si ly, aliter, referatur ad rem intellectam. Tunc enim intellectus est falsus, quando intelligit rem esse aliter, quam sit. Vnde falsus esset intellectus, si sic abstraheret speciem lapidis a materia, vt intelligeret eam non esse in materia, vt Plato posuit; non est autem verum, quod proponitur, si ly, aliter, accipiatur ex parte intelligentis, est enim absque falsitate, vt alius sit modus intelligentis in intelligendo, quam modus rei in essendo; quia intellectum est in intelligente immaterialiter, per modum intellectus, non autem materialiter, per modum rei materialis.

ad 2. Ad secundum dicendum, quod quidam putauerunt, quod species rei naturalis sit forma solum, & quod materia non sit pars speciei, sed secundum hoc in definitionibus rerum naturalium non poneretur materia. Et ideo aliter dicendum est, quod materia est duplex, scilicet, communis, & signata, vel indiuidualis. Communis quidem, vt caro, & os: indiuidualis autem, vt hæ carnes, & hæc ossa. Intellectus igitur abstrahit speciem rei naturalis à materia sensibili indiuiduali; non autem à materia sensibili communi, sicut speciem hominis abstrahit ab his carnibus, & his ossibus, quæ non sunt de ratione speciei; sed partes indiuidui, vt dicitur in 7. metaph. t. 34. & 35. & ideo sine eis considerari potest, sed species hominis non potest abstrahi per intellectum à carnibus, & ossibus; species autem mathematicæ possunt abstrahi per intellectum a materia sensibili, non solum indiuiduali, sed etiam communi; non tamen à materia intelligibili communi, sed solum indiuiduali. Materia enim sensibilis dicitur materia corporalis, secundum quod subiacet qualitatibus sensibilibus, scilicet, calido, & frigido, duro, & molli, & huiusmodi. Materia vero intelligibilis dicitur substantia, secundum quod subiacet quantitati. Manifestum est autē, quod quantitas prius inest substantiæ, quam qualitates sēsibiles. Vnde quantitates, vt numeri, & dimentiones, & figuræ, quæ sunt terminationes quantitatum, possunt considerari absq; qualitatibus sensibilibus, quod est eas abstrahi a materia sensibili, non tamen possunt considerari sine intellectu substantiæ quantitati subiectæ, quod esset eas abstrahi à materia intelligibili cōmuni. Possunt tamen considerari sine hac, vel illa substantia, quod est eas abstrahi a materia intelligibili indiuiduali. Quædam vero sunt, quæ possunt abstrahi etiam à materia intelligibili communi, sicut [illegible] potentia, & actus, & alia huiusmodi, quæ [illegible] possunt absque omni materia, vt patet in substantiis immaterialibus. Et quia Plato non considerauit quod dictum est de duplici modo abstractionis: omnia, quæ diximus abstrahi per intellectum, posuit abstracta esse secundum rem.

Ad tertium dicendum, quod colores habent eundem modum existendi, prout sunt in materia corporali indiuiduali, sicut in potentia visiua, & ideo possunt imprimere suam similitudinem in visum, sed phantasmata, cum sint similitudines indiuiduorum, & existant in organis corporeis, non habent eundem modum existendi, quem habet intellectus humanus, vt ex dictis patet; & ideo non possunt sua virtute imprimere in intellectum possibilem, sed virtute intellectus agentis resultat quædam similitudo in intellectu possibili, ex conuersione intellectus agentis super phantasmata, quæ est repræsentatiua eorum, quorū sunt phantasmata solum quantum ad naturam speciei; & per hunc modum dicitur abstrahi species intelligibilis à phantasmatibus, non quod aliqua eadē numero forma, quæ prius fuit in phantasmatibus, postmodum fiat in intellectu possibili, ad modum, quo corpus accipitur ab vno loco, & transfertur ad alterum. ad 3.

Ad quartum dicendum, quod phantasmata & illuminātur ab intellectu agēte, & iterum ab eis per virtutem intellectus agentis species intelligibiles abstrahuntur. Illuminantur quidem, quia sicut pars sensitiua ex coniunctione ad intellectum efficitur virtuosior: ita phantasmata ex virtute intellectus agentis redduntur habilia, vt ab eis intentiones intelligibiles abstrahantur. Abstrahit autem intellectus agēs species intelligibiles à phantasmatibus, inquantum per virtutem intellectus agentis accipere possumus in nostra consideratione naturas specierum sine indiuidualibus conditionibus, secundum quarum, similitudines intellectus possibilis informatur. ad 4

Ad quintum dicendum, quod intellectus noster & abstrahit species intelligibiles à phantasmatibus, inquantum considerat naturas rerum in vniuersali, & tamen intelligit eas in phantasmatibus, quia non potest ea intelligere, quorum species abstrahit, nisi conuertendo se ad phantasmata, vt supradictum est. ad 5.

ARTICVLVS II.

Vtrum species intelligibiles à phantasmatibus abstractæ se habeant ad intellectum nostrum sicut id, quod intelligitur.

Videtur quod species intelligibiles à phantasmatibus abstractæ, se habeant ad intellectum nostrum sicut id, quod intelligitur. Intellectum enim in actu est in intelligente, quia intellectum in actu est ipse intellectus in actu, sed nihil de re intellecta est in intellectu actu intelligente, nisi species intelligibilis abstracta, ergo huiusmodi species est ipsum intellectum in actu. p p. t. 2. ar. p.

2 Præterea intellectum in actu oportet in aliquo esse, alioquin nihil esset, sed non est in re, quæ est extra animam, quia cum res, quæ est extra animam, sit materialis, nihil quod est in ea, potest esse intellectū in actu. Relinquitur ergo quod intellectum in actu sit in intellectu, & ita nihil est aliud, quam species intelligibilis prædicta. ad 2.

3 Præterea Philosophus dicit in p. perih. c. p. quod voces sunt notæ earum, quæ sunt in anima, passionum, sed voces significant res intellectas, id enim voce significamus, quod intelligimus, ergo ipsæ passiones animæ, scilicet species intelligibiles sunt ea, quæ intelliguntur actu. ad 3.

a r. sed c6. m. Sed contra, species intelligibilis se habet ad intellectum sicut species sensibilis ad sensum, sed species sensibilis non est illud, quod sentitur, sed magis id, quo sentit, ergo species intelligibilis non est quod intelligitur, sed id, quo intellectus intelligit.

pp c. Respondeo dicendum, quod quidam posuerunt, quod vires, quæ sunt in nobis cognoscitiuæ, nihil cognoscunt, nisi proprias passiones; puta quod sensus non sentit nisi passionem sui organi, & secundum hoc intellectus nihil intelligit nisi suam passionem, scilicet speciem intelligibilem in se receptam, sed hæc opinio manifeste apparet falsa ex duobus. Primo quidem, quia eadem sunt, quæ intelligimus, & de quibus sunt scientiæ, si igitur ea, quæ intelligimus, essent solum species, quæ sunt in anima, sequeretur, quod scientiæ omnes non essent de rebus, quæ sunt extra animam, sed solum de speciebus intelligibilibus, quæ sunt in anima: sicut secundum Platonicos omnes scientiæ sunt de ideis, quas ponebant esse intellecta in actu. Secundo quia sequeretur error antiquorum dicentium omne, quod videtur, esse verum: & similiter quod contradictoriæ essent simul veræ. Si enim potentia non cognoscit nisi propriam passionem de ea solum iudicat. Sic autem videtur aliquid, secundum quod potentia cognoscitiua afficitur, Semper ergo iudicium potentiæ cognoscitiuæ erit de eo, quod iudicat, scilicet de propria passione, secundum quod est; & ita omne iudicium erit verum, puta si gustus non sentit nisi propriam passionem, cum aliquis habens sanum gustum, iudicat mel esse dulce, vere iudicabit; & similiter si ille, qui habet gustum infectum, iudicet mel esse amarum, vere iudicabit: vterque enim iudicabit, secundum quod gustus eius afficitur, & sic sequitur, quod omnis opinio æqualiter erit vera, & vniuersaliter omnis acceptio. Et ideo dicendum est, quod species intelligibilis se habet ad intellectum, vt quo intellectus intelligit, quod sic patet. Cum enim sit duplex actio, sicut dicitur 9. metaph. vna, quæ manet in agente, vt videre, & intelligere: & altera, quæ transit in exteriorem materiam, vt calefacere, & secare: Vtraque fit secundum aliquam formam. Et sicut forma, secundum quam prouenit actio tendens in rem exteriorem, est similitudo obiecti actionis, vt calor calefacientis est similitudo calefacti: similiter forma, secundum quam prouenit actio manens in agente, est similitudo obiecti. Vnde similitudo rei visibilis est secundum quam visus videt, & similitudo rei intellectæ, quæ est species intelligibilis, est forma, secundum quam intellectus intelligit, sed quia intellectus supra se ipsum reflectitur, secundum eandem reflexionem intelligit, & suum intelligere, & speciem, qua intelligit: & sic species intellecta secundario est id, quod intelligitur, sed id, quod intelligitur primo, est res, cuius species intelligibilis est similitudo, & hoc etiam patet ex antiquorum opinione, qui ponebant simile simili cognosci. Ponebant enim, quod anima per terram, quæ in ipsa erat cognosceret terram, quæ extra ipsam erat, & sic de alijs: si ergo accipiamus speciem terræ loco terræ secundum doctrinam Aristotelis, qui dicit, quod lapis non est in anima, sed species lapidis, sequetur, quod anima per species intelligibiles cognoscat res, quæ sunt extra animam.

p.p.ad p. Ad primum ergo dicendum, quod intellectum est in intelligente per suam similitudinem, & per hunc modum dicitur, quod intellectum in actu est intellectus in actu, inquantum similitudo rei intellectæ est forma intellectus, sicut similitudo rei sensibilis est forma sensus in actu. vnde non sequitur, quod species intelligibilis abstracta sit id, quod actu intelligitur, sed quod sit similitudo eius.

Ad secundum dicendum, quod, cum dicitur intellectum in actu, duo importantur, scilicet res, quæ intelligitur, & hoc, quod est ipsum intelligi & similiter, cum dicitur vniuersale abstractum duo intelliguntur, scilicet ipsa natura rei, & abstractio seu vniuersalitas, ipsa igitur natura, cui accidit vel intelligi, vel abstrahi, vel intentio vniuersalitatis, non est nisi in singularibus. sed hoc ipsum, quod est intelligi, vel abstrahi, vel intentio vniuersalitatis est in intellectu, & hoc possumus videre per simile in sensu. Visus enim videt colorem pomi sine eius odore. Si ergo quæratur, vbi sit color, qui videtur sine odore, manifestum est, quod color, qui videtur, non est nisi in pomo: sed quod sit sine odore perceptus, hoc ei accidit ex parte visus, inquantum in visu est similitudo coloris, & non odoris: similiter humanitas, quæ intelligitur, non est nisi in hoc, vel in illo homine: sed quod humanitas apprehendatur sine individualibus conditionibus, quod est ipsum abstrahi, ad quod sequitur intentio vniuersalitatis, accidit humanitati, secundum quod percipitur ab intellectu, in quo est similitudo naturæ speciei, & non individualium principiorum. ad 2.

ad 3. Ad tertium dicendum, quod in parte sensitiua inuenitur duplex operatio. Vna secundum solam immutationem, & sic perficitur operatio sensus, per hoc, quod immutatur a sensibili. Alia operatio est formatio, secundum quod vis imaginatiua format sibi aliquod idolum rei absentis, vel etiam nunquam visæ. Et vtraque hæc operatio coniungitur in intellectu. Nam primo quidem consideratur passio intellectus possibilis, secundum quod informatur specie intelligibili, qua quidem formatus format secundo, vel definitionem, vel compositionem, quæ per vocem significatur. Vnde ratio, quam significat nomen, est definitio. & enuntiatio significat compositionem, & diuisionem intellectus. Non ergo voces significant ipsas species intelligibiles, sed ea, quæ intellectus sibi format ad iudicandum de rebus exterioribus.

ARTICVLVS III.

Vtrum intellectus noster naturaliter prius intelligat magis vniuersale.

Videtur quod intellectus noster naturaliter prius non intelligat magis vniuersale. Dicit enim Philosophus p. met. c. 2. quod magis vniuersalia sunt difficillima cognitu: sed quæ sunt difficillima cognitu, quippe remotissima a sensibus, non sunt naturaliter prius cognoscibilia, ergo magis vniuersale non est naturaliter prius cognitum. p.met.t.2. op 51.

2 Præterea ea, quæ sunt priora, & notiora secundum naturam, sunt posteriora, & minus nota secundum nos, sed vniuersalia sunt priora secundum naturam; quia prius est a quo non conuertitur subsistendi consequentia, ergo vniuersalia sunt posteriora in cognitione nostri intellectus. p.p.q.85.a.3. arg.3.

3 Præterea composita sunt priora quoad nos, quam simplicia, sed vniuersalia sunt simpliciora, ergo sunt posteriora quoad nos. arg.2.

4 Præterea Philosophus dicit in p. phys. t. 5. quod definitum prius cadit in cognitione nostra, quam partes definitionis, sed vniuersaliora sunt partes definitionis minus vniuersalium, sicut animal est pars definitionis hominis, ergo vniuersalia sunt posteriora quoad nos. arg.1.

5 Præterea per effectus deuenimus in causas, & ergo

principia, sed vniuersalia sunt quædam principia, ergo vniuersalia sunt posterius nota quoad nos.

Sed contra est, quod dicitur in p. phys. t. 4. quod ex vniuersalibus in singularia oportet deuenire.

p. p. c. Respondeo dicendum, quod in cognitione nostri intellectus duo oportet considerare. Primo quidem, quod cognitio intellectiua aliquo modo a sensitiua primordium sumit, & quia sensus est singularium, intellectus autem vniuersalium, necesse est, quod cognitio singularium quoad nos prior sit, quam vniuersalium cognitio. Secundo oportet considerare, quod intellectus noster de potentia in actum procedit, omne autem quod procedit de potentia in actum, prius peruenit ad actum incompletum, qui est medius inter potentiam, & actum, quam ad actum perfectum. Actus autem perfectus, ad quem peruenit intellectus, est scientia completa, per quam distincte, & determinate res cognoscuntur; Actus autem incompletus est scientia imperfecta per quam sciuntur res indistincte, sub quadam confusione. Quod enim sic cognoscitur, secundum quid cognoscitur in actu, & quodammodo in potentia. Vnde Philosophus dicit in p. phys. t. 3. quod sunt primo nobis manifesta, & certa confusa magis. Posterius autem cognoscimus distinguendo distincte principia, & elementa. Manifestum est autem, quod cognoscere aliquid, in quo plura continentur, sine hoc, quod habeatur propria notitia vniuscuiusque eorum, quæ continentur in illo, est cognoscere aliquid sub confusione quadam. Sic autem potest cognosci tam totum vniuersale, in quo partes continentur in potentia quam etiam totum integrale. Vtrumque enim totum potest cognosci in quadam confusione, sine hoc, quod partes distincte cognoscantur. Cognoscere autem distincte id, quod continetur in toto vniuersali, est habere cognitionem de re minus communi, sicut cognoscere animal indistincte, est cognoscere animal, inquantum est animal: cognoscere autem animal distincte, est cognoscere animal, inquantum est animal rationale, vel irrationale, quod est cognoscere hominem, vel leonem. Prius igitur occurrit intellectui nostro cognoscere animal, quam cognoscere hominem, & eadem ratio est si comparemus quodcunque magis vniuersale ad minus vniuersale, & quia sensus exit de potentia in actum, sicut & intellectus, idem etiam ordo cognitionis apparet in sensu. Nam prius secundum sensum diiudicamus magis commune, quam minus commune, & secundum locum & secundum tempus; secundum locum quidem, sicut cum aliquid videtur a remotis, prius deprehenditur esse corpus quam deprehendatur esse animal, & prius deprehenditur esse animal, quam deprehendatur esse homo; & prius homo, quam Sortes, vel Plato; secundum tempus autem, quia puer a principio prius distinguit hominem a non homine, quam distinguat hunc hominem ab alio homine, & ideo pueri a principio appellant omnes viros patres, posterius autem determinant vnumquemque, vt dicitur in p. phys. & huius ratio est manifesta, quia qui scit aliquid indistincte, adhuc est in potentia, vt sciat distinctionis principium; sicut qui scit genus, est in potentia, vt sciat differentiam, & sic patet, quod cognitio indistincta media est inter potentiam, & actum. Est ergo dicendum, quod cognitio singularium est prior quoad nos, quam cognitio vniuersalium, sicut cognitio sensitiua, quam cognitio intellectiua, sed tam secundum sensum, quam secundum intellectum cognitio magis communis est prior, quam cognitio minus communis.

p. met. l. 2. Ad primum ergo dicendum, quod magis vniuersalia secundum simplicem apprehensionem sunt primo nota. Nam primo in intellectu cadit ens, vt Auic. dicit, & prius in intellectu cadit animal, quam homo. Sicut enim in esse naturæ, quod de potentia procedit in actum, prius est animal, quam homo; ita in generatione scientiæ, prius in intellectu concipitur animal, quam homo, sed quantum ad inuestigationem naturalium proprietatum, & causarum, prius sunt nota minus communia, eo quod per causas particulares, quæ sunt vnius generis, vel speciei, peruenimus in causas vniuersales. Ea autem, quæ sunt vniuersalia causando, sunt posterius nota quoad nos, licet sint prius nota secundum naturam, quamuis vniuersalia per prædicationem sint aliquo modo prius quoad nos nota, quam minus vniuersalia, licet non prius nota, quam singularia; nam cognitio sensus, qui est cognoscitiuus singularium, in nobis præcedit cognitionem intellectiuam, quæ est vniuersalium.

Ad secundum dicendum, quod vniuersale dupliciter potest considerari. Vno modo secundum quod natura vniuersalis consideratur simul cum intentione vniuersalitatis, & cum intentio vniuersalitatis, (vt scilicet vnum, & idem habeat habitudinem ad multa.) proueniat ex abstractione intellectus, oportet, quod secundum hunc modum vniuersale sit posterius. Vnde in p. de ani. t. 8. dicitur, quod animal vniuersale aut nihil est, aut posterius est, sed secundum Platonem, qui posuit vniuersalia subsistentia, secundum hanc considerationem vniuersale esset prius, quam particularia, quæ secundum eum non sunt nisi per participationem vniuersalium subsistentium, quæ dicuntur ideæ. Alio modo potest considerari quantum ad ipsam naturam, scilicet animalitatis, vel humanitatis, prout inuenitur in particularibus: & sic dicendum est, quod duplex est ordo naturæ vnus, secundum viam generationis, & temporis, secundum quam viam, ea quæ sunt in potentia, & imperfecta, sunt priora: & hoc modo magis commune est prius secundum naturam: quod apparet manifeste in generatione hominis, & animalis; Nam prius generatur animal, quam homo, vt dicitur in lib. 2. de gen. animal. c. 3. Alius est ordo perfectionis, siue intentionis naturæ: sicut actus simpliciter est prior secundum naturam, quam potentia, & perfectum prius, quam imperfectum; & per hunc modum minus commune est prius secundum naturam quam magis commune, vt homo, quam animal. Naturæ enim intentio non sistit in generatione animalis, sed intendit generare hominem.

Ad tertium dicendum, quod vniuersale magis commune comparatur ad minus commune, vt totum, & vt pars. Vt totum quidem, secundum quod in magis vniuersali non solum continetur in potentia minus vniuersale, sed etiam alia, vt sub animali non solum homo, sed etiam equus. Vt pars autem, secundum quod minus commune continet in sui ratione non solum magis commune, sed etiam alia: vt homo non solum animal, sed etiam rationale. Sic igitur animal consideratum in se prius est in nostra cognitione, quam homo: sed homo est prius in nostra cognitione, quam quod animal sit pars rationis eius.

Ad quartum dicendum, quod pars aliqua dupliciter cognosci potest. Vno modo absolute secundum quod in se est: & sic nihil prohibet prius cognoscere partes, quam totum, vt lapides, quam domum. Alio modo secundum quod sunt partes huius totius; & sic necesse est, quod prius cognoscamus totum, quam partes. Prius enim cognoscimus domum quadam confusa cognitione, quam distin-

guamus singulas partes eius. Sic igitur dicendum est, quod definientia absolute considerata sunt prius nota, quam definitum; alioquin non notificaretur definitum per ea: sed secundum quod sunt partes definitionis, sic sunt posterius nota. Prius enim cognoscimus hominem quadam confusa cognitione, quam sciamus distinguere omnia, quæ sunt de hominis ratione.

4. Ad quintum dicendum, quod vniuersale secundum quod accipitur cum intentione vniuersalitatis, est quidem quodam modo principium cognoscendi, prout intentio vniuersalitatis consequitur modum intelligendi, qui est per abstractionem. Non est autem necesse, quod omne, quod est principium cognoscendi sit principium essendi, vt Plato existimauit. cum quandoque cognoscamus causam per effectum, & substantiam per accidentia. Vnde vniuersale sic acceptum, secundum sententiam Aristotelis, non est principium essendi, neque substantia, vt patet in metaphys. Si autem consideremus ipsammet naturã generis, & speciei, prout est in singularibus, sic quodãmodo habet rationem principij formalis respectu singulariũ. Nam singulare est propter materiã; ratio autẽ speciei sumitur ex forma. Sed natura generis cõparatur ad naturã speciei magis per modũ materialis principij, quia natura generis sumitur ab eo, quod est materiale in re; ratio vero speciei ab eo, quod est formale, sicut ratio animalis à sensitiuo, ratio vero hominis ab intellectiuo & inde est, quod vltimæ naturæ intẽtio est ad speciem, non autem ad indiuiduum, neque ad genus, quia forma est finis generationis, materia vero est propter formam. Non autem oportet, quod cuiuslibet causæ, vel principij cognitio sit posterior quoad nos, cum quandoque cognoscamus per causas sensibiles effectus ignotos, quandoque autem è conuerso.

ARTICVLVS IV.

Vtrum possimus multa simul intelligere.

p. p. q. 85. a. 4. arg. p. Videtur quod possimus multa simul intelligere. Intellectus enim est supra tempus. Sed prius, & posterius ad tempus pertinet, ergo intellectus non intelligit diuersa secundum prius, & posterius, sed simul.

p. p. 85. a. 4. arg. 1. 2 Præterea nihil prohibet diuersas formas non oppositas simul eidem actu inesse, sicut odorem, & colorem pomo. Sed species intelligibiles non sunt oppositæ, ergo nihil prohibet intellectum, vnum fieri in actu secundum diuersas species intelligibiles, & sic potest multa simul intelligere.

arg 3. 3 Præterea intellectus simul intelligit aliquod totum, vt hominem, vel domum, sed in quolibet toto continentur multæ partes, ergo intellectus noster simul multa intelligit.

arg 4 & q. 8 de vet. a. 14. arg 2. 4 Præterea non potest cognosci differentia vnius ad alterum, nisi simul vtrumque apprehendatur, vt dicitur in 2. de ani. t. 146. & eadem ratio est de quacunque alia comparatione. Sed cognoscit intellectus noster differentiam vnius ad alterum, cognoscit enim hominem non esse lapidem, ergo cognoscit multa simul puta hominem, & lapidem.

quol 7. a. 2. arg. 5 Præterea potentia sensitiua, cum sit materialis, est inferior, & magis contracta, quam intellectiua. Sed sensus potest plura simul sentire, sicut sensus cõmunis simul sentit album, & dulce, dum eorum differentiam cognoscit, ergo multo fortius intellectus potest simul plura intelligere.

arg 2. 6 Præterea plura intelligibilia possunt simul cognosci, inquantum sunt vnum; Sed omnia intelligibilia sunt vnum, inquantum sunt intelligibilia, ergo omnia intelligibilia possunt simul cognosci.

7 Præterea ad cognitionem intellectus sufficit species rei intelligibilis in intellectu existens, Sed species intelligibiles non se impediunt, quin simul sint in intellectu. cum non sint contrariæ, eo quod sunt à materia separatæ, ergo intellectus non impeditur, quin possit simul plura intelligere. arg 4.

8 Præterea capacitas intellectus est maior, quam cuiuscunque corporis. Sed aliquod corpus est, in quo simul possunt plures species etiam contrariorum fieri, sicut patet, quod in vno puncto aeris, in quo se intersecant duæ lineæ directæ a duobus visibilibus ad duos videntes, est species vtriusque visibilis, ergo multo fortius plures species actu possunt simul esse in intellectu, & ita intellectus potest simul multa intelligere. arg 5.

Sed contra est, quod dicit Philosophus in 2. top. contingit plura scire, intelligere vero vnum solum. p. p. arg. sed cõtra quol. e arg. sed contra p. p. c.

2 Præterea intelligere plura per modum vnius, vel per modum plurium, est intelligere per vnam, vel plures species, nam modus cuiusque actionis consequitur formam, quæ est actionis principium; sed intellectus non potest simul intelligere per plures species. nam impossibile est idem perfici simul pluribus formis vnius generis, & diuersarum specierum, sicut impossibile est, quod idem corpus secundum idem simul coloretur diuersis coloribus, vel coloretur diuersis figuris; omnes autem species intelligibiles sunt vnius generis, quia sunt perfectiones vnius intellectiuæ potentiæ, licet res, quarum sunt species, sint diuersorum generum, ergo impossibile est, quod idem intellectus simul perficiatur diuersis speciebus intelligibilibus ad intelligendum in actu diuersa in actu.

Respondeo dicendum, quod intellectus dupliciter aliquid intelligit, scilicet primo, & ex consequenti. quol. 7. a. 1. c. Ex consequenti quidem plura cõtingit simul intelligere, in quantum habent ordinem ad vnum intelligibile primum; & hoc contingit dupliciter. Vno modo ex vnitate eius, quod intelligitur, sicut quando plura intelligibilia per vnam speciem intelligibilẽ intelliguntur, sicut intellectus diuinus omnia simul videt per vnam essentiam suam: & eodem modo intellectus creatus videns essentiam diuinam potest omnia simul videre, quæ per essentiam diuinam videt. Alio modo ex vnitate eius, quod intelligitur, scilicet quando plura intelliguntur, vt vnum; totum enim vnum est primo intellectum. & illa plura sunt intellecta ex consequenti in illo, sicut cum intellectus intelligit lineam, simul intelligit partes lineæ, vt dicitur in 3. de ani. t. 23. & similiter cum intelligit propositionem, intelligit simul subiectum, & prædicatum, & cum intelligit similitudinem, vel differentiam aliquorum, simul intelligit ea, quorum est similitudo, vel differentia. Sed quod intellectus intelligat simul plura intelligibilia primo, & principaliter, est impossibile. Cuius ratio est, quia intellectus secundum actum est omnino idest. perfecte, res intellecta, vt dicitur in 3. de ani t. 36. quod quidem intelligendũ est, non quod essentia intellectus fiat res intellecta, vel species eius; sed quia complete informatur per speciem rei intellectæ, dum eam actu intelligit. Vnde intellectum simul plura actu intelligere primo, idem est, ac si res vna esset simul plura. In rebus n. materialibus videmus, quod vna res numero non potest esse simul plura in actu, sed plura in potentia, vel secundum dispositionem, potest esse vnum, & idem. Idem enim aer est simul potentia aqua, & ignis, & possunt etiam simul dispositiones ad vtrumque, quantum ad aliquid, inesse eidem; sicut si aer ex vna parte calefe-

ret, & ex alia inspissaretur: sed quod aer simul sit actu ignis, & aqua, est impossibile. & similiter etiam, quod aliquid sit simul actu lapis, & ferrum, quæ non videntur contraria, sed disparata. Intellectus autem ex ipsa ratione suæ potentiæ est simul potentia omnia intelligibilia, sicut & sensus omnia sensibilia. Potentia autem sensitiua per similitudines sensibilium reducitur in actum dupliciter: vno modo incomplete, per modum dispositionis, quando scilicet species sensibiles sunt in ea, vt dispositiones, quod appellat Auic. esse vt in thesauro. Alio modo perfecte, quando scilicet species sensibiles actu informant potentiã sensitiuam: & hoc vocat Auicenna apprehensionem sensus, distinguens potentias sensitiuas apprehendentes ab illis, in quibus sunt formæ sensibiles, vt in thesauro: & similiter in intellectu in habitu sunt similitudines intelligibilium, vt dispositiones, sed quando sunt actu intellectæ, sunt in eo, vt formæ perficientes, & tunc intellectus fit omnino res intellecta, & hoc contingit per intentionem, quæ coniungit intellectum intelligibili, & sensum sensibili, vt dicit Augustinus. Vnde patet, quod sicut vna res materialis non potest esse simul plura actu, ita vnus intellectus non potest simul plura intelligere primo. Et hoc est, quod Algazel dicit quod sicut vnum corpus non potest simul figurari pluribus figuris; ita vnus intellectus non potest simul plura intelligere. Nec potest dici, quod intellectus formetur perfecte simul pluribus speciebus intelligibilibus, sicut vnum corpus simul informatur figura & colore: quia figura & color non sunt formæ vnius generis: Nec in eodem ordine accipiuntur, quia non ordinantur ad perficiendum in esse vnius rationis: Sed omnes formæ intelligibiles inquantum huiusmodi sunt vnius generis, & in eodẽ ordine se habent ad intellectum, inquantum perficiunt intellectum in hoc, quod est esse intellectum in actu. Vnde plures species intelligibiles se habent sicut figuræ plures, vel plures colores, qui simul actu in eodem esse non possunt secundum idem.

p. p. d p. Ad primum ergo dicendum, quod intellectus est supra tempus, quod est numerus motus corporalium rerum; sed ipsa pluralitas specierum intelligibilium causat vicissitudinem quandam intelligibilium operationum, secundum quam vna operatio est prior altera. & hanc vicissitudinem August. nominat tempus, cum dicit lib. 8. super gen. ad lit. c. 2. quod Deus mouet spiritualem creaturam per tempus.

ad 2. Ad secundum dicendum, quod non solum oppositæ formæ non possunt esse in eodem subiecto, sed nec quæcunque formæ eiusdem generis, licet non sint oppositæ, sicut patet per exemplum inductum de coloribus, & figuris.

ad 3. Ad tertium dicendum, quod partes possunt intelligi dupliciter, vno modo, sub quadam confusione, prout sunt in toto. & sic cognoscuntur per vnam formam totius. & sic simul cognoscuntur. Alio modo cognitione distincta, secundum quod quælibet cognoscitur per suam speciem, & sic non simul intelliguntur.

ad 4. Ad quartum dicendum, quod quando intellectus intelligit differentiam, vel comparationem vnius ad alterum, cognoscit vtrumque differentium, vel comparatorum sub ratione ipsius comparationis vel differentiæ, sicut dictum est, quod cognoscit partes sub ratione totius.

quol 7. a. 2. ad p. Ad quintum dicendum, quod similiter dicendum est de potentia sensitiua, id est quod non potest plura simul sentire, sed ex consequenti, inquantum plura accipiuntur vt vnum; sicut plura sensibilia vniuntur in vna differentia, & plura sensibilia, quæ sunt partes, vniuntur in vno toto. Vnde, quando sentitur totum, sentiuntur simul plures partes ex consequenti: & tunc intentio sensus non fertur ad aliquam partiũ principaliter, sed ad totum: quia si ad aliquam partium ferretur, vt ad sensibile principale, non simul sentiretur alia: & iterum sensus communis quamuis sit vna potentia secundum essentiam, tamen aliquo modo multiplicatur secundum esse, inquantum coniungitur diuersis sensibus propriis, sicut vnum centrum coniungitur pluribus lineis. Vnde immutationes omnium sensibilium simul terminantur ad sensum communem sicut motus, qui esset per omnes lineas, posset simul terminari ad centrum: sed intellectus non multiplicatur modo prædicto in plures potentias & ideo non est simile.

Ad sextum dicendum, quod cognoscibilia, quæ simul cognoscuntur, oportet, quod accipiantur vt cognoscibile vnum numero: omnia autem intelligibilia inquantum huiusmodi sunt vnum genere, non numero, & ideo ratio non sequitur. ad 6.

Ad septimum dicendum, quod non solum prohibetur res aliqua esse plura contraria actu simul, sed etiam esse plura disparata, vt patet ex dictis. Vnde quamuis formæ intelligibiles in intellectu non sint contrariæ, nihilominus tamen intellectus prohibetur simul plura intelligere, vt ex dictis patet. ad 4.

Ad octauum dicendum, quod species sensibiles, quæ sunt in medio deferente, sunt ibi per modum dispositionis, & non per modum vltimæ perfectionis, quia sunt ibi, sicut in quodam fluxu, & ideo non est simile. ad 5.

ARTICVLVS V.

Vtrum intellectus noster intelligat componendo, & diuidendo.

VIdetur quod intellectus noster non intelligat componendo, & diuidendo. Compositio enim, & diuisio non est nisi multorum: sed intellectus noster non potest simul multa intelligere, ergo non potest intelligere componendo, & diuidendo. p. p. 85. art. 5. arg. p.

2 Præterea omni compositioni, & diuisioni adiungitur tempus præsens, præteritum, vel futurum: Sed intellectus abstrahit à tempore, sicut etiam ab aliis particularibus conditionibus, ergo intellectus non intelligit componendo, & diuidendo. arg. 2.

3 Præterea intellectus intelligit per assimilationem ad res, sed compositio, & diuisio nihil est in rebus. Nihil enim inuenitur in rebus, nisi res, quæ significatur per prædicatum, & subiectum, quæ est vna, & eadem, si compositio est vera: Homo enim est vere, id quod est animal, ergo intellectus non componit, & diuidit. arg. 3.

Sed contra, voces significant conceptiones intellectus, vt dicit Philosophus p. periher. c. p. sed in vocibus est compositio, & diuisio, vt patet in propositionibus affirmatiuis, & negatiuis, ergo intellectus componit, & diuidit. arg. sed contra.

Respondeo dicendum, quod intellectus humanus necesse habet intelligere componendo, & diuidendo. Cum enim intellectus humanus exeat de potentia in actum, similitudinem quandam habet cum rebus generalibus, quæ non statim perfectionem suam habent, sed eam successiue acquirunt: & similiter intellectus humanus non statim in prima apprehensione capit perfectam rei cognitionem: sed primo apprehendit aliquid de ipsa, puta quidditatem ipsius rei, quæ est primum, & proprium obiectum intellectus: & deinde intelligit proprietates, & accidentia, & habitudines circunstantes rei essentiam, & secundum hoc necesse habet vnum apprehensum p. p c.

alij componere, & diuidere, & ex vna compositione, & diuisione ad aliam procedere, quod est ratiocinari. Intellectus autem angelicus, & diuinus se habet sicut res incorruptibiles, quæ statim à principio habent suam totam perfectionem. Vnde intellectus angelicus, & diuinus statim perfecte totam rei cognitionem habet. Vnde in cognoscendo quidditatem rei, cognoscit de re simul quidquid nos cognoscere possumus componendo, & dioidendo, & ratiocinando, & ideo intellectus humanus cognoscit componendo, & diuidendo, sicot & ratiocinando intellectus aotem angelicos, & diuinus cognoscunt quidem compositionem, & diuisionem, & ratiocinationem, non componendo, & diuidendo, & ratiocinando, sed per intellectum simplicis quidditatis.

p.p. ad p.ᵐ Ad primum ergo dicendum, quod compositio, & diuisio intellectus per quandam differentiam, vel comparationem fit. Vnde sic intellectus cognoscit multa componendo, & diuidendo, sicut cognoscendo differentiam, vel comparationem rerom.

ad 2. Ad secundum dicendum, quod intellectus abstrahit à phantasmatibos, & tamen non intelligit actu, non conoertendo se ad phantasmata, sicut supra dictum est, & ex ea parte, qua se ad phantasmata conuertit, compositioni, & diuisioni intellectus adiungitur tempos.

ad 3. Ad tertium dicendum, quod similitudo rei recipitur in iotellectu, secundum modum intellectus, & non secundum modum rei Vnde compositioni, & diuisioni intellectus respondet quidem aliqoid ex parte rei, tamen non eodem modo se habet in re, sicut in intellectu. Intellectus enim humani obiectum propriom est quidditas rei materialis, quæ sub sensum, & imaginationem cadit. Inuenitur autem duplex cōpositio in re materiali; prima quidem formæ ad materiam, & huic respondet compositio intellectus, qua totum vniuersale de sua parte prædicatur. Nam genus sumitor à materia communi, differentia vero completiua speciei à forma: particulare vero a materia indiuiduali. secunda vero compositio est accidentis ad subiectum, & huic compositioni respondet compositio intellectus, secundom quam prædicatur accidens de subiecto, vt cum dicitur, homo est albus. Tamen differt compositio intellectus à compositione rei, nam ea, quæ componootur in re, sunt diuersa: compositio autem iotellectus est signom identitatis eorum, quæ componuntur. Non enim intellectus sic componit, vt dicat, quod homo est albedo, sed dicit, quod homo est albus, id est babens albedinem, & simile est de compositione materiæ, & formæ. Nam animal significat id, quod habet naturam sensitiuam, rationale vero, quod habet naturam intellectiuam: homo vero qood habet vtrumque. Sortes vero, qood habet omnia hæc cum materia indiuiduali, & secundum hanc identitatis ratiooem intellectus noster vnum componit alteri prædicaodo.

ARTICVLVS VI.

Vtrum intellectus possit esse falsus.

p. 85. a. 6. 1. p. Videtur qood intellectus possit esse falsus. Dicit enim Philosopbus 6. met. t. 8. quod verum, & falsum suot in mente. Mens aotem, & intellectus idem sunt, ergo falsitas est in intellectu.

2. 2 Præterea opinio, & ratiocinatio ad intellectum pertioent, sed in vtraqoe istarum inuenitur falsitas, ergo potest esse falsitas in intellectu.

3. 3 Præterea peccatom in parte intellectiua est, sed peccatum cum falsitate est: errant enim, qui operantur malum, vt dicitur proo. 14. ergo falsitas potest esse in intellectu.

Sed contra est, quod Philosophus 3. de ani t. 51. ait, quod intellectus semper est rectus. p. p. q. 17. ar. 3. arg. 1. & q. 85. a. 6. arg. sed contra

Respondeo dicendum quod Philosophos in 3. de ani, t. 26. comparat quantum ad hoc intellectum sensui, sensus enim circa proprium obiectom non decipitur, sicut visus circa colorem, nisi forte per accidens, ea impedimento circa organum contingente: sicut cum gustus febricitantium dulcia iudicat amara propter hoc, quod liogua malis humoribus est repleta Circa sensibilia vero commuoia decipitur sensus, sicut iudicando de magoitudine, vel figura, vt cum iudicat solem esse pedalem, qui tamen est maior terra, & multo magis decipitor circa seosibilia per accideos, vt cum iudicat fel esse mel, propter coloris similitudinem; & huius ratio est euidens, quia ad proprium obiectum vnaquæque potentia per se ordinatur secundum quod ipsa; quæ autem sunt huiusmodi, semper eodem modo se habent: Vnde mouente potentia, non deficit eius iudiciom circa proprium obiectum, obiectum autem proprium intellectus est quidditas rei. Vnde circa quidditatem rei, per se loquendo, intellectus non fallitor, sed circa ea, quæ circunstant rei essentiam, vel quidditatem, intellectus potest falli, dum vnum ordinat ad aliud, vel componendo, vel diuidendo, vel etiam ratiocinando, & propter hoc etiam circa illas propositiones errare non potest, quæ statim cognoscuntur, cognita terminorum quidditate, sicut accidit circa prima principia, ex quibus etiam accidit infallibilitas veritatis, secundum certitudinem scientiæ circa conclusiones Per accidens tamen cootingit intellectum decipi circa quodquid est in rebus compositis, non ea parte organi, qoia iotellectus non est virtus vtens organo, sed ea parte compositionis interuenientis circa definitionem, dum vel definitio vnius rei est falsa de alia, sicut definitio circuli de triaogulo: vel dum aliqua definitio est in se falsa, implicans compositiooem impossibilium vt si accipiatur hoc vt definitio alicuius rei, animal rationale alatum. Vnde in rebus simplicibus, in quarum definitionibus compositio interuenire non potest, non possumos decipi: sed deficimus in totaliter non attingendo, sicot dicitur in 9. metaph. p. p. q. 6. a. 6. c.

Ad primum ergo dicendum, qood falsitas dicitur esse in mente secundum compositionem, & diuisionem; & similiter dicendum est ad secundum de opiniooe, & ratiocinatiooe; & ad tertium de errore peccantium, qui consistit in applicatiooe ad appetibile, sed in absoluta consideratione quidditatis rei, & eorum, quæ per eam cognoscuorur, intellectus nunquam decipitur, & sic loquitur auctoritas inducta in coottarium. p. p. q. 85. a. 6 ad p.

ARTICVLVS VII.

Vtrum vnam, & eandem rem vnus alio melius intelligere possit.

Videtur qood vnam, & eandem rem vnus alio melius intelligere non possit. Quisquis enim vllam rem aliter, quam est intelligit, fallitur, & omnis, qui fallitur, illud, in qoo fallitur, non intelligit, noo igitur potest quidquam intelligi, nisi vt est, ergo cum res sit vno modo, ab omnibus vno modo intelligetur, & ideo nullam rem alius alio melius intelligit. p. p. 85. a. 7. ar. p. q. 1 de vera a. 2. arg. 21.

2 Præterea intellectus intelligendo verus est: veritas autem, cum sit æqualitas quædam intellectus, & rei, non recipit magis, & minus, non enim pro- p. p. arg. 2.

prie dicitur aliquid magis, & minus æquale, ergo neque magis, & minus aliquid intelligi dicitur.

p.p.arg.3. 3 Præterea intellectus est id, quod est formalissimum in homine, sed differentiam speciei. si igitur vnus homo magis alio intelligit, videtur quod non sint vnius speciei.

p.p.arg. sed contra. Sed contra est, quod per experimentum inueniuntur aliqui aliis profundius intelligentes, sicut profundius intelligit, qui conclusionem aliquam potest reducere in prima principia, & causas primas, quam qui potest reducere solum in causas proximas proprias.

p.p.c. Respondeo dicendum, quod aliquem intelligere vnam, & eandem rem magis, quam alium, potest intelligi dupliciter. Vno modo sic, quod ly, magis, determinet actum intelligendi, ex parte rei intellectæ. & sic non potest vnus eandem rem magis intelligere, quam alius. Quia si intelligeret eam aliter, quam sit, vel melius, vel prius, falleretur, & non intelligeret, vt arguit August. Alio modo potest intelligi, vt determinet actum intelligendi, ex parte intelligentis: Et sic vnus alio potest eandem rem melius intelligere, quia est melioris virtutis in intelligendo, sicut melius videt visione corporali rem aliquam, qui est perfectioris virtutis, & in quo virtus visiua est perfectior. Hoc autem circa intellectum contingit dupliciter. Vno quidem modo ex parte intellectus, qui est perfectior. Manifestum est enim, quod quanto corpus est melius dispositum, tanto meliorem sortitur animam, quod manifeste apparet in his, quæ sunt secundum speciem diuersa. Cuius ratio est, quia actus, & forma recipitur in materia, secundum materiæ capacitatem. Vnde, cum etiam in hominibus quidam habeant corpus melius dispositum, sortiuntur animam maioris virtutis in intelligendo. Vnde dicitur in 2. de ani.t.94. quod molles carne bene aptos mente videmus. Alio modo contingit hoc ex parte inferiorum virtutum, quibus intellectus indiget ad sui operationem. Illi enim, in quibus virtus imaginatiua, & cogitatiua, & memoratiua est melius disposita, sunt melius dispositi ad intelligendum.

p.p.ad p̃ā Ad primum ergo, patet solutio ex dictis. & similiter ad secundum, veritas enim intellectus in hoc consistit. quod intelligatur res esse sicut est.

ad 3. Ad tertium dicendum, quod differentia formæ, quæ non prouenit nisi ex diuersa dispositione materiæ, non facit diuersitatem secundum speciem, sed solum secundum numerum. Sunt enim diuersorum indiuiduorum diuersæ formæ secundum materiam diuersificatæ.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum intellectus prius intelligat indiuisibile, quam diuisibile.

p.p.q.85.a.8 arg.p. Videtur quod intellectus per prius intelligat indiuisibile quam diuisibile. Dicit enim Philosophus p. physic t. p. quod intelligimus, & scimus ex principiorum & elementorum cognitione, sed indiuisibilia sunt principia, & elementa diuisibilium, ergo per prius sunt nobis nota indiuisibilia, quam diuisibilia.

arg.2. 2 Præterea id, quod ponitur in definitione alicuius, per prius cognoscitur a nobis, quia definitio est ex prioribus, & notioribus, vt dicitur in 6. Top. sed indiuisibile ponitur in definitione diuisibilis, sicut punctum in definitione lineæ: linea enim, vt dicit Euclides, est longitudo sine latitudine, cuius extremitates sunt duo puncta; & vnitas ponitur in definitione numeri, quia numerus est multitudo mensurata per vnum, vt dicitur in 10. metaph. ergo intellectus noster per prius intelligit indiuisibile, quam diuisibile.

arg.3. 3 Præterea simile simili cognoscitur; sed indiuisibile est magis simile intellectui, quam diuisibile, quia intellectus est simplex, vt dicitur, in 3. de ani. t.12 ergo intellectus noster per prius intelligit indiuisibile.

arg. sed contra. Sed contra est, quod dicitur in 3. de ani. t.27. quod indiuisibile monstratur sicut priuatio. Sed priuatio per posterius cognoscitur, ergo & indiuisibile.

p.p.c. Respondeo dicendum quod obiectum intellectus nostri secundum præsentem statum est quidditas rei materialis quam à phantasmatibus abstrahit, vt ex præmissis patet. Et quia id, quod est primo, & per se cognitum a virtute cognoscitiua, est proprium eius obiectum, considerari potest, quo ordine indiuisibile intelligatur à nobis, ex eius habitudine ad huiusmodi quidditatem. Dicitur autē indiuisibile tripliciter, vt dicitur in 3. de ani. t. 23. & t. 25. Vno modo, sicut continuum est indiuisibile, quia est indiuisum in actu. licet sit diuisibile in potentia. Et huiusmodi indiuisibile prius est intellectum a nobis, quam eius diuisio, quæ est in partes, quia cognitio confusa est prior quam distincta, vt dictum est. Alio modo dicitur indiuisibile secundum speciem, sicut ratio hominis est quiddam indiuisibile. & hoc etiam modo indiuisibile est prius intellectum, quam diuisio eius in partes rationis. vt supra dictum est. & iterum prius, quam intellectus componat, & diuidat affirmando, vel negando: & huius ratio est, quia huiusmodi duplex indiuisibile intellectus secundum se intelligit sicut proprium obiectum. Tertio modo dicitur indiuisibile dicitur, quod est omnino indiuisibile, vt punctus, & vnitas, quæ nec actu, nec potentia diuiduntur. & huiusmodi indiuisibile per posterius cognoscitur per priuationem diuisibilis, vnde punctum priuatiue definitur punctum est cui pars non est. & similiter ratio vnius est, quod sit indiuisibile. vt dicitur in 10. metaph. & huius ratio est, quia tale indiuisibile habet quandam oppositionem ad rem corporalem: cuius quidditatem primo, & per se intellectus accipit. si autem intellectus noster intelligeret per participationem indiuisibilium separatorum, vt Platonici posuerunt, sequeretur, quod indiuisibile huiusmodi esset primo intellectum, quia secundum Platonicos prius participatur a rebus.

p.p.ad p. Ad primum ergo dicendum, quod, in accipiendo scientiam, non semper principia, & elementa sunt priora; quia quandoque ex effectibus sensibilibus deuenimus in cognitionem principiorum, & causarum intelligibilium. Sed in complemento scientiæ, semper scientia effectuum dependet ex cognitione principiorum, & elementorum: quia, vt ibidem dicit Philosophus, tunc opinamur nos scire, cum in principia possumus, & causas resoluere.

ad 2. Ad secundum dicendum, quod punctum non ponitur in definitione lineæ communiter sumptæ. Manifestum enim est, quod in linea infinita, & etiam in circulari, non est punctum, nisi in potentia. sed Euclides definit lineam finitam rectam, & ideo posuit punctum in definitione lineæ, sicut terminum in definitione terminati. Vnitas vero est mensura numeri: & ideo ponitur in definitione numeri mensurati, non autem ponitur in definitione diuisibilis, sed magis è conuerso.

ad 3. Ad tertium dicendum, quod similitudo, per quam intelligimus, est species cogniti in cognoscente. & ideo non secundum similitudinem naturæ

ad

ad potentiam cognoſcitiuam eſt aliquid prius cognitum; ſed per conuenientiam ad obiectum, alioqui magis viſus cognoſceret auditum, quam colorem.

QVÆSTIO CI.

Quid intellectus noſter in rebus materialibus cognoſcat.

Deinde conſiderandum eſt, quid intellectus noſter in rebus materialibus cognoſcat.

ET CIRCA HOC QVÆRVNTVR QVATVOR.

Primum, Vtrum cognoſcat ſingularia.
2 *Vtrum cognoſcat infinita.*
3 *Vtrum cognoſcat contingentia.*
4 *Vtrum cognoſcat futura.*

ARTICVLVS I.

Vtrum intellectus noſter cognoſcat ſingularia.

Videtur quod intellectus noſter cognoſcat ſingularia. Dicit enim Philoſophus 3. de ani. t. 10. quod oportet intelligentem phantaſmata ſpeculari. Sed ſpeculari nihil eſt aliud, quam intelligere, ergo intellectus intelligit ſingularia.

2 Præterea intellectus noſter non poteſt intelligere per ſpecies abſtractas à phantaſmatibus niſi conuertendo ſe ad phantaſmata, vt dictum eſt; vnde & Philoſophus 3 de ani. t. 31 dicit, quod phantaſmata ſe habent ad intellectum, ſicut ſenſibilia ad ſenſum. Sed phantaſmata ſunt quædam ſingularia; & conuerſio ad phantaſma nihil eſt aliud, quam eius intellectio, ergo cum phantaſma ſit ſingulare, intellectus noſter cognoſcet ſingulare.

p. p. q. 86. a. p. arg p q. 10 de ver. a. 5. arg. 3. q. de ani. a 20. arg 1p. ſed contra. 3 Præterea nullus cognoſcit compoſitionem, niſi cognoſcat compoſitionis extrema; Sed hanc propoſitionem, Socrates eſt homo, format mens; non enim poteſt eam formare aliqua ſenſitiua potentia, quæ hominem in vniuerſali non apprehendit, ergo intellectus noſter cognoſcit ſingularia.

p. p. arg. 2. q de ver arg. 2. 4. d. 56. q p a. 3. arg 1. ſed contra. 4 Præterea nullus recte iudicat, & diſponit de aliquibus, niſi ea cognoſcat, ſed ſapiens per intellectum practicum atque adeo per mentem recte iudicat, & diſponit de ſingularibus, puta de actibus ſuis, qui ſunt circa ſingularia & de ſua familia, rebuſque ſuis, ergo intellectus intelligit ſingularia.

3. de ani. l. 8. 5 Præterea eadem potentia cognoſcit comparationem vnius ad alterum, eadem enim potentia ſenſitiua communis cognoſcit differentiam albi, & dulcis ſed intellectus cognoſcit comparationem vniuerſalis ad ſingulare, ergo intellectus cognoſcit ſingulare.

q. 1a. de ver. a. 5 arg. 4. 6 Præterea nullus poteſt imperare actum aliquem, niſi cognoſcat obiectum illius; ſed mens ſiue ratio imperat actum concupiſcibilis, & iraſcibilis, vt patet p. Eth. c. vlt. ergo cum illorum obiectum ſit ſingulare, illud poterit ab intellectu cognoſci.

p p arg. 3. 7 Præterea intellectus noſter cognoſcit ſeipſum; Ipſe autem eſt quoddam ſingulare, alioqui non haberet actum aliquem, actus enim ſingularium ſunt, ergo intellectus noſter cognoſcit ſingularia.

p. p. arg 4. 8 Præterea quidquid poteſt virtus inferior, poteſt ſuperior, ſed ſenſus cognoſcit ſingulare, ergo multo magis poterit intellectus illud cognoſcere.

9 Præterea per intellectum cognoſcimus ſenſum errare, iudicando de aliquo ſingulari, vt quod ſol ſit pedalis, ergo per intellectum cognoſcimus ſingulare ſenſibile demonſtratum. Capr. p. d 35 q 2. a. 2. arg. 4 contr. 4.

10 Præterea ſi per intellectum non cognoſceremus ſingularia ſenſibilia demonſtrata, ſequeretur, quod nulla principia ſcientiarum, quæ per experientiam ſingularium ſumuntur, vt dicitur 2. poſt. habere poſſemus, conſequens autem eſt falſum, ergo & antecedens ergo idem quod prius. arg. 10.

11 Præterea prudentia eſt circa ſingularia 6. Eth. & ex altera præmiſſa vniuerſali, & altera ſingulari concludit concluſionem ſingularem, ſed talis deductio non poteſt fieri per ſenſum, cum non habeat vniuerſalem conceptionem, nec poteſt dici, quod vniuerſalis ſit nota per intellectum, & ſingularis per ſenſum, quia cum concluſio non concludatur ex altera tantum, vt patet p. prior. ſed ex vtraque ſimul, tunc nec per ſenſum, nec per intellectum inferretur concluſio, cum per eandem vim cognoſcitiuam oportet cognoſci concluſionem, & præmiſſas, ergo. ibid. arg 11.

12 Præterea anima ſeparata cognoſcit ſingularia, ergo & coniuncta, nam eadem eſt anima, & eadem potentia intellectiua, ergo intellectus poteſt cognoſcere ſingulare. arg 14.

Sed contra eſt quod dicit Philoſophus p. phyſ. t. 49. quod vniuerſale ſecundum rationem eſt notum; ſingulare autem ſecundum ſenſum, & 2. de ani. t. 10. & 11. dicit, quod ſenſus cognoſcit hanc carnem, & eius qualitates, & intellectus cognoſcit eſſe carnis. Sed eius quidditatem directe; indirecte vero, & per reflexionem cognoſcit hanc carnem. p p. arg ſed contra.

Reſpondeo dicendum quod ſingulare in rebus materialibus intellectus noſter directe & primo cognoſcere non poteſt. Cuius ratio eſt, quia principiũ ſingularitatis in rebus materialibus eſt materia indiuidualis: intellectus autem noſter, ſicut ſupradictum eſt, intelligit abſtrahendo ſpeciem intelligibilem ab huiuſmodi materia; quod autem à materia indiuiduali abſtrahitur, eſt vniuerſale. Vnde intellectus noſter directe non eſt cognoſcitiuus niſi vniuerſalium: indirecte autem, & quaſi per reflexionem poteſt cognoſcere ſingulare, quia ſicut ſupradictum etiam eſt, poſtquam ſpecies intelligibiles abſtraxit, non poteſt ſecũdum eas actu intelligere, niſi conuertendo ſe ad phãtaſmata, in quibus ſpecies intelligibiles intelligit, vt dicitur in 3. de ani. t 33 ſic igitur ipſum vniuerſale per ſpeciẽ intelligibilem directe intelligit, indirecte autẽ ſingularia quorum ſunt phantaſmata, & hoc modo format hanc propoſitionem Sortes eſt homo. p. p c.

Ad primum ergo dicendum, quod ſpeculatio illa, de qua dicit Ar. quod intelligentem neceſſe eſt phantaſmata ſpeculari; nõ eſt actus intellectus, ſed imaginationis, & phantaſiæ; Ad imperium enim intellectus formatur in imaginatione phantaſma conueniẽs ſpeciei intelligibili, in quo reſplẽdet ſpecies intelligibilis ſicut exemplar in exemplo; & iſta operatio virtutis imaginatiuæ dicitur ſpeculatio phantaſmatis. Vel dic, quod non dicit Philoſophus oportere intelligentem phantaſmata ſpeculari, ſed quod anima nunquam ſine phantaſmate intelligit, quia nimirum homo, qui intelligit, non poteſt intelligere niſi phantaſietur illud, quod vult intelligere, formato enim phãtaſmate, virtute intellectus agentis phantaſma mouet intellectum poſſibilem, qui factus in actu per ſpeciẽ intelligibilem productam a phantaſmate inſtrumentaliter, intelligibilem operationem producit. Et hinc eſt, quod homo præcognoſcit ſingularia per imaginationem, & ſenſum, & ideo poteſt applicare vniuerſalem cognitionem, quæ eſt in intellectu ad particulare; non enim proprie intellectua, aut ſenſus Cap. p d. 15. q. 2. a 3. ad 9 q 4. 2. c g. c. 73. Capr. l. 2.

cognoſcunt: ſed homo per vtrumque vt dicitur 3. de ani.t 64.

q. 10. de ver. a. 5. ad 3. Ad ſecundum dicendum, quod intellectum conuerti ad phantaſmata non eſt intellectum intelligere phantaſmata; ſed pati intellectum à phantaſmate, & accipere ab eo ſpeciem intelligibilem. Illa enim receptio eſt quædam continuatio intellectus ad phantaſmata, & quædam conuerſio, ſicut etiam anima ſeparata conuertitur ad ſuperiora recipiendo lumen intelligibile ab eis. phantaſmata enim licet ſe habeat in hoc ſenſu ad intellectum, ſicut ſenſibilia ad ſenſũ,

q. 2. de ver. a. 6. quod ſicut ſpecies, quæ eſt in ſenſu, abſtrahitur à rebus ipſis & per eam continuatur cognitio ſenſus ad res ipſas ſenſibiles, ita intellectus noſter abſtrahit ſpeciem à phantaſmatibus, & per eam eius cognitio quodammodo ad phantaſmata continuatur, eſt tamen hoc diſcrimen inter phantaſmata, & ſenſibilia reſpectu intellectus, & ſenſus, quod ſimilitudo, quæ eſt in ſenſu abſtrahitur à re, vt ab obiecto cognoſcibili, & ideo res ipſa per illam ſimilitudinem per ſe directe cognoſcitur; ſimilitudo autem, quæ eſt in intellectu non abſtrahitur à phantaſmate ſicut ab obiecto cognoſcibili, ſed ſicut à medio cognitionis, per modum, quo ſenſus noſter accipit ſimilitudinem rei, quæ eſt in ſpeculo, dum fertur in eam, non vt in rem quandam, ſed vt in ſimilitudinem rei: vnde intellectus noſter non directe ex ſpecie, quam recipit, fertur ad cognoſcendum phantaſmata: ſed tantum per quandam reflexionem redit etiam in cognitionem ipſius phantaſmatis, dum conſiderat naturam ſui actus, & ſpeciei, per quam intuetur, & eius, à quo ſpeciem abſtrahit, ſcilicet phantaſmatis: ſicut per ſimilitudinem, quæ eſt in viſu à ſpeculo acceptam directe fertur viſus in cognitionem rei ſpeculatæ, ſed per quandam reuerſionem fertur per eandem in ſimilitudinem, quæ eſt in ſpeculo. Inquantum ergo intellectus noſter per ſimilitudinem acceptam à phantaſmate reflectitur in ipſum phantaſma, quod eſt ſimilitudo particularis, habet quandam cognitionem de ſingulari, ſecundum continuationem quandam intellectus ad imaginationem. Ad textum vero Philoſophi dicendum quod ſimilitudo phãtaſmatum ad intellectum, & colorum ad viſum non conſiſtit in hoc, quod ſicut colores ſunt obiectum viſus, ita phantaſmata intellectus, ſed in hoc, quod ſicut ſpecies ſenſibilis abſtrahitur à rebus ſenſibilibus, ita & ſpecies intelligibilis à phantaſmatibus, vt dictum eſt; & ſicut ſenſus percipit res ſenſibiles repreſentatas per ſpecies ſenſibiles, ita & intellectus cognoſcit ea, quorum ſunt phantaſmata.

q. 2. de ver. ar. 6. c. & q. 10. a. 5. c. q. x. de ver. a. 6. ad 2. 2. p. & 4. d. 50. q. p. a. 3. c. p. p. ad p. Ad tertium dicendum, quod intellectus noſter in ſtatu viæ indirecte & per quandam reflexionem cognoſcit ſingulare, quatenus continuatur viribus ſenſitiuis, quæ circa particolaria verſantur, quæ quidem continuatio eſt duplex. Vno modo, inquantum motus ſenſitiuæ partis terminatur ad mentem, ſicut accidit in motu, qui eſt à rebus ad animam, & ſic mens ſingulare cognoſcit per quandam reflexionem, prout ſcilicet mens cognoſcendo obiectum ſuum, quod eſt aliqua natura vniuerſalis, redit in cognitionem ſui actus, & vlterius in ſpeciem, quæ eſt actus ſui principium, & vlterius in phantaſma, à quo eſt ſpecies abſtracta, & ſic aliquam cognitionem de ſingularibus accipit. Alio modo, ſecundum quod motus, qui eſt ab anima ad res, incipit in mente, & procedit in partem ſenſitiuam, prout mens regit inferiores vires, & ſic ſingularibus ſe immiſcet, mediante ratione particulari, quæ eſt potentia quædam componens, & diuidens intentiones indiuiduales, quæ alio nomine dicitur Cogitatiua, & habet determinatum organum in capite, ſcilicet mediam cellulam capitis: vniuerſalem vero ſententiam, quam mens habet de operabilibus, non eſt poſſibile applicari ad particularem actum, niſi per aliquam potentiam mediam apprehendentem ſingulare; vt ſic fiat quidem ſyllogiſmus, cuius maior eſt vniuerſalis, ſententia mentis: minor autem ſingularis, quæ eſt apprehenſio particularis rationis; concluſio vero eſt electio ſingularis operis, vt patet per illud, quod habetur 3. de ani. t. 58.

4. d. 50. q. 1. a. 3. ad 3. ... p. 2. 10. a. 2. ad 2. q. 2. de ver. ... q. de ver. a. 10. ad p. Ad quartum dicendum, quod intellectus practicus ad hoc, vt de ſingularibus diſponat, vt dicitur in 3. de ani. t. 58. indiget ratione particulari, qua mediante opinio, quæ eſt vniuerſalis, quæ eſt in intellectu, ad particulare opus applicatur, vt ſic fiat ſyllogiſmus, cuius maior eſt vniuerſalis, quæ eſt opinio intellectus practici: minor vero ſingularis quæ eſt æſtimatio rationis particularis ſeu cogitatiuæ. Concluſio vero conſiſtit in electione operis, & ideo diſpoſitio ſapientis de ſingularibus non fit per mentem, niſi mediante vi cogitatiua, cuius eſt intentiones ſingulares cognoſcere.

3. de ani. t. 8. Ad quintum dicendum, quod intellectus intelligit vniuerſale, & ſingulare, ſed alio & alio modo; cognoſcit enim naturam ſpeciei, ſeu quod quid eſt, directe, ipſum autem ſingulare per quandam reflexionem, vt dictum eſt.

q. de ver. a. 4. Ad ſextum dicendum, quod intellectus, ſiue ratio cognoſcit in vniuerſali finem, ad quem ordinat actum concupiſcibilis, & iraſcibilis, imperando eos. Hanc autem cognitionem vniuerſalem mediante vi cogitatiua ad ſingularia applicat, vt dictum eſt.

p. p. ad 3. Capt. l. c. Ad ſeptimum dicendum, quod ſingulare non repugnat intelligenti, inquantum eſt ſingulare, ſed inquantum eſt materiale materia ſignata quia nihil intelligitur, niſi immaterialiter; & ideo ſi ſit aliquid ſingulare, & immateriale, ſicut eſt intellectus, hoc non repugnat intelligi.

p. p. ad 4. Ad octauum dicendum, quod virtus ſuperior poteſt illud, quod virtus inferior, ſed modo eminentiori. Vnde id, quod cognoſcit ſenſus materialiter, & concrete, quod eſt cognoſcere ſingulare directe hoc cognoſcit intellectus immaterialiter, & abſtracte, quod eſt cognoſcere vniuerſale.

Capt. l. c. Ad nonum dicendum, quod intellectus iudicat ſenſum errare circa hoc indiuiduum ſolis demonſtratum, intellectus enim ex ſui continuatione ad virtutem cogitatiuam, quæ dicitur intellectus paſſiuus, poteſt ſyllogizare ex vna vniuerſali, & altera ſingulari, & concludere ſingularem propoſitionem oppoſitam ei, quã imaginatio formauit: Nec propter hoc oportet, quod apprehenſio indiuidui ſit ſubiectiue in intellectu poſſibili, ſed in intellectu paſſiuo, qui poteſt etiam ſyllogizare, licet non ex vniuerſalibus: Vnde ad habendum tale iudicium ſufficit identitas animæ habentis duas potentias continuatas modo prædicto, per quarum vnam format propoſitionem vniuerſalem, per aliam vero propoſitionem particularem. Imo quandoque per vnam potentiam concipit ſubiectum, & per aliam prædicatum, vt cum dicit, Sortes eſt homo.

Capt. ibid. Ad decimum negatur conſequentia, & ad probationem dicendum, vt prius, quod non oportet eandẽ eſſe virtutem, quæ format præmiſſas in ſe ipſa, & illam, quæ infert concluſionem in ſe ſubiectiue; licet poſſit dici, quod vtramque facit intellectus, licet vnũ per ſe, & aliud per virtutem cogitatiuam. Neque hinc ſequitur, quod eodem modo dici poſſet, quod vnus homo formare poſſet præmiſſas, & alius concluſionem, quia virtus cognoſcitiua vnius hominis nullo modo eſt vnum, nec continuatur cum virtute cognoſcitiua alterius, ſicut eſt in propoſito.

q. 10. de veri. a. 5. ad 2. ad 4. Ad vndecimum dicendum est, quod dispositio prudentis, & sapientis de singularibus non fit per mentem, nisi mediante vi cogitatiua, cuius est intentiones singulares cognoscere, vt dictum est.

p. p. 89. a. 4. d. 30. q. p. a. 3. Ad duodecimum dicendum, quod non est eadem ratio animæ coniunctæ, & separatæ, nam separata habet alium modum cognoscendi, quam coniuncta; cognoscit enim per species influxas, quæ sunt similitudines rerum quoad principia specifica, & indiuiduantia, quomodo non cognoscit coniuncta.

ARTICVLVS II.

Vtrum intellectus noster possit cognoscere infinita.

p. 86. a. 2. 3. p. Videtur quod intellectus noster possit cognoscere infinita. Deus enim excedit omnia infinita. Sed intellectus noster potest cognoscere Deum, ergo multo magis potest cognoscere omnia alia infinita.

3. a. 2 Præterea intellectus noster natus est cognoscere genera, & species, sed quorundam generum sont infinitæ species, sicut numeri, proportiones, & figuræ, ergo intellectus noster potest cognoscere infinita.

arg. 3. 3 Præterea si vnum corpus non impediret aliud ab existendo in vno, & eodem loco, nihil prohiberet infinita corpora in vno loco esse. Sed vna species intelligibilis non prohibet aliam ab existendo simul in eodem intellectu, contingit enim multa scire in habitu, ergo nihil prohibet intellectum nostrum infinitorum scientiam habere in habitu.

arg. 4. 4 Præterea intellectus, cum non sit virtus materiæ corporalis, videtur esse potentia infinita. Sed virtus infinita potest esse super infinita, ergo intellectus noster potest cognoscere infinita.

Sed contra est, quod dicitur in 1. physic. t. 35. quod infinitum, inquantum infinitum, est ignotum.

2. arg. 2. c. Respondeo dicendum, quod cum potentia proportionetur suo obiecto, oportet hoc modo se habere intellectum ad infinitum, sicut se habet eius obiectum, quod est quidditas rei materialis. In rebus autem materialibus non inuenitur infinitum in actu, sed solum in potentia, secundum quod vnum succedit alteri, vt dicitur in 3. physic. t. 56. & 57. & ideo in intellectu nostro inuenitur infinitum in potentia, in accipiendo, scilicet, vnum post aliud, quia nunquam intellectus noster tot intelligit, quin possit plura intelligere. Actu autem, vel habitu non potest intellectus noster cognoscere infinita. Actu quidem non, quia intellectus noster non potest simul actu cognoscere, nisi quod per vnam speciem cognoscit. Infinitum autem non habet vnam speciem, alioquin haberet totam rationem totius, & perfecti, & ideo non potest intelligi, nisi accipiendo partem post partem, vt ex eius definitione patet in 3. phys. est enim infinitum, cuius quantitatem accipientibus semper est aliquid extra accipere, & sic infinitum nõ posset actu cognosci. nisi omnes eius partes numerarentur, quod est impossibile. Et eadem ratione non possumus intelligere infinita in habitu. In nobis enim habitualis cognitio causatur ex actuali consideratione: intelligendo enim efficimur scientes, vt dicitur in 2. eth. c. p. Vnde non possemus habere habitum infinitorum, secundum distinctam cognitionem, nisi considerassemus omnino infinita, numerando ea secundum cognitionis successionem, quod est impossibile, & ita nec actu, nec habitu intellectus noster potest cognoscere infinita sed in potentia tantum, vt dictum est.

Ad primum ergo dicendum, quod sicut supra dictum est, Deus dicitur infinitus, sicut forma, quæ non est terminata per aliquam materiam. In rebus autem materialibus aliquid dicitur infinitum per priuationem formalis terminationis, & quia forma, secundum se nota est materia autem sine forma ignota, inde est, quod infinitum materiale est secundum se ignotum. Infinitum autem formale quod est Deus, est secundũ se notum, ignotum autem quoad nos, propter defectum intellectus nostri, qui secundum statum præsentis vitæ habet naturalem aptitudinem ad materialia cognoscenda, & ideo in præsenti Deum cognoscere non possumus, nisi per materiales effectus. In futuro autem tolletur defectus intellectus nostri, per gloriam, & tunc ipsum Deum in essentia videre poterimus, tamen absque comprehensione. i. n. c. p. p. ad p.

Ad secundum dicendum, quod intellectus noster natus est cognoscere species, per abstractionem a phantasmatibus. Et ideo illas species numerorum, & figurarum, quas quis non est imaginatus, non potest cognoscere, nec actu, nec habitu, nisi forte in genere, & in principiis vniuersalibus, quod est cognoscere in potentia, & confuse. ad 2.

Ad tertium dicendum, quod si duo corpora essent in vno loco, vel plura, non oporter, quod successioe subintrarent locum, vt sic per ipsam subintrationis successionem numerarentur locata. Sed species intelligibiles ingrediuntur intellectum nostrum successiue, quia multa simul actu non intelliguntur. ad 3.

Ad quartum dicendũ, quod sicut intellectus noster est infinitus virtute, ita infinitum cognoscit, est enim virtus eius infinita, secundum quod non determinatur per materiam corporalem, & est cognoscitiuus vniuersalis, quod est abstractum à materia indiuiduali, & per consequens non finitur ad aliquod indiuiduum, sed quantum est de se, ad infinita indiuidua se extendit. ad 4.

ARTICVLVS III.

Vtrum intellectus noster sit cognoscitiuus contingentium.

Videtur quod intellectus noster non sit cognoscitiuus contingentium, quia vt dicitur in 6. Eth. c. p. intellectus, & sapientia, & scientia non sunt contingentium, sed necessariorum. p. p. 86. a. 3. arg. p.

2 Præterea sicut dicitur in 4. phys. t. 120. ea, quæ quandoque sunt, quandoque non sunt, tempore mensurantur. Intellectus autem à tempore abstrahit, sicut & ab aliis conditionibus materiæ. Cum igitur proprium contingentium sit, quandoque esse, & quandoque non esse, videtur, quod contingentia non cognoscantur ab intellectu. arg. 2.

Sed contra. Omnis scientia est in intellectu, sed quædam scientiæ sunt de contingentibus, sicut scientiæ morales, quæ sunt de actibus humanis, subiectis libero arbitrio, & etiam scientiæ naturales, quantum ad partem, quæ tractat de generabilibus, & corruptibilibus, ergo intellectus est cognoscitiuus contingentium. arg. sed contra.

Respondeo dicendum, quod contingentia dupliciter possunt considerari. Vno modo, secundum quod contingentia sunt. Alio modo, secundum quod in eis aliquid necessitatis inuenitur. Nihil enim est adeo cõtingens, quin in se aliquid necessariũ habeat: sicut hoc ipsum, quod est, Sortem currere, in se quidem contingens est, sed habitudo cursus ad motũ est necessaria, necessariũ. n. est Sortẽ moueri, si currit, est p. p. c.

autem vnumquodque contingens ex parte materiæ, quia contingens est, quod potest esse, & non esse: potentia autem pertinet ad materiam: necessitas autem consequitur rationem formæ; quia ea, quæ consequuntur ad formam, ex necessitate insunt. Materia
a p. autem est indiuiduationis principium. Ratio autem vniuersalis accipitur secundum abstractionem formæ a materia particulari. Dictum autem est supra, quod per se; & directe intellectus est vniuersalium, sensus autem singularium, quorum etiam indirecte quodammodo est intellectus, sic igitur contingentia, prout contingentia sunt, cognoscuntur, directe quidem sensu, indirecte autem ab intellectu: rationes autem vniuersales, & necessariæ contingentium cognoscuntur per intellectum. Vnde si attendantur rationes vniuersales sensibilium, omnes scientiæ sunt de necessariis; si autem attendantur ipsæ res, sic quædam scientia est de necessariis, quædam vero de contingentibus, & per hoc patet solutio ad obiecta.

ARTICVLVS IV.

Vtrum intellectus noster cognoscat futura.

p.p. 86. a. 4 ar. p. VIdetur quod intellectus noster cognoscat futura. Intellectus enim noster cognoscit species intelligibiles, quæ abstrahuntur ab hic, & nunc, & ita se habent indifferenter ad omne tempus, sed potest cognoscere præsentia, ergo potest cognoscere futura.

arg. 2. 2 Præterea homo quando alienatur à sensibus, aliqua futura cognoscere potest, vt patet in dormientibus, & phreneticis, sed quando alienatur à sensibus, magis indiget intellectu, ergo intellectus, quantum est de se, est cognoscitiuus futurorum.

arg. 3 3 Præterea cognitio intellectiua hominis efficacior est, quam cognitio quæcunque brutorum animalium, sed quædam animalia sunt, quæ cognoscunt quædam futura, sicut corniculæ frequenter crocitantes significant pluuiam mox futuram, ergo multo magis intellectus humanus potest futura cognoscere.

arg. sed contra. Sed contra est, quod dicitur Eccles. 8. multa hominis afflictio, qui ignorat præsentia: & futura nullo potest scire nuntio.

p p. Respondeo dicendum, quod de cognitione futurorum eodem modo distinguendum est, sicut de cognitione contingentium. Nam ipsa futura, vt sub tempus cadunt sunt singularia, quæ intellectus humanus non cognoscit, nisi per reflexionem, vt supra dictum est: rationes autem futurorum possunt esse vniuersales, & intellectu perceptibiles & de eis etiã possunt esse scientiæ. Vt tamen communiter de cognitione futurorum loquamur, sciendum est, quod futura dupliciter cognosci possunt. Vno modo, in seipsis; Alio modo in suis causis. In seipsis quidem futura cognosci non possunt, nisi a Deo, cui etiam sunt præsentia, dum in cursu rerum sunt futura, in quantũ eius æternus intuitus simul fertur supra totum temporis cursum; sed prout sunt in suis causis, cognosci possunt etiam à nobis, & si quidem in suis causis sint, vt ex quibus ex necessitate proueniant, cognoscuntur per certitudinem scientiæ, sicut astrologus præcognoscit eclipsim futuram, si autem sic sint in suis causis, vt ab eis proueniant, vt in pluribus: sic cognosci possunt per quandam coniecturam, vel magis vel minus certam, secundum quod causæ sunt vel magis, vel minus inclinatæ ad effectus.

ad p. Ad primum ergo dicendum, quod ratio illa procedit de cognitione quæ fit per rationes vniuersales causarum, ex quibus futura cognosci possunt secundum modum ordinis effectus ad causam.

Ad secundum dicendum, quod sicut Aug. dicit in 12. confess. anima habet quandam vim sortis, vt ex sui natura possit futura cognoscere, & ideo quando retrahitur à corporeis sensibus, & quodammodo reuertitur ad seipsam, fit particeps notitiæ futurorum. Et hæc quidem opinio rationabilis esset, si poneremus, quod anima acciperet cognitionem rerum secundum participationem idearum, sicut Platonici posuerunt, quia sic anima ex sui natura cognosceret vniuersales causas omnium effectuum, sed impeditur per corpus. Vnde quãdo a corporeis sensibus abstrahitur, futura cognoscit, sed quia iste modus cognoscendi non est connaturalis intellectui nostro, sed magis, vt cognitionem à sensibus accipiat, non est secundum naturam animæ, quod futura cognoscat, cum a sensibus alienatur, sed magis per impressionem aliquarum causarum superiorum spiritualium, & corporalium; spiritualium quidem, sicut cum virtute diuina ministerio Angelorum intellectus humanus illuminatur, & phantasmata ordinantur ad futura aliqua cognoscenda; vel etiam cum per operationem dæmonum fit aliqua commotio in phantasia, ad præsignandum aliqua futura, quæ dæmones cognoscunt. Huiusmodi autem impressiones causarum spiritualium magis nata est anima humana suscipere, cum a sensibus alienatur, quia per hoc propinquior fit substantiis spiritualibus, & magis libera ab exterioribus inquietudinibus. Contingit autem & hoc per impressionem superiorum causarum corporalium materialium. Manifestum est enim, quod corpora superiora imprimunt in corpora inferiora. Vnde cum vires sensitiuæ sint actus corporalium organorum, consequens est, quod ex impressione cælestium corporum immutetur quodammodo phantasia. Vnde cũ cælestia corpora sint causa multorum futurorum, fiunt in imaginatione aliqua signa quorundam futurorum. Hæc autem signa magis percipiuntur in nocte, & à dormientibus, quam de die à vigilantibus; quia vt dicitur in lib. de som. & vig. quæ deferuntur de die, dissoluuntur magis. Plus est enim sine turbatione aer noctis, eo quod silentiores sunt noctes, & in corpore faciunt sensum propter somnum quia parui motus interiores magis sentiuntur à dormientibus, quam à vigilantibus. Hi vero motus faciunt phantasmata, ex quibus præuidentur futura.

Ad tertium dicendum, quod animalia bruta non habent aliquid supra phantasiam, quod ordinet phãtasmata, sicut habent homines rationem; & ideo phantasia brutorum animalium totaliter sequitur impressionem cælestem, & ideo ex motibus huiusmodi animalium magis possunt cognosci quædam futura, vt pluuiæ, & huiusmodi, quam ex motibus hominum qui mouentur per consilium rationis, vnde Philosophus dicit in lib. de diuin. per som. c. 2. quod quidam imprudentissimi sunt maxime præuidentes. Nam intelligentia horum non est curis affecta, sed tamquam deserta, & vacua ab omnibus, & mota secundum mouens ducitur. ad 3.

QVÆSTIO CII.

Quomodo anima intellectiua seipsam, & ea, quæ sunt in ipsa, cognoscat.

Deinde considerandum est, quomodo anima intellectiua cognoscat seipsam, & ea, quæ in ipsa sunt.

CIRCA HOC QVÆRVNTVR QVATVOR.

Primo, Vtrum cognoscat seipsam per suam essentiam.
2 Quomodo cognoscat habitus in se existentes.
3 Quomodo intellectus cognoscat proprium actum.
4 Quomodo cognoscat actum voluntatis.

ARTICVLVS I.

Vtrum anima intellectiua seipsam cognoscat per suam essentiam.

q.10 de ver. a.8.arg.3. Videtur quod anima intellectiua seipsam cognoscat per suam essentiam. Dicit enim Philosophus in 3. de anima quod in his, quæ sunt separata à materia, idem est quod intelligit, & quo intelligitur. Sed anima est quædam res immaterialis, ergo per essentiam suam se intelligit.

arg.p.p.q.87.a.7.arg.8. 2 Præterea dicit August. 9. de Trin. c.3. quod mens seipsam per seipsam nouit, quoniam est incorporea, ergo idem quod prius.

p.p. arg. 2. 3 Præterea Angelus, & anima conueniunt in genere intellectualis substantiæ; Sed Angelus intelligit seipsum per suam essentiam, ergo & anima humana.

q. de ver. arg. 4. 4 Præterea omne id, quod est præsens intellectui vt intelligibile intelligitur ab intellectu. Sed ipsa essentia animæ est præsens intellectui, per modum intelligibilis, est enim præsens per sui veritatem; veritas enim est ratio intelligendi, sicut bonitas est ratio diligendi, ergo anima per essentiam suam se intelligit.

arg. 5. 5 Præterea species, per quam intelligitur, est simplicior eo, quod per eam intelligitur: Sed anima non habet aliquam speciem se simpliciorem, quæ ab ea abstrahi possit, ergo anima non intelligit se per aliquam speciem, sed per essentiam suam.

arg. 6 6 Præterea omnis scientia est per assimilationem scientis ad scitum, sed nihil est aliud animæ similius, quam sua essentia, ergo per nihil aliud se intelligit, quam per essentiam suam.

arg. 9. 7 Præterea omnis species, per quam anima nostra intelligit, est a sensibilibus abstracta; Sed nullum sensibile est, a quo anima potest suam quidditatem, vel speciem abstrahere, ergo anima non cognoscit seipsam per aliquam similitudinem.

arg. 10. 8 Præterea sicut lux corporalis facit esse omnia visibilia in actu, ita anima per suam lucem facit omnia materialia esse intelligibilia actu, vt patet in 3. de ani. sed lux corporalis per se ipsam videtur, non per aliquam similitudinem sui, ergo & anima per suam essentiam intelligitur, non par aliquam similitudinem.

arg. 11. 9 Præterea sicut dicit Philosophus in 3. de ani. intellectus agens non aliquando quidem intelligit, aliquando non; sed semper intelligit. Sed non intelligit semper nisi seipsum: Nec hoc etiam posset, si per speciem a sensibus abstractam se intelligeret, quia sic ante abstractionem non se intelligeret, ergo anima nostra intelligit se per suam essentiam.

p.p arg. sed contra. Sed contra est, quod dicitur in 3. de ani. t.15. quod intellectus intelligit seipsum, sicut & alia; sed alia non intelligit per essentiam eorum, sed per eorum similitudines, ergo neque seipsum per suam essentiam intelligit.

p.p.c. Respondeo dicendum, quod vnumquodque cognoscibile est, secundum quod est in actu, & non secundum quod est in potentia, vt dicitur 9. metaph. t.20. Sic enim aliquid est ens, & verum, quod sub cognitione cadit, prout actu est. & hoc quidem manifeste apparet in rebus sensibilibus Non enim visus percipit coloratum in potentia, sed solum coloratum in actu. & similiter intellectus, manifestum est, quod inquantum est cognoscitiuus rerum materialium, non cognoscit, nisi quod est actu & inde est, quod non cognoscit materiam primam, nisi secundum proportionem ad formam, vt dicitur in p. phys. Vnde & in substantiis immaterialibus, secundum quod vnaquæque earum se habet ad hoc, quod sit in actu per essentiam suam, ita se habet ad hoc, quod sit per essentiam suam intelligibilis. Essentia igitur Dei, quæ est actus purus, & perfectus, est simpliciter & perfecte secundum seipsum intelligibilis. Vnde Deus per suam essentiam non solum seipsum, sed etiam omnia intelligit. Angeli autem essentia est quidem in genere intelligibilium, vt actus, non tamen vt actus purus, neque completus. Vnde eius intelligere non completur per essentiam suam. & si enim per essentiam suam se intelligat Angelus, tamen non omnia potest per essentiam suam cognoscere, sed cognoscit alia à se per eorum similitudines. Intellectus autem humanus se habet in genere intelligibilium, vt ens in potentia tantum, sicut & materia prima se habet in genere rerum sensibilium, vnde possibilis nominatur, sic igitur in sua essentia consideratus se habet vt potentia intelligens. Vnde ex seipso habet virtutem, vt intelligat, non autem vt intelligatur, nisi secundum id, quod fit actu. Sic enim etiam Platonici posuerunt ordinem entium intelligibilium supra ordinem intellectuum, quia intellectus non intelligit, nisi per participans; participans autem est infra participatum secundum res. Si igitur intellectus humanus fieret acto per participationes formarum intelligibilium separatarum, vt Platonici posuerunt: per huiusmodi participationem rerum incorporearum intellectus humanus seipsum intelligeret. Sed quia connaturale est intellectui nostro secundum statum præsentis vitæ, quod ad materialia, & sensibilia respiciat, vt supra dictum est; consequens est, vt sic seipsum intelligat intellectus noster, secundum quod fit actu per species à sensibilibus abstractas, per lumen intellectus agentis, quod est actus ipsorum intelligibilium; & eis mediantibus intelligit intellectus possibilis. Non ergo per essentiam suam, sed per actum suum se cognoscit intellectus noster, & hoc dupliciter. Vno modo particulariter, secundum quod Sortes, vel Plato percipit se habere animam intellectiuam ex hoc, quod percipit se intelligere. Alio modo in vniuersali, secundum quod naturam humanæ mentis actu intellectos consideramus. Sed verum est, quod iudicium, & efficacia huius cognitionis, per quam naturam animæ cognoscimus, competit nobis, secundum deriuationem luminis intellectus nostri a veritate diuina, in qua rationes omnium rerum continentur. Vnde Aug. dicit 9. de Trin. c.6. intuemur inuiolabilē veritatem, ex qua perfecte quantum possumus. definimus, non qualis sit vniuscuiusque hominis mens, sed qualis esse sempiternis rationibus debeat Est autem differentia inter has duas cognitiones; nam ad primam cognitionem de mente habendam sufficit ipsa mentis præsētia, quæ est principium actus, ex quo mens percipit seipsam; ideo dicitur se cognoscere per suam præsentiam. Sed ad secundam cognitionem de mente habendam non sufficit eius præsentia, sed requiritur diligens, & subtilis inquisitio. Vnde & multi naturam animæ ignorant, & multi etiam circa naturam animæ errauerunt. Propter quod dicit August. 10. de Trin. de tali inquisitione mentis. Non velut absentem se quærat mens cernere, sed præsentem quærat

discernere, id est, cognoscere differentiam suam ab aliis rebus, quod est cognoscere quidditatem, & naturam suam.

q. de ver. a. 8 ad 1. Ad primum ergo dicendum, quod verbum Philosophi intelligendū est de intellectu, qui est omnino à materia separatus, vt Comment. ibidem exponit, sicut sunt intellectus Angelorum, non autem de intellectu humano, alias sequeretur, quod scientia speculatiua idem esset, quod res scita, quod est impossibile, vt etiam Comment. ibidem dicit.

ad 2. Ad secundum dicendum, quod verbum August. est intelligendum, quod mens seipsam per se ipsam cognoscit, quod ex ipsa mente est ei, vnde possit in actum prodire quo se actualiter cognoscat, percipiē do se esse, sicut & ex specie habitualiter in mente recepta est in mente, vt possit actualiter rem illam considerare; sed qualis est natura ipsius mentis, mens non potest percipere, nisi ex consideratione sui obiecti.

p. p. ad 2. Ad tertium dicendum, quod essentia Angeli est sicut actus in genere intelligibilium: & ideo se habet vt intellectus, & vt intellectum. Vnde Angelus suam essentiam per se ipsum apprehendit, non autem intellectus humanus, qui vel est omnino in potentia respectu intelligibilium, sicut intellectus possibilis, vel est actus intelligibilium, quæ abstrahuntur à phantasmatibus, sicut intellectus agens.

q. de ver. a. 8 ad 4. Ad quartum dicendum, quod anima est sibi ipsi præsens, vt intelligibilis, idest, vt intelligi possit, non autem, vt per se ipsam intelligatur, sed ex obiecto suo.

ad 5. Ad quintum dicendum, quod anima non cognoscitur per aliam speciem abstractam à se, sed per speciem sui obiecti, quæ sit forma eius, secundum quod intelligit actu, vnde ratio non sequitur.

ad 6. Ad sextum dicendum, quod quamuis anima nostra sit sibi ipsi simillima, non tamen potest esse principium cognoscendi se ipsam, vt species intelligibilis: sicut nec materia prima, eo quod hoc modo se habet intellectus noster in ordine intelligibilium, sicut materia prima in ordine sensibilium, vt Comm. dicit in 3. de ani.

ad 9. Ad septimum dicendum, quod anima non cognoscitur per speciem à sensibus abstractam, quasi intelligatur species illa esse animæ similitudo, sed quia naturam speciei considerando, quæ à sensibilibus abstrahitur, inuenitur natura animæ, in qua huiusmodi species recipitur, sicut ex forma cognoscitur materia.

ad 10. Ad octauum dicendum, quod lux corporalis non videtur per essentiam, nisi quatenus sit ratio visibilitatis visibilium, & forma quædam dans esse eis actu visibile; ipsa enim lux, quæ est in sole, non videtur à nobis, nisi per similitudinem eius in visu nostro existentem, sicut enim species lapidis non est in oculo, sed similitudo eius: ita non potest esse, quod forma lucis, quæ est in sole, sit ipsa eadem in oculo, & similiter lumen intellectus agentis per se ipsum à nobis intelligitur, inquantum est ratio specierum intelligibilium, faciens eas intelligibiles actu.

ad 11. Ad nonum dicendum, quod verbum illud Philosophi potest dupliciter exponi, secundum duas opiniones de intellectu agente. Quidam enim posuerunt intellectum agentem substantiam separatam, vnam de aliis intelligentiis, & secundum hoc semper actu intelligit, sicut aliæ intelligentiæ. Quidam vero ponunt intellectum agentem esse potentiam animæ, & secundum hoc dicitur, quod intellectus agens quandoque intelligit, & quandoque non, quia causa quandoque intelligendi, & quandoque non, non est ex parte eius, sed ex parte intellectus possibilis. In omni enim actu, quo homo intelligit, concurrit operatio intellectus agentis, & intellectus possibilis. Intellectus autem agens non recipit aliquid ab extrinseco, sed solum intellectus possibilis: vnde quantum ad id, quod requiritur ad nostram cōsiderationem ex parte intellectus agentis non deest, quin semper intelligamus; sed quantum ad id, quod requiritur ex parte intellectus possibilis, quod nunquam impletur, nisi per species intelligibiles à phantasmatibus abstractas.

ARTICVLVS II.

Vtrum intellectus noster cognoscat habitus animæ per essentiam eorum.

p. p. a. 3. arg. 1. Videtur quod intellectus noster cognoscat habitus animæ per essentiam eorum, & non per aliquas similitudines. Dicit enim Aug. 13. de Trin. non sic videtur fides in corde, in quo est, sicut anima alterius hominis ex motibus corporis videtur: sed eam tenet certissima scientia, clamatque conscientia, & eadem ratio est de aliis habitibus animæ, ergo habitus animæ non cognoscuntur per actus, sed per seipsos.

arg. 2. 2 Præterea res materiales, quæ sunt extra animā, cognoscuntur per hoc, quod similitudines earum sunt præsentialiter in anima, & ideo dicuntur per suas similitudines cognosci, sed habitus animæ præsentialiter sunt per suam essentiam in anima, ergo per suam essentiam cognoscuntur.

arg. 3. 3 Præterea propter quod vnumquodque tale, & illud magis. sed res aliæ cognoscuntur ab anima propter habitus, & species intelligibiles, ergo illa magis per seipsa ab anima cognoscuntur.

4 Præterea omne, quod cognoscitur à mente necesse est, quod eius similitudinem prius fuit in sensu, quam fuit in mente: Sed habitus mentis nunquam fuit in sensu, ergo non cognoscitur à mente per aliquam similitudinem, sed per eius essentiam.

5 Præterea quanto aliquid est propinquius menti, arg. 5. tanto à mente magis cognoscitur: Sed habitus est propinquior potentiæ intellectiuæ mentis, quam actus: & actus, quam obiectum, ergo mens magis cognoscit habitum, quam actum, vel obiectum, vel aliquas similitudines.

arg. 6. 6 Præterea intellectus cognoscit speciem intelligibilem, quæ in ipso est: non autem cognoscit eam per aliam speciem, sed per essentiam suam, quia sic esset abire in infinitum: hoc autem non est, nisi quia species ipsæ intellectum formant. Cum ergo similiter intellectus per habitus formetur, videtur quod eos per essentiam mens cognoscat.

p. p. arg. contra. Sed contra. Habitus sunt principia actuum, sicut & potentiæ, sed sicut dicitur in 2. de ani. t. 27 actus, & operationes sunt priores potentiis secundum rationē, ergo eadem ratione sunt priores habitibus, & ita habitus per actus cognoscentur, sicut & potentiæ.

q. 1. de ver. a. 9 arg 8. 2 Præterea ad hoc, quod intellectus, qui est potentia intelligens, actu intelligat, requiritur, quod per aliquid reducatur in actum, & id est, quo intellectus intelligit actu. Sed essentia habitus inquantum est præsens menti, non reducit intellectum de potentia in actum, quia sic oporteret, quod quandiu habitus sunt præsentes in anima, actu intelligerentur, ergo habituum essentia non est id, quo habitus intelliguntur.

p. p. a. 1. Respondeo dicendum, quod habitus quodammodo est medium inter potentiam puram, & actum purum. Iam autem dictū est, quod nihil cognoscitur, nisi secundū quod est actu. Sic ergo inquantū habitus deficit ab actu perfecto, deficit ab hoc, vt non sit per

seipsum cognoscibilis; sed necesse est, quod per actum suum cognoscatur, siue dum aliquis percipit se habere habitum, per hoc quod percipit se producere actum proprium habitus, siue dum aliquis inquirit naturam, & rationem habitus ex consideratione actus, & prima quidem cognitio habitus fit per ipsam præsentiam habitus, quia ex hoc ipso, quod est præsens, actum causat, in quo statim percipitur. Secunda autem cognitio habitus fit per studiosam inquisitionem, sicut supra dictum est de mente.

p.p.ad p. Ad primum ergo dicendum, quod etsi fides non cognoscatur per exteriores corporis motus, percipitur tamen etiam ab eo, in quo est per interiorem actum cordis. Nullus enim fidem se habere scit, nisi per hoc, quod se credere percipit.

ad 2. Ad secundum dicendum, quod habitus sunt præsentes in intellectu nostro, non sicut obiecta intellectus, quia obiectum intellectus nostri secundum statum præsentis vitæ est natura rei materialis, vt supra dictum est; sed sunt præsentes in intellectu, vt quibus intellectus intelligit.

ad 3. Ad tertium dicendum, quod cum dicitur, Propter quod vnumquodque & illud magis; veritatem, habet si intelligatur in his, quæ sunt vnius ordinis, puta in vno genere causæ; puta si dicatur, quod sanitas est desiderabilis propter vitam, sequitur, quod vita sit magis desiderabilis: si autem accipiuntur ea, quæ sunt diuersorum ordinum, non habet veritatem. Vt si dicatur, quod sanitas est desiderabilis propter medicinam, non ideo sequitur, quod medicina sit magis desiderabilis, quia sanitas est in ordine finium, medicina autē in ordine causarum efficientium. Sic igitur si accipiamus duo, quorum vtrumque sit per se in ordine obiectorum cognitionis, illud propter quod aliud cognoscitur, erit magis notum, sicut principia conclusionis, sed habitus non est de ordine obiectorum, inquantum est habitus; nec propter habitum aliqua cognoscuntur, sicut propter obiectum cognitum, sed sicut propter dispositionem, vel formam, qua cognoscens cognoscit, & ideo ratio non sequitur.

o de ver. 9. ad 4. Ad quartum dicendum, quod habitus non cognoscitur ab anima per aliquam eius speciem à sensu abstractam, sed per species eorum, quæ per habitum cognoscuntur, in hoc ipso, quod alia cognoscuntur, & habitus cognoscitur vt principium cognitionis.

ad 5. Ad quintum dicendum, quod quamuis habitus sit propinquior potentiæ, quam actus, tamen actus est propinquior obiecto vnde habet rationem cogniti; potentia vero habet rationem principij cognoscendi, & ideo actus per prius cognoscitur, quam habitus, sed habitus est magis cognitionis principium.

ad 10. Ad sextum dicendum, quod intellectus cognoscit speciem intelligibilem, non per essentiam suam, neque per aliquam speciem, sed cognoscendo obiectum, cuius est species per quandam reflexionem.

ARTICVLVS III.

Vtrum intellectus cognoscat proprium actum.

p.p.q.87 ar. 3. arg. p. VIdetur quod intellectus non cognoscat proprium actum. Illud enim proprie cognoscitur, quod est obiectum cognoscitiuæ virtutis, sed actus differt ab obiecto, ergo intellectus non cognoscit suum obiectum.

arg. 4. 2 Præterea quidquid cognoscitur, aliquo actu cognoscitur, si igitur intellectus cognoscit actum suum, aliquo actu cognoscit illum, & iterum illum alio actu: erit ergo procedere in infinitum: quod videtur impossibile.

3 Præterea sicut se habet sensus ad actum suum, ita & intellectus, sed sensus proprius non sentit actum suum, sed hoc pertinet ad sensum communem, vt dicitur in lib. de anima ergo neque intellectus intelligit actum suum. arg. 5.

Sed contra est, quod intellectus supra seipsum reflectitur vnde Aug. 9. de Trin. dicit, quod intelligo me intelligere, sed potentia reflexiua cognoscit suos actus, ergo & intellectus cognoscit suum actum. p.p. 85. a. 2. c

Respondeo dicendum, quod sicut iam dictum est, Vnumquodque cognoscitur secundum quod est actu, vltima autem perfectio intellectus est eius operatio: non enim est sic actio tendens in alterum, quæ sit perfectio operati, sicut ædificatio ædificati, sed manet in operante vt perfectio, & actus eius, vt dicitur in 9. metaph. Hoc igitur est primum, quod de intellectu intelligitur, scilicet ipsum eius intelligere, sed circa hoc diuersi intellectus diuersimode se habent, est enim aliquis intellectus scilicet diuinus, qui est ipsum suum intelligere. Et sic in Deo idem est, quod intelligat se intelligere, & quod intelligat suam essentiam, quia sua essentia est suum intelligere, est etiam alius intellectus, scilicet angelicus, qui non est suum intelligere, sed tamen primum obiectum sui intelligere est eius essentia. Vnde, etsi aliud sit in angelo secundum rationem, quod intelligat se intelligere, & quod intelligat suam essentiam, tamen simul, & vno actu vtrumque intelligit, quia hoc, quod est intelligere suam essentiam, est propria perfectio suæ essentiæ, simul autem, & vno actu intelligitur res cum sua perfectione. Est autem alius intellectus, scilicet humanus, qui nec est suum intelligere, nec sui intelligere obiectum primum est ipsa eius essentia, sed aliquid extrinsecum, scilicet natura materialis rei, & ideo id, quod primo cognoscitur ab intellectu humano, est huiusmodi obiectum, & secundario cognoscitur ipse actus, quo cognoscitur obiectum, & per actum cognoscitur ipse intellectus, cuius perfectio est ipsum intelligere & ideo Philosophus dicit, quod obiecta præcognoscuntur actibus, & actus potentijs. p.p. 57 a. 3. c

Ad primum ergo dicendum, quod obiectum intellectus est commune quoddam; scilicet ens, & verum, sub quo comprehenditur etiam ipse actus intelligendi. Vnde intellectus potest suum actum intelligere, sed non primo, quia nec primum obiectum intellectus nostri secundum præsentem statum est quodlibet ens, & verum, sed ens & verum consideratum in rebus materialibus, vt dictum est, ex quibus in cognitionem omnium aliorum deuenit. ad p.

Ad secundum dicendum quod ipsum intelligere humanum non est actus, & perfectio naturæ intellectæ, vt sic possit vno actu intelligi natura rei materialis & ipsum intelligere, sicut vno actu intelligitur res cum sua perfectione, Vnde alius est actus, quo intellectus intelligit lapidem & alios, quo intelliget se intelligere lapidem, & sic deinde. Nec est inconueniens, intellectum esse infinitum in potentia, vt supra dictum est. ad 2. q præced a. 2.

Ad tertium dicendum, quod sensus proprius sentit secundum immutationem materialis organi à sensibili exteriori Non est autem possibile, quod aliquid materiale immutet seipsum, sed vnum immutatur ab alio: & ideo actus sensus proprij percipitur per sensum communem. Sed intellectus noster non intelligit per materialem immutationem organi, & ideo non est simile. ad 3.

ARTICVLVS IV.

Vtrum intellectus intelligat actum voluntatis.

p.p. 87 a. 9. arg. p. VIdetur quod intellectus non intelligat actum voluntatis. Nihil enim cognoscitur ab intellectu, nisi sit aliquo modo præsens in intellectu. Sed actus voluntatis non est præsens in intellectu, cum sint diuersæ potentiæ, ergo actus voluntatis non cognoscitur ab intellectu.

arg. 2. 2 Præterea actus habet speciem ab obiecto. Sed obiectum voluntatis differt ab obiecto intellectus, ergo & actus voluntatis speciem habet diuersam ab obiecto intellectus. Non ergo cognoscitur ab intellectu.

p.p. 87 a. 3. c. Sed contra est, quod obiectum intellectus, vt dictum est supra, est commune quoddam, scilicet, ens, & verum; sed sub ente, & vero comprehenditur etiam actus voluntatis, ergo intellectus illum intelligit.

p.p. c. Respondeo dicendum, quod actus voluntatis nihil aliud est, quam inclinatio quædam consequens formam intellectam, sicut appetitus naturalis est inclinatio consequens formam naturalem. Inclinatio autem cuiuslibet rei est in ipsa re, per modum eius. Vnde inclinatio naturalis est naturaliter in re naturali: inclinatio autem, quæ est appetitus sensibilis, est sensibiliter in sentiente: & similiter inclinatio intelligibilis, quæ est actus voluntatis, est intelligibiliter in intelligente, sicut in principio, & in proprio subiecto: Vnde & Philosophus hoc modo loquendi vtitur in 3. de ani. t. 42. quod voluntas in ratione est, quod autem intelligibiliter est in aliquo intelligente, consequens est, vt ab eo intelligatur: Vnde actus voluntatis intelligitur ab intellectu, & inquantum aliquis percipit se velle, & inquantum aliquis cognoscit naturam huius actus, & per consequens naturam eius principij, quod est habitus, vel potentia.

ad p. Ad primum ergo dicendum, quod ratio illa procederet, si voluntas, & intellectus, sicut sunt diuersæ potentiæ, ita etiam subiecto differrent. Sic enim quod est in voluntate, esset absens ab intellectu. Nunc autem cum vtrumque radicetur in vna substantia animæ, & vnum sit quodammodo principium alterius, consequens est, vt quod est in voluntate, sit etiam quodammodo in intellectu.

ad 2. Ad secundum dicendum, quod bonum, & verum, quæ sunt obiecta voluntatis, & intellectus, differunt ratione, verumtamen vnum eorum continetur sub alio, nam verum est quoddam bonum, & bonum est quoddam verum. & ideo quæ sunt voluntatis, cadunt sub intellectu: & quæ sunt intellectus, possunt cadere sub voluntate.

QVÆSTIO CIII.

Quomodo anima cognoscat ea, quæ supra illam sunt.

Deinde considerandum est, quomodo anima humana cognoscat ea, quæ supra illam sunt, scilicet immateriales substantias.

ET CIRCA HOC QVÆRVNTVR TRIA.

Primo vtrum anima humana secundum statum præsentis vitæ possit intelligere substantias immateriales, quas angelos dicimus, per se ipsas.

2 Vtrum possit ad earum notitiam peruenire, per cognitionem rerum materialium.

3 Vtrum Deus sit id, quod primo à nobis cognoscitur.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum anima humana secundum statum vitæ præsentis possit intelligere substantias immateriales, per se ipsas.

VIdetur quod anima humana secundum statum vitæ præsentis possit intelligere substantias immateriales per se ipsas. Dicit enim Aug. 9. de Trin. mens ipsa sicut corporearum rerum notitias per sensus corporis colligit, sic incorporearum rerum per semetipsam. Huiusmodi autem sunt substantiæ immateriales, ergo mens substantias immateriales intelligit. p. p. q. 88. a. p. arg. p.

2 Præterea simile simili cognoscitur. Sed magis assimilatur mens humana rebus immaterialibus, quam materialibus, cum nostra mens sit immaterialis. Cum ergo nostra mens intelligat res materiales dissimiles, magis intelliget immateriales, quæ sunt similes. arg. 2.

3 Præterea quod ea, quæ sunt secundum se maxime sensibilia non maxime sentiantur à nobis, prouenit ex hoc, quod excellentiæ sensibilium corrumpunt sensum. Sed excellentia intelligibilium non corrumpunt intellectum, vt dicitur in 3. de ani. t. 7. ergo ea, quæ sunt secundum se maxime intelligibilia, sunt etiam maxime intelligibilia nobis. Sed cum res materiales non sint intelligibiles nisi quia facimus eas intelligibiles actu, abstrahendo a materia: manifestum est, quod magis sint secundum se intelligibiles substantiæ, quæ secundum suam naturam sunt immateriales, ergo multo magis intelliguntur à nobis, quam res materiales. arg. 3

4 Præterea comment. dicit in 2. metaph. quod si substantiæ abstractæ non possent intelligi à nobis, tunc natura otiose egisset, quia fecit illud, quod est natura in se intellectum, non intellectum ab aliquo. Sed nihil est otiosum, seu frustra in natura, ergo substantiæ immateriales possunt intelligi à nobis. arg. 4.

5 Præterea sicut se habet sensus ad sensibilia, ita intellectus ad intelligibilia. Sed visus noster potest videre omnia corporea, siue sint superiora, & incorruptibilia, siue sint inferiora, & corruptibilia, ergo intellectus noster potest intelligere omnes substantias intelligibiles, superiores, & immateriales.

6 Præterea anima vnita corpori intelligit seipsam, vt dictum est; sed ipsa est de natura substantiarum separatarum intellectualium, ergo anima vnita corpori potest intelligere substantias separatas. q. de ani. arg. 8. 2. 12.

7 Præterea nulla forma impeditur à fine suo per materiam, cui naturaliter vnitur. Sed finis animæ intellectiuæ est intelligere substantias separatas, quæ sunt maxime intelligibiles; vniuscuiusque enim rei finis est vt perueniat ad perfectum in sua operatione; vltima autem perfectio, & fælicitas hominis consistit in operatione nobilissimæ potentiæ, puta intellectus, respectu nobilissimi obiecti, quod non videtur esse nisi substantia separata, ergo anima corpori vnita potest intelligere substantias separatas. arg. p. & 7.

Sed contra. Nihil sine phantasmate intelligit anima, vt dicit Philosophus 3. de ani. t. 30. sed per phantasmata non possunt intelligi substantiæ separatæ, ergo anima vnita corpori non potest intelligere substantias separatas. q. de ani. a. 16 arg. sed contra.

3.c.g.c.45. a Præterea dicit Philosophus 2. met. quod difficultas intelligēdi substantias separatas accidit ex nobis non ex illis: nam intellectus noster se habet ad manifestissima rerum, sicut se habet oculus vespertilionis ad lucem solis. Sed oculus vespertilionis nunquam potest videre lucem solis. ergo nec intellectus animæ vnitæ corpori potest intelligere substantias separatas.

p.p c. Respondeo dicendum quod secundum opinionem Platonis substantiæ immateriales non solum à nobis intelliguntur, sed etiam sunt primo à nobis intellecta. Posuit enim Plato formas immateriales subsistentes, quas ideas vocabat, esse propria obiecta nostri intellectus, & ita primo, & per se intelliguntur à nobis. Applicatur tamen animæ cognitio rebus materialibus, secundum quod intellectui permiscetur phantasia, & sensus. Vnde quanto magis intellectus fuerit depuratus, tanto magis percipit immaterialium intelligibilem veritatem. Sed secundum Arist. sententiam, quam magis experimur, intellectus noster secundum statum præsentis vitæ, naturalem respectum habet ad naturas rerum materialium, vnde nihil intelligit, nisi conuertendo se ad phantasmata, vt ex dictis patet, & sic manifestum est, quod substantias immateriales, quæ sub sensum, & imaginationem non cadunt, primo & per se secundum modum cognitionis nobis expertum; intelligere non possumus. sed tamen Auer. in comm. 3. de ani. t. 36 ponit quod in fine in hac vita homo peruenire potest ad hoc, quod intelligat substantiam separatam per continuationem, vel vnionem cuiusdam substantiæ separatæ à nobis, quam vocat intellectum agentem, qui quidem, cum sit substantia separata, naturaliter substantias separatas intelligit. Vnde cum fuerit nobis vnitus, vt sic per eum intelligere possimus, intelligemus & nos substantias separatas: sicut nunc per intellectum possibilem nobis vnitum intelligimus res materiales: ponit autem intellectum agentem sic nobis vniri. Cum enim intelligamus per intellectum agentem, & per intelligibilia speculata, vt patet, cum conclusiones intelligimus per principia intellectus, necesse est, quod intellectus agens comparetur ad intellecta speculata, vel sicut agens principale ad instrumenta, vel sicut forma ad materiam. His enim duobus modis attribuitur actio aliqua principijs. Principali quidem agenti, & instrumento sicut sectio artifici & serræ: formæ autem, & subiecto, sicut calefactio calori, & igni, sed vtroque modo intellectus agens comparabitur ad intelligibilia speculata, sicut perfectio ad perfectibile & actus ad potentiam, simul autem recipitur in aliquo perfectum, & perfectio, sicut visibile in actu, & lumen in pupilla, simul igitur in intellecto possibili recipiuntur intellecta speculata, & intellectus agēs, & quanto plura intellecta, & speculata recipimus, tāto magis appropinquamus ad hoc, quod intellectus agens perfecte vniatur nobis, ita quod, cum omnia intellecta speculata cognouerimus, intellectus agēs perfecte vnietur nobis, & poterimus per eum omnia cognoscere materialia, & immaterialia, & in hoc posuit vltimam hominis felicitatem. Nec refert, quantum ad propositum pertinet, vtrum in illo statu fælicitatis intellectus possibilis intelligat substantias separatas per intellectum agentem, vt ipse sentit, vel vt ipse imponit Alex. intellectus possibilis nunquam intelligat substantias separatas propter hoc, quod ponit intellectum possibilem corruptibilem; sed homo intelligit substantias separatas per intellectum agentem. Sed prædicta stare non possunt. Primo quidem, quia si intellectus agens est substantia separata, impossibile est, quod per ipsam formaliter intelligamus quia id, quo formaliter agens agit, est forma, & actus agentis, cum omne agens agat inquantum est actu, vt supradictum est circa intellectum possibilem. Secundo quia secundum modum prædictum, intellectus agens, si est substantia separata, non vnietur nobis secundum suam substantiam: sed solum lumen eius, secundum quod participatur in intellectis speculatis, & non quantum ad alias actiones intellectus agentis, vt possimus per hoc intelligere substantias immateriales, sicut dum videmus colores illuminatos à sole, nō vnitur nobis substantia solis, vt possimus actiones solis agere, sed solum vnitur nobis lumen solis ad visionem colorū. Tertio quia dato, quod secundum modum prædictum vniatur nobis substantia intellectus agentis, tamen ipsi non ponunt quod intellectus agens totaliter vniatur nobis secundum vnum intelligibile, vel duo, sed secundum omnia intellecta speculata, sed omnia intellecta speculata deficiunt à virtute intellectus agentis, quia multo plus est intelligere substātias separatas, quam intelligere omnia materialia. Vnde manifestum est, quod etiam intellectis omnibus materialibus, non sic vniretur intellectus agens nobis, vt possemus intelligere per eum substantias separatas, quarto quia intelligere omnia intellecta materialia, vix competit alicui in hoc mundo & sic nullus, vel pauci ad felicitatem peruenirent, quod est contra Philosophum p. Eth. c. 9. qui dicit, quod felicitas est quoddam bonum commune, quod potest conuenire omnibus non orbatis ad virtutem, est etiam contra rationem, quod finem alicuius speciei, vt in paucioribus consequantur ea, quæ continentur sub specie. Quinto quia Philosophus dicit expresse in p. Eth. cap. 10. quod felicitas est operatio secundum perfectam virtutem, & enumeratis multis virtutibus in 10. concludit, quod felicitas vltima consistens in cognitione maximorum intelligibilium est secundum virtutem sapientiæ, quam posuerat in 6. Eth. c. 7. esse caput scientiarum speculatiuarum. Vnde patet, quod Arist. posuit vltimam felicitatem hominis in cognitione substantiarum separatarum, qualis potest haberi per scientias, & non per continuationem intellectus agentis à quibusdam confictam. Sexto quia supra ostensum est, quod intellectus agens non est substantia separata, sed virtus quædam animæ ad eadem se actiue extendens, ad quæ se extendit intellectus possibilis receptiue: quia vt dicitur in 3. de ani. t. 18. intellectus possibilis est, quo est omnia fieri, intellectus agens, quo est omnia facere: vterque ergo intellectus se extendit secundum statum præsentis vitæ ad materialia sola, quæ intellectus agens facit intelligibilia actu, & recipiuntur in intellectu possibili. Vnde secundum statum præsentis vitæ, neque per intellectum possibilem, neque per intellectum agentem possumus intelligere substantias separatas immateriales secundum seipsas.

Ad primum ergo dicendum, quod ex illa auctoritate Aug. haberi potest, quod illud quod mens nostra de cognitione incorporalium rerū accipere potest, per seipsam cognoscere possit, & hoc adeo verum est, vt etiam apud Philosophum p. de ani. t. 2. dicatur, quod scientia de anima est principium quoddam ad cognoscendum substantias separatas. Per hoc enim, quod anima nostra cognoscit seipsam: pertingit ad cognitionem aliquam habendam de substantijs incorporeis, qualem eam contingit habere, non quod simpliciter, & perfecte eas cognoscat, cognoscendo seipsam. p.p ad pa

Ad secundum dicendum, quod similitudo naturæ non est ratio sufficiens ad cognitionem, alioquin oporteret dicere, quod Emped. dixit, quod anima ad 2.

esset de natura omnium, ad hoc, quod omnia cognosceret, sed requiritur ad cognoscendũ, vt sit similitudo rei cognitæ in cognoscente quasi quædam forma ipsius. Intellectus autem noster possibilis secundum statum præsentis vitæ est natus informari similitudinibus rerum materialium à phantasmatibus abstractis, & ideo cognoscit magis materialia, quam substantias immateriales.

a 13. Ad tertium dicendum, quod requiritur aliqua proportio obiecti ad potentiam cognoscitiuam, vt actiui ad passiuum, & perfectionis ad perfectibile. Vnde, quod excellẽtia sensibilia non capiantur à sensu, non sola ratio est, quia corrumpunt organa sensibilia, sed etiam quia sunt improportionata potentijs sensitiuis, & hoc modo substantiæ immateriales sunt improportionatæ intellectui nostro secundum præsentem statum, vt non possint ab eo intelligi.

ad 4. Ad quartum dicendum, quod illa ratio Comm. multipliciter deficit, primo quidem, quia non sequitur, quod si substantiæ separatæ non intelliguntur à nobis non intelligantur ab aliquo intellectu: intelliguntur enim a seipsis, & a se inuicem, secundo, quia non est finis substantiarum separatarum, vt intelligantur a nobis Illud autem otiose, & frustra dicitur, quod non consequitur finem, ad quem est. & sic non sequitur substantias immateriales esse frustra, etiam si nullo modo intelligerentur a nobis.

ad 5. Ad quintum dicendum, quod eodem modo sensus cognoscit, & superiora & inferiora corpora, scilicet per immutationem organi a sensibili. non autem intelliguntur eodem modo a nobis substantiæ materiales quæ intelliguntur per modum abstractionis, & substantiæ immateriales, quæ non possunt sic a nobis intelligi, quia non sunt earum aliqua phantasmata, quod est dicere. quod species quarum visus est receptiuus, possunt esse similitudines quorumcumque corporum, siue corruptibilium, siue incorruptibilium, sed species à phantasmatibus abstractæ, quarum est receptiuus intellectus possibilis, non sunt similitudines substantiarum separatarum, & ideo non est simile.

ad 18 a c. 6 q de ani. Ad sextum dicendum, quod intellectus possibilis noster intelligit seipsum, non directe, apprehendendo essentiam suam, sed per speciem a phantasmatibus acceptam. Vnde Philosophus dicit in 3 de ani. quod intellectus possibilis est intelligibilis, sicut & alia, & hoc ideo est, quia nihil est intelligibile, secundum quod est in potentia, sed secundum quod est actu, vt dicitur in 9. met. Vnde cum intellectus possibilis sit in potentia tantum in esse intelligibili, non potest intelligi nisi per formam suam per quam fit actu, quæ est species a phantasmatibus abstracta; sicut & quælibet alia res intelligitur per formam suam, & hoc est commune in omnibus potentijs animæ, quod actus cognoscuntur per obiecta, & potentiæ per actus, & anima per suas potentias. Sic igitur, & anima intellectiua per suum intelligere cognoscitur, species autem à phantasmatibus accepta non est forma substantiæ separatæ, vt per eam cognosci possit. sicut per eam aliqualiter cognoscitur intellectus possibilis.

ibid. d c & ad 7. Ad septimum dicendum, quod finis, ad quem se extendit naturalis possibilitas animæ humanæ, est vt cognoscat substantias separatas secundum modum illi possibilem in hac vita, a quo modo non impeditur per hoc, quod corpori vnitur. Inquantum autem anima, dum est vnita corpori, potest ad cognitionem substantiarum separatarum ascendere, inquantum potest per species a phantasmatibus acceptas manuduci: hoc autem non est, vt intelligatur de eis quid sint, cum illæ substantiæ excedant omnem proportionem horum intelligibilium, sed possumus hoc modo de substantijs separatis aliquo modo cognoscere quia sunt, sicut per effectus deficientes deuenimus in causas excellentes, vt cognoscamus de eis tantum quia sunt, & dum cognoscimus quia sunt causæ excellentes, scimus de eis, quia non sunt tales, quales sunt earum effectus, & hoc est scire de eis magis quid non sunt, quam quid sunt, & secundum hoc est etiam aliqualiter verum, quod inquantum intelligimus quidditates quas abstrahimus à rebus materialibus, intellectus noster conuertendo se ad illas quidditates, potest intelligere substantias separatas, vt intelligat eas esse immateriales, sicut ipsæ quidditates sunt à materia abstractæ: & sic per considerationem intellectus nostri deducimur in cognitionem substantiarum separatarum intelligibiliom. Neque vero mirum est quod substantias separatas non possumus in hac vita cognoscere, intelligendo quid sunt, sed quid non sunt, quia etiam quidditatem, & naturam corporum cælestium, non aliter cognoscere possumus sic enim etiam Arist. notificat ea in p cæli ostendens quod non sunt grauia; neque leuia, neque generabilia, neque corruptibilia, neque contrarietatem habentia, & similiter in hac cognitione nobis in hac vita possibili substantiæ separatæ vltima est felicitas hominis, ad quam per naturalia peruenire potest.

ARTICVLVS II.

Vtrum intellectus noster per congnitionem rerum materialium possit peruenire ad intelligendum substantias immateriales.

Videtur quod intellectus noster per cognitionem rerum materialium possit peruenire ad intelligendum substantias immateriales. Dicit enim Dion. c. p. cæl. Hier quod non est possibile humanæ menti ad immaterialem illam sursum excitari cælestium hierarchiarum contemplationem, nisi secundum se materiali manuductione vtatur. Relinquitur ergo quod per materialia manuduci possumus ad intelligendum substantias immateriales. p. p 88 a 2. arg 1

2 Præterea scientia est in intellectu. Sed scientiæ, & definitiones maxime sunt de substantijs immaterialibus, vt scientia Metaphysica, seu sapientia, & prima Philosophia, ergo substantiæ immateriales intelligi possunt a nobis. arg 2. p. met. l. p.

3 Præterea anima humana est de genere substantiarum immaterialium Sed ipsa intelligi potest a nobis per actum suum, quo intelligit materialia, ergo & aliæ substantiæ immateriales intelligi possunt à nobis per effectus suos in rebus materialibus. arg 3.

4 Præterea illa sola causa per suos effectus comprehendi non potest, quæ in infinitum distat a suis effectibus: Hoc autem solius Dei est proprium, ergo aliæ substantiæ immateriales creatæ intelligi possunt a nobis per res materiales. arg 4.

5 Præterea innatum est nobis per effectus causas cognoscere. Sed oportet aliquos effectus substantiarum separatarum in rebus sensibilibus, & materialibus esse, cum omnia corporalia à Deo per angelos administrentur, & mediante motu cæli, qui ab angelis prouenit, vt dictum est, sint causa generationis in sublunaribus, potest igitur intellectus noster per sensibilia intelligere substantias immateriales. q de mi. a. 16 arg 7.

6 Præterea intellectus potest intelligere res materiales, abstrahendo quidditatem à supposito materiali: & si illa quidditas est iterum suppositum habens quidditatem, poterit pari ratione ab illo quid- q. 18 de ver. a. 5 arg 6.

ditatem abstrahere; & cum non sit abire in infinitum, deueniet tandem ad hoc, quod intelliget quidditatem aliquam simplicem, non habentem aliam quidditatem. Sed huiusmodi est quidditas substantiæ separatæ, ergo intellectus noster potest saltem per quidditates rerum materialium venire in cognitionem substantiarum immaterialium.

2.c.g.c.41. Sed contra est, quod intellectum inquantum huiusmodi est vniuersale, & ideo oportet, quod quidditas intellecti sit quidditas alicuius vniuersalis, scilicet generis, vel speciei. Sed quidditas generis, vel speciei horum sensibilium, cuius cognitionem intellectiuam per phantasmata accipimus, comprehendit in se materiam, & formam, est ergo omnino dissimilis quidditati substantiarum separatarum, quæ est simplex, & immaterialis.

ibid. 4 Præterea non est eiusdem rationis forma, quæ secundum se separari non potest ab aliquo subiecto, cum illa, quæ separari potest secundum esse à tali subiecto, licet vtraque secundum considerationem accipiatur absque subiecto. Sed quidditas generis, vel speciei rerum sensibilium non potest separari secundum esse ab hac indiuiduali materia, est ergo omnino dissimilis quidditas prædicta a substantijs separatis, quæ nullo modo sunt in materia. Non ergo, per hoc, quod hæ quidditates intelliguntur, substantiæ separatæ possint intelligi.

3.c.g.c.41. 5 Præterea maior est distantia substantiæ separatæ à sensibilibus, quam vnius sensibilis ab alio. Sed intelligere quidditatem vnius sensibilis non sufficit ad intelligendam quidditatem alterius, cæcus enim per hoc quod intelligit quidditatem soni non potest intelligere quidditatem coloris; multo igitur minus per hoc, quod quis intelligit quidditatem sensibilis substantiæ poterit intelligere quidditatem substantiæ separatæ.

q. de ani. a. 16. c. 3. de ani. l. 12. q. 18. de ver. a. 5. ad 5. p. p. q. 88. a. 2. c. Respondeo dicendum, quod Philosophus 3. de ani. t. 36. mouet hanc quæstionem. Vtrum intellectus noster possit intelligere ea, quæ sunt omnino separata secundum esse a magnitudine, puta substantias separatas, & eam tamquam ad metaphysicam pertinentem, reliquit insolutam, quam tamen neque in metaph. soluit, vel quia complementum illius scientiæ nondum ad nos peruenit, vel quia nondum est totus liber translatus, vel quia forte morte præuentus non potuit complere. Vnde sectatoribus eius occasionem dedit diuersimode procedendi ad huiusmodi solutionem. quidam enim dixerunt, quod intellectus noster non potest intelligere substantias separatas. quidam vero posuerunt quod ad hoc pertingere potest. Horum autem quidam vsi sunt rationibus insufficientibus, vt Auempaze qui posuit, vt notat Auer. in 3. de ani. t. cit. quod per intellectionem substantiarum materialium possumus venire in cognitionem substantiarum immaterialium nimis argumento postremo inefficaci, vt patebit ex eius solutione. Alij vero vsi sunt positionibus extraneis, & contra fidem vt Alex. & Comm. quibus omissis, dicendum est impossibile esse, quod per quidditates rerum materialium deueniamus in cognitionem perfectam substantiarum immaterialium, cuius ratio est, quia in nullo genere potentia passiua naturalis se extendit vltra id, ad quod se extendit potentia actiua eiusdem generis; sicut potentia passiua in natura non inuenitur nisi respectu eorum ad quæ aliqua potentia actiua naturalis se potest extendere, vt dicit Comm. in 9. metaph. t. 11. in animæ autem humanæ intellectu duplex potentia inuenitur, vna quasi passiua, scilicet intellectus possibilis, & alia quasi actiua, scilicet intellectus agens. Vnde intellectus possibilis naturaliter non est in potentia, vt in eo fiant nisi ea, quæ intellectus agens natus est facere, quamuis per hoc non excludatur, quin aliqua alia in eo fieri possint operatione diuina: sicut in natura corporali per operationem miraculi; actione autem intellectus agentis non fiunt intelligibilia ea, quæ sunt de se ipsis potentia intelligibilia, qualia sunt essentiæ rerum naturalium, quæ per sensum, & imaginationem capiuntur. Vnde in intellectu possibili naturaliter non fiunt nisi illæ species intelligibiles, quæ sunt à phantasmatibus abstractæ: per huiusmodi autem species impossibile est peruenire ad intuendam essentiam substantiæ separatæ, cum sint improportionabiles, & quasi alterius generis cum ipsis essentijs spiritualibus. & ideo naturali cognitione homo non potest pertingere, vt cognoscat angelos perfecte, puta quid sint: Imperfecte enim potest per cognitionem quidditatis rerum materialium, illorum naturam cognoscere, puta secundum rationem communem, remotumque genus, non autem secundum rationem speciei, & præterea potest illos cognoscere quia sunt, vt dictum est.

ad 7. art. præced. p. p. ad p. Ad primum ergo dicendum, quod ex rebus materialibus ascendere possumus in aliqualem cognitionem immaterialium rerum, non tamen in perfectam, quia non est sufficiens comparatio rerum materialium, ad immateriales: sed similitudines, si quæ a materialibus accipiuntur ad immaterialia intelligenda, sunt multum dissimiles.

ad 2. Ad secundum dicendum, quod de superioribus rebus in scientijs maxime tractatur per viam remotionis. Sic enim corpora cælestia notificat Arist. per negationem proprietatum inferiorum corporum. Vnde multo magis immateriales substantiæ à nobis cognosci non possunt, vt earum quidditates apprehendamus. Sed de eis nobis in scientijs documenta traduntur per viam remotionis, & alicuius habitudinis ad res materiales.

ad 3. Ad tertium dicendum, quod anima humana intelligit seipsam per suum intelligere, quod est actus proprius eius, perfecte demonstrans virtutem eius, & naturam. Sed neque per hoc, neque per alia, quæ in rebus materialibus inueniuntur, perfecte potest cognosci immaterialium substantiarum virtus, & natura, quia huiusmodi non adæquant earum virtutes.

ad 4. Ad quartum dicendum, quod substantiæ immateriales creatæ in genere quidem naturali non conueniunt cum substantijs materialibus, quia non est in eis eadem ratio potentiæ, & materiæ: conueniunt tamen cum eis in genere logico: quia etiam substantiæ immateriales sunt in prædicamento substantiæ, cum earum quidditas non sit earum esse: sed Deus non conuenit cum rebus materialibus, neque secundum genus naturale, neque secundum genus logicum, quia Deus nullo modo est in genere, vt dictum est. Vnde per similitudines rerum materialium aliquid affirmatiue potest cognosci de angelis secundũ rationẽ cõmunem, licet non secundum rationem speciei, de Deo autem nullo modo.

3. c. g. c. 41. q. de ani. a. 16. ad 7. Ad quintum dicendum, quod per res materiales, tamquam per effectus substantiarum separatarum siue moueant orbes, ex quorum motibus causantur formæ sensibilium, siue alio modo concurrãt ad mũdi administrationem, non possumus sufficienter venire in cognitionem quidditatis substantiarum separatarum, nam per effectus scitur causa, vel ratione similitudinis, quæ est inter effectum, & causam, vel inquantum effectus demonstrat virtutem causæ: ratione autem similitudinis ex effectu non potest sciri de causa, quid est, nisi sit agens vnius speciei: sic

autem non se habent substantiæ separatæ ad sensibilia ratione autem virtutis, hoc etiam esse non potest, nisi quando effectus adæquat virtutem causæ: tunc enim per effectum tota virtus causæ cognoscitur: Virtus autem rei demonstrat substantiam ipsius. Hoc autem in proposito dici non potest, nam virtutes substantiarum separatarum excedunt effectus sensibiles omnes, quos intellectu comprehendimus, sicut virtus vniuersalis effectum particularem. Vnde non est possibile, quod per sensibilium intellectum deuenire possimus ad intelligendum perfecte substantias separatas.

p. c. & q. 18 de vera. 5. ad 6. Ad sextum dicendum, quod intellectus potest abstrahendo peruenire ad quidditatem rei naturalis non habentem aliam quidditatem: quam quidem intelligere potest, quia eam a phantasmatibus abstrahit, & est facta intelligibilis per lumen intellectus agentis. ex quo habet quod ea possit perfici, sicut propria perfectione; sed ex hac quidditate non potest assurgere ad cognoscendam essentiam substantiæ separatæ, eo quod ista quidditas est omnino deficiens a repræsentatione illius quidditatis, cum non omnino eodem modo inueniatur quidditas in substantijs separatis, & in rebus materialibus, sed quasi æquiuoce, vt dicit Comment. in 2. de ani. Dato etiam, quod per hanc quidditatem posset intellectus cognoscere quidditatem substantiæ separatæ in quadam communi, non tamen adhuc videret essentiam angeli, ita quod sciret differentiam vniuscuiusque essentiæ separatæ ab alijs essentijs separatis

ARTICVLVS III.

Vtrum Deus sit primum, quod à mente humana cognoscitur.

p. p. 88. 3. arg. p. op. 70. 1 p. a. 1. arg. p. Videtur quod Deus sit primum, quod à mente humana cognoscitur. Illud enim, in quo omnia alia cognoscuntur, & per quod de alijs iudicamus, est primo cognitum a nobis, sicut lux prius nota oculo, quam quæ per lucem videntur; & principia intelliguntur prius, quam conclusiones: Sed omnia in prima veritate cognoscuntur, & per ipsam de omnibus iudicamus, vt August. dicit in lib. de Trin. & de vera relig. ergo prima veritas est primum cognitum a nobis.

p. p. arg. 2. 2 Præterea propter quod vnumquodque, & illud magis. Sed Deus est causa omnis nostræ cognitionis, ipse enim est lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum, vt dicitur Io. p. ergo Deus est id, quod primo, & maxime est cognitum nobis.

arg. 3. 3 Præterea id, quod primo cognoscitur in imagine, est exemplar, quo formatur imago. Sed in mente nostra est Dei imago, vt August. dicit, ergo id, quod primu cognoscitur in mente nostra est Deus.

op. 70. q. p. a. 3. arg. 2. 4 Præterea quando sunt plures causæ ordinatæ, prima causa prius influit in causatum, quam causa secunda, & vltimo dimittit ipsum, vt dicitur in lib. de causis, sed, cum scientia humana sit causata a rebus, [illegible] vel intelligibile est menti humanæ causa intelligendi, ergo primum intelligibilium prius influit in ipsam, sed influxus intelligibilis in intellectum, in quantum huiusmodi, est vt intelligatur, ergo Deus, qui est primum intelligibilium, ab intellectu nostro prius intelligitur.

arg. 3. 5 Præterea in omni cognitione, in qua ea, quæ sunt priora, & simpliciora prius cognoscuntur, id quod est primum, & simplicissimum, primo cognoscitur: sed in cognitione humana ea, quæ prius occurrunt, sunt priora, & simpliciora, vt videtur, quia ens est illud, quod primo cadit in conceptione humana, vt Auic. dicit; esse autem est primum inter creata, ergo & cognitioni humanæ prius occurrit Deus, qui est simpliciter primum, & simplicissimum.

6 Præterea finis, qui est vltimus in consecutione, est primus in intentione, sed Deus est vltimus finis humanæ voluntatis, ad quem omnes alij fines ordinantur, ergo est primus in intentione, sed hoc non potest esse, nisi sit cognitus, ergo quod primo occurrit cognoscendum, est Deus. arg. 4.

7 Præterea id quod non indiget aliqua præcedente operatione, ad hoc, quod circa ipsum sit operatio operantis alicuius prius cadit sub operatione illius operantis, quam hoc, quod indiget aliqua alia operatione: sicut lignum iam dolatum prius cadit sub operatione facientis scamnum, quam lignum adhuc non dolatum, sed res sensibiles indigent, quod abstrahantur à materia per intellectum agentem, antequam intelligantur ab intellectu possibili: Deus autem per se ipsum maxime est à materia separatus, ergo ipse prius intelligitur ab intellectu possibili, quam res sensibiles. arg. 5.

8 Præterea naturaliter cognita, & quæ non possunt intelligi non esse, sunt illa, quæ primo nostræ cognitioni occurrunt, sed cognitio existendi Deum omnibus est naturaliter inserta, vt Dam. dicit, Nec potest Deus cogitari non esse, vt Anselmus dicit, ergo Deus est primum, quod a nobis cognoscitur. arg. 6.

Sed contra est, quod dicitur Io. p. Deum nemo vidit vnquam. p. p. arg. sed contra.

2 Præterea secundum Philosophum omnis vera cognitio ortum habet a sensu, sed Deus est maxime remotus a sensu, ergo ipse non est primo cognitus a nobis sed vltimo.

3 Præterea secundum philosophum ea, quæ sunt posteriora secundum naturam, sunt prius nota quo ad nos, & minus nota secundum naturam sunt magis nota quoad nos, sed creaturæ sunt posteriores, & minus notæ secundum naturam quam ipse Deus, ergo ipse posterius notus est quoad nos. arg. 2. sed contra.

4 Præterea id, quod promittitur, vt vltimum præmium, non est primum, quod præcedit omnia merita, sed cognitio Dei promittitur nobis, vt vltimum præmium omnis cognitionis, & actionis, ergo Deus est primo à nobis cognitus. arg. sed contra.

5 Præterea intellectus humanus secundum statum præsentis vitæ non potest intelligere substantias immateriales creatas, vt dictum est, ergo multo minus poterit intelligere essentiam substantiæ increatæ, & ita non erit Deus primum quod à nobis cognoscitur. p. p. c.

Respondeo dicendum, quod quidam dixerunt, quod primum, quod à mente humana cognoscitur, etiam in hac vita, est ipse Deus, qui est veritas prima, & per hunc omnia alia cognoscuntur. Sed hoc aperte est falsum, quia cognoscere Deum per essentiam est hominis beatitudo; vnde sequeretur omnem hominem beatum esse. Et præterea Cum in diuina essentia omnia, quæ dicuntur de ipsa, sint vnum, nullus erraret circa ea, quæ de Deo dicuntur: quod experimento patet esse falsum Et iterum, ea, quæ sunt prima in cognitione intellectus, oportet esse certissima: vnde intellectus certus est se ea intelligere, quod patet in proposito non esse. Repugnat etiam hæc positio auctoritati scripturæ. Exod. 33. Non videbit me homo, & viuet. Vnde alij dicunt, quod diuina essentia non est primum cognitum à nobis in via, sed influentia luminis illius: & secundum hoc Deus est primum quod a nobis cognoscitur, Sed hoc etiam stare non potest, quia prima lux influxa, diuinitus in mentem, est lux naturalis, per quam constituitur vis intelle- op. 70. q. p. a. 3. c.

intellectiua. Hæc autem lux non est primum cognita à mente, neque cognitione, qua scitur de ea quid est, cum multa inquisitione indigeat ad cognoscendum quid est intellectus, neque cognitione; qua cognoscitur an est, quia intellectum non habere non percipimus, nisi inquantum percipimus nos intelligere, vt patet per Philosophum 9 Eth. Nullus autem intelligit se aliquid intelligere, nisi inquantũ intelligit aliquod intelligibile. Ex quo patet; quod cognitio alicuius intelligibilis præcedit cognitionem, qua quis cognoscit se intelligere, & per consequens cognitionem, qua quis cognoscit se habere intellectum; & sic influentia lucis intelligibilis naturalis non potest esse primum cognitum à nobis, & multo minus quælibet alia influentia lucis, & ideo dicendum, quod primo cognitum homini potest accipi dupliciter, aut secundum ordinem diuersarum potentiarum, aut secundum ordinem obiectorum in vna potentia. Primo quidem modo, cum cognitio intellectus nostri tota deriuetur à sensu: id, quod cognoscibile est à nobis, à sensu est primo notum nobis, quam id, quod est cognoscibile ab intellectu, scilicet singulare, vel sensibile, quam intelligibile. Alio modo scilicet secundum ordinem obiectorum in vna potentia, cuilibet potentiæ est cognoscibile primo suum proprium obiectum. Cum autem in intellectu humano sit potentia actiua, & passiua, obiectum potentiæ passiuæ, scilicet intellectus possibilis erit id, quod est actu per potentiam actiuam scilicet intellectum agentem, quia potentiæ passiuæ debet respondere suum actiuum: Intellectus autem agens non facit intelligibiles formas separatas, quæ sunt ex se ipsis intelligibiles, sed formas, quas abstrahit a phantasmatibus: & ideò huiusmodi sunt, quæ prius intellectus noster intelligit, & inter hæc illa sunt priora, quæ intellectui abstrahenti primo occurrunt. Hæc autem sunt, quæ plura comprehendunt, vel per modum totius vniuersalis vel per modum totius integrantis, & ideo magis vniuersalia sunt primo nota intellectui, & composita componentibus, vt definitum partibus definitionis, & secundum hoc quædam imitatio intellectus in sensu est, qui etiam quodammodo abstracta à materia recipit; nam apud sensum etiã singularia magis communia sunt nota primo, vt hoc corpus quam hoc animal. Vnde patet, quod Deus, & aliæ substantiæ separatæ nullo modo possunt esse primo intellecta, sed intelliguntur ex aliis, vt dicitur Rom. p. Inuisibilia Dei à creatura mundi per ea, quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur, primum autem, quod intelligitur à nobis secundum statum præsentis

p.p.c. vitæ est quidditas rei materialis, quæ est nostri intellectus obiectum, vt supra dictum est.

p.p. ad p. op. 70. q. p. a 3. Ad primum ergo dicendum, quod in luce primæ veritatis omnia intelligimus, & iudicamus, inquantum ipsum lumen intellectus nostri siue naturale, siue gratuitum nihil aliud est, quam quædam impressio veritatis primæ. Vnde cum ipsum lumen intellectus nostri non se habeat ad intellectum nostrum sicut quod intelligitur, sed sicut quo intelligitur, multo minus Deus est id, quod primo à nostro intellectu intelligitur.

p.p. ad 2. 9. præced. a. 2. Ad secundum dicendum, quod propter vnumquodque tale, illud magis, intelligendũ est in his, quæ sunt vnius ordinis, vt supradictum est. Propter Deum autem omnia cognoscuntur, non sicut propter primum cognitum, sed sicut propter primam cognoscitiuæ virtutis causam.

p.p. ad 3. Ad tertium dicendum, quod si in anima nostra esset perfecta imago Dei, sicut filius est perfecta imago patris, statim mens nostra intelligeret Deum, est autem imperfecta imago, vnde ratio non sequitur.

Ad quartum dicendum, quod non omnium causatum ordinatarum est influentia vnius rationis ad vltimum effectum. Vnde non oportet, quod primum intelligibile hoc modo influat in intellectum nostrũ, quod intelligatur, sed quod præstet intelligendi virtutem. Vel dicendum, quod quamuis Deus sit in ordine intelligibilium primum simpliciter, non tamen primum in ordine intelligibilium nobis. op 70 p a 3 ad 2.

Ad quintum dicendum, quod quamuis illa, quæ sunt in genere prima eorum, quæ intellectus abstrahit à phantasmatibus, sint prima cognita a nobis, vt ens, & vnum: Non tamen oportet, quod illa, quæ sunt prima simpliciter, quæ non continentur in genere proprij obiecti, sint primo cognita à nobis. ad 3.

Ad sextum dicendum, quod quamuis Deus sit vltimus finis in consecutione, & primus in intentione appetitus naturalis, non tamen oportet, quod sit primum in cognitione mentis humanæ, quæ ordinatur in finem: sed in cognitione ordinantis, sicut & in aliis, quæ naturali appetitu tendunt in finem suum. Cognoscitur tamen a principio, & intenditur in quadam generalitate, prout mens appetit se bene esse & bene viuere, quod tunc solum est ei, cum Deum habet. ad 4.

Ad septimum dicendum, quod substantiæ separatæ, quamuis abstractione non indigent, ad hoc, quod intelligantur, tamen non sunt intelligibiles per lumen intellectus agentis. Vnde non primo ab intellectu nostro intelliguntur. ad 5.

Ad octauum dicendum, quod Deum esse, quantum est in se, est per se notum, quia sua essentia est suum esse, & hoc modo loquitur Anselmus, non autem nobis, qui eius essentiam non videmus. Sed tamen eius cognitio nobis innata dicitur esse, inquantum per principia nobis innata de facili percipere possumus Deum esse. ad 6.

QVÆSTIO CIV.

De Potentia voluntatis.

Consideratis his, quæ pertinent ad potentiam intellectiuam, restat considerare de his, quæ pertinent ad potentiam voluntatis, cuius consideratio erit bipartita; nam primo dicendum est de potentia voluntatis absolute; deinde comparatiue ad intellectum, & alias vires.

Circa primum considerabimus similiter illa, quæ considerauimus in potentia intellectiua, nimirum ipsam potentiam voluntatis, eius actum, terminum intrinsecum actus, terminum extrinsecum, seu obiectum, & modum tendendi in obiectum.

CIRCA PRIMVM QVÆRVNTVR DVO.

Primum, Vtrum voluntas sit alia potentia præter appetitum sensitiuum.

2 *Vtrum voluntas distinguatur in irascibilem, & concupiscibilem.*

ARTICVLVS I.

Vtrum voluntas sit alia potentia ab appetitu sensitiuo;

q. 21. de ver. a. 4. arg. 4. VIdetur quod voluntas non sit alia potentia ab appetitu sensitiuo. Philosophus enim in 2. de ani. t. 27. distinguit quinque genera potentiarum animæ, & operationum, quorum vnum includit generationem, nutritionem, & augmentum, secundum sensum, tertium appetitum, quartum motiuum secundum locum, quintum intellectum; vbi intellectus a sensu distinguitur, non autem appetitus intellectiuus a sensitiuo, ergo non videtur, quod distinguatur potentia appetitiua superior ab inferiori, sicut potentia apprehensiua superior ab apprehensiua inferiori.

arg. p. p. p. q. 80. 1. a. 2. arg. p. 3 Præterea accidentalis differentia obiectorum non diuersificat potentias, sed obiecta voluntatis, & appetitus sensitiui non differunt, nisi per accidentales differentias boni, quod est per se obiectum appetitus: non enim videntur aliter differre, nisi quod voluntas est boni apprehensi per intellectum, appetitus autem sensitiuus est boni apprehensi per sensum, quæ accidunt bono inquantum est bonum, ergo voluntas non est alia potentia ab appetitu sensitiuo.

p. p. arg. 2. q. de ver. arg. 3 3 Præterea cognitio intellectiua est vniuersaliũ, & secundũ hoc distinguitur à sensitiua, quæ est singularium, sed ista distinctio non habet locum ex parte appetitiuæ: cum enim appetitus sit motus ab anima ad res quæ sunt singulares, omnes appetitus videntur esse rei singularis, non ergo appetitus intellectiuus debet distingui a sensitiuo.

p. p. arg. 1. q. de ver. arg. 4 Præterea sicut sub apprehensiuo ordinatur appetitiuum, vt inferior potentia, ita & motiuum sed non est aliud motiuum in homine consequens intellectũ, quam in aliis animalibus consequens sensum, ergo pari ratione neque est aliud appetitiuum.

p. p. arg. sed contra q. de ver. arg. p. & 2. sed contra. Sed contra est, quod Philosophus 3. de ani. t. 54, 55. & seq. & 12. met. t. 35 distinguit duplicem appetitum, & dicit, quod appetitus superior mouet inferiorem, qui est appetitus sensitiuus, vt sphæra sphæram; quæcunque autem ordinata sunt ad inuicem, oportet esse distincta, ergo.

p. p. 1. 2. c. 2 Præterea potentia appetitiua est potentia passiua, quæ nata est moueri ab apprehenso: Vnde appetibile apprehensum est mouens non motum; appetitus autem mouens motum, vt dicitur 3. de ani. t. 54 & 12. met. t. 35; sed passiua, & mobilia distinguuntur secundum distinctionem actiuorum, & motiuorum, quia oportet motiuum esse proportionatum mobili, & actiuum passiuo: & ipsa potentia passiua propriam rationem habet ex ordine ad suum actiuum, ergo sicut alterius generis est apprehensum per intellectum, & per sensum, ita appetitus intellectiuus erit alia potentia ab appetitu sensitiuo.

q. 21. de ver. a. 2. c. Respondeo dicendum, quod voluntas est alia potentia ab appetitu sensitiuo. Ad cuius euidentiam sciendum est quod sicut appetitus sensitiuus distinguitur ab appetitu naturali, propter perfectiorem modum appetendi; ita appetitus rationalis ab appetitu sensitiuo. Quanto enim aliqua natura est Deo propinquior, tanto expressior in ea diuinæ dignitatis similitudo inuenitur. Hoc autem ad diuinam dignitatem pertinet vt omnia moueat, & inclinat, & dirigat ipse à nullo alio motus, vel inclinatus, vel directus. Vnde quãto aliqua natura est Deo vicinior, tanto minus ab alio inclinatur, & magis nata est seipsam inclinare. Natura igitur insensibilis, quæ ratione suæ materialitatis est maxime a Deo remota, inclinatur quidem in aliquam finem, non tamen est in ea aliquid inclinans, sed solummodo inclinationis principium. Natura autem sensitiua, vt Deo propinquior, in seipsa habet aliquid inclinans, scilicet appetibile apprehensum, sed tamen inclinatio ipsa nõ est in potestate ipsius animalis, quod inclinatur, sed est ei aliũde determinata. Animal enim ad aspectum delectabilis non potest non concupiscere illud, quia illa animalia non habent dominium suæ inclinationis, vnde non agunt, sed magis aguntur secundum Damasc. & hoc ideo, quia vis appetitiua sensibilis habet organum corporale, & ideo vicinatur dispositionibus materiæ, & rerum corporalium, vt moueatur magis, quam moueat. Sed natura rationalis, quæ est Deo vicinissima, non solum habet inclinationem in aliquid, sicut habent inanimata, nec solum est mouens hanc inclinationem, quasi aliunde ei determinatam, sicut natura sensibilis, sed vltra hoc, habet in potestate ipsam inclinationem, vt non sit ei necessarium inclinari ad appetibile apprehensum, sed possit inclinari, vel non inclinari, & sic ipsa inclinatio non determinatur ab alio, sed à seipsa, & hoc quidem competit ei, inquantum non vtitur organo corporali, & sic recedens à natura mobilis accedit ad naturam mouentis, & agentis quod autem aliquid determinet sibi inclinationem in finem, non potest contingere, nisi cognoscat finem, & habitudinem finis in ea, quæ sunt ad finem, quod est tantum rationis, & ideo talis appetitus non determinatus ex aliquo alio, de necessitate sequitur apprehensionem rationis. Vnde appetitus rationalis, qui voluntas dicitur, est alia potentia ab appetitu sensitiuo.

Ad primum ergo dicendum, quod sensus, & intellectus differunt per rationes apprehensibilis, inquantũ est apprehensibile, propter hoc, quod ad diuersa genera pertinet potentiarum, sensus enim tendit apprehendendo particulare, intellectus autẽ apprehendendo vniuersale. Appetitus vero superior, & inferior non differunt per differentias appetibilis, inquantum est appetibile, cum in idem bonum tendat quandoque vterque appetitus, sed differunt penes diuersum modum appetendi, vt ex dictis patet, & ideo sunt quidem diuersæ potentiæ, sed non diuersa potentiarum genera. q. 22. de ver. a. 4. ad 4.

Ad secundum dicendum, quod voluntas ab appetitu sensibili nõ distinguitur directe per hoc, quod est sequi apprehẽsionem hanc vel illam; sed per hoc, quod est sibi determinare inclinationem, vel illam habere determinatam ab alio, quæ duo exigunt potentiam non vnius modi; sed talis diuersitas requirit diuersitatem apprehensionum, vt ex prædictis patet. Vnde quasi ex consequenti accipitur distinctio appetitiuarum virium penes distinctionem apprehensionum, & non principaliter. Vel dicendum, quod appetibili non accidit esse apprehensum per sensum, vel intellectum, sed per se ei conuenit. Nam appetibile non mouet appetitum, nisi inquantum est apprehensum. Vnde differentiæ apprehensi sunt per se differentiæ appetibilis. Vnde potentiæ appetitiuæ distinguuntur secundum differentiam apprehensorum, sicut secundum propria obiecta. ad 2. p. p. ad 2.

Ad tertium dicendum, quod appetitus intellectiuus licet feratur in res, quę sunt extra animam singulares, fertur tamen in ea quandoque, secundum aliquam rationem vniuersalem, sicut cum appetit aliquid, quia est bonum. Vnde Philosophus dicit in sua Rhetorica lib. 2. c. 4 quod odium potest esse de aliquo vniuersali, puta, cum odio habemus omne latronum genus. Similiter etiam per appetitum intellectiuum appetere possumus immaterialia bona, quæ sensus non apprehendit, sicut scientiam virtutes, & alia huiusmodi. p. p. ad 3.

Ad quartum dicendum, quod sicut dicitur in 2.

p. p. ad 9 q. de ver 22. ar. 4. 3. de anim. t. 57. & 58. opinio vniuersalis non mouet nisi mediante particulari. & similiter appetitus superior mouet mediante inferiori. Et ideo non est alia vis motiua consequens intellectum, & sensum.

ARTICVLVS II.

Vtrum voluntas distinguatur in irascibilem, & concupiscibilem.

q. 25 de ver. a. 3 arg. p. Videtur quod voluntas distinguatur in irascibilem, & concupiscibilem. Voluntas enim ad plura se extendit, quam appetitus sensitiuus, cum sit & corporalium, & spiritualium, sed appetitus sensitiuus diuiditur in irascibilem, & concupiscibilem, ergo & voluntas.

p. p. arg. p. 2 Præterea vis concupiscibilis dicitur à concupiscendo & irascibilis ab irascendo; sed aliqua concupiscentia est, quæ non potest pertinere ad appetitum sensitiuum sed solum ad intellectum, qui est voluntas, sicut concupiscentia sapientiæ, de qua dicitur, Sap. 6. concupiscentia sapientiæ perducit ad regnum perfectum, est etiam ita quædam, quæ non potest pertinere ad appetitum sensitiuum, sed ad intellectiuum tantum, sicut cum irascimur contra vitia, ergo irascibilis, & concupiscibilis distingui debent in appetitu intellectiuo, sicut in sensitiuo.

p. p. arg. 3. 3 Præterea secundum quod communiter dicitur, charitas est in concupiscibili; spes autem in irascibili; non autem possunt esse in appetitu sensitiuo, quia non sunt sensibilium obiectorum, sed intelligibilium, ergo concupiscibilis, & irascibilis sunt ponendæ in parte intellectiua.

q. 25 de ver. a. 3 arg. 7. 4 Præterea vires humanæ dicuntur illæ, quas homo supra cætera animalia habet, quæ pertinent ad superiorem partem animæ. sed distinguuntur a magistris duplex irascibilis, humana, & non humana, & similiter concupiscibilis, ergo prædictæ vires non sunt tantum in appetitu inferiori, sed etiam in superiori.

ibid. arg. 8. 5 Præterea operationes virium sensitiuarum tam apprehensiuarum, quam appetitiuarum non manent in anima separata, quia per corporis organa exercentur, alias anima sensibilis in brutis esset incorruptibilis, vt pote potens suam operationem habere per seipsam, sed in anima separata remanent gaudium, & tristitia, amor & timor, & alia huiusmodi, quæ tribuuntur irascibili, & concupiscibili, ergo hæ non tantum sunt in parte sensitiua, sed etiam in intellectiua.

p. p. arg. sed contra. Sed contra est, quod Greg. Niss. lib. 4. de viribus animæ c. 6. dicit, quod irrationalis pars animæ diuiditur in desideratiuum, & irascitiuum, & idem dicit Dam. lib. 2. Orth. fid. c. 12. & Philosophus dicit in 3. de ani. quod voluntas in ratione est. In irrationali autem parte animæ concupiscentia, & ira, & vel desiderium, & animus.

p. p. c. Respondeo dicendum, quod irascibilis, & concupiscibilis non sunt partes intellectiui appetitus, qui dicitur voluntas; quia, vt supradictum est, potentia, q. 77. 4. quæ ordinatur ad aliquod obiectum secundum communem rationem, non diuersificatur per differentias speciales sub illa ratione communi contentas, sicut quia visus respicit visibile secundum rationem colorati, non multiplicantur visiuæ potentiæ secundum diuersas species colorum, si autem esset aliqua potentia, quæ esset albi, inquantum est album, & non inquantum est coloratum, diuersificaretur à potentia, quæ esset nigri, inquantum est nigrum. Appetitus autem sensitiuus non respicit communem rationem boni, quia nec sensus apprehendit vniuersale, & ideo secundum diuersas rationes particularium bonorum diuersificantur partes appetitus sensitiui, nam concupiscibilis respicit propriam rationem secundum sensum, & conueniens naturæ: irascibilis autem respicit rationem boni, secundum quod est repulsiuum, & impugnatiuum eius, quod infert nocumentum sed voluntas respicit bonum sub communi ratione boni, & ideo non diuersificantur in ipsa, quæ est appetitus intellectiuus aliquæ potentiæ appetitiuæ, vt sit in appetitu intellectiuo alia potentia irascibilis, & alia concupiscibilis, sicut etiam ex parte intellectus, non multiplicantur vires apprehensiuæ, licet multiplicentur ex parte sensus.

q. 25 de ver. a. 3. ad p. Ad primum ergo dicendum, quod quamuis appetitus superior in plura se extendat, quam inferior, tamen, quia habet vniuersale bonum pro obiecto, non diuiditur in plures potentias.

p. p. 82 a. 5. ad p. Ad secundum dicendum, quod amor, concupiscentia, & huiusmodi dupliciter accipiuntur. Vno modo secundum quod sunt passiones quædam, cum quadam scilicet concitatione animi prouenientes, & sic communiter accipiuntur; & hoc modo sunt solum in appetitu sensitiuo. Alio modo significant simplicem affectum absque passione, vel animi concitatione, & sic sunt actus voluntatis, & hoc etiam modo attribuuntur Angelis, & Deo; sed prout sic accipiuntur, non pertinent ad diuersas potentias, sed ad vnam tantum quæ dicitur voluntas.

p. p. ad 2 Ad tertium dicendum, quod ipsa voluntas potest dici irascibilis, prout vult impugnare malum, non ex impetu passionis, sed ex iudicio rationis. & eodem modo potest dici concupiscibilis propter desiderium boni, & sic in irascibili, & concupiscibili sunt charitas, & spes, idest in voluntate, secundum quod habet ordinem ad huiusmodi actus.

q. 25. de ver. a. 3. ad 7. Ad quartum dicendum, quod irascibilis, & concupiscibilis dicuntur humanæ, siue rationales, non per essentiam, quasi ad partem superiorem pertineant, sed per participationem, inquantum obediunt rationi, & participant regimen illius.

ibid. ad 8. Ad quintum dicendum, quod gaudium, & timor, quæ sunt passiones, non remanent in anima separata, cum corporali immutatione peragantur, sed remanent actus voluntatis similes illis passionibus.

QVÆSTIO CV.

De actu voluntatis.

Deinde considerandum est de actu voluntatis.

ET CIRCA HOC QVÆRVNTVR TRIA.

Primum, Vtrum actus voluntatis producatur effectiue à voluntate, & cognitione obiecti tamquam à duobus agentibus partialibus, an vero totaliter producatur à sola voluntate.

2 *Vtrum per actum voluntatis producatur aliquis terminus intrinsecus.*

3 *Vtrum iste terminus realiter distinguatur ab actu voluntatis.*

ARTICVLVS I.

Vtrum actus voluntatis producatur effectiue à voluntate, & cognitione obiecti tamquam à duobus agentibus partialibus, an vero totaliter producatur à voluntate.

2 phys l. 5. met l. 5. p 2. q 9. a. p arg 3 p p 82. a. 4 q a 2. de ver. a. 12.

Videtur quod actus voluntaris prodocatur rotaliter effectiue a sola voluntate. Dicit enim Philosophus 2. phys t. 30. & 5. met. t. 3. quod duæ caosæ non possunt esse sibi inuicem causæ in eodem genere, nam respectu eiusdem non potest esse mouens & motum. Sed voluntas mouet intellectum per modum causæ efficientis, ergo intellectus non poterit in eodem genere mouere voluntatem; & ita voluntatis actus non comprodutetut effectiue ab actu intellectus.

p 2 q. 9. a. p. arg. 2.

2 Præterea intellectus se habet ad voluntatem vt demonstrans apperibile, sicut imaginatio demonstrat appetibile appetitui sensitiuo. Sed imaginatio demonstrans appetibile non mouet effectiue appetitum sensitiuam ad actum suom, quia quandoque ita nos habemus ad ea, quæ imaginamur, sicut ad ea. quæ in pictura nobis ostenduntur, ex quibus non mouemur, vt dicitur in lib. de ani. ergo actus voluntatis non potest effectiue comproduci a cognitione intellectiua.

p p. q. 17. a. 4. c.

3 Præterea hoc differt voluntas ab intellectu, quod hic ponitur in actu per hoc, quod res intellecta est in intellectu secuodum suam similitudinem; voluntas aotem non constituitur in actu per aliquid sibi inhærens. Sed sufficienter actio procedit ab agente constituto in actu. ergo actus volontatis non producitur partialiter effectiue à cognitione.

p p. q. 105. 5. 4. & q 82. a 4 q. 21. de ver. a 12.

4 Præterea voluntas mouetur ab intellectu, quatenus mouetur ab obiecto cognito Sicut enim intellectus mouetur ab obiecto, & ab eo, qui virtutem dedit intelligendi: ita & voluntas debet moueri ab obiecto, quod est bonum, & ab eo, qoi dedit virtutem volendi. Sed obiectom mooet voluntatem ad suum actom tamquam finis, qoi est causa valde diuersa ab efficiente, vt patet, ergo actus voluntatis non comproducitur effectiue a cognitione, sed tantum ab obiecto per cognitionem repræsentato, finaliter.

4 d. 49. q. p. a 2. quæst. 2. ad 2 22. q. 171. a. 2 ad 5 2 d 26 q. p. a 5 ad 4.

5 Præterea in actu voluntatis tantum duo sunt, substantia, & modus. seu forma, a qoa perfectionem habet, sed substantia sufficienter habetur à potentia voluntatis: & modus v. g. dilectionis sufficienter habetor ab habitu charitatis, ergo actus voluntatis non camprodocitur effectiue ab intellectu mediante cognitione.

6 Præterea si cognitio est causa actus voluntatis, v. g. amoris, maior cognitio causaret maiorem amorẽ, & non amari posset aliquid plus, quã cognosceretur, sed hoc est falsum, nam & amamus amore eiusdem speciei rem incognitam, & eandem cognitam: & in hac vita amamus Deum plus, quam illum cognoscamus, ergo actus voluntatis non camproducitur effectiue ab intellectu.

p. 2. q. 9. a. p. arg sed cõtra. 3. de ani. l. 15

Sed contra est, qood Philosophus dicit in 3. de ani. t. 54. quod apperibile intellectũ est mouens non motum, atq; adeo primũ moueus: Voluntas vero est mouens motum, & secundum mouens. Sed voluntas est mouens effectiuum, & non finale, ergo apperibile erit moueos primum effectiuum mediante cognitione.

p. 2. q p. a 2. c p p q. 14 a 5 ad 3 & q. 77 a 3.

5 Præterea actio speciem sumit à suo principio effectiuo, seu ab actu, qoi est principium agendi, vt dicitur. 3. phys t. 25. definiens actiooem, quod sit actus agentis. Sed specificans actionem voluntatis est bonum apprehensum, ergo bonum apprehensum effectiue comproducit actum voluntatis.

Respondeo dicendum, quod actus voluntatis effectiue producitur à voluntate, & à cognitione obiecti, tamquam à duobus agentibus partialibos, quod multipliciter potest esse manifestum, & primo ex diuersitate volitionum. Sicut enim visio albi, & visio nigri sunt actiones diuersæ: secundum numerum, & secundum modum: ita & dilectio v. g. Dei, & dilectio proximi: diuersitas autem visionum prædictarum effectiue procedit ab obiecto, & non à potentia visiua, ergo similiter diuersitas volitionum, & dilectionum effectiue debet ab alio, quam ab ipsa voluntate deriuari, quod non potest esse nisi obiecti cognitio. Secundo ex ratione volitionis talis. Non enim minus eget voluntas effectiue moueri ad exercitium actus voluntaris, quam ad determinationem actus. Intantum enim aliquid indiget moueri ab alio, inquantum est in potentia ad plura: oportet enim vt id, quod est in potentia, reducatur in actum per aliquid, quod est actu: & hoc est mouere. Dupliciter autem voluntas inuenitur esse in potentia ad diuersa. Vno modo, quantum ad agere & non agere. Alio modo, quantum ad agere hoc, vel illud. sicut visus qoandoque videt actu, & qoandoque non videt, & quandoqoe videt album, & quandoque nigrum. Cum ergo voluntas egeat mouente effectiuo quantum ad duo, puta quantum exercitium, vel vsum actus, & quantum ad determinationem actus, quorum primum est ex parte subiecti, quod quandoque iouenitur agens quandoque non agens. Aliud autem ex parte obiecti: sicut ad primum ipsa voluntas se mouet effectiue; per hoc enim, quod vult finẽ, se mouet effectiue ad volendum media: ita ad secundum mouebitur effectiue ab obiecto apprehenso. Cum enim obiectum apprehensum moueat determinando actum, ad modum principij formalis, a quo in rebus naturalibus actio specificatur, vt calefactio à calore: sicut in naturalibus principium formale specificãs actionẽ est principium quasi effectiuum illius, seu ratio agendi effectiua, vt patet in exemplo allato coloris, & docet Philosophus, vt supradictum est, ita obiectum apprehensum, cum sit formale principium specificans actum voluntatis, erit eiusdem comprincipium quo effectiuum, & ita simul cum voluntate comprodocet eius actũ. Tertio ex natura diuini amoris, in cuius cognitionem ex amore creato proportionaliter deuenimus. Ideo enim processio Spiritus Sancti est realiter distincta à processione diuini verbi, quia est ab illa: propterea vero est ab illa, quia de ratione amoris est procedere à cognitione obiecti: processio aotem Spiritus sancti est à processione verbi in genere principij actiui: nã distinctio inter processiones diuinarum personarum non est nisi ratione oppositionis, omnis autem oppositio in diuinis est secundũ originem: ordo autem originis est ordo à quo alius & qui ab alio Dicendum ergo est, quod conceptio intellectus est caosa partialis ratione obiecti concepti actus amoris, & cuiuscunqoe actus voluntatis.

3. d. 27 q 2 a 4. quæst p. ad 3.

p 1. q 9. a. p c

p 2 q. 9. a 3 & q. 10 3.

p p. q 27. a 3 ad 3 q x de pot. a. 4 c

Ad primum ergo dicendum, quod voluntas mouet cæteras potentias tamquam efficiens qood, cum imperet illis earum actus. & intellectus mouet voluntatem, per modum finis. de cuios ratione est, qood moueat tamquam ratio agendi, & efficiendi, nam specificat actionem voluntatis, quod est proprium principij formalis quo effectiui, vt patet in calore respectu calefactionis. Vel dic, quod voluntas mouet intellectum quoad exercitium actus, sed rursum mouetur voluntas ab intellectu, quoad specificationem, & determinationem actus.

p. 2. q. 9. a. p. ad 3.

p.1.q.8.a.p. ad 2. Ad secundum dicendum quod eodem modo obiectum apprehensum à sensu, per modum conuenientis, vel nociui, mouet appetitum sensitiuum, sicut intellectus practicus mouet voluntatem.

p.p.27.a.4.c Ad tertium dicendum, quod quis intellectus fit in actu secundo per hoc, quod concipit in se similitudinem obiecti: voluntas vero per hoc, quod habet inclinationem in obiectum volitum: ideo antequam intellectus concipiat talem similitudinem, debet constitui in actu primo per aliquam aliam similitudinẽ ab obiecto mediante intellectu agente in eo productam, quæ sit alterius similitudinis concausa: p.p.q.78.a.p. ad 1.q.80.a.p.c.61.a.p.c. & ibid. Voluntas vero non eget vlla similitudine, per quam constituatur in actu primo, sed solum requirit in intellectu formam, seu principium formale; omnis enim appetitus est inclinatio consequens formam: naturalis quidem naturalem, sensitiuus apprehensam à sensu. & intellectiuus apprehensam ab intellectu. Vnde sicut forma naturalis est principium actiuum quo motus naturalis, vt dictum est, ita & forma apprehensa erit principium effectiuum quo actus appetitus.

in c. & ad p. Ad quartum dicendum, quod obiectum mouet voluntatem, tamquam ratio agendi effectiua, & tamquam causa finalis, vt dictum est.

4.d.49.q.p.a.2.c.4.d.4.9.4. p.a.2 quæstiuncula 2. ad 2. & q.2. r.p.ad 15. Ad quintum dicendum, quod, sicut in actu intellectus tria sunt, substantia nimirum actus; determinatio, seu specificatio actus; & modus actus, & primum fit ab intellectu. Secundum à specie, vt dictum est, vel certe a supplente vicem speciei vt in visione diuina a diuina essentia, quæ habet rationem speciei intelligibilis. tertium ab habitu siue acquisito siue supernaturali, vt in visione beatifica à lumine gloriæ, Ita in actu voluntatis primum fit à voluntate, secundum ab obiecto, tertium ab habitu acquisito, vel supernaturali.

p 2.q 27.a.2 ad 2.a.1.q 17 a.4 ad p. & q de char.a. 4.ad 4. Ad sextum dicendum, quod cognitio est quidem causa amoris, sed non ratione sui, sed ratione obiecti, & boni, quod per ipsam apprehenditur, & concipitur, & ideo fieri potest, vt aliquid plus ametur, quam cognoscatur, non enim diligitur res, quia cognoscitur, sed quia est bona, nam voluntas fertur in rem, secundum quod in se est non potest tamen hoc bonum mouere voluntatem per modum formæ specificantis & coefficientis actum voluntatis simul cum ipsa voluntate, nisi apprehendatur per intellectum, & ideo dicitur, quod cognitio est causa amoris.

ARTICVLVS II.

Vtrum per actum voluntatis producatur aliquis terminus intrinsecus.

q.4.de ver.a. 2.ad 7.p.p.q 37.a.p.c. VIdetur quod per actum voluntatis non producatur aliquis terminus intrinsecus, si enim produceretur aliquid, deberet aliquid esse in voluntate, quod posset significari vt res procedens, & non tantum, vt operatio: sicut quia in intellectu datur aliquid procedens, & per modum operationis, & per modum operati, datur aliquid, quod significatur, vt res procedens, puta verbum: sed in voluntate nihil datur huiusmodi, amor enim qui posset assignari, tantum significatur, vt operatio procedens, ergo per actionem voluntatis nihil producitur.

q.de ver.1.c. & q.10.de ver.a.9.ad 7. 4 Præterea motus, & operatio voluntatis terminatur ad res, in quibus est bonum, & malum: sicut operatio intellectus terminatur in mente, in qua est verum, & falsum: & ideo non requiritur in illa similitudo, qua informetur, sicut requiritur in intellectu. Sed non ob aliam rationem dici potest per actum voluntatis produci aliquid per modum termini intrinseci, quam vt in ipsum tendat, tamquam in obiectum, sicut patet in intellectu, ergo per actum voluntatis nihil producitur.

Sed contra est. quod amatum non solum est in intellectu, sed etiam in voluntate, sed est in intellectu mediante verbo, quod est terminus intrinsecus intellectionis, & est similitudo rei amatæ, ergo & in voluntate erit mediante aliquo termino producto, per quam voluntas inclinatur, & impellitur in amatum; & ita per actum voluntatis producetur aliquid, puta impulsus amantis in amatum. 4 c g.c 19.

Respondeo dicendum, quod necesse est dicere, quod non solum ab intellectu, sed etiam à voluntate procedit aliquid per modum operati, & producti. p p q 27.a. p.c.q.37.a. p.c. Ad cuius euidentiam sciendum, quod, cum omnis processio sit secundum aliquam actionem: sicut secundum actionem, quæ tendit in exteriorem materiam, est aliqua processio ad extra; ita secundum actionem, quæ manet in ipso agente, attenditur processio quædam ad intra, & per consequens aliquid ad intra productum, & operatum. & hoc maxime patet in intellectu, cuius actio, scilicet intelligere, manet in intelligente. quicunque enim intelligit, ex hoc ipso, quod intelligit, procedit aliquid intra ipsum, quod est conceptio rei intellectæ. ex vi intellectiua proueniens, & ex eius natura procedens; quam conceptionem, vox significat, & dicitur verbum cordis, seu mentis, similiter ergo in voluntate ex hoc, quod aliquis rem aliquam amat, producetur aliquid, & quoniam voluntas natura sua fertur ad res, vt in se sunt, sicut intellectus fertur ad res. vt sunt in ipso. ab actu voluntatis prouenire aliquid per modum inclinationis, & impressionis rei amatæ in effectu amantis, secundum quam amatum dicitur esse in amante: sicut & intellectum in intelligente: ita quod, cum aliquis seipsum intelligit, & amat est in seipso, non solum per identitatem rei, sed etiam vt intellectum in intelligente, & amatum in amante: nisi quod ex parte intellectus sunt vocabula inuenta, tum ad significandam operationem ipsam, seu respectum intelligentis ad rem intellectam, vt patet in hoc, quod dico, intelligere, tum rem ipsam operatam, & terminum productum, ipsumque processum intellectualis conceptionis, scilicet ipsum dicere, & verbũ: ex parte autem voluntatis præter diligere, & amare, quæ important operationem voluntatis, seu habitudinem amantis ad rem amatam, non sunt aliqua vocabula imposita, quæ importent habitudinem ipsius impressionis, vel affectionis rei amatæ, quæ prouenit in amante ex hoc. quod amat, ad suum principium, aut è conuerso, & ideo propter vocabulorum inopiam huiusmodi habitudines significamus vocabulis amoris, & dilectionis, sicut si verbum nominaremus intelligentiam conceptam, vel sapientiam genitam, & ex his patet ad primum obiectum. Tab. v intellectus n art.

Ad secundum dicendum, quod licet voluntas nihil producat, quod sit similitudo rei amatæ, siue intus, siue extra, sicut vtrobique illam producit intellectus, intus quidem, quia verbum est similitudo rei intellectæ, & intellectus intelligens seipsũ: extra vero, sicut forma intellecta inducitur in artificiatum: voluntas vero non producit suam similitudinem nec intus, nec extra, non intus, quia amor procedens per actum voluntatis non est similitudo rei amatæ, neque extra, quia volũtas imprimit in artificiatum formam intellectam prius, quam volitam secundum ordinem rationis: procedit tamen per voluntatis actum aliquid ad intra per modum inclinationis, & q.10 de pot. a.2 ad 11.q.4 de ver.a.2. ad 7. in s.

impressionis in rem amatam, per quod amans impellitur in ipsam, vt dictum est.

ARTICVLVS III.

Vtrum terminus intrinsecus productus per actum voluntatis sit realiter ab actu distinctus.

q.127.q.p.a 2.&c. VIdetur quod terminus intrinsecus per actum voluntatis productus non sit realiter ab illo distinctus. Terminus enim motus nō distinguitur à motu, vt dicit Philosophus 3. phys.t.18. & 20 sed quidquid producitur per actum appetitus est terminus motus illius, ergo non distinguitur realiter ab illo.

p.p.q.8.a.p. c.q.37.a.p. arg.3 Tab.v amor n.199. & 200. 2 Præterea potentia operatiua vnitur mediante operatione cum operato, sed voluntas est potentia operatiua, ergo vnitur cum operato mediante operatione, sed vnitur maxime per amorem, nam hic est vnio amantis ad amatum, ergo amor non distinguitur ab operatione, & eadem ratione quidquid producitur per voluntatem non distinguetur ab illius operatione.

3.d.27.q.p.a 3.12 q.2.&2 q.26.de ver. a.4.c. Sed contra est, quod dicit Philosophus 10. Eth. c. 3. quod operationes virtutum non sunt qualitates, sed terminus productus per actum voluntatis, puta impressio, & inclinatio in rem volitam est qualitas: est enim forma quædam, qua obiectum volitum, vel amatum informat volentem, vel amantem ergo terminus productus per actum voluntatis est ab illo realiter distinctus.

a præced. p. p.q.37.a.9.c q.4 de ver. ar.2 ad 7. q. 10 de pot.a. 2.ad 11. Respondeo dicendum, quod ex dictis manifeste patet, quod actus voluntatis est realiter distinctus a termino per illum producto. Cum enim dupliciter possit sumi talis terminus, puta amor vel vt dicit operationem voluntatis, seu actum amoris: vel vt dicit quid procedens, & productum per talem actum, si priori modo sumatur, nihil aliud est amor, seu amare, quam habitudo amantis ad amatum, sicut similiter intelligere nihil est aliud, quam habitudo intelligentis ad intellectum. & ratio huius est, quia quotiescunque actio non est coniuncta cum motu physico, non est actio nisi relatio, vt dictū est, relatio autem realiter distinguitur à quocunque alio accidente, & à substantia, vt etiam dictum est, si autem sumatur posteriori modo, non est relatio, sed aliquid dicens relationem, puta qualitas quædam, quæ tandiu manet, quandiu manet operatio, vt in simili dictum est de verbo mentis: qualitas autem distinguitur realiter à relatione. Vnde manifestum est, quod terminus intrinsecus productus per actum voluntatis realiter ab illo distinguitur.

q.95.a.1 p.p. q.14 & 20. a.p. Ad primum ergo dicendum, quod actus voluntatis non est motus definitus à Philosopho, sicut nec actus intellectus, vt dictum est, eadem enim est ratio vtriusque, cum sit vterque actus immanens: secus vero dicendum est de actu appetitus sensitiui, saltem ratione transmutationis corporis, & præcipue cordis, quod est principium in animali, quæ transmutatio semper illum concomitatur.

p.p.q.26.a. 2.ad 2 & 15. q.1.ad 2. Ad secundum dicendum, quod vnio, quæ est relatio consequitur amorem: quæ vero est actus quidam, & forma essentialiter est ipse amor: Vnde fit, vt tripliciter amans vniatur cum amato. Primo mediante operatione. Secundo mediante termino. Tertio mediante relatione consequente, vt ex dictis art. præced potest esse manifestum.

QVÆSTIO CVI.

De termino intrinseco actus voluntatis.

Deinde considerandum est de termino intrinseco actus voluntatis.

CIRCA HOC QVÆRITVR.

Vtrum terminus intrinsecus actus voluntatis sit immediatum obiectum illius.

ARTICVLVS.

Vtrum terminus intrinsecus actus voluntatis sit immediatum obiectum illius.

VIdetur quod terminus intrinsecus actus voluntatis sit immediatum obiectum voluntatis. Ita enim se habet bonum ad affectum, sicut verum ad intellectū Sed verum quod est obiectū intellectus, est in mente, & est terminus intrinsecus productus per actum intellectus, ergo & bonum, quod est obiectum voluntatis, erit in voluntate, & erit terminus intrinsecus productus per actum voluntatis. q.10.de ver. a.9.arg.7.

2 Præterea sicut intellectum est in intellectu, ita & amatum est in amante, vt dictum est: sed intellectum in intellectu est terminus intrinsecus per actū intellectus productus & est eius obiectum immediatum, ergo & amatum in amante erit terminus intrinsecus per actum voluntatis productus, & erit eius obiectum immediatum. p.p.105.a.1 q.2 log.a.2.

3 Præterea terminus productus per actum voluntatis non potest habere aliam rationem, quam vel inclinationis in obiectum, vel obiecti: sed non potest habere priorem rationem, quia voluntas sufficienter inclinatur in obiectum per habitus superadditos: natura autem non facit per duo, quod per vnum facere potest, vt dictum est, ergo habet posteriorem rationem, & ita erit immediatum obiectum voluntatis. p.2.45.a.2. ad p. q.p.log.a.p arg.4.

Sed contra est, quod obiectum voluntatis est bonum, sicut verum est obiectum intellectus. Sed bonum non est in voluntate, sed in re extra voluntatem è contra verum est in mente, vt dicit Philosophus 6. met.t 8. ergo obiectum voluntatis non potest esse in ipsa, & per consequens terminus intrinsecus per actum voluntatis productus non potest esse illius obiectum immediatum, 6.met l.4.

Respondeo dicendum, quod terminus intrinsecus per actum voluntatis productus non est immediatum obiectum ipsius cuius ratio manifeste patet ex natura diuersa voluntatis, & intellectus. Quia enim hic tendit in obiectum, vt est in ipso: ideo in intellectu est species aliqua, quæ est similitudo obiecti, in qua tamquam in imagine obiectum intelligit, vt dictum est, eiusque actus perficitur, secundum quod res intelligibiles sunt in intellectu per modum ipsius intellectus. Vnde etiam est, quod ex rebus intelligibilibus non inficitur, sed magis perficitur. Contra vero appetitus, quia ex natura sua tendit in obiectum extra, vt in se est, eiusque actus nihil aliud est quam inclinatio in obiectum, per actum voluntatis non producitur vlla similitudo sed tantum quædam inclinatio ad rem ad extra, per quam fertur in rem amatam, ex qua etiam inficitur & quia talis inclinatio non est similitudo rei amatæ, sed vnio, & copula quædam cum amato, non potest esse obiectum Tab v intellectus n. 211.

q.105 a.1. voluntatis, sed est id, per quod voluntas inclinatur, & impellitur in obiectum, vt dictum est.

q.2 de ver. a 9. ad 7. p. p. q.37 a p c & l vt infr. ad sequens obiect. Ad primum ergo dicendum, quod, quia motus, vel operatio cognoscitiuæ partis perficitur in ipsa mente, oportet, quod ad hoc, quod aliquid cognoscatur, sit aliqua similitudo in mente. quia vero motus, vel operatio affectiuæ partis incipit ab anima, & terminatur ad res ipsas, ideo non requiritur in illa similitudo rei, qua informetur, sicut in intellectu. & propterea non est mirum, quod per actum intellectus producatur similitudo obiecti, quæ se habet vt obiectum immediatum illius: per actum vero voluntatis producatur inclinatio, & impulsus, per quem voluntas immediate fertur in obiectum extra, atque adeo in rem amatam.

p p 27. & 57. a p.c. q 10. de ver. a.9. ad 7. Ad secundum dicendum quod intellectum est in intellectu, tamquam obiectum cognitum: amatum vero est in amante, ratione impulsus in eo existentis, per quem fertur, & inclinatur in ipsum amatum, vt dictum est.

p 2 q.50. a.5 ad p. Ad tertium dicendum, quod ad ea, ad quę sufficienter voluntas inclinatur per naturam suam, non indiget aliqua qualitate inclinante, sed sufficit terminus productus per actum ipsius. Quia vero necessarium est ad finem humanæ vitæ, quod vis appetitiua inclinetur ad aliquid determinatum, ad quod non inclinabatur ex natura potentiæ, quæ se habet ad multa, & diuersa; ideo necesse est quod in voluntate, & in alijs viribus appetitiuis sint quædam qualitates superadditæ, quæ habitus dicuntur.

QVÆSTIO CVII.

De obiecto voluntatis.

Deinde considerandum est de obiecto voluntatis.

Primo vtrum obiectum formale voluntatis sit tantum bonum, an bonum, & malum.

2 *Vtrum obiectum materiale voluntatis sit tantum finis, an etiam ea, quæ sunt ad finem.*

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum obiectum formale voluntatis sit tantum bonum: an bonum, & malum.

p 2 q.8. a.p. arg p. Videtur quod obiectum formale voluntatis non sit tantum bonum. Eadem enim est potentia oppositorum, sicut visus albi, & nigri. Sed bonum, & malum sunt opposita, ergo voluntatis obiectum non est tantum bonum, sed bonum, & malum.

arg 2. 2 Præterea potentiæ rationales sunt ad opposita prosequenda, secundum Philosophum 9. met. t. 3. sed volũtas est potẽtia rationalis, est enim in ratione, vt dicitur in 3. de ani. t. 42. ergo voluntas se habet ad opposita. Non ergo voluntatis obiectum est tantum bonum, sed etiam malum.

arg 4. 3 Præterea bonum, & ens conuertuntur. sed voluntas non solum est entium, sed etiam non entium, volumus enim quandoque non ambulare, & non loqui, volumus etiam interdum quædam futura, quæ non sunt entia in actu, ergo voluntatis obiectum adæquatum non est bonum.

p.d. 46. q. p. ha arg. 2. 4 Præterea quidquid est volitum à voluntate, pertinet ad eius obiectum, sicut quidquid est intellectum ab intellectu sub eius obiecto continetur, sed aliquando quis vult fieri malum, vt qui operatur malum voluntarie, ergo malum fieri, & ipsum malum pertinet ad obiectum voluntatis.

5 Præterea secundum Philosophum 7. Eth c 8. & 9. quidam habentes rationem rectam contra rationem operantur: non autem operarentur, nisi appeterent, vel vellent, sed quod est contra rectam rationem est malum, ergo quidam appetunt malum, ergo malum etiam comprehenditur sub obiecto voluntatis, alioqui non posset appeti, cum potentia non possit extendi vltra suum obiectum. q 22 de ver. a.p. arg 6.

6 Præterea qui vult dare elemosynam propter inanem gloriam, vult id, quod de se est bonum sub ratione mali, sed proprium obiectum potentiæ, vel habitus est illud, sub cuius ratione formali aliquid refertur ad potentiam, vel habitum, ergo voluntatis obiectum non est tantum bonum. p 2. q 19. a.7 ad 2 p p. q p a.7. 22 q p. ar. 1 c. 3. d. 27. q 2 a 4. quæst. an. a p & 2.

2 Præterea illum odimus, cui volumus, & operamur malum, sed voluntas nostra potest odisse, & velle alicui malum, ergo obiectum voluntatis non est tantum bonum. ibid arg. 2.

Sed contra est, quod Philosophus p. Eth c p. dicit, quod omnis ars omnisque doctrina, & electio bonum appetit, & quod hac de causa recte aliqui dixerunt, quod bonum est, quod omnia appetunt. At vero si posset malum appeti, & bonum odio haberi, non omnia appeterent bonum: nec bonum diceretur ab omnibus appeti, ergo dicendum, quod bonum est adæquatum obiectum voluntatis. p. Eth. l. p.

2 Præterea dicit Dion. c. 4. d. n. quod malum est præter voluntatem, & quod nemo intendens malum operator, & quod omnia quæ fiunt, sunt gratia alicuius boni, quia omnia appetunt bonum, ergo. p. 1. q. 8 art. p. arg. sed. contra.

3 Præterea ratio boni est ratio appetibilis, ergo malum, quod est oppositum bono, non potest esse per se appetibile, sed tantum per accidens quatenus consequitur ad aliquod bonum magis appetitum, ergo obiectum appetitus, atque adeo voluntatis, quæ est appetitus rationalis, est tantum bonum. p. 1. q. 19. a. 9. c.

Respondeo dicendum, quod voluntas est appetitus quidam rationalis: omnis autem appetitus non est nisi boni. Cuius ratio est, quia appetitus nihil aliud est, quam quædam inclinatio appetentis in aliquid: Nihil autem inclinatur nisi in aliquid simile, & conueniens. Cum igitur omnis res, inquantum est ens, & substantia sit quoddam bonum, necesse est, vt omnis inclinatio sit in bonum, & inde est, quod Philosophus dicit in p Eth. quod bonum est, quod omnia appetunt, sed considerandum est, quod, cum omnis inclinatio consequatur aliquam formam, appetitus naturalis consequitur formam in natura existentem: appetitus autem sensitiuus, vel etiam intellectiuus, seu rationalis, qui dicitur voluntas, sequitur formam apprehensam: sicut igitur id, in quod tendit appetitus naturalis est bonum existens in re, ita id, in quod tendit appetitus animalis, vel voluntarius, est bonum apprehensum. Ad hoc igitur: quod voluntas in aliquid tendat, non requiritur, quod sit bonum in rei veritate, sed quod apprehendatur in ratione boni, & propter hoc dicit Philosophus in 2. phys. t. 31 quod finis est bonum, vel apparens bonum, ita enim se habet finis, & ea quæ sunt ad finem ad bonum, sicut albedo, & nigredo, & quilibet alius color ad colorem respectu visus, sicut enim obiectum materiale visus sunt albedo, & nigredo, cæterique alij colores, color vero est ratio formalis obiecti visus; ita p. 1. q. 8. a. 2. p. c. p 2 q. 8. a. 2. & 3. c. a d. 14 q p. a 3. ad 3.

obiectum materiale voluntatis est finis, & ea, quæ sunt ad finem, sed ratio formalis obiecti voluntatis est bonum, siue reale, siue apparens.

p. 1. q. 8. art. ad 1. Ad primum ergo dicendum, quod eadem est potentia oppositorum; sed non eodem modo se habet ad vtrumque voluntas; igitur se habet, & ad bonum, & ad malum, sed ad bonum appetendo, ad malum vero, fugiendo illud. Ipse ergo actualis appetitus boni vocatur voluntas secundum quod nominat actum voluntatis, fuga vero mali magis dicitur voluntas; Vnde sicut voluntas est boni, ita voluntas est mali.

ad 2. Ad secundum dicendum, quod potentia rationalis non se habet ad quælibet opposita prosequenda, sed ad ea, quæ sub suo obiecto conuenienti continentur, quia nulla potentia prosequitur nisi suum conueniens obiectum, obiectum autem voluntatis est bonum. Vnde ad illa opposita prosequenda se habet voluntas, quæ sub bono comprehenduntur, sicut moueri, & quiescere, loqui & tacere, & alia huiusmodi, in vtrumque enim horum voluntas fertur sub ratione boni.

ad 3. Ad tertium dicendum, quod illud, quod non est ens in rerum natura, accipitur vt ens in ratione: Vnde negationes, & priuationes dicuntur entia rationis: per quem etiam modum futura, prout apprehenduntur sunt entia. Inquantum igitur sunt huiusmodi entia, apprehenduntur sub ratione boni, & sic voluntas in ea tendit. Vnde Philosophus dicit in 5 Ethic. c. p. quod carere malo habet rationem boni.

p. d. 46. q. p. 2 ad 2. Ad quartum dicendum, quod mala fieri non est volitum per se, sed per accidens tantum, inquantum est bonum æstimatum ratione boni alicuius annexi. quia nihil est pure malum secundum Dion. & ideo omnis malus est quodammodo ignorans secundum Philosophum 3. Eth. c. 3. inquantum decipitur in eligendo

q. 12. de ver. a. p. a. 10. q. 2. q. 19. a. 9. c. Ad quintum dicendum, quod qui operantur contra rationem, appetunt bonum per se. vt porte qui fornicantur, attendunt ad id quod est bonum, & delectabile secundum sensum: sed quod sit malum secundum rationem, est præter intentionem illorum. Vnde bonum est desideratum per se, malum vero per accidens

q. 3. de modo a. 12. c. & ad p. Ad sextum dicendum, quod voluntas dicitur velle bonum sub ratione mali, quando vult bonum. vel malum propter aliquem finem malum, verum tunc, quod primo mouet voluntatem ad volendum, non est malitia moralis, sed bonum vtile, vel delectabile, cui annexa est talis malitia; quæ propterea dupliciter dicitur volita, vel secundario & consequenter, quatenus quis non refugit incurrere, & pati

p. d. 46. q. vni a. 2. ad 2 deformitatem, quam videt coniunctam bono delectabili, quo frui vult. ne bono concupito priuetur, vel per accidens, & non per se, quatenus est æstimatum bonum ratione alicuius boni annexi: quomodo ab operante voluntarie malum dicitur esse volitum ipsum fieri malum.

ibid. ad 5. Ad septimum dicendum, quod nullus sibi, vel alii vult. vel facit malum, nisi inquantum apprehendit illud sub ratione boni.

ARTICVLVS II.

Vtrum obiectum materiale voluntatis sit tantum finis, an etiam ea quæ sunt ad finem.

p. 1. q. 8. art. 2. arg. 8. VIdetur quod voluntas sit tantum finis. Dicit enim Philosoph. 3. Eth. c. 2. quod voluntas est finis, electio autem eorum, quæ sunt ad finem.

2 Præterea ad ea, quæ sunt diuersa genere, diuersæ potentiæ animæ ordinantur, vt dicitur 6 Eth. c. p. sed finis, & ea, quæ sunt ad finem, sunt in diuerso genere boni, nam finis, qui est bonum honestum, vel delectabile est in genere qualitatis, vel actionis, aut passionis: bonum autem, quod dicitur vtile, quod est ad finem, est in ad aliquid, vt dicitur p. Eth. c. 7 ergo si voluntas est finis, non erit eorum, quæ sunt ad finem. arg. 2.

3 Præterea habitus proportionantur potentijs, cum sint earum perfectiones, sed in habitibus, qui dicuntur artes operatiuæ, ad aliud pertinet finis, & ad aliud quod est ad finem: sicut ad gubernatorem pertinet vsus nauis; qui est finis eius: ad nauifactiuam vero constructio nauis, quæ est propter finem: ergo cum voluntas sit finis, non erit eorum, quæ sunt ad finem. arg. 3.

Sed contra est, quia in rebus naturalibus per eandem potentiam aliquid pertransit media, & pertingit ad terminum, sed ea, quæ sunt ad finem, sunt quædam media, per quæ peruenitur ad finem, sicut ad terminum, ergo si voluntas est finis, ipsa etiam est eorum, quæ sunt ad finem. arg. sed contra.

Respondeo dicendum, quod voluntas quandoque dicitur ipsa potentia, qua volumus, quandoque ipse voluntatis actus, si ergo loquamur de voluntate, secundum quod nominat potentiam, sic se extendit, & ad finem, & ad ea quæ sunt ad finem. Ad ea enim se extendit vnaquæque potentia in quibus inueniri potest quocunque modo ratio sui obiecti, sicut visus se extendit ad omnia quæ participant quomodocunque colorem: ratio autem boni, quod est obiectum potentiæ voluntatis, inuenitur non solum in fine, sed etiam in his, quæ sunt ad finem. Si autem loquatur de voluntate, secundum quod nominat proprie actum, sic proprie loquendo, est finis tantum; omnis enim actus denominatus a potentia nominat simplicem actum illius potentiæ, sicut intelligere nominat simplicem actum intellectus: simplex autem actus potentiæ est in id, quod est secundum se obiectum potentiæ. Id autem, quod est propter se bonum, & volitum, est finis, vnde voluntas proprie est ipsius finis. ea vero, quæ sunt ad finem, non sunt bona, vel volita propter se, sed ex ordine ad finem; vnde voluntas in ea non fertur, nisi quatenus fertur in finem, vnde hoc ipsum, quod in eis vult, est finis: sicut & intelligere proprie est eorum, quæ secundum se cognoscuntur, scilicet principiorum: eorum autem quæ cognoscuntur per principia, non dicitur esse intelligentia, nisi inquantum in eis ipsa principia considerantur: sic enim se habet finis in appetitibus, sicut se habet principium in intelligibilibus, vt dicitur 7. Ethic. in c.

Ad primum ergo dicendum, quod Philosophus loquitur de voluntate, secundum quod proprie nominat simplicem actum voluntatis, non autem secundum quod nominat potentiam. ad 1.

Ad secundum dicendum, quod ad ea, quæ sunt diuersa genere, ex æquo se habentia, ordinantur diuersæ potentiæ, sicut sonus, & color sunt diuersa genera sensibilium, ad quæ ordinantur auditus, & visus, sed vtile, & honestum non ex æquo se habent, sed sicut quod est secundum se, & secundum alterum: huiusmodi autem semper referuntur ad eandem potentiam, sicut per potentiam visiuam sentitur, & color, & lux, per quam videtur color. ad 2.

Ad tertium dicendum, quod non quidquid diuersificat habitum, diuersificat potentiam; habitus enim sunt quædam determinationes potentiarum ad aliquos speciales actus, & tamen quælibet ars ad 3.

operatiua

operatiua considerat,& finem, & id, quod est ad finem: nam ars gubernatoris considerat quidem finem, vt quem operatur, id autem, quod est ad finem, vt quod imperat, è contra vero nauifactiua considerat id, quod est ad finem, vt quod operatur, id vero, quod est finis, vt ad quod ordinat id, quod operatur, & iterum in vnaquaque arte operatiua est, & aliquis finis proprios, & aliquid, quod est ad finem, quod proprie ad illam artem pertinet.

QVÆSTIO CVIII.

De modo, quo voluntas tendit in obiectum.

Deinde considerandum est de modo, quo voluntas tendit in obiectum.

CIRCA HOC QVÆRVNTVR TRIA.

Primum, Vtrum voluntas appetat aliquid ex necessitate.

2 *Vtrum voluntas ex necessitate velit quacunque vult.*

3 *Vtrum voluntas eodem actu feratur in finem, & ea, quæ sunt ad finem.*

ARTICVLVS I.

Vtrum voluntas appetat aliquid ex necessitate.

p. 2 q. 83. a. 1 arg p. Videtur quod voluntas nihil ex necessitate appetat. Agens enim naturale diuiditur contra voluntarium, vt patet in principio 2. phys. vnde & Aug. dicit in 5. de ciu. Dei quod si aliquid est necessarium, non est voluntarium, sed quidquid voluntas appetit, est voluntarium, ergo voluntas nihil appetit ex necessitate.

2 Præterea potentiæ rationales secundum Philosophum se habent ad opposita: natura vero est determinata ad vnum, sed voluntas est potentia rationalis, quia vt dicitur in 3. de ani. voluntas est in ratione, ergo voluntas se habet ad opposita: ad nihil ergo determinatur ex necessitate.

3 Præterea libertas opponitur necessitati, sed voluntas est libera, secundum enim voluntatem sumus Domini nostrorum actuum, ergo non de necessitate aliquid vult, quia eius, quod ex necessitate est, non sumus Domini.

4 Præterea id, quod est naturale, inest alicui semper, sicut igni esse calidum, sed nullus motus inest voluntati semper, ergo nullus motus est naturalis voluntati, & per consequens nihil vult ex necessitate.

5 Præterea illud, quod naturale est, neque assuescimus, vt dicitur in 2. Eth. c. p. & semper est in actu suo: & si deficit, non deficit nisi in minori parte, propter aliquod accidentale impedimentum, & secundum naturalia neque meremur neque demeremur. Sed homo per assuetudinem efficitur habilior ad volendum bona, & frequenter deficit à volendo bona, & meretur volendo bonum, sicut demeretur non volendo bonum, sed volendo malum, ergo voluntas non potest ex necessitate aliquid velle.

Sed contra est, quod motus voluntatis sequitur actũ intellectus sed intellectus aliqua intelligit naturaliter, ergo & voluntas aliqua vult naturaliter.

2 Præterea omne motiuum perfectæ virtutis de necessitate mouet suum mobile, sed secundum Philosophum 3. de ani. t. 54. bonum est motiuum voluntatis, secundum quod apprehenditur, ergo cum aliquid sit perfectum bonum, sicut Deus, & beatitudo, vt dicitur in p. Eth. aliquid erit, quod de necessitate mouebit voluntatem, & ita voluntas aliquid ex necessitate appetet.

Respondeo dicendũ, quod necessitas dupliciter dicitur, necesse enim est, quod non potest non esse; quod quidem conuenit alicui, vno modo ex principio intrinseco, siue materiali, sicut cum dicimus, quod omne compositum ex contrariis necesse est corrumpi; siue formali, sicut cum dicimus, quod necesse est triangulum habere tres angulos æquales duobus rectis, & hæc est necessitas naturalis, & absoluta. Alio modo conuenit alicui, quod non possit non esse ex aliquo extrinseco, vel fine vel agente. fine quidem, sicut cum aliquis non potest sine hoc consequi, aut bene consequi finem aliquem, vt cibus dicitur necessarius ad vitam, & equus ad iter; & hæc vocatur necessitas finis, quæ interdum etiam vtilitas dicitur. Ex agente autem hoc alicui conuenit, sicut cum aliquis cogitur aliquo agente ita, quod non possit contrarium agere, & hæc vocatur necessitas coactionis. Hæc igitur necessitas coactionis omnino repugnat voluntati, nam hoc dicimus esse violentum, quod est contra inclinationem rei. Ipse autem motus voluntatis est inclinatio quædam in aliquid & ideo sicut dicitur aliquid naturale, quia est secundum inclinationem naturæ: ita dicitur aliquid voluntarium, quia est secundum inclinationem voluntatis. sicut ergo impossibile est, quod aliquid sit simul violentum, & naturale, ita impossibile est, quod aliquid simpliciter sit coactum, siue violentum, & voluntarium. Necessitas autem finis non repugnat voluntati, quando ad finem non potest perueniri nisi vno modo: sicut ex voluntate transeundi mare fit necessitas in voluntate, vt velit nauem. Similiter etiam nec necessitas naturalis repugnat voluntati; quinimo necesse est, quod sicut intellectus ex necessitate inhæret primis principijs, ita voluntas ex necessitate inhæreat vltimo fini, qui est beatitudo. Finis enim se habet in operatiuis, sicut principium in speculatiuis, vt dicitur in 2. phys. t 89. oportet enim, quod illud, quod naturaliter alicui conuenit, & immobiliter, sit fundamentum, & principium omnium aliorum, quia natura rei est primum in vnoquoque, & omnis motus procedit ab aliquo immobili.

Ad primum ergo dicendum, quod voluntas diuiditur contra naturam, sicut vna causa contra aliam. quædam enim naturaliter fiunt, & quædam fiunt voluntariè. Est autem alius modus causandi proprius voluntatis, quæ est domina sui actus, præter modum, qui conuenit naturæ, quæ est determinata ad vnum. Sed quia voluntas in aliqua natura fundatur, necesse est, quod modus proprius naturæ quantum ad aliquid participetur à voluntate; sicut quod est prioris causæ participatur à posteriori. Est enim prius in vnaquaque re ipsum esse, quod est per naturam, quam velle, quod est per voluntatem; & inde est, quod voluntas naturaliter aliquid vult.

Ad secundum dicendum, quod voluntas secundũ quod aliquid vult naturaliter, magis respondet intellectui naturalium principiorum, quam rationi, quæ ad opposita se habet. Vnde secundum hoc magis est intellectualis, quam rationalis potestas. quod est dicere, quod voluntas inquantum est rationalis ad opposita se habet; hoc enim est considerare eam secundum hoc, quod est ei proprium, sed prout est natura quædam, nihil prohibet eam determinari ad vnum. Vel dic, quod voluntas est natura quædam.

p.a.r.1. Verum naturæ debet respondere vnum proportionatum ipsi naturæ: naturæ enim in genere respondet aliquid vnum in genere; & naturæ in specie acceptæ respondet aliquid vnum indiuiduale. Cum igitur voluntas sit quædam vis immaterialis, sicut & intellectus, respondet ipsi naturaliter aliquod vnum commune, scilicet bonum, sicut etiam intellectui aliquod bonum commune scilicet verum, vel quidquid est huiusmodi. Sub bono autem communi multa particularia bona continentur, ad quorum nullum voluntas determinatur.

p.p.81.a & 49.e. de ver.ad 5.a p. Ad tertium dicendum quod libertas opponitur coactioni, & necessitati, & ideo volūtas inquantum rationalis se habet ad opposita, & non est determinata ad vnum: quia tamen voluntas est natura quædam, ideo vt sic est determinata ad vnum, vt dictum est.

p.a.q.10 a p. ad 1. Ad quartum dicendum, quod in rebus naturalibus, id, quod est naturale quasi consequens formam tantum, semper actu inest, sicut calidum igni. Quod autem est naturale sicut consequens materiam, non semper actu inest, sed quandoque secundum potentiam tantum, nam forma est actus, materia vero potentia; motus autem est actus existentis in potentia: & ideo illa, quæ pertinent ad motum, vel quæ sequuntur motum in rebus naturalibus, non semper insunt: sicut ignis non semper mouetur sursum, sed quando est extra locum suum & similiter non oportet, quod voluntas, quæ de potentia in actum reducitur, dum aliquid vult semper actu velit, sed solum, quando est in aliqua dispositione determinata. Voluntas autem Dei, quæ est actus purus, semper est in actu volendi.

a d 19 q.2.a p.ad 1.3.4. Ad quintum dicendum primo quod inclinatio voluntatis ad bonum, quæ est in natura humana, non est per assuetudinem, sed habitus, quo perficitur ista habilitas, est vel per consuetudinem, vel per infusionem. Secundo licet in illis, quæ sunt determinata ad vnum, semper sequatur actus naturalis, nisi impediatur, & impedimentum contingat in minori parte, quia tamen voluntas non ast natura quædam determinata ad vnum: & præterea habet impedimentum semper sibi coniunctum, scilicet carnem repugnantem, ideo homo a voluntate boni simpliciter abducitur in id, quod est appatens bonum. Tertio actus naturalis in his, quæ sunt determinata ad vnum, non potest esse meritorius, quia tales actus voluntati non subiacent, vt patet in actibus nutritiuæ partis, sed actus illi, qui voluntatis imperio subiacent, meritorij sunt etiam si homo naturaliter illos velit.

ARTICVLVS II.

Vtrum voluntas ex necessitate velit quæcunque vult.

q. 2. de ver. a.6.arg 4. Videtur quod voluntas ex necessitate velit quæcunque vult. Dicit enim Philosophus 6. & 7. eth. c. 2. quod sicut principia se habent ad conclusiones in scientijs speculatiuis, ita fines ad ea, quæ sunt ad fines in operabilibus, & appetibilibus. Sed ex principijs, quæ sunt naturaliter scita inducitur intellectus, vt conclusiones cognoscat de necessitate, ergo cum voluntas de necessitate velit vltimum finem, cum illum naturaliter appetat, quia ipsum respicit, & ad ipsum ordinatur, vt naturam vnde & se habet tanquam fundamentum omnium, quæ appetuntur propter finem, à voluntate, vt voluntas est, de necessitate etiam volet omnia alia, quæ in finem vltimum ordinantur.

2 Præterea omne illud, quod est naturaliter determinatum ad aliquid de necessitate consequitur illud, nisi sit aliquid impediens. Sed voluntas naturaliter vult bonum: ita enim perficitur voluntas in volitione boni, sicut intellectus in cognitione veri: cognoscere autem verum est naturaliter desideratum ab omnibus, quia omnes homines natura scire desiderant, vt dicitur in proemio metaph. ergo voluntas immutabiliter vult bonum cum non sit aliquid quod eam impedire possit, eo quod est sub Deo potentissima. ibid a 6 arg 1.

3 Præterea obiectum voluntatis comparatur ad ipsam, sicut mouens ad mobile. Sed motus mobilis necessario consequitur ex mouente. ergo videtur, quod obiectum voluntatis ex necessitate mouet ipsam. ibid a 6 arg 5. de ... a sed contra

4 Præterea sicut apprehensum secundum sensum est obiectum appetitus sensitiui, ita apprehensum secundum intellectum est obiectum appetitus intellectiui, seu voluntatis. Sed apprehensum secundum sensum ex necessitate mouet appetitum sensitiuum. sic enim animalia ex necessitate mouentur visis, ergo & apprehensum intellectum ex necessitate mouebit voluntatem. p.p.q.82. a.arg. ... 4.

5 Præterea sicut voluntas est vis immaterialis, ita & intellectus: & vtraque potentia ad obiectum vniuersale ordinatur. Sed intellectus ex necessitate mouetur a suo obiecto, ergo & voluntas mouebitur ex necessitate à suo. p.a.arg.

Sed contra est, quod potentiæ rationales sunt ad opposita. Sed voluntas est potentia rationalis. est enim in ratione, vt dictum est 3. deani. ergo voluntas se habet ad opposita, & ita non vult ex necessitate omnia, quæ vult. p.p.arg. sed contra.

Respondeo dicendum, quod voluntas mouetur dupliciter, vno modo quantum ad exercitium actus. Alio modo quantum ad specificationem actus, quæ est ex obiecto. Primo igitur modo, voluntas a nullo obiecto ex necessitate mouetur, neque ex necessitate vult quæcunque vult, nam potest aliquis de quocunque obiecto cogitare, & per consequens neque actu velle illud. Sed quantum ad secundum motionis modum, voluntas potest ex necessitate aliquod obiectum velle, & ab illo consequenter necessario mouetur, aliquod vero, & ab aliquo non. in motu enim cuiuslibet potentiæ a suo obiecto consideranda est ratio, per quam obiectum mouet potentiam; visibile enim mouet visum sub ratione coloris actu visibilis. Vnde si color proponatur visui, ex necessitate mouet ipsum: vt si aliquis visum auertat, quod pertinet ad exercitium actus: Si autem proponeretur aliquid visui quod non omnibus modis esset color in actu, sed secundum aliquid esset tale, secundum aliquid non tale, non ex necessitate visus tale obiectum videret. posset enim intendere in ipsum ex ea parte, qua non est coloratum in actu, & sic ipsum non videret: sicut autem coloratum in actu est obiectum visus: ita bonum est obiectum voluntatis: vnde si proponatur aliquod obiectum voluntati, quod sit vniuersaliter bonum, & secundum omnem considerationem, ex necessitate voluntas in illud tendit si aliquid velit, non enim poterit velle oppositum, huiusmodi autem est finis vltimus, quia est bonum perfectum: & similiter illa, quæ ordinantur ad hunc finem, sine quibus haberi non potest, sicut esse, viuere, intelligere & huiusmodi. Si autem ipsi proponatur aliquod obiectum, quod non secundum quamlibet considerationem bonum, non ex necessitate voluntas feretur in illud; & quia defectus cuiuscunque boni habet rationem non boni, p.a.a.6. p.a.a.d. vid. caiet.

ideo illud solum bonum, quod est perfectum, & cui nihil deficit, est tale bonum, quod voluntas non potest non velle, quod est beatitudo. Alia autem particularia bona, inquantum deficiunt ab aliquo bono, possunt accipi vt non bona, & secundum hanc considerationem possunt repudiari, vel approbari à voluntate, quæ potest in idem ferri secundum diuersas considerationes.

q. 22. de ver. a. 6 ad 4. Ad primum ergo dicendum, quod in scientiis demonstratiuis conclusiones hoc modo se habent ad principia, quod remota conclusione remouetur principium, & sic propter hanc determinationem conclusionum respectu principiorum ex ipsis principijs intellectus cogitur ad consentiendum conclusionibus: sed ea, quæ sunt ad finem, non habent hanc determinationem respectu finis, vt remoto aliquo eorum, remoueatur finis, cum per diuersas vias possit perueniri ad finem vltimum, vel secundum veritatem, vel secundum apparentiam: & ideo ex necessitate, quæ inest appetitui voluntario respectu finis, non inducitur necessitas respectu eorum, quæ sunt ad finem.

ibid. ad 5. Ad secundum dicendum, quod voluntas vult naturaliter bonum, sed non determinate hoc bonum, vel illud: sicut visus naturaliter videt colorem, sed non hunc, vel illum determinate, & propter hoc quidquid vult, vult sub ratione boni: non tamẽ oportet, quod semper hoc vel illud bonum velit. Vel dic, quod voluntas naturaliter vult bonum, quatenus a bono mouetur naturaliter, secundum specificationem: non autem vult ipsum naturaliter, sed libere, ibid. quatenus à nullo bono naturaliter mouetur, quoad exercitium actus, vt dictum est.

p. 1. q. 82. a. 2. ad p. p. 82. a. 1. ad 2. Ad tertium dicendũ, quod sufficiens motiuum alicuius potentiæ non est nisi obiectum, quod totaliter habet rationem motiui: si autem in aliquo deficiat, non ex necessitate mouebit, vt dictum est.

p. p. ad 3. Ad quartum dicendum, quod vis sensitiua non est collatiua diuersorum, sicut ratio, sed simpliciter aliquid vnum apprehendit, & ideo secundum illud vnum determinate mouet appetitum sensitiuum, sed ratio est collatiua plurium: & ideo ex pluribus moueri potest appetitus intellectiuus, scilicet voluntas, & non ex vno ex necessitate.

p. 1. ad 2. Ad quintum dicendum, quod intellectus ex neibid. cessitate mouetur a tali obiecto, quod est semper, & ex necessitate verum; non autem ab eo, quod potest esse verum, & falsum, scilicet a contingenti, sicut & de bono dictum est.

ARTICVLVS III.

Vtrum voluntas eodem actu feratur in finem, & in ea, quæ sunt ad finem.

p. 1. q. 8. a. 3. arg. p. VIdetur quod voluntas eodem actu feratur in finem, & in ea, quæ sunt ad finem. quia secundum Philosophum 3. top c. 2. vbi est vnum propter alterum, ibi est vnum tantum. Sed voluntas non vult id, quod est ad finem, nisi propter finem, ergo eodem actu mouetur in vtrumque.

arg. 2. * 2 Præterea finis est ratio volendi ea, quæ sunt ad finem, sicut lumen est ratio visionis colorum. Sed eodem actu videtur color, & lumen, ergo idem est motus voluntatis, quo vult finem, & ea, quæ sunt ad finem.

arg. 3. 3 Præterea idem numero motus naturalis est, qui per media tendit ad vltimum, seu ad terminum. Sed ea, quæ sunt ad finem, comparantur ad finem, sicut medium ad terminum, ergo idem motus voluntatis est in finem, & in ea, quæ sunt ad finem.

4 Præterea duo actus non possunt esse simul vnius potentiæ. Sed voluntas, dum vult id quod est ad finem, simul intendit ad finem, ergo intentio finis, & voluntas eius, quod est ad finem, non sunt diuersi actus. q. 22. de ver. a. 14 arg. sed. contra.

Sed contra. Actus diuersificantur secundum obiecta, sed diuersæ species boni sunt finis, & id, quod est ad finem, quod dicitur vtile, ergo non eodem actu voluntas fertur in vtrumque. q. 22. de ver. a. 14 arg. 4. p. 1. 2. 3. arg. sed contra q. 12. a. 4.

2 Præterea non est idem specie motus, qui est ad vltimum terminum, & qui est ad medium, vt dicitur 10 eth. c. 7 sicut qui est ad nigredinem, & qui est ad pallorem ab albedine. Sed illud, quod est ad finem est sicut medium, per quod itur in finem, quasi in vltimum terminum, ergo non est idem motus voluntatis in finem, & in id, quod est ad finem. arg. 2. a. d. 38. q. p. a. 4. arg. 2.

3 Præterea actus voluntatis sequitur actum intellectus. Sed non est eadem cogitatio de fine, & de eo, quod est ad finem, ergo nec idem voluntatis motus. arg. 3

4 Præterea contraria non possunt eidem simul inesse, sed in eo, qui vult dare eleemosynam propter vanam gloriam, voluntas, quæ est finis, est bona, ergo non est idem actus voluntatis vtrobique. arg. 4.

5 Præterea voluntas finis dicitur intentio, voluntas vero eius, quod est ad finem, dicitur electio, sed non est idem actus voluntatis intentio, & electio, ergo idem quod prius. p. 1. q. 12. a. 4. arg. 1.

6 Præterea secundum Philosophum 7. Eth. fines in practicis sunt sicut principia in demonstratiuis scientijs, sed non est idem actus intellectus speculatiui, quo intelliguntur principia, & quæ considerantur conclusiones, quod patet ex hoc, quod diuersis habitibus eliciuntur: est enim intellectus habitus principiorum, scientia vero conclusionum, ergo in operatiuis non est idem actus voluntatis, quo intendit finem, & quo eligit, & vult ea, quæ sunt ad finem. q. 22. de ver. a. 14. arg. 3.

Respondeo dicendum, quod cum finis sit secundum se volitus, id autem, quod est ad finem, inquantum huiusmodi, non sit volitum nisi propter finem; manifestum est, quod voluntas potest ferri in finem, inquantum huiusmodi, sine hoc, quod feratur in ea, quæ sunt ad finem: sed in ea, quæ sunt ad finem, inquantum huiusmodi, non potest ferri, nisi feratur in ipsum finem, sic ergo voluntas in ipsum finem dupliciter potest ferri. Vno modo, absolute, & secundum se. & sic simpliciter sunt duo motus voluntatis, in finem, & id, quod est ad finem: & prior actus in finem absolute quandoque præcedit tẽpore: sicut cum aliquis primo vult sanitatẽ, & postea deliberans quomodo possit sanari, vult conducere medicum, vt sanetur: Alio modo, vt ratio volendi ea, quæ sunt ad finem. & hoc modo vnus, & idem motus est voluntatis, quo fertur in finem, & in id, quod est ad finem: sicut cum dico volo medicinam propter sanitatem, non designatur nisi vnus motus voluntatis, cuius ratio est, quia in hoc secundo casu finis volitus est vt ratio volendi ea, quæ sunt ad finem: idem autem actus cadit super obiectum, & super rationem obiecti, sicut eadem visio est coloris, & luminis, vt supradictum est, & est simile de intellectu, nam primo aliquis absolute, & secundum se considerat ipsa principia, tum conclusiones: & tunc sunt duo actus, postmodum autem intelligit principia in conclusionibus, secundum quod assentitur conclusionibus propter principia & tunc est vnus actus intellectus tantum. p. 2. 8. 3 c. & 12. 2. c. q. 22. de ver. art. 14 ad 3.

Ad primum ergo dicendum, quod ratio illa procedit, secundum quod voluntas fertur in finem, p. 1. 2. 8. ad 9.

vt eſt ratio volendi ea, quæ ſunt ad finem.

ad 2. Ad ſecundum dicendum, quod quandocunque videtur color, eodem actu videtur lumen. Poteſt tamen videri lumen, ſine hoc, quod videatur color, & ſimiliter quandocunque quis vult ea, quæ ſunt ad finem, vult eodem actu finem, non è conuerſo.

ad 3. Ad tertium dicendum, quod in executione operis ea, quæ ſunt ad finem habent ſe, vt media, & finis vt terminus. Vnde, ſicut motus naturalis interdum ſiſtitio medio, & non pertingit ad terminum, ita quandoque operatur aliquis id, quod eſt ad finem, & tamen noa conſequitur finem: ſed in volendo eſt è conuerſo, nam voluntas per finem deuenit ad volendum ea, quæ ſunt ad finem: ſicut & intellectus deuenit in concluſiones per principia, quæ media dicuntur. Vnde ſicut intellectus aliquando intelligit medium, & ex eo non procedit ad concluſionem, ita ſimiliter voluntas aliquando vult finem, & tamen non procedit ad volendum id, quod eſt ad finem.

in e. Ad quartum dicendum, quod aliquando ſunt duo actus, quibus volontas vult finem: & id, quod eſt ad finem, quãdo ſcilicet voluntas vult finem abſolute, & ſecundum ſe, & tunc voluntas finis tempore quandoque præcedit voluntatem mediorum: aliquando vero ſunt vnus actus, quandó nimirum voluntas vult finem, vt rationem volendi, vt dictum eſt.

p 2 q 8. art. 4 ad 3. in fine. Ad primum vero, quod objicitur in contrarium, dicendum, quod vtile, & honeſtum non ſunt ſpecies boni ex æquo diuiſæ, ſed ſe habent ſicut propter ſe, & ſecundum ſe, & propter alterum, vel ſecundum alterum. Vnde actus voluntatis in vnum poteſt ferri, ſine hoc, quod feratur in alterum, ſed non è contra.

p 2 q. 12. a. 4. ad 2. p d 38. q. p. a. 4. ad p Vel dic, quod finis, inquantum eſt res quædam, eſt aliud voluntatis obiectum, quam id, quod eſt ad finem, ſed inquantum eſt ratio volendi id, quod eſt ad finem, eſt vnum, & idem obiectum, ſicut lumen, & color ſunt etiam vnum obiectum, & ratio huius eſt, quia finis ſumptus vt ratio volendi eſt ſicut formale, id vero, quod eſt ad finem eſt ſicut materiale, ex formali vero, & materiali fit quid vnum.

p. d. 38. ad 2. Ad ſecundum dicendum, quod quando voluntas fertur in id, quod eſt ad finem, prout eſt ad finem non eſt terminus eius, & ideo non oportet, quod ibi ſint duo motos: ſicut eſt etiam vnus motus continuus, qui de extremo in extremum per media tranſit, niſi medio vt termino, in medio quieſcendo, vtatur.

ad 3. Ad tertium dicendum, quod etiam cogitatio de eo, quod eſt ad finem, prout conſideratur in ordine ad finem, eſt eadem cum cogitatione finis: non autem cogitatio de eo, quod eſt ad finem, vt eſt res quædam, & ſimiliter nec voluntas.

ad 4. Ad quartum dicendum, quod cum aliquis vult dare eleemoſynam propter inanem gloriam, hic eſt vnus actus voluntatis, & hic actus totus malus eſt, licet nunquam ad omne id, quod in eo eſt malitiam habeat. Vnus enim particularis defectus ſufficit ad hoc, quod aliquid ſimpliciter malum dicatur verum eſt tamẽ, quod ſi vellet hoc, quod eſt dare eleemoſynam, vt rem quandam non in ordine ad talem finem, actus ille voluntatis eſſet bonus, & eſſet alius actus voluntatis ab eo quo vult inanem gloriam.

p 2. q 12. a. 4. ad 5. Ad quintum dicendum, quod motus, qui eſt vnus ſubiecto, poteſt ratione differre ſecundum principium, & finem, vt aſcenſio, & deſcenſio, ſicut dicitur in 3. phyſ. t. 21. ſic igitur inquantum motus voluntatis fertur in id, quod eſt ad finem, prout ordinatur ad finem, eſt electio: motus autem voluntatis, qui fertur in finem, ſecundum quod acquiritur per ea, quæ ſunt ad finem, vocatur intentio, cuius ſignum eſt, quod intentio finis eſſe poteſt, etiam nondum determinatis his, quæ ſunt ad finem, quorum eſt electio.

Ad ſextum patet ex dictis. in c.

QVÆSTIO CIX.

De voluntate per ordinem ad intellectum, & cæteras vires.

Deinde conſiderandum eſt de voluntate per ordinem ad intellectum, & cæteras vires.

CIRCA HOC QVÆRVNTVR DVO.

Primo. Vtrum voluntas ſit nobilior intellectu:

2 Vtrum voluntas moueat intellectum, & cæteras vires.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum voluntas ſit nobilior intellectu.

Videtur quod voluntas ſit nobilior potentia, quam intellectus. Bonum enim, & finis eſt obiectum voluntatis: ſed finis eſt prima, & altiſſima cauſarum, & eſt potiſſimum vnaquaque re, ergo & voluntas eſt prima, & altiſſima potentiarum, nam potentia ſumit ſuam nobilitatem ex obiecto. p p 8. c 1. arg. p. d 25 q p a 4 arg. 4 ſed contra

2 Præterea res naturales inueniuntur procedere de imperfectis ad perfecta, & hoc etiam in potentijs animæ apparet: proceditur enim de ſenſu ad intellectum, qui eſt nobilior, ſed naturalis proceſſus eſt de actu intellectus in actum voluntatis, ergo voluntas eſt perfectior, & nobilior intellectu. p. p. arg 15

3 Præterea habitus ſunt proportionati potentijs, ſicut perfectiones perfectibilibus, ſed habitus, quo perficitur voluntas, ſcilicet charitas, eſt nobilior habitibus, quibus perficitur intellectus, dicitur enim p. cor. 13. ſi nouerim myſteria omnia, charitatem autem non habuero, nihil ſum. & ibidem dicitur, nunc manent fides, ſpes, charitas, maior autem horum eſt charitas, ergo voluntas eſt nobilior potentia. arg. 1. ; q 22 de ver a. 11. arg 9. ſed contra

4 Præterea ſecundum Dion c. 5. d. n quanto aliqua diuinarum participationum eſt communior, tanto eſt nobilior, ſed voluntas eſt intellectu communior, quia quædam participans voluntatem, & amorem qui ad voluntatem ſpectat, quæ non participant intellectum, & eius operationem, puta cognitionem, ergo voluntas eſt intellectu nobilior. q. de verit; arg. 4 ſed contra p. d. eit ar. 4 ſed contra.

5 Præterea illud, quod eſt liberum ſui, eſt nobilius eo, quod non eſt liberum, ſed intellectus non eſt liber, cum poſſit cogi, voluntas autem eſt libera cum non poſſit cogi, ergo idem quod prius. q. de ver arg 2. ſed contra.

6 Præterea quanto aliquid eſt Deo propinquius, tanto eſt nobilius, ſed voluntas magis appropinquat Deo, quam intellectus, quià ſicut dicit Hugo de S. Vict. ſuper cap. 7. cæl. hierarchiæ, ibi dilectio intrat, vbi cognitio finis eſt: plus enim Deum diligimus, quam ipſum poſſumus cognoſcere, ergo voluntas eſt nobilior intellectu. ibid arg 5. ſed contra. 3. d. eit arg. 3. ſed contra.

Sed contra eſt, quod Philoſophus x. Eth. c. 7. ponit altiſſimam potentiam animæ intellectum. P. p 82. art. 3. arg. ſed contra.

p p a 3,c. Respondeo dicendum, quod eminentia alicuius ad alterum potest attendi dopliciter. Vno modo simpliciter. Alio modo secundum quid. Consideratur autem aliquid tale simpliciter, prout est secũdum seipsum tale. secundum quid autem, prout dicitur talo secundum respectum ad alterum, si ergo intellectus, & voluntas considerentur secundum se, sic intellectus eminentior iouenitur, & hoc apparet ex comparatione obiectorum ad inuicem; obiectum enim intellectus est simplicius, & magis absolutum, quam obiectum voluntatis; nã obiectum intellectus est ipsa ratio boni appetibilis, bonom autem appetibile, cuius ratio est in intellectu est obiectum voluntatis. Quanto autem aliquid est simplicius, & abstractios, tanto secundum se est nobilius, & altius, & ideo obiectom intellectus est altius, quam obiectum voluntatis. Cum ergo propria ratio potentiæ sit secundum ordinem ad obiectum, sequitor, quod secundũ se, & simpliciter intellectus sit altior, & nobilior voluntate: secundum quid autem, & per comparationem ad alterum, voluntas inuenitur interdum altior intellectu, ex eo scilicet, quod obiectum voluntatis in altiore re inuenitur, quam obiectum intellectus, sicut si dicerem auditom esse secundum quid nobiliorem visu, in quantum res aliqua, cuius est sonus, nobilior est aliqua re, cuius est color, quamuis color sit nobilior & simplicior sono Actio.o. intellectus consistit in hoc, quod ratio rei intellectæ est in intelligente: actus vero voluntatis perficitur es eo, quod volũtas inclinatur ad ipsam rem, prout io se est, & ideo Philosophus dicit in 6. met. t 8. quod bonum, & malum, quæ sunt obiecta voluntatis sunt in rebus: verũ autem. & falsum, quæ sunt obiecta intellectus, sunt in mente. Quando igitur res, in qua est bonum, est nobilior ipsa anima, in qua est ratio intellecta, per comparationem ad talem rem, voluntas est altior intellectu; qoando vero res, in qua est booum, est inferior anima, tunc etiam in comparatione ad talem rem, intellectus est altior voluntate. Vnde melior est amor Dei, quam cognitio Dei, è contra vero melior est cogoito rerum corporalium, quam amor: simpliciter tamen intellectus est nobilior, quam voluntas.

p p ad p. 3 d 2 ad 1. Ad primum ergo dicendum, quod ratio causæ accipitur secundum comparationem vnios ad alterium; & in tali comparatione ratio boni principalior inoenitur: Sed verum dicitur magis absoluta, & ipsios boni ratiouem significat: vnde & booum quoddam verum est. Sed tursus & ipsum verum est quoddam bonum, secundum quod intellectus res quædam est, & verum finis ipsius. & inter alios finesiste finis est excellentior, sicut intellectus inter alias potentias.

p p. ad 2. Ad secundum dicendum, quod illud, quod est prius generatione, & tempore est imperfectius, quia in vno, eodemque potentia tempore præcedit actũ, & imperfectio perfectionem. Sed illud, quod est prius simpliciter, & secundum naturæ ordinem, est perfectius. Sic enim actus est prior potentia, & hoc modo intellectus est prior voluntate, sicut motiuum mobili, & actiuum passiuo, booum enim intellectum mouet voluntatem.

p p. ad 3. q. 22 de ver a. 11. ad p. a. p. Ad tertiom dicendom, quod ratio illa procedit de volontate secundom comparationem ad id, quod supra animam est. Virtus einm charitatis est, qua deum amamus.

q. de ver. ad 4. a. p. Ad quartum dicendum, quod velle oon inuenitur in pluribus, quam intelligere, quamuis appetere in pluribus inuenitatur. Sciendum tamen est, quod in hac ratione non inducitur autoritas Dionysij secundum aius inteotiooem, propter duo. Primo, quia Dion. loqoitur quando vnum includitur in ratione alterius, sicut esse, & viuere, & intelligere, cum dicit vnum esse simplicios altero. Secundo, quia quamuis participatio, quæ est simplicior sit oobilior, tamen si accipiatur cum illo modo, quo inoenitur in rebus carentibus superadditis participationibus erit ignobilior: sicot esse, quod est nobilius, quam vioere, si accipiatur cum illo modo, quo inanimata sunt, ille modos essendi erit ignobilior, quam esse viuentium, quod est viuere. & sic non oportet, quod semper id, quod est ploribus sit nobilius; alias oporteret dicere sensum esse nobiliorem intellectu, & oottitiuam potentiam, quam sensitiuam.

Ad quintum dicendum, quod libertas voluntatis non ostendit eam esse nobiliorem simpliciter, sed oobiliorem in mooendo. q. de ver. ad 2. p.

Ad sextum dicendum, qood ratio illa procedit de voluntate secundum comparationem ad id, quód est supra animam, puta ad Deum, & sic conceditur esse nobilior. ibid. ad 5. 2 p

ARTICVLVS II.

Vtrum voluntas moueat intellectum, & cæteras vires.

Videtur quod voluntas non moueat intellectum, & cæteras animæ vires. Mouens enim est nobilius, & prius moto, quia mouens est agens, agens autem est prius, & nobilius patiente, vt dicit Philosophus 3. de ani. t. 19. sed intellectus est prior, & nobilior voluntate, vt dictum est, ergo voluntas non mouet intellectum. p p q. 82 a. 4. arg. p.

2 Præterea mooens non mouetur à moto, nisi forte per accidens. Sed intellectus mooet voluntatem, quia appetibile apprehensum per iotellectum est mouens non motum: appetitus autem est mouens motum, vt dicitur in 3. de ani. t. 49. ergo intellectus non mouetor à voluntate. p p. arg 2.

3 Præterea nihil velle possumus nisi intellectum, si igitur ad intelligendum mooet volontas, volendo intelligere, oportebit quod etiam illud velle præcedat aliud intelligere: & illud intelligere aliud velle, & sic in infinitom, quod est impossibile. Non ergo voluntas mouet intellectum. p p. arg 3. q. 22. de ver. a. 12. arg. 2.

4 Præterea quod vna potentia dicatur aliam mouere, hoc non est nisi propter imperium, quod vna supra aliam habet sed imperare est rationis, vt dicitur in p Eth c. vlt. ergo eius est mouere alias potentias, & non voluntatis. q de ver. arg. 2.

Sed contra est quod secundum Philosophum in 2. meteor. omnis motos est propter finem. Sed bonum. & finis est obiectum volontatis, ergo voluntas mouet alias animæ vires. q. de ver. arg 3. sed contra.

Respondeo dicendum, quod aliquid dicitur moùere dupliciter. Vnu modo, per modum finis: sicut dicitur, quod finis mouet efficieotem: & hoc modo intellectus mouet voluntatem, quia bonum intellectum est obiectum volontatis, & mouet ipsam vt finis. Alio modo dicitur aliquid mouere per modum agentis, sicut alterans mouet alteratũ, & impellens mouet impulsum: & hoc modo volũtas mouet intellectũ, & omnes animę vires. Cuius ratio est, quia in omnibus potentiis actiuis ordinatis, illa potentia, quę respicit finem vniuersalem, mouet potentias, quæ respiciunt fines particulares, & hoc apparet tam in naturalibus, quã in politicis. Cælum enim, qood agit ad vniuersalem conseruationem generalium, & corruptibilium, mouet omnia inferiora corpora, quorum vnumquodq; agit ad conseruationem propriæ speciei, vel etiam indiuidui. Rex etiam, quia intendit p.p.c.

bonum commune totius regni, mouet per suum imperium singulos præpositos ciuitatum, qui singulis ciuitatibus curam regiminis impendunt, obiectum autem voluntatis est bonum, & finis in communi. Quælibet autem potentia comparatur ad aliquod bonum proprium sibi conueniens. sicut visus ad perceptionem coloris, intellectus ad cognitionem veri. Et ideo voluntas per modum agentis mouet omnes animæ potentias ad suos actus præter vires naturales vegetatiuæ partis, quæ nostro arbitrio non subduntur.

p.p.ad p. Ad primum ergo dicendum, quod intellectus dupliciter considerari potest. Vno modo, secundum quod intellectus est apprehensiuus entis, & veri vniuersalis. Alio modo, secundum quod est quædam res, & particularis potentia, habens determinatum actum. & similiter voluntas dupliciter considerari potest. Vnu modo, secundum communitatem sui obiecti, prout scilicet est apprehensiua boni communis. Alio modo, secundum quod est quædam deter- (art. praced.) minata animæ potentia, habens determinatum actum. Si ergo comparentur intellectus, & voluntas secundum rationem communitatis obiectorum vtriusque, sic dictum est supra, quod intellectus est simpliciter altior, & nobilior voluntate; si autem consideretur intellectus secundum communitatem sui obiecti, & voluntas, secundum quod est quædam determinata potentia, sic iterum intellectus est altior, & prior voluntate; quia sub ratione entis, & veri, quam apprehendit intellectus, continetur voluntas ipsa, & actus eius, & ipsius obiectum. Vnde intellectus intelligit voluntatem, & actum eius, & ipsius obiectum, sicut & alia specialia intellecta, vt lapidem, aut lignum, quæ continentur sub communi ratione entis, & veri. Si vero consideretur voluntas secundum communem rationem sui obiecti, quod est bonum, intellectus autem secundum quod est quædam res, & potentia specialis, sic sub communi ratione boni continetur, veluti quoddam speciale, & intellectus ipse, & ipsum intelligere, & obiectum eius, quod est verum, quorum quodlibet est quoddam speciale bonum. & secundum hoc voluntas est altior intellectu, & potest ipsum mouere. Ex his ergo apparet ratio, quare hæ potentiæ suis actibus inuicem se includunt, quia intellectus intelligit voluntatem velle, & voluntas vult intellectum intelligere, & simili ratione bonum continetur sub vero, inquantum est quoddam verum intellectum; & verum continetur sub bono, inquantum est, quoddam bonum desideratum.

Ad secundum dicendum, quod intellectus alio (p.p.ad 2.) modo mouet voluntatem, quam voluntas intellectum, vt iam dictum est.

Ad tertium dicendum, quod non oportet proce- (p.p.ad 3.) dere in infinitum, sed statur in intellectu, sicut in primo. Omnem enim voluntatis motum necesse est, quod præcedat apprehensio, sed non omnem apprehensionem præcedit motus voluntatis: sed principiũ consiliandi & intelligendi est aliquod intellectiuum principium altius intellectu nostro, quod est Deus. vt etiam Aristoteles dicit in 8. Eth. vbi per hunc modum ostendit, quod non est procedere in infinitum.

Vel dic, quod non est procedere in infinitum, quia statur in appetitu naturali, quo inclinatur intellectus in suum actum.

Ad quartum dicendũ, quod imperium est, & volũ- (q.11 de vet. a.11 ad 4) tatis, & rationis, quantum ad diuersa, volũtatis quidẽ, secundum quod imperium inclinationem quandam importat: rationis vero, secundum quod hæc inclinatio distribuitur, & ordinatur exequenda per hunc, vel illum. Vel dic, quod imperare non est mouere quocunque modo, sed cum quadam intimatione denunciatiua ad alterum, quod est rationis, & hæc dicta sunt in lib. de anima.

FINIS.

